SCHILLER,

DRAMATISCHE WERKEN.

EERSTE DEEL.

Prachtuitgave
met staalgravures.

ZUTPHEN,
P. B. PLANTENGA.
1864.

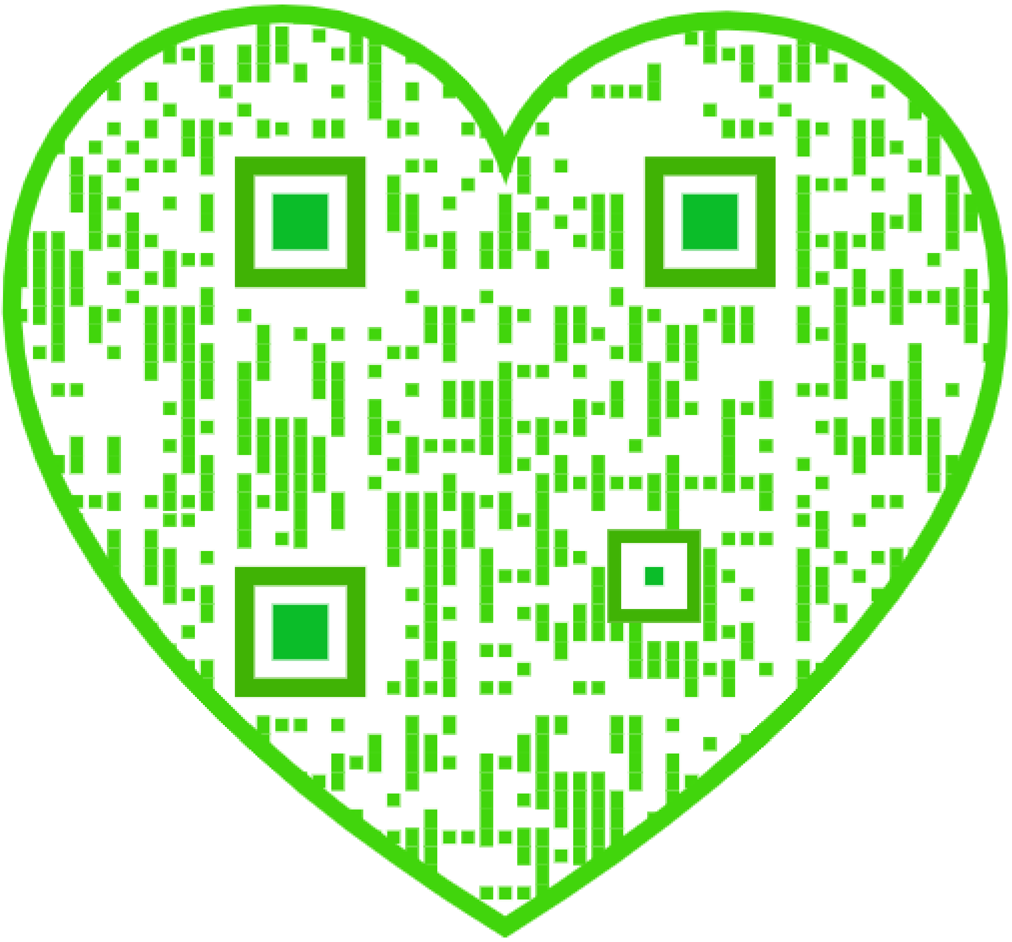

INHOUD.

SCHILLER, DE ROOVERS, Tooneelspel in vijf bedrijven.

SCHILLER, KABAAL EN LIEFDE, Treurspel.

KOERNER, DE VERLOOFDE, Blijspel in verzen, in één bedrijf.

MOLIÈRE, DE VREK, Blijspel in vijf bedrijven. Vertaling van Taco.

SCHILLER, DE ZAMENZWERING VAN FIESCO TE GENUA, Republikeinsch Treurspel.

DE ROOVERS.

TOONEELSPEL IN VIJF BEDRIJVEN.

PERSONEN.

MAXIMILIAAN, regerend graaf van Moor.

KAREL, } zijne zonen.
FRANS, }

AMALIA VAN EDELREICH.

SPIEGELBERG,
SCHWEIZER,
GRIMM,
RAZMANN,
SCHUFTERLE,
ROLLER,
KOSINSKY,
SCHWARZ, } losbollen, later roovers.

HERMAN, natuurlijke zoon van een' edelman.

DANIËL, huisknecht van den graaf van Moor.

MOSER, geestelijke.

Een leeraar.

Rooverbende.

Bedienden enz.

Het stuk speelt in Duitschland, in eene tijdsruimte van omstreeks twee jaren.

W. Kaulbach del. R. Rahn sc. in Stahl München.

DE ROOVERS.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Zaal in het kasteel van Moor, in Frankenland.

FRANS. DE OUDE MOOR.

FRANS. Maar hoe is het vader, zijt gij niet wel? Gij ziet zoo bleek.

DE OUDE MOOR. Ik ben zeer wel, mijn zoon, — wat hebt gij mij te zeggen?

FRANS. De post is aangekomen — een brief van onzen correspondent uit Leipzig —

D. O. MOOR (*verlangend*). Tijdingen van mijn' zoon Karel?

FRANS. Hm! Hm! — Ja. Maar ik vrees — ik weet niet — of ik — uwe gezondheid? — Zijt gij werkelijk niet ongesteld, vader?

D. O. MOOR. Ik ben zoo gezond als een vischje in het water. Schrijft hij over mijnen zoon? — Maar waarom zijt gij zoo bezorgd? Gij hebt mij tweemaal deze vraag gedaan.

FRANS. Wanneer gij ziek zijt, of slechts den minsten aanleg gevoelt om het te worden, — dan wacht ik liever een' beteren tijd af om met u te spreken. (*Half voor zich.*) Deze tijding deugt niet voor een zwak ligchaam.

D. O. MOOR. God! God! Wat zal ik moeten hooren?

FRANS. Laat mij eerst in de eenzaamheid nog eenige tranen van medelijden storten over mijn' verloren broeder — ik wenschte het eeuwig voor u te kunnen verzwijgen — want hij is uw zoon; voor eeuwig zou ik zijne schande willen verbergen — want hij is mijn broeder. — Maar u te gehoorzamen is mijn eerste treurige pligt — daarom vergeef het mij.

D. O. MOOR. O Karel! Karel! zoo gij wist, hoe uw slecht gedrag het vaderhart foltert! hoe een enkel gunstig berigt van u tien jaren aan mijn leven zou toevoegen — mij weder geheel zou verjongen; — terwijl nu, helaas! iedere tijding mij eene schrede nader bij het graf brengt!

FRANS. Als het zoo staat, oude man, vaarwel dan — wij allen zouden anders misschien nog heden bij uw lijk staan te treuren.

D. O. MOOR. Blijf! — Het is nog maar om eene kleine schrede te doen — laat hem zijn' wil volgen! (*Terwijl hij gaat zitten.*) De zonden der vaderen worden bezocht tot in het derde en vierde geslacht — laat hem het voltooijen.

FRANS (*neemt den brief uit zijn' zak*). Gij kent onzen correspondent! Zie! dezen vinger van mijne regterhand zou ik er voor willen geven, zoo ik kon zeggen, dat hij een leugenaar, een vuile, lage leugenaar ware — Bereid u voor! Vergeef mij, dat ik u den brief niet zelven laat lezen — Gij moogt alles nog niet hooren.

D. O. MOOR. Alles, alles — mijn zoon, gij bewaart mij voor den ouderdom en zijne gebreken.

FRANS (*leest*). „Leipzig den 1sten Mei. Zoo ik niet gebonden ware door eene onverbreekbare belofte, u ook niet het minste te verbergen, wat ik van het lot uws broeders vernemen kan, nimmer zou mijne onschuldige pen, u beste vriend, zoo kunnen bedroeven. Ik kan uit honderd brieven van u nagaan, hoe berigten van dezen aard uw broederhart moeten doorboren; het is mij, als zag ik u reeds om den nietswaardigen, den afschuwelijken" — — (*De oude Moor verbergt zijn gezigt.*) Zie vader! ik lees u nog maar het minst ongunstige voor — „den afschuwelijken in tranen ver-

smolten;" — Ja, zij vloeiden — stroomden medelijdend langs deze wangen — "het is mij als zag ik reeds uwen ouden, vromen vader doodsbleek." — Om Gods wil! Gij zijt het, vóór dat gij nog het geringste weet?

D. O. MOOR. Verder! verder!

FRANS. — "Doodsbleek in zijnen stoel zinken, en den dag vloeken, waarop hij voor de eerste maal het woord *vader* hoorde stamelen. Men heeft mij niet alles kunnen zeggen, en van het weinige dat ik weet, verneemt gij nog slechts weinig. Uw broeder schijnt nu de maat zijner schande gevuld te hebben, ik ten minste weet niet hoe hij nog dieper zou kunnen zinken, doch hierin overtreft zijn genie welligt het mijne. Gisteren te middernacht heeft hij, met achterlating eener schuld van veertig duizend dukaten" — een aardig zakgeld, vader — "en na eerst de dochter van een' rijken bankier alhier verleid, en haren minnaar, een braaf en zeer fatsoenlijk jongmensch, in een duël doodelijk gewond te hebben, het besluit genomen, om met zeven anderen, die hij in zijn liederlijk leven heeft medegesleept, den arm van het geregt te ontloopen." — Vader! om Gods wil! vader, wat scheelt u?

D. O. MOOR. Het is genoeg. Houd op, mijn zoon!

FRANS. Ik verschoon u nog — "men heeft hem doen nazetten, de beleedigden schreeuwen luide om voldoening, er is een prijs op zijn hoofd gezet — de naam *Moor*" — Neen! mijne arme lippen zullen nimmer een' vader vermoorden! (*Hij verscheurt den brief.*) Geloof het niet, vader! geloof er geen enkel woord van!

D. O. MOOR (*weent bitter*). Mijn naam! Mijn eerlijke naam!

FRANS (*valt hem om den hals*). Slechte, driewerf slechte Karel! Dacht ik het niet reeds, toen hij, nog een knaap, de meisjes zoo naliep, met straatjongens en ellendig gespuis over velden en bergen ronddoolde, het gezigt der kerk, even als een misdadiger dat der gevangenis, ontvlood, en het geld, dat hij u afdwong, den eersten bedelaar den besten in den hoed wierp, terwijl wij ons thuis met vrome gebeden en heilige preken stichtten? — Dacht ik

het niet, als hij de lotgevallen van Julius Cesar, Alexander den grooten en andere domme heidenen liever las, dan de geschiedenis van den boetvaardigen Tobias? — Honderde malen heb ik het u voorspeld, want mijne liefde tot hem bleef immer binnen de grenzen van den kinderlijken pligt — de jongen zal nog ellende en schande over ons allen brengen! — O, dat hij niet den naam van Moor droeg! dat mijn hart niet met zooveel warmte voor hem klopte! Deze goddelooze liefde, die ik niet kan onderdrukken, zal mij nog eens voor Gods regterstoel aanklagen.

D. O. MOOR. O, mijne plannen! Mijne gouden droomen!

FRANS. Dat weet ik wel. Dat is het juist, wat ik zoo even zeide. De vurige geest, die in den knaap gloeit, zeidet gij altijd, die hem zoo vatbaar maakt voor al het aanlokkelijke van grootheid en schoonheid, — deze openhartigheid, die zijne ziel in zijne oogen weêrkaatst, — deze teêrgevoeligheid, die hem bij ieder lijden tranen van medelijden doet storten, — deze mannelijke moed, die hem in de kruin van honderdjarige eiken voert, en over grachten, hekken en onstuimig stroomende rivieren jaagt, — deze kinderlijke eergierigheid, — deze onoverwinnelijke stijfhoofdigheid en alle deze schoon blinkende deugden, die in vaders lieveling kiemden, zullen hem eens tot een' warmen vriend, tot een' voortreffelijken burger, tot een' held, tot een' g r o o t e n, g r o o t e n man maken — Ziet gij het nu, vader! — de vurige geest heeft zich ontwikkeld, uitgebreid en heerlijke vruchten heeft hij gedragen. Zie deze openhartigheid, hoe aardig zij in schaamteloosheid is veranderd! Zie deze teêrgevoeligheid, hoe liefelijk zij voor koketten kirt, hoe vatbaar zij is voor de bekoorlijkheden eener ligtekooi! Zie dezen vurigen geest, hoe hij in zes jaartjes zijne levenskrachten zoo volkomen heeft verwoest, dat hij als eene schim omdoolt, en dan is de wereld nog onbeschaamd genoeg om te zeggen: *c'est l'amour qui a fait ça!* Ha! zie toch dezen onversaagden, ondernemenden kop, hoe hij plannen smeedt en uitvoert, waarvoor de heldendaden van een' Cartouche en een' Howard in het niet verzinken! — En als eens deze heerlijke kiemen tot volle rijpheid zullen zijn gekomen —

want wat kan men van zulk een' jeugdigen leeftijd nog volmaakts verwachten? — Misschien vader, beleeft gij nog de vreugde, hem aan de spits van een leger te aanschouwen, dat in de heilige stilte der wouden verblijf houdt, en den vermoeiden reiziger, zijnen last op den togt de helft ligter maakt — misschien kunt gij nog, eer gij ten grave daalt, eene bedevaart naar zijn monument doen, dat hij zich tusschen hemel en aarde oprigt, — misschien, o vader, vader, vader! — tracht een' anderen naam te verkrijgen, anders wijzen marskramers en straatjongens, die mijnheer uw' zoon op het Leipziger marktplein in portret hebben zien rondventen, u met den vinger na.

D. O. MOOR. En ook gij, mijn Frans, ook gij? O, mijne kinderen! hoe zoeken zij mijn hart te doorboren!

FRANS. Gij ziet ik kan ook geestig zijn, maar mijne geestigheid is als de steek van een' schorpioen. — En dan dat drooge, alledaagsche mensch, die koude, houten Frans, en hoe die titeltjes al heeten mogen, die u het verschil tusschen hem en mij mogen hebben ingegeven, wanneer hij op uwe knie zat, of u in de wangen kneep — die zal eens tusschen zijne landpalen sterven en vergaan, en vergeten worden, wanneer de roem van dezen wereldbekenden van de eene pool tot de andere vliegt. — Ha! met gevouwen handen dankt de koude, drooge, houten Frans u, o Hemel! — dat hij niet is, als deze!

D. O. MOOR. Vergeef mij, mijn kind; wordt niet toornig op een' vader, die zich in zijne vooruitzigten bedrogen ziet. De God, die mij door Karel tranen doet storten, zal ze door u, mijn Frans, uit mijne oogen doen wisschen.

FRANS. Ja, vader, uit uwe oogen zal hij ze wisschen. Uw Frans zal zijn leven er aan toewijden, om het uwe te verlengen. Uw leven is het orakel, dat ik vóór alles wil raadplegen over wat ik doen zal; de spiegel, waardoor ik alles beschouw — geen pligt is zoo heilig, dat ik niet bereid ben hem ten offer te brengen, wanneer het uw dierbaar leven geldt. — Gij wilt mij immers wel gelooven?

D. O. MOOR. Gij hebt nog groote pligten te vervullen, mijn

zoon — God zegene u voor alles, wat gij voor mij waart en zijn zult!

FRANS. Welnu, zeg mij eens — zoo gij dezen zoon niet den uwen moest noemen, zoudt gij niet een gelukkig man zijn?

D. O. MOOR. Stil! o stil! toen de baker hem bij mij bragt, hief ik hem ten hemel en riep: Ben ik niet een gelukkig man?

FRANS. Dat zeidet gij. En zijt gij nu gelukkig geworden? Gij benijdt den geringsten uwer boeren, dat hij geen vader is over dezen — gij hebt verdriet zoolang gij dezen zoon hebt. Dit verdriet zal met Karel grooter worden. Dit verdriet zal uw leven ondermijnen.

D. O. MOOR. O! het heeft mij tot een' tachtigjarigen grijsaard gemaakt.

FRANS. Welnu dan — zoo gij dezen zoon verstoottet?

D. O. MOOR (*opstuivende*). Frans! Frans! wat zegt gij?

FRANS. Is het niet deze liefde tot hem, welke u al die smart veroorzaakt? Zonder deze liefde bestaat hij voor u niet. Zonder deze strafbare, deze doemenswaardige liefde is hij u gestorven — is hij u nooit geboren. Niet vleesch en bloed, het hart maakt ons tot vaders en zonen. Bemint gij hem niet meer, dan is deze ontaarde ook niet meer uw zoon, al ware hij ook uit uw vleesch gesneden. Hij is tot nu toe uw oogappel geweest; nu echter, indien uw regteroog u ergert, zegt de Heilige Schrift, zoo trek het uit en werp het van u. Het is beter éénoogig in den hemel, dan met beide oogen in de hel. Het is beter kinderloos in den hemel, dan dat vader en zoon beide ter helle varen. Zoo spreekt de Godheid!

D. O. MOOR. Gij wilt dus, dat ik mijn' zoon zal vervloeken?

FRANS. Toch niet! Toch niet! — Uw' zoon moet gij niet vervloeken. Wien noemt gij uw' zoon? — Hem, dien gij het leven hebt geschonken, alhoewel hij zich ook alle mogelijke moeite geeft, om het uwe te verkorten?

D. O. MOOR. O, dat is maar al te waar! dat is een vonnis over mij. De Heer heeft het hem bevolen!

FRANS. Ziet gij het nu, hoe kinderlijk het kind uws harten met u handelt. Hij verworgt u door uwe vaderlijke deelneming, hij vermoordt u door uwe liefde, hij heeft uw vaderhart zelfs omgekocht, zich zelven van kant te helpen. Zoo gij eenmaal niet meer zijt, is hij meester uwer goederen, heer zijner driften. De dam is weggenomen, en de stroom zijner lusten kan dan vrijer voortbruisen. Stel u eens in zijne plaats! Hoe dikwijls moet hij zijnen vader, hoe dikwijls zijnen broeder onder de aarde wenschen, — die hem in den loop zijner buitensporigheden zoo lastig in den weg staan? Is dat echter liefde voor liefde? is dat kinderlijke dankbaarheid voor vaderlijke goedheid, wanneer hij, om voor een oogenblik zijne vuige lusten te voldoen, tien jaren van uw leven opoffert? wanneer hij den roem zijner vaderen, die zich reeds gedurende zeven eeuwen onbevlekt heeft staande gehouden, in ééne wellustige minuut op het spel zet? Noemt gij dat uw zoon? Antwoord! noemt gij dat een' zoon?

D. O. MOOR. Een ongevoelig, liefdeloos kind! ach! maar toch mijn kind! toch mijn kind!

FRANS. Een allerliefst, kostelijk kind, dat er zijne eeuwige studie van maakt, geen' vader te hebben. — O, dat gij het leerdet begrijpen! dat u de schalen van de oogen vielen! Maar uwe toegevendheid zal hem in zijne liederlijke gedragingen steunen, uw bijstand zal hun een' schijn van geoorloofdheid geven. Gij zult wel is waar den vloek van zijn hoofd afkeeren; op u, vader! op u zal de vloek der verdoemenis rusten.

D. O. MOOR. Het is waar! maar al te waar! Aan mij, aan mij alleen ligt alle schuld.

FRANS. Hoe vele duizenden, die zich oververzadigd hebben aan den beker der wellust, zijn door lijden verbeterd! En is niet de ligchamelijke smart, die elke overdaad vergezelt, eene aanwijzing van den goddelijken wil? mag de mensch die door overdreven teederheid afwenden? mag de vader het hem toevertrouwde pand voor eeuwig te gronde rigten? — Bedenk, vader, wanneer gij hem eenigen tijd aan de ellende prijs geeft, zal hij of tot inkeer moe-

ten komen en zich beteren? of hij zal ook in de groote school der ellende een schurk blijven, en dan — wee den vader, die de raadsbesluiten eener hoogere Wijsheid door teêrgevoeligheid vernietigt! — Wat wilt gij doen, vader?

D. O. MOOR. Ik zal hem schrijven, dat ik mijne hand van hem terugtrek.

FRANS. Daarin handelt gij billijk en verstandig.

D. O. MOOR. Dat hij mij nimmer onder de oogen kome.

FRANS. Dat zal eene heilzame uitwerking hebben.

D. O. MOOR (*teeder*). Tot dat hij zich zal verbeterd hebben.

FRANS. Zeer goed! zeer goed — Maar, als hij nu met het masker der huichelarij tot u komt, u door tranen medelijden afperst, u vergiffenis afvleit, en morgen heengaat en in de armen zijner liefjes uwe zwakheid bespot? — Neen, vader! Hij zal vrijwillig terugkeeren, wanneer zijn geweten hem vrijgesproken heeft.

D. O. MOOR. Dan zal ik hem dat onmiddelijk schrijven.

FRANS. Wacht! Nog één woord, vader! Uw toorn, vrees ik, mogt te harde woorden uit uwe pen doen vloeijen, die hem het hart zouden breken — en dan — gelooft gij niet, dat hij het reeds als vergiffenis zoude beschouwen, wanneer gij hem nog een eigenhandig schrijven waardig keurt? Daarom zal het beter zijn, dat gij dit schrijven aan mij overlaat.

D. O. MOOR. Doe dat, mijn zoon. — Ach! de moed zou er mij toch toe ontbroken hebben! Schrijf hem —

FRANS (*snel*). Daarbij blijft het dus?

D. O. MOOR. Schrijf hem dat ik duizend bloedige tranen, duizend slapelooze nachten — maar breng mijn' zoon niet tot wanhoop!

FRANS. Wilt gij niet naar bed gaan, vader? Het heeft u zoo geducht aangegrepen.

D. O. MOOR. Schrijf hem dat het vaderhart — Ik zeg u, breng mijn' zoon niet tot vertwijfeling! (*Gaat treurig af.*)

FRANS (*hem lagchend naziende*). Troost u, oude! gij zult hem niet weder aan uw hart drukken; voor hem is de weg daartoe

afgesloten, even als de hemel van de hel — Hij was uit uwe armen gerukt, eer gij wist dat gij zulks zoudt kunnen willen — Ik zou wel een beklagenswaardige stumper moeten zijn, als ik het nog niet eens zoover had kunnen brengen, om een' zoon van het vaderhart los te scheuren, zelfs al ware hij met ijzeren banden daaraan verbonden — Ik heb een' tooverkring van vervloekingen om u getrokken, dien hij niet zal overschrijden — Ik wensch u geluk, Frans! de lieveling is uit den weg geruimd — het veld is opener. Ik moet deze papieren geheel vernietigen, hoe ligt zou iemand er mijne hand uit herkennen? (*Hij verzamelt de stukken van den verscheurden brief.*) — En verdriet zal ook den oude spoedig tot zijn einde brengen, — en haar moet ik dezen Karel uit het hart rukken, al zou ook haar halve leven er aan blijven hangen.

Ik heb groote redenen om op de natuur ontevreden te zijn, en zoo waar ik leef, ik zal ze doen gelden. — Waarom ben ik niet de eerst-, waarom niet de eenig-geborene? Waarom moest zij mij deze groote mismaaktheid geven? waarom juist mij? Even als of ze mij uit een uitschot van stof gevormd heeft. Waarom juist aan mij dezen Laplandersneus? juist mij dit Negergezigt? deze Hottentotten oogen? Waarlijk, ik geloof, dat zij van alle menschenrassen het afschuwelijkste op een' hoop heeft geworpen, en mij daaruit gebakken. Moord en doodslag! Wie heeft haar de volmagt gegeven, hem dit te schenken, en het mij te onthouden? Kan iemand haar daarvoor flikflooijen, eer hij bestaat? of haar beleedigen, eer hij werd? Waarom ging zij zoo partijdig te werk?

Neen! Neen! ik doe haar onregt! Zij gaf ons toch het verstand mede, zette ons naakt en armzalig aan den oever van dezen grooten oceaan, WERELD — Zwemme, wie zwemmen kan, en die te log is, verdrinke! Zij gaf mij niets mede; wat ik mijzelven maken wil, dat is mijne zaak. Ieder heeft gelijke regten op het grootste en het kleinste; aanspraak wordt door aanspraak, neiging door neiging, en kracht door kracht vernietigd. Het regt woont bij den overweldiger, en de grenzen onzer kracht zijn onze wetten.

Wel zijn er zekere gemeenschappelijke overeenkomsten, die men gesloten heeft om den gang der maatschappij te besturen. Eerlijke naam! — inderdaad eene munt van goed gehalte, waarmede men meesterlijk kan handel drijven, als men weet haar goed uit te geven. Geweten, — o ja, waarlijk! een goede vogelverschrikker, om de musschen van de kersenboomen te verjagen! — ook dat is een goed geschreven wissel, waar de bankeroetier ook des noods nog meê uitkomt.

Inderdaad, zeer lofwaardige instellingen, om de gekken in ontzag, en het gepeupel onder den duim te houden, opdat de slimmen het des te gemakkelijker hebben. Ronduit gezegd, zeer aardige instellingen! Zij schijnen mij toe als de heggen, die mijne boeren zeer sluw om hunne velden aanleggen, opdat er geen haas over zal loopen, — geen haas! — Maar de landheer geeft zijn paard de sporen en galoppeert liefelijk door het graanveld.

Arme haas! Zij hebben toch eene ellendige rol te vervullen, die op deze wereld voor haas moeten spelen — Maar de landheer heeft hazen noodig.

Dus met frisschen moed aan het werk! Wie niets vreest, is niet minder magtig, dan hij, wien alles vreest. Het is nu de mode gespen aan de broek te dragen, waarmede men die naar goedvinden wijder of naauwer maakt. Wij zullen ons een geweten naar den nieuwsten smaak laten aanmeten, om het ruimer te kunnen maken, als wij zulks noodig hebben. Onze schuld is het immers niet? Wendt u tot den kleêrmaker! Ik heb zoo lang en breed over eene dusgenaamde liefde des bloeds hooren babbelen, dat een vreedzaam burger er het hoofd warm van zou worden — Hij is uw broeder! — hetwelk beteekent: hij is in den zelfden oven gebakken, waarin ook gij gebakken zijt — dus zij hij u heilig! — Geeft toch eens acht, welke verdraaide en bespottelijke gevolgtrekking men maakt uit de verwantschap der ligchamen tot de overeenstemming der geesten, uit eenerlei woning tot juist de zelfde gewaarwordingen, uit eenerlei voeding tot de zelfde neigingen. Maar verder — hij is uw vader! hij heeft u het leven geschonken, gij zijt zijn

vleesch, zijn bloed — dus zij hij u heilig! Alweder eene sluwe gevolgtrekking! Ik zou toch wel eens willen weten, waarom hij mij het leven geschonken heeft? toch wel niet zelfs uit liefde tot mij, die nog een Ik moest worden. Heeft hij mij gekend, vóór mijn bestaan? of heeft hij zich mij gedacht, toen hij mij het leven schonk? of heeft hij mij gewenscht, toen hij mij het leven gaf? wist hij, wat ik zou worden? Dat zou ik hem niet aanraden, anders kon ik er hem wel eens voor straffen, dat hij mij toch het leven gegeven heeft! Heb ik het aan hem te danken, dat ik een man ben geworden? Evenmin als ik het hem zou kunnen wijten, wanneer hij eene vrouw uit mij gemaakt had. Kan ik daar eene liefde zien, waar die niet op achting voor mij zelven gegrond is. Kon achting voor mij zelven voorhanden zijn, als zij moest ontstaan, uit datgene, wat haar moest vooraf gaan? Waar is dan nu het heilige in gelegen? Soms in de handeling zelve, waardoor ik ontstond? Alsof dit iets meer zou geweest zijn, dan de dierlijke verrigting tot het stillen van dierlijke hartstogten? Of ligt het misschien in het gevolg dezer handeling, dat toch niets is dan eene ijzeren noodzakelijkheid, welke men zoo gaarne zou wegwenschen, wanneer het niet ten koste van vleesch en bloed moest geschieden? Moet ik hem daarvoor dankbaar zijn, dat hij mij bemint? Dat is zijne ijdelheid, de boezemzonde van alle kunstenaars, die zich in hun werk verlustigen, al is het ook nog zoo leelijk. — Zie dus, dat is de geheele hekserij, die gij in een' heiligen nevel hult, om misbruik te maken van onze vreesachtigheid. Zal ik mij ook daardoor als een knaap aan den leiband laten voeren?

Welaan! met vernieuwden moed aan het werk! — Ik wil alles rondom mij verdelgen, wat mij in den weg staat, om heer en meester te zijn. Heer moet ik wezen, ten einde door geweld datgene te verkrijgen, waartoe ik door beminnenswaardigheid te kort schiet. (*Af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Herberg op de grenzen van Saksen.

KAREL V. MOOR, *in een boek verdiept.* SPIEGELBERG, *drinkende aan de tafel.*

KAREL V. MOOR (*legt het boek ter zijde*). Ik krijg een' afschuw van deze lage kruipende eeuw, wanneer ik in mijn' Plutarchus van groote mannen lees.

SPIEGELBERG (*schuift hem een glas wijn toe en drinkt*). Gij moet Josephus lezen.

MOOR. De heldere vuurvonk van Prometheus is uitgedoofd, in plaats hiervan bezigt men tegenwoordig de vlam van heksenpoeder, — komedievuur, waarmeê men geen pijp tabak kan aansteken. Daar trippelen zij nu, als de ratten op de knods van Hercules, en blokken zich de hersens uit den kop, wat het voor een ding is dat hij bezeten heeft. Een Fransche abt leert, dat Alexander een lafaard is geweest; een teringachtige professor brengt bij ieder woord een fleschje met geest van salmoniak onder den neus, en houdt collegie over de k r a c h t. Kerels, die bij elke krachtsinspanning in flaauwte vallen, kritiseren de taktiek van Hannibal — nuchtere knapen visschen zinsneden uit den slag bij Cannae, en worden bang bij de overwinningen van Scipio, als zij ze verklaren moeten.

SPIEGELBERG. Dat is wel eene langdradige redenering.

MOOR. Een schoon loon voor uw zweet in den veldslag, dat gij nu in gymnasiums leeft, en uwe onsterfelijkheid in een' boekenriem met moeite voortgesleept wordt. Kostbare vergoeding voor uw vergoten bloed, door een' Neurenberger kramer om een' peperkoek gewikkeld te worden — of, als het u gelukkig gaat, door een' franschen treurspeldichter op stelten gezet en met marionettendraden getrokken te worden. Hahaha!

SPIEGELBERG (*drinkt*). Lees Josephus, ik smeek het u.

MOOR. Wee! Wee! over deze flaauwe verwijfde eeuw, die nergens toe deugd, dan om de daden der oudheid te herkaauwen, en de helden der ouden door ophelderingen te verminken en door treurspelen te verknoeijen. Het merg harer beenderen is uitgedroogd, en de gist van het bier moet nu helpen om het menschelijk geslacht in stand te doen blijven.

SPIEGELBERG. Thee, broeder, thee!

MOOR. Zij verschansen zich tegen de gezonde natuur door flaauwe overeenkomsten, durven geen glas ledigen, omdat zij daarbij op iemands gezondheid moeten drinken — flikflooijen den schoenpoetser, opdat hij hen bij *Uwe Hoogheid* voorspreke, en tergen een' armen sukkel dien zij niet vreezen. Zij vergoden elkander voor een middagmaal, en zouden elkander wel willen vergiftigen om eene oude vod, waarvoor een ander bij opbod meer biedt dan zij. — Zij verdoemen den Sadduceër, die niet vlijtig genoeg ter kerk gaat, en berekenen hunne woekerwinsten bij het altaar — vallen op de knieën opdat ze vooral hun slijkerig kleed uitspreiden kunnen — en wenden geen oog van den leeraar, om te zien of zijne pruik goed gefriseerd is. — Zij vallen in onmagt, als zij eene gans zien bloeden, en wrijven zich de handen als hun concurrent bankroet van de beurs gaat — — ik drukte hen zoo warm de hand — „nog slechts een' dag uitstel”. — Te vergeefs! — Achter de tralies met den hond! — Beden! Beloften! Tranen! Niets helpt! (*Op den grond stampende.*) Hel en duivel!

SPIEGELBERG. En dat om een paar duizend ellendige dukaten —

MOOR. Neen! ik mag er niet aan denken! — Ik zou mijn ligchaam in banden knellen, en mijn' wil door de wetten doen ketenen. De wet heeft de adelaarsvlugt in een' slakkengang veranderd. De wet heeft nog geen enkel groot man gevormd, doch de vrijheid brengt reuzengestalten en buitengewone menschen voort. Zij geven zich over aan de verdrukking van een' dwingeland, maken het hof aan de luimen zijner maag, en laten zich door

zijne lusten beheerschen. — Ha! dat de geest van Herman nog in de asch glom! — Ik stel mij een leger voor van mannen zoo als ik, en uit Duitschland zou eene republick worden, waartegen Rome en Sparta nonnenkloosters zouden zijn. (*Hij werpt zijn' degen op tafel en staat op.*)

SPIEGELBERG (*opspringende*). Bravo! Bravissimo! Gij brengt mij juist op het chapiter. Ik wil u iets influisteren Moor, wat ik al lang in mij omdraag, en gij zijt de man daartoe — drink broeder, drink! — hoe zou het zijn als wij eens Joden werden, en het koningrijk weder op het tapijt bragten!

MOOR (*lacht hartelijk*). Ha! Nu merk ik het — nu ben ik er — gij wilt het besnijden uit de mode brengen, omdat de barbier u reeds heeft beet gehad.

SPIEGELBERG. Loop naar den duivel! Ik ben wel is waar op eene wonderbaarlijke wijze reeds vooruit besneden. Maar spreek, is dat niet een sluw en moedig plan? Wij vaardigen een manifest uit naar alle vier einden der aarde, en vorderen al wie geen zwijnevleesch eet op naar Palestina. Daar bewijs ik dan door overtuigende documenten, dat Herodes, de viervorst, mijn voorvader is geweest, en zoo verder. Dat zal eene victorie geven, als zij er weder boven op komen en Jeruzalem weder kunnen opbouwen. Nu, terwijl het ijzer nog heet is, maar frisch aan den gang met de Turken in Azië, en cederen gehouwen van den Libanon, en schepen gebouwd, en met oude vodden geschagcherd, het geheele volk. In dien tusschentijd —

MOOR (*neemt hem lagchend bij de hand*). Kameraad! met die dolhuisstreken is het nu uit.

SPIEGELBERG (*verbaasd*). Foei, gij zult toch niet geheel den verloren zoon willen spelen? Een kerel als gij, die met den degen meer op gezigten heeft gekrabbeld, dan drie klerken in een schrikkeljaar in het orderboek kunnen schrijven! Zal ik u de historie van den dooden grooten hond vertellen! Ha! ik behoef slechts uw eigen beeld u weder voor den geest te roepen, dat zal het vuur in uwe aderen weder aanblazen, als niets anders u meer op-

wekt. Weet gij nog, hoe, toen de heeren van het collegie uwen hond een been lieten afschieten, gij, tot weêrwraak, in de geheele stad een vasten liet uitschrijven. Men spotte met uw gebod. Maar gij, niet dom, liet al het vleesch in geheel Leipzig opkoopen, zoodat acht uren daarna in den geheelen omtrek geen beentje meer overbleef om af te kluiven, en de visch in prijs begon te stijgen. Overheden en burgers peinsden op wraak. Wij studenten gingen er met zeventien honderd dapper op los, en gij aan het hoofd, en slagers, kleêrmakers, kramers, barbiers en alle gilden achteraan, en zweren, de stad te zullen bestormen, wanneer men een onzer slechts één haar wilde krenken. Toen ging het als met het schieten te Hornberg, en zij moesten met een' langen neus aftrekken. Gij liet doctoren komen, eene geheele vergadering, en boodt drie dukaten aan dengene, die voor uw' hond een recept wilde schrijven. Wij vreesden dat de heeren te veel eergevoel in het lijf zouden hebben en neen zeggen, en hadden reeds afgesproken hen daartoe te dwingen. Maar dat was onnoodig. De heeren vochten om de drie dukaten, die bij afslag tot drie stuivers daalden. In een oogenblik zijn twaalf recepten geschreven, zoodat het dier ook spoedig daarna stierf.

MOOR. Schandelijke kerels!

SPIEGELBERG. De begrafenisplegtigheid werd met alle pracht geregeld, verzen op den hond kwamen er bij menigte, en wij trokken des nachts uit, omtrent duizend man, met eene lantaarn in de eene hand, onze degens in de andere, en zoo door de stad met klokkenspel en ketelmuzijk, tot dat de hond bijgezet was. Daarop ging het aan een gastmaal, dat tot den volgenden morgen duurde, toen bedanktet gij de heeren voor de hartelijke deelneming, en liet het vleesch tegen de helft van den prijs verkoopen. *Mort de ma vie!* toen hadden wij voor u ontzag ingeboezemd, even als een garnizoen in eene veroverde vesting —

MOOR. En gij schaamt u niet hierop te pogchen? Hebt zelfs niet eens zooveel eergevoel meer, om u over dezen streek te schamen?

SPIEGELBERG. Loop, loop! Gij zijt Moor niet meer. Weet

gij nog, hoe dikwijls gij, met de flesch in de hand, met den ouden gierigaard den gek hebt geschoren, en gezegd: hij zou er maar op los schrapen en bij elkander halen, gij zoudt dat alles wel door den keel jagen. — Weet gij het nog? zeg, weet gij het nog? O gij flaauwe, ellendige pogcher! dat was nog gesproken als een man, als een edelman, maar —

MOOR. Vervloekt zijt gij, dat gij mij daaraan herinnert! vervloekt ik, dat ik het zeide! Maar het was slechts onder de bedwelming van den wijn, en mijn hart hoorde niet, wat mijne tong sprak.

SPIEGELBERG (*schudt met het hoofd*). Neen! Neen! Neen! dat kan niet zijn. Onmogelijk, broeder, dat kan u geen ernst zijn. Zeg broedertje, is het niet de nood, welke u in die stemming brengt? Kom, laat ik u een stukje uit mijne jongensjaren vertellen. Toen hadden wij naast ons huis eene sloot, die minstens acht voet breed was, en wij jongens beproefden om strijd er over te springen. Maar te vergeefs. Plomp! daar lag je, en je werd bespot en uitgelagchen en met sneeuwballen gegooid, dat er geen einde aan kwam. Naast ons huis lag een jagershond aan den ketting, zulk een bijterig beest, dat hij de meisjes, die het waagden hem te digt voorbij te gaan, dadelijk bij de rokken beet had. Het was mij nu een zielsgenot, dien hond overal te kwellen, waar ik maar kon, en ik stikte half van lagchen, als het loeder mij dan zoo woedend aanzag, en zoo gaarne op mij zou zijn aangevlogen, als het maar mogelijk ware geweest. — Wat geschiedt? Op een' keer maak ik hem weder zoo boos, en werp hem met een' steen zoo hevig tegen de ribben, dat hij van woede den ketting verbreekt en op mij aanvliegt, en ik loop als de wind weg — duizend duivels! daar is juist de vervloekte sloot mij in den weg. Wat te doen? de hond is mij digt op de hielen en woedend, dus kort besloten — een' aanloop genomen — ik ben er over. Aan dien sprong had ik lijf en leven te danken, het dier zou mij verscheurd hebben.

MOOR. Maar waartoe vertelt gij nu juist dat?

SPIEGELBERG. Daartoe, opdat gij zien zoudt hoe de krachten met den nood toenemen. Daarom zal ik ook niet angstig worden, als het tot het uiterste komt. De moed groeit met het gevaar; de kracht verheft zich in den drang. Het lot moet een groot man van mij willen maken, daar het mij zoo overal den weg verspert.

MOOR (*geërgerd*). Ik wist niet, waartoe wij den moed nog moesten hebben, en nog niet gehad hebben.

SPIEGELBERG. Zoo? — En gij wilt dus uwe gaven in u laten verkwijnen? uw talent begraven? Meent gij dat uwe schelmstukken in Leipzig de grenzen der menschelijke vindingsgeest bereikt hebben? Laat ons eerst maar eens in de groote wereld komen. Parijs en Londen! — waar men een pak slaag oploopt, als men iemand met den naam van eerlijk man begroet. Daar smaakt men eerst zielsgenot, wanneer men het handwerk in het groot drijft. — Wat zult gij staan te kijken! wat zult gij groote oogen opzetten! Hoe men handteekeningen namaakt, valsch dobbelt, sloten openbreekt, en koffers ledigt — dat zult gij nog van Spiegelberg leeren! Het canaille, dat liever verhongert, dan niet regtschapen te blijven, verdient aan de eerste galg de beste opgeknoopt te worden.

MOOR (*verstrooid*). Hoe? Gij hebt het misschien nog verder gebragt?

SPIEGELBERG. Ik geloof waarlijk, dat gij mij wantrouwt. Wacht, laat mij eerst warm worden! gij zult wonderen van mij zien; uwe hersentjes zullen zich in uwen schedel omdraaijen, wanneer mijn zich ontwikkelend vernuft tot rijpheid komt. — (*Staat op, met vuur.*) Hoe wordt mij alles duidelijk! Groote gedachten komen in mijne ziel op! Reuzenplannen woelen in mijn scheppend brein. Vervloekte slaperigheid, (*zich voor het hoofd slaande*) die tot nu toe mijne krachten geketend hield, mijn' blik belemmerde en in den weg stond! Ik ontwaak, gevoel wie ik ben — wie ik worden moet.

MOOR. Gij zijt een gek. De wijn kookt in uwe hersenen.

SPIEGELBERG (*opgewondener*). Spiegelberg, zal het zijn, kunt gij tooveren, Spiegelberg? Het is jammer, dat gij geen generaal geworden zijt, Spiegelberg, zal de koning zeggen, gij zoudt de Oostenrijkers door een knoopsgat gejaagd hebben. Ja, hoor ik de doctors treuren, het is onverantwoordelijk, dat de man niet in de medicijnen gestudeerd heeft, hij zou een nieuw geneesmiddel tegen kropgezwellen uitgevonden hebben. Ach! dat hij de finantiën niet tot zijn vak gekozen heeft, hoor ik de Sully's in hunne kabinetten zuchten, hij zou uit steenen goudstukken getooverd hebben. En Spiegelberg zal genoemd worden in het Oosten en Westen, en in het slijk met u, gij lafbekken, gij padden, terwijl Spiegelberg met uitgespreide vleugels naar den tempel der vermaardheid stijgt.

MOOR. Goede reis! Stijg op schandzuilen tot het toppunt van roem. In de schaduw mijner vaderlijke bosschen, in de armen mijner Amalia, wacht mij een edeler genot. Reeds de vorige week heb ik mijnen vader om vergiffenis geschreven, heb hem niet de kleinste bijzonderheid verzwegen, en waar opregtheid is, is ook medelijden en hulp. Laat ons afscheid nemen, Maurits. Wij zullen elkander nimmer wederzien. De post is aangekomen. De vergiffenis van mijn' vader is reeds binnen de muren dezer stad.

SCHWEIZER, GRIMM, ROLLER, SCHUFTERLE *en* RAZMANN *treden op.*

ROLLER. Weet gij wel, dat men ons zoekt?

GRIMM. Dat wij ieder oogenblik gevaar loopen, in hechtenis genomen te worden?

MOOR. Het verwondert mij niet. Het ga, zoo als het wil! Hebt gij Schwarz niet gezien? zeide hij u niets van een' brief, dien hij voor mij had?

ROLLER. Hij zoekt u reeds lang, ik denk het zal wel zoo iets zijn.

MOOR. Waar is hij? waar? waar? (*Wil ijlings heengaan.*)

ROLLER. Blijf, wij hebben hem hier bescheiden. Gij beeft? —

MOOR. Ik beef niet. Waarom zou ik ook beven? Vrienden! deze brief — Verheugt u met mij! Ik ben de gelukkigste mensch onder de zon, waarom zou ik beven?

SCHWARZ *treedt op.*

MOOR (*vliegt hem te gemoet*). Broeder! Broeder! den brief! den brief!

SCHWARZ (*geeft hem den brief, dien hij haastig openscheurt*). Wat scheelt u? gij wordt zoo bleek als de dood?

MOOR. De hand mijns broeders!

SCHWARZ. Wat voert Spiegelberg toch uit?

GRIMM. De kerel is waanzinnig. Hij maakt gebaarden als bij den St. Vitus-dans.

SCHUFTERLE. Zijn verstand is op den loop. Ik geloof dat hij verzen maakt.

RAZMANN. Spiegelberg! He, Spiegelberg! — Het beest hoort niet.

GRIMM (*schudt hem*). Kerel! droomt gij, of —?

SPIEGELBERG (*die den geheelen tijd in een' hoek der kamer de pantomine van een' plannenmaker uitgevoerd heeft, springt woest op*). La bourse ou la vie! (*en pakt Schweizer bij de keel, die hem bedaard tegen den muur werpt. — Moor laat den brief vallen, en snelt weg. Allen staan op.*)

ROLLER (*hem naijlende*). Moor! waarheen, Moor? Wat wilt gij beginnen?

GRIMM. Wat deert hem? wat deert hem? Hij is zoo bleek als een lijk.

SCHWEIZER. Dat moet fraai nieuws zijn! Laat ons eens zien.

ROLLER (*neemt den brief van den grond op en leest*).

„Ongelukkige broeder!" het begin klinkt vrolijk. „Slechts in korte woorden moet ik u melden, dat uwe hoop verijdeld is — vader laat u zeggen, dat gij maar gaan moet, waarheen uwe schandelijke daden u voeren. Ook zegt hij, behoeft gij het niet te wagen en er op te hopen, immer genade aan zijne voeten af te smeeken, zoo

gij geen gevaar wilt loopen, in het onderste gewelf zijner torens zoolang op water en brood onthaald te worden, tot uwe haren groeijen als arendsveêren, en uwe nagels als vogelklaauwen worden. Dat zijn zijne eigene woorden. Hij gelast mij, den brief te sluiten. Vaarwel voor eeuwig! Ik beklaag u —

FRANS VAN MOOR."

SCHWEIZER. Waarlijk, een suikerzoet broêrtje! — En die schurk heet Frans?

SPIEGELBERG (*zacht naderbij komende*). Van water en brood wordt gesproken? Een heerlijk leven! Dan heb ik beter voor u gezorgd! Zeide ik het niet, dat ik ten laatste voor u allen zou moeten denken?

SCHWEIZER. Wat zegt de schaapskop? de ezel wil voor ons allen denken?

SPIEGELBERG. Hazen, lafbekken, lamme honden zijt gij allen, zoo gij den moed niet hebt, wat groots te wagen.

ROLLER. Nu, dat zouden wij ook zijn, daar hebt gij gelijk in! — maar zal dat, wat gij wagen wilt, ons ook uit dezen vervloekten toestand redden? zal het? —

SPIEGELBERG (*met een' trotschen lach*). Arme sukkel, uit dezen toestand redden? hahaha! uit dezen toestand redden? — en aan meer denkt uw vingerhoedje hersenen niet? en daarmede zijt gij tevreden? Spiegelberg zou een hondsvot zijn, zoo hij daarmede slechts wilde beginnen. Tot helden, zeg ik u, tot vrijheeren, tot vorsten, tot goden zal het u maken!

RAZMANN. Dat is waarlijk veel op eens! Maar het zal wel een halsbrekend werk zijn, het zal minstens het hoofd kosten.

SPIEGELBERG. Er is niets voor noodig, dan moed, want wat het verstand aangaat, dat neem ik geheel voor mijne rekening. Moed, zeg ik, Schweizer! Moed, Roller, Grimm, Razmann, Schufterle! moed! —

SCHWEIZER. Moed? als het anders niet is — Ik heb moed genoeg om barvoets midden door de hel te gaan.

SCHUFTERLE. Moed genoeg, om onder de opgerigte galg met den levenden duivel om een' armen zondaar te plukharen.

SPIEGELBERG. Zoo mag ik het hooren! Zoo gij moed genoeg hebt, laat dan voorkomen, wie nog iets te verliezen, en niet alles te winnen heeft!

SCHWARZ. Waarlijk, ik zou veel te verliezen hebben, zoo ik wilde verliezen, wat ik nog moet winnen!

RAZMANN. Ja, verduiveld! en veel te winnen, als ik dat wilde winnen, wat ik niet te verliezen heb.

SCHUFTERLE. Als ik verliezen moest, wat ik op borgtogt aan mijn ligchaam draag, zou ik in allen gevalle morgen niets meer te verliezen hebben.

SPIEGELBERG. Derhalve! (*Hij plaatst zich midden onder hen, en spreekt op bezwerenden toon*). Wanneer nog een droppel Duitsch heldenbloed door uwe aderen vloeit — komt! Wij zullen naar de Boheemsche wouden gaan, daar eene rooverbende vormen en — Wat staat gij mij aan te gapen? — is uw beetje moed reeds vervlogen?

ROLLER. Gij zijt niet de eerste schurk, die de hooge galg voorbij gezien heeft — en toch — Welke keuze blijft ons anders nog over?

SPIEGELBERG. Keuze? Wat? Gij hebt niets te kiezen! Wilt gij voor schulden gegijzeld en opgesloten worden, tot aan het bazuingeschal op den jongsten dag? wilt gij u met spade en houweel om eene bete droog brood afmartelen? wilt gij langs de deuren, door een straatliedje, den menschen eene kleine aalmoes afpersen? of wilt gij aan het kalfsvel trouw zweren — en dan is het eerst nog de vraag, of men uwe gezigten vertrouwt — en daar, onder de slechte luimen van een' heerschzuchtigen korporaal, het vagevuur vooruit genieten? of bij roffelende muzijk op de maat der trom gaan wandelen? of in het galeijen-paradijs het geheele ijzermagazijn van Vulkaan achter u aanslepen? Zie, daaruit kunt gij kiezen, daar hebt gij alles bij elkander, wat gij kiezen kunt!

ROLLER. Zoo geheel ongelijk heeft Spiegelberg toch niet. Ik heb ook reeds mijne plannen gemaakt, maar die komen eigentlijk

op het zelfde neêr. Hoe zou het zijn, dacht ik, wanneer gij u neêrzettet, en een zakboek, of een' almanak of iets dergelijks te zamen flanstet, en voor de lieve centen recenseerdet, zoo als het inderdaad de mode is?

SCHUFTERLE. Verduiveld? Gij raadt bijna mijne plannen. Ik dacht bij mij zelven, hoe zou het zijn, indien gij een piëtist wierdt en wekelijks stichtingsuren hieldt?

GRIMM. Geraden? en als dat niet gelukt een atheïst! Dan konden wij de vier evangelisten in het gezigt slaan, lieten ons boek door den beul verbranden, en zoo liep het heerlijk af.

RAZMANN. Of trokken tegen besmettelijke ziekten te velde — ik ken een' doctor, die zich een huis met niets dan zuiver kwikzilver gebouwd heeft, zoo als het opschrift op de huisdeur luidt.

SCHWEIZER (*staat op en geeft Spiegelberg de hand*). Maurits, gij zijt een groot man! — of een blind zwijn heeft een' eikel gevonden.

SCHWARZ. Uitmuntende plannen! eerlijke handwerken! Hoe toch de groote geesten sympathiseren! Nu ontbreekt er nog maar aan, dat wij vrouwen en koppelaarsters worden.

SPIEGELBERG. Gekheid! gekheid! En kunt gij niet dat alles te zamen in één persoon zijn? Mijn plan zal u tot den hoogsten trap voeren, en dan hebt gij nog roem en onsterfelijkheid! Zie, arme sukkels! ook zoover moet men vooruit denken! ook aan de vermaardheid, aan het zoete gevoel van onvergetelijkheid —

ROLLER. En bovenaan op de lijst der eerlijke lieden te staan! Spiegelberg, gij zijt een meester in het redeneren, als het er op aankomt, om van een eerlijk man een schurk te maken — Maar zeg toch een van allen, waar blijft Moor?

SPIEGELBERG. Eerlijk zegt gij? Meent gij *dan* minder eerlijk te zijn, dan gij nu zijt? Wat noemt gij eerlijk? Rijke vrekken een derde gedeelte hunner zorgen van den hals te schuiven, die hen den gouden slaap uit de oogen rooft, het opgehoopte geld in omloop te brengen, het evenwigt in het bezit van goederen te herstellen, in een woord, de gouden eeuw terug te roepen, den lieven

God van menigen lastigen kostganger te bevrijden, hem oorlog, pest, dure tijden en doctors te besparen — ziet gij, dat noem ik eerlijk zijn, dat noem ik een nuttig werktuig in de hand der Voorzienigheid wezen, — en zoo bij ieder gebraad, dat men eet, de streelende gedachte te kunnen koesteren: dat hebt gij u door uwe listen, door uwen leeuwenmoed, door nachtwaken verworven — door groot en klein geëerbiedigd te worden —

ROLLER. En eindelijk zelfs in levenden lijve ten hemel te varen, en trots storm en wind, trots de vraatzieke maag van den ouden vader Tijd, tusschen zon en maan en alle vaste sterren te zweven, waar zelfs de verstandelooze vogelen des hemels, door eene edele begeerte gedreven, hun hemelsch concert aanheffen, en de engelen met staarten hunnen hoogheiligen raad houden? niet waar? — en terwijl vorsten en potentaten door motten en wormen verteerd worden, de eer te hebben door den koninklijken vogel van Jupiter bezocht te worden? — Maurits, Maurits, Maurits! neem u in acht! neem u in acht voor het driebeenige dier (1).

SPIEGELBERG. En dat verschrikt u, hazenhart? Is er toch niet reeds menig veel omvattend genie, dat de wereld had kunnen hervormen, op de geregtsplaats verrot, en spreekt men niet van zulk een man honderden, duizenden jaren lang, terwijl menige koning en keurvorst in de geschiedenis over het hoofd zou gezien worden, als zijn geschiedschrijver niet vreesde voor de leemten in de opvolgingsladder, en zijn boek daardoor niet een paar bladzijden won, die de uitgever hem met klinkende munt betaalt — En als de reiziger u zoo in den wind ziet heen en weder schommelen — bromt hij tusschen de tanden, die moet ook geen water in de hersenen gehad hebben, en zucht over de ellendige tijden.

SCHWEIZER (*klopt hem op den schouder*). Meesterlijk, Spiegelberg! meesterlijk! Wat, duivel, staat gij daar en talmt?

SCHWARZ. En laat het onteerend genoemd worden — wat kan

---

(1) De galg.

er verder volgen? Kan men niet voor dat geval altijd een poedertje bij zich dragen, dat ons zoo in stilte naar de andere wereld helpt, waar er geen haan naar kraait! Neen, broeder Maurits! uw voorslag is goed, zoo luidt ook mijn kathechismus.

SCHUFTERLE. Verduiveld! en de mijne niet minder. Spiegelberg, gij hebt mij aangeworven.

RAZMANN. Gij hebt als een andere Orpheus, mijn geweten, dat schreeuwende beest, in slaap gezongen. Neem mij geheel, zoo als ik hier ben!

GRIMM. *Si omnes consentiunt ego non dissentio.* Wel te verstaan, zonder komma. Het gaat bij opbod in mijn hoofd: piëtisten — kwakzalvers — recensenten en schurken. Wie het meeste biedt, krijgt mij. Neem deze hand, Maurits!

ROLLER. En ook gij, Schweizer? (*Geeft Spiegelberg de regterhand.*) Dan verpand ik mijne ziel aan den duivel.

SPIEGELBERG. En uwen naam aan de sterren! Wat is er aan gelegen, waarheen de ziel gaat? Als scharen vooruit ijlende boden onzen aantogt verkondigen, zoodat de satans hun feestgewaad aantrekken, zich het duizendjarige vuil uit de oogen wrijven, en duizenden gehoornde koppen uit de rookende monden hunner zwavelschoorsteenen te voorschijn komen, om onzen intogt te zien! Kameraden! (*opspringende*) komt, kameraden! Goeden moed! Wat ter wereld weegt tegen dezen roes van genot op? Komt, kameraden!

ROLLER. Bedaar wat! bedaar! Waar wilt gij heên? Het dier moet ook een' kop hebben, kinderen!

SPIEGELBERG (*toornig*). Wat predikt de talmer? Bestond de kop niet reeds, eer zich nog een lid verroerde? Volgt mij, kameraden!

ROLLER. Bedaar, zeg ik. Ook de vrijheid moet haren heer hebben. Zonder opperhoofd gingen Rome en Sparta te gronde.

SPIEGELBERG (*toegevende*). Ja — wacht — Roller heeft gelijk. En dat moet een verlichte kop zijn. Verstaat gij? een knappe, listige kop moet het zijn. Ja, als ik er aan denk, wat gij voor een uur waart, wat gij nu zijt, — door ééne gelukkige gedachte

zijt geworden — Ja, waarlijk, waarlijk gij moet een' hoofdman hebben — En hem in wien het eerst deze gedachte opkwam, zegt, moet dat geen verlichte vindingrijke kop zijn?

ROLLER. Als wij het konden hopen — konden droomen — maar ik vrees, dat hij het niet doen zal.

SPIEGELBERG. Waarom niet? Kom er moedig voor uit, vriend! — Hoe zwaar het ook is, het worstelende schip tegen den wind in te sturen, hoe zwaar die last der heerschappij ook drukt — zeg het onbeschroomd, Roller! — misschien zal hij het toch doen.

ROLLER. En het geheele vaartuig is lek, wanneer hij het niet doet. Zonder Moor zijn wij een ligchaam zonder ziel.

SPIEGELBERG (*gaat vertoornd heen.*) Drooge stokvisch!

MOOR (*treedt met woeste gebaren binnen, en loopt driftig in de kamer op en neêr, in zich zelven*). Menschen — Menschen! Valsch, schijnheilig adderengebroed! Hunne oogen zijn van water! hunne harten van staal! Kussen op de lippen! dolken op het hart! Leeuwen en luipaarden voeden hunne jongen, raven brengen hunne kleinen het aas, en hij, hij, — slechtheid heb ik leeren dulden, kan er bij glimlagchen, als mijn verwoede vijand mij mijn eigen hartebloed toedrinkt — maar wanneer de liefde des bloeds als verraderes, wanneer vaderliefde als eene helsche furie optreedt: o, vat dan vuur, mannelijke gelatenheid! verwilder tot een' tijger, zachtmoedig lam! en iedere spier spanne zich tot haat en verderf!

ROLLER. Hoor eens, Moor! wat denkt gij er van? Een rooverleven is toch beter, dan op water en brood in het onderste gewelf van een' toren te zitten?

MOOR. Waarom is deze geest niet in een' tijger gevaren, die zijne woedende tanden in menschenvleesch slaat? Is dat vadertrouw? is dat liefde voor liefde? Ik wou dat ik een beer ware, om de beeren van het noorden tegen dit gevoellooze geslacht op te hitsen — Berouw en geene genade! — O, ik zou den oceaan kunnen vergiftigen, opdat zij zich uit alle bronnen den dood dronken! Vertrouwen, onwankelbare hoop, en geen medelijden!

ROLLER. Hoor toch Moor, wat ik u zeg!

MOOR. Het is ongeloofelijk, het is een droom, een zinsbedrog — Zulk eene roerende bede, zulk eene levendige schildering van ellende en van verterend berouw — een wild beest zou in medelijden versmolten zijn! Steenen zouden tranen gestort hebben, en toch — men zou het voor een' zwartgalligen wrok tegen het menschelijk geslacht houden, wanneer ik het uitspreken wou — en toch, toch — o, dat ik door de geheele natuur de trompet des oproers kon blazen, en hemel, aarde en zee tegen dit hyënengebroed ten strijde voeren!

GRIMM. Hoor toch, hoor! gij raast zoo, dat gij niets hoort.

MOOR. Weg, weg van mij! Is uw naam niet mensch? heeft de vrouw u niet gezoogd? — Uit mijne oogen, gij met uw menschengezigt! — Ik heb hem zoo onuitsprekelijk lief gehad! zoo lief had geen zoon; ik had duizend levens voor hem willen geven. (*Schuimbekkende op den grond stampende.*) Ha! wie mij nu een zwaard in de hand gaf, om dit adderengebroed eene brandende wonde toe te brengen! wie mij zeide, hoe ik op hun leven doelen, het verpletteren, vernietigen kon — die zou mijn vriend, mijn engel, mijn God zijn — ik zou hem aanbidden!

ROLLER. Juist wij willen deze vrienden zijn, laat ons het u toch toonen!

SCHWARZ. Ga met ons naar de Boheemsche wouden! Wij zullen eene rooverbende zamen brengen, en gij — (*Moor staart hem aan.*)

SCHWEIZER. Gij zult onze hoofdman zijn! gij moet onze hoofdman zijn!

SPIEGELBERG (*werpt zich driftig in een' stoel*). Slaven en oude wijven!

MOOR. Wie heeft u die woorden ingeblazen? Hoor mij, kerel! (*terwijl hij Schweizer gevoelig aanpakt*), dat hebt gij niet uit uwe menschenziel geput! wie heeft u dat woord ingeblazen? Ja, bij den duizendarmigen dood! dat zullen wij! dat moeten wij! dat

denkbeeld verdient vergood te worden. — Roovers en moordenaars! Zoo waar mijne ziel leeft, ik zal uw hoofdman zijn!

ALLEN (*onder een hevig geschreeuw*). Leve onze hoofdman.

SPIEGELBERG (*opspringende, voor zich zelven*). Totdat ik hem naar de onderwereld zend!

MOOR. Zie, daar valt mij den blinddoek van de oogen, welk een dwaas was ik, dat ik in de kooi wilde terugkeeren! — Mijn geest dorst naar daden, mijn adem naar vrijheid, — moordenaars, roovers! — Door dit woord worden de wetten onder mijne voeten vertreden. — Menschen hebben de menschelijkheid voor mij verborgen, toen ik een beroep op de menschelijkheid deed, weg dus van mij, menschenliefde en menschelijke verschooning! — Ik heb geen' vader meer, ik heb geene liefde meer, en bloed en dood zullen mij doen vergeten, dat mij vroeger iets dierbaar was! — Komt, komt! — o, ik zal mij eene vreesselijke verstrooijing verschaffen — het blijft bepaald, ik ben uw hoofdman! en — gelukkig de bekwaamste van u allen, die het wildste brandsticht, het gruwelijkste moordt, want ik zeg u, hij zal koninklijk beloond worden — Vormt een' kring om mij, en zweert mij trouw en gehoorzaamheid tot in den dood! — Zweert het mij op deze mannelijke regterhand!

ALLEN (*geven hem de hand*). Wij zweren u trouw en gehoorzaamheid tot in den dood!

MOOR. Welnu, en bij deze mannelijke regterhand zweer ik u hier, getrouw en standvastig uw hoofdman te blijven tot in den dood! Hem, die ooit beeft of twijfelt, of terugtreedt, zal deze arm terstond tot een lijk maken! Het zelfde geschiedde mij door ieder uwer, wanneer ik ooit mijnen eed verbreek! Zijt gij er meê tevreden? (*Spiegelberg loopt woedende op en neêr.*)

ALLEN (*de hoeden in de lucht werpende*). Wij zijn er meê tevreden.

MOOR. Laat ons dan gaan! Vreest niet voor dood en gevaren, want over ons zweeft een onveranderlijk noodlot! Ieder bereikt eindelijk zijnen laatsten dag, hetzij op het zachte kussen van dons,

of in het ruwe gewoel van het gevecht, of in het openbaar door galg en rad! Een van deze is ons lot! (*Zij gaan heen.*)

SPIEGELBERG (*hen naziende, na eene pauze*). Uw register heeft ééne leemte. Gij hebt het vergif vergeten. (*Af.*)

DERDE TOONEEL.

In het kasteel van Moor. De kamer van Amalia.

FRANS. AMALIA.

FRANS. Gij keert u van mij af, Amalia? Ben ik minder in uwe oogen, dan hij, die door vader vervloekt is?

AMALIA. Weg met u! — Ha een liefderijke, barmhartige vader, die zijnen zoon aan wolven en monsters prijs geeft! Te huis laaft hij zich met zoeten heerlijken wijn en strekt zijne vermolmde leden op zijden kussens uit, terwijl zijn groote, beminnenswaardige zoon gebrek lijdt — Schaamt u, gij onmenschen! schaamt u, gij drakenzielen, gij schandvlekken der menschheid! — zijnen eenigen zoon!

FRANS. Ik meende, dat hij er twee had.

AMALIA. Ja, hij verdient zulke zonen te hebben, als gij zijt. Op zijn doodbed zal hij vruchteloos de dorre handen uitstrekken naar zijnen Karel, en ze huiverend terugtrekken, als hij de ijskoude hand van zijnen Frans grijpt. — O, het is zoet, het is heerlijk zoet, door uwen vader vervloekt te worden! Spreek, Frans, lieve, broederlijke ziel, wat moet men doen, zoo men door hem vervloekt wil worden?

FRANS. Gij dweept, mijne geliefde, gij zijt te beklagen.

AMALIA. O, ik vraag u — betreurt gij uwen broeder? — Neen, onmensch, gij haat hem! gij haat mij immers ook?

FRANS. Ik bemin u, als mij zelven, Amalia!

AMALIA. Kunt gij, zoo gij mij bemint, mij eene bede weigeren?

FRANS. Geene, geene, zoo zij niet meer eischt dan mijn leven.

AMALIA. O, moge dat waar zijn! Eene bede, die gij zoo gemakkelijk, zoo gaarne zult vervullen — (*trotsch*) Haat mij! Ik moest van schaamte vuurrood worden, als ik aan Karel denk, en mij gelijktijdig inviel, dat gij mij niet haat. Gij belooft het mij toch? Ga nu heên, verlaat mij, ik ben zoo gaarne alleen!

FRANS. Allerliefste droomster! hoe zeer bewonder ik uw zacht liefdevol hart. (*Haar op den boezem kloppende*). Hier, hier heerschte Karel, als een God in zijnen tempel, terwijl gij waaktet stond Karel voor u, Karel beheerschte u in uwe droomen, de geheele schepping scheen u in dien eenen zamen te smelten, dien eenen te weêrkaatsen, dien eenen te doen hooren.

AMALIA (*aangedaan*). Ja, waarlijk, ik beken het. U, barbaren ten trots, zal ik het voor de geheele wereld belijden — ik bemin hem!

FRANS. Onmenschelijk, afschuwelijk! Deze liefde zoo te beloonen! Haar te vergeten —

AMALIA (*opvliegende*). Wat, mij vergeten?

FRANS. Hebt gij hem tot onderpand uwer trouw niet een' ring aan den vinger gestoken? een' ring met diamanten? — Maar hoe zou ook een jongeling aan de verlokkelijkheden eener ligtekooi weêrstand kunnen bieden? Wie zal hem dit ook ten kwade duiden, daar hij anders niets meer had weg te geven, — en betaalde zij hem dien niet met woeker door hare liefkozingen en omhelzingen?

AMALIA (*in toorn*). Mijn' ring aan eene ligtekooi?

FRANS. Foei! Foei! het is schandelijk. En als het daar nog maar bij bleef! Een ring, hoe kostbaar hij ook is, kan men toch bij iederen Jood terugkrijgen — Misschien beviel hem het werk er niet van, misschien heeft hij hem tegen eenen schooneren geruild.

AMALIA (*driftig.*) Maar m i j n e n ring — ik zeg m i j n e n ring?

FRANS. Geen' anderen, Amalia — Ha! zulk een kleinood aan mijn' vinger — en van Amalia? — Van dezen vinger zou de dood hem niet afgerukt hebben — Niet waar, Amalia? niet de kost-

baarheid van den diamant, niet het kunstige werk — de liefde maakt zijne waarde uit. Dierbaar kind, weent gij? Wee over hem, die deze kostelijke droppels uit zulke hemelsche oogen doet vloeijen — ach, en zoo gij eens alles wist, hem zelven zaagt, hem onder de gestalte zaagt? —

AMALIA. Monster! hoe, onder welke gestalte?

FRANS. Stil, stil, beminnelijke ziel, vraag mij niet verder! (*Als in zich zelven, maar luide.*) Zoo er nog maar een sluijer ware om het afschuwelijke kwaad mede te bedekken, en voor het oog der wereld te verbergen! Maar het straalt vreesselijk door in den gelen loodkleurigen kring om de oogen; het verraadt zich in dat doodsbleek, ingevallen gelaat, waar de beenderen afzigtelijk uitsteken — het stamelt uit de afgebroken schorre stem — het wordt luide verkondigd door het bevende, waggelende geraamte — het doorwoelt het binnenste merg der beenderen, en breekt de mannelijke kracht der jeugd — sporen er van komen als eene afschuwelijke melaatschheid uit voorhoofd, wangen, mond en uit de geheele oppervlakte van het ligchaam te voorschijn, en nestelen zich afschuwelijk vast — foei! foei! ik gruw er van. Neus, oogen, ooren ijzen er van — Gij hebt dien ellendige gezien, Amalia, die in ons ziekenhuis den laatsten adem uithijgde, schaamte scheen uw schuw oog van hem af te wenden, — gij riept luide wee over hem. Roep u dat beeld nog eens geheel voor den geest, en Karel staat voor u! — Zijne kussen zijn als de pest, zijne lippen vergiftigen de uwen!

AMALIA (*slaat hem*). Onbeschaamde lasteraar!

FRANS. Gruwt gij van dezen Karel? Verafschuwt gij reeds de flaauwe schildering? Ga, zie hem zelven aan, uwen schoonen, engelachtigen, goddelijken Karel! Ga, zuig zijn' balsemachtigen adem in, en laat u door de ambrosia-geuren bedwelmen, die uit zijne kaken opstijgen! Enkel de adem van zijnen mond zal u in die zwarte doodelijke zwijmeling brengen, die de reuk van een rottend aas, en het gezigt van een met lijken overdekt slagveld veroorzaakt.

AMALIA (*wendt haar gezigt af*).

FRANS. Welke heerlijke opwelling der liefde! Welken wellust in de omhelzing — maar is het niet onbillijk, iemand om zijn ziek uiterlijk te verdoemen? Ook in den erbarmelijksten mismaaktsten ellendige kan eene groote, beminnenswaardige ziel, als een robijn uit het slijk blinken (*Boosaardig lagchende.*) Ook uit zwerende lippen kan immers de liefde —

Wel is waar, wanneer het kwaad ook de grondvesten van de inborst aantast, wanneer met de kuischheid ook de deugd verdwijnt, even als de geur uit de verwelkte roos vervliegt — wanneer met het ligchaam ook de geest wordt bedorven —

AMALIA (*vrolijk opspringende*). Ha! Karel! nu herken ik u weder! Gij zijt nog de zelfde! de zelfde! Alles was leugen! — Weet gij niet booswicht, dat Karel onmogelijk zoo kan worden? (*Frans staat eenige oogenblikken in diep gepeins verzonken, keert zich vervolgens plotseling om, om heên te gaan.*) Waarheen zoo haastig! vlugt gij voor uwe eigene schande?

FRANS (*de handen voor het gezigt*). Laat mij! laat mij! — mijne tranen den vrijen loop laten — wreede vader! den besten uwer zonen zoo prijs te geven aan de ellende — aan de hem overal omringende schande — laat mij, Amalia! ik wil hem te voet vallen, op mijne knieën wil ik hem bezweren, om den uitgesproken vloek op mij, op mij te laden — mij te onterven — mij — mijn bloed — mijn leven — alles —

AMALIA (*valt hem om den hals*). Broeder van mijnen Karel! beste, liefste Frans.

FRANS. O Amalia! hoe bemin ik u voor deze onwrikbare trouw aan mijn' broeder — Vergeef mij, dat ik het waagde, uwe liefde op deze harde proef te stellen! — Hoe heerlijk hebt gij mijne wenschen geregtvaardigd! — Met deze tranen, deze zuchten, dezen hemelschen onwil — zelfs voor mij, voor mij — onze zielen stemden zoo overeen.

AMALIA. O neen, dat deden zij nooit!

FRANS. Ach, zij stemden zoo volkomen met elkander overeen,

ik dacht altijd, dat wij tweelingen hadden moeten zijn! en bestond het bedroevende uitwendige verschil niet, waarbij helaas Karel moet verliezen, dan zouden wij dikwijls verwisseld worden. Gij zijt, zeide ik dikwijls tot mij zelven, ja, gij zijt geheel en al Karel, in alles zijn weêrschijn, zijn evenbeeld!

AMALIA (*schudt met het hoofd*). Neen, neen, ik zeg u bij gindsch zuiver licht aan den hemel! geen enkel aârtje van hem, geen vonkje van zijn gevoel —

FRANS. Zoo geheel gelijk in onze neigingen — de roos was zijne liefste bloem — welke bloem verkoos ik boven de roos? Hij beminde onuitsprekelijk de muzijk, en gij kunt het getuigen, gij sterren! gij hebt mij zoo dikwijls in de doodsche stilte van den nacht aan het klavier beluisterd, als alles om mij heen in schaduw en slaap gedompeld lag — en hoe kunt gij nog twijfelen Amalia, daar onze liefde op het zelfde volmaakte wezen viel, en als de liefde de zelfde is, hoe zouden hare kinderen dan kunnen ontaarden?

AMALIA (*ziet hem verwonderd aan*).

FRANS. Het was op een' stillen vrolijken avond, den laatsten vóór dat hij naar Leipzig vertrok, toen hij mij in gindsch priëel voerde, waar gij zoo dikwijls met elkander in liefdesdroomen verzonken zat — wij bleven lang sprakeloos — eindelijk vatte hij mijne hand, en zeide zacht, met tranen in de oogen: ik verlaat Amalia, ik weet niet — ik heb een voorgevoel, alsof het voor eeuwig zijn zal — verlaat haar niet, broeder! — wees haar vriend — haar Karel — zoo Karel — nimmer — terugkeert — (*hij valt voor haar op de knieën, en kust hare hand met vuur.*) Nimmer, nimmer, nimmer zal hij terugkeeren, en ik heb het hem met een' heiligen eed beloofd!

AMALIA (*terugspringende*). Verrader, hoe doorgrond ik u! — In dat zelfde priëel bezwoer hij mij geen ander te beminnen — zoo hij mogt sterven — Ziet gij, hoe goddeloos, hoe afschuwelijk gij — Ga uit mijne oogen!

FRANS. Gij kent mij niet, Amalia, gij kent mij in het geheel niet!

AMALIA. O ik ken u, van nu af aan ken ik u — en gij wildet aan hem gelijk zijn? In uwe tegenwoordigheid zou hij om mij geweend hebben? in uwe tegenwoordigheid? Eerder zou hij mijn' naam op den schandpaal hebben geschreven! Ga heen, oogenblikkelijk!

FRANS. Gij beleedigt mij!

AMALIA. Ga, zeg ik u. Gij hebt mij een kostbaar uur ontstolen, het worde van uw leven afgetrokken!

FRANS. Gij haat mij.

AMALIA. Ik veracht u, ga heen!

FRANS (*met de voeten stampende*). Wacht! dan zult gij voor mij sidderen! Mij voor eenen bedelaar op te offeren? (*Gaat toornig af.*)

AMALIA. Ga, booswicht — Nu ben ik weder bij Karel — Bedelaar, zegt hij? zoo is de wereld veranderd! Bedelaars zijn koningen, en koningen zijn bedelaars geworden! — Ik zou de lompen, die hij draagt, niet willen ruilen tegen het purper der gezalfden — De blik, waarmede hij bedelt, moet een fiere, vorstelijke blik zijn — een blik, die de heerlijkheid, de pracht en den triomf der grooten en rijken vernietigt! In het stof met u, gij knellende versierselen! (*Zij rukt zich de paarlen van den hals.*) Weest veroordeeld, gij grooten en rijken, goud, zilver en juweelen te dragen! Weest veroordeeld, aan overladen tafels te brassen! Veroordeeld, uwe leden te goed te doen op de zachte kussens der wellust! Karel! Karel! zoo ben ik uwer waardig — (*Af.*)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

FRANS VAN MOOR (*peinzende in zijne kamer*).

Het duurt mij te lang — de doctor zegt, dat de krachten afnemen — het leven van een' grijsaard duurt toch eene eeuwigheid! — En ik zou vrije ruime baan hebben, als deze ergerlijke taaije vleeschklomp er niet ware, die mij, even als de tooverhond in het sprookje, den weg tot mijne schatten afsluit.

Maar moeten mijne ontwerpen dan voor het ijzeren juk van het mechanismus buigen? — Zal mijn hoogvliegende geest zich door den slakkengang van het stoffelijke laten kluisteren? Een licht uitgeblazen, dat bovendien nog slechts met den laatsten droppel olie woekert — meer is het niet — En toch zou ik dat niet gaarne zelf gedaan hebben, om der wereld wille. Ik zou hem niet gaarne gedood, maar wel gestorven wenschen. Ik zou gaarne doen als de slimme doctor (maar het omgekeerde). — Niet aan de natuur door een' doodelijken slag den weg afgesneden, maar haar in haren eigen loop geholpen. En wij kunnen toch werkelijk het levensbeginsel verlengen, waarom zouden wij het ook niet kunnen verkorten?

Wijsgeeren en geneesheeren leeren mij, hoe juist de gemoedsaandoeningen met de bewegingen der machine overeenstemmen. Aanvallen van jicht gaan altijd vergezeld door eene ontstemming der mechanische verrigtingen — hartstogten verzwakken de levenskrachten — de overspannen geest drukt zijn hulsel ter aarde — Hoe het dan aan te leggen? — Hoe voor den dood dezen ongebaanden weg naar de vesting des levens effen gemaakt? het ligchaam door den geest te vernielen — ha! een oorspronkelijk werk! wie dat tot stand kon brengen? — Een onvergelijkelijk werk! — Peins er over, Moor! — Dat zou eene kunst zijn, die waard was u tot uitvinder te hebben. Heeft men immers niet het giftmengen bijna tot eene gewone wetenschap verheven, en de natuur door proefnemingen gedwongen hare grenzen aan te geven, zoodat men het aantal slagen van het hart jaren lang vooruit berekent, en tot de pols zegt: tot hiertoe en niet verder! (¹) — Wie zou ook hieraan niet zijne kracht beproeven?

En hoe zal ik het nu moeten aanleggen, om deze zoete, vreedzame eendragt tusschen ziel en ligchaam te verbreken? Welke soort van indrukken ik zal moeten kiezen? Welke zouden het leven het hevigste aantasten? Toorn? — deze vraatzuchtige wolf is te spoedig verzadigd — Zorgen? — deze worm knaagt mij te langzaam — Smart? — deze adder kruipt te traag? — Vrees? — de hoop belet haar, goed te werken. — Wat? zijn dat al de beulen der menschen? — Is het arsenaal van den dood zoo spoedig uitgeput? — (*Peinzende.*) Hoe? — Nu? — Wat? Neen! Ha! (*Opspringende.*) Schrik! — Wat kan de schrik niet? — Wat vermag verstand en godsdienst tegen de ijskoude omarming van dezen reus? — En toch? — Wanneer hij ook dezen storm weêrstond? — Wanneer hij? — O, kom gij mij dan

(¹) Eene vrouw in Parijs moet het door naauwkeurig gedane proeven met vergiften zoo ver gebragt hebben, dat zij den nog ver verwijderden sterfdag met vrij groote naauwkeurigheid vooruit kon bepalen. Schande over onze geneesheeren, die door deze vrouw in het voorspellen beschaamd worden!

(*Noot van den schrijver*).

te hulp Verdriet, en gij Berouw, helsche wraakgodin, invretende slang, die, wat zij eet, herkaauwt, en in haar eigen vuil omwoelt, eeuwige verwoesters en eeuwige scheppers van uw gif! en gij schreeuwende Zelfbeschuldiging, die uw eigen huis verwoest en uwe eigene moeder wondt — En kom ook zelfs gij mij te hulp, weldadige gratiën, liefelijk lagchend Verleden, en gij, met uwen overvloeijenden hoorn des overvloeds, bloeijende Toekomst, houdt hem in uwe spiegels de vreugde des hemels voor, wanneer uw vliedende voet aan zijne begeerige armen ontglipt. — Zoo val ik, slag op slag, storm op storm, dit broze leven aan, tot de bende furiën zich eindelijk sluit — met de Wanhoop! Triomf! triomf! — Het plan is ontworpen — moeijelijker en kunstiger dan eenig ander — vertrouwenswaardig — zeker — want (*spottende*) het mes van den ontleedkundige vindt geene sporen van verwonding of bijtend vergif.

(*Besloten.*) Welaan dan! (*Herman treedt binnen.*) Ha! *Deus ex machina!* Herman!

HERMAN. Tot uwe dienst, edele jonker!

FRANS (*geeft hem de hand*). Die gij geenen ondankbare bewijst.

HERMAN. Daarvan heb ik de bewijzen.

FRANS. Gij zult weldra meer hebben — weldra Herman! ik heb u iets te zeggen, Herman.

HERMAN. Ik ben geheel gehoor.

FRANS. Ik ken u, gij zijt een vastberaden kerel — gij hebt een soldatenhart — haar op de tanden! — Mijn vader heeft u zwaar beleedigd, Herman!

HERMAN. De duivel hale mij, zoo ik dat immer vergeet.

FRANS. Zoo spreekt gij als een man! Wraak betaamt aan het mannelijk gemoed. Gij bevalt mij, Herman. Neem deze beurs Herman. Als ik hier eerst eens heer ware, zou zij zwaarder zijn.

HERMAN. Dat is mijn vurigste wensch, edele jonker; ik bedank u.

FRANS. Werkelijk! Zoudt gij werkelijk wenschen, Herman, dat ik hier heer ware? — maar mijn vader heeft leeuwenmerg, en ik ben de jongste zoon.

HERMAN. Ik wou, dat gij de oudste zoon waart, en dat uw vader zoo zwak ware als een teringachtig meisje.

FRANS. O! hoe zou de oudste zoon u dan beloonen, hoe zou hij u uit dit onedele stof, dat zoo weinig met uwen adel en geest overeenkomt, opheffen, en in een helder daglicht plaatsen! — Dan zoudt gij, zoo als gij daar zijt, met goud overladen worden, en met vier paarden door de straten rossen, waarachtig, dat zoudt gij! — Doch ik vergeet, waarover ik u wilde spreken — hebt gij de freule van Edelreich reeds vergeten, Herman?

HERMAN. Wat duivel! waarom herinnert gij mij daaraan?

FRANS. Mijn broeder heeft haar voor uw' neus weggekaapt.

HERMAN. Daarvoor zal hij boeten.

FRANS. Zij heeft u bedankt. Ik geloof zelfs dat hij u de trappen afwierp.

HERMAN. Ik zal hem daarvoor naar de hel helpen.

FRANS. Hij zeide: men fluistert elkander in het oor, dat uw vader u nooit kon aanzien, zonder zich op de borst te slaan en te zuchten. God zij mij zondaar genadig!

HERMAN (*woest*). Voor den duivel, houd uw' mond.

FRANS. Hij raadde u, uwen adelbrief bij opbod te verkoopen, en met de opbrengst uwe kousen te laten stoppen.

HERMAN. Alle duivels! Ik zal hem met mijne nagels de oogen uitkrabben.

FRANS. Wat? wordt gij boos? hoe kunt gij boos op hem worden? wat kunt gij hem doen? wat kan zulk eene rat tegen eenen leeuw beginnen? Uw toorn verzoet slechts zijnen triomf. Gij kunt niets doen, dan op uwe tanden knarsen en uwe woede aan droog brood bekoelen.

HERMAN (*op den grond stampende*). Ik zal hem tot stof vermorzelen.

FRANS (*klopt hem op den schouder*). Foei, Herman, gij zijt een edelman. Gij moet die smet niet aan u laten kleven. Gij moet de freule niet opgeven, neen, dat moet gij om niets ter wereld doen, Herman! Voor den duivel, wanneer ik in uwe plaats ware, zou ik het uiterste beproeven.

HERMAN. Ik rust niet, vóór ik hen beiden onder den grond heb.

FRANS. Niet zoo opvliegend, Herman! Kom naderbij — Amalia zal de uwe worden!

HERMAN. Dat zal zij, de duivel hale mij! dat zal zij!

FRANS. Gij zult haar hebben, zeg ik, en dat uit mijne hand. Kom nader, zeg ik — gij weet misschien niet, dat Karel zoo goed als onterfd is?

HERMAN (*nader komende*). Is het mogelijk! Het eerste woord, dat ik er van hoor.

FRANS. Wees bedaard en hoor verder! een ander maal zult gij meer daarvan hooren — ja, ik zeg u, sedert elf maanden is hij zoo goed als verbannen. Maar reeds heeft de oude berouw over zijnen overijlden stap, dien hij toch, (*lagchende*) dit hoop ik ten minste, niet zelf gedaan heeft. Ook valt freule Edelreich hem dagelijks lastig met verwijten en klagten. Binnen korteren of langeren tijd zal hij hem in alle vier einden der wereld laten opsporen, en goeden nacht, Herman! als hij hem vindt. Dan kunt gij zeer onderdanig de paarden voor hem vasthouden, wanneer hij met haar naar de kerk rijdt om te huwen.

HERMAN. Ik zal hem voor het altaar verworgen.

FRANS. Vader zal hem spoedig het bestuur in handen geven, en in rust op zijne kasteelen gaan leven. En dan, als de trotsche heethoofd de teugels in handen heeft, dan lacht hij wat om zijne haters en benijders — en ik, die u tot een' gewigtigen, grooten man wilde maken, ik zelf, Herman, zal diep gebogen voor den drempel van zijne deur —

HERMAN (*met vuur*). Neen, zoo waar ik Herman heet, dat zult gij niet! als er nog één vonkje verstand in deze hersenen glimt, dat zult gij niet!

FRANS. Wilt gij het beletten? Ook u, beste Herman, zal hij zijne tuchtroede doen voelen, hij zal u in het gezigt spuwen, als gij hem op de straat ontmoet, en wee u, zoo gij dan de schouders durft ophalen, of het gezigt vertrekt — zie, zoo staat het met uwe aanzoeken om de freule, met uwe uitzigten, met uwe ontwerpen.

HERMAN. Zeg mij, wat moet ik doen?

FRANS. Hoor dan, Herman! om u te toonen, hoe ik als een opregt vriend, mij uw lot aantrek — ga — verkleed u — maak u geheel onkenbaar, laat u bij den oude aanmelden, geef voor dat gij regelregt uit Boheme komt, met mijnen broeder den slag bij Praag hebt bijgewoond — en hem op het slagveld den geest hebt zien geven. —

HERMAN. Zal men mij gelooven?

FRANS. Laat de zorg daarvoor gerust aan mij over! Neem dit pakket, waarin gij uwe zending uitvoerig beschreven vindt. En bovendien bewijsstukken, die zelfs den Twijfel in persoon zullen doen gelooven. — Maak nu maar, dat gij ongezien van hier komt! Ga door de achterdeur in den tuin, van daar over den tuinmuur — laat de ontknooping van dit blij-eindend treurspel geheel aan mij over!

HERMAN. En dat zal zijn: Leve de nieuwe heer, Franciscus van Moor!

FRANS (*strijkt hem over de wangen*). Hoe sluw zijt gij toch! — want ziet gij, op deze wijze bereiken wij in eens en spoedig al onze oogmerken. Amalia laat hare hoop op hem varen. De oude trekt zich den dood van zijnen zoon sterk aan, en — begint te kwijnen — een bouwvallig huis heeft geene aardbeving noodig, om in te storten — hij zal de tijding niet overleven — dan ben ik zijn eenige zoon — Amalia heeft haren steun verloren en is geheel een werktuig van mijn' wil — dan kunt gij ligt nagaan — kortom, alles gaat naar wensch — maar gij moet uw woord niet terugtrekken.

HERMAN. Wat zegt gij? (*Juichende.*) Eer zal de kogel in zijnen loop omkeeren en in het ligchaam van den schutter dringen — reken op mij! Laat mij maar begaan — vaarwel!

FRANS (*hem naroepende*). De vruchten zijn voor u, beste Herman! — (*Alleen.*) Als de os den korenwagen in den stal heeft getrokken, moet hij hooi voor lief nemen. Voor u eene stalmeid, en geene Amalia! (*Gaat af.*)

TWEEDE TOONEEL.

De slaapkamer van den ouden Moor.

DE OUDE MOOR *slapende in een' leuningstoel.* AMALIA.

AMALIA (*zacht nader komende*). Zacht, zacht! hij sluimert. (*Zij gaat vóór den slapende staan.*) Hoe schoon, hoe eerwaardig! — even eerwaardig als men de heiligen afbeeldt — neen, ik kan op u niet toornig zijn! Achtbaar hoofd met grijze lokken, op u kan ik niet toornig worden! Sluimer zacht, ontwaak vrolijk, ik alleen wil heengaan en lijden.

D. O. MOOR (*droomende*). Mijn zoon! mijn zoon! mijn zoon!

AMALIA (*grijpt zijne hand*). Hoor, hoor! zijn zoon vervult zijne droomen.

D. O. MOOR. Zijt gij daar? Zijt gij het werkelijk? Ach wat ziet gij droevig! Zie mij niet aan met dezen kommervollen blik! ik ben ongelukkig genoeg.

AMALIA (*wekt hem snel*). Zie op, lieve grijsaard! Gij droomdet slechts. Kom tot u zelven!

D. O. MOOR (*half ontwaakt*). Was hij daar niet? drukte ik zijne handen niet? Boosaardige Frans! wilt gij hem ook aan mijne droomen ontrukken?

AMALIA. Hebt gij het gehoord, Amalia?

D. O. MOOR (*opgewekter*). Waar is hij? waar? waar ben ik? Zijt gij daar, Amalia?

AMALIA. Hoe gaat het? Gij waart in eenen verkwikkenden slaap.

D. O. MOOR. Ik droomde van mijnen zoon. Waarom heb ik niet voortgedroomd? Misschien had ik uit zijnen mond vergiffenis ontvangen.

AMALIA. Engelen wrokken niet — hij vergeeft u. (*Vat weemoedig zijne hand.*) Vader van mijnen Karel! ik vergeef u.

D. O. MOOR. Neen, mijne dochter! deze lijkkleur op uw gelaat veroordeelt den vader. Arm meisje! Ik verwoestte de vreugde uwer jeugd — o vloek mij niet!

AMALIA (*kust hem teeder de hand*). U?

D. O. MOOR. Kent gij deze beeldtenis, mijne dochter?

AMALIA. Van Karel! —

D. O. MOOR. Zoo zag hij er uit, toen hij zijn zestiende levensjaar intrad. Nu is hij veranderd — O, het brandt in mijn binnenste — deze zachtheid is wrevel, deze glimlach vertwijfeling — Niet waar, Amalia? Het was op zijn' verjaardag, dat gij hem in het jasmijnpriëel schilderdet? — O, mijne dochter! Uwe liefde maakte mij zoo gelukkig.

AMALIA (*altijd het oog op het portret gerigt houdende*). Neen! neen! dat is hij niet! Bij God! dat is Karel niet — Hier, hier (*op hart en voorhoofd wijzende*). Zoo geheel anders. De zwakke kleur vermag den hemelschen gloed niet wedergeven, die uit zijne levendige oogen straalde. Weg daarmede! Dit is zoo menschelijk! Ik was eene knoeister.

D. O. MOOR. Deze liefdevolle, verwarmende blik — stond hij voor mijn bed, dan zou ik te midden van den dood leven! Nimmer, nimmer zou ik sterven!

AMALIA. Nimmer, nimmer zoudt gij gestorven zijn? Het zou een overgang geweest zijn, even als men van eene gedachte op eene andere en schoonere komt — deze blik zou u tot over het graf toegelagchen hebben. Deze blik had u tot voorbij de sterren vergezeld.

D. O. MOOR. Het is hard, het is treurig! Ik sterf, en mijn zoon Karel is niet hier — ik zal ten grave gedragen worden, en hij niet aan mijn graf weenen — Hoe zoet is het, door het gebed van een' zoon in den doodslaap gewiegd te worden — dat is een heerlijk sterflied.

AMALIA (*dweepende*). Ja, het is zoet, hemelsch zoet, in den doodslaap gewiegd te worden door het gezang van den geliefde — misschien droomt men dan ook nog voort in het graf — een

lange, eeuwige, altoosdurende droom van Karel, tot dat de bazuin der opstanding klinkt — (*opspringende, in verrukking*) en van dan af aan voor eeuwig in zijne armen. (*Pause. Zij gaat naar de piano en speelt.*)

Hektor, wilt gij eeuwig mij ontvlieden,
Waar het moordend staal der Aeaciden
Vreeslijke offers aan Patroklus brengt?
Spreek, wie zal voortaan uw kindren leeren,
Lansen werpen en de Goden t' eeren,
Als de dood u onverbidlijk wenkt?

D. O. MOOR. Een schoon lied, mijne dochter. Dat moet gij mij voorspelen, eer ik sterf.

AMALIA. Het is het afscheid van Andromache en Hektor — Karel en ik hebben het dikwijls bij de luit gezongen. (*Speelt verder.*)

Dierbre vrouw, reik mij mijn speer en lansen,
Ginder wenken wilde oorlogsdansen!
Mijne schouders dragen Ilium.
't Godendom beschermt zijn kindren allen!
Ben 'k als redder van mijn volk gevallen,
Wacht ons 't wêerzien in 't Elysium.

DANIËL *treedt op.*

DANIËL. Buiten staat een man te wachten, die verzoekt bij u toegelaten te worden, hij zegt belangrijke tijding voor u te hebben.

D. O. MOOR. Voor mij is nog slechts ééne zaak op deze aarde belangrijk, gij weet het, Amalia — Is het een ongelukkige, die mijne hulp behoeft? Hij zal dan niet zuchtende van hier gaan.

AMALIA. Zoo het een bedelaar is, moet hij dadelijk boven komen. (*Daniël af.*)

D. O. MOOR. Amalia! Amalia! spaar mij!

AMALIA (*speelt verder*).

Nooit meer zal 'k uw wapens hooren klinken,
In vergetelheid uw zwaard verzinken,
't Heldenkroost van Priamus sterft uit!
Gij zult komen, waar geen zephyrs ruischen,
Cocyt's waatren door woestijnzand bruisen,
En uw liefde wordt der Lethe buit.

Al mijn smachtend hopen, ja mij zelven
Kan de Lethe in haar bed bedelven,
Mijne liefde, dierbre, kan zij 't niet!
Hoor! Achilles stem roept ginds mij henen,
Gord mij 't zwaard aan, dierbre, staak dat weenen!
In de Lethe sterft mijn liefde niet.

FRANS. HERMAN (*vermomd*). DANIËL.

FRANS. Hier is de man. Hij zegt vreesselijke tijdingen voor u te hebben. Kunt gij ze aanhooren?

D. O. MOOR. Ik ken slechts *ééne*. Treed nader, vriend, en spaar mij niet! Geef hem een' beker wijn.

HERMAN (*met veranderde stem*). Edele heer! duidt het eenen armen man niet ten kwade, wanneer hij tegen zijn' wil uw hart doorboort. Ik ben een vreemdeling in dit land, maar u ken ik zeer goed, gij zijt de vader van Karel van Moor.

D. O. MOOR. Hoe weet gij dat?

HERMAN. Ik kende uwen zoon. —

AMALIA (*opspringende*). Leeft hij? leeft hij nog? kent gij hem? waar is hij? waar, waar? (*Wil wegijlen*).

D. O. MOOR. Weet gij iets van mijn' zoon?

HERMAN. Hij studeerde in Leipzig. Van daar trok hij de wereld door, ik weet niet hoever. Hij doolde, zooals hij mij zeide, door geheel Duitschland rond, blootshoofds, barrevoets, en bedelde zijn brood langs de deuren. Vijf maanden later brak de ongelukkige oorlog tusschen Pruissen en Oostenrijk weder uit,

en daar hij op deze wereld niets meer te hopen had, trok de roem der zegevierende banieren van Frederik den Grooten hem naar Boheme. Vergun mij, zeide hij tot den grooten Schwerin, dat ik op het bed van eer den dood vinde, ik heb geen' vader meer! —

D. O. MOOR. Zie mij niet aan, Amalia!

HERMAN. Men gaf hem een vaandel. Hij volgde den zegetogt der Pruissen. Wij deelden zamen ééne tent. Hij sprak veel van zijn' ouden vader en van betere, vervlogen dagen — en van teleurgestelde verwachtingen — de tranen kwamen ons gedurig in de oogen.

D. O. MOOR (*verbergt zijn hoofd in het kussen*). Stil, o zwijg toch!

HERMAN. Acht dagen daarna had de heete slag bij Praag plaats — ik kan u verzekeren, dat uw zoon zich gedragen heeft als een dapper krijgsman. Hij deed wonderen voor de oogen van het leger. Vijf regementen naast hem moesten verwisseld worden, hij hield stand. De kogels vielen regts en links, uw zoon hield stand. Een kogel verbrijzelde zijne regter hand, uw zoon nam het vaandel in de linker, en hield stand —

AMALIA (*in verrukking*). Hektor, Hektor! Hoort gij het? hij hield stand —

HERMAN. Ik vond hem des avonds na den slag, gevallen onder een' kogelregen. Met de linkerhand stuitte hij het stroomende bloed, de regter had hij diep in de aarde gegraven. Broeder! riep hij mij toe, er liep een gerucht door het leger, dat de generaal voor een uur gevallen zou zijn — „Hij is gevallen, zeide ik, en gij?" — Welnu dan, riep hij, en liet de linkerhand los, wie een braaf soldaat is, volge zijnen generaal, even als ik! Spoedig daarop blies zijne groote heldenziel den laatsten adem uit.

FRANS (*wild op Herman toetredende*). Dat de dood uwe vervloekte tong verlamme! Zijt gij hier gekomen om onzen vader den doodsteek te geven? — Vader! Amalia! vader!

HERMAN. Het was de laatste begeerte van mijn' stervenden makker.

Neem dit zwaard, stamelde hij, gij moet het mijnen ouden vader brengen; het bloed zijns zoons kleeft er aan; hij is gewroken, hij kan zich verheugen. Zeg hem, dat zijn vloek mij in strijd en dood heeft gedreven, dat ik in vertwijfeling gevallen ben! Zijn laatste zucht was Amalia.

AMALIA (*als uit eene doodsluimering ontwakende*). Zijn laatste zucht — Amalia!

D. O. MOOR (*hevig schreijende en zich de haren uitrukkende*). Mijn vloek hem den dood in de armen gedreven! gevallen in vertwijfeling!

FRANS (*in de kamer ronddwalende*). O! wat hebt gij gedaan, vader? Mijn Karel, mijn broeder!

HERMAN. Hier is het zwaard, en hier is ook een portret, dat hij te gelijker tijd uit zijne borst trok! Het gelijkt sprekend op deze dame. Dit zal aan mijn' broeder Frans, zeide hij — ik weet niet, wat hij daarmede wilde zeggen.

FRANS (*als verwonderd*). Voor mij? Amalia's portret? Voor mij, Karel, Amalia? Voor mij?

AMALIA (*driftig op Herman toetredende*). Lage, omgekochte bedrieger.

HERMAN. Dat ben ik niet, edele dame. Zie zelve, of het niet uw portret is — Waarschijnlijk hebt gij zelve het hem gegeven.

FRANS. Inderdaad! Amalia, het uwe! Het is waarlijk het uwe!

AMALIA (*geeft hem het portret terug*). Het mijne, het mijne! O hemel!

D. O. MOOR (*schreijende, de vuist voor het voorhoofd slaande*). Wee mij! mijn vloek hem in den dood gejaagd! in vertwijfeling gevallen!

FRANS. En hij dacht aan mij in het laatste moeijelijke scheidingsuur, aan mij! Engelachtige ziel — toen reeds de zwarte sluijer des doods over hem zweefde — aan mij! —

D. O. MOOR (*stamelende*). Mijn vloek hem in den dood gejaagd! mijn zoon in vertwijfeling gevallen!

HERMAN. Die droefheid kan ik niet verdragen. Vaarwel, edele

heer! (*Zacht tot Frans.*) Waarom hebt gij het ook zoo aangelegd, jonker? (*Gaat snel af.*)

AMALIA (*opspringende, hem achterna*). Blijf! blijf! Welke waren zijne laatste woorden?

HERMAN (*in het heengaan*). Zijn laatste zucht was Amalia. (*Af.*)

AMALIA. Zijn laatste zucht was Amalia! — Neen! gij zijt geen bedrieger! — Het is dus waar — waar — dat hij dood is! — dood! (*heen en weder waggelende, tot zij nederzinkt*) dood — Karel is dood. —

FRANS. Wat zie ik? Wat staat daar op het zwaard? met bloed geschreven — Amalia!

AMALIA. Door hem?

FRANS. Zie ik goed, of droom ik? Zie daar staat met bloed geschreven:

Frans, verlaat mijne Amalia niet. Zie toch! zie toch! en op de andere zijde: Amalia! de alvermogende dood verbrak uwen eed. — Ziet gij het? Hij schreef het met eene verstijfde hand en met het warme bloed van zijn hart, hij schreef het aan den rand der eeuwigheid! Zijn vliedende geest poogde nog, Frans en Amalia aan elkander te verbinden.

AMALIA. Heilige God! Het is zijne hand. — Hij heeft mij nooit bemind! (*Gaat snel af.*)

FRANS (*op den grond stampende*). Vervloekt! Al mijn pogen schiet bij die stijfkoppige te kort.

D. O. MOOR. Ach, ach! Verlaat mij niet, mijne dochter! — Frans, Frans! geef mij mijn' zoon terug!

FRANS. Wie was het, die hem vloekte? Wie was het, die zijn' zoon in strijd en dood en vertwijfeling dreef? — O! hij was een engel, een kostbaar geschenk van den hemel. Vloek over zijne beulen! Vloek, vloek over u zelven!

D. O. MOOR (*slaat zich met gebalde vuist tegen borst en voorhoofd*). Hij was een engel, een kostbaar geschenk van den hemel! Vloek, vloek, verderf, vloek over mij zelven! Ik ben de vader, die zijn' grooten zoon doodde. Hij beminde mij tot in den dood!

om zich over mij te wreken, wierp hij zich in den strijd en zocht den dood! Monster! monster! (*Vertoornd op zich zelven.*)

FRANS. Hij is dood, wat helpen klagten, als het te laat is? (*Honend lagchende.*) Het is gemakkelijker te vermoorden, dan om weder in het leven terug te roepen. Gij zult hem nimmer uit het graf doen opstaan.

D. O. MOOR. Nimmer, nimmer, nimmer uit het graf doen opstaan. Weg, voor eeuwig verloren! En gij hebt dien vloek uit mijn hart gerukt, gij — gij — Geef mij mijn' zoon weder!

FRANS. Wek mijn' toorn niet op, of ik verlaat u in het stervensuur! —

D. O. MOOR. Vreesselijk, vreesselijk! Geef mij mijn' zoon weder! (*Vliegt van zijn' stoel op en wil Frans grijpen, die hem van zich afstoot.*)

FRANS. Krachtelooze grijsaard! gij waagt het — Sterf! Vertwijfel! (*Af.*)

D. O. MOOR. Duizend vloeken donderen u achterna! gij hebt mijnen zoon uit mijne armen getrokken. (*Wanhopig zich in zijn' stoel heen en weder werpende.*) Helaas! wanhopen, maar niet sterven! — Zij vlieden, verlaten mij in den dood — mijne goede engelen ontvlieden mij, alle heiligen ontwijken den zilvergrijzen moordenaar — Wee mij, wee mij! — Wil niemand mij het hoofd vasthouden, wil niemand de worstelende ziel van het ligchaam scheiden? Geene zonen! geene dochters! geene vrienden! — Menschen slechts — wil niemand? — Alleen — verlaten — Wee mij! Wanhopen, maar niet sterven!

AMALIA *treedt binnen met tranen in de oogen.*

D. O. MOOR. Amalia! de Hemel zendt u! Komt gij mijne ziel verlossen?

AMALIA (*op zachten toon*). Gij hebt een' edelen zoon verloren.

D. O. MOOR. Vermoord, wilt gij zeggen. Met deze schuld bezwaard, treed ik voor Gods regterstoel.

AMALIA. Neen, beklagenswaardige grijsaard! de Hemelsche Vader heeft hem tot zich geroepen. Wij zouden te gelukkig geweest zijn op deze wereld. — Hier boven zien wij hem weder.

D. O. MOOR. Wederzien, wederzien! O, het zal mij als een zwaard door de ziel snijden — wanneer ik hem als een heilige onder de heiligen terugvind. — Zelfs in den hemel zullen de folteringen der hel mij pijnigen! Bij den aanblik van het oneindige zal de herinnering mij verpletteren: ik heb mijn' zoon vermoord!

AMALIA. O, hij zal u toelagchen, opdat die smartelijke herinnering uit uwe ziel verdwijne! Wees toch welgemoed, lieve vader! ik ben het ook zoo geheel. Heeft hij niet reeds aan hemelkoren den naam Amalia voorgezongen, en de hemelkoren stemden zacht met hem in? Zijn laatste zucht was immers Amalia! Zal zijn eerste juichtoon dan niet Amalia zijn?

D. O. MOOR. Hemelsche troost vloeit van uwe lippen! Hij zal mij toelagchen, zegt gij? mij vergeven? Gij moet bij mij blijven, geliefde van mijn' Karel, wanneer ik sterf.

AMALIA. Sterven is in zijne armen vliegen. Gij zijt gelukkig, gij zijt te benijden. Waarom is dit ligchaam niet afgeleefd? waarom zijn deze haren niet grijs? Och hadde ik niet meer de krachten der jeugd! Wees welkom, uitgemergelde ouderdom, die mij nader bij den hemel en bij mijn' Karel zou brengen.

FRANS *treedt op.*

D. O. MOOR. Kom hier, mijn zoon! Vergeef het mij, wanneer ik eerst te hard jegens u was! Ik vergeef u alles. Ik zou zoo gaarne in vrede willen sterven.

FRANS. Hebt gij genoeg om uwen zoon geweend? Zoover ik bespeuren kan, hebt gij er slechts eenen.

D. O. MOOR. Jakob had twaalf zonen, maar om zijn' Jozef heeft hij menigen traan geweend.

FRANS. Hm!

D. O. MOOR. Kom, neem den Bijbel, mijne dochter, en lees mij de geschiedenis van Jakob en Jozef voor! Zij heeft mij altijd zoo getroffen, en toen was ik nog geen Jakob.

AMALIA. Wat zal ik er u uit voorlezen? (*Neemt den Bijbel en doorbladert dien*).

D. O. MOOR. Lees mij de smart van den verlatene voor, toen hij hem niet onder zijne kinderen vond — en hem te vergeefs onder de elf zocht — en zijne klagte, toen hij vernam, dat hij Jozef voor altijd verloren had —

AMALIA (*leest*). "Toen namen zij Jozefs rok, en zij slagtten eenen geitenbok, en zij doopten den rok in het bloed. En zij zonden den veelverwigen rok, en deden hem tot hunnen vader brengen, en zeiden: dezen hebben wij gevonden; beken toch, of deze uws zoons rok zij, of niet." (*Frans gaat plotseling heên.*) "En hij bekende hem, en zeide: Het is mijns zoons rok! een boos dier heeft hem opgegeten! voorzeker is Jozef verscheurd!"

D. O. MOOR (*valt achterover in zijn stoel*). Een boos dier heeft Jozef verscheurd!

AMALIA (*leest verder.*) "Toen scheurde Jakob zijne kleederen, en leide eenen zak om zijne lendenen; en hij bedreef rouw over zijnen zoon vele dagen. En al zijne zonen, en al zijne dochteren maakten zich op, om hem te troosten; maar hij weigerde zich te laten troosten, en zeide: Want ik zal, rouwbedrijvende, tot mijnen zoon in het graf nederdalen —

D. O. MOOR. Houd op, houd op! Ik gevoel mij erg ziek.

AMALIA (*toeschietende, laat het boek vallen*). God, help ons! Wat scheelt u?

D. O. MOOR. Ik ga sterven! — Donker — wordt het — voor mijne oogen — ik smeek u — roep den pastoor — dat hij mij — het laatste oliesel — toediene — Waar is — mijn zoon Frans?

AMALIA. Hij is heêngegaan! God zie genadig op ons neder!

D. O. MOOR. Heêngegaan — heêngegaan van het sterfbed? — — En dat alles — alles — van twee kinderen vol hoop — Gij hebt ze — gegeven — Gij hebt ze — genomen — Uw naam zij —

AMALIA (*met een' plotselingen gil*). Dood! Alles dood! (*Gaat in wanhoop af.*)

FRANS *sluipt vrolijk binnen.*

Dood, roepen zij, dood! Nu ben ik heer en meester. Door het geheele kasteel weêrgalmt het dood. — Maar, wanneer hij alleen eens sliep. Wel is waar, de dood is wel is waar een slaap, maar waarop in der eeuwigheid geen „goeden morgen" meer volgt — Slaap en dood zijn slechts tweelingen. Wij zullen de namen eens omkeeren! Goede, verkwikkende slaap! Wij zullen u dood noemen! (*Hij drukt hem de oogen toe.*) Wie zal nu komen, en het wagen, mij voor het geregt te roepen? of mij in het aangezigt te zeggen: gij zijt een schurk! Weg dus met dat lastige masker van zachtmoedigheid en deugd! Nu zult gij den waren Frans zien en u ontzetten! Mijn vader verzachtte zijne eischen, veranderde zijn gebied in een' familiekring, zat liefderijk glimlagchend aan de deur, en begroette ze als broeders en kinderen. — Mijne wenkbraauwen zullen over u hangen als onweêrswolken, mijne heerschzucht als eene dreigende komeet over deze bergen zweven, mijn voorhoofd zal uw weêrglas zijn! Hij streelde en liefkoosde al wie zich tegen hem verzette. Streelen en liefkozen is mijne liefhebberij niet. Ik zal hun de puntige sporen in het vleesch drukken, en de scherpe geeselroede gebruiken. Binnen mijn gebied zal het zoover komen, dat aardappelen en gerstebier een heerlijk maal voor feestdagen worden, en wee hem, die mij met volle, gezonde wangen onder de oogen komt! De bleekheid der armoede en slaafsche vrees zijn mijne lijfkleuren; in deze liverei zal ik u uitdossen. (*Hij gaat af.*)

DERDE TOONEEL.

De Boheemsche wouden.

SPIEGELBERG. RAZMANN. ROOVERBENDEN.

RAZMANN. Zijt gij daar? Zijt gij het werkelijk? Laat mij u tot pap zamendrukken, innig geliefde broeder Maurits! Welkom in de Boheemsche wouden! Gij zijt groot en sterk geworden. Welk een mooi bataillon! Gij brengt een heele hoop rekruten mede, voortreffelijke werver!

SPIEGELBERG. Ja, broeder! ja! En dat bovendien flinke kerels! — Gij kunt niet gelooven, hoe Gods zigtbare zegen op mij rust: ik was een arme hongerige hals, en had niets dan dezen stok, toen ik over de Jordaan trok, en nu zijn wij acht-en-zeventig man sterk, meest geruïneerde kooplieden, wanhopige schoolmeesters en schrijvers uit de Zwabische provinciën; dat is een troep kerels, broeder, knapen, zeg ik u, die elkander de knoopen van de broek stelen, terwijl ze zich naast elkander met geladen geweer veilig wanen — en veertig mijlen in den omtrek eene vermaardheid hebben, die onbegrijpelijk is. Er is geen nieuwsblad, waarin geen artikel over den slimmen spitsboef Spiegelberg gestaan heeft; daarom alleen bewaar ik ze — van het hoofd tot de voeten ben ik er in afgeschilderd, zoodat gij zoudt meenen, mij voor u te zien; zelfs de knoopen van mijn' jas hebben zij niet vergeten. Maar wij houden ze geducht voor den gek. Onlangs ging ik in eene drukkerij, gaf voor den beruchten Spiegelberg gezien te hebben, en gaf aan een' schrijver, die daar zat, het signalement van een' daar wonenden kwakzalver in de pen; het wordt verspreid, de kerel wordt gevat, gestreng ondervraagd, en in zijne angst en domheid bekent hij, de duivel hale mij! bekent hij, dat hij S p i e g e l b e r g is. — Ik stond op het punt om mij bij het geregt aan te geven, om mijn naam niet door

dat canaille te laten onteeren — zoo als ik zeg, drie maanden daarna is hij gehangen. Toen ik later de galg voorbij kwam, en den pseudo Spiegelberg daaraan in al zijne glorie zag paraderen, moest ik een snuifje nemen om niet te lagchen, — en terwijl Spiegelberg hangt, glipt Spiegelberg hun stilletjes door de vingers, en maakt de hoogwijze heeren van het geregt achter hun rug voor ezelskoppen uit, dat men er medelijden meê zou krijgen.

RAZMANN (*lacht*). Gij zijt altijd nog de oude.

SPIEGELBERG. Dat ben ik, zoo als gij ziet, met lijf en ziel. Ik moet u nog eene grap vertellen, die ik onlangs in het Cecilia-klooster uitgevoerd heb. Ik kom op mijn' togt tegen schemer-avond bij het klooster, en daar ik dien dag nog geene patroon had verschoten, en gij weet, hoe zeer ik het diem perdidi haat, zoo moest de nacht nog door eene guitenstreek verheerlijkt worden, al zou het ook tegen den duivel in persoon zijn! Wij houden ons rustig tot in den laten nacht. Het wordt doodstil. De lichten gaan uit. Wij vermoeden, dat de nonnen nu zoo ongeveer te bed zullen zijn. Nu neem ik mijn' vriend Grimm met mij mede, gelast den overigen voor de poort te wachten, tot zij mijn fluitje zullen hooren, — maak mij van den portier meester, neem hem de sleutels af, sluip binnen naar de slaap-plaatsen der zusters, neem hare kleederen weg en breng het pak buiten de poort. Wij gaan verder van cel tot cel, nemen van de eene non na de andere de kleederen weg en eindelijk ook van de abdis. — Nu fluit ik, en mijne mannen buiten beginnen te stormen en te breken, als ware de jongste dag aangebroken, en dringen in de cellen der nonnen! — Hahaha! gij hadt moeten zien, hoe die arme vogeltjes in het donker naar hare rokken grepen, en hoe jammerlijk zij zich aanstelden toen die verdwenen waren, ...
en hoe zij zich van schrik en verrassing in de beddelakens wikkelden . . . .
en eindelijk nog die oude heks van eene abdis, ...
gij weet, broeder, dat ik op de geheele aarde geen wezen meer

haat, dan eene spin en een oud wijf, en verbeeld u dan die oude, mij bezwerende.... Ik zeg haar mijn besluit: Of vóór den dag al het zilverwerk, met den kloosterschat en met al de blanke daalders, of — mijne jongens begrepen mij reeds..... Ik zeg u, ik heb voor eene waarde van meer dan duizend daalders uit het klooster gesleept, en dan de grap daarenboven....

RAZMANN (*op den grond stampende*). Jammer, dat ik daar niet bij was!

SPIEGELBERG. Ziet gij? Zeg mij, of dat geen vrolijk leventje is? en daarbij blijft men frisch en sterk, en krijgt een' waren pastoorsbuik — ik weet het niet, maar ik moet iets magnetisch aan mij hebben, dat al het janhagel op Gods aardbodem tot mij aantrekt als staal en ijzer.

RAZMANN. Een schoone magneet, gij! Maar ik zou toch wel eens willen weten, welke tooverkunsten gij aanwendt —

SPIEGELBERG. Tooverkunsten? Die hebt gij niet noodig — maar een kop moet gij hebben! Eene zekere mate van praktisch oordeel, dat men niet door brood te eten zal krijgen — want ziet gij, ik zeg altijd: een' eerlijk man kan men uit den eersten boomstam den besten vormen, maar voor een' spitsboef heeft men ander deeg noodig — ook behoort daartoe eene aangeboren neiging en eene geschikte omgeving, en daarvoor raad ik u, naar Graauwbunderland te reizen, dat is het Athene der hedendaagsche schurken.

RAZMANN. Men heeft mij in het algemeen geheel Italie als zoodanig geroemd.

SPIEGELBERG. Ja, ja! men moet ieder regt laten wedervaren. Italie kan ook zijne mannen aanwijzen, en indien Duitschland zoo voortgaat, als het reeds op weg is, en den Bijbel geheel wegcijfert, waarop de schoonste vooruitzigten zijn, dan kan met der tijd uit Duitschland ook nog wat goeds komen — evenwel moet ik u zeggen, de omgeving doet er niet bijzonder veel toe, een genie komt overal vooruit, en voor het overige, broeder — gij weet wel, een appel wordt zelfs in het paradijs in der eeuwig-

heid geene ananas — maar laat ik u verder vertellen, — waar ben ik gebleven?

RAZMANN. Bij de kunstgrepen!

SPIEGELBERG. Ja zij juist, bij de kunstgrepen. Zoo zij uw eerste werk, als gij in eene stad komt, om berigten in te winnen bij de geregtsdienaars, de policiebeambten en de cipiers, wie hen al zoo het vlijtigste bezoeken, en deze klanten zoekt gij op — voorts nestelt gij u in de koffijhuizen, bordeelen en herbergen, bespiedt en peilt, wie het meest over de goedkoope tijden, de vijf percent en de invretende pest der policie-verordeningen schreeuwt, wie het meest op de regering schimpt, tegen de gelaatkunde ijvert, en dergelijken, broeder! dat is de regte soort! de eerlijkheid staat daar wankel als een holle tand, gij behoeft slechts den tandetrekker aan te zetten — of, beter en korter: gij werpt eene volle beurs op straat, verbergt u ergens en let wel op wie haar opraapt — een oogenblik later gaat gij uw' man achterna, zoekt, schreeuwt en vraagt zoo in het voorbijgaan: heeft mijnheer ook misschien eene beurs met geld gevonden? Zegt hij, ja — dan is er niets meê aan te vangen; loochent hij het echter: pardon mijnheer — ik kan er mij niets van herinneren, — het spijt mij (*opspringende*) Dan broeder! triomf! Blaas uwe lantaarn maar uit, slimme Diogenes! — gij hebt uw' man gevonden.

RAZMANN. Gij zijt een volleerde praktikus.

SPIEGELBERG. Alsof ik daaraan nog ooit getwijfeld had. — Nu gij uw' man in de fuik hebt, moet gij het nog fijntjes aanleggen om hem in te pakken! — Zie, mijn zoon! dat heb ik zoo gedaan: — zoodra ik mij eens den weg gebaand had, hing ik mijn' kandidaat aan als eene klis, dronk vriendschap met hem, en nota bene! gij moet hem vrij houden! dat kost heel wat, maar daar moet gij niet op letten — — gij gaat verder, gij brengt hem in speelgezelschappen en bij liederlijke knapen, wikkelt hem in vechtpartijen en schurkenstreken, tot hij aan gezondheid, kracht, geld, geweten en goeden naam op de flesch is; want ik moet u hierbij zeggen, dat gij niets uitrigt, zoo gij niet ligchaam en ziel

beiden verderft — Geloof mij, broeder! dat heb ik met mijne groote ondervinding wel vijftig maal opgemerkt, als de eerlijke man er uit is, dan is de duivel meester — de schrede is dan zoo gemakkelijk, — o zoo gemakkelijk. — Hoor! wat was dat voor een slag?

RAZMANN. Het donderde, ga maar voort.

SPIEGELBERG. Er is nog een kortere, betere weg, gij plundert uwen man van het hoofd tot de voeten, tot hij geen kleêren meer aan zijn lijf houdt, dan komt hij uit zich zelven tot u — wil mij toch geene kunstgrepen leeren, broeder — vraag het maar eens aan gindschen koperkleurigen kerel — jongen! dien heb ik aardig in het net gekregen — ik beloofde hem veertig dukaten, zoo hij mij den sleutel van zijn' heer in was woû afdrukken — verbeeld u eens! de domme vent doet het, brengt mij den sleutel, en wil het geld hebben — Vriend, zeide ik, weet gij wel dat ik dezen sleutel dadelijk naar de kommissaris van policie breng, en voor u een logies aan de galg ga huren? — Toen hadt gij den vent oogen moeten zien opzetten; — hij begon te sidderen als een natte poedel — — "Om 's hemels wil, heb toch medelijden, mijnheer! — Ik wil — wil" — Wat wilt gij? Wilt gij nu de kroon op alles zetten, en met mij den duivel volgen? — "O, van harte gaarne, gaarne." — Haha! arme sukkel, met spek vangt men muizen — Lach hem toch uit, Razmann! hahaha!

RAZMANN. Ja, ja, ik moet voor u onderdoen. Ik zal deze les met gouden letters in mijn geheugen schrijven. De duivel schijnt zijne menschen te kennen, dat hij u tot zijn' makelaar aangesteld heeft.

SPIEGELBERG. Geraden, broeder, en ik denk, als ik er hem tien bezorg, dat hij mij vrij zal laten aftrekken — ieder uitgever geeft immers aan zijne colporteurs het tiende exemplaar gratis, waarom zou dan de duivel inhaliger te werk gaan? Razmann! ik ruik kruid —

RAZMANN. Drommels, ik ruik het ook al lang. — Pas op, in den omtrek is er iets voorgevallen! — Ja, ja, zooals ik u zeg,

Maurits, gij zult met uwe rekruten den hoofdman welkom zijn — hij heeft ook reeds flinke kerels tot zich gelokt.

SPIEGELBERG. Maar de mijnen! de mijnen — bah —

RAZMANN. Nu ja, die mogen vlugge vingers hebben — maar ik zeg u, de roem van onzen hoofdman heeft ook reeds menige eerlijke vent in verzoeking gebragt.

SPIEGELBERG. Ik hoop toch niet.

RAZMANN. Zonder gekheid! en zij schamen zich niet, onder hem te dienen. Hij moordt niet ter wille van den roof, zooals wij — naar geld schijnt hij niet meer te vragen, nu hij het volop kan krijgen, en zelfs zijn aandeel, het derde gedeelte van den buit, dat hem van regtswege toekomt, schenkt hij aan weezen, of laat er arme veelbelovende jongelingen voor studeren. Maar kan hij een landjonker plukken, die zijne boeren als de schapen scheert, of kan hij een' schurk met gouden galons in zijne magt krijgen, die de wetten verdraait en de oogen van het geregt verzilvert, of andere heertjes van dat slag — Man! dan is hij in zijn element, en houdt huis als een duivel, alsof ieder zijner spieren eene furie ware.

SPIEGELBERG. Hm! hm!

RAZMANN. Onlangs vernamen wij in de herberg, dat een rijke graaf uit Regensburg zou doorreizen, die een proces van een millioen door de listen en streken van zijn' advokaat gewonnen had. Onze hoofdman zat juist aan tafel, en vroeg mij, — hoe sterk zijn wij? terwijl hij driftig opstond; ik zag hem op de lippen bijten, wat hij alleen doet, als hij erg boos is — Slechts met ons vijven! zeide ik — dat is genoeg! zeide hij, wierp het geld voor de waardin op tafel, liet den wijn, dien hij zich had laten geven, onaangeroerd staan — en wij gingen op weg. Gedurende den geheelen togt sprak hij geen woord, liep zijwaarts en alleen; slechts van tijd tot tijd vroeg hij ons, of wij nog niets gewaar werden, en gelastte ons, met het oor tegen den grond te gaan leggen. Eindelijk komt de graaf aanrijden, in een zwaar beladen rijtuig, de advokaat zat er bij hem in, een ruiter reed vooruit en twee

knechten naast den wagen — toen had gij hem moeten zien, hoe hij, met twee pistolen in de hand, voor ons uit op den wagen toesprong! en de stem, waarmede hij riep: halt! — De koetsier, die geen halt wilde maken, tuimelde van den bok, de graaf sprong uit den wagen, de ruiters vlugtten — uw geld, canaille! riep hij met donderende stem — hij viel als een stier onder de bijl — en zijt gij de schelm, die de geregtigheid tot onregt maakt? De advokaat beefde, dat zijne tanden klapperden, — de dolk drong in zijne borst als een staak in den wijnberg — ik heb het mijne gedaan! riep hij en keerde zich trotsch van ons af; het plunderen is uwe zaak. En te gelijker tijd verdween hij in het woud —

SPIEGELBERG. Hm, hm! Wat ik u zoo even verteld heb, broeder, blijft onder ons, hij behoeft het niet te weten. Begrijpt gij?

RAZMANN. Ja, ja! ik begrijp u.

SPIEGELBERG. Gij kent hem! Hij heeft zoo zijne eigenaardigheden. Gij begrijpt mij?

RAZMANN. Ja, ja, stel u gerust.

SCHWARZ *komt haastig aanloopen.*

RAZMANN. Wie is daar? wat is er te doen? zijn er reizigers in het bosch?

SCHWARZ. Gaauw, gaauw! waar zijn de anderen? — Wat staat gij daar te babbelen? Weet gij het dan niet — weet gij er dan niets van? en Roller —

RAZMANN. Wat is er? Wat is er dan toch?

SCHWARZ. Roller is met nog vier anderen opgehangen —

RAZMANN. Roller? dat spijt mij! wanneer — en hoe weet gij het?

SCHWARZ. Hij zit al over de drie weken, en wij vernamen er niets van; er zijn reeds drie regtszittingen over hem gehouden, en wij hoorden er niets van; men heeft hem op de pijnbank ondervraagt, waar de hoofdman was. — Onze moedige knaap heeft niets bekend; gisteren is zijn proces opgemaakt, en dezen morgen is hij per extra post naar de hel afgereisd.

RAZMANN. Vervloekt! weet de hoofdman er van?

SCHWARZ. Hij vernam het eerst gisteren. Hij is woedend. Gij weet, hij hield altijd het meeste van Roller; en dan eerst die pijnbank — Ladders en touwen zijn reeds naar den toren gebragt, maar het hielp niets, hij zelf is in eene monnikspij tot hem doorgedrongen en heeft met hem van kleederen willen verwisselen; Roller weigerde hardnekkig; nu heeft hij een' eed gezworen, waarbij het ons ijskoud om het hart werd, hij wil hem eene doodsfakkel ontsteken, zooals er nog voor geen' koning gebrand heeft, en die hun de huid bont en blaauw zal branden. Ik vrees voor de stad. Hij is er reeds lang op gebeten, omdat zij zoo bijgeloovig vroom is, en gij weet, als hij zegt: ik zal het doen! zulks hetzelfde is, alsof een van ons zeide: ik heb het gedaan.

RAZMANN. Dat is waar! ik ken den hoofdman. Als hij aan den duivel beloofd had, ter helle te zullen varen, zou hij nooit bidden, al kon hij ook door een half Onze Vader zalig worden! — Maar ach! die arme Roller! — die arme Roller!

SPIEGELBERG. Memento mori! Maar dat trek ik mij niet aan. (*Hij neuriet een liedje.*)

Als galgenwind blaast langs mijn wangen,
Kijk ik op zij een oogenblik,
En denk, gij blijft alleen daar hangen,
Wie is de gek, zeg, gij of ik?

RAZMANN (*opspringende*). Hoor! een schot. (*Schieten en geschreeuw.*)

SPIEGELBERG. Nog een!

RAZMANN. Nog een! de hoofdman!

(*Achter het tooneel wordt gezongen.*)

In Neurenberg wordt slechts gehangen,
Dien men er eerst heeft kunnen vangen. *Da Capo.*

SCHWEIZER. ROLLER (*achter het tooneel*). Hola, ho! hola, ho!

RAZMANN. Roller, Roller, of de duivel hale mij!

SCHWEIZER. ROLLER (*achter het tooneel*). Razmann! Schwarz! Spiegelberg! Razmann!

RAZMANN. Roller! Schweizer! (*IJlen hem te gemoet.*)

ROOVER MOOR *te paard.* SCHWEIZER. ROLLER. GRIMM. SCHUFTERLE. ROOVERBENDE, *met stof en slijk bedekt, treden op.*

ROOVER MOOR (*van zijn' paard springende*). Vrijheid! vrijheid! — — Gij zijt weêr op het drooge, Roller! — Breng mijn paard weg, Schweizer, en wasch het met wijn. (*Werpt zich ter aarde.*) Dat heeft moeite gekost!

RAZMANN (*tot Roller*). Wel, voor den drommel! zijt gij van het rad opgestaan?

SCHWARZ. Zijt gij zijn geest? of ben ik gek? of zijt gij het werkelijk?

ROLLER. Ik ben het. In levenden lijve. Geheel. Van waar denkt gij, dat ik kom?

SCHWARZ. Vraag dat aan tooverkollen. De staf was reeds over u gebroken.

ROLLER. Dat was hij ook, en nog meer. Ik kom regelregt van de galg. Laat mij een oogenblik verademen. Schweizer zal het u wel vertellen. Geef mij een glas brandewijn! — Zijt gij er ook weêr, Maurits? Ik dacht, u ergens anders weder te zullen zien. — Geef mij toch een glas brandewijn. Mijne leden zijn als verlamd — o mijn hoofdman! waar is mijn hoofdman?

SCHWARZ. Terstond, dadelijk! — zeg, vertel toch eens, hoe zijt gij er afgekomen? hoe hebben wij u terug gekregen? het hoofd draait er mij van. Gij komt van de galg, zegt gij?

ROLLER (*drinkt met groote teugen eene flesch brandewijn leeg*). Ha, dat smaakt, dat verwarmt! Regtstreeks van de galg zeg ik u. Gij staat mij daar aan te gapen, en kunt het u niet verbeelden — ik was nog maar drie schreden van den ladder, waarmede ik in Abrahams schoot zou afdalen — dus digt bij het doel — en was reeds met huid en haar door de ontleedkundigen gekocht! Mijn leven was geen oortje meer waard. Den hoofdman dank ik lucht, vrijheid en leven.

SCHWEIZER. Het was een waagstuk, dat gerust verteld mag worden. Den vorigen dag hadden wij door onze spionnen vernomen, dat Roller geducht in de pekel zat, en dat hij, als de hemel niet tijdig tusschenbeide kwam, den volgenden dag — dat is van daag — den weg van alle vleesch zou moeten gaan. Kom, zeide de hoofdman, waartegen weegt een vriend niet op? — Of wij hem redden of niet, wij zullen hem ten minste eene doodsfakkel ontsteken, zooals nog voor geen koning gebrand heeft, en die hun de huid bont en blaauw zal branden. De geheele bende wordt opgeroepen. Wij zenden hem een' bode, die hem een briefje deed toekomen, door het in zijne soep te werpen.

ROLLER. Ik wanhoopte aan het welslagen.

SCHWEIZER. Wij wachtten den tijd af, totdat de straten ledig waren. De geheele stad trok naar de teregtstelling, ruiters, voetgangers en rijtuigen alles door elkander, gedruisch en galgenliederen weêrklonken in de verte. Nu is het tijd, sprak de hoofdman, steekt aan, steekt aan! Onze mannen vlogen als pijlen, staken de stad op drie en dertig plaatsen te gelijk in brand, wierpen brandende lonten in de nabijheid van den kruidtoren, in kerken en schuren — Verduiveld! er was nog geen kwartier om, de Noordoostewind, die ook op de stad verbitterd scheen, kwam ons voortreffelijk te stade, en hielp de vlammen tot over de hoogste gevels drijven. Wij intusschen als furiën straat op straat neêr geloopen — brand! brand! schreeuwende. Door de geheele stad weêrklinkt gekerm, geschreeuw, geraas — de brandklokken beginnen te luiden, de kruidtoren vliegt in de lucht, het was alsof de aarde berstte, en de hemel instortte, en de hel tienduizend vademen dieper verzonk.

ROLLER. Toen zagen mijne begeleiders om — daar lag de stad als Sodom en Gomorrha, de geheele horizon was vuur, zwavel en rook, veertig bergen kaatsten den helschen slag terug, een panische schrik wierp allen op den grond — nu maak ik van het oogenblik gebruik, en ruk uit, snel als de wind! — mijne ketenen waren reeds losgemaakt, zoo nabij was het oogenblik — toen mijne geleiders omzagen en versteenden als de vrouw van Lot; ik

brak door den hoop heen, en ijlde voort! Zestig schreden verder werp ik mijne kleederen weg, stort mij in de rivier, en zwem onder water door, tot ik meende uit het gezigt te zijn. Mijn hoofdman stond klaar met paarden en kleederen. — zoo ben ik ontkomen. Moor! Moor! ik wou dat gij ook spoedig eens zoo in den nood kwaamt, opdat ik u met gelijke munt zou kunnen vergelden!

RAZMANN. Een hartelijke wensch, waarvoor men u moest ophangen — maar het was eene poets om bij te bersten van lagchen.

ROLLER. Het was hulp in den nood; gij kunt het niet waarderen. Daarvoor hadt gij, even als ik, met den strop om den hals, in levenden lijve naar het graf moeten marcheren, en dan die afschuwelijke toebereidselen en beulsplegtigheden, en met iedere schrede, die de schuwe voet voorwaarts deed, nader en vreesselijk nader bij die vervloekte machine te komen, waarin ik gehuisd zou worden en opstijgen in den glans der morgenzon, en de mij beloerende beulsknechten, en de hatelijke muzijk — nog klinkt zij mij in de ooren — en het gekras van hongerige raven, die nog bij dertigen aan mijn' half verteerden voorganger hingen. — Neem dat alles te zamen en bovendien nog een voorgevoel van de gelukzaligheid, die mij wachtte! — Broeder! broeder! en eensklaps die verlossing en die vrijheid — Het was alsof de hemel vaneen scheurde — Hoort, makkers! ik zeg u, als men uit een' gloeijenden oven in ijskoud water springt, kan men het verschil niet zoo sterk voelen, als ik, toen ik op den veiligen oever aankwam.

SPIEGELBERG (*lacht*). Arme sukkel, laat het nu vergeten zijn. (*Drinkt hem toe.*) Op uwe gelukkige wedergeboorte!

ROLLER (*werpt zijn glas weg*). Neen, bij alle schatten des duivels! ik zou dat niet voor de tweede maal willen beleven. Sterven is wat meer dan een harlekijnssprong, en doodsangst is erger dan sterven.

SPIEGELBERG. En die springende kruidtoren — Herinnert gij het u, Razmann? daardoor rook ook de lucht uren in den omtrek naar zwavel, alsof de geheele garderobe van Moloch onder het

uitspansel werd gelucht — Het was een meesterstuk, hoofdman, ik benijd er u om.

SCHWEIZER. Als de stad er zich eene vreugde van maakt, mijnen kameraad als een getergd zwijn te zien afmaken, wat duivel! moeten wij er dan eene gewetenszaak van maken, ter liefde van onzen kameraad de stad op te offeren? En bovendien hadden onze mannen nog het voorregt de stad te kunnen plunderen. — Zeg eens, wat hebt gij weggekaapt?

EEN UIT DE BENDE. Ik ben gedurende de verwarring in de St. Stephanuskerk geslopen en heb de galons van het altaarkleed gescheiden; de lieve God daar, dacht ik, is een rijk man, en kan goud uit steenen maken.

SCHWEIZER. Gij hebt wel gedaan — wat beteekent ook zulk klatergoud in eene kerk? Zij wijden het aan hunnen Schepper, die over de voddenkraam lacht, en zijne schepselen kunnen verhongeren. — En gij Spangeler — waar hebt gij uw net uitgeworpen?

EEN TWEEDE. Ik en Bugel hebben een' winkel geplunderd en brengen laken voor vijftig man mede.

EEN DERDE. Ik heb twee gouden horologies weggemoffeld, en nog bovendien een dozijn zilveren lepels.

SCHWEIZER. Goed, goed. En wij hebben hen een vuurtje aangestoken, waarmede zij veertien dagen werk zullen hebben met blusschen. Als zij het vuur willen stuiten, moeten zij de stad door water verwoesten — Weet gij niet, Schufterle, hoeveel dooden er zijn geweest?

SCHUFTERLE. Men zegt drie-en-tachtig. De toren alleen heeft zestig hunner verpletterd.

ROOVER MOOR (*zeer ernstig*). Roller, gij zijt duur gekocht!

SCHUFTERLE. Bah! bah! wat beteekent dat? — als het nog mannen geweest waren — maar het waren zuigelingen, ineengezakte moedertjes, oude verkleumde grijsaards, die geene deur meer konden vinden, — patienten, die om den doctor riepen, welke in zijn' statig-ernstigen draf den oploop gevolgd was — Wat vlug

ter been was, had de stad verlaten om de teregtstelling te zien, en alleen het uitschot bleef achter om de huizen te bewaren.

MOOR. O die arme schepsels! Zieken, grijsaards en kinderen, zegt gij?

SCHUFTERLE. Ja, voor den duivel! en kraamvrouwen op de koop toe, ook zwangere moeders, en jonge vrouwen, die bang waren te veel naar het beulswerk te kijken, — arme dichters, die geene schoenen hadden om aan te trekken, daar ze hun eenig paar in de maak hadden gegeven, en dergelijk gepeupel meer; het is de moeite niet waard, om er over te spreken. Terwijl ik toevallig digt langs eene barak ga, hoor ik daar binnen gekerm, ik zie eens in, en toen ik het zoo bij de vlam bekeek, wat was het? een kind, nog frisch en gezond, het lag onder eene tafel, die op het punt stond in brand te geraken. — Arme worm, zeide ik, gij bevriest hier, en ik wierp het in de vlammen —

MOOR. Is dat waar, Schufterle? — Deze vlammen mogen voor eeuwig in uw binnenste woeden! — Weg, monster! Laat u nimmer weder onder mijne bende zien! — Mort gij? — Spreekt gij tegen? — Wie durft tegenspreken, als ik beveel? — Weg met hem! — Er zijn nog meer onder u, die voor mijn' toorn te vreezen zullen hebben. Ik ken u, Spiegelberg. Ik zal spoedig tusschen beiden treden, en eene vreesselijke schifting houden.

(*Zij gaan bevende heen.*)

MOOR (*alleen, vertoornd op en neder loopende*).

Hoort hen niet, Wreker in den Hemel! — wat kan ik er aan doen? wat kunt gij er zelf aan doen, wanneer uwe pest, uwe hongersnood, uwe overstroomingen den regtvaardige met den booswicht verslinden? Wie kan de vlammen gebieden, dat zij geene goede zaden, maar alleen doornen en distels vernielen moeten? — O, vloek over den kindermoord! over den moord van vrouwen! — van zieken! Deze daad drukt mij ter neder! Zij werpt eene smet op mijne schoonste werken. Schaamrood en vernederd voor het oog des hemels staat daar de knaap, die zich aanmatigde met Jupi-

ters bliksem te spelen, en die dwergen ter neder wierp, in plaats van reuzen te verpletteren — Ga heên! gij zijt de man niet, om het wrekend zwaard van de opperste regtbank in de hand te nemen, reeds bij de eerste poging struikeldet gij — Hier laat ik het stoute plan varen, ga mij ergens in eene diepe kloof afzonderen, waar ik mijne schande voor het daglicht verbergen kan. (*Hij wil vlieden.*)

ROOVERS, *haastig.*

Geef acht, hoofdman! Het begint te spoken. Geheele benden Boheemsche ruiters zwerven door het bosch — een verklikker moet hun den weg gewezen hebben —

NIEUWE ROOVERS.

Hoofdman, hoofdman, zij hebben ons spoor gevonden — zij trekken met ettelijke duizenden een' cordon om het binnenste van het woud.

NIEUWE ROOVERS.

Verraad, verraad! Wij worden gevangen genomen, geradbraakt en gevierendeeld! Vele duizenden huzaren, dragonders en jagers omsingelen de hoogten, en hebben alle uitwegen versperd.

(*Moor gaat af.*)

SCHWEIZER, GRIMM. ROLLER. SCHWARZ. SCHUFTERLE. SPIEGELBERG. RAZMANN. ROOVERBENDE.

SCHWEIZER. Daar hebben wij ze dan eindelijk eens uit de veêren gejaagd! Verheug u, Roller! Ik heb al sedert lang gewenscht, om zoo eens onder die kommiesbrood-ruiters rond te houwen — Waar is de hoofdman? Is de geheele bende bijeen? Wij hebben immers kruid genoeg?

RAZMANN. Kruid in overvloed. Maar wij zijn in het geheel slechts tachtig man sterk, dus altijd slechts één tegen twintig.

SCHWEIZER. Des te beter! laat het vijftig tegen mijn' kleinen vinger zijn — Hebben zij niet zoo lang gewacht, tot wij hen het stroo onder de voeten hebben aangestoken — Broeders, broeders! er is geen gevaar. Zij wagen hun leven voor tien kreutzers, en vechten wij niet voor leven en vrijheid? — Wij zullen hen over-

vallen als een zondvloed, en de kogels op hunne hoofden laten regenen — Waar is toch de hoofdman?

SPIEGELBERG. Hij verlaat ons thans in den nood. Kunnen wij niet meer vlugten?

SCHWEIZER. Vlugten?

SPIEGELBERG. Ach! waarom ben ik niet te Jeruzalem gebleven!

SCHWEIZER. Ik woû dat gij in het slijk stiktet, ellendige lafaard! Bij weêrlooze nonnen hebt gij een' grooten mond, maar als gij twee vuisten ziet, bloodaard! — Toon thans uw' moed, of wij zullen u in eene varkenshuid naaijen en de honden tegen u ophitsen.

RAZMANN. De hoofdman, de hoofdman!

MOOR, *langzaam en in zich zelven gekeerd.*

MOOR. Ik heb hen geheel laten insluiten, nu moeten zij vechten als wanhopigen. (*Luide.*) Kinderen, nu komt het er op aan! Wij zijn verloren, zoo wij niet vechten als aangeschotene evers.

SCHWEIZER. Ha! ik zal ze mijn jagtmes door de borst jagen! — Voer ons aan, hoofdman; wij volgen u tot in den dood.

MOOR. Laadt alle geweren! Er is toch geen gebrek aan kruid?

SCHWEIZER (*springt op*). Kruid genoeg om de aarde tot tegen de maan te doen springen!

RAZMANN. Ieder heeft vijf paar pistolen en bovendien nog drie buksen geladen.

MOOR. Goed, goed! En nu moet een gedeelte in de boomen klauteren, of zich in het kreupelhout verschuilen, en uit deze hinderlaag op hen vuren —

SCHWEIZER. Daarbij behoort gij, Spiegelberg!

MOOR. Wij anderen vallen hen als furiën in de flank.

SCHWEIZER. Daaronder behoor ik, ik!

MOOR. Op hetzelfde oogenblik moet ieder zijn fluitje laten hooren, en in het woud rondjagen, opdat ons getal afschrikkend groot schijne; ook moeten alle honden losgelaten en op hunne gelederen aangehitst worden, opdat zij uit elkander gejaagd wor-

den, zich verstrooijen en u in het schot loopen. Wij drieën, Roller, Schweizer en ik, vechten in het gedrang.

SCHWEIZER. Meesterlijk, voortreffelijk! — Wij zullen er zoo op inslaan, dat zij niet weten vanwaar zij de slagen krijgen. Laat ze maar komen. — (*Schufterle trekt Schweizer bij de mouw, die den hoofdman ter zijde neemt en zacht met hem spreekt.*)

MOOR. Zwijg!

SCHWEIZER. Ik smeek u —

MOOR. Weg! Hij danke het zijne schande, die heeft hem gered. Hij moet niet sterven, als Schweizer en Roller en ik sterven. Laat hij de kleederen uittrekken, dan zal ik zeggen, dat hij een reiziger is, dien ik bestolen heb — Spreek er niet meer over, Schweizer, ik zweer u, dat hij toch nog eens gehangen wordt.

Een GEESTELIJKE *treedt op.*

GEESTELIJKE (*voor zich, blijft staan*). Is dit het drakennest? — Met uw verlof, mijne heeren, ik ben een dienaar der kerk, en daar buiten staan zeventien-honderd man, die ieder haar van mijn hoofd bewaken.

SCHWEIZER. Bravo! bravo! dat is goed gesproken, om u de maag warm te houden.

MOOR. Zwijg, kameraad! — Zeg mij in weinige woorden, heer geestelijke, wat hebt gij hier te doen?

GEESTELIJKE. Mij zendt de hooge overheid, die over leven en dood beschikt, tot u — dieven, — brandstichters, — moordenaars, — schelmen, — adderengebroed, die in den donker rondsluipt, en in het verborgen steekt, — uitvaagsel der menschheid, — hellegebroed, — kostelijk maal voor raven en ongedierte, — kolonie voor de galg en het rad —

SCHWEIZER. Houd! houd op met schimpen, — of (*Hij duwt hem de kolf voor het gezigt*).

MOOR. Schaam u, Schweizer! gij brengt hem in de war — hij heeft zijne preek zoo goed van buiten geleerd — Maar verder, mijnheer! — „voor de galg en het rad?”

GEESTELIJKE. En gij, groote hoofdman! hertog der zakkenrollers! schurkenkoning! groot-mogol van alle schelmen onder de zon! geheel gelijk aan dien eersten afschuwelijken oproermaker, die in duizend legioenen schuldelooze engelen het vuur van den opstand aanstookte, en hen met zich sleepte in den diepen poel der verdoemenis — het om wraak roepende gekerm van verlatene moeders huilt u achterna, gij drinkt bloed als water, en een menschenleven weegt voor uwen moorddadigen dolk niet tegen eene zeepbel op. —

MOOR. Zeer waar, zeer waar! Ga verder!

GEESTELIJKE. Wat? zeer waar, zeer waar? is dat een antwoord?

MOOR. Hoe, mijnheer? waart gij daarop niet gevat? Verder, verder maar! Wat wildet gij verder zeggen?

GEESTELIJKE (*vol vuur*). Afgrijsselijk mensch! scheer u weg van mij! Kleeft niet het bloed van den vermoorden rijksgraaf aan uwe vervloekte vingers? Hebt gij niet het heiligdom des Heeren met diefachtige hand opengebroken, en met een' schurkengreep de gewijde nachtmaals-vaten geroofd? Hebt gij den brand niet gestoken in onze vrome stad? en den kruidtoren boven de hoofden van godvreezende Christenen doen instorten? (*Met te zaâmgeslagen handen.*) Gruwelijke, gruwelijke boosheden, die ten hemel om wraak schreeuwen en het jongste gerigt wapenen, opdat het vreesselijk aanbreke! rijp ter vergelding bij het laatste bazuingeschal!

MOOR. Tot dusverre meesterlijk geraden! maar ter zake? Wat laat mij de hoogedel achtbare overheid door u weten?

GEESTELIJKE. Wat gij niet waard zijt om te ontvangen — Zie om u, moordenaar en brandstichter! Zoover uw oog reikt, zijt gij door onze ruiters ingesloten — er is geene mogelijkheid meer om te ontkomen — Eer zullen aan deze eiken kersen groeijen en deze dennen perzikken dragen, dan dat gij ongedeerd deze eiken en deze dennen den rug zult toekeeren.

MOOR. Hoort gij het wel, Schweizer? — Maar nu verder!

GEESTELIJKE. Hoor dan, hoe goed, hoe lankmoedig het geregt met u, booswicht, handelt: zoo gij dadelijk voor het kruis knielt, en om genade en verschooning smeekt, zie, dan zal zich de gestrengheid over u ontfermen, het geregt eene liefhebbende moeder zijn — zij sluit het oog voor de helft uwer misdaden, en zal het — denk er goed over na! — en zal het bij radbraken laten blijven.

SCHWEIZER. Hebt gij het gehoord, hoofdman? Moet ik dezen afgerigten herdershond den strot digtknijpen, dat hem het roode sap uit alle poriën dringt? —

ROLLER. Hoofdman! — Voor den duivel — hoofdman, — wat bijt hij zich op de lippen! Moet ik dezen kerel hier in de vrije lucht als een kegel het onderste boven keeren?

SCHWEIZER. Ik, ik! Laat mij hem voor u op de knieën doen vallen! Gun mij den wellust dezen knaap tot pap te wrijven! (*De geestelijke schreeuwt.*)

MOOR. Blijf van hem af! Niemand wage het, hem aan te roeren! (*Tot den geestelijke, terwijl hij zijn' degen trekt.*) Ziet gij, heer geestelijke! Hier staan negen-en-zeventig, wier hoofdman ik ben, en die geen van allen op het kommando kunnen vliegen, of naar de kanonmuzijk dansen, en daar buiten staan zeventien-honderd, in het vuur grijs geworden — maar hoor nu! zoo spreekt Moor, de hoofdman van moordenaars en brandstichters: Waar is het, ik heb den rijksgraaf gedood, de Dominicuskerk aangestoken en geplunderd, uwe bijgeloovige stad in brand gestoken en den kruidtoren boven de hoofden van dweepzieke Christenen doen instorten — maar dat is nog niet alles. Ik heb nog meer gedaan. (*Hij steekt zijne regterhand uit.*) Ziet gij de vier kostbare ringen, die ik aan iederen vinger draag? — Ga en meld aan de heeren van het geregt over leven en dood, woord voor woord, wat gij hier zult zien en hooren — dezen robijn trok ik eenen minister van den vinger, dien ik op de jagt aan de voeten zijns vorsten nederwierp. Hij had zich uit het gepeupel door vleijerijen tot diens eersten gunsteling weten te verheffen, de val van zijnen

buurman had gediend tot voetbank voor zijne grootheid — de tranen der weezen hieven hem in de hoogte. — Dezen diamant ontnam ik eenen finantie-raad, die eereposten en ambten aan de meestbiedenden verkocht, en zijn' verarmden landgenoot van zijne deur stiet. — Dezen agaat draag ik ter eere van een' geestelijke van uwe soort, dien ik met eigen hand worgde, toen hij op den kansel geweend had, omdat de inquisitie in verval kwam — ik zou u nog meer geschiedenissen van mijne ringen kunnen verhalen, als mij niet reeds de weinige woorden berouwden, die ik voor u verkwist heb —

GEESTELIJKE. O Pharao! Pharao!

MOOR. Hoort gij het wel? Hebt gij dien zucht opgemerkt? Staat hij daar niet, als wilde hij vuur van den hemel afsmeeken op de bende van Korah, hij veroordeelt met een schouderophalen, en verdoemt met een Christelijk ach! — Hoe kan de mensch toch zoo blind zijn? Hij, die honderd Argusoogen heeft om vlekken op zijn' broeder te ontdekken, kan hij zoo geheel blind voor zich zelven zijn? — Er dondert zachtmoedigheid en verdraagzaamheid uit hunnen mond, en zij brengen den God der liefde menschenoffers, als een Moloch met vurige armen — zij prediken liefde tot den naaste, en vloeken den tachtigjarigen blinde van hunne deur weg! — zij razen tegen de gierigheid, en hebben Peru om der wille van gouden staven ontvolkt, en de heidenen als trekvee voor hunne wagens gespannen. — Zij breken er zich het hoofd mede, hoe het toch mogelijk is geweest, dat de natuur eenen Iskariot kon voortbrengen, en de minst slechte van hen zou den drieëenigen God voor tien zilverlingen verraden. Wee over u, gij Phariseërs, gij vervalschers der waarheid, gij schijnheilige naäpers der Godheid! Gij ontziet u niet, voor kruisen en altaren te knielen, ontvleescht uwe ruggen met riemen, en foltert uwe ligchamen door vasten; gij waant door deze ellendige kunsten zand in de oogen te strooijen dengene, dien gij dwazen toch den Alwetende noemt, even als men de grooten het bitterste bespot, als men hen daarmede vleit, dat zij de vleijers haten; gij roemt op eerlijkheid en

voorbeeldigen levenswandel, en de God, die uw hart doorziet, zou op den Schepper vertoornen, als hij niet juist degene was, die het monster aan den Nijl geschapen heeft. — Verwijder hem uit mijn gezigt!

GEESTELIJKE. Dat een booswicht nog zoo trotsch kan zijn!

MOOR. Niet genoeg — Nu wil ik trotsch spreken. Ga heen, en zeg aan het hoogedel achtbaar geregt, dat over leven en dood dobbelt — dat ik geen dief ben, die met den nacht en den slaap zamenspant, om trapsgewijze groot en voornaam te worden — Wat ik gedaan heb, zal ik zonder twijfel éénmaal in het schuldboek des hemels lezen, maar met zijn ellendige plaatsvervangers wil ik geen woord meer verspillen. Zeg hun, dat mijn handwerk is wedervergelding — Wraak is mijn beroep. (*Hij keert hem den rug toe.*)

GEESTELIJKE. Gij wilt dus geene verschooning en genade? — Goed, met u heb ik afgehandeld. (*Keert zich tot de bende.*) Zoo hoort gij dan, wat de geregtigheid u door mijnen mond doet weten! — Zoo gij nu terstond dezen veroordeelden misdadiger gebonden overlevert, ziet, zoo zal u de straf voor uwe gruwelen tot zelfs de minste herinnering daaraan geschonken zijn — de heilige kerk zal u, verlorene schapen, met vernieuwde liefde in haren moederschoot opnemen, en voor ieder uwer zal de weg tot een' eerepost openstaan. (*Met zegevierenden lach.*) Welnu? Wat zegt uwe hoogheid daarvan? — Komt dan! Bindt hem en wordt vrij!

MOOR. Hoort gij het? Hoort gij het wel? Waarom talmt gij? Hoe staat gij daar zoo verlegen? Zij bieden u de vrijheid aan en gij zijt werkelijk reeds hunne gevangenen. — Zij schenken u het leven, en dat is geene pogcherij, want gij zijt inderdaad reeds veroordeeld. — Zij beloven u eer en ambten, en wat kan uw lot, zelfs zoo gij de overwinning behaalt, anders zijn dan smaad, vloek en vervolging. — Zij verkondigen u verzoening met den hemel, en gij zijt wezentlijk verdoemd. Er is geen enkel haar van een uwer, dat niet ter helle vaart. Bedenkt gij u nog? Twijfelt

gij nog? Is het zoo moeijelijk tusschen hemel en hel te kiezen? Help hen toch, heer geestelijke!

GEESTELIJKE (*in zich zelven.*) Is de man krankzinnig? — (*Luide.*) Vreest gij misschien, dat dit een valstrik is om u levend te vangen? — Leest zelven, hier is de onderteekende akte van vergiffenis (*Hij geeft aan Schweizer een papier.*) Kunt gij nog twijfelen?

MOOR. Zie toch, zie toch! Wat kunt gij meer verlangen? — Eigenhandig onderteekend — Het is onbegrensde genade — of vreest gij misschien, dat zij hun woord zullen breken, omdat gij wel eens gehoord hebt, dat men aan verraders geen woord behoeft te houden? — O, vreest niets! Reeds de staatkunde dringt hen om woord te houden, zelfs al hadden zij het den duivel gegeven. Wie zou hun in het vervolg nog geloof willen schenken? Hoe zouden zij er ooit voor de tweede maal gebruik van kunnen maken? — Ik zou er op willen zweren, dat zij het opregt meenen. Zij weten, dat ik het ben, die u opgestookt en verbitterd heeft; u houden zij voor onschuldig. Uw gruweldaden beschouwen zij als misslagen der jeugd, als ligtzinnigheid. Mij alleen willen zij hebben, ik alleen verdien te boeten. Is het niet zoo, heer geestelijke?

GEESTELIJKE. Hoe heet de duivel, die uit hem spreekt? — Ja, waarlijk, het is juist zoo — de kerel doet mij duizelen.

MOOR. Hoe, nog geen antwoord? Denkt gij er nog met de wapens door te zullen slaan? Ziet om u heen! dat zult gij toch wel niet denken, dat zou eene kinderachtige verwaandheid zijn — Of vleit gij u misschien, als helden te zullen vallen, omdat gij zaagt, dat ik mij over het gewoel verheugde? — O, gelooft dat niet! Gij zijt Moor niet! — Gij zijt heillooze dieven! ellendige werktuigen voor mijne grootere plannen, verachtelijk even als de strop in de handen des beuls! — Dieven kunnen niet als helden vallen. Het leven is voor de dieven gewin, daarop volgt iets verschrikkelijks — Dieven hebben het regt om voor den dood te beven — Hoort, hoe hunne trompetten klinken!

Ziet, hoe dreigend hunne sabels blinken! Hoe? nog besluiteloos? Zijt gij dol? Zijt gij waanzinnig? — Het is onvergeefelijk! Ik dank u niet voor mijn leven, ik schaam mij voor uw offer!

GEESTELIJKE (*uiterst verwonderd*). Ik word krankzinnig, ik ga heen! Heeft men ooit van zoo iets gehoord?

MOOR. Of vreest gij, dat ik mij zelven zal dooden, en door een' zelfmoord het verdrag vernietigen, dat slechts voor den levenden Moor geldt? Neen, kinderen, dat is eene nuttelooze vrees. Hier werp ik mijn' dolk weg, en mijne pistolen, en dit fleschje met vergif, dat mij nog welkom zou zijn — ik ben zoo ellendig, dat ik ook de heerschappij over mijn eigen leven verloren heb — Wat, nog besluiteloos? Of meent gij misschien, dat ik mij zal verdedigen, als gij mij wilt binden? Ziet! ik bind mijne regterhand aan dezen eikentak, ik ben geheel weerloos, een kind kan mij omverwerpen — Wie is de eerste, die zijn hoofdman in den nood verlaat?

ROLLER (*woest*). Al had de hel ons negenvoudig omsingeld! (*Zwaait zijn' degen.*) Wie geen hond is, redde den hoofdman!

SCHWEITZER (*verscheurt de akte van vergiffenis en werpt de stukken den geestelijke in het gezigt.*) In onze kogels vergiffenis! Voort, canaille! Zeg aan den senaat, die u gezonden heeft, dat gij onder Moor's bende geen' enkelen verrader hebt aangetroffen — Redt, redt den hoofdman!

ALLEN (*schreeuwen*). Redt, redt, redt den hoofdman!

MOOR (*zich losrukkende, vrolijk*). Nu zijn wij vrij — kameraden. Ik gevoel de kracht van een leger in mijne vuist — De dood of de vrijheid! Zij zullen ten minste niet éénen levend hebben!

(*Men blaast den aanval. Geschreeuw en gewoel. Zij gaan af met getrokken degens.*)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

AMALIA *in den tuin, speelt op de luit.*

Schoon als Englen, vol Walhalla's weelde,
Schoon als hij, was er geen jongling meer,
Zacht zijn blik, als 't zonlicht dat ons streelde,
Weêrgekaatst door 't blaauw en spieglend meir.

In zijn arm aan 't aardsch bestaan ontheven!
Aan zijn zij, in schemering gehuld,
Scheen om ons een rein geluk te zweven,
Klopt' onstuimig 't hart, met min vervuld.

Zijne kussen waren hemelwoorden!
Als d' ineengestrengelde outervlam,
Als te zaamgesmolten harpakkoorden,
Harmonie, die uit den Hemel kwam.

Lippen, wangen brandden, beefden zamen,
Aard' en hemel zweefden voor ons heen —
Voor ons daarzijn waren toon noch namen,
Daar 't heelal voor onzen blik verdween.

Hij is weg — helaas hij is verdwenen,
Droevig staar ik op zijn graf ter neêr.
Hij en al mijn levenslust vlood henen;
Ach, geen zuchten brengt hem tot mij weêr!

FRANS *treedt op.*

FRANS. Al weder hier, eigenzinnige droomster? Gij zijt van het vrolijke gastmaal weggeloopen en hebt den gasten het genoegen bedorven.

AMALIA. Jammer van dat onschuldige genoegen! de treurliederen, die uwen vader naar het graf vergezelden, moesten nog in uwe ooren weerklinken —

FRANS. Wilt gij dan altijd treuren? Laat de dooden slapen, en maak de levenden gelukkig! Ik kom —

AMALIA. En wanneer vertrekt gij weder?

FRANS. Zet toch geen zoo somber trotsch gezigt! gij bedroeft mij, Amalia. Ik kom, om u te zeggen —

AMALIA. Ik moet wel hooren, want Frans van Moor is hier immers heer en meester geworden.

FRANS. Ja juist, daarover wilde ik met u spreken — Maximiliaan heeft zich ter ruste gelegd in het graf zijner vaderen. Ik ben heer en meester. Maar ik wilde het volkomen, geheel zijn, Amalia. — Gij weet, wat gij in ons huis waart, gij werd beschouwd als Moor's dochter, zelfs overleefde zijne liefde voor u den dood, dat zult gij toch nimmer vergeten? —

AMALIA. Nimmer, nimmer! Wie zou dat ook zoo ligtzinnig bij den vrolijken maaltijd uit zijne gedachten kunnen drinken!

FRANS. De liefde van mijn' vader moet gij aan zijne zonen beloonen, en Karel is dood — Verwondert gij u, wordt gij duizelig? Ja waarlijk, de gedachte is ook zoo vleijend verheven, dat zij zelfs den trots eener vrouw bedwelmt. Frans treedt de hoop der edelste freules met voeten, Frans komt en biedt aan eene arme, zonder hem hulpelooze wees zijn hart, zijne hand,

en met deze al zijn geld aan, en al zijne kasteelen en bosschen. — Frans, de benijde, de gevreesde, verklaart zich vrijwillig tot den slaaf van Amalia.

AMALIA. Waarom verstomt de roekelooze tong niet, die deze beleedigende woorden uitspreekt! Gij hebt mijn' geliefde vermoord, en ik zal u gemaal noemen! U —

FRANS. Niet zoo heftig, verhevene prinses! — Want waarlijk, Frans kromt zich niet voor u als een overgevoelige minnaar — hij heeft niet geleerd, even als de smachtende herders van Arkadie, zijne liefdeklagten door de echo der rotsen en grotten te doen herhalen. — Frans spreekt, en indien men niet antwoordt, dan zal hij — b e v e l e n.

AMALIA. Een worm als gij, bevelen? mij bevelen? — en als men het bevel met hoongelach afwijst?

FRANS. Dat zult gij niet doen. Gelukkig weet ik nog middelen, die den trots van eene ingebeelde stijfkoppige zoo aardig kunnen doen buigen — Klooster en muren!

AMALIA. Bravo! heerlijk! en in klooster en muren voor eeuwig van uwe slangenoogen verschoond, en genoeg vrijen tijd om aan Karel te denken en hem aan te hangen. Welkom, met uw klooster! welkom met uwe muren!

FRANS. Haha! is het zoo? — Pas op! Nu hebt gij mij de kunst geleerd, hoe ik u moet kwellen — Deze eeuwigdurende grillen over Karel zal mijn blik als een kwellende furie uit uw hoofd geeselen, het schrikbeeld van Frans zal achter het beeld van uwen lieveling in hinderlaag loeren, even als de betooverde hond, die op onderaardsche goudkisten ligt — bij de haren zal ik u in de kapel slepen, met den degen in de hand u den huwelijkseed uit den mond persen, en op uwe trotsche schaamte door nog grooteren trots zegevieren.

AMALIA (*slaat hem*). Neem dat eerst als bruidschat mede.

FRANS (*woedend*). Ha! dat zal tienvoudig en nogmaals tienvoudig vergolden worden! niet mijne vrouw — die eer zult gij niet hebben — mijne bijzit zult gij worden, opdat de eerbare boeren-

vrouwen met den vinger u nawijzen, als gij het waagt over straat te gaan — Knars maar met de tanden — schiet vuur en vlammen uit uwe oogen — mij vermaakt de toorn eener vrouw, hij doet u slechts schooner, begeerenswaardiger worden. Kom — deze wêerspannigheid zal mijne zege grooter maken, mijn genot vermeerderen — Kom mede naar mijne kamer — ik gloei van begeerte — nu dadelijk moet gij medegaan. (*Wil haar mede slepen.*)

AMALIA (*valt hem om den hals*). Vergeef mij, Frans! (*Terwijl hij haar wil omhelzen, rukt zij den degen van zijne zijde en treedt haastig terug*) Ziet gij, booswicht, wat ik nu van u kan maken! — Ik ben eene vrouw, maar eene woedende vrouw — Waag het eens mij aan te raken — en dit staal zal uwe borst doorboren, en de schim van mijn' oom zal mijne hand daartoe leiden. Verwijder u terstond! (*Zij jaagt hem weg.*)

AMALIA.

O! hoe wel gevoel ik mij — Nu kan ik vrij adem halen. — Ik gevoelde mij sterk als het vonkenspuwende ros, grimmig als de tijgerin, die den roover harer jongen achtervolgt — In een klooster, zegt hij — Heb dank voor deze gelukkige mededeeling! — Nu heeft de bedrogen liefde hare vrijplaats gevonden — het klooster — het kruis des Verlossers is de vrijplaats voor bedrogene liefde. (*Zij wil gaan.*)

HERMAN *treedt schuw op.*

HERMAN. Freule Amalia! Freule Amalia!

AMALIA. Ongelukkige! Waarom stoort gij mij?

HERMAN. Deze ondragelijke last moet van mijne ziel gewenteld worden, eer hij haar ter helle drukt. (*Werpt zich voor haar neder.*) Vergiffenis! vergiffenis! Ik heb zwaar tegen u misdaan, freule Amalia.

AMALIA. Sta op! Ga heen! ik wil niets weten. (*Wil heengaan.*)

HERMAN (*die haar tegenhoudt*). Neen! blijf! Ik bezweer u bij den hemel, bij God! Gij moet alles weten!

AMALIA. Geen woord meer — Ik vergeef u — Ga heen in vrede. (*Wil zich wegspoeden.*)

HERMAN. Zoo hoor slechts een enkel woord — het zal u uwe rust wedergeven.

AMALIA (*komt terug en ziet hem verwonderd aan*). Hoe, vriend? — Wie in den hemel en op aarde kan mij mijne rust wedergeven!

HERMAN. Dat kan een enkel woord van mijne lippen — Luister!

AMALIA (*medelijdend zijne hand grijpende*). Goede man. — Kan één woord van uwe lippen de eeuwigheid onthullen?

HERMAN (*staat op*). Karel leeft nog!

AMALIA (*een kreet uitende*). Ongelukkige!

HERMAN. Het is de waarheid — Nu nog één woord — Uw oom —

AMALIA (*hem in de rede vallende*). Gij spreekt onwaarheid —

HERMAN. Uw oom —

AMALIA. Karel leeft nog!

HERMAN. En uw oom —

AMALIA. Karel leeft nog!

HERMAN. Uw oom ook — Verraad mij niet. (*IJlt weg.*)

AMALIA (*staat als versteend, vliegt vervolgens wild op en ijlt hem na*). Karel leeft nog!

TWEEDE TOONEEL.

Landstreek aan den Donau.

DE ROOVERS *op eene hoogte onder boomen gelegerd, de paarden weiden onder aan den heuvel.*

MOOR. Hier moet ik blijven liggen. (*Werpt zich op den grond.*) Mijne leden zijn als verbrijzeld. Mijne tong droog als kurk. (*Schweizer verdwijnt ongemerkt.*) Ik zou u wel vragen om mij een' dronk water uit deze rivier te halen, maar gij zijt allen dood moede.

SCHWARZ. En al de wijn is daar beneden in onze lederen wijnzakken.

MOOR. Zie toch, hoe schoon de oogst staat! — De boomen bezwijken bijna onder den last der vruchten. — De wijnstok belooft veel.

GRIMM. Wij zullen een vruchtbaar jaar hebben.

MOOR. Gelooft gij dat? Zoo zou toch één zwoegen in de wereld betaald worden. Één? — — Maar er kan immers van nacht eene hagelbui komen en alles vernielen.

SCHWARZ. Dat kan ligt gebeuren. Het kan alles te gronde gaan, weinige uren vóór den oogst.

MOOR. Dat zeg ik immers. Het zal alles te gronde gaan. Waarom zou den mensch gelukken, wat hij aan de mieren heeft ontleend, wanneer hem datgene mislukt, wat hem den goden gelijk maakt? — of is dit de grenspaal zijner bestemming?

SCHWARZ. Ik weet het niet.

MOOR. Dat hebt gij goed gezegd, en nog beter gedaan zoo gij nooit verlangt hebt het te weten! — Broeder — ik heb de menschen gezien, hunne bijenzorgen en hunne reuzenplannen — hunne ontwerpen den goden waardig, en hunnen muizenarbeid, hun wedren naar gelukzaligheid; — deze vertrouwt op de vlugheid van zijn paard — een ander op den neus van zijn' ezel, — een derde op zijne eigen beenen, om in deze bonte loterij des levens, waarin zoo menigeen zijne onschuld en zijnen hemel op het spel zet, een' prijs te trekken, en — nieten worden er getrokken — en ten laatste blijkt het, dat er geene prijzen in waren. Het is een tooneel, broeder, dat tranen uit uwe oogen perst, terwijl het u tot lagchen dwingt.

SCHWARZ. Hoe heerlijk gaat de zon daar onder!

MOOR (*in het zien daarvan verzonken*). Zoo sterft een held! — Bewonderenswaardig!

GRIMM. Gij schijnt diep geroerd!

MOOR. Toen ik nog een knaap was, was het mijne lievelingsgedachte, als zij te leven, te sterven als zij — (*Met verbeten smart.*) Het was een kinderdroom!

GRIMM. Dat zou ik hopen.

MOOR (*trekt den hoed over zijn gezigt*). Er was een tijd — Laat mij alleen, kameraden.

SCHWARZ. Moor! Moor! Wat scheelt u voor den drommel? Wat verandert zijne kleur.

GRIMM. Wat scheelt hem? wordt hij ongesteld?

MOOR. Er was een tijd, dat ik niet kon slapen, als ik mijn avondgebed vergeten had —

GRIMM. Zijt gij gek? Wilt gij u door herinneringen uit uwe jongensjaren laten beheerschen?

MOOR (*legt zijn hoofd op Grimm's borst*). Broeder! Broeder!

GRIMM. Kom, wees toch geen kind — ik smeek u —

MOOR. Ware ik het? — Ware ik het weder?

GRIMM. Foei! foei!

SCHWARZ. Vrolijk wat op. Beschouw deze schilderachtige landstreek — den liefelijken avond.

MOOR. Ja, vrienden! deze wereld is zoo schoon.

SCHWARZ. Zie, dat was goed gesproken.

MOOR. Deze aarde zoo heerlijk.

GRIMM. Mooi — mooi — zoo hoor ik het gaarne.

MOOR (*nederzinkende*). En ik zoo verachtelijk in deze schoone wereld — en ik een monster op deze heerlijke aarde.

GRIMM. Och, och!

MOOR. Mijne onschuld! mijne onschuld! — Ziet! alles wil zich koesteren in de weldadige lentezon — waarom moet ik alleen bij al deze hemelvreugde mij rampzalig gevoelen? — Alles is zoo gelukkig, zoo vereenigd door den geest des vredes! — De geheele wereld één huisgezin en een Vader daar boven — Mijn vader niet — ik alleen de verstootene, ik alleen uitgesloten uit de rijen der braven — voor mij geen zoete naam van kind — voor mij nimmer de smachtende blik van de geliefde — nimmer, nimmer de omarming van den boezemvriend. (*Wild terugtredende.*) Omringd door moordenaars — door adders omgeven — met ijzeren banden aan de ondeugd geketend — naar het graf des verderfs waggelende op den onzekeren staf der ondeugd — te midden

van de bloemen der gelukkige wereld van den vader verlaten!

SCHWARZ *(tot de overigen)*. Onbegrijpelijk! ik heb hem nooit zoo gezien.

MOOR *(weemoedig)*. Dat ik kon wederkeeren tot niets! dat ik tot een' bedelaar kon geboren worden! — Neen, ik zou niet meer verlangen, o hemel — dat ik mogt worden als een dezer daglooners! — O, ik zou mij afsloven, dat het bloed langs mijne slapen vloeide — om mij het genot van een' enkelen middagslaap te koopen — de zaligheid eener enkele traan.

GRIMM *(tot de anderen)*. Geduld slechts, de crisis is aan het afnemen.

MOOR. Er was een tijd, dat zij zoo gemakkelijk vloeiden — o dagen van vrede! kasteel van mijn' vader — groene, verrukkelijke dalen! O, al die heerlijke oogenblikken mijner jeugd! zullen zij nimmer terugkeeren, — nimmer met een zacht ruischen mijne brandende borst verkoelen? — Treur met mij mede, natuur! — Zij zullen nimmer terugkeeren, nimmer meer door een zacht ruischen mijne brandende borst verkoelen. — Verloren! verloren, onherroepelijk verloren! —

SCHWEIZER *met water in zijn' hoed.*

SCHWEIZER. Drink, hoofdman — hier is water in overvloed, en zoo koel als ijs.

SCHWARZ. Gij bloedt — wat hebt gij gedaan?

SCHWEIZER. Eene grap, die mij bijna twee beenen en één hals gekost had. Terwijl ik over den zandheuvel naar de rivier voortga, zinkt een stuk grond onder mij weg en ik val tien voeten naar beneden — daar lag ik, en terwijl ik mijne vijf zinnen weder bij elkander haal, zie ik het helderste water. Dat beloont den sprong voor deze keer, dacht ik, het zal den hoofdman goed smaken.

MOOR. *(geeft hem den hoed terug en wischt hem het gezigt af)*. Anders ziet men de lidteekens niet, die de Boheemsche ruiters op uw voorhoofd geteekend hebben — het water was lekker, Schweizer — deze lidteekens staan u goed.

SCHWEIZER. Bah! er is nog wel plaats voor dertig anderen.

MOOR. Ja, kinderen — het was een heete achtermiddag — en slechts één man verloren — mijn Roller stierf een' schoonen dood. Men zou een marmeren gedenkteeken op zijn gebeente plaatsen, zoo hij niet voor mij gestorven ware. Stel u hiermede tevreden. (*Hij wischt zijne tranen af*). Hoeveel van onze vijanden sneuvelden er ook weder?

SCHWEIZER. Honderd-zestig huzaren — drie-en-negentig dragonders en veertig jagers, — drie-honderd in het geheel.

MOOR. Drie-honderd tegen één! — Ieder uwer heeft aanspraak op dit hoofd! (*Hij ontbloot zijn hoofd.*) Hier steek ik mijn' dolk op. Zoo waar mijne ziel leeft! Ik zal u nimmer verlaten.

SCHWEIZER. Zweer niet! Gij weet niet of gij nog misschien gelukkig kunt worden en berouw krijgen.

MOOR. Bij het gebeente van mijn' Roller! Ik wil u nimmer verlaten!

KOSINSKY *komt op.*

KOSINSKY (*in zich zelven*). In deze streek, zegt men, zal ik hem aantreffen — he, hola! wat zijn dat voor gezigten? — Zouden het? — hoe? als het deze — zij zijn het! — ik zal ze aanspreken.

SCHWARZ. Zie eens! Wie komt daar?

KOSINSKY. Mijne heeren! vergeef mij! Ik weet niet of ik goed of verkeerd ga?

MOOR. En wie moeten wij zijn, zoo gij goed gaat?

KOSINSKY. Mannen!

SCHWEIZER. Dat hebben wij getoond, hoofdman?

KOSINSKY. Ik zoek mannen, die den dood in het gezigt zien, en het gevaar, als eene tamme slang, rondom zich laten spelen, die de vrijheid hooger schatten dan eer en leven, wier naam alleen den armen en bedrukten welkom is, de moedigsten lafhartig maakt en tyrannen doet verbleeken.

SCHWEIZER (*tot den hoofdman*). De knaap bevalt mij. — Hoor, goede vriend! gij hebt uwe lieden gevonden.

KOSINSKY. Dat geloof ik, en ik hoop spoedig mijne broeders — gij kunt mij dus wel den regten man wijzen, want ik zoek uwen hoofdman, den grooten graaf van Moor.

SCHWEIZER (*reikt hem met warmte de hand*). Bravo! wij passen bij elkander.

MOOR (*nader komende*). Kent gij den hoofdman?

KOSINSKY. Gij zijt het — op dit gelaat — wie kan u aanzien en een ander zoeken? (*Staart hem lang aan.*) Ik heb altijd gewenscht den man met den verpletterenden blik te zien, zooals hij zat op de ruïnen van Karthago — nu wensch ik het niet meer.

SCHWEIZER. Die weet, wat hij zegt!

MOOR. En wat voert u tot mij?

KOSINSKY. O, hoofdman! mijn meer dan vreesselijk lot — ik heb schipbreuk geleden op de onstuimige zee dezer wereld, de hoop van mijn leven heb ik te gronde zien zinken, en mij bleef niets over dan de kwellende herinnering aan haar verlies, die mij krankzinnig zou maken, als ik haar niet door andere werkzaamheden trachtte te verstikken.

MOOR. Al weder een klager tegen de godheid! — Ga verder.

KOSINSKY. Ik werd soldaat. Het ongeluk vervolgde mij ook daar — ik deed eene reis mede naar Oost-Indie — mijn schip verbrijzelde op de klippen — niets dan mislukte ontwerpen! Eindelijk hoor ik wijd en zijd verhalen van uwe daden, moorden en rooverijen, zooals men ze noemde, en ben hierheen gereisd, dertig mijlen ver, met het vaste besluit om onder u te dienen, zoo gij ten minste mijne diensten wilt aannemen — Ik smeek u, edele hoofdman, wijs mij niet af!

SCHWEIZER (*opspringende*). Hoera! hoera! Zoo is onze Roller duizendvoudig vergoed! Een nieuw sieraad voor onze bende!

MOOR. Hoe is uw naam?

KOSINSKY. Kosinsky.

MOOR. Hoe? Kosinsky! weet gij wel, dat gij een ligtzinnige

knaap zijt, en als een onbezonnen meisje den grooten stap van uw leven overdartelt — Hier zult gij niet met ballen of met kegels spelen, zooals gij u verbeeldt.

KOSINSKY. Ik weet, wat gij wilt zeggen — Ik ben vier-en-twintig jaar oud, maar ik heb zwaarden zien blinken, en kogels om mij hooren fluiten.

MOOR. Zoo, jonge heer? — En hebt gij het vechten slechts daarom geleerd, om arme reizigers voor één rijksdaalder af te maken, of vrouwen te vermoorden? Ga heen! gij zijt uwe min ontloopen, omdat zij u met slagen dreigde.

SCHWEIZER. Voor den drommel, hoofdman! waaraan denkt gij? Wilt gij dezen Hercules wegzenden? Ziet hij er niet juist uit, alsof hij den maarschalk van Saksen met een' potlepel over den Ganges zou jagen?

MOOR. Omdat uwe kwâjongensstreken u mislukken, komt gij hier en wilt een schelm, een sluipmoordenaar worden? — Moord, knaap verstaat gij dat woord wel? Gij moogt rustig hebben kunnen slapen, na slaapbollen te hebben afgeslagen, maar een' moord op het geweten te hebben —

KOSINSKY. Iederen moord, dien gij mij gelast te volvoeren, wil ik verantwoorden.

MOOR. Wat? Zijt gij reeds zoo slim? Wilt gij trachten een' man door vleijerijen te vangen? Hoe weet gij, dat ik geene booze droomen heb, of in het stervensuur niet zal verbleeken? Hoeveel hebt gij reeds gedaan, waarbij gij aan verantwoording gedacht hebt?

KOSINSKY. Het is waar! nog zeer weinig, maar toch bij deze reis tot u, edele graaf!

MOOR. Heeft uw leermeester u de geschiedenis van Robin-Hood in de handen gespeeld — men moest zulke onvoorzigtige kerels aan de galeijen smeden, — die uwe kinderlijke verbeeldingskracht opwekte, en de dolle begeerte in u deed opkomen, om een groot man te worden? Verlangt gij naar roem en eer? ·Wilt gij de onsterfelijkheid door moorden en rooverijen verwerven? Onthoud het, eergierige jongeling! Voor roovers groeijen geene lauweren!

Op bandietenoverwinningen volgt geen triomf — maar vloek, gevaar, dood, schande. — Ziet gij wel de galg daar op gindschen heuvel?

SPIEGELBERG (*verstoord op en neder gaande*). Hoe dom! Hoe vreesselijk, hoe ongeloofelijk dom! Dat is de manier niet! Ik heb het anders gedaan!

KOSINSKY. Wat zou hij vreezen, die den dood niet vreest?

MOOR. Bravo! uitmuntend! Gij hebt u op school best geweten, en uwen Seneca goed van buiten geleerd. — Maar, beste vriend, met dergelijke spreuken kunt gij de lijdende natuur niet overtuigen, daarmede zult gij de pijlen der smart nimmer stomp maken. — Bedenk u goed, mijn zoon! (*Hij neemt zijne hand.*) Bedenk, ik raad u als vader — leer eerst de diepte des afgronds kennen, voor gij er in springt! Wanneer gij in de wereld nog een enkel genot kunt smaken — er kunnen oogenblikken komen, waarin gij ontwaakt — en dan — zou het misschien te laat zijn. Gij treedt hier als het ware uit den kring der menschheid — of gij moet meer dan een gewoon mensch zijn, of gij zijt een duivel — Nog eens, mijn zoon! zoo voor u nog slechts ergens een vonkje hoop gloort, zoo verlaat dezen verschrikkelijken bond, die slechts de wanhoop aangaat, zoo niet eene hoogere wijsheid hem sluit. — Men kan zich bedriegen — geloof mij, men kan dat voor geestkracht houden, wat eigenlijk slechts wanhoop is. — Geloof mij, en maak dat gij ijlings van hier komt.

KOSINSKY. Neen! ik vertrek thans niet weder. Zoo u mijne beden niet kunnen roeren, zoo hoor het verhaal van mijn ongeluk — Gij zelf zult mij dan den dolk in de hand wringen, gij zult — ga hier op den grond zitten en hoor mij opmerkzaam aan!

MOOR. Ik wil hooren.

KOSINSKY. Zoo weet, ik ben een Boheemsch edelman, en werd door den vroegen dood mijns vaders heer van een aanzienlijk landgoed. De landstreek was voor mij een paradijs — want daar woonde eene engel — een meisje, met al de bevalligheden der jeugd versierd, en kuisch als het licht des hemels. Maar,

aan wien zeg ik dat? Het gaat uwe ooren voorbij — gij hebt nooit bemind en zijt nooit bemind geworden —

SCHWEIZER. Zacht wat! onze hoofdman wordt vuurrood.

MOOR. Houd op! ik wil het een andermaal hooren — morgen, spoedig, of — als ik bloed gezien heb.

KOSINSKY. Bloed, bloed — hoor maar verder! Bloed, zeg ik u, zal uwe geheele ziel vervullen. Zij was van burgerlijke afkomst, eene Duitsche — maar op haar gezigt weken de vooroordeelen des adels. Met de schroomvalligste bescheidenheid nam zij den trouwring van mijne hand, en overmorgen zoude ik mijne Amalia voor het altaar leiden.

MOOR (*staat snel op*).

KOSINSKY. Te midden der bedwelming van het mij wachtende geluk, onder de toebereidselen van ons huwelijk — word ik door een expresse aan het hof ontboden. Ik begaf mij derwaarts. Men toonde mij brieven, die ik zou geschreven hebben, vol van een' verraderlijken inhoud. — Ik bloosde over zulk eene boosaardigheid — men nam mij den degen af, wierp mij in de gevangenis, ik verloor als het ware mijn verstand.

SCHWEIZER. En ondertusschen — ga maar verder! ik weet al wat er volgen zal.

KOSINSKY. Hier was ik eene maand lang, en wist niet wat er met mij gebeurde. Ik vreesde voor mijne Amalia, die over mijn lot iedere minuut een' doodsangst zou verduren. Eindelijk verscheen de eerste minister van het hof, wenschte mij in suikerzoete woorden geluk met de ontdekking mijner onschuld, leest mij den brief tot in vrijheidstelling voor, en geeft mij mijn' degen terug. Nu ijl ik heen om in triomf naar mijn kasteel, in de armen mijner Amalia te vliegen, — zij was verdwenen. Midden in den nacht was zij weggevoerd, niemand wist, waar heen! en was sedert dat oogenblik door niemand meer gezien. Ha! daar ging een licht in mij op, ik vlieg naar de stad, vraag inlichtingen aan het hof — alle oogen vestigden zich op mij, niemand wilde mij inlichting geven — eindelijk ontdek ik haar door

een verborgen tralievenster in het paleis — zij wierp mij een briefje toe.

SCHWEIZER. Heb ik het niet gezegd?

KOSINSKY. Hel en duivel! daar stond het! men had haar de keuze gelaten, of zij liever mij wilde zien sterven, of de bijzit van den vorst worden. In den strijd tusschen eer en liefde behield de laatste de overhand, en (*lagchend*) ik was gered.

SCHWEIZER. Wat deedt gij toen?

KOSINSKY. Daar stond ik als door duizend bliksemstralen getroffen! — Bloed, was mijne eerste, bloed! mijne laatste gedachte. Met het schuim op den mond loop ik naar huis, kies een' driepuntigen degen, en daarmede ga ik in allerijl naar het huis van den minister, want hij — hij alleen was de helsche koppelaar geweest. Men moet mij op de straat opgemerkt hebben, want toen ik binnen kwam waren alle kamers gesloten. Ik zoek, ik vraag: hij is naar den vorst gereden, was het antwoord. Ik ging regelregt derwaarts. Men had hem niet gezien. Ik keer terug, storm de deuren open, vind hem, wilde juist — daar sprongen vijf of zes bedienden uit een' schuilhoek te voorschijn, en ontweldigden mij mijn' degen.

SCHWEIZER (*stampt op den grond*). En hij werd niet gestraft, en gij trokt onverrigter zake af?

KOSINSKY. Ik werd gegrepen, aangeklaagd, eerloos verklaard — hoort gij! — uit b ij z o n d e r e genade eerloos over de grenzen gezonden; mijne goederen vielen als geschenk den minister ten deel, Amalia blijft in de klaauwen van den tijger, kwijnt en treurt haar leven lang, terwijl mijne wraak onvoldaan blijft en zich onder het juk der willekeur moet buigen.

SCHWEIZER (*opstaande, zijn' degen scherpende*). Dat is koorn op onzen molen, hoofdman! Daar valt wat aan te doen!

MOOR (*die tot hiertoe in hevige gemoedsbeweging op en neder heeft geloopen, springt eensklaps toe, tot de roovers*). Ik moet haar zien — Op! — pakt alles bijeen — gij blijft, Kosinsky — pakt spoedig alles bij elkander!

ROOVERS. Waarheen?

MOOR. Waarheen? Wie vraagt waarheen? (*Driftig tot Schweizer.*) Verrader, wilt gij mij terughouden? Maar bij de hemelsche hoop! —

SCHWEIZER. Ik, een verrader? — Ga ter helle, en ik volg u!

MOOR (*valt hem om den hals*). Mijn beste vriend! gij volgt mij — Zij weent, haar leven verkwijnt. Op! haastig! allen! naar Frankenland! In acht dagen moeten wij daar zijn.

(*Zij gaan af.*)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Landelijke streek bij het kasteel van Moor.

ROOVER MOOR. KOSINSKY *in de verte.*

MOOR. Ga vooruit en meld mijne komst. Gij weet toch nog alles, wat gij zeggen moet?

KOSINSKY. Gij zijt de graaf van Brand, komt uit Mecklenburg, ik ben uw rijknecht. — Maak u niet ongerust, ik zal mijne rol goed spelen. Vaarwel! (*Af.*)

MOOR. Wees gegroet, vaderlandsche bodem! (*Hij kust den grond.*) Vaderlandsche hemel! vaderlandsche zon! — en gij velden en heuvels, stroomen en wouden! zijt allen, allen hartelijk gegroet! — Hoe heerlijk is de lucht, die over de bergen van mijn' geboortegrond waait! welk een heilzame balsem stroomt uit u den armen vlugteling tegen! — Elysium! dichterlijke wereld! Sta stil, Moor! uw voet betreedt een' heiligen tempel.

(*Hij komt nader.*) Zie daar die zwaluwnestjes in den slottuin — die tuindeur! — dezen hoek van den heg, waar achter gij u zoo dikwijls verschoolt — en ginds beneden die weide, waar gij, als held Alexander, uwe Macedoniers in den slag bij Arbela aanvoerdet, en daarnaast dien groenenden heuvel, van

welken gij den Perzischen satraap naar beneden wierpt — en van waar uwe overwinnende vaan hoog wapperde! (*Hij glimlacht.*) De herinnering aan de gulden kinderjaren wordt weder levendig in het gemoed van den ellendige — toen waart gij zoo gelukkig, zoo geheel zorgeloos vrolijk — en nu — daar liggen de puinhoopen uwer plannen! Hier zoudt gij eens wandelen, als een groot, geacht en geprezen man — hier uwe jongelingsjaren een tweede maal beleven in Amalia's bloeijende kinderen — hier! hier de afgod van uwe onderhoorigen — maar de booze kwam tusschen beide! (*Hij vliegt op.*) Waarom ben ik herwaarts gekomen? opdat het mij zou gaan als den gevangene, die door rammelende ketenen in zijne vrijheidsdroomen wordt gestoord — neen, ik keer tot mijne ellende terug! — De gevangene had het daglicht vergeten, maar de droom der vrijheid schoot door zijne ziel als een bliksemstraal in den nacht, die hem in nog grooter duisternis achterlaat. — Vaartwel, gij vaderlandsche dalen! eens zaagt gij den knaap Karel, en de knaap Karel was een gelukkige knaap — nu zaagt gij den man, en hij was wanhopend. (*Hij begeeft zich snel naar het uiterste einde der landstreek, waar hij plotseling blijft stilstaan en met diepen weemoed zijn blik op het kasteel laat vallen.*) Haar niet zien, niet een' enkelen blik — en slechts een muur tusschen mij en Amalia — Neen! zien moet ik haar — moet ik hem — al moest het mij verpletteren! (*Hij keert terug.*) Vader! vader! uw zoon nadert — weg met u, zwart, rookend bloed! ga weg, holle, bleeke, stuiptrekkende doodsblik! Verlaat mij slechts voor dit uur — Amalia! vader! uw Karel nadert! (*Hij ijlt op het kasteel aan.*) — Kwel mij, als de dag aanbreekt, laat niet af van mij, als de nacht komt — martel mij in verschrikkelijke droomen! vergiftig mij slechts deze enkele vreugde niet! (*Hij staat aan de poort.*) Wat scheelt mij toch? wat is er, Moor? Wees een man! — Kille huivering — voorgevoel van vreesselijke verschrikking — — (*Hij gaat binnen.*)

TWEEDE TOONEEL.

Galerij in het kasteel.

ROOVER MOOR, AMALIA *treden op.*

AMALIA. En gelooft gij, zijn portret onder deze schilderijen te herkennen?

MOOR. O, zeer zeker! Zijn beeld was altoos levendig in mij. (*Langs de schilderijen rondgaande.*) Deze is het niet.

AMALIA. Geraden! — Dat was de stamvader van het grafelijke huis, hij verkreeg zijn' adelbrief van Barbarossa, dien hij tegen de zeeroovers diende.

MOOR (*altijd bij de schilderijen*). Deze is het ook niet — ook die niet — en gindsche daar ook niet — hij is er niet onder.

AMALIA. Hoe? Zie toch beter toe! ik dacht, dat gij hem kendet —

MOOR. Ik ken hem even goed als mijn vader! Dezen ontbreekt de zachtmoedige trek om den mond, die hem uit duizenden kenbaar maakte — hij is het niet.

AMALIA. Gij verbaast mij. Hoe? In geen achttien jaren gezien, en nog —

MOOR (*snel, terwijl hij een oogenblik bloost*). Deze is het! (*Hij blijft in ontroering stilstaan.*)

AMALIA. Een uitmuntende man.

MOOR. (*in het aanschouwen verzonken*). Vader! vader! vergeef mij! — Ja, een uitmuntende man! — (*Hij wischt zijne tranen af.*) Een brave man!

AMALIA. Gij schijnt veel belang in hem te stellen.

MOOR. O, een voortreffelijke man — en hij zou dood zijn?

AMALIA. Hij is heêngegaan! even als onze grootste genoegens heêngaan — (*Zacht zijne hand grijpende.*) Beste graaf, er rijpt geen volmaakt geluk op deze aarde.

MOOR. Zeer waar, zeer waar — en zoudt gij reeds deze treurige ondervinding opgedaan hebben? Gij kunt nog geen drie-entwintig jaar oud zijn.

AMALIA. En toch heb ik deze ondervinding reeds opgedaan. Alles leeft, om treurig weder te sterven. Wij stellen slechts belang in iets, wij trachten slechts iets te verkrijgen, om het later weder met smart te verliezen.

MOOR. Hebt gij dan reeds iets verloren?

AMALIA. Niets! Alles! Niets — willen wij verder gaan, graaf?

MOOR. Zoo haastig? Van wien is dat portret daar regts? mij dunkt, het is een ongelukkig gezigt.

AMALIA. Dit portret links is de zoon van den graaf, de tegenwoordige landheer — Kom mede, kom mede!

MOOR. Maar dat portret regts?

AMALIA. Wilt gij niet in den tuin gaan?

MOOR. Maar dit portret regts? — Gij weent, Amalia?

AMALIA (*gaat snel af*).

MOOR.

Zij bemint mij! zij bemint mij! — Haar geheele wezen ontroerde, onwillekeurig rolden de tranen langs hare wangen. Zij bemint mij! — Ellendeling, verdient gij dat! Sta ik niet hier als een gevonnisde voor het doodelijke blok? Is dat de sopha, waarop ik aan haren hals in wellust baadde? Zijn dat de zalen mijns vaders? (*Aangedaan bij het portret van zijn' vader.*) Gij, gij — bliksemstralen schieten uit uwe oogen — Vloek, vloek, verwerping! — Waar ben ik? Het wordt nacht voor mijne oogen — Verschrikking Gods — Ik, ik heb hem gedood!

(*Hij ijlt weg.*)

FRANS VAN MOOR, *diep in gedachten.*

Weg met dit beeld! weg, laffe bloodaard! Wat beeft gij, en voor wien? is het mij niet gedurende de weinige uren, die de graaf tusschen deze muren doorbrengt, als sloop mij altijd een spion der hel achterna — Ik moet hem kennen! Hij heeft zoo

iets groots en iets wat ik dikwijls gezien heb in zijn wild door de zon verbrand gezigt, iets dat mij doet beven — Ook Amalia is niet onverschillig jegens hem! Werpt zij niet zulke smachtende blikken op dien vreemdeling, waarmede zij toch anders tegenover de geheele wereld zoo karig is? Zag ik niet, dat zij een paar steelsche tranen in den wijn liet vallen, dien hij achter mijn' rug zoo haastig opslurpte, alsof hij het glas mede wou inslikken? Ja, dat zag ik, door den spiegel zag ik het met mijne eigene oogen. Pas op, Frans! zie toe! daar achter schuilt een u verderf aanbrengend onheil!

(*Hij plaatst zich uitvorschend tegenover het portret van Karel.*)

Zijn lange zwanenhals — zijne donkere vlammenschietende oogen! hm! hm! — zijne zwarte zware wenkbraauwen. (*Plotseling hevig ontstellende.*) — Hel, die in verderf uwe vreugde zoekt! blaast gij mij dit vermoeden in? Het is Karel! Ja, nu komen mij al zijne trekken weder levendig voor den geest — Hij is het! trots zijne vermomming! — Hij is het! trots zijne vermomming! — Hij is het — dood en verdoemenis! (*Met haastige schreden op en neder gaande.*) Heb ik daarvoor mijne nachtrust opgeofferd, — daarvoor bergen weggeruimd en afgronden effen gemaakt, — ben ik daarvoor in opstand gekomen tegen alle menschelijke gevoel, opdat ten laatste deze rondzwervende landlooper al mijn kunstig weefsel verniele — Bedaar! Bedaar slechts! Er blijft nog maar wat kinderwerk te doen. — Baad ik toch niet reeds tot over de ooren in doodzonden, zoodat het waanzin zou zijn terug te willen zwemmen, als de oever reeds zoo ver achter mij ligt — aan omkeeren is toch niet meer te denken — De genade zelve zou tot den bedelstaf gebragt worden en de eindelooze erbarming bankroet gaan, zoo zij voor al mijne schulden borg wilden spreken — Voorwaarts dus, als een man — (*Hij belt.*) — hij zal heëngaan tot zijne vaderen, hij kome slechts! O ik spot met de dooden. — Daniël! ho, Daniël! Wat is dat, hebben zij dien ook reeds tegen mij opgezet! Hij ziet er zoo achterhoudend uit.

DANIËL *komt.*

DANIËL. Wat is er van uwe orders, landheer?

FRANS. Niets. Ga, vul dezen beker met wijn, maar spoedig! (*Daniel af.*) Wacht, oude, u zal ik krijgen, ik zal mijne oogen zoo strak op de uwen vestigen, dat uw getroffen geweten door het masker heen zal verbleeken! Hij moet sterven! — Hij, die zijn werk slechts half voltooit, dan heêngaat en rustig toeziet, hoe het verder zal afloopen, is een stumper.

DANIËL, *met wijn.*

FRANS. Zet hem hier neer! Zie mij eens goed aan! Wat knikken uwe knieën! wat beeft gij! Beken, oude! wat hebt gij gedaan?

DANIËL. Niets, edele heer, zoo waar God leeft, ik zweer het u bij mijne ziel!

FRANS. Drink dezen wijn! — Wat? gij draalt? — Beken, terstond! Wat hebt gij in den wijn geworpen?

DANIËL. Mijn God! Wat? ik in den wijn?

FRANS. Vergif hebt gij in den wijn gemengd! Wordt gij niet zoo wit als sneeuw? Beken, beken! Wie heeft het u gegeven? De graaf, niet waar, de graaf heeft het u gegeven?

DANIËL. De graaf? Jezus Maria! De graaf heeft mij niets gegeven.

FRANS (*pakt hem gevoelig aan*). Ik zal u worgen tot gij blaauw wordt, grijze leugenaar! Niets? En waarom staakt gij dan de hoofden zoo bij elkander? Hij en gij en Amalia? Wat hadt gij zamen te fluisteren? Er uit daarmede! Welke geheimen heeft hij u toevertrouwd?

DANIËL. Dat weet de alwetende God, dat hij mij geene geheimen heeft toevertrouwd.

FRANS. Wilt gij het loochenen? Welke listen hebt gij beraamd om mij uit den weg te ruimen? Niet waar? Mij in den slaap te worgen? Mij onder het scheren de keel af te snijden? Mij met wijn of chocolade te vergiftigen? Beken, beken maar! — of mij met soep den eeuwigen slaap te doen ingaan? Beken! ik weet alles.

DANIËL. God weet het, dat ik u niets anders zeg, dan de geheele en zuivere waarheid.

FRANS. Voor dezen keer vergeef ik u. Maar ik geloof toch, dat hij u geld in de hand stopte? Hij drukte uwe hand sterker, dan men gewoonlijk doet? omtrent zoo, als men gewoon is die van oude bekenden te drukken?

DANIËL. Dat heeft hij niet gedaan.

FRANS. Hij zeide u, bij voorbeeld, dat hij u reeds eenigzins kende? — dat gij hem wel kennen moest? dat u eenmaal de blinddoek van de oogen zou vallen — dat — wat? zou hij in het geheel niet iets dergelijks tot u gezegd hebben?

DANIËL. Volstrekt niets.

FRANS. Dat zekere omstandigheden hem verhinderden — dat men dikwijls een masker moest aannemen om zijne vijanden te naderen — dat hij zich wilde wreken, bloedig wreken?

DANIËL. Niet een enkel woord van dat alles.

FRANS. Wat? in het geheel niets? Bedenk u eens goed. — Dat hij den ouden heer zeer goed — bijzonder goed gekend heeft — dat hij veel van hem gehouden — bijzonder veel van hem gehouden heeft — zoo als een zoon lief heeft —

DANIËL. Iets dergelijks herinner ik mij van hem gehoord te hebben.

FRANS (*bleek*). Heeft hij, heeft hij werkelijk? Wel, zoo laat mij eens hooren! Hij zeide, dat hij mijn broeder was?

DANIËL (*verstomd*). Wat, landheer? — Neen, dat zeide hij niet. Maar toen de freule hem de galerij rondleidde (ik veegde juist het stof van de lijsten der schilderijen), stond hij plotseling bij het portret van mijn' ouden meester stil, als door den bliksem getroffen. De freule wees er op en zeide: een uitmuntende man! Ja, een uitmuntende man! gaf hij ten antwoord, terwijl hij zich de tranen afwischte.

FRANS. Hoor, Daniël! Gij weet, ik ben altijd een goede heer voor u geweest, ik heb u gevoed en gekleed, en uwen zwakken ouderdom bij alle werkzaamheden verschoond!

DANIËL. Daarvoor beloone u de goede God! en ik heb u altijd trouw gediend.

FRANS. Dat wilde ik juist zeggen. Gij hebt mij nog nooit tegengesproken, want gij weet te goed, dat gij mij gehoorzaamheid schuldig zijt in alles wat ik u beveel.

DANIËL. In alles van harte gaarne, zoo het niet met God en mijn geweten strijdt.

FRANS. Gekheid, gekheid! Schaamt gij u niet? Een oude man en dan nog aan dat oudejaarsavondsprookje te gelooven! Kom Daniël! dat was een dom zeggen. Ik ben immers heer. Mij zullen God en mijn geweten straffen, zoo er een God en een geweten bestaat.

DANIËL (*slaat de handen ineen*). Barmhartige hemel!

FRANS. Bij de mij verschuldigde gehoorzaamheid! Verstaat gij dat woord? Bij de mij verschuldigde gehoorzaamheid gelast ik u, morgen mag de graaf niet meer onder de levenden zijn.

DANIËL. Heilige God, sta mij bij! Waarom?

FRANS. Ik vertrouw op uwe blinde gehoorzaamheid! — ik zal mij op u verlaten.

DANIËL. Op mij? Sta mij bij, heilige Moeder Gods! Op mij? Wat heb ik oude man voor kwaad gedaan?

FRANS. Hier valt niet lang te bedenken, uw lot rust in mijne hand. Wilt gij uw leven lang in den diepsten mijner torens versmachten, waar de honger u zal dwingen uwe eigene beenderen af te knagen, en de brandende dorst om uw eigen bloed te drinken? — Of wilt gij liever uw brood eten in vrede, en rust hebben op uw' ouden dag?

DANIËL. Wat, heer? Vrede en rust hebben op mijn' ouden dag, en een moordenaar zijn?

FRANS. Antwoord op mijne vraag!

DANIËL. Mijne grijze haren! mijne grijze haren!

FRANS. Ja of neen?

DANIËL. Neen! — God ontferme zich mijner!

FRANS (*op het punt om heên te gaan*). Goed, gij zult het noodig hebben. (*Daniël houdt hem terug en valt voor hem op de knieën.*)

DANIËL. Erbarming, heer! erbarming!

FRANS. Ja of neen!

DANIËL. Goede heer, ik ben heden één-en-zeventig jaar oud! en heb vader en moeder geëerd, en niemand bij mijn weten in mijn leven voor de waarde van een' penning benadeeld, en heb getrouw en eerlijk mijn geloof bewaard, en heb vier-en-veertig jaar in uw huis gediend, en verwacht nu een rustig, zalig einde, ach, heer, heer! (*omvat zijne knieën*) en gij wilt mij den laatsten troost in het sterven rooven, dat de wroeging van mijn geweten mij het laatste gebed ontneme, dat ik als een gruwel voor God en de menschen den eeuwigen slaap inga? Neen, neen, mijn liefste, beste, liefste, goede heer! dat wilt gij niet, dat kunt gij niet willen van een' één-en-zeventigjarigen man.

FRANS. Ja of neen! waartoe al dat gebabbel?

DANIËL. Ik zal u van nu af aan nog ijveriger dienen, ik zal mijne dorre leden in uwe dienst als een daglooner afsloven, zal vroeger opstaan, zal later ter ruste gaan — ach, en ik zal u in mijn avond- en morgengebed gedenken, en God zal het gebed van een' ouden man niet verwerpen.

FRANS. Gehoorzaamheid is beter dan offers! Hebt gij ooit gehoord, dat de beul tegenwerpingen maakte, als hij een vonnis zou voltrekken.

DANIËL. Dat is wel zoo! maar een' onschuldige vermoorden — een —

FRANS. Ben ik u misschien rekenschap schuldig? Durft de bijl den beul vragen, waarom hij zoo en niet anders slaat? — Maar zie, hoe edelmoedig ik ben — ik bied u eene belooning aan voor datgene, wat gij mij verschuldigd zijt.

DANIËL. Maar ik hoopte, u dienende, een Christen te kunnen blijven.

FRANS. Geene tegenspraak! Zie, ik geef u nog een' geheelen dag om u te bedenken! Overweeg het nogmaals. Uw geluk of uw ongeluk hangt er van af — hoort gij? verstaat gij? het hoogste geluk of de grootste ellende! Ik zal wonderen doen in het martelen.

DANIËL (*na eenig nadenken*). Ik zal het doen, morgen zal ik het doen. (*Af.*)

FRANS.

De verzoeking is groot, en die daar is niet tot martelaar voor zijn geloof geboren — Wel bekome het u, graaf! Naar alle waarschijnlijkheid zult gij morgen avond uw' laatsten maaltijd houden! Het komt alles slechts daarop aan, hoe men er over denkt, en hij is een dwaas, die niet altijd zijn voordeel in het oog houdt. De vader, die misschien eene flesch wijn meer dan gewoonlijk gedronken heeft, wordt opgewonden — en daaraan heeft een mensch zijn ontstaan te danken, en aan den mensch werd zeker gedurende dien geheelen Herculesarbeid het allerminst gedacht. Nu wordt ik ook opgewonden en daardoor sterft een mensch, en hierbij is zeker meer verstand en bedoeling, dan ginds bij zijn ontstaan was. — Vervloekt zij de dwaasheid onzer minnen en bakers, die onze verbeelding met vreesselijke sprookjes bederven, en afschuwelijke beelden van strafgerigten in onze zwakke hersenen prenten, waardoor onwillekeurige huiveringen den man nog in hevigen angst bevangen, onze vastberadenheid tegenhouden, onze ontwakende geest aan de ketens van bijgeloovige duisternis leggen — Moord! wat zweeft er eene geheele hel vol furiën om dat woord. — Wat beteekent het leven van een mensch — de mensch ontstaat uit slijk, baadt een tijdlang in slijk, maakt slijk, en vergaat weder tot slijk. Dat is het einde van het lied — de slijkerige kring der menschelijke bestemming, en daarom — goede reis, waarde broeder! De zwaarmoedige, jichtige zedepreêker, het geweten, mag rimpelige vrouwen bang maken en oude woekeraars op het doodsbed folteren — in mijn hart zal hij nimmer toegang krijgen. (*Hij gaat af.*)

DERDE TOONEEL.

Andere kamer in het kasteel.

ROOVER MOOR *van de eene zijde*, DANIËL *van de andere.*

MOOR (*haastig*). Waar is de freule?

DANIËL. Edele heer! Vergun een' armen man, u om iets te verzoeken.

MOOR. Het zij u toegestaan, wat wilt gij?

DANIËL. Niet veel en alles, weinig en toch veel — laat mij uwe hand kussen!

MOOR. Dat moogt gij niet, goede grijsaard! (*omarmt hem*) dien ik wel vader zou willen noemen.

DANIËL. Uwe hand, uwe hand! ik smeek het u.

MOOR. Gij moogt niet.

DANIËL. Ik moet! (*Hij grijpt haar, beschouwt haar haastig en valt voor hem neder.*) Lieve, beste Karel!

MOOR (*verschrikt, herstelt zich, als verwonderd*). Vriend, wat zegt gij? Ik versta u niet.

DANIËL. Ja, loochen het maar, houd u maar vreemd! Best, best! Gij blijft toch altijd mijn beste, edele jonker — Lieve God, dat ik oude man nog de vreugde — dommerik die ik ben, dat ik u niet dadelijk — Wel, wel, Vader in den hemel! Gij zijt dus wedergekomen, en de oude heer is onder den grond, en daar zijt gij terug — wat was ik toch een blinde ezel (*zich voor het hoofd slaande*), dat ik u niet bij den eersten oogopslag — Ei, gij mijn — wie had ooit zoo iets kunnen droomen! — Waarom ik schreijende bad — Jezus Christus! Daar staat hij in levenden lijve weder in de oude kamer!

MOOR. Wat is dat voor een taal? Zijt ge door eene heete koorts aangetast of wilt gij komedie met mij spelen?

DANIËL. Foei, schaam u! schaam u! Dat is niet mooi, een' ouden knecht zoo voor den gek te houden — Dit lidteeken!

Herinnert gij u nog? Groote God! Wat hebt gij mij toen daarmede een' angst op het lijf gejaagd — ik heb u altijd zoo lief gehad, en wat hadt gij mij daarmede eene smart kunnen veroorzaken. — Gij zat op mijne knie — weet gij het nog? — Ginds in de ronde kamer. Ja, dat hebt gij waarschijnlijk vergeten — ook den koekoek, dien gij zoo gaarne hoordet? — Denk eens na! de koekoek is stuk en verbrijzeld — de oude Suze heeft hem gebroken, toen zij de kamer aanveegde — ja, waarlijk, en daar zat gij op mijne knie en riept: Stok! en ik liep heen, om het stokpaardje voor u te halen — Jezus God! waarom moest ik oude ezel ook wegloopen — en wat ging het mij kokend heet over het lijf — toen ik uw klaaggeschrei hoorde; ik sprong toe, en daar stroomde het klare bloed, en gij laagt op den grond, en had — heilige Moeder Gods! was het niet, alsof mij een emmer ijskoud water over den rug werd gegoten — maar zoo gaat het, als men niet met beide oogen op de kinderen let. Groote God, zoo het in het oog geweest ware — Het was nog bovendien de regter hand. Mijn leven lang, zeide ik, zal bij mij geen kind meer een mes of eene schaar of zoo iets puntigs, zeide ik — in handen krijgen, zeide ik — gelukkig waren de graaf en gravin op reis — ja, ja, dat zal mij al mijne levensdagen eene waarschuwing zijn, zeide ik — hemel, hemel! ik had mijne dienst kunnen verliezen, ik had — God, de Heer, vergeve het u, ondeugend kind — maar Goddank! het genas gelukkig, alleen het lidteeken bleef.

MOOR. Ik begrijp geen woord van alles, wat gij zegt.

DANIËL. Ja, ja! dat was een tijd? Hoevele gebakjes, beschuitjes of koekjes heb ik u niet toegeschoven, ik heb u altijd het meest lief gehad, en weet gij nog, wat gij mij daar beneden zeidet in den stal, toen ik u op den vos van den ouden heer zette, en u door de groote weide liet rondrijden? Daniël, zeidet gij, laat mij maar eerst eens een groot man worden, Daniël, dan zult gij mijn rentmeester worden, en met mij in de koets rijden — ja, zeide ik, en lachte, als God ons leven en gezondheid schenkt, en gij u niet voor een' ouden man zult schamen, zeide ik, dan

zal ik u verzoeken mij het huisje, beneden in het dorp, in te ruimen, dat reeds sedert langen tijd leêg staat, en daar zou ik een twintigtal vaten wijn inslaan, en herberg houden op mijn' ouden dag. — Ja, lach maar, lach maar! Ja, jongenheer, dat hebt gij geheel vergeten? — den ouden man wil men niet kennen, men houdt zich zoo geheel vreemd, zoo voornaam — o, gij zijt toch mijn geliefde jonker — wel is waar vroeger wat los geweest — neem het mij niet kwalijk! — zooals het jonge volkje gewoonlijk is — maar bij het einde kan nog alles goed worden.

MOOR (*valt hem om den hals*). Ja, Daniël, ik wil het niet meer verbergen! Ik ben uw Karel, uw verloren Karel, hoe maakt het mijne Amalia?

DANIËL (*begint te weenen*). Dat ik, oude zondaar, die vreugde nog mag beleven, en uw gestorven vader weende te vergeefs! — Verheug u, witte schedel! vermolmde beenderen, daalt nu met vreugde ten grave! — Mijn heer en meester leeft, mijne oogen hebben hem gezien!

MOOR. En hij wil houden, wat hij u beloofd heeft, — neem dit, eerlijke grijsaard, voor den vos in den stal; (*dringt hem eene zware beurs op*) ik heb den ouden man niet vergeten.

DANIËL. Hoe? Wat doet gij? Te veel, gij hebt u vergist.

MOOR. Niet vergist, Daniël! (*Daniël wil nedervallen.*) Sta op en zeg mij, hoe maakt het Amalia?

DANIËL. God vergelde het u! God beloone u! Uwe Amalia, o die zal het niet overleven, zij zal van vreugde sterven!

MOOR (*driftig*). Zij vergat mij niet?

DANIËL. Vergeten? Hoe kunt gij zoo praten? U vergeten? — gij had er bij moeten zijn, moeten zien, hoe zij zich aanstelde, toen de tijding kwam, dat gij gestorven waart, zooals de landheer liet uitstrooijen —

MOOR. Wat zegt gij? mijn broeder —

DANIËL. Ja, uw broeder, de landheer, uw broeder — ik zal u een andermaal meer daarvan vertellen, als het daartoe tijd is —

en hoe kort zij hem afwees, toen hij elken dag, die God geeft, aanzoek bij haar deed en haar tot zijne vrouw wilde maken. O, ik moet gaan, moet gaan, haar zeggen, haar de boodschap brengen. (*Wil heëngaan.*)

MOOR. Halt, halt! zij mag het niet weten! niemand mag het weten, ook mijn broeder niet. —

DANIËL. Uw broeder! Neen, vooral niet, die mag het niet weten! Hij volstrekt niet! — Zoo hij niet reeds meer weet, dan hij mag weten — O, ik zeg u, er zijn slechte menschen, slechte broeders, slechte heeren — maar ik zou voor al het goud van mijn' meester geen slechte knecht willen zijn — de landheer hield u voor dood.

MOOR. Hm! wat bromt gij daar?

DANIËL (*zachter*). En als men dan zoo ongevraagd weder opstaat. — Uw broeder was de eenige erfgenaam van uwen vader.

MOOR. Oude! — Wat bromt gij daar tusschen de tanden, alsof een vreesselijk geheim op uwe tong zweefde, dat er niet uit wil, en toch uit moet? Spreek duidelijker!

DANIËL. Maar ik wil liever van honger mijne oude beenderen afknagen, liever van dorst mijn eigen bloed drinken, dan overdaad en genot verdienen door een' moord. (*Gaat snel af.*)

MOOR *na eene vreesselijke stilte opvliegende.*

Bedrogen, bedrogen! daar schiet het mij als een bliksemstraal door de ziel! — Schurkenstreken! hemel en hel! Niet gij, vader! Schurkenstreken! Moordenaar, roover door schurkenstreken! Door hem belasterd! mijne brieven vervalscht en onderschept — zijn hart was vol liefde — o ik groote dwaas, — zijn vaderhart vol liefde — o snoodheid, bedrog! Het had mij een' voetval gekost — het had mij slechts ééne traan gekost — o ik bloode, bloode, bloode dwaas! — (*Tegen den muur loopende*) Ik had gelukkig kunnen zijn — o schelmerij, schelmerij! het geluk van mijn leven mij door schelmsch bedrog ontroofd. (*Hij loopt woedend op en neêr.*) Moordenaar, roover door schurkenstreken! — Hij koesterde zelfs geen wrok. Niet eene enkele

gedachte van vloek in zijn hart — O booswicht, onbegrijpelijke, sluipende, afschuwelijke booswicht!

KOSINSKY *komt op.*

KOSINSKY. Welnu, hoofdman, waar zijt gij? Wat scheelt u? Ik zie, gij wilt nog langer hier blijven.

MOOR. Voort! zadel de paarden! Wij moeten vóór zonsondergang nog over de grenzen zijn!

KOSINSKY. Gij schertst.

MOOR (*bevelend*). Spoedig, spoedig! Talm niet lang, laat alles staan, en zorg dat geen oog u ontdekt. (*Kosinsky af.*)

MOOR.

Ik vlied deze muren. Bij het minste uitstel zou ik woedend kunnen worden, en hij is mijns vaders zoon — Broeder, broeder! gij hebt mij tot den ellendigsten mensch op aarde gemaakt, ik heb u nooit beleedigd; dat was niet broederlijk gehandeld — Pluk in rust de vruchten uwer misdaad, mijne tegenwoordigheid zal u het genot daarvan niet langer vergallen — maar waarlijk, het was niet broederlijk gehandeld. Duisternis bedekke haar voor eeuwig, en de dood wekke haar niet weder op.

KOSINSKY.

KOSINSKY. De paarden staan gezadeld, gij kunt opzitten, zoodra gij wilt.

MOOR. Wat zijt gij haastig! waarom zoo veel spoed? Mag ik haar niet meer zien?

KOSINSKY. Ik tuig terstond weder af, zoo gij het verkiest; gij gelasttet mij immers om zooveel haast als mogelijk te maken.

MOOR. Nog eenmaal! nog een vaarwel! ik moet den giftdrank dezer zaligheid geheel drinken, en dan — wacht, Kosinsky! nog tien minuten — achter aan den slottuin — en wij spoeden heên!

VIERDE TOONEEL.

In den tuin.

AMALIA.

Gij weent, Amalia? en dat zeide hij met eene stem! met eene stem — het scheen mij toe alsof de natuur zich verjongde — de vervlogen lente onzer liefde flikkerde met die stem weder op! De nachtegaal sloeg als toen — de bloemen waren geurig als toen — en ik lag van genot bedwelmd aan zijn' hals — Ha! valsch, trouweloos hart! hoe wilt gij uwen meineed verschoonen! Neen, neen, weg uit mijne ziel, gij schrikbeeld! — ik heb mijn' eed jegens mijn' eeniggeliefde niet verbroken! Weg uit mijne ziel, gij verraderlijke goddelooze wenschen! in het hart, waar Karel heerscht, kan geen zoon der aarde zich indringen — Maar waarom, mijne ziel, wordt gij altijd zoo tegen wil en dank tot dezen vreemdeling getrokken? Is hij niet naauw verbonden met het beeld van mijn eeniggeliefde? Is hij niet als het ware zijn voortdurende medgezel? Gij weent, Amalia? — O, ik wil hem ontvlieden! — ontvlieden — Nimmer mag mijn oog dezen vreemdeling meer zien!

ROOVER MOOR *opent de tuindeur.*

AMALIA (*ontsteld*). Hoor, hoor! kraakte de deur niet? (*Zij ontdekt Karel en springt op.*) Hij? — waarheen? — wat? — daar sta ik als vastgenageld, ik kan niet ontvlieden — Verlaat mij niet, God in den hemel! — Neen, gij zult mij mijnen Karel niet ontrukken! In mijne ziel is geene plaats voor twee godheden, en ik ben een zwak meisje! (*Zij haalt het portret van Karel te voorschijn.*) Gij, mijn Karel, wees mijn beschermengel tegen dezen vreemdeling, die onze liefde verstoort! U, u wil ik onafgewend aanzien, — en weg met alle goddelooze blikken op dezen. (*Zij zit stil — het oog strak op het portret gerigt.*)

MOOR. Gij hier, edele freule? — en zoo treurig? en eene traan op dit portret? (*Amalia geeft hem geen antwoord.*) En wie is

de gelukkige, om wien zich het oog eener engel verzilvert? — mag ook ik dezen aangebedene — (*Hij wil het portret beschouwen.*)

AMALIA. Neen, ja, neen!

MOOR. (*terugdeinzende*). Ha! en verdient hij deze vergoding? verdient hij ze? —

AMALIA. Zoo gij hem gekend hadt.

MOOR. Dan zou ik hem benijd hebben.

AMALIA. Aangebeden, wilt gij zeggen.

MOOR. Ha!

AMALIA. O, gij zoudt hem zoo lief gehad hebben — er was zooveel, zooveel in zijn gelaat — in zijne oogen — in den toon zijner stem, dat zoo op u gelijkt — dat ik zoozeer bemin —

MOOR (*slaat de oogen neder*).

AMALIA. Hier, waar wij staan, stond hij duizendmaal — en naast hem zij, die bij hem hemel en aarde vergat — hier dwaalde zijn oog over de hem omringende schoone landstreek, — deze scheen de waarde daarvan te beseffen en door het welgevallen van haar meesterstuk nog schooner te worden — hier boeide hij met hemelsche muzijk de vogelen des hemels — hier van deze struiken plukte hij rozen, en die rozen plukte hij voor mij — hier, hier lag hij aan mijn' hals, brandden zijne lippen op de mijnen, en de bloemen stierven gaarne onder de voeten der minnenden —

MOOR. Is hij dood?

AMALIA. Hij zeilt over onstuimige zeeën — Amalia's liefde zeilt met hem — hij trekt door ongebaande zandige woestijnen — Amalia's liefde doet het brandende zand onder zijne voeten groenen en de wilde struiken bloeijen — de zon van het zuiden verzengt zijn ontbloot hoofd, noordsche sneeuw doet zijne voeten rimpelen, hagel door stormwinden voortgezweept regent om zijne slapen, en Amalia's liefde wiegt hem onder stormen in slaap — Zeeën, bergen en vlakten scheiden de minnenden — maar de zielen verplaatsen zich uit den aardschen kerker en vinden elkander in het paradijs der liefde terug — Gij zijt treurig, graaf?

MOOR. Die woorden der liefde wekken ook mijne liefde op.

AMALIA (*bleek*). Wat? Bemint gij eene andere? — Helaas, wat heb ik gezegd?

MOOR. Zij geloofde mij dood, en bleef den doodgewaanden getrouw — zij hoorde weder, dat ik leefde, en gaf voor mij alles ten offer. Zij weet dat ik door woestenijen in ellende ronddool, en hare liefde volgt mij in woestenijen en ellende. Ook zij heet Amalia, even als gij, freule!

AMALIA. Hoe benijd ik uwe Amalia.

MOOR. O, zij is een ongelukkig meisje. Hare liefde geldt eenen, die verloren is, en zal — nimmer, nimmer beloond worden.

AMALIA. Neen, zij wordt in den hemel beloond. Zegt men niet, dat er eene betere wereld is, waar treurenden zich verblijden en geliefden elkander wederzien?

MOOR. Ja, eene wereld, waar de sluijer wegvalt, en de geliefden elkander schrikkelijk wedervinden — Eeuwigheid is haar naam — mijne Amalia is een ongelukkig meisje.

AMALIA. Ongelukkig, en u beminnen?

MOOR. Ongelukkig, omdat zij mij bemint! Hoe, zoo ik eens een moordenaar ware? hoe, freule, wanneer uw geliefde u voor iederen kus een' moord kon opsommen? Ach, mijne Amalia! is een ongelukkig meisje.

AMALIA (*vrolijk opspringende*). Ha! wat ben ik dan een gelukkig meisje! Mijn eeniggeliefde is een uitstraalsel der godheid, en die godheid is liefde en medelijden! Hij zou geene vlieg kunnen zien lijden — zijne ziel is even ver van eene slechte gedachte als de middag van den middernacht verwijderd.

MOOR (*wendt zich snel ter zijde, en ziet strak naar de lucht*).

AMALIA (*zingt en speelt op de luit*).

Hektor wilt gij eeuwig mij ontvlieden,
Waar het moordend staal der Aeaciden
Vreeslijke offers aan Patroklus brengt?
Spreek, wie zal voortaan uw' kindren leeren,
Lansen werpen en de Goden 't eeren,
Als de dood u onverbidlijk wenkt?

MOOR (*neemt stilzwijgend de luit en speelt*).
Dierbre vrouw, reik mij mijn speer en lansen,
Ginder — wenken — wilde oorlogsdansen! —
(*Hij werpt de luit weg en ijlt heen.*)

VIJFDE TOONEEL.

Nabijgelegen woud. Nacht. Een oud vervallen kasteel in het midden.

DE ROOVERBENDE *op den grond gelegerd.*

DE ROOVERS (*zingen*).

Stelen, moorden, vrolijk leven
In het woud en in 't bordeel,
Wat kan 't leven anders geven,
Morgen is de galg ons deel.

Wij leven vrolijk, altijd blij,
Het woud is ons kwartier;
Bij storm en noodweêr lagchen wij,
Dat is zoo ons pleizier!
De maan is onze trouwe zon, Mercurius de maat,
Die ons patroon is en praktijk van al ons werk verstaat.

Van daag eens bij den paap te gast
En morgen bij den boer.
De rest is nimmer ons tot last,
Daar zorgt de duivel voor.

Vadertranen, moederkreten,
Jammertoonen van de bruid,
Daarvan moeten wij niet weten!
Vrolijkheid en vetten buit.

En krimpen zij onder den bijlslag ineen,
En vallen ze, en kermen met jammrend geween,
Dan kan dat gekrimp onzen oogen bekoren,
En klinkt dat gekerm als muzijk ons in d'ooren.

En komt ons uurtje eindlijk aan
De duivel moog het halen!
Dan is voor goed de grap gedaan
Als wij 't gelag betalen.
En slok nog voor het laatst wat goeden brandewijn,
En ran plan plan al gaauw zal 't dan geleden zijn.

SCHWEIZER. Het is nacht, en de hoofdman nog niet terug!

RAZMANN. Hij beloofde toch met klokslog acht weder bij ons te zijn.

SCHWEIZER. Zoo hem iets leeds geschied is — Kameraden! dan gaan wij er op los en moorden alles uit tot zelfs de zuigelingen.

SPIEGELBERG (*neemt Razmann ter zijde*). Een enkel woord, Razmann.

SCHWARZ (*tot Grimm*). Zullen wij geene spionnen uitzenden.

GRIMM. Laat hem maar begaan! Hij zal zijne zaken wel zoo doen, dat wij beschaamd voor hem zullen staan.

SCHWEIZER. Dat hebt gij dan toch geheel en al mis! Hij ging niet van ons als iemand, die een schelmstuk in het schild voert. Zijt gij vergeten, wat hij gezegd heeft, toen hij ons over de heide voerde? — „Wie slechts één knol van den akker steelt, en ik hoor het, zijn hoofd blijft hier, zoo waar ik Moor heet." Wij mogen niet rooven.

RAZMANN (*zacht tot Spiegelberg*). Waar moet dat heen — spreek duidelijker!

SPIEGELBERG. Pst! pst! — Ik weet niet of gij en ik door vrijheid verstaan, dat wij voor de kar loopen trekken als ossen, en daarbij den mond vol van onafhankelijkheid hebben — Mij bevalt het niet.

SCHWEIZER (*tot Grimm*). Wat mag die windbuil toch weder in den zin hebben?

RAZMANN (*zacht tot Spiegelberg*). Spreekt gij van den hoofdman? —

SPIEGELBERG. Pst, toch! Pst! — Hij heeft zijne verklikkers onder ons rondloopen — hoofdman zegt gij? wie heeft hem tot onzen hoofdman gemaakt, of heeft hij zich niet dien titel aangematigd, die van regtswege mij toekomt? Wat, wagen wij daarvoor ons leven — tarten wij daarom de luimen van het noodlot, om ons eindelijk nog gelukkig te achten, de lijfeigenen van een' slaaf te zijn? — Lijfeigenen, wij die vorsten konden zijn? — Bij God! Razmann — dat heeft mij nooit bevallen.

SCHWEIZER (*tot de anderen*). Ja — gij zijt de regte held — kikvorschen met steenen te gooijen, dat kunt gij — zijn niezen zou genoeg zijn om u door het oog van eene naald te jagen —

SPIEGELBERG (*tot Razmann*). Ja — en jaren reeds zin ik er op: het moet anders worden. Razmann — zoo gij dat zijt, waarvoor ik u altijd gehouden heb — Razmann, men vermist hem — geeft hem reeds half verloren — Razmann! ik geloof dat zijn laatste uur slaat — Hoe? de vreugde is zelfs niet op uw gelaat te lezen, nu de vrijheidsklok luidt? Gij hebt zelfs niet zoo veel moed om een' koenen wenk te verstaan.

RAZMANN. Ha, satan! waartoe wilt gij mij verleiden?

SPIEGELBERG. Hebt gij begrepen? — Goed! volg mij! Ik heb gezien, waar heen hij zich begaf — Kom! Twee pistolen missen zelden, en dan — zullen wij de eersten zijn, die den vlasbaard van kant helpen. (*Hij wil hem medeslepen.*)

SCHWEIZER (*trekt woedend zijn dolk*). Ha, schelm! Juist van pas herinnert gij mij aan de Boheemsche wouden! — Waart gij niet de lafaard, die begon te kermen, toen men riep: de vijand nadert! Ik heb u reeds toen in mijn binnenste vervloekt — Sterf, sluipmoordenaar! (*Hij steekt hem dood.*)

ROOVERS (*in beweging*). Moord! moord! Schweizer — Spiegelberg — scheidt hen van elkander! —

SCHWEIZER (*werpt zijn dolk op Spiegelberg*). Daar! — sterf zoo — Bedaar, kameraden — Laat u niet door deze kleinigheid storen — De schelm is altijd vijandig jegens den hoofdman geweest, en heeft nergens een lidteeken aan te wijzen — Nog eens, stel u tevreden. — Vloek over dien booswicht — Als sluipmoordenaar wil hij mannen van kant helpen! Als sluipmoordenaar! Is ons daarvoor zooveel zweet over de wangen geloopen, om als schobbejakken uit deze wereld te sluipen? Ellendeling! — Hebben wij ons daarom bij vuur en rook gelegerd, dat wij ten laatste als ratten zouden sterven?

GRIMM. Maar wat duivel — kameraad — wat had gij met elkander? — de hoofdman zal woedend worden.

SCHWEIZER. Laat mij daarvoor zorgen — En gij ellendeling (*tot Razmann*), gij waart zijn medehelper, gij! — Scheer u uit mijne oogen — Schufterle heeft ook zoo gedaan, maar daarvoor hangt hij nu in Zwitserland, zooals mijn hoofdman hem voorspeld heeft — (*Men schiet.*)

SCHWARZ (*opspringende*). Hoor, een pistoolschot! (*Men schiet nog eens.*) Nog een! Hola! het is de hoofdman!

GRIMM. Geduld! Hij moet driemaal schieten! (*Men hoort nog een schot.*)

SCHWARZ. Hij is het! — is het! — Verberg u, Schweizer, laten wij voor u antwoorden! (*Zij schieten.*)

MOOR, KOSINSKY *treden op.*

SCHWEIZER (*hen te gemoet*). Wees welkom, hoofdman — Ik ben wat voorbarig geweest, sedert gij weg zijt. (*Hij brengt hem bij het lijk.*) Wees gij regter tusschen mij en dezen — ter sluip heeft hij u willen vermoorden.

ROOVERS (*ontsteld*). Wat, den hoofdman?

MOOR (*in nadenken verzonken, valt hevig uit*). O onbegrijpelijke vinger der straffende geregtigheid! — Was hij het niet, die mij het sirenenlied voorzong? — Wijd dezen dolk aan de on-

doorgrondelijke godin der vergelding! Het was uw werk niet, Schweizer.

SCHWEIZER. Zoo waar God leeft! ik heb het werkelijk gedaan, en het is lang niet het slechtste, wat ik in mijn leven gedaan heb. (*Gaat spijtig af.*)

MOOR (*peinzende*). Ik versta u — Bestuurder in den hemel — ik begrijp u — de bladen vallen van de boomen — en mijn herfst is gekomen. — Brengt dezen uit mijne oogen! (*Het lijk van Spiegelberg wordt weggedragen.*)

GRIMM. Geef ons bevelen, hoofdman — wat moeten wij verder doen?

MOOR. Weldra — weldra is alles volbragt — Geef mij mijne luit — Ik ken mij zelven niet meer, sedert ik daar was — Mijne luit, zeg ik — ik moet mij tot vorige krachten terugneuriën — verlaat mij!

ROOVERS. Het is middernacht, hoofdman.

MOOR. Het waren slechts tranen, vergoten bij eene voorstelling in den schouwburg — het Romeinsche lied moet ik hooren, om mijne slapende geestkracht weder op te wekken — geef mij mijne luit — middernacht, zegt gij?

SCHWARZ. Reeds voorbij. De slaap drukt ons als lood ter neder. In geen drie dagen hebben wij een oog digt gedaan.

MOOR. Komt de verkwikkende slaap dan ook nog over de oogen van schelmen? Waarom ontvliedt hij mij? Ik ben nooit een lafaard of een slecht mensch geweest — Gaat slapen — Met het aanbreken van den dag gaan wij verder.

ROOVERS. Goeden nacht, hoofdman. (*Zij legeren zich op den grond en slapen in.*)

Diepe stilte.

MOOR *neemt de luit en speelt.*

Brutus.

Welkom, welkom, vreedzame valleijen!
  Geeft den laatsten der Romeinen stêe!
Van Philippi, waar de dood zijn rijën

Neêrvelt, sleep ik 't nokkend harte mêe.
Cassius — waar zijt gij? — Rome ontvloden!
Omgebragt mijn mij aanbiddend heir!
Ik verbannen naar het rijk der dooden!
En geen wereld zelfs voor Brutus meer!

Caesar.

Wie mag hij, die daar met trotsche schreden
Van den rotstop neêrdaalt, toch wel zijn?
Ziet mijn oog nog helder hier beneden.
Dan is dat de tred van een Romein.
Werwaarts komt gij, spreek, wat kunt gij melden,
Zoon des Tibers? 'k Ween om Rome's nood,
Spreek, bestaat zij nog de stad der helden?
'k Treur om haar, daar Caesar haar ontvlood.

Brutus.

Ha, gij schim met drie-en-twintig wonden!
Wie riep u uit Pluto's doodenzaal?
Rugwaarts heen, in Orcus poel verzwonden,
Trotsche Caesar! Vier geen zegepraal.
Op Philippi's vreeslijk ijzren altaar
Rookt der vrijheid laatste offerbloed;
Rome sterft bij Brutus' droeve doodbaar,
Brutus gaat naar Minos. — Naar uw vloed!

Caesar.

Ook door Brutus' snijdend zwaard gevallen!
Gij ook — Brutus — spandet met hen zâam!
Zoon — ik was uw vader. — Duizendtallen
Knielden neêr voor u, mijn erfgenaam!
Ga — gij werd de grootste der Romeinen,
Want uws vaders borst doorboorde uw staal.
Krijsch het rond bij Grieken en Latijnen:
Brutus is de grootste der Romeinen,
Want uws vaders borst doorboorde uw staal.
Ga, o Brutus, vier uw zegepraal!

Ga — nu weet gij wat aan Lethe's stranden
Voor benaauwdheên mij, mij Caesar banden —
Caron, laat aan gindsche zij mij landen,
Brutus, ga en vier uw zegepraal!

Brutus.

Vader, toef! — In aard- en hemelrijken
Is er een slechts opgedoemd,
Die aan Caesar kon gelijken;
En dien eenen hebt gij zoon genoemd.
Caesar slechts kon Rome ooit verderven,
Brutus slechts kon Caesar niet weerstaan;
Daar waar Brutus leeft, moet Caesar sterven;
Ga gij links, ik zal ter regter gaan.

(*Hij legt de luit neder, en gaat nadenkend op en neêr.*)

Wie staat er mij voor in? — het is alles zoo duister — verwarde doolhoven — geen uitweg — geene leid-ster — zoo alles te niet ging met dezen laatsten ademtogt — te niet als een beuzelachtig marionettenspel — Maar waartoe dan die brandende dorst naar gelukzaligheid? Waartoe dat ideaal eener onbereikte volmaaktheid? Dat uitstellen van onvoltooide plannen? — Wanneer de kleinste drukking van dit nietige wapen (*het pistool voor het gezigt houdende*) de wijze aan den dwaas — de lafaard aan den dappere — de edele aan den schelm gelijk maakt? — Er is toch eene zoo goddelijke harmonie in de ziellooze natuur, waarom zou deze wanklank in de geestelijke bestaan? — Neen! neen! er is iets meer, want ik ben nog niet gelukkig geweest.

Gelooft gij, dat ik zal beven? Schimmen der door mij vermoorden! ik zal niet beven. (*Hevig sidderende.*) — Uw bange doodstrijd — uw zwart verworgd gelaat — uwe vreesselijk gapende wonden zijn immers slechts de schakels eener onverbreekbare keten van het noodlot, en hangen zamen met mijne speeluren, met de luimen mijner minnen en leermeesters, met de inborst van mijn' vader, met het bloed mijner moeder. — (*Door huivering*

bevangen.) Waarom heeft mijn Perillus ([1]) een' stier van mij gemaakt, zoodat de menschheid in mijn gloeijend binnenste verbrandt? (*Hij legt de pistool aan.*) Tijd en eeuwigheid — aan elkander geketend door een enkel oogenblik! — Vreesselijke sleutel, die de gevangenis des levens achter mij sluit en de woonplaats van den eeuwigen nacht voor mij ontgrendelt — zeg mij — o zeg mij — waarheen — waarheen zult gij mij brengen? — Vreemd, nooit betreden land! — Zie, de menschheid duizelt bij dit beeld, de gezigteinder van het stoffelijke houdt op, en de kwaadstichtende verbeelding spiegelt aan onze ligtgeloovigheid belagchelijke droombeelden voor — Neen! neen! Een man moet niet struikelen — Wees zooals gij wilt, duistere toekomst — zoo mijn eigen ik mij slechts getrouw blijft. — Wees zooals gij wilt, zoo ik slechts mijn eigen ik medebreng — De dingen buiten hem zijn slechts het vernis van den man — Ik ben mijn hemel en mijne hel.

Zoo gij mij ergens in eene tot asch verbrande wereldstreek alleen liet, die gij uit uwe oogen gebannen hadt, waar de eenzame nacht en eeuwige woestijnen mijne uitzigten zullen zijn? — Dan zou ik de zwijgende woestenij in mijne verbeelding bevolken, en had de eeuwigheid tot tijd om het verwarde beeld der algemeene ellende te ontleden — Of wilt gij mij door altijd nieuwe geboorten en altijd nieuwe schouwplaatsen van ellende van trap tot trap — tot vernietiging — voeren? Kan ik niet de levensdraden, die ginds voor mij geweven zijn, even gemakkelijk verbreken als deze? — Gij kunt mij tot niets doen terugkeeren — Maar deze vrijheid kunt gij mij niet ontnemen. (*Hij laadt de pistool. Plotseling houdt hij op.*) En zal ik uit vrees voor de kwellingen des levens sterven? — Zal ik mij door de ellende laten overwinnen? — Neen, ik zal ze dragen. (*Hij werpt de pistool weg.*) De smart verlamme door mijn' trots! Ik wil het volbrengen. (*Het wordt steeds donkerder.*)

([1]) Een kunstenaar te Athene, die een' koperen stier moest vervaardigen, waarin misdadigers levend werden verbrand. *De Vertaler.*

HERMAN, *die door het woud komt.*

Luister, luister! vreesselijk huilt de nachtuil — het slaat twaalf ginds in het dorp — Goed, goed, het schelmstuk is verborgen — in deze wildernis geen bespieder. (*Treedt op den toren toe en klopt.*) Kom boven, ellendige torenbewoner! — Uw maaltijd is gereed.

MOOR (*zacht terugtredende*). Wat moet dat beduiden?

EENE STEM (*in den toren*). Wie klopt daar? Zijt gij het, Herman, mijne raaf?

HERMAN. Ik ben het, Herman, uwe raaf. Kom boven aan de traliedeur en eet. (*Uilen schreeuwen.*) Uwe slaapkameraden maken eene vreesselijke muzijk, oude — hoe smaakt het u?

DE STEM. Ik had grooten honger. Ik dank u, zender der raven, voor dit brood in de woestijn! — En hoe gaat het met mijn dierbaar kind, Herman?

HERMAN. Stil — hoor — geraas als van slapenden! Hoort gij niets?

STEM. Wat? Hoort gij wat?

HERMAN. Het zuchten van den wind door de scheuren des torens — eene nachtmuzijk, waarvan de tanden beginnen te klapperen en de nagels blaauw worden — Hoor, al weder. — Het is telkens alsof ik iemand hoor slapen — Gij hebt gezelschap, oude — hu! hu! hu!

STEM. Ziet gij iets?

HERMAN. Vaarwel — vaarwel — Afschuwelijk is deze plaats — Daal neder in het gat — hier boven is uw helper, uw wreker — Vervloekte zoon! — (*Wil heengaan.*)

MOOR (*ontzet te voorschijn tredende*). Sta!

HERMAN (*kermende*). O ik ongelukkige!

MOOR. Sta, zeg ik!

HERMAN. Genade! genade! Nu is alles verraden!

MOOR. Sta! Spreek! Wie zijt gij? Wat hebt gij hier te doen? Spreek!

HERMAN. Erbarming, erbarming, gestrenge heer! — Hoor slechts één woord, eer gij mij doodt.

MOOR (*terwijl hij zijn' degen trekt*). Wat zal ik hooren?

HERMAN. Gij hebt het mij wel is waar op doodstraffe verboden — ik kon niet anders — durfde niet anders — er is een God in den hemel — het is toch uw eigen vader — ik had medelijden met hem — Geef mij den doodsteek!

MOOR. Hier schuilt een geheim achter — Beken! Spreek! Ik wil alles weten.

DE STEM (*uit den toren*). Ach! ach! zijt gij het, Herman, die daar spreekt? Met wien spreekt gij, Herman?

MOOR. Is daar beneden nog iemand — Wat gebeurt hier? (*Loopt op den toren toe.*) Is het een gevangene, die de menschen hier opsloten? — Ik zal zijne ketens verbreken. — Stem, verhef u nogmaals! waar is de deur?

HERMAN. O, wees barmhartig, edele heer! — ga niet verder, edele heer — ga uit barmhartigheid voorbij! (*Verspert hem den weg.*)

MOOR. Een vierdubbel slot! — Weg gij — Het moet open — Kom mij nu voor de eerste maal te hulp, gij dievenwerktuigen! (*Hij neemt breekijzers en opent de traliedeur. Uit den grond stijgt een grijsaard op, uitgemergeld als een geraamte.*)

DE GRIJSAARD. Heb medelijden met een' ongelukkige! Erbarming!

MOOR (*springt verschrikt terug*). Dat is de stem mijns vaders!

D. O. MOOR. Heb dank, o God! Het uur der verlossing is gekomen.

MOOR. Geest van den ouden Moor, wat verontrust u in het graf? Hebt gij eene misdaad medegesleept in gindsche wereld, die de poorten van het paradijs voor u sluit? Ik zal dan missen laten lezen, om uw ronddwalende geest de hemelsche rust te verzekeren. Hebt gij het goud van weduwen en weezen in de aarde begraven, en drijft u dat in dit middernachtelijk uur klagend rond? Ik zal den onderaardschen schat uit de klaauwen van den tooverdraak rukken, al spuwt hij ook duizend vurige vlammen op mij en al grijpt hij mijn zwaard met zijne scherpe tanden, — of komt gij, om op mijne vragen de raadselen der

eeuwigheid te onthullen? Spreek, spreek! ik ben geen man die van vrees verbleekt.

D. O. MOOR. Ik ben geen geest. Betast mij, ik leef, o welk een ellendig, erbarmelijk leven!

MOOR. Wat? Zijt gij niet begraven geworden?

D. O. MOOR. Ik ben begraven geworden — dat wil zeggen: een doode hond ligt in het graf mijner vaderen; en ik — drie volle maanden smacht ik reeds in dit donkere onderaardsche gewelf, door geen' enkelen lichtstraal beschenen, door geen' zoelen wind verfrischt, door geen' vriend bezocht, waar wilde raven krassen en des nachts de uilen schreeuwen.

MOOR. Hemel en aarde! Wie heeft dat gedaan?

D. O. MOOR. O vloek hem niet! — Dat heeft mijn zoon Frans gedaan.

MOOR. Frans? Frans? — O eeuwige chaos!

D. O. MOOR. Zoo gij een mensch zijt en een menschelijk hart hebt, verlosser, dien ik niet ken, zoo hoor het verdriet van een' vader, dat hem door zijne zonen berokkend is — drie maanden heb ik het reeds aan doove rotswanden geklaagd, maar alleen de echo kaatste mijne klagten terug. Daarom, zoo gij een mensch zijt, en een menschelijk hart hebt —

MOOR. Zulk tergen zou de wilde dieren uit hunne holen kunnen doen te voorschijn komen.

D. O. MOOR. Ik lag juist op het ziekbed, en was pas begonnen mijne verlorene krachten eenigzins terug te krijgen, toen men een' man bij mij bragt, die voorgaf dat mijn eerstgeborene was gesneuveld in den slag. Hij bragt een zwaard mede met zijn bloed geverwd, en zijn laatste vaarwel, en zeide dat mijn vloek hem gejaagd had in strijd, dood en wanhoop.

MOOR (*van hem afgewend*). Alles wordt duidelijk!

D. O. MOOR. Hoor verder! Ik viel in onmagt bij deze tijding. Men moet mij voor dood gehouden hebben, want toen ik weder tot mij zelven kwam, lag ik reeds in de kist en als een doode in een lijkkleed gewikkeld. Ik klopte aan het deksel der kist. Zij

werd geopend. Het was een donkere nacht, mijn zoon Frans stond voor mij. — Wat? riep hij met eene vreesselijke stem, wilt gij dan eeuwig leven? — en op hetzelfde oogenblik vloog het deksel weder digt. Het verpletterende dezer woorden had mij van het gebruik mijner zintuigen beroofd; toen ik weder tot mij zelven kwam, voelde ik dat de kist opgeligt, en een half uur lang in een' wagen weggevoerd werd. Eindelijk werd zij geopend, — ik stond aan den ingang van dit gewelf, mijn zoon stond voor mij met den man, die mij het met bloed bevlekte zwaard van Karel gebragt had — tienmalen omvatte ik zijne knieën en bad en smeekte en omhelsde ze en bezwoer hem — maar zijns vaders smeeken drong niet door tot zijn hart. — Naar beneden met het lijk! klonk het verpletterend uit zijn' mond, hij heeft lang genoeg geleefd, en ik werd zonder erbarmen naar beneden gestoten, en mijn zoon Frans sloot de deur achter mij digt.

MOOR. Dat is onmogelijk, onmogelijk! Gij hebt u zeker vergist.

D. O. MOOR. Ik kan mij vergist hebben. Hoor verder, maar maak u niet boos! Zoo lag ik twintig uren, en niemand dacht aan mijn' jammervollen toestand. Nooit wordt deze wildernis door menschen bezocht, want het algemeene bijgeloof zegt, dat de schimmen mijner vaderen in deze ruïnen met rammelende ketens ronddolen, en er des middernachts hun doodenlied doen hooren. Eindelijk hoorde ik de deur weder opengaan, deze man bragt mij brood en water, en verhaalde mij, dat ik tot den hongerdood veroordeeld was, en dat zijn leven in gevaar was, als het ontdekt werd, dat hij mij voedde. Zoo bleef ik gedurende dezen langen tijd kommervol in het leven, maar de aanhoudende koude, — de verpestende lucht om mij heen, — eene vreesselijke droefheid — mijne krachten weken, mijn ligchaam verzwakte; duizendmaal bad ik God met tranen om den dood, maar de maat mijner straf moet nog niet vol zijn — of moet mij soms nog de eene of andere vreugde wachten, waartoe ik zoo wonderbaarlijk in het leven behouden werd. Maar ik lijd regtvaardig — mijn Karel! mijn Karel! — hij had nog geene grijze haren.

MOOR. Het is genoeg. Op! gij luije, gevoellooze slapers! Op! Wil niemand ontwaken? (*Hij schiet eene pistool af boven de hoofden der slapende roovers.*)

ROOVERS (*opspringende*). He! holla! holla! Wat is er?

MOOR. Heeft die geschiedenis u niet uit den slaap geschud? de dooden zou ze doen ontwaken! Ziet hier! ziet hier! de wetten der wereld zijn een dobbelspel geworden, de banden der natuur zijn verbroken, de oude tweedragt is losgebroken, de zoon heeft zijn' vader vermoord.

DE ROOVERS. Wat zegt de hoofdman?

MOOR. Neen niet vermoord! dat woord is te zacht! — de zoon heeft zijn' vader duizendmaal geradbraakt, op de pijnbank gefolterd! de woorden zijn mij nog te zacht — hij heeft datgene gedaan, waarover de zonde bloost, waarvoor de kanibaal terugdeinst, waaraan nog nooit een duivel gedacht heeft. — De zoon heeft zijn' eigen vader — o ziet hier! — ziet hier! — hij is in onmagt gevallen, — in dit gewelf heeft de zoon zijn' vader — koude, — naaktheid, — honger, — dorst — o ziet toch, ziet toch! het is mijn eigen vader, ik zal het u maar bekennen.

ROOVERS (*springen toe en omringen den ouden man*). Uw vader? uw vader?

SCHWEIZER (*treedt eerbiedig nader en valt voor hem neder*). Vader van mijn' hoofdman! Ik kus uwe voeten! gij kunt over mijn' dolk bevelen.

MOOR. Wraak, wraak, wraak voor u! zwaar beleedigde, ontheiligde grijsaard! Van af dezen oogenblik verscheur ik voor eeuwig den broederband. (*Hij scheurt zijn kleed van boven tot beneden.*) Zoo vervloek ik iederen droppel broederbloed, de hemel zij mijn getuige! Hoor mij, maan en sterren! Hoor mij, nachtelijke hemel, die op deze schanddaad neder ziet! Hoor mij, driemaal geduchte God, die boven de maan heerscht, en boven de sterren wreekt en verdoemt! Hier kniel ik — hier steek ik in dezen vreesselijken nacht de drie vingers op — hier zweer ik, en de natuur werpe mij buiten, zoo ik dezen eed breek, hier zweer

ik, het daglicht niet weder te zullen begroeten, vóór het bloed van den vadermoorder, op dezen steen geplengd, door de zon verdampt. (*Hij staat op.*)

DE ROOVERS. Het is een Belialsstreek! Men moge zeggen, dat wij schelmen zijn! Neen, bij alles wat slecht is, zoo bont hebben wij het nooit gemaakt!

MOOR. Ja, en bij het gekerm van hen, die vroeger onder uwe dolken vielen, van hen die door mijn brandstichten omkwamen en door den instortenden toren verpletterd werden, eer zal geene gedachte aan moord of roof weêr in uw binnenste opkomen, zoolang de kleederen van u allen niet door het bloed van dien vervloekten scharlaken rood geverwd zullen zijn. — Dat hebt gij nooit gedroomd, dat gij de arm van hoogere magten zijt? Het verwarde kluwen van onze bestemming is ontward! Heden, heden heeft eene onzigtbare magt ons handwerk geadeld! Aanbidt hem, die u deze verhevene bestemming geschonken, die u hierheen gevoerd, die u waardig gekeurd heeft, de wrekende engelen van zijn verborgen gerigt te zijn! Ontbloot uwe hoofden! Knielt neder in het stof en staat geheiligd op! (*Zij knielen.*)

SCHWEIZER. Gebied, hoofdman! wat moeten wij doen?

MOOR. Sta op, Schweizer! en raak deze heilige lokken aan! (*Hij brengt hem bij zijnen vader en geeft hem eene haarlok in de hand.*) Weet gij nog, hoe gij eens dien Boheemschen ruiter den kop kloofdet, toen hij juist de sabel over mij zwaaide, en ik ademloos en uitgeput van vermoeijenis ter neder was gezonken? toen beloofde ik u eene koninklijke belooning; ik kon die schuld tot hiertoe nooit betalen. —

SCHWEIZER. Gij zwoert het mij, het is waar, maar laat mij u eeuwig mijn schuldenaar noemen.

MOOR. Neen, nu wil ik betalen! Schweizer! Nog geen sterveling is zoo vereerd geworden als gij, Schweizer! — wreek mijnen vader! (*Schweizer staat op.*)

SCHWEIZER. Groote hoofdman! heden hebt gij mij voor het eerst trotsch gemaakt! Beveel, waar, hoe, wanneer moet ik hem treffen?

MOOR. Wij hebben geen' tijd te verliezen, gij moet dadelijk gaan — Kies de besten uit de bende en breng ze regelregt naar het kasteel van den landheer. Scheur hem uit het bed, als hij slaapt of zich in wellust baadt, sleur hem van den maaltijd weg als hij aan het zwelgen is, ruk hem van het crucifix, als hij biddend daarvoor op de knieën ligt! Maar ik zeg u, en druk het u op het hart, lever hem mij niet dood! Diens vleesch zal ik in stukken scheuren en den hongerigen gieren tot spijze geven, die hem slechts ligtelijk wondt of een haar krenkt! Gaaf moet ik hem hebben, en zoo gij hem mij gaaf en levend brengt, zult gij een millioen tot belooning hebben, ik zal die een' koning met gevaar van mijn leven ontstelen, en dan zult gij geheel vrij zijn — Hebt gij mij begrepen, zoo spoed u!

SCHWEIZER. Genoeg, hoofdman — hier hebt gij mijne hand er op: of gij ziet twee terugkomen of niet éénen. Engelen der wrake, vergezel mij! (*Af met eene bende.*)

MOOR. Gij overigen, verstrooit u in het woud — Ik blijf hier.

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Gezigt in verscheidene kamers. Donkere nacht.

DANIËL *komt met eene lantaarn en een' reiszak.*

Vaarwel, dierbaar geboortehuis — ik heb zoo menig lief en leed in u genoten, toen mijn oude, goede heer nog leefde — Tranen stort ik over uw gebeente, dat moogt gij van een' ouden knecht eischen — het was eene schuilplaats voor weezen en een toevlugtsoord voor verlatenen, en deze zoon heeft het tot een moordhol gemaakt — Vaarwel, gij goede vloer, hoe dikwijls heeft Daniël u geveegd — Vaarwel, gij trouwe haard, de oude Daniël neemt een smartelijk afscheid van u — gij waart met alles zoo bekend, gij zult er veel treurigheid over hebben, oude Eliëzer — maar God beware mij voor het bedrog en de listen van den booze — Arm kwam ik hier — arm ga ik weder heen — maar mijne ziel is gered. (*Op het oogenblik dat hij gaan wil stormt*)

FRANS *in een' slaaprok binnen.*

DANIËL. God, sta mij bij! het is de landheer! (*Blaast de lantaarn uit.*)

FRANS. Verraden! verraden! Dooden staan uit hunne graven op — Het uit den eeuwigen slaap gewekte doodenrijk brult mij tegen: moordenaar! moordenaar! — Wie is daar?

DANIËL (*angstig.*) Help mij, heilige Moeder Gods! zijt gij het, edele heer, die zoo vreesselijk door de gewelven klaagt, dat alle slapenden verschrikt wakker worden?

MOOR. Slapenden? Wie zegt u om te slapen? Spoedig, steek licht aan! (*Daniël gaat af, er komt een andere bediende.*) Niemand mag in dit uur slapen. Hoort gij? Alles moet op zijn — onder de wapens — alle geweren geladen — Zaagt gij ze ginds door de gaanderijen sluipen?

BEDIENDE. Wie, edele heer?

FRANS. Wie, domoor, wie? zoo koud, zoo onverschillig vraagt gij, wie? ik ben er geheel ontsteld van! wie, ezel, wie? Geesten en duivels! Hoe ver is de nacht om?

BEDIENDE. Zoo even heeft de nachtwacht twee uur geroepen.

FRANS. Wat? Zal deze nacht duren tot den jongsten dag? Hoordet gij geen geraas in de nabijheid? geene zegekreten? geen getrappel van galopperende paarden? Waar is Kar — de graaf, wil ik zeggen?

BEDIENDE. Ik weet het niet, mijn gebieder!

FRANS. Weet gij het niet? Behoort gij ook tot het komplot? Ik zal u het hart uit de ribben stooten! Met uw vervloekt: ik weet het niet! Gaauw, haal den pastoor!

BEDIENDE. Edele heer!

FRANS. Mort gij? toeft gij? (*De eerste bediende spoedt zich heên.*) Wat? hebben ook bedelaars tegen mij zaâmgezworen? Hemel en hel, alles tegen mij zaâmgezworen?

DANIËL (*komt met het licht*). Landheer —

FRANS. Neen! ik beef niet! Het was slechts een droom. De dooden staan niet weder op — wie zegt, dat ik beef en bleek ben? Ik gevoel mij zoo opgeruimd, zoo wel.

DANIËL. Gij zijt doodsbleek, uwe stem is angstig en stamelend.

FRANS. Ik heb de koorts. Zeg maar, als de pastoor komt, dat ik de koorts heb. Zeg den pastoor, dat ik mij morgen wil doen aderlaten.

DANIËL. Zal ik u wat spiritus met suiker geven?

FRANS. Doe dat! de pastoor zal nog niet dadelijk hier zijn. Mijne stem is angstig en stamelend, geef mij wat spiritus met suiker!

DANIËL. Geef mij eerst de sleutels, ik zal ze beneden uit de kast halen —

FRANS. Neen, neen, neen! Blijf! of ik wil met u gaan. Gij ziet het, ik kan niet alleen zijn! hoe ligt zou ik, gij ziet het — in onmagt kunnen vallen — als ik alleen ben. Laat maar blijven, laat maar blijven! Het zal wel overgaan, blijf maar hier.

DANIËL. Gij zijt ernstig ongesteld.

FRANS. Ja, waarlijk, waarlijk! dat zal het wel zijn. — En ziekte brengt de hersenen in de war, en geeft dolle, wonderlijke droomen. – Droomen hebben niets te beduiden. — Niet waar, Daniël? Droomen komen uit het ligchaam voort, en beduiden niets — ik had zoo even een' mooijen droom. (*Hij zinkt in onmagt neder.*)

DANIËL. God in den hemel! wat is dat? George! Koenraad! Sebastiaan! Martinus! geef toch taal of teeken! (*Schudt hem.*) Maria, Magdalena, Josef! wees toch verstandig! Anders zal men zeggen, dat ik hem vermoord heb! God erbarme zich mijner!

FRANS (*verward*). Weg — weg! waarom schudt gij mij zoo, afschuwelijk geraamte? — de dooden staan nog niet op —

DANIËL. O hemelsche goedheid! Hij heeft het verstand verloren.

FRANS (*rigt zich met moeite op*). Waar ben ik? — gij hier, Daniël? wat heb ik gezegd? sla er geen acht op, ik heb onwaarheid gesproken, het zij, wat het wil — kom! help mij opstaan! — het is maar een aanval van duizeling — omdat ik — omdat ik — niet uitgeslapen heb.

DANIËL. Als Johan slechts hier was! ik wil hulp roepen, ik zal naar den doctor zenden.

FRANS. Blijf! ga naast mij op deze sofa zitten! — zoo — gij zijt een verstandig man, een goede man. Laat ik u vertellen.

DANIËL. Nu niet, op een' anderen keer! Ik zal u naar bed brengen, rust is beter voor u.

FRANS. Neen, ik smeek u, laat ik u vertellen, en lach mij

eens duchtig uit! — Zie, ik droomde, dat ik een koninklijk maal gehouden had, ik was vrolijk van harte, en lag bedwelmd in het gras van den slottuin, en plotseling — het was op het middaguur — plotseling, maar ik zeg u, lach mij ter dege uit!

DANIËL. Plotseling?

FRANS. Plotseling trof een vreesselijke donderslag mijn sluimerend oor; ik stond waggelend en bevend op, en zie, toen was het mij, als zag ik langs den geheelen horizon ligterlaaije vuurvlammen opschieten, en bergen, steden en wouden als was in het vuur versmelten en eene huilende windvlaag vaagde zee, hemel en aarde schoon — daar weêrklonk het als uit koperen bazuinen: Aarde lever uwe dooden uit, zee lever uwe dooden uit! En het kale veld begon te scheuren en schedels en ribben en kinnebakken en beenen op te werpen, die zich zamenvoegden tot menschelijke ligchamen, en in onafzienbare rijen voortstroomden. Toen zag ik opwaarts, en zie, ik stond aan den voet van den donderenden Sinaï, en boven mij gewemel en onder mij, en boven op den top des bergs zag ik op drie vurige zetels drie mannen, voor wier blikken alle schepselen vloden —

DANIËL. Dat is waarlijk de geheele voorstelling van den jongsten dag.

FRANS. Niet waar, het is alles malligheid? Toen trad er een voor, gelijk aan de starren van den nacht, hij had in zijne hand een' ijzeren zegelring, dien hij tusschen het Oosten en het Westen hield, en sprak: Eeuwig, heilig, regtvaardig, onveranderlijk! Er is slechts é é n e waarheid, er is slechts é é n e deugd! Wee, wee, wee over den twijfelenden worm! — Toen trad een tweede voor, die een' blinkenden spiegel in de hand had, dien hield hij tusschen het Oosten en het Westen, en sprak: Deze spiegel is de waarheid; huichelarij en vermomming moeten daarvoor wijken — toen verschrikte ik en het geheele volk, want wij zagen slangentijger- en hyënagezigten door den ontzettenden spiegel teruggekaatst. — Toen trad een derde voor, die in zijne hand eene metalen weegschaal had, die hield hij tusschen het Oosten en het Westen,

en sprak: Treedt toe, kinderen van Adam — ik weeg de gedachten in de schaal mijns toorns, en de daden met het gewigt mijner gramschap! —

DANIËL. God beware mij!

FRANS. Sneeuwwit stonden daar allen, angstige verwachting klopte in ieders borst. Toen was het mij, als hoorde ik van den berg met donderende stem mijnen naam het eerst noemen, en het merg verstijfde in mijne beenderen, en mijne tanden klapperden luide. Daarop kwam de schaal in beweging, het donderde uit de rots, en de uren vlogen, het een na het ander, voorbij de links hangende schaal, en het een na het ander wierp er eene doodzonde in. —

DANIËL. O, God schenke u vergiffenis!

FRANS. Dat deed hij niet! -- De schaal wies aan tot een' berg, maar de andere, vol van het bloed der verzoening, hield haar nog altijd hoog in de lucht — eindelijk kwam een oude man, zwaar gebogen onder verdriet, de arm half verslonden door een' hevigen honger, aller oogen wendden zich schuw van den man, ik kende den man, hij sneed eene lok van zijn zilverwit hoofdhaar, wierp die in de schaal der zonden, en zie, zij zonk, zonk plotseling naar den afgrond, en de schaal der verzoening vloog hoog in de lucht! — Toen hoorde ik eene stem uit het binnenste der rots, die uitriep: Genade, genade, allen zondaars der aarde, allen verlorenen! gij alleen zijt verworpen! — (*Diepe stilte.*) Nu, waarom lacht gij niet?

DANIËL. Kan ik lagchen als ik huiver van ontzetting? Droomen komen van God.

FRANS. Schaam u, schaam u, zeg dat niet! Noem mij een gek, een bijgeloovige, laffe gek! Doe dat, beste Daniël, ik smeek er u om, drijf duchtig den spot met mij!

DANIËL. Droomen komen van God. Ik zal voor u bidden.

FRANS. Gij liegt, zeg ik — ga dadelijk, loop, ijl, zie waar de pastoor blijft, laat hij zich haasten, haasten; maar ik zeg u, gij liegt.

DANIËL (*in het heëngaan*). God schenke u genade!

FRANS.

Volksdomheid, volksvrees! — Het is immers nog niet eens uitgemaakt, of het verledene niet voorbij is, of dat een oog, daar boven de sterren, het gezien heeft — Hm, hm! wie blies mij dat in? Woont er dan een wreker boven de sterren? — Neen, neen! Ja, ja! Vreesselijk huilt het rondom mij: daar ginds boven de sterren is een regter! Dezen nacht nog te staan voor den wreker boven de sterren! Neen, zeg ik. — Ellendige schuilplaats, waar achter zich uwe lafheid wil verbergen — woest, eenzaam, stil is het daar boven de sterren — Maar zoo het toch eens anders ware? Neen, neen, dat is het niet! Ik gelast, dat het niet anders is! Als het echter toch eens zoo ware? Wee u, zoo het vergolden werd! Wanneer de rekening met u dezen nacht nog vereffend werd! — Waarom huiver ik zoo? — Sterven! waarom grijpt mij dat woord zoo aan? — Rekenschap doen aan den wreker daar boven de sterren — en zoo hij regtvaardig is, weduwen en weezen, onderdrukten, getergden roepen tot hem om wraak; zou hij regtvaardig zijn? – waarom hebben zij geleden, waarom hebt gij over hen gezegevierd? —

PASTOOR MOSER *treedt op.*

MOSER. Gij liet mij halen, landheer. Zulks verwondert mij. Voor het eerst van mijn leven! Zijt gij voornemens met de godsdienst te spotten, of begint gij voor haar te beven?

FRANS. Spotten of beven, al naar dat gij mij antwoordt. — Hoor, Moser, ik wil u bewijzen, dat gij een gek zijt, of de wereld voor den gek wilt houden, en gij moet mij antwoorden? Verstaat gij? Zoo gij uw leven lief hebt, moet gij mij antwoorden!

MOSER. Gij daagt eene hoogere magt voor uwen regterstoel, die hoogere magt zal u eenmaal antwoorden.

FRANS. Nu wil ik het weten, nu op dit oogenblik, opdat ik niet eene laffe dwaasheid bega en in den drang van den nood de

goden van het gepeupel aanroep. Ik heb u dikwijls met hoongelach onder Bourgognewijn toegedronken: Er is geen God! — Nu spreek ik in ernst met u, en zeg u: Er is geen God! Gij moet mij met alle wapenen die gij bezit wederleggen, maar ik blaas ze weg met den adem van mijn' mond.

MOSER. Het ware te wenschen, dat gij even gemakkelijk den donder kondt wegblazen, die met tienduizendvoudig centenaarsgewigt op uwe trotsche ziel zal vallen! Deze alwetende God, dien gij, booswicht en dwaas, te midden zijner schepping durft ontkennen, behoeft zich niet door den mond van het stof te regtvaardigen. Hij is even groot in uwe boosheid, als in een glimlach der overwinnende deugd.

FRANS. Heel mooi, pastoor! Zoo bevalt gij mij.

MOSER. Ik sta hier voor de zaak van den Opperheer van hemel en aarde, en spreek tot een' worm, even als ik ben, wien ik niet wil vleijen. Ik zou waarlijk wonderen moeten kunnen doen, zoo ik uwe halstarrige boosheid die bekentenis kon afdwingen; — maar, zoo uwe overtuiging zoo vast is, waarom liet gij mij dan roepen? Zeg mij toch, waarom liet gij mij te middernacht roepen?

FRANS. Omdat ik mij verveel, en juist in het schaakspel geen lust heb. Ik wil eene grap hebben, en eens met den geestelijken heer redetwisten. Met een bloot schrikaanjagen zult gij mijnen moed niet uit het veld slaan. Ik weet wel, dat zij op eene eeuwigheid hopen, die hier te kort komen; maar zij zullen zich leelijk bedrogen vinden. Ik heb altijd gelezen, dat ons wezen niets is dan de omloop van het bloed, en met den laatsten bloeddroppel verdwijnt ook de geest en de gedachte. Hij deelt in alle zwakheden van het ligchaam, zal hij dus ook niet ophouden bij deszelfs vernietiging? tot niets wederkeeren bij deszelfs vergaan? Laat een waterdroppel tusschen uwe hersenen komen, en uw leven staat plotseling stil, en is op den rand van het nietzijn, en wanneer de waterdroppel daar blijft is de dood onvermijdelijk. Gevoel is de trilling van eenige snaren, en het verbrijzelde klavier geeft geen klank meer. Indien ik mijne zeven kasteelen laat slechten, indien

ik deze Venus verbrijzel, zoo is hunne symetrie en schoonheid verdwenen. Ziedaar! waar blijft uwe onsterfelijke ziel!

MOSER. Dat is de philosophie van uwe wanhoop. Maar uw eigen hart, dat bij deze bewijsgronden angstig in uw binnenste klopt, logenstraft haar. Dit spinneweb van stelsels wordt verbroken door het enkele woord: Gij moet sterven! — Ik daag u uit, en dat zal het bewijs zijn, wanneer gij bij den doodstrijd nog vast staat, wanneer u uwe stellingen ook dan niet in den steek laten, dan zult gij het gewonnen hebben; maar wanneer u op het doodbed slechts de geringste vrees bekruipt, dan — Wee u, ongelukkige! Dan hebt gij u bedrogen.

FRANS (*in verwarring*). Wanneer mij op het doodbed de vrees bekruipt!

MOSER. Ik heb wel meer zulke ellendigen gezien, die tot daartoe de waarheid als reuzen trotseerden; maar in den doodstrijd verdwijnt de begoocheling. Ik zal aan uw bed staan, als gij sterft — ik wil zelfs gaarne een dwingeland zien sterven — ik zal er bij staan en u strak in de oogen zien, als de doctor uwe koude, natte hand grijpt, en de onmerkbaar verdwijnende pols naauwelijks meer kan vinden, en opziet en met dat verschrikkelijke schouderophalen tot u zegt: Menschelijke hulp baat u niets meer! Pas dan op, o pas dan op, dat gij er dan niet uitziet als Richard en Nero!

FRANS. Neen, neen!

MOSER. Ook dit neen zal dan een schreeuwend ja worden — Een gerigt in uw binnenste, dat gij nimmer door twijfelende drogredenen kunt misleiden, zal dan ontwaken en over u regten. Maar dit ontwaken zal zijn als dat van den levend begravene; het zal zijn als de wroeging van den zelfmoordenaar, die den doodelijken stoot reeds gedaan heeft en berouw gevoelt; het zal een bliksemstraal zijn, die door den donkeren nacht van uw leven heenflikkert; gij zult dat leven in één blik voor u zien, en indien gij dan nog vast staat in uw ongeloof, dan zult gij het gewonnen hebben

FRANS (*onrustig de kamer op- en neêrgaande*). Vromenpraat, vromenpraat!

MOSER. Dan voor het eerst zal het zwaard eener eeuwigheid uwe ziel doorsnijden, en dan voor de eerste maal te laat. — De gedachte God wekt eene vreesselijke nevengedachte op, haar naam is regter. Bedenk, Moor, dat gij het leven van duizenden in uwe handen hebt, en van ieder dezer duizenden hebt gij negen-honderd-negen-en-negentig ongelukkig gemaakt. U ontbreekt om een Nero te zijn slechts het Romeinsche rijk, en slechts Peru om een Pizarro te worden. Gelooft gij nu, dat God zal toelaten dat een enkel mensch in zijne wereld als een razende huishoudt en alles onderste boven keert? Gelooft gij, dat deze negen-honderd-negen-en-negentig slechts bestaan om verdorven te worden, slechts om poppen te zijn van uw duivelsch spel? O, geloof dat niet! Hij zal iedere minuut, die gij hun ontroofd, iedere vreugde, die gij hun vergald, ieder streven naar volmaking, waarin gij hen verhinderd hebt, eens van u opeischen, en zoo gij u daarover kunt verantwoorden, Moor, dan zult gij het gewonnen hebben.

FRANS. Niets meer, geen woord meer! Meent gij, dat ik uwe zwartgallige zedepreken ten dienste sta?

MOSER. Zie toe, het lot der menschen staat onderling in een zeer schoon verband. Is de weegschaal in dit leven dalende, zoo zal zij in het gindsche omhoog stijgen, is zij stijgende in dit leven, zoo zal zij in het gindsche te gronde dalen. Wat hier tijdelijk lijden was, wordt daar eeuwige zegepraal; wat hier tijdelijke zegepraal was, wordt daar eeuwige, onophoudelijke vertwijfeling.

FRANS (*wild op hem aanvliegende*). Dat de donder u doe zwijgen, leugenaar! Ik zal u die vervloekte tong uit den mond rukken!

MOSER. Gevoelt gij de drukkende last der waarheid reeds zoo spoedig? Ik heb nog geene bewijzen aangevoerd. Laat mij maar eens eerst tot de bewijzen —

FRANS. Zwijg, loop naar de hel met uwe bewijzen! Ik zeg u, de ziel wordt vernietigd, en gij zult mij daarop niet meer antwoorden!

MOSER. Daarnaar zuchten ook de gevallen geesten, maar Hij, die

in den hemel woont, schudt het hoofd. Meent gij den arm des vergelders in het verlaten rijk van het nietzijn te ontloopen? En vaart gij ten hemel, hij is daar! en beddet gij u in de hel, zie hij is daar! en zeidet gij tot den nacht: verberg mij! en tot de duisternis: bedek mij! zoo moet de duisternis lichten en de nacht dagen voor u en voor de verdoemden — maar uw onsterfelijke geest verzet zich tegen deze woorden en verwerpt zelfs de gedachte er aan.

FRANS. Ik wil echter niet onsterfelijk zijn — laat het zijn, wie het wil; ik zal het niemand verhinderen. Ik zal hem echter dwingen om mij te vernietigen, ik zal hem woedend maken, opdat hij mij in zijne woede vernietige. Zeg mij, wat is de grootste zonde, en die hem het meest vertoornt?

MOSER. Ik ken er slechts twee. Maar zij worden niet door menschen bedreven, ook komt de gedachte er aan niet bij den mensch op.

FRANS. Deze twee? —

MOSER (*met nadruk*). Vadermoord heet de eene, broedermoord de andere — Waarom wordt gij plotseling zoo bleek?

FRANS. Hoe, oude? Hebt gij met den hemel of met de hel een verbond? Wie heeft u dat gezegd?

MOSER. Wee hem! die beide op het geweten heeft! Het ware hem beter, zoo hij nooit geboren ware! Maar, wees bedaard! Gij hebt vader noch broeder meer!

FRANS. Ha! — wat, kent gij geene grootere zonden? Bedenk u nog eens — Dood, hemel, eeuwigheid, verdoemenis zweven op uwe lippen — geene enkele die grooter is?

MOSER. Geene enkele.

FRANS (*valt in een' stoel*). Vernietiging! vernietiging!

MOSER. Verblijd u! verblijd u toch! acht u toch gelukkig! — Bij al uwe gruwelen zijt gij nog heilig tegenover een' vadermoorder. De vloek, welke u treft, is, vergeleken met dien, welke hem wacht, een gezang der liefde — de vergelding —

FRANS (*opspringende*). Dat u de duivel hale, gij ongeluksvogel! wie gelastte u hier te komen? Ga, zeg ik, of ik steek u dood!

MOSER. Kan deze vromenpraat zulk een' philosoof in het harnas jagen? Blaas ze toch weg met den adem uws monds. (*Gaat af.*)

FRANS (*draait zich in zijn' stoel om met benaauwde bewegingen. Diepe stilte.*)

EEN BEDIENDE *haastig.*

BEDIENDE. Amalia is ontsnapt, de graaf is plotseling verdwenen.

DANIëL *komt angstig op.*

DANIEL. Edele heer, een troep woeste ruiters jaagt het gebergte af, roepende: moord, moord — het geheele dorp is in opschudding.

FRANS. Ga, laat alle klokken luiden, alles moet in de kerk — op de knieën vallen, allen — voor mij bidden — alle gevangenen moeten los en vrij gelaten worden, ik zal den armen alles dubbel en drievoudig wedergeven, ik zal — ga toch — roep den biechtvader, dat hij door zijn' zegen mijne zonden wegneme — Zijt gij nog niet weg? (*Het gedruisch komt naderbij.*)

DANIëL. God, kom mij arme zondaar te hulp! Hoe moet ik dat met elkander rijmen? Gij hebt altijd het vrome gebed zoo veroordeeld, hebt mij zoo menigen bijbel en gebedenboek naar het hoofd geworpen, als gij mij op bidden betraptet —

FRANS. Spreek daar niet meer over — Sterven! ziet gij? Sterven! — Het wordt te laat. (*Men hoort Schweizer razen.*) Bid toch! bid!

DANIëL. Ik heb het u altijd gezegd — Gij minachttet het vrome gebed — maar let op, let op! als de nood aan den man komt, als het water tot aan uwe lippen staat, zult gij al uwe schatten willen geven voor een' enkelen Christelijken zucht — Ziet gij? Gij beschimptet mij! Daar hebt gij het nu! Ziet gij?

FRANS (*omhelst hem innig*). Vergeef mij, mijn goede, beste, uitmuntende Daniël, vergeef mij — ik zal u geheel nieuwe klee-

deren laten maken — maar bid toch — ik zal u als een bruidegom maken — ik zal — maar bid toch, ik smeek het u, op de knieën bezweer ik het u — In 's d....ls naam! bid toch. (*Geraas op straat. Geschreeuw — getier*).

SCHWEIZER (*op straat*). Stormt! slaat dood! breekt in! Ik zie licht, daar moet hij zijn.

FRANS (*op de knieën*). Hoor mij bidden, God in den hemel! — Het is de eerste maal — het zal ook zeker niet weêr gebeuren — Verhoor mij, God in den hemel!

DANIËL. Hoe nu, wat doet gij? Dat is goddeloos bidden.

VOLKSOPLOOP.

VOLK. Dieven! moordenaars! Wie toch houdt midden in den nacht zoo vreesselijk huis?

SCHWEIZER (*nog altijd op straat*). Slaat hen terug, kameraden — het is de duivel, die uwen heer wil halen — Waar is Schwarz met zijn' troep? — Omsingel het slot, Grimm — loop storm op den ringmuur!

GRIMM. Haal brandende stukken hout — wij er op of hij er onder — ik zal zijne zalen in brand steken.

FRANS (*bidt*). Ik ben geen gemeene moordenaar geweest, goede God — ik heb mij nooit met kleinigheden afgegeven, goede God —

DANIËL. God beware ons! Ook zijne gebeden worden tot zonden. (*Er vliegen steenen en brandende takken. De glasruiten breken. Het slot brandt*).

FRANS. Ik kan niet bidden — hier, hier! (*zich op borst en voorhoofd slaande.*) Alles zoo ledig — zoo woest. (*Hij staat op.*) Neen, ik wil ook niet bidden — deze zegepraal moet de hemel niet smaken, ik mag de hel niet ten spot worden —

DANIËL. Jezus Maria! helpt — redt — het geheele kasteel staat in brand!

FRANS. Hier, neem dezen degen. Spoedig! Steek hem mij

van achteren door het ligchaam, opdat deze schelmen niet komen, en den spot met mij drijven. (*Het vuur krijgt de overhand.*)

DANIËL. God beware mij! Ik mag niemand te vroeg naar den hemel helpen, veel minder te vroeg — (*Hij loopt weg.*)

FRANS (*hem met vreesselijke blikken nastarende, na eene pauze*). Naar de hel, wildet gij zeggen — Werkelijk! ik vermoed zoo iets — (*Als waanzinnig.*) Zijn dat uwe heldere toonen? hoor ik u sissen, gij adderen des afgronds? — Zij dringen naar boven — bestormen de deur — waarom beef ik terug voor dit puntige staal? — De deur kraakt — stort in — onmogelijk om te ontkomen — Ha, zoo erbarm gij u over mij! (*Hij rukt zijne gouden keten af en verworgt zich.*)

SCHWEIZER *met zijne bende.*

SCHWEIZER. Aartsschelm, waar zijt gij? — Zaagt gij, hoe zij vloden? — heeft hij zoo weinig vrienden? — Waar heeft de schelm zich verscholen?

GRIMM (*stoot tegen het lijk*). Halt, wat ligt hier in den weg? Licht eens bij —

SCHWARZ. Hij is ons ontkomen. Steekt uwe zwaarden op. Hier ligt hij, zoo dood als een pier.

SCHWEIZER. Dood! hoe? dood? zonder mij dood? — Het is niet waar, zeg ik — Let op, hoe vlug hij op zijne beenen zal springen! — (*Schudt hem.*) Hola, vriend! er valt een vader te vermoorden.

GRIMM. Doe geene moeite. Hij is morsdood.

SCHWEIZER (*gaat bij hem weg*). Ja! Hij beweegt zich niet. — Hij is morsdood — Ga heen en zeg mijnen hoofdman: Hij is morsdood — mij ziet hij niet terug. (*Schiet zich voor het hoofd.*)

TWEEDE TOONEEL.

Hetzelfde tooneel als het laatste in het vorige bedrijf.

DE OUDE MOOR *op een' steen zittende.* ROOVER MOOR *tegenover hem.* ROOVERS *hier en daar in het bosch verspreid.*

R. MOOR. Hij komt nog maar niet! (*Slaat met zijn' dolk op een' steen, dat de vonken er uit spatten.*)

D. O. MOOR. Vergiffenis zij zijne straf — verdubbelde liefde mijne wraak.

R. MOOR. Neen, bij mijne vertoornde ziel! dat mag niet zijn. Ik wil het niet hebben. Deze groote misdaad moet hij naar de eeuwigheid medeslepen — Waarvoor zou ik hem anders ombrengen?

D. O. MOOR (*in tranen uitbarstende.*) O mijn kind!

R. MOOR. Wat? — gij weent over hem — bij dezen toren?

D. O. MOOR. Erbarming! o erbarming! (*Hevig de handen wringende.*) Op dit oogenblik — op dit oogenblik staat mijn kind voor het gerigt!

R. MOOR (*verschrikt*). Welk?

D. O. MOOR. Ha! wat is dat voor eene vraag?

R. MOOR. Niets! niets!

D. O. MOOR. Zijt gij gekomen om in hoongelach uit te barsten over mijne smart?

R. MOOR. Verraderlijk geweten! — Let niet op mijne woorden!

D. O. MOOR. Ja, ik heb een' zoon gekweld, en een zoon moest mij weder kwellen, dat is Gods vinger. — O mijn Karel! mijn Karel! zoo gij nog in vrede om mij zweeft! Vergeef mij! o vergeef mij!

R. MOOR (*haastig*). Hij vergeeft u. (*Geroerd.*) Zoo hij nog waard is uw' zoon te heeten — moet hij u vergeven.

D. O. MOOR. Ach! Hij was te edel voor mij — Maar ik wil hem schreijende te gemoet treden, hem van mijne slapelooze nachten, van mijne kwellende droomen vertellen, zijne knieën zal ik

omvatten — en roepen — luide uitroepen: Ik heb gezondigd jegens den hemel en jegens u. Ik ben niet waard, dat gij mij vader noemt.

R. MOOR (*diep geroerd*). Bemindet gij uwen anderen zoon?

D. O. MOOR. Gij weet het, o hemel! Waarom liet ik mij zoo door de listen van een' slechten zoon misleiden? Ik was een gelukkige vader onder de vaderen der menschen. Vol hoop groeiden mijne kinderen op. Maar — ongelukkig oogenblik! — De satan voer in het hart van mijn' jongsten zoon, ik vertrouwde de slang — en beide mijne kinderen waren verloren. (*Verbergt zijn gezigt.*)

R. MOOR (*verwijderd zich van hem*). Voor eeuwig verloren!

D. O. MOOR. O, ik gevoel het diep, wat mij Amalia zeide, de geest der wraak sprak uit haren mond. Te vergeefs zult gij uwe stervende handen uitsteken naar een' zoon, te vergeefs meenen de warme hand van uwen Karel te omvatten, die nimmer weder aan uwe sponde zal staan —

R. MOOR (*rijkt hem de hand, met afgewend gezigt*).

D. O. MOOR. Dat gij de hand mijns Karels waart! — Maar hij ligt ver van hier in de kleine woning, slaapt reeds den eeuwigen slaap, hoort mijne jammerende stem niet meer — Wee mij! sterven in de armen eens vreemdelings — Geen zoon meer — geen zoon meer, die mij de oogen kan digtdrukken. —

R. MOOR (*in de hevigste ontroering*). Nu moet het zijn — nu — verlaat mij (*tot de roovers*). En toch — kan ik hem dan zijn' zoon wedergeven? — Ik kan hem zijn' zoon toch niet wedergeven! — Neen! ik wil het niet doen.

D. O. MOOR. Hoe, mijn vriend? Wat hebt gij daar gemompeld?

R. MOOR. Uw zoon — ja, oude man — (*stamelend*) uw zoon — is — voor eeuwig verloren.

D. O. MOOR. Voor eeuwig?

R. MOOR (*in den vreesselijksten angst ten hemel ziende*). O nog slechts dezen keer! — laat mijne ziel niet bezwijken — ondersteun mij slechts dit eene maal!

D. O. MOOR. Voor eeuwig, zegt gij?

R. MOOR. Vraag niet verder! Voor eeuwig, zeide ik.

D. O. MOOR. Vreemdeling! vreemdeling! Waarom verlostet gij mij uit den toren?

R. MOOR. Maar hoe? — Als ik hem nu zijn' zegen afperste — afperste, als een dief, en met den goddelijken buit heenging? Vaderzegen, zegt men, gaat nimmer verloren.

D. O. MOOR. Ook Frans verloren? —

R. MOOR (*valt voor hem neder*). Ik verbrak de grendels van uwen kerker — Geef mij uwen zegen!

D. O. MOOR (*treurig*). Omdat gij den zoon wilt verdelgen, redder van den vader! — Zie, de genade Gods is onuitputtelijk, en wij nietige wormen leggen ons ter ruste met onzen haat. (*Legt zijne hand op het hoofd van den roover.*) Wees gelukkig in dezelfde mate als gij barmhartigheid betoont!

R. MOOR (*weemoedig opstaande*). O — waar is mijne manhaftigheid? Mijne spieren worden slap, de dolk zinkt uit mijne handen.

D. O. MOOR. Hoe heerlijk is het, als broeders eendragtig zamen wonen. — Leer dit genot kennen, jongeling, en de engelen Gods zullen zich verheugen in uwe vreugde. Uwe wijsheid zij de wijsheid der grijze haren, maar uw hart — uw hart zij als het hart der onschuldige jeugd.

R. MOOR. O, dat ik een' voorsmaak van deze vreugde mogt genieten. Kus mij, goddelijke grijsaard!

D. O. MOOR (*kust hem*). Denk, het is een vaderkus, dan zal ik denken, dat ik mijn' zoon kus — Gij weent ook?

R. MOOR. Ik dacht mij, het was een vaderkus! — Wee mij, zoo zij hem nu bragten!

Schweizers makkers komen op als een stomme lijkstoet met gebogen hoofden en bedekte gezigten.

R. MOOR. Mijn hemel! (*Treedt schuw terug en tracht zich te verbergen. Zij trekken hem voorbij. Hij wendt het gezigt van hen af. Diepe stilte. Zij houden stil.*)

GRIMM (*op treurigen toon*). Hoofdman! (*Roover Moor antwoordt niet en treedt verder terug.*)

SCHWARZ. Beste hoofdman! (*Roover Moor wijkt nog verder terug.*)

GRIMM. Wij zijn onschuldig, hoofdman!

R. MOOR. (*zonder naar hen te zien*). Wie zijt gij?

GRIMM. Ziet gij ons niet aan? Uwe getrouwen.

R. MOOR. Wee u, zoo gij mij getrouw zijt geweest!

GRIMM. Ontvang het laatste vaarwel van uwen vriend Schweizer — hij keert nimmer terug, uw vriend Schweizer.

R. MOOR (*opspringende*). Gij hebt hem dus niet gevonden?

SCHWARZ. Dood gevonden.

R. MOOR (*vrolijk opspringende*). Heb dank, Bestuurder aller dingen! — Omhelst mij, mijne kinderen! — Erbarming zij van nu af aan de leus. — Ware ik dat nu ook nog te boven gekomen — Alles te boven gekomen.

NIEUWE ROOVERS. AMALIA.

ROOVERS. Hoera! hoera! Eene vangst, eene uitmuntende vangst!

AMALIA (*met hangende haren*). De dooden, roepen zij, zijn op het hooren zijner stem opgestaan — mijn oom zou leven in dit bosch — Waar is hij? Karel! oom! ha! (*Valt den ouden man in de armen.*)

D. O. MOOR. Amalia! mijne dochter! Amalia! (*Drukt haar in zijne armen.*)

R. MOOR (*terug tredende.*) Wie brengt dit beeld voor mijne oogen?

AMALIA. (*rukt zich los van den grijsaard, springt op roover Moor toe en omhelst hem in vervoering*). Ik heb hem, o mijn God! ik heb hem! —

MOOR (*zich losrukkende, tot de roovers*). Gaat van hier! De duivel heeft mij verraden!

AMALIA. Dierbare Karel! dierbare Karel! gij raast! Helaas! Waarom ben ik ook zoo koud, zoo gevoelloos te midden van dezen maalstroom van genot?

D. O. MOOR (*zich inspannende*). Karel? Dochter, dochter! Karel?

AMALIA. Eeuwig de zijne! Eeuwig, eeuwig, eeuwig de mijne! — O, gij hemelmagten! Mijn geluk is op eenmaal te groot, help mij, dat ik niet onder de overmaat daarvan bezwijke!

R. MOOR. Ruk haar van mijn' hals! Dood haar! Dood hem! mij! u! alles! De geheele wereld ga te gronde! (*Hij wil weggaan.*)

AMALIA. Waarheen? Wat? Liefde — eeuwigheid! Genot — eindeloos genot! en gij vliedt?

R. MOOR. Weg, weg! — Ongelukkigste aller verloofden! — Zie zelve, vraag zelve, hoor! — Ongelukkigste aller vaders, laat mij voor altijd, voor eeuwig van u gaan!

AMALIA. Steun mij! Om Gods wil, ondersteun mij! — het wordt nacht voor mijne oogen! — Hij vliedt!

R. MOOR. Te laat! Te vergeefs! Uw vloek, vader! vraag mij niets meer! — ik ben, ik heb — uw vloek — uw gewaande vloek! — Wie heeft mij hierheen gelokt? (*Met getrokken degen op de roovers toeloopende.*) Wie uwer heeft mij hierheen gelokt, ongelukkige wezens? Zoo sterf dan, Amalia! — Sterf, vader! Sterf door mij ten derden male! — Deze uwe redders zijn roovers en moordenaars! Uw Karel is hun hoofdman! (*De oude Moor geeft den geest.*)

AMALIA (*staat stom en verstijfd als een beeld. Onder de geheele bende heerscht eene vreesselijke stilte.*)

R. MOOR (*tegen een' eik aanloopende.*) De zielen dergenen, die ik doodde in de bedwelming der liefde — dergenen, die ik trof in den heiligen slaap, dergenen, hahaha! Hoort gij den kruidtoren instorten over de legersteden van kermende moeders? Ziet gij de vlammen slaan om de wiegen van zuigelingen? Dat is de bruidsfakkel, dat is bruiloftsmuzijk — o, hij vergeet niets, hij weet te vergelden — daarom is er voor mij geene liefde meer! daarom is de liefde mij tot foltering! dat is vergelding!

AMALIA. Is dat waar! God in den hemel! Is dat waar! — Wat heb ik onschuldige gedaan? Ik heb dezen man bemind!

R. MOOR. Dat is meer, dan een man dragen kan. Heb ik den dood niet uit meer dan duizend monden om mij hooren fluiten, en

ben ik een' voet breed terug geweken, moet ik dan nu eerst leeren als eene vrouw te beven? te beven voor eene vrouw? Neen, eene vrouw zal mijn' mannenmoed niet doen wankelen — Bloed, bloed! Het is slechts een zwak oogenblik. — Bloed moet ik drinken, en het zal weder voorbijgaan. (*Hij wil wegvlugten.*)

AMALIA (*valt in zijne armen*). Moordenaar! Duivel! Ik kan u, dierbare, niet verlaten.

R. MOOR (*stoot haar van zich af*). Weg, valsche slang, gij wilt een' razende honen, maar ik tart het wreede noodlot — wat, gij weent? O, gij heilloos, ongeluk aanbrengend gesternte! Zij doet alsof zij weent, alsof om mij eene ziel zou weenen! (*Amalia valt hem om den hals.*) Ha, wat is dat? Zij veracht mij niet, stoot mij niet van zich af — Amalia! Hebt gij het vergeten? Weet gij wel, wien gij omhelst, Amalia?

AMALIA. Eenige, onafscheidelijke!

R. MOOR (*in verrukking*). Zij vergeeft mij, zij bemint mij! Mijne zonden zijn mij vergeven, zij bemint mij! — Weenend dank ik u, genadige Vader in den hemel! (*Hij valt op de knieën en weent.*) De vrede mijner ziel is wedergekeerd, de kwelling heeft uitgewoed, de hel bestaat voor mij niet meer. — Zie, o zie, de kinderen des lichts weenen aan den hals der weenende kinderen der duisternis (*Opstaande, tot de roovers.*) Zoo weent toch ook! Weent, weent, gij zijt immers zoo gelukkig — O Amalia! Amalia! Amalia! (*Hij hangt aan haren hals, zij blijven in stomme omarming staan.*)

EEN ROOVER (*toornig toetredende*). Houd op, verrader! — Laat dadelijk dezen arm los — of ik zal u iets zeggen, waarvan uwe ooren suizen en uwe tanden van ontzetting klapperen zullen! (*Steekt het zwaard tusschen hen beiden.*)

EEN OUDE ROOVER. Denk aan de Boheemsche wouden! Hoort gij? Beeft gij? — aan de Boheemsche wouden moet gij denken! Trouweelooz, waar zijn uwe eeden? Vergeet men zijne wonden zoo spoedig? Toen wij geluk, eer en leven voor u opofferden, toen wij als muren voor u stonden, als schilden de slagen opvin-

gen, die uw leven golden, — hebt gij toen niet uwe regterhand opgeheven en met een' duren eed gezworen, ons nimmer te zullen verlaten, evenmin als wij u verlaten hebben? — Eerlooze! trouwelooze! en gij wilt ons afvallen wanneer eene vrouw jammert?

EEN DERDE ROOVER. Vloek over den meineedige! De schim van den als een offer gevallen Roller, die gij als getuige uit het doodenrijk opriept, zal blozen over uwe lafheid en gewapend uit het graf verrijzen om u te tuchtigen.

DE ROOVERS (*door elkander, zij scheuren hunne kleederen open*). Zie! zie! Kent gij deze lidteekens? Gij zijt de onze! met ons bloed hebben wij u tot onzen lijfeigene gekocht, onzer zijt gij, al zou de aartsengel Gabriël er ook met Moloch om vechten! — Voort, kom met ons! Offer voor offer! Amalia is voor de bende!

R. MOOR (*laat hare hand los*). Het is te laat! — Ik wilde terugkeeren en tot mijn' vader gaan, maar Hij die in den hemel woont sprak, het moet niet zijn. (*Koud.*) Groote dwaas, die ik ben, waarom wilde ik het ook? Kan een groot zondaar dan nog terugkeeren? Een groot zondaar kan nimmer terugkeeren, dat had ik reeds lang kunnen weten — Wees bedaard, smeek ik u, wees bedaard! zoo is het immers ook goed — Ik heb niet gewild, toen Hij mij zocht; thans nu ik Hem zoek, wil Hij niet; niets is regtvaardiger? — Rol toch niet zoo met uwe oogen — Hij heeft mij immers niet noodig. Heeft Hij geene schepselen in overvloed? Een kan Hij zoo gemakkelijk missen, en deze eene ben ik. — Komt, makkers!

AMALIA (*houdt hem terug*). Blijf hier, — blijf hier! Een' stoot, een' doodelijken stoot! Op nieuw verlaten! Trek uw zwaard en heb mededoogen met mij!

R. MOOR. Mijn medelijden is als dat van een' tijger — ik dood u niet!

AMALIA (*zijne knieën omvattende*). O, om Gods wil! heb medelijden met mij! Ik wil geene liefde meer, ik weet immers wel, dat hierboven onze sterren vijandig van elkander vlieden — Dood

is slechts mijne bede. — Verlaten, verlaten! Neem het woord geheel in zijne ontzettende kracht, verlaten! Ik kan het niet langer dragen. Gij ziet het, dat kan geene vrouw dragen. Dood is slechts mijne bede! Zie, mijne hand beeft! Ik heb den moed niet om toe te stooten. Ik ben bang voor het blinkende staal — voor u is het zoo gemakkelijk, zoo gemakkelijk, gij zijt immers een meester in het moorden, trek uw zwaard, en ik ben gelukkig!

R. MOOR. Wilt gij alleen gelukkig zijn? Weg, ik dood geene vrouw!

AMALIA. Ha, moordenaar! gij kunt slechts de gelukkigen dooden, de levensmoeden gaat gij voorbij! (*Kruipt naar de roovers.*) Zoo erbarmt u mijner, gij leerlingen van den beul! Het bloeddorstig medelijden in uwe blikken is den ellendige tot troost — uw meester is een ijdele, lafhartige pogcher.

R. MOOR. Vrouw, wat zegt gij? (*De roovers wenden de oogen af.*)

AMALIA. Geen vriend? Ook onder dezen geen vriend? (*Zij staat op.*) Welnu dan, zoo leere Dido mij te sterven! (*Zij wil gaan, een roover mikt.*)

R. MOOR. Halt! Waag het niet — Moor's beminde zal alleen door Moor sterven! (*Hij doodt haar.*)

DE ROOVERS. Hoofdman! hoofdman! Wat doet gij? Zijt gij krankzinnig geworden?

R. MOOR. (*met strakken blik op het lijk starende*). Zij is doodelijk gewond! Deze stuiptrekkingen nog en dan zal het voorbij zijn — Thans vraag ik u: Hebt gij nog iets te eischen? Gij hebt mij een leven geofferd, een leven dat reeds niet meer het uwe was, een leven vol afschuw en schande — Ik heb u eene engel geslagt. Ziet toch goed toe! Zijt gij nu tevreden?

GRIMM. Gij hebt uwe schuld met woeker betaald. Gij hebt gedaan, wat geen man voor zijne eer zou doen. Kom nu met ons mede!

R. MOOR. Stemt gij daarmeê in? Niet waar; het leven eener heilige voor het leven van schelmen, dat is eene ongelijke ruiling? — O ik zeg u, zoo ieder uwer voor het bloedgerigt kwam, en zich het eene stuk vleesch na het andere met gloeijende tangen liet afscheuren, en die marteling elf heete zomerdagen duurde, het zou niet opwegen tegen deze tranen. (*Bitter lagchende.*) De lidteekens, de Boheemsche wouden! Ja, ja, dit moest wel betaald worden.

SCHWARZ. Wees bedaard, hoofdman! Kom met ons, dit tooneel is niet goed voor u. Voer ons verder!

R. MOOR. Halt — nog een woord, eer wij verder gaan. — Luistert wel, gij helsche uitvoerders van mijne barbaarsche bevelen — Ik houd van dit oogenblik af aan op, uw hoofdman te zijn — Met schaamte en afgrijzen leg ik hier dezen bloedigen staf neder, waaronder gij u geregtigd waandet kwaad te stichten, en dit hemelsche licht met werken der duisternis te bezoedelen — Gaat henen ter regter en ter linker zijde — Wij zullen nooit weder gemeenschap met elkander hebben.

ROOVERS. Ha, moedelooze! waar zijn uwe hoogvliegende plannen? Zijn het zeepbellen geweest, die door den adem eener vrouw verstuiven?

R. MOOR. Wee over mij, dwaas, die waande, de wereld door gruwelen te verbeteren, en de wetten door wetteloosheid te handhaven! Ik noemde het wraak en regt — Ik matigde mij aan, o Voorzienigheid, het stompe van uw zwaard te wetten, en uwe partijdigheid goed te maken — maar — o ijdel kinderspel — daar sta ik aan het einde van een vreesselijk leven, en bespeur tandenklapperend en jammerend, dat twee menschen, als ik, het geheele gebouw der zedelijke wereld te gronde zouden rigten. Genade — genade voor den knaap, die U wilde vervangen — Aan U alleen behoort de wraak. Gij hebt de hand der menschen niet noodig. Wel is waar staat het nu niet meer in mijne magt, het verledene goed te maken — Wat te gronde gerigt is, blijft te gronde gerigt. — Wat ik verpletterd

heb, zal nimmer weder verrijzen — Maar nog blijft mij iets over, waarmede ik de beleedigde wet verzoenen, en de geschonden orde weder herstellen kan. Zij heeft een offer noodig — een offer dat hare onschendbare majesteit voor de geheele menschheid openbaart, — dit offer ben ik zelf. Ik zelf moet voor haar den dood sterven.

ROOVERS. Neemt hem den degen af — hij wil zich zelven dooden.

R. MOOR. Gij dwazen! tot eeuwige blindheid gedoemd! Meent gij misschien, dat de eene doodzonde de andere vernietigt? Meent gij, dat de harmonie der wereld door dezen goddeloozen wanklank zal winnen? (*Hij werpt hun zijne wapens verachtelijk voor de voeten.*) Zij moet mij levend hebben. Ik ga om mij in de handen van het geregt over te leveren.

ROOVERS. Legt hem aan ketenen! Hij is krankzinnig geworden.

R. MOOR. Niet, alsof ik twijfelde, dat het mij niet tijdig genoeg zal vinden, wanneer de hoogere magten zulks willen. Maar het mogt mij in den slaap overvallen, of op de vlugt inhalen, of met geweld en met het zwaard omvatten, en dan ware mij ook de eenige verdienste ontnomen, dat ik er vrijwillig voor gestorven ben. Wat zal ik, als een dief, langer een leven verborgen houden, dat mij reeds lang in den raad van den hemelschen regter ontnomen is?

ROOVERS. Laat hem zijn gang gaan! Het is de zucht om een groot man te zijn. Hij wil zijn leven voor ijdele bewondering opofferen.

R. MOOR. Het is waar, men zou mij daarom kunnen bewonderen. (*Na eenig nadenken.*) Ik herinner mij een' armen sukkel gesproken hebben, toen ik hierheên kwam, die in daghuur werkt en elf kinderen in leven heeft — Men heeft duizend Louis d'or uitgeloofd aan hem, die den grooten roover levend overlevert. Die man kan geholpen worden. (*Hij gaat af.*)

SCHILLER,

KABAAL EN LIEFDE.

TREURSPEL.

PERSONEN.

President VON WALTER, aan het hof van een Duitsch vorst.
FERDINAND, zijn zoon, majoor.
Hofmaarschalk VON KALB.
Lady MILFORD, minnares van den vorst.
WURM, secretaris van den president.
MILLER, stads-muziekmeester.
Vrouw MILLER.
LOUISE, dochter van MILLER.
SOFIE, kamenier van Lady MILFORD.
Een kamerdienaar van den vorst.
Verschillende andere personen.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Kamer bij den muziekmeester.

MILLER *staat op van zijn stoel en legt de violoncel ter zijde. Bij de tafel zit zijne vrouw in haar nachtgewaad aan het ontbijt.*

MILLER (*driftig heen en weêr loopende*). Eens voor altijd! De zaak wordt ernst. Mijne dochter komt in opspraak met den baron. Mijn huis krijgt een kwaden reuk. De president komt er spoedig achter, en — kort en goed, ik verbied den jonker mijn huis.

VROUW MILLER. Jij hebt hem immers niet in je huis gelokt en je dochter niet opgedrongen.

MILLER. Of ik hem niet in mijn huis heb gelokt en hem de meid niet aan den hals heb gehangen, wie zal van zoo iets notitie nemen? Ik ben meester in mijn huis. Ik had mijne dochter beter in 't oog moeten houden. Ik had den majoor *mores* moeten leeren of de zaak zijne Excellentie den papa aan 't verstand moeten brengen. De jonge baron komt er nu met een praatje af, maar de schande komt op het hoofd van den muzikant.

VROUW MILLER (*haar kopje leêg drinkende*). Kom, kom, gekheid, praatjes! Wat zou er op je hoofd komen? Wie zal er je hard om vallen? 't Is immers je beroep, hier je leerlingen te ontvangen en les te geven.

MILLER. Maar zeg mij dan toch, wat moet er van de gansche historie worden? De meid nemen kan hij niet — van nemen kan geen sprake zijn, en om haar tot een — God erbarme zich! Kijk, nu zoo'n adellijk heerschap links en regts, ginds en overal heeft rondgesnuffeld, nu hij de drommel weet wat al niet bij de hand heeft gehad, nu vindt de snoeshaan er lust in, om eens op lager water te peilen. Geef maar acht! Pas op, al heb je oogen van voren en van achteren, hij zal haar voor je neus binnenpakken, keert je later den rug toe, en de meid is voor haar gansche leven bedorven, blijft alleen zitten in de wereld, of — bevalt haar het handwerk dan zet zij het voort, (*de vuist op het voorhoofd slaande*) Jezus Christus!

VROUW MILLER. God beware ons!

MILLER. Er moet voor gewaakt worden. Wat zou zoo'n windbuil anders in zijn schild voeren? De meid is mooi — rank vrolijk en vlug. Van binnen mag 't er uitzien zoo als 't valt, daar pleeg jij vrouwlui over heen te zien, wanneer de lieve God maar voor een aardig kopje en een mooi voetje heeft gezorgd. Heeft onze snaak het plan nu maar eerst goed beraamd, dan gaat het met volle zeilen aan den slag en — kortom, ik vertrouw hem niet. Een mensch blijft een mensch. Dat is genoeg om te weten.

VROUW MILLER. Het is dan wel de moeite waard, dat je de mooije brieven eens leest, die de baron aan je dochter schrijft! Lieve God! Daaruit zie je zonneklaar, dat alleen hare edele ziel hem bekoort.

MILLER. Wel ja — dat is de regte kunst. Men slaat op den zak en meent den ezel. — Wie een compliment aan het lieve vleesch wil maken, laat het goede hart voor bode gaan. Heb ik het anders gedaan? Heeft men 't eerst zoo ver gebragt dat de hartjes top zeggen, dan volgen de zwakke ligchamen in een wip het voorbeeld,

de jongen doen het den ouden na, en per slot van rekening heeft de zilveren maan de rol van koppelaarster gespeeld.

VROUW MILLER. Maar sla je oogen dan eens in die heerlijke boeken, die de majoor heeft gebragt. Je dochter leest er elken dag hare gebeden uit.

MILLER (*fluit*). Hei wat! Bidden! Jij hebt er 't regte verstand van. Het raauwe natuur-vleesch valt nog wat hard voor de kiesche maag van den hoogwelgeboren heer. Hij moet het eerst eene poos in de helsche pestkeuken der romans laten opkoken. Gooi dat vuil op den haard! De meid zuigt mij daar God weet welke bovennatuurlijke zotternijen uit; zulk tuig prikkelt dan als Spaansche vliegen het bloed en roeit ten langen leste het handje vol godsdienst uit, dat de vader er met al zijne kunst in stampte en gelukkig nog zoo wat bij elkaâr hield. Op het vuur, zeg ik! De meid zet zich al die duivels-kunsten in het hoofd; door het heên en weêr zweven in die gekken-wereld, vindt ze later hare woning niet weêr, vergeet, schaamt zich, dat haar vader Miller de vioolspeler is. — — Neen! God verdoeme mij! (*Hij springt driftig op.*) Dadelijk het gebak op 't vuur, en den majoor — ja — den majoor zal ik wijzen, waar de timmerman het gat van de deur heeft gemaakt. (*Hij wil gaan.*)

VROUW MILLER. Wees toch bedaard, Miller! Hoe menig aardig stuivertje hebben ons de presenten — —

MILLER (*keert plotseling terug en plaatst zich voor zijne vrouw met heftig gebaar.*) Het bloedgeld van mijne dochter? Scheer je naar den satan, schandelijke koppelaarster! Liever wil ik met mijne viool gaan bedelen, liedjes spelende voor een ellendig stuk brood — liever mijne violoncel in elkaâr trappen en vuilnis verzamelen in den klankbodem, dan van het geld te leven, dat mijn eenig kind met ziel en zaligheid verdient. Schei uit met dat vervloekte koffijzwelgen en dat walgelijk snuiven, dan behoef je niet het gezigt van je dochter op de markt te plaatsen. Ik heb mij altijd zat gegeten en steeds een goed hemd aan het lijf gehad, voor dat zoo'n verdraaide groothans in mijne woning sloop.

VROUW MILLER. Val toch niet zoo woest met de deur in huis! Je staat oogenblikkelijk in vuur en vlam! — Ik wilde immers alleen maar zeggen, dat wij den majoor niet onbeleefd moeten behandelen, omdat hij een zoon is van den president, dat je toch zeker niet zult vergeten.

MILLER. Ei, daar vat je dus de regte kneep. Welnu, daarom juist moet de zaak van daag nog uit de wereld. De president zal 't in dank van mij opnemen, als hij een regtschapen vader is. Je moet terstond mijn rood fluweelen rok afborstelen, ik wil mij bij zijne Excellentie laten aandienen. Ik zal tot zijne Excellentie zeggen: Mijnheer uw zoon heeft zin in mijne dochter; mijne dochter is te gering voor mijnheer uw zoon's vrouw; maar voor mijnheer uw zoon's bijzit is mijne dochter te goed, en daarmeê basta! — Ik heet Miller.

TWEEDE TOONEEL.

Secretaris WURM. De vorigen.

VROUW MILLER. Ha, goeden morgen, mijnheer de secretaris! Zullen wij 't genoegen hebben eens weêr een bezoek van u te ontvangen?

WURM. Nu ja, laat het zoo zijn, mejufvrouw! Mij dunkt evenwel, wanneer een adellijk heer u die gunst bewijst, dan zal mijn bezoek wel spoedig niet meer in aanmerking komen.

VROUW MILLER. Wat zegt ge daar, mijnheer Wurm! De majoor von Walter bewijst ons wel van tijd tot tijd dat genoegen, maar daarom blijft ons uw bezoek toch altijd even aangenaam.

MILLER (*verdrietig*). Vrouw, een stoel voor mijnheer! Ga zitten, mijn vriend!

WURM (*legt hoed en stok ter zijde en gaat zitten*). Wel zoo! En hoe gaat het met mijne toekomstige — of voormalige? — Ik wil toch niet hopen — komt ze niet voor den dag — juffer Louise?

VROUW MILLER. Dank voor de belangstelling, mijnheer Wurm! Mijne dochter wil zich echter nog maar niet verbeelden —

MILLER (*stoot haar met den elleboog*). Wijf!

VROUW MILLER. Het spijt mij maar, dat zij de eer niet kan genieten, den secretaris hier te zien. Zij is juist naar de mis gegaan, mijne dochter.

WURM. Dat verheugt mij! Ik hoop eens eene vrome Christelijke vrouw aan haar te hebben!

VROUW MILLER (*glimlacht met dommen trots*). Ja — maar, mijnheer de secretaris —

MILLER (*zigtbaar verlegen, knijpt haar in het oor*). Wijf!

VROUW MILLER. Wanneer ons huis u overigens zonder haar mogt bevallen — met veel genoegen, mijnheer —

WURM. Hartelijk dank, zonder haar, hartelijk dank! — Hm! hm!.....

VROUW MILLER. Maar — zooals mijnheer de secretaris zelf zal begrijpen —

MILLER (*zijne vrouw een stoot gevende*). Wijf!

VROUW MILLER. Goed is goed, en beter is beter, men mag toch ook niet het geluk van zijn eenig kind tegenwerken. (*Dom hoogmoedig.*) Gij zult mij immers wel begrijpen, mijnheer?

WURM. (*schuift onrustig op zijn stoel, krabt achter het oor en trekt aan boord en manchetten*). Begrijpen? niet regt — O ja — hoe meent ge dat?

VROUW MILLER. Nu — wel — ik meende maar — (*zij kucht*) het mogt eens zijn, dat de goede God mijne dochter tot eene aanzienlijke mevrouw had bestemd. —

WURM (*springt van zijn stoel*). Wat zegt ge daar? Wat?

MILLER. Blijf zitten! blijf zitten, mijnheer! De vrouw is eene onnoozele gans! Wie zou haar aan dat baantje helpen? Men moet zoo dom zijn als een ezel, om naar dat dwaze gebabbel te luisteren.

VROUW MILLER. Schimp maar zooveel als je wilt. Wat ik

weet, dat weet ik — en wat de majoor gezegd heeft, dat heeft hij gezegd.

MILLER (*in drift ontstoken, grijpt de viool*). Wil je den mond houden? Wil je ook iets van de violoncel op je hersenkas weten? Wat zou je weten? Wat zou hij gezegd hebben? Stoor u niet aan dat gebabbel, vriend! Marsch jij, in je keuken! Gij zult mij toch niet voor zoo'n dommen sukkel houden, dat ik zulke hooge speculatiën met mijne dochter zou ondernemen? Dat zult ge toch niet denken, mijnheer de secretaris?

WURM. Ik heb het ten minste niet aan u verdiend, meester! Gij hebt mij steeds getoond een man van uw woord te zijn, en de toezegging van uwe dochter was zoo goed als onderteekend. Ik heb een post, waarvan eene huishouding ruim kan bestaan; de president is mij genegen; het zal mij niet aan aanbeveling ontbreken, als ik mij in de hoogte wil werken. Gij ziet, dat mijne plannen met juffer Louise ernstig gemeend zijn, ofschoon ze welligt door een' adellijken windbuil verleid — —

VROUW MILLER. Mijnheer de secretaris! Mijnheer Wurm! meer respect als ik u verzoeken mag —

MILLER. Hou je snater, zeg ik — stel u gerust, secretaris! Het blijft zoo als gezegd is. Wat ik verleden herfst aan u gezegd heb, herhaal ik van daag. Ik dwing mijne dochter niet. Wanneer gij haar bevalt — kort en goed — dan mag ze voor mijn part de proef nemen of ze gelukkig met u kan zijn. — Schudt zij het hoofd — nog beter — — in Gods naam, wil ik zeggen — dan neemt gij uw woord terug en drinkt eene flesch met haar vader. De meid moet met u leven — ik niet. Waarom zou ik haar een man, dien ze niet lijden mag, uit pure eigenzinnigheid op den hals schuiven? — om zoo op mijn ouden dag door den duivel als zijn buit te worden gekweld — om uit ieder glas te proeven en bij ieder maal te smaken: Gij zijt de schelm, die uw kind rampzalig hebt gemaakt?

VROUW MILLER. En kort en goed — ik geef mijne toestemming niet, volstrekt niet — mijne dochter is voor eene hoogere partij

bestemd, en ik ga naar 't geregt, als mijn man zich laat bepraten.

MILLER. Wil je armen en beenen aan stukken hebben, verdraaide klappermolen?

WURM (*tot Miller*). Een vaderlijke raad vermag veel bij uwe dochter, en gij zult mij, hoop ik, kennen, mijnheer Miller?

MILLER. Dat u de drommel hale! De meid moet u kennen. Wat ik oude brombeer van u heb afgekeken, is juist geen kost voor eene jonge snoeperige deern. Ik zal u op een haar fijn uitleggen, of gij een man zijt voor een orkest — maar een vrouwengemoed is voor een kapelmeester veel te subtiel. — En dan, rond uit de borst gesproken, vriend, — ik ben een stijve lompe ronde Duitsche kerel — gij zoudt mij voor mijn raad niet erg bedanken. Ik raad mijne dochter niemand aan — maar uw persoon zou ik haar bepaald ontraden, mijnheer Wurm! Laat mij uitspreken. Een minnaar, die den vader te hulp roept, vertrouw ik — met uwe permissie — geene leêge hazelnoot toe. Wanneer hij iets beduidt, dan zal hij zich schamen, zijne liefde op die ouderwetsche onhandige manier voor zijne liefste bloot te leggen. Heeft hij de courage niet, dan is hij een laffe hansworst, en voor zoo een past Louise niet — — Achter vaders rug moet hij zijn part met de dochter spelen. Hij moet het zoo ver brengen, dat de meid liever vader en moeder naar den drommel wenscht, dan hem loslaat — — of dat ze haar vader te voet valt en huilende om den hartsbeminde smeekt, of den bleeken akeligen dood verlangt. Dat noem ik een kerel! dat heet beminnen! en wie het bij 't vrouwvolk niet zoo ver weet te brengen, verdient geen eerlijk wijf.

WURM (*grijpt hoed en stok en gaat heen*). Verpligt, mijnheer Miller.

MILLER (*loopt hem na*). Waarvoor? Waarvoor? Gij hebt immers niets gebruikt, mijnheer Wurm! (*Terugkeerende.*) Hij hoort niets en gaat zijn gang — — 't Is alsof er vergif in mijn bloed komt, als die pennelikker voor mij staat. Een leelijke terugstoo-

tende kerel, alsof hij door een loozen smokkelaar ergens in de wereld van onzen lieven Heere God werd binnengeschagcherd. Die kleine sluwe varkensoogen — die vuurroode vosseharen — die vooruitstekende baviaan-snuit, 't is alsof de natuur louter vergif over het miserabele stuk werk heeft uitgestort en den slungel ergens in een hoek heeft neêrgesmakt — Neen! Eer ik mijne dochter aan zulk een schoft geef, zal ze liever — God vergeef mij — —

VROUW MILLER (*vaart uit, boosaardig*). Zoo'n hond! — maar we zullen hem wel op zijne plaats zetten.

MILLER. Maar jij ook met je vervloekten jonker! Jij hebt mij nog daarbij in 't harnas gejaagd. — Nooit zie ik je zoo dom, als wanneer je om Gods wil verstandig moest zijn. Waar moet dat gezwets van eene voorname dame en je dochter voor dienen? En dan moet je zoo iets juist nog ten overvloede dien ouden gluiperd aan den neus hangen, opdat het nieuwtje morgen van mond tot mond moge gaan. 't Is me zoo'n sinjeur, die met een onnoozel gezigt de huizen der burgers binnensluipt, over kelder en keuken babbelt en, wanneer nu iemand bij ongeluk een neus-wijs woordje ontvalt — Bons! daar vliegt het naar den vorst, de maîtres, den president, en het onweêr barst weldra los boven je hoofd.

DERDE TOONEEL.

LOUISE MILLER *komt op met een boek in de hand.* DE VORIGEN.

LOUISE (*legt het boek neêr, gaat naar Miller en drukt hem de hand.*) Goeden morgen, vader!

MILLER (*hartelijk*). Braaf, Louise! — Het doet mij genoegen, dat ge zoo ijverig aan uwen Schepper denkt. Ga zoo voort, en zijn arm zal u geleiden.

LOUISE. O! ik ben eene groote zondares, vader! — Is hij hier geweest, moeder?

VROUW MILLER. Wie, mijn kind?

LOUISE. Ach! ik vergat, dat er buiten hem nog menschen zijn. — Mijn hoofd is zoo verward. — Hij is er niet geweest — von Walter?

MILLER (*bedroefd en ernstig*). Ik dacht, dat mijne Louise dien naam in de kerk had achtergelaten?

LOUISE (*hem een tijd lang aanstarende*). Ik versta u, vader — gevoel den dolk, dien gij in mijn hart stoot, doch het is te laat. — Ik heb in de kerk geene aandacht meer, vader — de Hemel en Ferdinand grijpen in mijne ziel, en ik vrees — ik vrees — (*Na een oogenblik zwijgens*). Doch neen, beste vader! Als wij den kunstenaar voorbijzien en slechts zijn werk gadeslaan, acht hij zich immers het meest geprezen. — En wanneer nu de liefde voor zijn meesterstuk mij God zelven doet vergeten, vader, zou dat dan niet evenzeer den grooten Schepper welgevallig zijn?

MILLER (*werpt zich moedeloos op een' stoel.*) Daar hooren we 't al! Dat is de vrucht van het verderfelijk lezen!

LOUISE (*loopt onrustig naar het venster*). Waar zou hij op dit oogenblik zijn? De aanzienlijke dames, die hem zien — hem hooren — — ik ben een eenvoudig vergeten meisje. (*Zij schrikt over het gezegde en valt haren vader om den hals.*) Doch neen, neen! vergeef mij. Ik betreur mijn noodlot niet. — Ik wil immers weinig aan hem denken, — het kost toch niets. Dit vonkje leven — o mogt ik het uitblazen en doen vervliegen in een zacht en streelend windje om zijn aangezigt te verkoelen! — Dit bloempje der jeugd — o ware het een viooltje, opdat het nederig en bescheiden onder zijne voeten mogt sterven! Meer zou ik niet verlangen, vader! Zou de trotsche majestueuse zon zich ergeren over het zwakke vliegje, dat zich met luchtige vlerkjes eene spanne tijds opwaarts heft, om zich in hare milde stralen te koesteren?

MILLER (*buigt zich voorover op de leuning van zijn stoel en bedekt het gezigt.*) Hoor, Louise — het luttel overschot van mijn leven — ik zou het gaarne weggeven, als ge den majoor nooit hadt gezien.

LOUISE (*verschrikt*). Wat zegt gij daar? Neen! dat meent gij toch niet, lieve vader! Gij zult niet weten, dat Ferdinand de mijne is, voor mij geschapen, tot mijne zaligheid verkoren door den Vader der liefde! (*Zij staat in gepeins.*) Toen ik hem de eerste maal aanschouwde — (*levendiger*) en het bloed mij naar de wangen steeg — hevig klopten toen mijne aderen, iedere zenuw sprak, iedere ademhaling lispelde: Hij is het! — en mijn hart, zijne eenige behoefte gevoelende, stemde mede in dat woord — en het weêrklonk door de geheele zich verheugende natuur! Toen — o toen gloorde in mijne ziel de eerste morgenglans. — Een stroom van zalige gevoelens vloeide uit mijne borst, zooals de bloemen uit den grond ontluiken, wanneer de lente nadert. Ik zag geene wereld meer, en toch besefte ik, dat zij nooit zoo schoon voor mij was geweest. Ik dacht aan geen God meer, en nooit heb ik Hem zoo vurig lief gehad.

MILLER (*snelt tot haar en drukt haar aan zijne borst*). Louise — dierbaar — kostbaar kind — Neem mijn oud grijs hoofd — neem alles — alles! — Den majoor — God is mijn getuige — ik kan hem nimmer aan u geven. (*Hij gaat af.*)

LOUISE. Ik wil hem immers thans niet bezitten, lieve vader! Deze nietige daauwdruppel tijds — een droom van Ferdinand drinkt hem reeds wellustig op. Ik doe afstand van hem voor het tegenwoordige leven. Dan echter — dan, moeder — wanneer de verachtelijke tooi van rang en stand wordt afgerukt — menschen slechts menschen zijn — Wel breng ik niets mede dan mijne onschuld, maar 'k heb immers zoo vaak van vader gehoord, dat uiterlijke pracht en schitterende titels niets beteekenen, als God de Heer komt om de waarde der harten te toetsen. Dan hoop ik rijk te zijn. Daar toch gelden tranen als blanke paarlen, en een rein gemoed wordt er voor adeldom gerekend! — Dan hoop ik met hem gelijk te staan, moeder! Wat toch zou hem dan nog boven mij kunnen verheffen?

VROUW MILLER (*vliegt op*). Louise! de majoor! Hij is reeds bij de stoep! Waar verschuil ik mij?

LOUISE (*begint te beven*). O blijf toch hier, moeder!

VROUW MILLER. Mijn God! Ik ben nog geheel in nachtkostuum, ik moet mij immers schamen! Ik durf mij zoo niet voor den majoor vertoonen! (*Zij gaat af.*)

VIERDE TOONEEL.

FERDINAND VON WALTER. LOUISE. *Hij vliegt op haar toe — zij zijgt bleek en magteloos op een stoel — hij blijft voor haar staan — zij zien elkander een tijdlang zwijgend aan.*

FERDINAND. Wat zijt gij bleek, Louise!

LOUISE (*staat op en valt hem om den hals*). Het is niets! niets! Gij zijt immers hier. Het is al voorbij!

FERDINAND (*hare hand vattende*). En bemint mijne Louise mij nog? Mijn hart is hetzelfde als gisteren, het uwe ook? Ik ijl hier heen, om te zien of ge welgemoed zijt, om dan heen te gaan en het ook te zijn. Gij zijt het niet!

LOUISE. Ja toch, mijn geliefde!

FERDINAND. Spreek waarheid! Gij zijt het niet! Ik zie in uwe ziel als in het heldere water van dezen diamant. (*Hij toont zijn ring.*) Er is geen stipje aan, of ik heb het opgemerkt — er treedt geene gedachte op uw gelaat, die mij ontsnapt. — Wat is er? Spoedig! Wanneer ik slechts dezen spiegel helder zie, zoo bestaat er geene wolk voor mij in het gansche heelal! Wat deert u?

LOUISE (*ziet hem een oogenblik stom peinzend aan, en spreekt op weemoedigen toon*). Ferdinand! O wist ge toch, hoe weinig die taal voor een burgermeisje deugt.

FERDINAND. Wat is dat? (*Verbaasd.*) Meisje! Zeg mij! Hoe komt ge op die gedachte? — Gij zijt mijne Louise! Wie zegt u, dat ge nog meer moest zijn? Zie eens, welk eene koelheid ik daar bij u bespeur. Zoo ge niets dan liefde voor mij waart, hoe

zoudt ge dan op het denkbeeld komen om eene vergelijking te maken? Wanneer ik bij u ben, dan lost zich mijne gansche ziel op in een blik van u — zijn wij van elkâar verwijderd dan openbaart zich hare werkzaamheid in een droom van u — en gij hebt nog andere gedachten naast uwe liefde? Schaam u! Ieder oogenblik, daaraan gewijd, hebt ge uwen Ferdinand ontstolen!

LOUISE (*vat zijne hand, terwijl zij het hoofd schudt*). Gij wilt mij geruststellen, Ferdinand — mijne oogen van den afgrond wenden, waarin ik zekerlijk zal nederstorten. Ik zie in de toekomst — de stem der eer — uwe plannen — uw vader — mijne nietigheid. (*Verschrikt laat zij plotseling zijne hand los.*) Ferdinand, een zwaard zweeft boven u en mij! Wij moeten scheiden!

FERDINAND. Scheiden! (*Hij springt op.*) Hoe komt ge op die gedachte, Louise? Scheiden? Wie kan het verbond van twee harten vernietigen, of de toonen van één akkoord uit elkaâr rukken? — Ik ben een edelman — Laat eens zien, of mijn adelbrief ouder is dan het scheppings-plan — of mijn wapen meer geldt dan het raadsbesluit des hemels in Louise's oogen, dat zegt: Deze vrouw behoort bij dezen man! — Ik ben de zoon van den president. Des te beter. Wat toch bestaat er op de wereld, buiten de liefde van mijne uitverkorene, dat den vloek kan verzachten, die mijns vaders knevelarij als een erfdeel op mijn hoofd zal laden?

LOUISE. O hoe zeer vrees ik dien vader!

FERDINAND. Ik vrees niets — niets — dan de grenzen uwer liefde! Laat er hinderpalen als bergen tusschen ons treden, zij zullen de trappen zijn, die mij in Louise's armen voeren. De stormen van 't vijandig noodlot zullen mijn geest aanvuren, gevaren kunnen mijne Louise alleen bekoorlijker maken. Dus niet meer van vrees gesproken, geliefde! Ik zelf — ik zal over u waken als de tooverdraak bij den onderaardschen schat. — Vertrouw op mij! Gij hebt geen schutsengel noodig. — Ik zal mij tusschen u en het noodlot plaatsen — iedere grieve van u afweren — iederen droppel uit den beker der vreugde voor u opvangen — en als hemelsche lafenis u aanbieden in de schaal der liefde. (*Haar*

omhelzende.) Aan dezen arm zal mijne Louise door het leven wandelen; schooner dan de hemel u schonk aan de aarde, zult ge naar den hemel wederkeeren, en de hemel zal het met verbazing aanschouwen, dat de liefde alleen de laatste hand legt aan de volmaking der zielen!

LOUISE (*weert hem van zich af in hevige ontroering*). Niets meer! Ik bid u, zwijg! — Zoo ge wist — Laat mij — gij weet niet, dat uwe woorden als furiën in mijne ziel woeden! (*Zij wil gaan.*)

FERDINAND. Louise? Hoe, wat? Welk eene zwakheid!

LOUISE. Ik had dien droom moeten vergeten en zou gelukkig zijn. Thans! van dezen dag af — is de rust mijns levens voorbij — vurige wenschen, onstuimige begeerten zullen voortaan in mijn boezem kampen. — Ga! God vergeve het u! — Gij hebt een' vuurgloed in mijn jeugdig hart ontstoken, die in eeuwigheid niet zal worden uitgebluscht! (*Zij ijlt naar buiten. Hij volgt haar sprakeloos.*)

VIJFDE TOONEEL.

Zaal bij den president.

DE PRESIDENT, *met eene ridderketen om den hals, eene star op de borst, en* SECRETARIS WURM *trèden op.*

PRESIDENT. Een wezenlijk attachement? mijn zoon? Neen, Wurm, gij kunt het mij niet doen gelooven!

WURM. Uwe Excellentie bevele slechts, dat ik het bewijs levere!

PRESIDENT. Dat hij zijn hof maakt bij het burgerkanaille en daar een vriendelijk gezigt toont en zelfs verliefde praat uitkraamt — dat zijn dingen, die ik mogelijk acht — vergeeflijk vind — maar — en nog wel de dochter van een muzikant, zegt ge?

WURM. De dochter van den muziekmeester Miller.

PRESIDENT. Mooi? — Nu zeker, dat spreekt van zelf.

WURM (*levendig*). Het schoonste exemplaar van eene blondine, die, 't is waarlijk niet te veel gezegd, zich mag laten zien naast de eerste schoonheden van het hof.

PRESIDENT (*lacht*). Gij zegt mij, Wurm — dat ge zin hebt in de meid, dat begrijp ik. Maar ziet ge, mijn goede Wurm — het verheugt me uitermate, dat mijn zoon gevoel voor haar heeft, het geeft mij hoop, dat de dames niet onverschillig omtrent hem zullen zijn. Hij kan bij het hof iets gedaan krijgen. — Gij zegt het meisje is schoon, het bevalt mij, dat mijn zoon ook smaak bezit. Als hij de zottin gunstige vooruitzigten voorspiegelt — nog beter — ik zie, dat hij slim genoeg is om waar het zaak is te liegen. Hij kan president worden. Voor mij een bewijs, dat zijn aanleg gelukkig is. Eindigt de grap met een gezonden kleinzoon — Meesterlijk! Dan drink ik eene flesch extra op de uitbreiding van mijn stamboom, en getroost mij om het bij de meid met geld weder goed te maken.

WURM. Alles wat ik hoop is, dat uwe Excellentie deze flesch niet tot verstrooijing behoeft te drinken.

PRESIDENT (*ernstig*). Wurm, bedenk, dat wanneer ik eens geloof, ik uiterst hardnekkig geloof, dat ik onhandelbaar word, zoodra mijn toorn ontbrandt. — Ik wil het nu als eene grap beschouwen, dat ge mij hebt willen opstoken. Dat ge u den medeminnaar liever van den hals zaagt geschoven, wil ik gaarne gelooven. Daar het u echter moeite zou kosten om den zoon van het meisje weg te jagen — zoo moet de vader den aanval ondernemen — dit laat zich begrijpen — en dat ge daartoe zulk een fraaijen aanloop vondt, brengt mij in verrukking. Doch, mijn beste Wurm, ge moet u wachten mij beet te willen nemen. Pas op, dat ge mij deze beuzeling niet voorstelt als eene inbreuk op mijne beginsels!

WURM. Uwe Excellentie verschoone mij! Wanneer inderdaad — zooals zij vreest — de ijverzucht hier in 't spel mogt zijn, dan lag zij alleen in het oog en niet op de tong.

PRESIDENT. En ik verlang dat zij nergens besta. Domme

duivel, wat kan het u schelen of ge den ducaat zuiver uit de munt of van den bankier ontvangt? Neem een voorbeeld aan den adel — met of zonder weten wordt er bij ons zelden een huwelijk gesloten, waarbij niet minstens een half dozijn gasten of bedienden het paradijs van den bruidegom met wiskunstige naauwkeurigheid kunnen meten.

WURM (*maakt eene buiging*). In dit geval behoor ik gaarne tot den burgerstand, edele heer!

PRESIDENT. Bovendien kunt ge eerlang de vreugde smaken, het uw medeminnaar op de aardigste manier betaald te zetten. Juist op dit oogenblik ligt het plan in het kabinet gereed, dat, bij de komst der nieuwe hertogin, lady Milford voor den schijn haar afscheid zal krijgen en, om het bedrog volkomen te maken, in 't huwelijk zal treden. Gij weet Wurm, hoe de magt, die ik bezit, voor een groot deel steunt op den invloed van lady Milford en dat mijne krachtigste springveêren in verband staan met de hartstogten van den hertog. De hertog zoekt eene partij voor lady Milford. Een ander kan zich opdoen — den koop sluiten, met de dame het vertrouwen van den vorst winnen, zich onmisbaar maken — — Om nu den vorst in het net mijner familie te houden, moet Ferdinand lady Milford huwen — — Hebt ge het begrepen? Is het u duidelijk?

WURM. Zoo klaar, dat het mij in de oogen springt. — — De *president* levert hier voor 't minst een bewijs dat de *vader* bij hem vergeleken maar een *schooljongen* is. Wanneer de majoor zich in dezelfde mate een gehoorzamen zoon toont, als gij den liefhebbenden vader verraadt, dan heeft uwe Excellentie welligt kans haren eisch met protest terug te ontvangen.

PRESIDENT. Gelukkig, dat ik nog nooit heb teruggedeinsd voor de uitvoering van een plan, wanneer ik met een *„het zal geschieden"* kon beginnen. — Doch zie, Wurm, wij zijn nu weer o ons vorig punt teruggekomen. Ik maak mijn zoon nog dezen voormiddag met zijne verloving bekend. Het gezigt, dat hij daarbij zal zetten, moet uwen argwaan regtvaardigen of geheel en al wederleggen.

WURM. Edele heer, ik vraag verschooning! Het donkere gezigt, dat hij u zeer zeker zal toonen, kan men even goed in rekening brengen aan de bruid, die gij hem schenkt, als aan de andere waarvan gij hem berooft. Ik verzoek u om eene sterkere proef! Kies voor hem de heerlijkste partij uit het land, en wanneer hij ja zegt, zoo kunt gij den secretaris Wurm drie jaren in de boeijen laten sluiten.

PRESIDENT (*bijt op de lippen*). Duivels!

WURM. Het is niet anders! De moeder — de domheid in eigen persoon — heeft in haren eenvoud te veel tegen mij gekakeld.

PRESIDENT (*gaat heen en weer en verkropt zijn toorn*). Goed! Dezen morgen nog.

WURM. Uwe Excellentie vergete evenwel niet, dat de majoor — de zoon van mijn meester is!

PRESIDENT. Gij zult gespaard worden, Wurm.

WURM. En dat de dienst, u van eene ongebeden schoondochter te ontslaan —

PRESIDENT. De wederdienst waard is, om u aan eene vrouw te helpen? Het zij zoo, Wurm!

WURM (*buigt met een vergenoegd lachje*). Eeuwig de uwe, edele heer! (*Hij wil gaan.*)

PRESIDENT. Wat ik u heb toevertrouwd, Wurm! (*Dreigend.*) Zoo ge u verpraat —

WURM (*lacht*). Dan moge uwe Excellentie mijne valsche handteekeningen voor den dag halen! (*Hij gaat af.*)

PRESIDENT. Gij zijt in mijne magt. Ik houd hem vast aan zijne eigen schurkenstreken, even als een meikever aan den draad!

EEN KAMERDIENAAR (*treedt binnen*). De hofmaarschalk von Kalb —

PRESIDENT. Hij komt alsof hij geroepen ware! — Laat hem binnen (*Kamerdienaar gaat af.*)

ZESDE TOONEEL.

(DE HOFMAARSCHALK VON KALB *in een rijk maar smakeloos hofkostuum, met kamerheersleutel, twee horologiën en een degen. Blootshoofd en gefriseerd à la Hérisson. Hij stapt met groot geweld naar den president en spreidt een amber-geur om zich heen.*)

DE HOFMAARSCHALK (*hem de hand reikende*). Ha, goeden morgen, mijn waarde! Goed gerust? wel geslapen? — Gij neemt mij toch niet kwalijk, dat ik zoo laat het genoegen heb — dringende bezigheden — de keukenlijst — uitnoodigingen — het arrangement der partijen voor de sledevaart van heden middag — — Ah — en toen moest ik bij het *lever* tegenwoordig zijn en zijne Doorluchtigheid inlichting geven omtrent het weêr.

PRESIDENT. Ja, maarschalk, met dat alles hebt ge waarlijk niet eer gereed kunnen zijn!

HOFMAARSCHALK. Bovendien heeft die schelm van een kleêrmaker mij nog laten zitten.

PRESIDENT. En toch kant en klaar?

HOFMAARSCHALK. Dat is nog niet alles! Het eene malheur volgt heden op het andere! Hoor maar eens!

PRESIDENT (*verstrooid*). Is het mogelijk?

HOFMAARSCHALK. Hoor maar eens! Ik wilde juist uit de koets stappen, toen de hengsten eensklaps schichtig werden, zij trappelden en steigerden, dat mij — ik bid u! — het straatvuil tegen de kousen spatte. Wat nu te beginnen? Plaats u om Gods wil eens in mijn toestand, baron! Daar stond ik. Het was reeds laat. Maar zoo in 't gevolg van zijne Doorluchtigheid te verschijnen — Regtvaardige God? Wat valt mij in? Ik boots eene flaauwte na! Men brengt mij hals over kop in de koets! Ik in vollen ren naar huis — verwissel de kousen — rijd terug — Wat zegt gij er van? — en ben nog de eerste in de antichambre — Wat zegt gij er van?

PRESIDENT. Een heerlijk impromptu van het menschelijk vernuft! Doch dit ter zijde, Kalb — Gij hebt dus reeds met den hertog gesproken?

HOFMAARSCHALK (*met ophef*). Twintig en eene halve minuut.

PRESIDENT. Wel zoo! en ge weet dus zeker eenig belangrijk nieuws?

HOFMAARSCHALK (*deftig, na eenig zwijgen*). Zijne Doorluchtigheid is heden gekleed *en merde-d'oye*.

PRESIDENT. Is het waar? — Nu, maarschalk, ik heb toch een beter nieuws voor u — Dat lady Milford barones von Walter wordt, is zeker wat nieuws voor u?

HOFMAARSCHALK. Dat kunt ge denken! en is het reeds in orde gebragt?

PRESIDENT. Onderteekend, maarschalk — en gij zult mij verpligten met terstond tot haar te gaan, haar op een bezoek voor te bereiden, en het voornemen van Ferdinand door de gansche residentie bekend te maken!

HOFMAARSCHALK (*vereerd*). O met het grootste genoegen, mijn waarde! Wat zou mij aangenamer kunnen zijn? Ik vlieg terstond — (*Drukt hem de hand.*) Vaarwel — over een uur is het overal in de stad bekend. (*Hij trippelt uit de kamer.*)

PRESIDENT (*hem nalagchende*). Wie durft nu nog beweren, dat die wezens voor niets deugen in de wereld —— Het moet thans wel van Ferdinand uitgaan, of de gansche stad spreekt leugens. (*Hij schelt. — Wurm komt.*) Mijn zoon moet binnenkomen! (*Wurm gaat, de president loopt peinzend heen en weêr.*)

ZEVENDE TOONEEL.

PRESIDENT, FERDINAND. WURM, *die dadelijk heengaat.*

FERDINAND. Gij hebt mij laten roepen, vader —

PRESIDENT. Dit moet ik helaas, om mijn zoon gehoorzaamheid te leeren! — Laat ons alleen, Wurm! — Ferdinand, ik heb u reeds sinds lang gadegeslagen, en ontwaar bij u niets meer van dat

jeugdig vuur, die vrolijke luim, die mij vroeger zooveel genoegen baarden! Er ligt een zonderlinge strijd op uw aangezigt geteekend. Gij ontwijkt mij — gij ontwijkt uwen kring. — Foei! Men wil liever tien misstappen van uwe jeugd over 't hoofd zien, dan ééne afgetrokken luim verdragen. — Laat alles aan mij over, mijn zoon! Laat mij de zorg over voor uw toekomstig heil, en denk aan niets dan mijne ontwerpen te volgen. — Kom, geef mij uwe hand, Ferdinand!

FERDINAND. Gij zijt heden bijzonder hartelijk, vader!

PRESIDENT. Heden, slimme knaap — en dat *heden* met zoo'n bitter gebaar? (*Ernstig.*) Ferdinand! Voor wien heb ik mij op het gevaarlijke pad gewaagd, dat naar het hart van den vorst geleidt? Voor wien heb ik voor eeuwig mijn geweten en den hemel verloochend? — Hoor, Ferdinand — Ik spreek tot mijn zoon — Voor wien heb ik, door mijn voorganger uit den weg te ruimen, eene ruime baan geopend — eene geschiedenis met bloed bezoedeld, die mij als een bijtend venijn des te heviger op het harte brandt, hoe meer ik waak om haar voor 't oog der wereld verborgen te houden? Kom, zeg mij, Ferdinand! Voor wien heb ik dit alles gedaan?

FERDINAND (*treedt verschrikt achteruit*). Toch niet voor mij, vader? De bloedvlek van die misdaad zal immers niet op mij terugvallen? Bij den levenden God! Het ware beter nooit geboren te zijn, dan als de schuldelooze oorzaak van dit wanbedrijf Gods aarde te bewonen!

PRESIDENT. Wat beteekent dat? Wat? Ik zal het uw romantisch hoofd ten goede houden! — Ferdinand — ik wil mij niet driftig maken! — Onhandelbare knaap, beloont ge op die wijze mijne slapelooze nachten? Is dat het loon voor mijne ingespannen zorg? Dat het loon voor de vlijmende schorpioen-steken van mijn verontrust geweten? — Op mij valt de last der verantwoording — op mij rust de vloek der geregtigheid. — Gij neemt uw geluk uit de tweede hand over. — De misdaad kleeft niet aan het erfgoed.

FERDINAND (*heft de regterhand omhoog*). Plegtig doe ik afstand

van een erfdeel, waaraan de nagedachtenis van een slechten vader is verbonden!

PRESIDENT. Hoor eens jongen — wek mijn toorn niet op! — Als ik naar uw zin te werk ging, dan zoudt ge uw gansche leven in het stof kruipen!

FERDINAND. O zulks zou altijd oneindig beter zijn, vader, dan dat ik om den troon moest kruipen!

PRESIDENT (*met verkropte spijt.*) Hm! — Men moet u dwingen, uw geluk te waarderen! Waartoe honderden met de uiterste krachtsinspanning niet kunnen opklimmen, daar wordt gij als het ware spelende of slapende heengedragen! Op uw twaalfde jaar waart ge vaandrig! Op uw twintigste zijt ge majoor! Ik heb het bij den hertog bewerkt. Gij zult de uniform afleggen en plaats nemen in het kabinet! — De vorst sprak onlangs van een geheimraad — van gezantschappen — van buitengewone gunsten! Eene heerlijke toekomst ligt voor u open! De regte weg onmiddelijk naar den troon — naar den troon zelven — want hij, die de magt in handen heeft, staat boven hem die haar slechts in schijn bezit. — Brengt die gedachte u niet in verrukking?

FERDINAND. Zij brengt mij niet in verrukking, daar mijne gedachten over grootheid en geluk niet met de uwe overeenkomen! — Uwe zaligheid ligt alleen in verderven. Nijd, vrees en vloek zijn de akelige spiegels, waarin de grootheid van een dwingeland weêrkaatst — Tranen, wanhoop en razernij zijn de vreesselijke geregten, waaraan die gelukkigen zich vergasten, die zij inzwelgen totdat zij in een wilden roes in de eeuwigheid voor de voeten van den grooten God nederstorten. — Mijn ideaal van geluk is besloten in het begrip van innerlijke tevredenheid! In mijn eigen hart zijn al mijne wenschen verborgen!

PRESIDENT. Meesterlijk! Onverbeterlijk! Na verloop van dertig jaren hoor ik weêr de eerste les! — Jammer evenwel, dat mijn vijftigjarige kop voor het leeren te taai is geworden! — Om echter dit zeldzame talent niet bij u te laten verloren gaan, zal ik iemand aan uwe zijde plaatsen, waarmêe ge elken dag het beoefenen uwer

onbekookte dwaasheden kunt voortzetten. — Gij moet besluiten — heden nog besluiten — om eene vrouw te nemen.

FERDINAND (*treedt verschrikt achteruit*). Vader!

PRESIDENT. Zonder komplimenten! Ik heb lady Milford uit uw naam een kaartje gezonden. Gij zult u zonder uitstel gereed maken om haar in persoon aan te kondigen, dat ge haar bruidegom zijt!

FERDINAND. Lady Milford, vader?

PRESIDENT. Gij kent haar!

FERDINAND (*onstuimig.*) Wie zou de schandzuil van het hertogdom niet kennen? Doch ik ben wel dwaas, lieve vader, om uwe luim voor ernst te houden? Zoudt gij vader willen zijn van den eerloozen zoon, die zich aan eene hofboeleerster verbond?

PRESIDENT. Nog meer! Ik zelf zou haar mijn hof maken, zoo een vijftigjarige haar maar beviel! Zoudt gij den zoon niet willen heeten van dien eerloozen vader?

FERDINAND. Neen! zoo waar God leeft!

PRESIDENT. Eene onbeschaamdheid, die ik om hare zeldzaamheid wil vergeven —

FERDINAND. Ik bid u, vader! houd mij niet langer in een toestand, waarin het mij ondragelijk wordt, uw zoon genaamd te worden!

PRESIDENT. Jongen, zijt ge dol? Welk verstandig man zou niet hunkeren naar de onderscheiding, om met zijn vorst zulk een aanzienlijken koop te sluiten?

FERDINAND. Gij wordt mij tot een raadsel, vader! Gij noemt het onderscheiding — onderscheiding, datgene van den vorst te mogen ontvangen, waardoor hij beneden andere menschen afdaalt?

PRESIDENT (*schaterend lagchende*).

FERDINAND. Gij moogt er om lagchen — Ik zal er mij niet aan storen, vader! Met welk gezigt zou ik mij voor den geringsten daglooner moeten vertoonen, die met zijne vrouw, in zijne armoede, toch een rein ligchaam ten huwelijk ontvangt? Met welk gezigt voor de wereld? voor den vorst? Met welk gezigt

voor de boeleerster zelve, die de brandvlekken harer eer in mijne schande zou uitwasschen?

PRESIDENT. Waar ter wereld hebt ge die gladde tong gekregen, jongenlief?

FERDINAND. Ik bezweer u bij hemel en aarde, vader! Het verkoopen van uwen eenigen zoon kan u nooit zoo gelukkig maken, als hij rampzalig zal worden! Ik offer u mijn leven op, als het uwe grootheid kan bevorderen. Mijn leven heb ik van u ontvangen, en zou geen oogenblik aarzelen om het voor uwe grootheid prijs te geven! Mijne *eer*, vader! — zoo gij mij de *eer* ontrooft — dan noem ik het een laag boevenstuk, dat gij mij het aanzijn hebt gegeven, en ik zal den vader en den koppelaar vloeken!

PRESIDENT (*hem vertrouwelijk op den schouder kloppende*). Braaf, beste zoon! Nu zie ik dat ge een man zijt en de beste vrouw uit het gansche hertogdom verdient. — Zij zal de uwe worden — Dezen middag nog zult ge verloofd worden met de gravin von Ostheim!

FERDINAND (*op nieuw verrast*). Is dit uur bestemd, om mij geheel te verpletteren?

PRESIDENT (*een sluwen blik op hem werpende*). Uwe eer zal toch, hoop ik, hier niets tegen in te brengen hebben?

FERDINAND. Neen, vader! Frederika von Ostheim zou ieder ander gelukkig kunnen maken! (*In zich zelven, verward.*) Wat in mijn hart voor zijne boosaardigheid nog verschoond bleef, wordt door zijne goedheid vernield.

PRESIDENT (*steeds het oog op hem gevestigd*). Ik wacht op uwen dank, Ferdinand! —

FERDINAND (*vliegt naar hem toe en grijpt zijne hand*). Vader! Uwe goedheid doet mijn gevoel ontgloeijen — warmen dank, vader, voor uwe teedere zorg! — Uwe keus is onberispelijk — doch ik kan — ik mag — heb medelijden met mij — ik kan de gravin niet beminnen!

PRESIDENT (*deinst eene schrede terug.*) Holla! Daar snap ik den

jongen heer! Daar zit hij in de val, de slimme huichelaar! — Het was dus niet de eer, die u van lady Milford terughield. — Niet de persoon, maar het huwelijk heeft u afkeer ingeboezemd? —

FERDINAND (*staat als versteend, draait zich eensklaps om, en wil wegijlen*).

PRESIDENT. Waarheen? Halt! Is dat de eerbied, dien ge mij verschuldigd zijt? (*De majoor keert terug.*) Gij zijt bij lady Milford aangediend. Ik heb den vorst mijn woord gegeven! De stad en het hof zijn haarklein met de zaak bekend! — Als ge mij tot een leugenaar maakt, jongen — voor de stad — voor lady Milford, voor den vorst en voor het hof tot een leugenaar maakt — of wanneer ik achter zekere geschiedenissen kom — Halt! Holla! Wat doet op eens dien blos op uwe wangen verbleeken?

FERDINAND (*doodsbleek en bevende*). Hoe? wat? Niets, niets, vader!

PRESIDENT (*een scherpen blik op hem werpende.*). En wanneer het iets mogt zijn — en zoo ik het spoor mogt ontdekken van uwe weêrspannigheid — Ha, jongen, het bloote vermoeden kan mij reeds woedend maken! Ga oogenblikkelijk! De wachtparade zal beginnen! Gij gaat naar lady Milford, zoodra het parool gegeven is! — Wanneer ik spreek, siddert een hertogdom! Wij zullen zien of een stijfhoofd als mijn zoon mij zal beheerschen! (*Hij gaat en komt nog eens terug.*) Jongen, ik zeg u, gij zult er heengaan, of het zij u geraden mijn toorn te ontvlieden!

(*Hij gaat af.*)

FERDINAND (*als uit eene verdooving ontwakende*). Is hij weg? Was dat de stem eens vaders? Ja! ik zal tot haar gaan — en haar dingen vertellen — haar een spiegel voorhouden — Onwaardige! en zoo ge *dan* nog mijne hand begeert, — dan zal, al stond ge daar met al den trots van Engeland omgeven, — dan zal een Duitsch jongeling u voor het gezigt van den adel, van de officieren en het volk met verachting van zich stooten! (*Hij vliegt naar buiten.*)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Eene zaal in het paleis van lady Milford; regts eene sofa, links een klavier.

LADY MILFORD *in een los, doch bevallig négligé, het haar ongekapt, zit voor het klavier en fantaseert;* SOFIE, *de kamenier, treedt voor het venster.*

SOFIE. De officieren gaan uit elkâar! De wachtparade is afgeloopen — maar ik bespeur von Walter niet!

LADY MILFORD (*zeer onrustig opstaande, wandelt door de zaal*). Ik weet niet wat mij deert, Sofie. — Ik was nooit zoo te voren. — Gij hebt hem niet gezien? — Het is waar, hij zal zich niet overhaasten — Als eene misdaad drukt het mij op het hart — Ga, Sofie — laat den vlugsten klepper zadelen, die in den stal is! Ik moet in de ruimte — de menschen en den blaauwen hemel aanschouwen, om mijn hart te verligten en mijne benaauwde borst vrij te doen ademen!

SOFIE. Mogt gij u niet wel gevoelen, mylady — geef dan hier eene partij! Laat de hertog hier zijne tafel houden, of de speeltafel voor uwe sofa plaatsen! Wanneer mij eene gril in het hoofd zat — moest de vorst en het gansche hof tot mijne dienst staan.

LADY MILFORD (*vlijt zich op de sofa neêr*). Ik bid u, laat mij met rust! Ik geef u een diamant voor ieder uur, dat ik buiten hun gezelschap kan zijn! Moet ik mijne vertrekken met zulke voorwerpen stoffeeren? — Ellendige lage wezens, die, alsof er een geest verschijnt, neus en mond optrekken, wanneer mij een hartelijk woord ontvalt. — Slaven van een enkelen poppen-draad, dien ik gemakkelijker dan mijn borduur-draad kan regeren! Wat zal ik aanvangen met wezens, die harten bezitten zoo geheel op uurwerken gelijkende? Kan het mij genoegen geven hun iets te vragen, als ik vooraf weet wat zij antwoorden zullen? Of een woord met hen te wisselen, wanneer zij den moed niet hebben, met mij in gevoelen te verschillen? — Weg met hen! Het is verdrietig op een ros te draven, dat niet op de stang van den teugel bijt!

(*Zij gaat voor het venster.*)

SOFIE. Maar gij zult toch den vorst wel uitzonderen, mylady! De schoonste man — de vurigste minnaar — de geestigste kop in zijn land!

LADY MILFORD. Omdat het *zijn* land is — en alleen daarom, Sofie, ben ik eenigermate te verontschuldigen! Gij zegt dat men mij benijdt! Arm kind! Men moest mij liever beklagen! Onder al diegenen, welke zich laven aan de magt van den vorst, is de minnares het ergst misdeeld, daar zij alleen den rijken, magtigen heer in zijne ware armoedige gestalte ontmoet. Het is waar — hij kan, met den talisman zijner magt, alles wat mijn hart verlangt als een tooverkasteel te voorschijn roepen! Hij plaatst de schatten van alle werelddeelen op zijne tafel — vormt paradijzen uit woestenijen — laat de bronnen van zijn land als fonteinen springen of verteert het merg van zijn volk met een schitterend vuurwerk — Maar kan hij ook zijn hart gebieden, met warmte en kracht te slaan voor een hart, dat warm en krachtig klopt? Is hij in staat, met al de inspanning van zijn matten geest, eene enkele grootsche gedachte te scheppen? Mijn hart lijdt gebrek bij al den overvloed der zinnen, en wat baten mij duizend betere gevoelens, die ik telkens moet onderdrukken?

SOFIE (*ziet haar met verwondering aan*). Maar hoe lang is het dan geleden, mylady, dat ik in uwe dienst ben?

LADY MILFORD. Omdat ge mij eerst heden leert kennen? Het is waar, lieve Sofie — ik heb mijne eer aan den vorst verkocht; doch mijn hart heb ik bewaard — een hart, dat misschien nog een echtgenoot waardig is — waarover de besmettelijke lucht van het hof, als de adem over het spiegelglas, is heengetogen! — Geloof mij, beste Sofie, ik zou het reeds voor lang den armzaligen vorst geopenbaard hebben, wanneer mijn trots had kunnen gedoogen, mijne plaats aan het hof voor eene andere dame in te ruimen!

SOFIE. En datzelfde hart onderwierp zich zoo gemakkelijk aan dien trots?

LADY MILFORD (*levendig*). Alsof het zich niet reeds gewroken had? Zich thans nog niet bitter wreekt? — Sofie! (*Met nadruk de hand op Sofie's schouder leggende.*) Wij vrouwen hebben slechts te kiezen tusschen *gebieden* en *gehoorzamen;* maar het toppunt van gezag is toch maar een ellendige toestand, wanneer ons de hoogere weelde wordt ontzegd, om slavinnen te mogen zijn van een man, dien wij beminnen!

SOFIE. Eene waarheid, mylady, die ik het laatst van u dacht te hooren!

LADY MILFORD. En waarom, mijne Sofie? Kan men dan niet duidelijk zien aan het onhandig voeren van dien *scepter*, dat wij alleen voor den *leiband* zijn bestemd? Hebt ge dan nooit aan die luimige wuftheid, aan die wilde uitspanningen kunnen bespeuren, dat zij slechts dienden om onstuimiger begeerten in mijn boezem te onderdrukken?

SOFIE (*treedt verbaasd terug*). Mylady!

LADY MILFORD (*opgewonden*). Bevredig die wenschen! Geef mij den man, die in mijne gedachten leeft — dien ik aanbid — dien ik moet bezitten, Sofie — of om wien ik zal sterven. (*Teeder.*) Laat mij uit zijn mond vernemen, dat liefde-tranen schooner blinken in ons oog, dan diamanten in het haar — (*hartstogtelijk*) en ik werp

den vorst zijn hart en zijn rijk voor de voeten, vlugt met dien man naar de eenzaamste woestijn der aarde — —

SOFIE (*ziet haar verschrikt aan*). Mijn hemel! wat wilt gij? Wat deert u, mylady?

LADY MILFORD (*onthutst*). Gij verbleekt? Heb ik welligt te veel gezegd? — O laat mij uwe tong boeijen met het vertrouwen, dat ik u schenk — hoor verder — hoor alles —

SOFIE (*ziet angstig om zich heen*). Ik vrees, mylady — ik vrees — och, ik verlang niets meer te hooren!

LADY MILFORD. De verloving met den majoor — Gij en de gansche wereld meent, dat het een *hof-kabaal* is — Sofie — bloos niet — schaam u niet over mij — die verloving is het werk *mijner liefde!*

SOFIE. God! Wat hoor ik?

LADY MILFORD. Zij lieten zich bepraten, Sofie — de zwakke vorst — de politieke Walter — de onnoozele maarschalk — zij zullen er allen op zweren, dat dit huwelijk een onfeilbaar middel is, om mij voor den hertog te redden en de band tusschen ons vaster te knoopen! — Ja! om ze voor eeuwig van een te scheuren! voor eeuwig die schandelijke ketens te verbreken! Bedrogen leugenaars! Door eene zwakke vrouw misleid! Gij zelven voert den geliefde in mijne armen! Dat is immers alles wat ik begeer — Wanneer ik hem éénmaal bezit — als ik hem bezit — o dan voor eeuwig uit mijne oogen, gehate grootheid —

TWEEDE TOONEEL.

EEN OUDE KAMERDIENAAR VAN DEN VORST *met een juweelkistje.* DE VORIGEN.

KAMERDIENAAR. Zijne Doorluchtigheid, de hertog, laat mylady groeten en zendt haar deze brillanten tot bruidsgeschenk! Zij zijn zoo even uit Venetie ontvangen!

LADY MILFORD (*opent het kistje en deinst terug*). Mensch! hoe veel betaalt uw hertog voor die steenen?

KAMERDIENAAR (*met een donker gezigt*). Zij kosten hem geen penning.

LADY MILFORD. Wat? Zijt ge krankzinnig? *Niets?* — en (*terwijl zij eene schrede van hem terugwijkt*) gij werpt mij toch een blik toe, alsof gij mij doorboren wildet — zij kosten hem *niets*, deze onschatbare steenen?

KAMERDIENAAR. Gisteren zijn zeven-duizend landverhuizers van hier naar Amerika vertrokken — die hebben alles betaald.

LADY MILFORD (*legt de steenen neêr, en loopt driftig door de zaal, na een oogenblik zwijgens*). Man! Wat deert u? Ik geloof, dat gij weent?

KAMERDIENAAR (*wischt de oogen af, met holle stem en bevende leden*). Edelgesteenten kostelijker dan deze — ik heb er ook twee zonen bij.

LADY MILFORD (*bevende, vat zijne hand.*) Toch niet gedwongen?

KAMERDIENAAR (*vreesselijk lagchende*). O God! Neen — geheel vrijwillig! Er traden wel enkele opgewonden jongelingen voor het front en vroegen den overste, tegen welken prijs de vorst zijne onderdanen verkocht? — Maar onze genadige vorst liet zijne regimenten op de paradeplaats aanrukken en die knapen neêrschieten. Wij hoorden de buksen knallen, zagen hunne hersenen over de steenen spatten, en het gansche leger riep: Hoezee! naar Amerika! —

LADY MILFORD (*zinkt geheel ontzet op de sofa neêr*). God! God! En ik hoorde niets? Ik merkte niets?

KAMERDIENAAR. Ja, mevrouw! Waarom moest ge nu ook juist met onzen vorst op de hertenjagt zijn, toen het sein voor den aftogt werd gegeven? — Gij moest het genot niet verzuimd hebben, om getuige te zijn van het tooneel, dat er voorviel, toen het geluid der trommen de mare verkondigde: het is tijd! en huilende weezen hier een voortgesleurden vader vasthielden, elders eene wanhopige moeder met haar zuigeling in de bajonetten stortte,

bruid en bruidegom met sabelhouwen van elkaâr werden gescheiden, en stramme grijsaards den jongelingen wanhopig hunne krukken nawierpen — En onder dit verschrikkelijk bedrijf de rommelende trommen, opdat de Alwetende God onze stemmen niet zou hooren —

LADY MILFORD (*staat op, hevig ontroerd*). Weg met die steenen. Zij veroorzaken helsche wroegingen in mijn hart! (*Zachter tot den kamerdienaar.*) Wees bedaard, ongelukkige vader! Zij zullen terugkeeren. Zij zullen hun vaderland wederzien.

KAMERDIENAAR (*met aandoening*). De Hemel weet het! Zij zullen wederkeeren! Bij de poort nog keerden zij zich om, en riepen: „God zij met u, vrouw en kinderen! — Leve de vorst — Bij het jongste gerigt zullen wij elkander wederzien!"

LADY MILFORD (*met snelle schreden heen en weêr gaande*). Vreesselijk! afschuwelijk! — Men maakte mij wijs, dat ik alle tranen van dit volk had gedroogd — Akelig, verschrikkelijk worden mij de oogen geopend — Ga heen — zeg uwen heer — dat ik hem in persoon mijn dank zal betuigen! (*Kamerdienaar gaat, zij werpt hem hare geldbeurs in den hoed.*) En neem dit, omdat ge mij de waarheid hebt gezegd —

KAMERDIENAAR (*werpt de beurs verachtelijk op de tafel*). Leg dit naast het andere! (*Hij gaat heen.*)

LADY MILFORD (*ziet hem met verbazing na*). Sofie, vlieg hem na, vraag hem zijn naam! Hij zal zijne zonen terug hebben! (*Sofie gaat. Lady M. gaat peinzend heen en weêr. Pause. Tot Sofie, die terugkomt*). Liep er onlangs geen gerucht, dat eene stad aan de grenzen door een brand is verwoest, en meer dan vier-honderd huisgezinnen tot den bedelstaf zijn gebragt? (*Zij trekt aan de schel.*)

SOFIE. Wat brengt u op die gedachte? Inderdaad, het is zoo, en de meesten dier ongelukkigen dienen thans als lijfeigenen bij hunne schuldeischers of verkwijnen in de groeven van de vorstelijke zilvermijnen.

EEN BEDIENDE (*komt*). Wat beveelt mylady?

LADY MILFORD (*geeft hem de edelgesteenten*). Laat die steenen onmiddelijk verkoopen, en het geld overzenden en onder de vierhonderd huisgezinnen verdeelen, die door den brand arm zijn geworden

SOFIE. Mylady, bedenk u wel, dat gij u blootstelt aan volkomen ongenade!

LADY MILFORD (*met waardigheid*). Moet ik den vloek van zijn land op mijn hoofd dragen? (*Zij wenkt den bediende, die heengaat*) of verlangt ge dat ik onder het verpletterend wigt dier tranen neêr zal zinken? — Neen, Sofie — 't Is beter valsche juweelen in het haar, en het bewustzijn eener goede daad in het hart te dragen!

SOFIE. Maar juweelen als deze! Gij hadt toch wel een minder stel kunnen nemen! Neen, zoo waar, mylady! Het is u niet te vergeven!

LADY MILFORD. Onnoozel kind! Er zullen daardoor in een oogenblik meer diamanten en paarlen voor mij vallen, dan tien koningen in hunne kroonen dragen, en schoonere — —

BEDIENDE (*komt terug*). Majoor von Walter —

SOFIE (*springt op lady M. toe*). Mijn God! gij verbleekt —

LADY MILFORD. De eerste man, die mij doet beven — Sofie — Ik ben ongesteld, Eduard — Halt — Is hij opgeruimd? Wat zegt hij? O Sofie! Niet waar, ik ben leelijk?

SOFIE. Ik bid u, mylady! —

BEDIENDE. Beveelt gij, dat ik hem belet geef?

LADY MILFORD (*stamelende*). Laat hem binnen komen. (*Bediende af.*) Spreek, Sofie! — Wat zal ik tot hem zeggen? Hoe zal ik hem ontvangen? Ik zal niet kunnen spreken! — Hij zal den spot drijven met mijne ontroering — Hij zal — o welk voorgevoel heb ik — Gij wil mij verlaten, Sofie? — Blijf! Neen! — Ga! — Och, blijf toch maar! (*De majoor komt door de receptiezaal*).

SOFIE. Herstel u! Hij komt reeds!

DERDE TOONEEL.

FERDINAND VON WALTER. DE VORIGEN.

FERDINAND (*met eene ligte buiging*). Zoo ik u ergens in storen mogt, mevrouw —

LADY MILFORD (*in zigtbare ontroering*). In het geheel niet, majoor.

FERDINAND. Ik kom op last van mijn vader —

LADY MILFORD. Ik ben tot zijne dienst.

FERDINAND. En moet u mededeelen, dat wij zamen zullen huwen — Zoo luidt de last van mijn vader.

LADY MILFORD (*bleek en bevende*). Niet van uw eigen hart?

FERDINAND. Ministers en koppelaars plegen zoo iets nooit te vragen!

LADY MILFORD (*met zooveel angst, dat zij bijna in de woorden blijft steken*). En gij zelf hebt er niets meer bij te voegen?

FERDINAND (*met een blik op de kamenier*). Nog zeer veel, mylady!

LADY MILFORD (*geeft Sofie een wenk, deze verwijdert zich*). Mag ik u deze sofa aanbieden?

FERDINAND. Ik zal kort zijn, mylady!

LADY MILFORD. Welnu?

FERDINAND. Ik ben een man van eer!

LADY MILFORD. Dien ik hoogacht!

FERDINAND. Een edelman!

LADY MILFORD. Geen betere in het hertogdom!

FERDINAND. En officier!

LADY MILFORD (*vleijende*). Gij voert hier hoedanigheden aan, die ook anderen met u gemeen hebben! Waarom zwijgt gij van hoogere verdiensten, die geen sterveling dan gij alleen bezit?

FERDINAND (*koud*). Zulks is hier overbodig!

LADY MILFORD (*met klimmenden angst*). Maar waartoe moet ik deze inleiding aanhooren?

FERDINAND (*langzaam en met nadruk*). Als een protest der eer, zoo gij lust mogt hebben mijne hand te eischen!

LADY MILFORD (*geraakt.*) Wat wil dat zeggen, majoor?

FERDINAND (*bedaard*). De taal van mijn hart — van mijn voorgeslacht — en van dezen degen.

LADY MILFORD. Die degen werd u door den vorst geschonken.

FERDINAND. De staat schonk hem mij door de hand van den vorst — God schonk mij een hart — mijn voorgeslacht liet mij een naam!

LADY MILFORD. De naam van den hertog —

FERDINAND (*driftig*). Kan de hertog de wetten der menschheid omkeeren en eigen willekeur voor geijkte munt doen gelden? — Hij zelf is niet boven de eer verheven; hare stem kan hij evenwel met goud doen zwijgen! Hij kan het hermelijn over zijne schande spreiden! Ik verzoek u, mylady, spreek hier niet meer van — Er kan hier geen sprake meer zijn van weggeworpen vooruitzigten en geslachten — of van dien degenkwast, of van het oordeel der wereld! Ik ben bereid dit alles met voeten te treden, zoodra gij mij overtuigd zult hebben, dat de belooning voor hetgeen hier ten offer wordt gebragt niet veel zwaarder drukt dan het offer zelf.

LADY MILFORD (*smartelijk getroffen zich van hem keerende*). Majoor! dat heb ik niet verdiend!

FERDINAND (*vat hare hand*). Vergeef mij! Wij spreken hier zonder getuigen. De zaak die u en mij, heden en heden voor het laatst, te zamen brengt, geeft mij het regt, maakt het mij tot pligt, mijne meening rondborstig voor u bloot te leggen! — Ik kan niet begrijpen, mylady, dat eene vrouw van zulk eene schoonheid en met zoo veel verstand — eigenschappen, die een man zou hoogschatten — zich aan een vorst heeft kunnen verkoopen, die alleen aan de stem der zinnelijke lusten het oor leent, wanneer die vrouw zich niet schaamt, haar hart eenen man van eer aan te bieden!

LADY MILFORD (*ziet hem kalm in het gezigt*). Spreek geheel uit!

FERDINAND. Gij beroemt u eene Britsche vrouw te zijn! Vergeef mij — ik kan het niet gelooven, dat gij eene Britsche vrouw zijt! De vrij geboren dochter van het meest vrije volk onder den hemel — een volk, te trotsch om vreemde deugd te huldigen — kan zich niet tot vreemde ondeugden leenen! Het is niet mogelijk, dat gij eene Britsche vrouw zijt, of het gemoed van deze Britsche vrouw is even klein en bedorven als haar vaderland zich groot en edel vertoont!

LADY MILFORD. Hebt gij uitgesproken?

FERDINAND. Men zou mij kunnen tegenwerpen, het is vrouwelijke ijdelheid — hartstogt — temperament — zucht naar genot! De deugd heeft reeds zoo menigmaal de eer overleefd! Meer dan eene, die met schande beladen dien weg ten einde bragt, heeft later de wereld door edele daden met zich verzoend, en haar afschuwelijk bedrijf door een nuttig gebruik trachten goed te maken — — Doch waartoe dan tegenwoordig die onregtvaardige ligting in het land, die nooit heeft bestaan? Dat geschiedt toch in naam van den hertog! — Ik heb uitgesproken!

LADY MILFORD (*zacht en waardig.*) Het is voor de eerste maal, von Walter, dat zulke taal tegen mij wordt geuit, en gij zijt de eenige, dien ik daarop zal antwoorden. Dat gij mijne hand versmaadt, boezemt mij hoogachting voor u in! Dat gij mijn hart lastert, zij u vergeven! Dat het u ernst is, geloof ik niet! Hij, die het durft bestaan, beleedigingen als deze eene vrouw toe te werpen, die hem in een enkelen nacht ten val kan brengen, moet noodwendig eene groote ziel in die vrouw veronderstellen of van zijne zinnen beroofd zijn. — Dat gij den ondergang van het land op mijn hoofd laadt, worde u door God den Almagtigen vergeven, door Hem die u en mij en den vorst eens naast elkander plaatsen en oordeelen zal! Gij hebt echter de Britsche vrouw in mij uitgedaagd, en op zulke verwijten moet mijn vaderland voldoening hebben!

FERDINAND (*op zijn degen leunende*). Ik ben begeerig naar uw antwoord!

LADY MILFORD. Luister dan naar hetgeen ik niemand buiten u heb toevertrouwd en in eeuwigheid aan geen sterveling zal toevertrouwen! — Ik ben geenzins de fortuinzoekster, Walter, waarvoor gij mij houdt! Ik zou mij trotsch kunnen houden en tot u zeggen: Ik ben van vorstelijk bloed — uit het geslacht van den rampzaligen Thomas Norfolk, die zijn leven ten offer bragt voor Maria Stuart. — Mijn vader, eerste kamerheer der koningin, werd beschuldigd verraderlijke gemeenschap met Frankrijk te houden, door een vonnis van het Parlement veroordeeld en onthoofd. — Al onze goederen vervielen aan de kroon! Wij zelven werden uit het land gebannen! Mijne moeder stierf op den dag der regtspleging. Ik — een veertienjarig meisje — vlugtte naar Duitschland met mijne gouvernante — een kistje juweelen — en dit familiekruis, 't welk mijne stervende moeder onder het uiten van haar zegen op mijn boezem hing.

FERDINAND (*wordt nadenkend en vestigt belangstellende blikken op lady M.*)

LADY MILFORD (*met steeds toenemende ontroering voortgaande*). Krank — zonder naam — zonder steun en vermogen, als eene vreemde wees kwam ik te Hamburg. Ik had niets geleerd, dan een weinig Fransch, een weinig borduren en klavierspelen — des te beter was ik gewend om van gouden en zilveren schotels mijn maal te gebruiken, onder damasten dekens te slapen, door één wenk een heir van bedienden te doen vliegen en de vleijerijen uit den mond der grooten op te vangen. Zes jaren gingen treurig voorbij. Het laatste kleinood was verkocht. — Mijne gouvernante stierf — toen voerde mijn noodlot uwen hertog naar Hamburg. Ik wandelde eens aan de oevers der Elbe, en peinsde er over of de diepte van den stroom de diepte van mijn lijden zou evenaren. De hertog zag mij, vervolgde mij, vond mijn verblijf uit, viel voor mij op de knieën en zwoer, dat hij mij beminde. (*Zij blijft van*

aandoening steken, gaat eindelijk voort met snikkende stem.) Alle beelden uit mijn gelukkige kindschheid traden verleidelijk te voorschijn — Donker als het graf grijnsde mij eene hopelooze toekomst tegen — Mijn hart smachtte naar een hart — Ik zonk neêr aan het zijne. (*Van hem terug deinzende.*) Thans moogt ge mij veroordeelen!

FERDINAND (*sterk ontroerd, ijlt op haar toe en houdt haar tegen*). Mylady! O Hemel! Wat hoor ik? Wat heb ik gedaan? — Wat heb ik u vreesselijk beleedigd! Gij kunt mij nimmer vergiffenis schenken!

LADY MILFORD (*keert terug en tracht tot bedaren te komen*). Hoor nu verder! De vorst verraste wel mijne weerlooze jeugd — doch het bloed der Norfolks geraakte in gisting, en sprak tot mij: Gij, Emilie, eene geboren vorstin, thans de bijzit van een vorst? — Er ontstond een hevige strijd in mijn gemoed tusschen het noodlot en mijn eergevoel, toen de vorst mij hier bragt en zich op eens het afgrijselijkst tooneel voor mijne oogen vertoonde! — De wellust van de grooten der aarde is de onverzadelijke hyëna, die met woeste vraatzucht steeds naar buit blijft azen. Vreesselijk had hij reeds in dit land gewoed — bruid en bruidegom van een gescheiden — zelfs den heiligen band des huwelijks van een gescheurd — hier het stille geluk van een huisgezin verwoest — ginds een jong onschuldig hart met de giftige pest besmet, terwijl zieltogende gevallen meisjes den naam haars verleiders onder akelig stuiptrekken en wanhopig vloeken uitgilden — Ik plaatste mij tusschen het lam en den tijger, perste hem een vorstelijken eed af in een oogenblik van hartstogt — en er was een einde aan dit schandelijk bedrijf!

FERDINAND (*vliegt in hevige onrust door de zaal*). Niets meer, niets verder!

LADY MILFORD. Dit rampzalig tooneel werd door nog afgrijselijker schouwspel vervangen! Hof en serail wemelden nu van Italie's uitvaagsel! Wulpsche vrouwen uit Parijs speelden met den geduchten scepter, en het volk bloedde onder hare luimen —

Zij hebben allen haar tijd beleefd! Ik heb haar naast mij in het stof zien zinken, want ik verstond de kunst beter dan zij te gader! Ik ontnam den tyran den teugel, terwijl hij wellustig in mijne armen zeeg — Uw vaderland, Walter, voelde voor het eerst eene menschenhand en vleide zich vertrouwelijk aan mijn boezem neder! (*Pauze, zij ziet hem teeder aan.*) O dat de man, de eenige, door wien ik niet miskend wil blijven, mij thans noodzaakt, mij zelve te verheffen, en mijne stille deugd in het licht der bewondering te plaatsen! — Walter — ik heb kerkers geopend — doodvonnissen vernietigd, en meer dan eens de ontzettende eeuwigheid der galeijen verkort! Onheelbare wonden zijn door mij met heilzamen balsem verzacht, geweldige snoodaards verpletterd, en de verloren zaak der onschuld werd vaak nog door mijne tranen gered. — O jongeling, hoe zalig was ik dan! Hoe gebiedend wist mijn hart iedere aanklagt tegen mijne vorstelijke geboorte te wederleggen! — En thans zie ik den man, die mij voor dat alles een heerlijk loon kon schenken — den man, door mijn uitgeput noodlot welligt tot vergoeding van mijn lijden aangewezen — den man, dien ik met brandend verlangen in mijne droomen reeds omhelsde —

FERDINAND (*valt haar in de rede, sidderende van aandoening*). Te veel! Te veel! Dat is tegen onze afspraak, mylady! Gij zoudt u van eene blaam zuiveren en maakt mij tegenover u tot een misdadiger! Spaar — o ik bezweer het u — spaar mijn hart, 't welk door schaamte en berouw van een is gereten —

LADY MILFORD (*vat zijne hand*). Nu of nooit! Lang genoeg heeft de heldin stand gehouden — Gij moet het wigt dier tranen nog gevoelen. (*Op teederen toon.*) Hoor Walter! Als eene ongelukkige — door een onweerstaanbaar gevoel, door eene alvermogende kracht tot u wordt getrokken — zich aan u vastklemt met eene borst vol gloeijende onuitputtelijke liefde — Walter! — en gij dan nog het koude woord *eer* uitspreekt — als die ongelukkige — gebogen onder het gevoel harer schande — gruwende van het kwaad — heldhaftig opgerigt door de stem der deugd —

zich alzoo — in uwe armen werpt (*zij klemt hem in haar arm, plegtig en verheven*) — om door u gered — door u tot den hemel teruggeleid te worden, of (*het gezigt van hem afgewend, met holle bevende stem*) om uw beeld te ontvlugten, den schrillen toon der wanhoop volgt, en dan in nog dieper afgronden der ondeugd nedertuimelt —

FERDINAND (*zich uit haar arm losrukkende, in den hevigsten strijd*). Neen, bij den grooten God! Ik kan het niet langer weêrstaan — Mylady, ik moet — Hemel en aarde roepen het luide — ik moet u eene bekentenis doen, mylady!

LADY MILFORD (*van hem wijkende*). Thans niet! Thans niet, bij al wat heilig is — niet op dit vreesselijk oogenblik, nu mijn gebroken hart aan duizend wonden bloedt — zij het dood of leven — ik kan ze niet — ik wil ze niet hooren!

FERDINAND. Kom, kom, mijne beste lady! Gij moet ze hooren. Hetgeen ik u thans zal openbaren moge mijne schuld verzachten en het voorgevallene doen vergeven. — Ik heb mij in u bedrogen, mylady — ik verwachtte, ik wenschte zelfs u mijne verachting waardig te zien. Met het voornemen om u te beleedigen en uwen haat op te wekken kwam ik hier. — Het ware gelukkig voor ons beiden, indien ik mijn doel had bereikt. (*Hij zwijgt eene poos, daarna met zachte bedeesde stem.*) Ik bemin, mylady — bemin een burgermeisje — Louise Miller, de dochter van een muzikant. (*Lady M. verbleekt en wijkt van hem, hij gaat voort op levendigen toon.*) Ik weet, waarin ik mij nederstort; doch moge het verstand den hartstogt het zwijgen gebieden, de pligt spreekt niettemin haar onveranderlijk besluit. — Ik ben de schuldige. Ik heb den gulden vrede harer onschuld verstoord, haar gevoelig hart met eene vermetele hoop in slaap gewiegd en verraderlijk prijs gegeven aan de magt van een blinden hartstogt. Gij zult mij aan stand — geboorte — aan de beginselen van mijn vader herinneren — doch ik bemin. — Mijne hoop rijst hoe langer zoo meer, naarmate het vooroordeel haar afbreuk tracht te doen. — Mijn besluit staat tegenover het vooroordeel! — Wij

zullen zien, of de mode dan wel de menschheid hier de overhand zal hebben. (*Lady M. heeft zich onder het spreken naar het andere einde der zaal begeven en houdt beide handen voor 't gezigt. Hij nadert haar.*) Gij wenscht mij iets te zeggen, mylady?

LADY MILFORD (*op een toon der bitterste smart*). Niets, mijnheer von Walter! Niets, dan dat gij u zelven en mij en nog eene derde in 't verderf zult storten.

FERDINAND. Nog eene derde?

LADY MILFORD. Wij kunnen met elkander niet gelukkig worden. Wij zullen het offer worden van uws vaders voorbarigheid. Nooit zal ik het hart bezitten van een man, die mij zijne hand gedwongen schonk!

FERDINAND. Gedwongen, mylady? gedwongen? en toch schonk? Kunt gij de hand zonder het hart aanvaarden? Kunt gij een onschuldig meisje den geliefde ontrooven, die hare gansche zaligheid is? Kunt gij dezen man van een wezen scheuren, dat zijn geheele geluk uitmaakt? Gij, mylady — een oogenblik geleden nog de bewonderenswaardige Britsche vrouw? Kunt gij dat?

LADY MILFORD. Omdat het moet geschieden. (*Met ernst en nadruk.*) Mijn hartstogt, Walter, wordt thans door mijne liefde tot zwijgen gebragt. Mijne eer kan dit niet meer. — Onze verbindtenis is het onderwerp aller gesprekken in het gansche land. Alle oogen, alle pijlen van schimp en hoon zijn op mij gerigt. De smaad is onuitwischbaar, zoo een onderdaan van den vorst mijne hand weigert! Bepleit het bij uw vader! Verdedig u, zoo goed gij kunt! — Ik laat alle mijnen springen! (*Zij gaat snel af. De majoor blijft staan in sprakelooze verbazing. Eindelijk vliegt hij weg, door eene zijdeur.*)

VIERDE TOONEEL.

Kamer bij den muzikant.

MILLER, VROUW MILLER, LOUISE *treden op.*

MILLER (*loopt driftig door de kamer*). Ik heb het wel vooruit gezegd!

LOUISE (*loopt angstig naar hem toe*). Wat, vader? wat?

MILLER (*loopt als razend heen en weêr*). Mijn rok hier — gezwind — ik moet hem voorkomen — en een schoon overhemd! — Ik heb het wel gedacht!

LOUISE. Om Godswil! Wat?

VROUW MILLER. Wat is er dan? wat is er?

MILLER (*werpt zijne pruik door de kamer*). Dadelijk dat naar den kapper! — Wat er is? (*Zich voor den spiegel plaatsende*). Mijn baard in wanorde — Wat er is? Wat zou er zijn, jij galgenaas? — De duivel is los! en de donder zal je nederslaan!

VROUW MILLER. Zie je wel, alles komt weêr op mijn hoofd neder!

MILLER. Op jouw hoofd? Ja, satansche weêrhaan! En op wie anders? van morgen met je duivelschen jonker — Heb ik het niet terstond gezegd? — Wurm heeft het overgebragt.

VROUW MILLER. Ei wat! Hoe zou je dat weten?

MILLER. Hoe ik het weet? — Daar! — beneden voor de huisdeur spookt al een knecht van den minister, en vraagt naar den muzikant!

LOUISE. Ik ben verloren!

MILLER. En jij ook met je vergeet-mij-niet-oogjes! (*Hij lacht boosaardig.*) 't Is maar al te waar — wien de duivel een ei in huis heeft gebragt — die krijgt eene aardige dochter! — Nu begrijp ik de zaak.

VROUW MILLER. Maar hoe weet je dan, dat het onze Louise

geldt? Je kunt immers wel bij den hertog aanbevolen zijn. — Misschien wil hij je plaatsen bij de hofkapel.

MILLER (*vliegt naar zijn stok*). Dat je de zwavelregen van Sodom! — Hofkapel! — Ja, waar jij koppelaarster den discant zult huilen, en waar mijn blaauwe rug de contrabas zal voorstellen! (*Hij valt op een stoel*). God in den Hemel!

LOUISE (*zet zich doodsbleek op een stoel neder*). Moeder! Vader! Wat zal mij overkomen?

MILLER (*springt weêr op*). Maar als die pennelikker eens in mijne knuisten valt! — Hij zal er van lusten! — Het moge hier of hier namaals zijn — Ik zal hem lijf en ziel als een klomp deeg in elkaâr drukken, alle tien geboden en alle zeven gebeden van het Onze Vader en de boeken van Mozes en de profeten op de huid krassen, dat de blaauwe vlekken nog zigtbaar zullen zijn bij de opstanding der dooden —

VROUW MILLER. Ja, vloek en tier jij maar! Dat zal den duivel verbannen! Help, heilige Heere God! Wat nu gedaan? Waarheen? Wie zal ons raad verschaffen? Vader Miller, spreek toch, wat nu gedaan? (*Zij loopt huilende door de kamer.*)

MILLER. Ik ga terstond naar den minister! Ik wil zelf het eerst mijn mond open doen — het zelf bekend maken! Jij hebt het eer dan ik geweten! Jij hadt mij een wenk kunnen geven! De meid had zich nog laten leiden — Het ware nog tijd geweest — maar neen! — Daar was iets voor je te koppelen! En daarom heb je dus het vuurtje aangestookt! — Zorg nu ook maar voor je koppel-loon! Slik den kost nu maar op, dien je hebt gaar gekookt! Ik neem mijne dochter bij den arm, en marcheer over de grenzen!

VIJFDE TOONEEL.

FERDINAND VON WALTER *treedt verschikt en buiten adem in de kamer.* DE VORIGEN.

FERDINAND. Was mijn vader hier?

LOUISE (*springt angstig overeind*). Zijn vader? Almagtige God!

VROUW MILLER (*slaat de handen ineen*). De president! Het is met ons gedaan!

MILLER (*met een kwaadaardigen lach*). Goddank! Goddank! Daar hebben we al de gevolgen!

allen tegelijk.

FERDINAND (*snelt naar Louise en klemt haar vurig in zijne armen*). Aan mij behoort gij, al mogen hemel en hel zich tusschen ons plaatsen!

LOUISE. Mijn dood is beslist — Spreek verder — Gij hebt een vreesselijken naam geuit — Uw vader?

FERDINAND. Niets! Niets! Het is doorgestaan! Ik heb u weder in mijne armen! Gij hebt mij immers weder! O laat mij adem scheppen aan deze borst! Het was een verschrikkelijk uur!

LOUISE. Welk uur? Gij doet mij sterven!

FERDINAND (*treedt terug en vestigt een ernstigen blik op haar*). Een uur, Louise, toen zich tusschen u en mij eene vreemde gestalte drong — toen mijne liefde tegenover mijn geweten verbleekte — toen mijne Louise ophield, alles voor haren Ferdinand te zijn — —

LOUISE (*zijgt, het gelaat met de handen bedekkende, op een stoel*).

FERDINAND (*vliegt tot haar, blijft sprakeloos met starren blik voor haar staan en verlaat haar eensklaps in hevige gemoedsbeweging*). Neen! Nooit! Onmogelijk, lady! Gij vergt te veel! Ik kan deze onschuld niet opofferen — Neen, bij den eeuwigen God! ik kan mijn eed niet schenden, die als eene stem des hemels in dit kwijnend oog tot mij spreekt — Lady, kom hier — kom hier — ontaarde vader! Ik zou dezen engel vermoorden? Eene hel

zou ik planten in deze hemelsche borst? (*Vastberaden en fier zich tot haar keerende*). Ik zal haar geleiden voor den troon van den eeuwigen regter, en de oneindige liefde zal beslissen of mijne liefde eene misdaad zij! (*Hij vat hare hand en beurt haar van den stoel op.*) Vat moed, mijne geliefde! — Gij hebt het pleit gewonnen! Als overwinnaar keer ik uit den bangen strijd tot u weder!

LOUISE. Neen! Neen! — Verberg mij niets! Spreek het uit, het ontzettend vonnis! Gij spreekt van uw vader? Van lady Milford? Doodsangst grijpt mij aan — Men zegt, dat zij in het huwelijk treden zal —

FERDINAND (*valt getroffen voor haar neder*). Met mij, ongelukkige!

LOUISE (*na eene pauze met zachte bevende stem en akelige kalmte*). Nu — waarom zou ik schrikken? Mijn oude vader ginds heeft het immers meer dan eens tot mij gezegd — ik heb het nooit willen gelooven. (*Pauze, op eens werpt zij zich weenend in de armen van Miller.*) Vader, hier hebt gij uwe dochter weêr — Vergeving, vader! — 't Is immers niet de schuld van uw kind, dat die droom zoo schoon was, en — — het ontwaken thans zoo verschrikkelijk is — —

MILLER. Louise! Louise! — O God, zij zinkt in elkaâr — Mijne dochter, mijn arm kind — Vloek over den verleider! — Vloek over het wijf, dat haar aan hem koppelde!

VROUW MILLER (*valt huilende op Louise*). Verdien ik dien vloek, mijne dochter? God vergeve het u, baron! — Wat heeft dit lam u gedaan, dat gij hier vermoordt?

FERDINAND (*springt op haar toe, opgewonden*). Ik zal zijne lagen vernietigen — alle boeijen van het vooroordeel van een scheuren — Vrij als een man wil ik kiezen — opdat die nietige wezens duizelen voor de reuzenkracht mijner liefde! (*Hij wil gaan*).

LOUISE (*staat waggelend op en volgt hem*). Blijf! Blijf! — Waar wilt ge heen? — Vader — Moeder — in dit vreesselijk oogenblik verlaat hij ons!

VROUW MILLER (*ijlt hem na en houdt hem vast*). De president zal hier komen — Hij zal ons kind mishandelen — Hij zal ons mishandelen — Mijnheer von Walter, en gij kunt ons verlaten?

MILLER (*woest lagchende*). Hij verlaat ons! Nu ja, waarom niet? — Zij heeft hem immers alles gegeven! (*Met de eene hand den majoor, met de andere Louise vattende*). Geduld, mijnheer! De weg uit mijn huis gaat over deze hier — Wacht eerst uw vader af, als gij geen lafaard zijt. Vertel hem, hoe ge in haar hart zijt geslopen, sluwe bedrieger, of, bij God! (*Zijne dochter hem toewerpende, woest en hevig.*) Gij zult mij eerst dien krimpenden worm vertreden, die door hare liefde voor u rampzalig werd!

FERDINAND (*keert terug en gaat in gedachten heen en weêr*). De magt van den president is groot — Vaderregt is een veelomvattend woord — de misdaad zelfs kan zich in dat woord verschuilen — hij kan 't er ver meê drijven! — ver! — Maar de liefde alleen drijft het tot een uiterste! — Hier, Louise! Uwe hand in de mijne! (*Hij grijpt hare hand met vuur.*) Zoo waar God mij helpen moge bij mijn laatsten ademtogt! Op het oogenblik, wanneer deze handen uit elkander worden gerukt, wordt ook de band tusschen mij en de schepping van een gereten!

LOUISE. Ik word beangst! Wend uwe blikken af! Uwe lippen beven! Uw oog rolt ontzettend —

FERDINAND. Neen, Louise! Sidder niet! Het is geen waanzin, die in mij spreekt! Het is eene kostbare gave des Hemels, vastberadenheid in het hagchelijke oogenblik, als de geprangde borst met krachtig geweld de vrije lucht tracht in te zwelgen — Ik heb u lief, Louise — Gij zult de mijne blijven — Thans naar mijn vader! (*Hij vliegt vooruit en loopt — tegen den president.*)

ZESDE TOONEEL.

DE PRESIDENT *met een gevolg van bedienden.* DE VORIGEN.

DE PRESIDENT (*bij het binnentreden*). Daar is hij al!

ALLEN (*verschrikt*).

FERDINAND (*treedt eenige schreden terug*). In de woning der onschuld.

PRESIDENT. Waar den zoon gehoorzaamheid jegens zijn vader wordt geleerd!

FERDINAND. Laat ons toch — —

PRESIDENT (*valt hem in de rede*, *tot Miller*). Gij zijt de vader?

MILLER. De stadsmuzikant Miller.

PRESIDENT (*tot vrouw M.*). Gij de moeder?

VROUW MILLER. Ach ja! de moeder.

FERDINAND (*tot Miller*). Vader, breng uwe dochter weg, zij zal in onmagt vallen.

PRESIDENT. Onnutte zorg! Ik zal haar wel opwekken. (*Tot Louise.*) Hoe lang kent ge den zoon van den president?

LOUISE. Dien heb ik nooit gekend! Ferdinand von Walter bezoekt mij sedert November.

FERDINAND. En bemint haar!

PRESIDENT. Hebt ge beloften ontvangen?

FERDINAND. Voor weinige oogenblikken de heiligste eeden voor het aangezigt van God!

PRESIDENT (*toornig tot zijn zoon*). Tot het opbiechten uwer onbekookte dwaasheid zal u aanstonds het teeken worden gegeven. (*Tot Louise.*) Ik wacht op uw antwoord.

LOUISE. Hij heeft mij liefde gezworen.

FERDINAND. En houdt zijn eed.

PRESIDENT. Moet ik u gebieden, om te zwijgen? — En hebt ge op dien eed vertrouwd?

LOUISE (*teeder*). Ik heb hem beantwoord.

FERDINAND (*met vaste stem*). Het verbond is gesloten!

PRESIDENT. Ik zal die echo naar buiten laten brengen. (*Boosaardig tot Louise.*) Maar hij heeft u toch altijd terstond betaald?

LOUISE (*met bevreemding*). Die vraag begrijp ik niet.

PRESIDENT (*met een verachtelijk lagchen*). Niet? Wel! ik meende slechts — Ieder handwerk heeft, zoo als men zegt, een gouden bodem — gij zult toch hoop ik uwe gunst ook niet weggeschonken hebben — of waart ge misschien met de eenvoudige belofte tevreden? Wat?

FERDINAND (*vliegt razend op*). Voor den duivel! wat beteekent dat?

LOUISE (*tot den majoor met waardigheid*). Mijnheer von Walter, thans zijt gij vrij!

FERDINAND. Vader! de deugd vordert eerbied, ook in het bedelaarskleed!

PRESIDENT (*lacht overluid*). Een mooije eisch! De vader zou verpligt zijn voor de bijzit van zijn zoon eerbied te betoonen!

LOUISE (*valt neêr*). God van hemel en aarde!

FERDINAND (*als door den bliksem getroffen trekt zijn degen tegen den president, dien hij echter terstond weder laat zinken*). Vader! Gij hadt weleer een leven van mij te eischen — Aan dien eisch is voldaan. (*Den degen opstekende*). De schuldbrief der kinderlijke pligten is verscheurd —

MILLER (*tot dus verre schuw op zijde gebleven, treedt in hevige gemoedsbeweging vooruit, beurtelings van woede tandeknersende of van angst tandeklapperende*). Excellentie — Het kind is 't eigendom van den vader — Neem me niet kwalijk — Die het kind eene slet noemt, slaat den vader om de ooren, en de eene oorveeg is de andere waard — Dat is bij ons zoo het gebruik — Neem me niet kwalijk.

VROUW MILLER. Help, goede Heiland! — Nu breekt ook mijn man los — boven ons hoofd zal het onweêr losbarsten!

PRESIDENT (*die het maar naauwelijks verstaan heeft*). Heeft de koppelaar ook iets in te brengen? — Wij spreken elkander dadelijk, koppelaar!

MILLER. Neem me niet kwalijk! Ik heet Miller, als gij een adagio wilt hooren — met koppelen bemoei ik mij niet! Zoo lang die handel aan het hof alleen wordt gedreven, kan de burger er geene zaken in doen! Neem me niet kwalijk!

VROUW MILLER. Om Gods wil, man! Gij maakt vrouw en kind ongelukkig!

FERDINAND. Gij speelt hier eene rol, vader, waarbij gij minstens de getuigen hadt kunnen ontberen!

MILLER (*komt digt bij hem, meer bedaard*). Ik spreek Duitsch en verstaanbaar! Neem me niet kwalijk — Uwe Excellentie moge het geheele land door spreken en gebieden! Ik ben hier in mijn eigen huis. Wanneer ik ooit in mijn leven om eene kleinigheid u moet lastig vallen, dan zal ik uw onderdanige dienaar zijn, maar een onbeschaamden gast werp ik zonder complimenten de deur uit — Neem me niet kwalijk!

PRESIDENT (*bleek van woede*). Wat? — Wat is dat? (*Hij treedt op Miller toe.*)

MILLER (*gaat langzaam achteruit*). Dat is nu eenmaal zoo mijne meening — Neem me niet kwalijk!

PRESIDENT (*opvliegend*). Ha, spitsboef! Uwe meening zal u in het tuchthuis brengen! — Voort! Laat geregtsdienaren komen. (*Eenigen van het gevolg gaan heen; de president vliegt als razend door de kamer.*) De vader in het tuchthuis! — de moeder en de dochter aan de kaak gesteld! — Het geregt zal mijne gramschap voldoening geven! Eene vreesselijke voldoening eischt die smaad — Zulk nietswaardig volk zou mijne plannen verijdelen, en ongestraft vader en zoon tegen elkander in het harnas jagen? — Ha, vervloekten! Ik zal mijnen haat aan uwen ondergang koelen, het gansche nest, vader, moeder en dochter, zal ik aan mijne wraak opofferen!

FERDINAND (*treedt bedaard en standvastig tusschen beide*). Niet alzoo! Zijt niet bevreesd! Ik ben met u. (*Tot den president, onderdanig.*) Geene overijling, vader! Zoo gij u zelven liefhebt, geen geweld! — Daar is eene plaats in mijn hart, waar het

woord vader nog nooit werd gehoord — Wacht u, om tot die plaats door te dringen!

PRESIDENT. Onwaardige! Zwijg! Maak mijne woede niet nog heviger!

MILLER (*ontwaakt uit eene doffe wezenloosheid*). Zorg jij voor je kind, vrouw! Ik ga naar den hertog! — De hofkleermaker — dat heeft God mij ingeblazen — de hofkleermaker leert het fluitspelen van mij! Het kan niet mislukken bij den hertog. (*Hij wil gaan.*)

PRESIDENT. Bij den hertog, zegt ge? — Hebt ge vergeten, dat ik de drempel ben, waar ge over springen of den hals breken moet? — Bij den hertog, domoor? — Probeer het, als ge, levend dood, zoo diep als een toren hoog is, op den bodem van den kerker ligt, waar nacht en hel elkander tegenlonken, en licht en geluid geen weg vinden. Rammel dan met uwe ketens en brul het uit: Ik moet den hertog spreken!

ZEVENDE TOONEEL.

GEREGTSDIENAREN. DE VORIGEN.

FERDINAND (*vliegt naar Louise, die bewusteloos in zijne armen valt*). Louise! Help! help! Zij sterft van schrik!

MILLER (*grijpt zijn rotting, zet zijn hoed op het hoofd en maakt zich klaar tot den aanval*).

VROUW MILLER (*valt op de knieën voor den president*).

PRESIDENT (*tot de geregisdienaren, zijn insigne toonende*). In naam des hertogs, neemt hen gevangen! Terug van de meid, jongen! — Bewusteloos of niet — als ze maar den ijzeren halsband aan heeft, dan zal men haar met steenworpen wel wakker maken!

VROUW MILLER. Erbarming, Excellentie! Erbarming! Genade!

MILLER (*rukt zijne vrouw overeind*). Kniel voor God, oude huilebalk, en niet voor — schurken — ik moet toch naar het tuchthuis!

PRESIDENT (*bijt zich op de lippen*). Gij kunt u vergissen, oude gek! Er staan nog galgen ledig! (*Tot de geregtsdienaren.*) Moet ik nog eens gebieden?

GEREGTSDIENAREN (*dringen naar Louise*).

FERDINAND (*schiet vooruit en plaatst zich voor haar, met woedend gebaar*). Wie durft? (*Hij trekt degen en schede tegelijk en zwaait die in het rond.*) Wie zijn leven lief heeft, die wage het niet om haar aan te raken. (*Tot den president.*) Denk aan u zelven! Breng mij niet tot het uiterste, vader!

PRESIDENT (*dreigende tot de geregtsdienaren*). Als ge uwe broodwinning liefhebt, lafaards —

GEREGTSDIENAREN (*trachten Louise weg te voeren*).

FERDINAND. Dood en hel! Terug, zeg ik! — Nog éénmaal! Heb medelijden met uzelven! Drijf mij niet tot het uiterste, vader!

PRESIDENT (*toornig tot de geregtsdienaren*). Is dat uw dienstijver, schurken?

GEREGTSDIENAREN (*vallen op nieuw en heviger aan*).

FERDINAND. Wanneer het dan moet geschieden (*terwijl hij zijn degen trekt en sommige der geregtsdienaren wondt*), zoo vergeef het mij, geregtigheid!

PRESIDENT (*bevende van toorn*). Laat eens zien of die degen ook mij zal treffen! (*Hij grijpt Louise, trekt haar ruw overeind en geeft haar aan zijne dienaren over*).

FERDINAND (*bitter lagchende*). Vader, vader! Gij maakt hier een bijtend paskwil op de Godheid, die zoo ver mistastte, dat zij uit volslagen beulen, slechte ministers formeerde!

PRESIDENT (*tot de overigen*). Weg met haar!

FERDINAND. Vader zij zal aan de schandpaal staan, maar naast den majoor, den zoon van den president — — Blijft gij er nu nog bij?

PRESIDENT. Des te potsierlijker wordt het spektakel — Voort!

FERDINAND. Vader! ik werp mijn officiers-degen op het meisje — — Houdt gij thans nog vol? —

PRESIDENT. De degen is aan uwe zijde reeds aan de schandpaal gewoon — — Voort! Voort! Gij kent mijn wil!

FERDINAND (*duwt een der geregtsdienaren op zijde, grijpt met de eene hand Louise, met de andere den degen*). Vader! Voor dat gij mijne geliefde onteert — doorsteek ik haar — Zult gij nog volhouden?

PRESIDENT. Doe het gerust, als uw degen scherp is!

FERDINAND (*laat Louise los en slaat de oogen woest ten hemel*). Gij, Almagtige, zijt getuige! Geen menschelijk middel liet ik onbeproefd — ik moet thans een duivelsch stuk te baat nemen — — Gij voert haar naar 't schavot, terwijl ik (*den president in 't oor schreeuwende*) de residentie eene geschiedenis ga vertellen, hoe men president wordt! (*af.*)

PRESIDENT (*als door den bliksem getroffen*). Wat is dat? — Ferdinand! — Terug, laat haar los! (*Hij ijlt den majoor achterna.*)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Zaal bij den president.

DE PRESIDENT *en* SECRETARIS WURM *treden op.*

PRESIDENT. De geheele aanslag is mislukt!

WURM. Ik vreesde er wel voor, edele Heer! Geweld verbittert die droomers, maar overwint hen nooit.

PRESIDENT. Ik had het grootste vertrouwen op den aanslag gesteld! Ik redeneerde: Wanneer het meisje aan de schande wordt prijs gegeven, moet hij, als officier, van haar afzien! —

WURM. Heel mooi! Maar zoo ver had het dan ook eerst moeten komen.

PRESIDENT. Wanneer ik evenwel de zaak in koelen bloede overweeg — komt het mij voor, dat ik het niet had moeten opgeven. — Het was eene bedreiging, die hij zeker nimmer ten uitvoer zou brengen!

WURM. Vertrouw daar niet op! Voor die opgewonden karakters zijn alle dwaasheden mogelijk. Gij hebt mij wel eens gezegd, dat de majoor steeds het hoofd schudde over uw bestuur. Ik begrijp het. De grondstellingen, die hij van de academie heeft

medegebragt, wilden mij al dadelijk niet regt bevallen! Hoe kan het anders, als men met die fantastische droomerijen van zielengrootheid en persoonlijken adel aan een hof verschijnt, aan een hof, waar de grootste wijsheid hierop neêrkomt, dat men op het juiste tijdstip en op de regte wijze groot en klein kan zijn! Hij is te jong en te vurig om smaak te vinden in den tragen krommen gang der hof-intrigue, en er bestaat niets dat zijne eerzucht kan opwekken, dan hetgeen groot en avontuurlijk is.

PRESIDENT (*verdrietig*). Maar wat zal die hoogwijze aanmerking in deze zaak uitwerken?

WURM. Zij zal uwe Excellentie de wonde aantoonen en welligt het verband tevens. Met zoodanig karakter (verschoon mijne vrijmoedigheid) moet men nooit op eene vertrouwde, maar ook niet op eene vijandige wijze omgaan. — Hij verfoeit het middel, waardoor gij groot geworden zijt. Waarschijnlijk was het tot dusver de zoon, die de tong des verraders boeide. Geef hem de gelegenheid, om de banden des bloeds te vervloeken — breng hem door herhaalde aanvallen op zijn hart in het geloof, dat gij geen vader voor hem zijt — zoo zult gij de pligten van den patriot bij hem doen ontwaken. — Ja, alleen het vreemde en aantrekkelijke denkbeeld, om de geregtigheid zulk een belangrijk offer te brengen — zou hem zoodanig kunnen bekoren, dat hij besloot om zelfs zijn vader in het verderf te storten!

PRESIDENT. Wurm! — Wurm! — Gij brengt mij daar voor een verschrikkelijken afgrond!

WURM. Ik zal u van dien afgrond verwijderen, edele heer! Mag ik vrij tot u spreken?

PRESIDENT (*zich neêrzettende*). Als een verdoemde tot zijn medgezel.

WURM. Duid mij dus niet ten kwade — Gij hebt, dunkt mij, uw presidentschap aan uwe buigzaamheid als hoveling te danken, waarom hebt gij diezelfde kunst ook niet als vader in praktijk gebragt? Ik weet mij nog te herinneren, met hoeveel hartelijkheid uw voorganger eertijds door u tot eene partij piket werd genoo-

digd, zoodat ge te zamen den halven nacht onder vriendschappelijk drinken hebt doorgebragt — en het was toch dezelfde nacht, toen de groote mijn moest losbarsten en de goede man in de lucht moest vliegen. — Waarom tradt gij als vijand voor uw zoon? Hij had nooit op het vermoeden mogen komen, dat wij iets van zijne liefdeshistorie wisten. Gij hadt den roman van 's meisjens kant moeten tegenwerken, en het hart van uw zoon moeten sparen. Gij hadt voor een listig generaal moeten spelen, die den vijand nimmer in de kern van zijn leger aanvalt, maar verdeeling onder zijne gelederen tracht te bewerken!

PRESIDENT. Hoe zou men dit ten uitvoer hebben kunnen brengen?

WURM. Op de eenvoudigste wijze — en de kaarten zijn nog niet geheel en al verspeeld. Vergeet een tijdlang, dat gij vader zijt. Kant u niet meer aan tegen een hartstogt, die door elken tegenstand slechts heviger zal worden — Laat het aan mij over, in den gloed van dien hartstogt zelven den worm uit te broeden, die hem zal verslinden.

PRESIDENT. Ik ben nieuwsgierig.

WURM. Ik zou al heel weinig kennis moeten hebben van den barometer der ziel om niet te begrijpen, dat de majoor even onverzettelijk is in de jaloezij als in de liefde! Tracht het meisje bij hem verdacht te maken — — Waarschijnlijk of niet — Een greintje deeg is voldoende om de geheele massa in gisting te brengen.

PRESIDENT. Waar echter dit greintje verkregen?

WURM. Dat is juist de zaak. — Voor alles, edele heer, dient gij mij te zeggen, wat gij bij de weigering van uw zoon op het spel zet — van hoeveel belang het voor u is, aan den roman met het burgermeisje een einde te maken, en het huwelijk met lady Milford tot stand te brengen?

PRESIDENT. Kunt ge dat nog vragen, Wurm? — Al mijn invloed gaat te niet, wanneer de partij met lady Milford mislukt, en als ik den majoor dwing, staat mijn hoofd op 't spel!

WURM (*luchtig*). Welnu, wees dan zoo goed, mij aan te hooren! — Den majoor zullen wij door list vangen. Bij het meisje nemen wij geweld te baat. Wij laten haar een minnebrief schrijven aan een derden persoon, en spelen dezen brief op eene slimme manier den majoor in handen.

PRESIDENT. Een dwaze inval! Alsof zij zoo gemakkelijk te dwingen ware, haar eigen doodvonnis te schrijven!

WURM. Zij moet wel, als gij mij de handen vrij laat. Ik ken het goede kind door en door. Zij heeft maar twee kwetsbare zijden, van welke haar geweten kan bestormd worden — haar vader en den majoor. De laatste blijft geheel en al buiten het spel; des te vrijer kunnen wij met den muzikant omspringen. —

PRESIDENT. Bij voorbeeld?

WURM. Naar hetgeen uwe Excellentie mij omtrent het tooneel in zijn huis heeft medegedeeld, zal niets gemakkelijker zijn dan den vader in een proces over leven of dood te wikkelen. De persoon van gunsteling en zegelbewaarder is in zekere mate de vertegenwoordiger der vorstelijke majesteit. — Beleedigingen hem aangedaan staan gelijk met majesteitschennis. — Ik zie kans met die zaamgeflanste beschuldiging den armen hals door het oog eener naald te jagen.

PRESIDENT. Maar — de zaak moet geen ernst worden.

WURM. Toch niet — alleen in zooverre als noodig is om de familie in de klem te jagen. — Wij laten dus den muzikant in alle stilte gevangen nemen. — Om den nood nog te vergrooten, kan men de moeder ook binnenpakken, — wij spreken dan van een verhoor, van schavot, van levenslange gevangenis, en stellen den brief van de dochter als eenige voorwaarde zijner loslating.

PRESIDENT. Goed! Goed! Ik begrijp u.

WURM. Zij bemint haar vader tot in 't hartstogtelijke, mag ik zeggen. Het gevaar voor zijn leven — voor zijne vrijheid althans — de aanklagt van haar geweten, dat zij de aanleiding tot die ramp heeft gegeven — de onmogelijkheid eener verbindtenis met den majoor — eindelijk de verwarring in haar hoofd, die ik op

mij neem — het kan niet missen — zij moet in de val geraken.

PRESIDENT. Maar mijn zoon? Zal hij er niet terstond achter komen? En zal hij dan niet woedend zijn?

WURM. Laat dat aan mijne zorg over, edele heer! — Vader en moeder worden niet eer vrij gelaten, dan wanneer de gansche familie een zwaren eed aflegt, om de geheele historie geheim te houden en het bedrog te bevestigen.

PRESIDENT. Een eed? Wat zal een eed baten, domoor?

WURM. Bij ons beteekent hij niets, edele heer! Bij die soort van menschen alles. — En zie nu eens, hoe aardig wij op die wijze beide tot ons doel geraken — Het meisje verliest de liefde van den majoor en haren goeden naam! Vader en moeder slaan dan zachter snaren aan, en, geheel en al lijdelijk gemaakt door tooneelen van dezen aard, wordt het in hun oog eene weldaad, als ik de dochter door mijne hand in hare eer wil herstellen.

PRESIDENT (*lacht en schudt met het hoofd*). Ja, ik geef mij gewonnen, schurk! Het weefsel is satansch fijn gesponnen! De leerling overtreft zijn meester — Nu is de vraag, aan wien de brief gerigt zal zijn, waardoor wij haar in verdenking zullen brengen?

WURM. Noodzakelijk aan iemand, die door het besluit van uw zoon alles winnen of verliezen moet!

PRESIDENT (*eenigen tijd nadenkende*). Ik weet geen ander dan den hofmaarschalk.

WURM (*trekt de schouders op*). Mijn smaak zou het waarlijk niet zijn, wanneer ik Louise Miller heette.

PRESIDENT. En waarom niet? Zonderling! Een blinkende garderobe — eene atmospheer van *Eau de mille fleurs* en muskus — voor elk onnoozel woordje een handvol dukaten — dat alles zou de keurigheid van een burgermeisje ten langen leste niet overwinnen? O vriend, zoo weifelend is de ijverzucht niet! Ik laat den maarschalk komen. (*Hij schelt.*)

WURM. Terwijl uwe Excellentie voor deze aangelegenheid en

de gevangenneming van den muzikant zorgt, zal ik heengaan en den bedoelden brief opstellen.

PRESIDENT (*naar eene schrijftafel gaande*). Laat hem mij eerst lezen, zoodra hij klaar is. (*Wurm gaat heen. De president zet zich neêr om te schrijven; een kamerdienaar komt; hij staat op en geeft hem een papier.*) Breng dit arrestatie-bevel terstond naar de regtbank — een andere bediende moet den hofmaarschalk verzoeken hier te komen.

KAMERDIENAAR. De maarschalk is zoo juist hier gekomen.

PRESIDENT. Des te beter. — Maar alles moet voorzigtig geschieden, zeg er vooral bij, dat er geen opspraak van kome.

KAMERDIENAAR. Zeer wel, Excellentie!

PRESIDENT. Verstaat gij? Vooral in stilte.

KAMERDIENAAR. Zeer goed, Excellentie! (*Af.*)

TWEEDE TOONEEL.

DE PRESIDENT en de HOFMAARSCHALK.

HOFMAARSCHALK (*haastig*). Slechts *en passant*, mijn waarde! — Hoe gaat het, hoe vaart gij? Heden avond de *opera Dido* — met een prachtig vuurwerk — eene geheele stad brandt af — Gij zult den brand toch ook komen zien? Niet waar?

PRESIDENT. Ik heb vuurwerk genoeg in mijn eigen huis, dat mijne gansche heerlijkheid in de lucht doet vliegen. — Gij komt van pas, mijn beste maarschalk, om mij raad te geven en ijverig te helpen in eene zaak, die ons beiden naar boven helpt of te gronde rigt. Zet u neêr.

HOFMAARSCHALK. Maak mij niet beangst, mijn waarde!

PRESIDENT. Zooals gezegd is — naar boven of te gronde. Gij kent mijn plan met den majoor en lady Milford. Gij begrijpt ook zeer goed hoe noodzakelijk dit is, om ons beider fortuin

te verzekeren. Het kan echter geheel mislukken, Kalb! — Mijn Ferdinand wil niet!

HOFMAARSCHALK. Hij wil niet — hij wil niet — en ik heb het reeds in de geheele stad bekend gemaakt! Het huwelijk wordt immers overal reeds besproken!

PRESIDENT. Gij zult de geheele stad door als een windmaker bekend worden. Hij bemint eene andere!

HOFMAARSCHALK. Gij schertst! Is dat dan een hinderpaal?

PRESIDENT. Met zulk een dolkop een onoverwinnelijke hinderpaal!

HOFMAARSCHALK. Hij zou zoo dwaas zijn, om zijne fortuin weg te werpen? Wat?

PRESIDENT. Vraag het hem en hoor wat hij zal antwoorden!

HOFMAARSCHALK. Maar, *mon Dieu*! wat zou hij antwoorden?

PRESIDENT. Dat hij aan de geheele wereld de misdaad zal mededeelen, waaraan wij onzen rang te danken hebben — dat hij onze valsche brieven en kwitantiën openbaar zal maken — dat hij ons beiden aan de galg zal helpen — Dat zal hij antwoorden!

HOFMAARSCHALK. Zijt gij waanzinnig?

PRESIDENT. Hij heeft er mede gedreigd. Hij was al voornemens om het te doen — Ik heb hem nog met groote moeite en met eigen harde vernedering teruggehouden. Wat hebt ge nu nog te zeggen?.

HOFMAARSCHALK (*met een onnoozel gezigt*). Mijn verstand staat er voor stil!

PRESIDENT. Dit laat ik evenwel nog daar! Maar ik hoor tevens van mijne spionnen, dat de kamerheer van Bock op het punt staat, de hand van lady Milford te vragen.

HOFMAARSCHALK. Gij maakt mij dol! Wie, zegt gij? van Bock, zegt gij? Weet gij wel, dat wij aartsvijanden zijn? En weet gij wel, waarom?

PRESIDENT. Ik hoor het nu voor de eerste maal!

HOFMAARSCHALK. Mijn beste! Gij zult het hooren en uit uw vel springen. — Als ge u nog het hof-bal herinnert — —

't wordt nu één en twintig jaar — toen voor 't eerst de Engelsche contre-dans werd uitgevoerd, en den graaf van Meerschuim het gesmolten was van de lichtkroon op zijn domino druppelde — Mijn God, gij moet het u nog wel herinneren!

PRESIDENT. Wie zou zoo iets kunnen vergeten!

HOFMAARSCHALK. Welnu dan! Bij die gelegenheid verloor de prinses Amalia in de drukte van den dans een kouseband. Alles komt, zooals te begrijpen is, in opschudding — van Bock en ik — wij waren toen nog kamerjonkers — wij kruipen door de gansche zaal om den kouseband weêr te vinden — eindelijk valt hij mij in 't oog — van Bock merkt het —. van Bock vliegt naar mij toe, scheurt mij den band uit de handen — brengt hem bij de prinses en ontsteelt mij het kompliment. — Hoe vindt ge dat?

PRESIDENT. Impertinent!

HOFMAARSCHALK. Hij kaapt mij het kompliment voor den neus weg —Ik meende in onmagt te vallen. Zulk eene malice had ik nooit beleefd. Eindelijk overwin ik mij zelven — naderde hare Doorluchtigheid en zeide: Prinses! van Bock had het geluk, uwe Doorluchtigheid den kouseband te mogen overhandigen; maar hij, die den kouseband het eerst vond, verheugt zich in stilte en zwijgt.

PRESIDENT. Bravo, maarschalk! Bravissimo!

HOFMAARSCHALK. En zwijgt — Maar ik zal het dien van Bock tot den jongsten dag nog in rekening brengen — die lage, kruipende pluimstrijker! — En dat was nog niet genoeg — Toen wij daar zoo beide te gelijk op den kouseband vielen, sloeg van Bock mij al het poeder uit mijne regter frisuur, en ik was voor het bal totaal bedorven.

PRESIDENT. En hij is de man die lady Milford huwen en dus de eerste persoon aan het hof zal worden!

HOFMAARSCHALK. Gij stoot mij een dolk in het hart! Zal hij? zal hij? Waarom zal hij het worden? Waarom moet dat gebeuren?

PRESIDENT. Omdat mijn Ferdinand niet wil en er geen ander is, die zich aanmeldt.

HOFMAARSCHALK. Maar weet gij dan volstrekt geen middel om den majoor te bewegen? — — Laat het zoo bizar, zoo wanhopig zijn als het wil! — Wat ter wereld kan zoo gewaagd zijn, dat wij het niet gaarne zouden aanwenden om dien vervloekten van Bock den voet te ligten!

PRESIDENT. Ik ken maar een middel, en dat ligt in uw bereik.

HOFMAARSCHALK. In mijn bereik? En dat is?

PRESIDENT. Verdeeldheid te brengen tusschen den majoor en zijne geliefde.

HOFMAARSCHALK. Verdeeldheid brengen? Hoe bedoelt gij dat? En hoe moet ik dat aanleggen?

PRESIDENT. Wij spelen gewonnen spel, zoodra wij het meisje bij hem verdacht maken.

HOFMAARSCHALK. Dat zij gestolen heeft, bedoelt gij?

PRESIDENT. Wel neen! Hoe zou hij zoo iets gelooven? — Dat zij er nog een ander op nahoudt.

HOFMAARSCHALK. En die andere?

PRESIDENT. Moet gij zijn, baron.

HOFMAARSCHALK. Moet ik zijn? Ik? — Is zij van adel?

PRESIDENT. Waarom van adel? Welk een inval! — De dochter van een muzikant.

HOFMAARSCHALK. Dus eene burgerdochter? Daar kan niet van komen!

PRESIDENT. Waar kan niet van komen? Zotte streken! Wien onder de zon zou het in 't hoofd komen, om een paar ronde wangen naar den stamboom te vragen!

HOFMAARSCHALK. Maar neem toch in aanmerking, een man van eer! En mijne reputatie aan het hof!

PRESIDENT. Dat is eene andere zaak! Verschoon mij! Ik wist niet, dat ge meer waarde hecht aan den man van eer, dan aan den man van invloed. Willen wij er liever niet meer over spreken?

HOFMAARSCHALK. Wees toch verstandig, baron! Zoo werd het immers niet bedoeld.

PRESIDENT (*koel*). Neen — neen! Gij hebt volkomen gelijk. — Ik ben het ook moede. Ik laat de zaken haren vrijen loop. Ik wensch van Bock geluk als eerste minister. — De wereld is groot. Ik vraag den hertog mijn ontslag.

HOFMAARSCHALK. En waar moet ik blijven? — Gij hebt goed praten, gij! Gij hebt gestudeerd! Maar ik, — *mon Dieu*! Wat wordt er van mij, als zijne Doorluchtigheid mij ontslaat?

PRESIDENT. Een *bonmot* van eergisteren! De mode van het vorige jaar!

HOFMAARSCHALK. Ik bezweer u, mijn beste, mijn dierbare! — Laat die gedachte varen! Ik wil mij immers alles getroosten!

PRESIDENT. Wilt ge uw naam tot een *rendez-vous* leenen, 't welk de dochter van Miller u schriftelijk zal voorslaan?

HOFMAARSCHALK. In Gods naam! Ik zal het aannemen.

PRESIDENT. En den brief ergens laten vallen, waar de majoor hem moet vinden?

HOFMAARSCHALK. Ik zal hem bij voorbeeld bij de parade, als toevallig, met den zakdoek uithalen.

PRESIDENT. En de rol van haar minnaar tegenover den majoor spelen?

HOFMAARSCHALK. *Mort de ma vie!* Ik zal hem teregt zetten! Ik zal dien wijsneus den lust verleeren in mijne *amourettes* te dringen!

PRESIDENT. Zoo gaat het naar wensch! De brief dient nog heden geschreven te worden! Gij moet nog voor den avond hier komen om hem te ontvangen en uwe rol met mij te bespreken!

HOFMAARSCHALK. Zoodra ik zestien visites heb afgelegd, die van het grootste gewigt zijn. Vergun mij dus, dat ik u op staanden voet verlaat! (*Hij gaat.*)

PRESIDENT (*schelt*). Ik reken op uwe slimheid, maarschalk!

HOFMAARSCHALK (*roept hem in het heengaan toe*). Ah, *mon Dieu!* Gij kent mij immers.

DERDE TOONEEL.

DE PRESIDENT *en* WURM.

WURM. De vioolspeler en zijne vrouw zijn gelukkig en zonder rumoer binnen gepakt! Gelieft uwe Excellentie nu den brief te lezen?

PRESIDENT (*na het lezen*). Uitmuntend! Uitmuntend, secretaris! Ook de maarschalk heeft toegebeten! — Een venijn als dit moet zelfs het hart aan het zweren brengen — Nu dadelijk met het voorstel naar den vader en dan regelregt naar de dochter! (*Zij treden aan verschillende zijden af*).

VIERDE TOONEEL.

Kamer in de woning van Miller.

LOUISE *en* FERDINAND.

LOUISE. Ik bid u, houd op! Ik geloof niet meer aan gelukkige dagen! Al mijne hoop is vervlogen!

FERDINAND. En de mijne herleeft! Mijn vader is woedend! Mijn vader zal alle stukken tegen ons rigten! Hij zal mij dwingen als een liefdelooze zoon jegens hem te handelen! Ik heb den kinderlijken pligt ter zijde gesteld! Woede en wanhoop zullen er mij toe brengen, om het donkere geheim zijner misdaad te openbaren! De zoon zal den vader overleveren in de handen van den beul. — 't Is het toppunt van gevaar — — en het toppunt van gevaar moet genaken als mijne liefde den reuzensprong zal wagen — — Hoor, Louise! — Eene gedachte, groot en stout als mijn hartstogt rijst op in mijne ziel — Gij, Louise, en ik en de liefde! — Ligt in dien cirkel niet de gansche hemel? of hebt ge welligt daartoe nog iets anders noodig?

LOUISE. O zwijg! Houd op! Ik beef voor hetgeen gij zeggen wilt.

FERDINAND. Daar wij niets van de wereld mogen verwachten, waarom dan haren bijval af te bedelen? Waarom te wagen, waar niets gewonnen wordt en alles kan verloren gaan? — Zal dit oog niet even helder blinken of het zich spiegelt in den Rijn, in de Elbe of in de zee? Waar Louise mij bemint, daar is mijn vaderland! Uwe voetstappen in barre woestenijen zijn mij meer waard, dan de paleizen en staatsiekoetsen in mijn geboorteland! — Zullen wij 't gemis der weelde gevoelen? In welk oord wij mogen ronddwalen, Louise, overal zien wij eene zon op- en ondergaan — tooneelen, waarnaast de luister van het schoonste kunstgewrocht verdwijnt. Mogen wij God niet meer in een tempel dienen, boven onze hoofden welft zich de nachtelijke hemel met zielverheffende majesteit, waar de wisselende maan ons boete predikt en de sterren plegtig deel nemen aan onze stille gebeden. — Zal het ons ooit aan stof ontbreken om over onze liefde te spreken? Een lachje van mijne Louise is voldoende om mijne ziel eeuwen lang in verrukking te brengen, en de droom des levens zal voorbij zijn, eer ik een traan in haar oog leer doorgronden!

LOUISE. En gij hebt geene andere pligten meer, behalve uwe liefde?

FERDINAND (*haar omhelzende*). Uwe rust is mijn heiligste pligt!

LOUISE (*zeer ernstig*). Zwijg dan, en verlaat mij — Ik heb een vader, die geen anderen schat bezit, dan zijne eenige dochter — een vader, die morgen zestig jaren telt — en de wraak van den president zal ondervinden. —

FERDINAND (*valt haar driftig in de rede*). Een vader, die ons zal vergezellen. Dus geen tegenstand meer, mijne geliefde! Ik ga, verkoop al mijne kleinodiën, en zal de noodige sommen opnemen op rekening van mijn vader. Het is geoorloofd, een roover te plunderen, want zijne schatten zijn het bloedgeld van ons vaderland! — Van nacht, klokslag één uur, zal een rijtuig voor uwe deur staan. Gij neemt daarin plaats! Wij vlugten!

LOUISE. En nemen den vloek uws vaders mede? — Een vloek, roekelooze, die nooit te vergeefs, zelfs niet door den mond des moordenaars wordt uitgesproken, dien de hemel trouw nakomt voor den dief zelfs, die op het rad wordt verpletterd, en die ons vlugtelingen als eene helsche furie van zee tot zee zou jagen? — Neen, geliefde! Wanneer eene ongeoorloofde daad alleen mij uw bezit kan verzekeren, zoo bezit ik nog kracht, om van u te scheiden.

FERDINAND (*staat stil en mompelt onverstaanbaar*). Waarlijk?

LOUISE. Scheiden! — O, boven alles ontzettend is die gedachte — vreesselijk genoeg, om den onsterfelijken geest te verpletteren en de van vreugde gloeijende wang te doen verbleeken — Ferdinand! u te verliezen! — Doch men kan immers alleen datgene verliezen, wat men bezit — en uw hart komt eene andere toe — Mijne aanspraak staat gelijk met kerkroof, met diepe smart moet ik haar verzaken!

FERDINAND (*met vertrokken gezigt op de onderlip bijtende*). Gij ziet van mij af?

LOUISE. Neen! Zie mij aan, lieve Walter! Niet dat akelig tandeknersen! Kom, ik zal uw zinkenden moed door mijn voorbeeld doen herleven! Laat mij de heldin van dit oogenblik zijn — een vader den verloren zoon in de armen voeren — eene verbindtenis afzweren, welke de vormen der maatschappelijke wereld vernietigen en de algemeene onschendbare orde omver werpen zou — Ik ben de schuldige — mijn hart koesterde dwaze, vermetele wenschen — mijn ongeluk is mijne straf, laat mij dus in de zoete streelende dwaling, dat ik het offer breng — Zult gij mij die voldoening benijden?

FERDINAND (*heeft in zijne verwarring eene viool gegrepen en het spelen beproefd — Op eens trekt hij de snaren aan stukken, verbrijzelt het instrument tegen den grond, en barst los in een hol gelach*).

LOUISE. Walter! God in den Hemel! Wat beteekent dat? — Wees bedaard! — Dit uur vordert kalmte — 't is een scheidensuur! Gij bezit een edel hart, lieve Walter! Ik ken het. — Warm

als het leven is uwe liefde, en zonder grenzen als de eeuwigheid. — Schenk haar aan eene adellijke, uwer volkomen waardige vrouw — en zij zal niemand op aarde benijden — — (*Hare tranen terughoudende.*) Mij zult gij niet wederzien — Het ligtzinnige bedrogene meisje zal hare smart achter stille muren beweenen, niemand zal zich om hare tranen bekommeren — — somber en doodsch is mijne toekomst — Toch zal ik nu en dan nog aan den verwelkten krans van het verleden mij verkwikken. (*Terwijl zij hem met afgewend gelaat bevend de hand reikt.*) Vaarwel, mijnheer Walter!

FERDINAND (*springt uit zijne verdooving op*). Ik vlugt, Louise! Gij wilt mij dus niet volgen?

LOUISE (*heeft zich op den achtergrond geplaatst en houdt het gezigt met beide handen bedekt*). Mijn pligt gebiedt mij te blijven en te lijden!

FERDINAND. Slang, gij liegt! Gij wordt hier door iets anders teruggehouden.

LOUISE (*op een toon van het diepste zielelijden*). Houdt u aan dat vermoeden — het maakt u welligt minder ongelukkig.

FERDINAND. Koude pligt tegenover vurige liefde! — Zou ik mij door zulk een sprookje laten verblinden? — Een minnaar houdt u vast, en wee u en hem, als mijn vermoeden wordt bevestigd!

(*Hij treedt snel af.*)

VIJFDE TOONEEL.

LOUISE *alleen.*

Zij blijft nog een tijdlang stom en bewegingloos op den stoel zitten; eindelijk rijst zij op, treedt vooruit en ziet angstig om zich heen.

Waar blijven mijne ouders? — Mijn vader beloofde binnen weinige minuten weêr hier te zijn, en er zijn nu reeds vijf vrees-

selijke uren voorbij — Als hem een ongeluk — Wat gevoel ik? — Waarom hijgt mijne borst zoo angstig?

(*Wurm treedt in de kamer en blijft op den achtergrond staan, zonder door haar gezien te worden.*)

Het is geene werkelijkheid — 't Is niets dan akelig goochelspel van het verhitte bloed — Wanneer onze ziel slechts eenmaal heeft gesidderd, dan zal het oog in elken hoek spookgedrogten ontwaren.

ZESDE TOONEEL.

LOUISE *en* SECRETARIS WURM.

WURM (*komt naderbij*). Goeden avond, mejufvrouw!

LOUISE. Mijn God! wie spreekt daar? (*Zij keert zich om, ziet den secretaris en treedt verschrikt terug.*) Verschrikkelijk! Verschrikkelijk! Mijn angstig voorgevoel zal weldra tot eene vreesselijke vervulling komen! (*Tot den secretaris met verachtelijken blik.*) Zoekt gij welligt den president? Hij is niet meer hier!

WURM. Mejufvrouw, ik zoek u.

LOUISE. Dan verwondert het mij, dat ge niet naar het marktplein zijt gegaan!

WURM. Waarom juist daarheen?

LOUISE. Om uwe bruid van het schavot te halen!

WURM. Jufvrouw Miller! Gij koestert eene verkeerde achterdocht —

LOUISE (*het antwoord vermijdende*). Wat verlangt ge?

WURM. Ik ben door uwen vader gezonden.

LOUISE. Door mijn vader? — Waar is mijn vader?

WURM. Waar hij niet gaarne is.

LOUISE. Om Gods wil! Spreek! Ik krijg een akelig voorgevoel — Waar is mijn vader?

WURM. In het tuchthuis, als ge het dan weten wilt.

LOUISE (*de oogen ten hemel gerigt*). Dit er nog bij! Dit er

ook nog bij! — — In het tuchthuis? En waarom in het tuchthuis?

WURM. Op last van den hertog.

LOUISE. Van den hertog?

WURM. Die de majesteitschennis aan den persoon van zijn plaatsvervanger gepleegd —

LOUISE. Wat? Wat? O eeuwige Almagt!

WURM. In het openbaar en voorbeeldig denkt te straffen.

LOUISE. Dat ontbrak er nog aan! — Waarlijk, waarlijk, mijn hart bezat buiten den majoor nog iets dierbaars — dat mogt niet vergeten worden — Majesteitschennis — Hemelsche Voorzienigheid! Red! o, bewaar mijn stervend geloof! — En Ferdinand?

WURM. Kiest lady Milford, of anders vloek en onterving.

LOUISE. Vreesselijke keuze! — En toch — toch is hij gelukkiger. Hij heeft geen vader te verliezen. Wel is waar — geen vader te bezitten, is rampzalig genoeg! — Mijn vader wegens majesteitschennis gevangen — mijn geliefde bedreigd met vloek en onterving — Bewonderenswaardig inderdaad! Een volmaakt boevenstuk is ook eene volmaaktheid — Volmaaktheid? Neen! daartoe ontbreekt nog iets — — Waar is mijne moeder?

WURM. In de gevangenis.

LOUISE (*pijnlijk lagchende*). Nu is het volmaakt! — volmaakt, en nu ben ik immers vrij, ontheven van alle pligten — van tranen — van vreugde, van God en menschen verlaten. Ik heb thans niets meer te vreezen (*wanhopig zwijgend.*) Hebt ge mogelijk nog eene tijding? Spreek maar voort. Thans kan ik alles aanhooren.

WURM. Wat gebeurd is, weet ge thans.

LOUISE. Dus niet wat nog volgen zal? (*Wederom zwijgende, terwijl zij den secretaris van het hoofd tot de voeten opneemt.*) Armzalig wezen! Gij oefent een treurig handwerk uit, waarbij ge onmogelijk zalig kunt worden. Ongelukkigen te maken is ellendig genoeg, maar het is afschuwelijk de bode des onge-

luks te zijn — afschuwelijk hun het vonnis voor te zingen, het aan te zien als het bloedende hart in elkaâr krimpt en de Christen aan 't bestaan der Godheid twijfelt. De Hemel beware mij! — Al werd u iedere droppel angstzweet, dien ge ziet vallen, met eene ton gouds betaald — ik zou niet in uwe plaats willen zijn — — Wat kan er nog gebeuren?

WURM. Ik weet het niet.

LOUISE. Ge houdt u alsof ge 't niet weet? — De geheimzinnige verraderlijke tijding vreest voor den klank der woorden; maar in den somberen nacht van uw aangezigt dwaalt het afschuwelijke spook — Wat blijft nog over? — Ge hebt straks gezegd, dat de hertog voorbeeldig zou straffen? Wat noemt ge voorbeeldig?

WURM. Vraag mij niets meer.

LOUISE. Hoor eens, man! Ge hebt bij den beul ter school gegaan. Wie heeft u anders de kunst geleerd, om het ijzer eerst langzaam aan te drukken, tot dat de beenderen kraken, en daarna met den genadeslag het stuiptrekkende hart te verbrijzelen? — Welk lot wacht mijn vader? — De dood spreekt uit hetgeen ge lagchend verkondigt; wat is het, dat ge voor u houdt? Spreek het uit! Laat de verpletterende last in eens op mij nederstorten! Wat wacht mijn vader?

WURM. Een crimineel proces.

LOUISE. Maar wat is dat? Ik ben een jong, onwetend kind en versta niet veel van uwe vreesselijke Latijnsche woorden. Wat beteekent crimineel proces?

WURM. Eene regtsvervolging over leven en dood.

LOUISE (*vastberaden*). Ik dank u. (*Zij begeeft zich snel naar eene zijkamer.*)

WURM (*blijft verwonderd staan*). Wat moet dat beduiden? Zou de zottin mogelijk? — Duivel! Zij zal toch niet — Ik vlieg haar na — Ik moet voor haar leven instaan. (*Op het punt van haar te volgen.*)

LOUISE (*komt terug in een mantel gehuld*). Verschoon mij, mijnheer Wurm! Ik sluit de kamer.

WURM. En waarheen zoo haastig?

LOUISE. Naar den hertog. (*Zij wil gaan.*)

WURM. Wat? Waarheen? (*Hij houdt haar angstig terug.*)

LOUISE. Naar den hertog. Hoort ge niet? Naar denzelfden hertog, die mijn vader op leven en dood wil rigten — Neen! niet wil, maar moet rigten, omdat booswichten het willen; naar den hertog, die aan het gansche proces van majesteitschennis geen ander deel neemt, dan door zijne vorstelijke handteekening.

WURM (*lacht overluid*). Naar den hertog!

LOUISE. Ik weet, waarom gij lacht — maar ik wil ook geene erbarming smeeken — God beware mij! — afkeer alleen wil ik inboezemen — afkeer van mijne bittere klagten. Men heeft mij gezegd, dat de grooten der aarde niet weten, wat ellende is — dat zij het niet willen weten. Ik zal hem zeggen, wat ellende is — zal 't hem afschilderen met de stuiptrekkingen van den dood, wat ellende is — zal het voor hem uitkrijten met schrille toonen, die door merg en been dringen — en, wanneer hem dan bij dit tafereel de haren te berge rijzen, hem tot besluit in de ooren gillen, dat in het stervensuur ook de longen van de goden der aarde reutelen, en dat het jongste gerigt koningen en bedelaars door dezelfde zeef zal schudden. (*Zij wil gaan.*)

WURM (*boosaardig vriendelijk*). Ga uw gang, o, ga terstond uw gang! Gij kunt niet wijzer handelen. Ik raad u, ga er heen, en geef u mijn woord, dat de hertog u gunstig zal ontvangen.

LOUISE (*blijft plotseling staan*). Wat zegt gij? Gij raadt het mij aan? (*Zij keert snel terug.*) Hm! Wat ga ik doen? Het moet iets verkeerds zijn, 't welk die man mij raadt — Hoe weet ge, dat de vorst mij gunstig zal ontvangen?

WURM. Daar zijne heuschheid immers niet onbeloond zal blijven.

LOUISE. Niet onbeloond? Welk een prijs kan hij eischen voor eene daad die alleen menschelijk is?

WURM. De schoone suppliante is hem zeker voldoende.

LOUISE (*verschrikt, daarna met gebroken stem*). Groote God!

WURM. En gij zult toch, zoo ik hoop, dien matigen prijs niet te hoog schatten voor een vader?

LOUISE (*heen en weêr loopende, radeloos losbarstende*). Ja! ja! Het is waar! Zij hebben zich verschansd, uwe grooten — zij hebben achter hunne eigene boosheid tegen de waarheid zich verschansd — Helpe u God de almagtige, mijn goede vader! Uwe dochter kan voor u sterven, maar niet zondigen!

WURM. Dat zal hem teleurstellen, dien armen verlaten vader — „Mijne Louise," zei hij tot mij, „heeft mij neêrgeworpen! Mijne Louise zal mij ook weêr oprigten." — Ik ga heen, mejufvrouw, om hem de boodschap te brengen! (*Hij doet, alsof hij wil gaan.*)

LOUISE (*vliegt hem na en houdt hem tegen*). Blijf! Blijf hier! Geduld! — Hoe vlug is die satan, als hij gelegenheid vindt, om menschen tot razernij te brengen! — Ik heb hem neêrgeworpen. Ik moet hem oprigten. Spreek! Geef mij raad! Wat kan ik? Wat moet ik doen?

WURM. Er is maar één middel!

LOUISE. Dit éénige middel?

WURM. Ook uw vader wenscht —

LOUISE. Ook mijn vader? — Welk middel dan?

WURM. Het is voor u gemakkelijk.

LOUISE. Ik ken geen zwaarder, dan de schande.

WURM. Wanneer gij den majoor wilt bedanken.

LOUISE. Voor zijne liefde? Spot ge met mij? — Datgene aan mijne keus over te laten, waartoe ik reeds gedwongen werd?

WURM. Zoo is het echter niet gemeend, lieve juffer! De majoor moet eerst en wel vrijwillig afstand doen.

LOUISE. Hij zal het niet doen.

WURM. Dat schijnt maar zoo. Zou men anders zijne toevlugt tot u nemen, zoo het niet van u afhing, hem daartoe te bewegen?

LOUISE. Kan ik hem dwingen, mij te haten?

WURM. Wij zullen het beproeven! Ga eens zitten!

LOUISE (*beangst*). Mensch! Wat broeit er in uw hoofd?

WURM. Zet u! Schrijf eens neêr! Hier is pen, papier en inkt!

LOUISE (*zet zich in de hevigste spanning neêr*). Wat moet ik schrijven? Aan wien moet ik schrijven?

WURM. Aan den beul van uw vader.

LOUISE. Ha! gij verstaat de kunst, om zielen op de pijnbank te schroeven! (*Zij neemt de pen op.*)

WURM (*dikteert*). „Edele Heer"! —

LOUISE (*schrijft met bevende hand*).

WURM. „Er zijn reeds drie pijnlijke dagen verloopen — — verloopen — sinds wij elkander zagen" —

LOUISE (*houdt op en legt de pen neêr*). Aan wien is de brief?

WURM. Aan den beul van uw vader.

LOUISE. O mijn God!

WURM. „Geef de schuld daarvan aan den majoor — aan den majoor — die mij den ganschen dag met Argusoogen bewaakt" —

LOUISE (*springt op*). Schelmerij, zoo als nog nooit werd gehoord! Aan wien is de brief?

WURM. Aan den beul van uw vader.

LOUISE (*handenwringende, heen en weêr gaande*). Neen! Neen! Neen! Dat is martelen, o Hemel! Straf menschen menschelijk, als zij u vertoornen, maar waarom mij tusschen twee helsche folteringen te plaatsen? Waarom mij tusschen dood en schande heen en weêr te slingeren? Waarom deze bloedgierige duivels tegen mij aan te hitsen? — Doe, wat ge wilt! Ik schrijf niets meer!

WURM (*neemt zijn hoed*). Zoo als ge wilt, mejufvrouw! Het staat geheel aan uwe keus.

LOUISE. Keus, zegt gij? Aan mijne keus? — Ga, barbaar! Hang een ongelukkige boven den afgrond der hel, openbaar hem uw verlangen, en vraag hem dan, of het zijne keus is? O, gij weet te goed, dat ons hart natuurlijke gevoelens koestert, waaraan het als met ketens gekluisterd ligt — Voortaan is alles om 't

even! Dikteer verder! Ik denk aan niets meer. Ik buk voor de listen der hel. (*Zij gaat voor de tweede maal zitten.*)

WURM. "Den ganschen dag met Argusoogen bewaakt" — Hebt ge dat?

LOUISE. Verder! Verder!

WURM. "Wij hebben gisteren den president bij ons gehad. Het was potsierlijk om te zien, hoe ijverig de goede majoor mijne eer verdedigde" —

LOUISE. Mooi, mooi! heerlijk! — Ga voort! —

WURM. "Ik nam mijne toevlugt tot eene flaauwte — tot eene flaauwte — om niet overluid te lagchen."

LOUISE. O Hemel!

WURM. "Doch het masker begint mij ondragelijk te worden — ondragelijk — Wanneer ik er maar kon afkomen" —

LOUISE (*houdt op, verlaat haren stoel, loopt heen en weêr, met het hoofd op de borst, als zocht zij iets op van den grond; daarna gaat zij zitten en schrijft verder.*) "kon afkomen" —

WURM. "Morgen heeft hij de wacht — Let op het oogenblik dat hij mij verlaat, en kom op de bekende plaats" — Hebt ge "bekende?"

LOUISE. Ik heb alles.

WURM. "Op de bekende plaats bij uwe liefhebbende.... Louise."

LOUISE. Nu ontbreekt het adres nog!

WURM. "Aan den Heer Hofmaarschalk von Kalb."

LOUISE. Eeuwige Voorzienigheid! Een naam, even vreemd aan mijne ooren, als mijn hart vreemd blijft aan die schandelijke regels! (*Zij staat op en staart geruimen tijd met strakken blik op het geschrevene; eindelijk geeft zij het over aan den secretaris; met uitgeputte, wegstervende stem.*) Neem het, mijnheer! Het is mijn eerlijke naam — het is Ferdinand — het is de geheele zaligheid mijns levens, die ik in uwe handen geef — Ik sta thans hulpeloos en verlaten op de wereld!

WURM. O neen! Wanhoop niet, lieve jufvrouw! Ik heb har-

telijk medelijden met u. Misschien — wie weet? — Ik zou mij nog wel over zekere dingen kunnen heen zetten — Waarlijk! Zoo waar God leeft! Ik heb innig medelijden met u!

LOUISE (*ziet hem strak en scherp in het gezigt*). Spreek niet uit, mijnheer! Gij zijt op het punt, u iets verschrikkelijks te wenschen.

WURM (*maakt eene beweging om hare hand te kussen*). Gesteld, dat het deze lieve hand ware — Hoe nu, lieve jufvrouw?

LOUISE (*woest en verontwaardigd*). Om u in den eersten huwelijksnacht te vermoorden, en mij dan met wellust op het rad te laten verbrijzelen. (*Zij wil gaan, keert echter eensklaps terug.*) Zijn wij thans klaar, mijnheer? Mag de duif thans uitvliegen?

WURM. Nog maar eene kleinigheid, mejufvrouw! Gij moet nog even in mijne tegenwoordigheid zweren, dat gij dezen brief als vrijwillig geschreven zult erkennen.

LOUISE. God! God! Moet uw naam dienen om de werken der hel te verzegelen? (*Wurm leidt haar weg.*)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Zaal bij den president.

FERDINAND VON WALTER, *met een open brief in de hand, vliegt onstuimig in de kamer, door eene andere deur komt een kamerdienaar binnen.*

FERDINAND. Was de maarschalk hier?

KAMERDIENAAR. Majoor, de president heeft naar u gevraagd!

FERDINAND. Voor den duivel! Ik vraag, was de maarschalk hier?

KAMERDIENAAR. Zijne Excellentie zit boven voor de Faro-tafel!

FERDINAND. Zijne Excellentie moet in naam der hel hier komen!

(*Kamerdienaar treedt af.*)

TWEEDE TOONEEL.

FERDINAND *alleen, den brief wild doorloopende, nu eens als versteend, dan razend door de kamer vliegende.*

Het is niet mogelijk! niet mogelijk! Dit hemelsche ligchaam verbergt geen zoo duivelsch hart — — En toch! toch! Al daalden alle engelen uit den hemel hier neder, om van hare onschuld te getuigen, al traden schepping en schepper op, om hare onschuld

te bewijzen — het is hare hand — Een ongehoord, verraderlijk bedrog, zoo als de menschheid nog nooit aanschouwde! Daarom was het dus, dat onze vlugt zoo standvastig werd geweigerd! Daarom, — o God! thans ontwaak ik, alles wordt mij duidelijk! — daarom werd de aanspraak op mijne liefde met zoo veel heldenmoed ten offer gebragt, en weldra zou men mij onder dit hemelsche masker bedrogen hebben! (*Hij stormt door de kamer en staat op eens nadenkend stil.*) Mij zoo geheel te doorgronden! — Alle fijne snaren te kennen, alle teedere gevoelens te ontsluijeren, de levendigste indrukken met mij te deelen — de zachtste aandoeningen mijner ziel op te vangen — mijn gansche wezen uit een traan te wegen — mij steeds nabij te zijn, op de steile vlugt eener onstuimige geestvervoering, en gedurig voor duizelend vallen te behoeden — God! God! en dat alles niets dan kunst? — Niets dan spel? — O, wanneer de leugen zulk eene vaste kleur bezit, hoe komt het dan, dat zich nog geen duivel in het hemelrijk heeft gedrongen? Toen ik haar de gevaren onzer liefde ontdekte, hoe bedriegelijk wist de geveinsde toen te verbleeken! Met welk eene triomferende waardigheid vernietigde zij den lagen hoon mijns vaders, en op hetzelfde oogenblik gevoelde zij zich toch schuldig — Wat? stond ze zelfs niet de vuurproef der waarheid door — de huichelares viel in onmagt. Welke taal zult ge thans spreken, goddelijke liefde, — wanneer de dartele kokette het geluid uwer stem zoo liefelijk nafluistert? Waarmede zult ge u regtvaardigen, heilige onschuld, — wanneer boeleersters de kunst verstaan met uw hemelschen blos te pralen?

Zij weet, waartoe ze mij gebragt heeft. Zij heeft mijne gansche ziel doorgrond. Mijn hart spiegelde zigtbaar in mijne oogen onder het wisselen van den eersten kus — en zij gevoelde niets? Zij gevoelde welligt niets dan den triomf harer kunst, terwijl mijn zalige waanzin den ganschen hemel in haar meende te omvatten, en al mijne bruisende begeerten op eens verstomden? — Voor mijne ziel stond geene andere gedachte dan de eeuwigheid en dit meisje — God! en zij dacht aan niets? gevoelde niets? Zij zag

alleen haar aanslag gelukken? Zij vond alleen hare schoonheid gestreeld? Hel en dood! Zij zag alleen dat ik bedrogen werd?

DERDE TOONEEL.

DE HOFMAARSCHALK *en* FERDINAND.

DE HOFMAARSCHALK (*in de kamer trippelende*). Gij hebt den wensch te kennen gegeven, mijn waarde! —

FERDINAND (*mompelende*). Een schurk den hals te breken. (*Luid.*) Maarschalk, deze brief moet u bij de parade uit den zak gevallen zijn — en ik (*boosaardig lagchende*) was de gelukkige vinder.

HOFMAARSCHALK. Gij?

FERDINAND. Door een alleraardigst toeval. Ga uwe zaken met den Almagtige vereffenen.

HOFMAARSCHALK. Gij ziet, hoe ik ontstel, baron! —

FERDINAND. Ziedaar, lees! lees! (*zich van hem verwijderende.*) Ben ik ook al voor minnaar te slecht, des te beter kan ik misschien als koppelaar spelen!

(*Terwijl de andere leest, gaat hij naar den muur en neemt er twee pistolen af.*)

DE HOFMAARSCHALK (*werpt den brief op de tafel en wil zich verwijderen*). Vervloekt!

FERDINAND (*leidt hem bij den arm terug*). Geduld, beste maarschalk! Het komt mij voor aangenaam nieuws te zijn! Ik verzoek u om mijn loon als vinder! (*Hij laat hem de pistolen zien.*)

DE HOFMAARSCHALK (*deinst verschrikt terug*). Gij zult toch wel verstandig zijn, mijn waarde!

FERDINAND (*op forschen dreigenden toon*). Meer dan genoeg, om een schurk als gij zijt naar de andere wereld te zenden! (*Hij duwt hem de pistool in de hand en haalt zijn zakdoek uit.*) Neem! Daar, vat het einde van dien zakdoek! Hij is van de boeleerster.

HOFMAARSCHALK. Over dien zakdoek? Zijt gij dol? Wat wilt gij?

FERDINAND. Houd het einde vast, zeg ik! anders zult ge immers mis schieten, lafaard! — Zie hem eens sidderen, die booswicht! — Ge moest God danken, lafaard, dat ge nu voor 't eerst iets in uwe hersenkas krijgt. (*De hofmaarschalk poogt te vlugten.*) Zacht wat! zoo zal 't niet gaan. (*Hij haalt hem in en sluit de deur.*)

HOFMAARSCHALK. Op de kamer, baron?

FERDINAND. Alsof ge mij eene wandeling buiten de poort waardig zijt? — Wel, mijn beste, het knalt hier veel harder, en 't is immers het eerste gerucht, dat ge in de wereld maakt. — Leg aan!

HOFMAARSCHALK (*veegt het zweet van zijn voorhoofd*). En wilt gij uw kostelijk leven zoo roekeloos wagen, veelbelovende jongeling?

FERDINAND. Leg aan, zeg ik! Ik heb niets meer op aarde te doen!

HOFMAARSCHALK. Maar ik des te meer, mijn beste!

FERDINAND. Gij kerel? Wat, gij? — De armzalige noodhulp te zijn, bij gebrek aan menschen? Om in een oogenbllk zevenmaal groot en zevenmaal klein te worden, even als de vlinder aan de naald? Een register te houden van de stoelgangen van uw heer en de last-ezel van zijne luimen te zijn? Even goed kan ik u, als het een of ander zeldzaam murmeldier, naar de andere wereld medenemen. Als een tamme aap zult ge daar voor het gehuil der doemelingen dansen, aporteren en opzitten, en met uwe hof-kunsten de eeuwige rampzaligheid genot en vrolijkheid verschaffen.

HOFMAARSCHALK. Al wat gij wilt, mijnheer! al wat gij goed zult vinden — maar de pistolen weg!

FERDINAND. Daar staat hij, het verachtelijk ongelukskind! — Hij staat daar als eene spotternij op den zesden scheppings-dag! Alsof een kladschilder het werk van den almagtigen God had nagekrabbeld! — Jammer slechts, jammer voor het greintje brein,

dat zoo slecht in dien ondankbaren schedel woekert! Dit greintje zou den baviaan nog tot een soort van mensch hebben gevormd, terwijl het hier een wanstaltig brokstuk van een redelijk wezen heeft voortgebragt! — En met zulk eenen deel te hebben aan haar hart? — Afschuwelijk, onverantwoordelijk! — Een wezen, eer geschapen om afschrik voor de zonde in te boezemen, dan om haar aanlokkelijk te maken?

HOFMAARSCHALK. O! God zij dank! Hij komt tot bedaren.

FERDINAND. Ik zal hem laten gaan! De verdraagzaamheid, die de rups verschoont, zal ook dezen te stade komen! Men ontmoet hem, trekt even den schouder op en bewondert welligt nog het wijze bestuur van den Almagtige, die zelfs draf en slijk gebruikt om enkele kreaturen te spijzigen, die den raaf op het schavot en den hoveling aan de voeten der majesteit de tafel dekt — Men staat ten laatste nog verbaasd over de voorzorgen der Voorzienigheid, die ook in de zedelijke wereld hare slangen en scorpioenen voedt, tot het aanvoeren van venijn. Maar, (*terwijl zijne woede op nieuw losbreekt*) aan mijne bloem zal dat ongedierte niet raken, of ik zal het (*den maarschalk aanpakkende en met kracht heen en weêr schuddende*) zoo in elkander drukken en zoo weder door elkander schudden.

HOFMAARSCHALK (*bang zuchtende*). O mijn God! Dat ik van hier ware! Honderd mijlen van hier, in het Bicêtre te Parijs! Als ik maar van dezen man bevrijd ware!

FERDINAND. Ellendeling! Zoo zij niet meer rein is! Ellendeling! zoo gij hebt genoten, waar ik aanbad, (*woedend*) aan uw lust hebt voldaan, waar ik mij een God waande! (*Plotseling zwijgt hij, daarna somber.*) Het ware beter voor u, ellendeling, de vlugt te nemen naar de hel, dan mijne wraak in den hemel te ontmoeten! — Hoe ver zijt ge met het meisje gekomen? Beken!

HOFMAARSCHALK. Laat mij los! Ik zal alles bekennen!

FERDINAND. O! het moet heerlijker zijn met dit meisje in dartel zingenot te baden, dan met anderen hemelsche weelde te smaken. — Zoo zij wilde, zij kon over de zaligheid eener

ziel beschikken en de deugd met den wellust doen verwisselen. — (*Den maarschalk de pistool op de borst drukkende.*) Hoe ver zijt ge met haar gekomen? Beken, of ik druk af!

HOFMAARSCHALK. Het is niets — 't is waarlijk niets! Heb maar eene minuut geduld! Men heeft u misleid! —

FERDINAND. En moet ge mij daaraan herinneren, booswicht? — Hoe ver zijt ge met haar gekomen? Beken, of gij zijt een man des doods!

HOFMAARSCHALK. *Mon Dieu!* Mijn God! Ik spreek immers — hoor dan slechts — uw vader — uw eigen vader —

FERDINAND (*nog heviger*). Heeft haar aan u gekoppeld? En hoe ver zijt ge met haar geweest? Ik vermoord u, beken!

HOFMAARSCHALK. Gij raast. Gij hoort niet. Ik heb haar nooit gezien. Ik ken haar niet. Ik weet niets van haar. —

FERDINAND (*terugtredende*). Gij hebt haar nooit gezien? Kent haar niet? Weet niets van haar? — Zij is verloren om uwentwille; gij verloochent haar drie malen in één adem? — Voort, booswicht! (*Hij geeft hem een slag met de pistool en werpt hem uit de kamer.*) Voor uws gelijken is het kruid niet uitgevonden!

VIERDE TOONEEL.

FERDINAND, *na lang zwijgen, terwijl zijne gelaatstrekken eene vreesselijke gedachte verraden.*

Verloren! Ja, onzalige! — Ik ben het. Gij zijt het ook. Ja, bij den grooten God! als ik verloren ben, zijt gij het ook! — Regter van 't heelal! Eisch haar niet terug van mij! Het meisje behoort mij. Ik heb om dit meisje het gansche heelal aan u afgestaan, de gansche heerlijke schepping om haar ten offer gebragt! Laat mij het meisje! — Regter in den hemel! ginds wemelen millioenen zielen — wend daarheen een oog van ontferming — laat mij alleen begaan, Regter in den hemel! (*Terwijl hij*

met eene vreesselijke uitdrukking de handen vouwt.) Zou de rijke magtige Schepper woekeren met eene enkele ziel, die bovendien nog de minste waarde in zijne schepping heeft? — Het meisje behoort mij! Ik, eens haar God — thans haar duivel!

(*De oogen woest naar een hoek gerigt.*) Eene eeuwigheid met haar op het rad der verdoemden — met de oogen op elkander gerigt — de haren te berge gerezen — de holle wanhoopskreten in één gevloeid — en dan mijne liefkozingen te herhalen — dan hare eeden haar voor te huilen — God! God! Die verloving is vreesselijk — maar eeuwig!

(*Hij wil naar buiten ijlen. De president treedt binnen*).

VIJFDE TOONEEL.

DE PRESIDENT *en* FERDINAND.

FERDINAND (*terugdeinzende*). O! — mijn vader!

PRESIDENT. Het treft goed, dat wij elkander ontmoeten! Ik kom u iets aangenaams berigten, iets dat u zeker zal verrassen. Willen wij plaats nemen?

FERDINAND (*hem een tijdlang strak aanziende*). Vader! (*Hevig ontroerd tot hem gaande en zijne hand vattende.*) Vader! (*Zijne hand kussende en voor hem knielende.*) O vader!

PRESIDENT. Wat deert u? Sta op! Uwe hand gloeit en beeft!

FERDINAND (*in woeste opgewondenheid*). Vergiffenis voor mijne ondankbaarheid, vader! Ik ben een ellendig wezen! Ik heb uwe goedheid miskend! Gij hebt het zoo vaderlijk met mij gemeend — O! gij hadt een profetischen geest — thans is het te laat — Vergeving! Vergeving! Uw zegen, vader!

PRESIDENT (*met een schuldeloos gezigt*). Sta op! Gij spreekt raadsels tot mij!

FERDINAND. Louise Miller, vader! — O, gij kent de men-

schen! — Uwe verontwaardiging was zoo billijk, zoo edel, zoo vaderlijk warm — maar uw vaderijver koos een verkeerden weg — Deze Louise Miller —

PRESIDENT. Martel mij niet, mijn zoon! Ik vloek mijne gestrengheid! Ik ben hier gekomen om u verschooning te vragen! —

FERDINAND. Verschooning vragen aan mij? Uwe gestrengheid vloeken! — Uwe afkeuring was wijsheid! — Uwe gestrengheid hemelsch mededoogen — — Deze Louise Miller, vader —

PRESIDENT. Is een edel, lief meisje! — Ik herroep mijn kwaad vermoeden! Zij heeft mijne achting verworven!

FERDINAND (*springt getroffen overeind*). Wat? Gij ook? — Vader! Gij ook? — niet waar, vader, een engel van onschuld? En het is zoo vergeeflijk, dit meisje te beminnen!

PRESIDENT. Zeg liever: Het is zonde, haar niet te beminnen!

FERDINAND. Ongehoord! Ontzettend! — En gij, die anders de harten zoo geheel en al doorgrondt! Die hier bovendien met de oogen van den haat hebt gezien! — Huichelarij zonder voorbeeld — Louise Miller, vader! —

PRESIDENT. Is waard mijne dochter te zijn! Ik acht hare deugd boven adel en hare schoonheid boven goud. Mijne grondstellingen wijken voor uwe liefde — Zij worde de uwe!

FERDINAND (*vliegt razend uit de kamer*). Dit ontbrak er nog aan! — Vaarwel, vader! (*Af.*)

PRESIDENT (*hem naloopende*). Blijf! Blijf! Waar ijlt gij heen? (*Af.*)

ZESDE TOONEEL.

Prachtige zaal bij lady Milford.

LADY MILFORD *en* SOFIE *treden op.*

LADY MILFORD. Gij hebt haar dus gezien? Zal zij komen?

SOFIE. Oogenblikkelijk! Zij was nog in haar morgenjapon en wilde zich in alle haast verkleeden.

LADY MILFORD. Zeg mij niets van haar — stil — ik sidder als eene misdadige, om de gelukkige te aanschouwen, wier hart een gevoel koestert, in vreesselijke harmonie met het mijne — En hoe gedroeg zij zich bij de uitnoodiging?

SOFIE. Zij scheen verlegen, werd nadenkend, staarde mij aan met groote oogen en zweeg. Ik had mij reeds op hare uitvlugten voorbereid, toen zij met een blik, die mij geheel verraste, ten antwoord gaf: Uwe meesteres verlangt iets, dat ik morgen aan haar wilde verzoeken.

LADY MILFORD (*zeer gejaagd*). Laat mij alleen, Sofie! Beklaag mij! Ik moet blozen, wanneer zij slechts eene gewone vrouw is, en den moed verliezen, als zij meer is.

SOFIE. Maar, mylady! — Dat is geene goede manier, om eene medeminnares te ontvangen! Bedenk toch wie gij zijt! Roep uwe geboorte, uw rang, uwe magt te hulp! Een trotsch gemoed zal de trotsche waardigheid van uw persoon nog meer verheffen!

LADY MILFORD. Wat kunt ge toch dwaas praten!

SOFIE (*schalksch*). Of is het misschien toeval, dat juist heden de schoonste brillanten aan u schitteren? Toeval, dat juist heden het prachtigste kleed is aangetogen — dat het in uwe antichambre van lakeijen en pages wemelt, en dat het burgermeisje in de vorstelijke zaal van uw paleis wordt opgewacht?

LADY MILFORD (*heen en weêr gaande, zeer verbitterd*). Hoe hatelijk! Ondragelijk, dat vrouwen voor vrouwelijke zwakheid zulke scherpe oogen hebben! — — Maar hoe diep, hoe diep moet ik reeds gezonken zijn, dat zulk een schepsel mij doorgrondt!

EEN KAMERDIENAAR (*treedt binnen*). Mejufvrouw Miller. —

LADY MILFORD (*tot Sofie*). Ga heen! Ga! (*Dreigend, terwijl Sofie draalt.*) Voort! Ik beveel het! (*Sofie gaat heen, Lady Milford loopt door de zaal.*) Goed! regt goed, dat ik opgewonden werd! Ik ben juist zoo als ik wenschte! (*Tot den kamerdienaar.*) Laat de jufvrouw binnenkomen. (*De kamerdienaar gaat. Zij vlijt zich op de sofa neêr en neemt eene achtelooze houding aan*).

ZEVENDE TOONEEL.

LOUISE MILLER (*treedt schuchter binnen en blijft op een grooten afstand staan; LADY MILFORD heeft haar den rug toegekeerd en beschouwt haar een tijdlang naauwkeurig in den spiegel.*)

(Na eene pauze).

LOUISE. Mevrouw, ik wacht uwe bevelen!

LADY MILFORD (*keert zich om naar Louise en neigt even met het hoofd koel en teruggetrokken*). Haha! Zijt gij daar? — Zeker mejufvrouw — eene zekere — hoe heet ge ook?

LOUISE (*eenigzins geraakt*). Miller heet mijn vader, en u zondt om zijne dochter!

LADY MILFORD. Juist! Juist! ik herinner mij — de arme muzikantsdochter, waarvan onlangs gesproken werd. (*Na een oogenblik zwijgens in zich zelve.*) Zeer intéressant en toch geene schoonheid — (*Luid tot Louise.*) Kom nader, mijn kind! (*In zich zelve.*) Oogen, die in het weenen zijn geoefend — Hoe gaarne zie ik zulke oogen! — (*Luid.*) Nader bij — Kom digt bij mij — Lief kind, ik geloof, dat gij bevreesd voor mij zijt.

LOUISE (*waardig, op beslissenden toon*). Neen, mylady! Ik veracht het oordeel der menigte.

LADY MILFORD (*in zich zelve*). Zie eens! — Dien trots heeft zij van hem. (*Luid.*) Men heeft u bij mij aanbevolen, mejufvrouw! Gij moet nog al iets geleerd hebben en overigens welopgevoed zijn — Welnu. Ik wil het gelooven — ook zou ik de gansche wereld niet vertrouwen, wanneer zij zulk een ijverigen beschermer wilde logenstraffen.

LOUISE. Toch ken ik niemand, mylady, die zich de moeite zou geven, om voor mij eene meesteres te zoeken!

LADY MILFORD (*gemaakt*). Moeite voor de cliente of de meesteres?

LOUISE. Dat is mij te hoog, mevrouw!

LADY MILFORD. Meer slimheid, dan dat open gezigt laat vermoeden! Gij heet Louise? En hoe oud, als ik vragen mag?

LOUISE. Zestien jaar.

LADY MILFORD (*snel opstaande*). Nu is het duidelijk! Zestien jaar! De eerste polsslag der liefde! — De eerste zilvertoon op het onbespeelde klavier — Niets is verleidelijker — Ga zitten, ik ben u genegen, lief meisje — En hij ook bemint voor de eerste maal — Geen wonder, dat de stralen van hetzelfde morgenrood in een vloeijen! (*Vriendelijk hare hand vattende.*) Het staat vast, ik wil u gelukkig maken, mijne beste — Niets dan een zoete, snelvervliegende droom. (*Louise de wang streelende.*) Mijne Sofie treedt in het huwelijk! Gij zult in hare plaats treden — Zestien jaar! Het kan niet duurzaam zijn!

LOUISE (*kust haar eerbiedig de hand*). Ik dank u evenzeer voor uwe welwillendheid, mylady, als wanneer ik daarvan gebruik kon maken.

LADY MILFORD (*geërgerd*). Zie eens welk eene dame! Meisjes van uwe afkomst achten zich anders nog al gelukkig, als zij anderen mogen dienen. — Wat stelt gij u dan voor, mijn kind? Zijn die vingers te fijn voor den arbeid? Of zijt ge misschien trotsch op uw aardig gezigtje?

LOUISE. Mijn gezigt, mevrouw, heb ik evenmin aan mijzelve te danken, als mijne afkomst.

LADY MILFORD. En meent ge welligt, dat het eeuwig zoo zal blijven? Arm schepsel, wie u dat in 't hoofd heeft gepraat — hij moge zijn wie hij wil — hij heeft u en zich zelven misleid. Die wangen zijn niet in het vuur verguld. Wat uw spiegel u voor massief en duurzaam verkoopt, is maar een dun, opgelegd goudvliesje, dat uw bewonderaar vroeg of laat aan de hand blijft hangen. — En wat zult ge dan beginnen?

LOUISE. Ik zal den bewonderaar beklagen, mylady, die een diamant kocht, omdat hij in goud scheen gevat te zijn.

LADY MILFORD (*zonder op dit antwoord te letten*). Een meisje van uwe jaren heeft altijd twee spiegels te gelijk, den eigenlijken spiegel en haar bewonderaar. De vleijende lofspraak van den laatste verzacht de ruwe opregtheid van den eerste. De een wijst

haar op een leelijken rimpel. Ver van daar, zegt de andere, 't is het kuiltje der gratiën. Gij onnoozele kinderen hecht alleen geloof aan hetgeen de laatste u vertelt, loopt dikwijls van den een tot den anderen, totdat gij op 't laatst beider uitspraken verwart — — Waarom ziet ge mij zoo strak in 't gezigt?

LOUISE. Verschoon mij, mevrouw! — Ik stond op het punt, dien prachtigen robijn te beklagen, die niet weet, hoezeer zijne bezitster tegen de ijdelheid ijvert.

LADY MILFORD (*blozende*). Geene zijsprongen, kind! — Zoo het niet de verwachtingen op uw uiterlijk waren, wat ter wereld kon u dan terughouden, een stand te kiezen, die de eenige is, waarin ge manieren en wereldkennis kunt leeren, de eenige, die u van uwe burgerlijke vooroordeelen kan losmaken?

LOUISE. Ook van mijne burgerlijke onschuld, mylady?

LADY MILFORD. Onverstandige tegenwerping! De grootste losbol is te beschroomd om iets onteerends voor te slaan, als wij zelve hem geene aanleiding geven. Toon wie ge zijt! Geef u eer en waardigheid, en uwe jeugd zal voor elke verzoeking gevrijwaard zijn.

LOUISE. Vergun mij, mevrouw, dat ik het waag, aan die stelling te twijfelen! De paleizen van zekere dames zijn vaak de vrijplaatsen der laagste ongebondenheid. Wie durft er voor instaan, dat de dochter van den muzikant den heldenmoed zal bezitten, zich midden in die pest te wagen en zich nogthans voor de verderfelijke besmetting in acht te nemen? Wie zou kunnen denken, dat lady Milford een eeuwigen scorpioen voor haar geweten in hare nabijheid wil hebben, dat zij geldsommen besteedt, om het voorregt te bezitten, ieder oogenblik van schaamte te kunnen blozen? — Ik ben openhartig, mevrouw! — Zou mijn blik u bevallen, als gij bereid stondt eenig vermaak te genieten? Zoudt gij dien blik kunnen verdragen, als gij daarvan wederkeerdet? — — O, het is beter, beter, dat wij in verschillende hemelstreken van elkâar verwijderd blijven — dat er bergen en zeeën tusschen ons liggen! — Overweeg alles ernstig, mylady! — Er konden oogenblikken van

ontwaken, van uitputting komen — Slangen van berouw konden eenmaal in uw boezem wroeten, en dan — welk eene foltering voor u, wanneer gij op 't gelaat van uw dienstmeisje de kalme rust ontwaart, waarmeê de onschuld een rein hart beloont. (*Zij treedt eene schrede terug.*) Nog eens, mevrouw! Wil mij verschoonen!

LADY MILFORD (*in hevige ontroering rondloopende*). Ondragelijk, dat zij mij zoo iets zegt! Ondragelijker nog, dat zij gelijk heeft! (*Naar Louise gaande, haar stijf in de oogen starende.*) Meisje, gij zult mij niet misleiden! Zoo warm kunnen geene meeningen spreken! Achter die grondstellingen schuilt een levendig belang, 't welk u mijne dienst zoo afschuwelijk doet voorstellen — dat uw gesprek zoo hevig maakte — (*dreigend*) gij zult het mij ontdekken.

LOUISE (*bedaard*). En wanneer gij het nu ontdekt? En wanneer de verachtelijke trede uwer hielen maakt dat de beleedigde worm zich oprigt, daar hij van zijn Schepper nog een stekel ontving tegen mishandeling? — Ik ben niet beducht voor uwe wraak, mylady! — De arme zondares, die in handen van den beul gesteld wordt, lacht om het vergaan der wereld. Mijne ellende is zoo hoog gestegen, dat zelfs opregtheid in mijn spreken haar niet kan vergrooten. (*Na eene pauze, zeer ernstig.*) Gij wilt mij uit het stof mijner geboorte opheffen. Ik wil haar niet ontcijferen, deze verdachte gunst. Ik wil alleen vragen, wat mylady er toe kon brengen, om mij voor eene dwaze te houden, die over hare afkomst zou blozen? Waardoor zij het regt heeft verkregen, om zich als de bewerkster van mijn geluk op te werpen, vóór dat zij nog wist, of ik mijn geluk uit hare handen wilde aannemen? — Ik had reeds alle aanspraak op aardsche vreugde laten varen. — ik had afgerekend met het geluk en zijne overijling vergeten — waarom moet gij mij op nieuw aan beide herinneren? — Wanneer zelfs de Godheid hare stralen voor den blik harer schepselen verbergt, wijl haar glans den seraf zou verblinden — waarom moeten dan menschen zoo onbarmhartig wreed zijn? — Hoe kom het, mylady, dat gij in uw gelukkigen toestand zoo

ijverig om afgunst en bewondering bedelt bij ongelukkigen? — Hebt gij behoefte aan het gezigt der wanhoop in den roes der weelde? — O! laat mij toch liever in een staat van blindheid, die mij alleen nog met mijn gruwzaam noodlot verzoent. — Het insekt gevoelt zich immers zoo zalig in een droppel water, zoo blij en zoo zalig, als of het een hemel ware, tot dat het van een oceaan hoort spreken, waarin vloten en walvisschen drijven! — — Maar gij wilt mij immers gelukkig maken? (*Na een oogenblik zwijgens treedt zij eensklaps voor lady Milford, met bevreemding vragende:*) Zijt gij gelukkig, mylady? (*Deze keert zich hevig ontroerd om, Louise volgt haar en legt haar de hand op den boezem.*) Heeft dit hart ook het lagchend voorkomen van uwen stand? En, zoo wij thans met hart en lot zouden wisselen — en, wanneer ik in mijne kinderlijke onschuld — en, wanneer ik op uw geweten — en, wanneer ik u als mijne moeder raadpleegde — zoudt gij mij wel de ruiling aanraden?

LADY MILFORD (*hevig ontroerd op de sofa vallende*). Ongehoord! Onbegrijpelijk! Neen, meisje! Neen! Die grootheid is u niet aangeboren, en voor uw vader is zij te kinderlijk. Bedrieg mij niet! Ik hoor een anderen leermeester spreken —

LOUISE (*haar scherp in de oogen ziende*). Dan mag ik mij verwonderen, mylady, dat gij nu eerst aan dien leermeester denkt, en te voren reeds lang eene betrekking voor mij hadt uitgekozen!

LADY MILFORD (*springt op*). Het is niet uit te houden! — Welaan! daar ik u toch niet ontsnappen kan. Ik ken hem — ik weet alles — weet meer, dan ik weten mag! (*Eensklaps zwijgt zij, daarna met eene hevigheid, die allengskens toeneemt, schier tot razen toe.*) Maar waag het, ongelukkige — waag het, om hem thans nog te beminnen, of van hem bemind te worden — Wat zeg ik? — Waag het, om aan hem te denken of eene van zijne gedachten te zijn — Ik ben magtig, ongelukkige! geweldig — Zoo waar God leeft! gij zijt verloren!

LOUISE (*met nadruk*). Zonder redding, mylady, zoodra gij hem dwingt, dat hij u moet beminnen.

LADY MILFORD. Ik versta u — maar hij zal mij niet beminnen! Ik zal over dien verachtelijken hartstogt triomferen, mijn hart onderdrukken en het uwe verpletteren — Rotsen en afgronden zal ik tusschen u werpen; als eene furie door uwen hemel hollen; mijn naam zal als een misdadig spook uwe kussen verstoren; uwe bloeijende gestalte zal onder zijne omhelzing verwelken, als eene mummie in elkaâr vallen — Ik kan met hem niet gelukkig worden, maar gij zult het óók niet worden — Denk hieraan, ellendige! Zaligheid te verwoesten is ook zaligheid!

LOUISE. Eene zaligheid, die gij niet meer smaken kunt, mylady! Belaster toch uw eigen hart niet. Gij zijt niet in staat, datgene uit te voeren, wat gij met zoo veel bittere woede mij hebt toegezworen! Gij zijt niet in staat, een schepsel te martelen, dat u geen ander leed heeft gedaan, dan dat het heeft gevoeld even als gij — Doch ik heb u lief om dezen toorn, mylady!

LADY MILFORD (*meer bedaard*). Waar ben ik? Waar was ik? Wat heb ik gesproken? Met wie heb ik gesproken? — O Louise, edele, groote, goddelijke ziel! Vergeef eene razende — Ik wil u geen haar krenken, mijn kind! Spreek! Eisch! Ik zal u op de handen dragen, uwe vriendin, uwe zuster zijn — Gij zijt arm — Zie! (*Eenige brillanten afnemende.*) Ik zal dien tooi verkoopen — mijne garderobe, paarden en koetsen verkoopen — alles zij voor *u* — maar — — doe afstand van hem!

LOUISE (*treedt verbaasd terug*). Spot zij met eene wanhopige, of zou zij welligt geen deel gehad hebben aan de barbaarsche daad? — Ha! zoo kan ik mij den schijn eener heldin geven en mijne zwakheid tot eene verdienste maken. (*Zij staat eenige oogenblikken in gedachten, nadert eindelijk lady Milford, vat hare hand en ziet haar strak en ernstig in het gezigt.*) Neem hem dan voor u, mylady! — — Vrijwillig schenk ik u den man, dien men met helsche middelen van mijn bloedend hart heeft gescheurd. — — Misschien weet gij het niet, mylady; maar gij hebt den hemel van twee geliefden verwoest, twee harten van elkaâr gerukt, die

God te zaâm verbond, een schepsel verpletterd, dat Hem toebehoorde even als gij, dat Hij tot geluk had geschapen even als u, dat Hem heeft verheerlijkt en bemind even als gij, en Hem thans niet meer zal verheerlijken — Lady! Het oor des Alwetenden vangt ook de zucht op van den plat getreden worm in den bangen doodstrijd geslaakt — Het is Hem niet onverschillig, wanneer eene ziel voor Zijn aangezigt wordt vermoord! Thans behoort hij u! Thans, mylady, kunt gij hem nemen! Stort u in zijne armen! Sleur hem voor het altaar — Vergeet echter niet, dat de schim eener zelfmoordenares bij den bruidskus tusschen u beiden zal treden — God zal mij genadig zijn — Ik kan niet anders! (*Zij vliegt naar buiten.*)

ACHTSTE TOONEEL.

LADY MILFORD *alleen. Zij staat verplet, den ingespannen wezenloozen blik op de deur gevestigd, waardoor Louise is verdwenen; eindelijk ontwaakt zij uit hare verdooving.*

Wat was dat? Wat is er gebeurd? Wat sprak de ongelukkige? — Nog, o Hemel! nog weêrklinken zij in mijn oor, de vreesselijke, mij verdoemende woorden: Neem hem dan voor u! — Wien, rampzalige? Het offer van uwen doodstrijd — het verschrikkelijk erfdeel uwer wanhoop? God! God! Ben ik zoo diep gezonken — zoo op eens van den troon mijner heerlijkheid gebonsd, dat ik begeerig smacht naar hetgeen de grootmoedigheid eener bedelares mij in haren laatsten doodsangst zal toewerpen? — Neem hem dan voor u! en dat zegt zij op een toon, paart zij met een blik — Ha! Emilie! Hebt ge daarom de grenzen van uw geslacht overschreden? — Moest ge daarom met den grooten naam der Britsche vrouw boeleeren, opdat het praalgebouw uwer eer naast de nederige deugd van een verwaarloosd burger-meisje in puin zou storten? Neen! trotsche ongelukkige! Neen! Beschamen

kan men Emilie Milford — doch vernederen nooit! Ook ik bezit kracht om te ontberen! (*Met statigen tred heen en weder gaande.*) Wijk thans, teêrhartige lijdende vrouw! — Vaart heen, schoone, gulden droomen der liefde! — Grootmoedigheid alléén zal mij thans besturen! — — Dit minnend paar is verloren, of Milford moet hare aanspraken vernietigen en van het hart van den vorst afstand doen! (*Na eene pauze, levendig.*) Het is volbragt! — Neêrgerukt de geduchte slagboom — van een gereten alle banden tusschen mij en den hertog, verjaagd uit mijn boezem die tot razernij voerende liefde! — — U zal ik omhelzen, goddelijke deugd! — Neem haar in uwe armen, uwe berouwvolle dochter Emilie. — Ha, hoe zoet is het mij thans! Hoe ligt, hoe ruim wordt het in mijne ziel! — Groot, als eene dalende zon, wil ik heden van het toppunt mijner heerlijkheid nederdalen, mijne glorie sterve met mijne liefde, en alleen mijn hart volge mij op die roemvolle baan. (*Vastberaden naar een schrijflessenaar gaande.*) Het moet terstond geschieden — terstond, voor dat het gezigt van den geliefden jongeling den bloedigen strijd in mijn hart vernieuwe. (*Zij zet zich neêr en begint te schrijven.*)

NEGENDE TOONEEL.

LADY MILFORD. *Een* KAMERDIENAAR. SOFIE, *daarna de* HOFMAARSCHALK, *later* BEDIENDEN.

KAMERDIENAAR. De hofmaarschalk von Kalb staat in de voorzaal met eene boodschap van den hertog.

LADY MILFORD (*in het vuur van 't schrijven*). Zij zal omver tuimelen, de vorstelijke draadpop! Waarlijk! Eene aardige grap, zulk eene doorluchtige hersenkas in de war te brengen! — Zijne hofklanten zullen dol worden — Het gansche land zal in beweging komen.

KAMERDIENAAR en SOFIE. De hofmaarschalk, mylady!

LADY MILFORD (*zich omkeerende*). Wie? Wat? — Des te beter! Die soort van wezens zijn tot boodschaploopers op de wereld bestemd. Hij kan binnen komen.

KAMERDIENAAR (*gaat af*).

SOFIE (*angstvallig nader komende*). Zoo ik niet moest vreezen, dat het vermetelheid zij, mylady! (*Lady Milford schrijft driftig voort.*) Dat meisje van Miller vloog radeloos door de voorzaal — Gij gloeit — Gij spreekt in u zelve — (*Lady Milford schrijft door.*) Ik beef — Wat mag er voorgevallen zijn?

HOFMAARSCHALK (*treedt binnen, maakt tal van buigingen achter den rug van lady Milford; daar zij hem niet bemerkt, komt hij nader, plaatst zich achter haren stoel, neemt voorzigtig een punt van haar kleed en drukt er een kus op, onder beschroomd mompelen*). Zijne Doorluchtigheid —

LADY MILFORD (*terwijl zij zand strooit en het geschrevene doorleest*). Hij zal mij zwarte ondankbaarheid ten laste leggen — Ik was eene verlatene! Hij heeft mij uit de ellende opgebeurd — Uit de ellende? — Afschuwelijke ruiling! — Verscheur uwe rekening, verleider! Mijn eeuwig schaamrood betaalt haar met woeker.

HOFMAARSCHALK (*nadat hij verscheidene malen om haar heen heeft geloopen*). Mylady schijnt eenigzins afgetrokken te zijn — Ik zal mij zelven de stoutheid moeten veroorloven. (*Zeer luid.*) Zijne Doorluchtigheid zendt mij om mylady te vragen, of er heden avond vauxhall of komedie zal zijn?

LADY MILFORD (*lagchend opstaande*). Een van beide, mijn waarde! — Breng intusschen uwen hertog dezen brief tot dessert! (*Tot Sofie.*) Gij, Sofie, gelast dat er ingespannen worde, en roept mijn geheel personeel in de zaal bijeen —

SOFIE (*treedt af, geheel verslagen*). O Hemel! Wat moet ik denken? Wat zal er gebeuren?

HOFMAARSCHALK. Gij zijt geëchauffeerd, mylady?

LADY MILFORD. Des te duidelijker zal ik geschreven hebben — Hoezee, maarschalk! Er komt hier eene plaats vakant. Een ruim spel voor koppelaars! (*Terwijl de maarschalk een twijfelachtigen*

blik op den brief werpt.) Lees maar! Lees! Het is mijn wil, dat de inhoud niet onder vier oogen blijve!

HOFMAARSCHALK (*leest, onderwijl komen de bedienden op den achtergrond bijeen*):

Doorluchtige Heer!

„Een verdrag, door u zoo ligtzinnig geschonden, kan mij niet „langer verbinden. Het welzijn van uw land was de voorwaarde „mijner liefde. Drie jaren duurde het bedrog. De blinddoek valt „thans van mijne oogen. Ik heb een afschuw van geschenken, „ten koste van de tranen uwer onderdanen. — Schenk de liefde, „die ik niet meer kan beantwoorden, aan uw weenend volk, en „leer van eene Britsche vorstin medelijden te hebben met „uwe Duitsche onderdanen. Binnen een uur ben ik over de grenzen.

Johanna Norfolk."

ALLE BEDIENDEN (*mompelen verward door elkaâr*). Over de grenzen?

HOFMAARSCHALK (*legt den brief verschrikt op de tafel*). Dat verhoede de Hemel, edele lady! Den bode zou de hals evenzeer moeten jeuken, als de schrijfster.

LADY MILFORD. Dat is uwe zorg, vergulde slaaf! — Ik weet helaas, dat u en uws gelijken, het overbrengen van hetgeen anderen uitgevoerd hebben, vaak den hals moet kosten! — Ik raad u dus om den brief in eene pastei te laten bakken, zoo vindt uw doorluchtige hertog hem op zijn bord —

HOFMAARSCHALK. *Ciel!* Hoe vermetel! Bedenk toch, overweeg toch, hoezeer gij in ongenade zult vallen, mylady!

LADY MILFORD (*wendt zich tot de verzamelde bedienden en spreekt met innige ontroering*). Gij staat verbaasd, goede lieden, en verwacht met angst, hoe zich het raadsel zal ontknoopen? — Treedt nader, mijne vrienden! — Gij hebt mij trouw en braaf gediend, meer naar de oogen dan in de beurs gezien; uwe gehoorzaamheid was uw roem, uw geluk — mijne gunst! — — Dat de herinne-

ring aan uwe trouw te gelijk de gedachtenis mijner vernedering zijn moet! Treurig noodlot, dat mijne donkerste dagen uwe gelukkigste waren! (*Met tranen in de oogen.*) Ik ontsla u, mijne kinderen — — Lady Milford bestaat niet meer, en Johanna Norfolk is te arm om hare schuld te voldoen — Mijn schatmeester zal mijne cassette voor u leêg storten — Dit paleis behoort den hertog — De armste van u zal rijker van hier gaan, dan zijne gebiedster. (*Zij biedt hare handen aan, die allen na elkander met hartstogtelijkheid kussen.*) Ik versta u, mijne vrienden! — Vaart wel! Vaart eeuwig wel!! (*Zij verzet zich tegen hare aandoening.*) Ik hoor het rijtuig rollen. (*Zij rukt zich los, wil naar buiten, de hofmaarschalk verspert haar den weg.*) Ongelukkig wezen, zijt ge nog altijd hier?

HOFMAARSCHALK (*die den ganschen tijd met een wezenloos gezigt den brief heeft bekeken*). En dien brief moet ik zijne doorluchtige hoogheid in hoogst derzelver eigen handen geven?

LADY MILFORD. Onnoozel wezen! In hoogst derzelver eigen handen, en voor hoogst derzelver ooren er bij zeggen, dat ik voor een dagloon zal gaan werken, om mij te reinigen van de smet, over hem geheerscht te hebben. (*Zij ijlt heen. De anderen gaan bewogen uit elkaâr.*)

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

'S Avonds in de schemering. Kamer van den muzikant.

Louise zit stom en beweginglovs in den donkersten hoek van de kamer, met het hoofd op den arm leunende. Na een lang en somber zwijgen komt Miller met eene lantaarn, licht angstig de kamer rond zonder Louise te bespeuren, daarna legt hij den hoed op de tafel, en zet de lantaarn neder.

MILLER. Hier is zij ook niet! Hier ook niet. — Ik heb alle straten doorgeloopen, alle bekenden opgezocht, aan alle poorten gevraagd — mijn kind is nergens gezien! (*Na eenig stilzwijgen.*) Geduld, arme, ongelukkige vader! Wacht slechts, tot dat het morgen is. Misschien komt uw eenig kind dan aan den oever drijven. — — God! God! Heb ik mijn hart al te afgodisch aan het kind gehecht? — Die straf is hard! Hard, Vader, Hemelsche Vader! Ik wil niet morren, Hemelsche Vader, maar de straf is hard! (*Hij werpt zich wanhopig op een stoel.*)

LOUISE (*spreekt uit den hoek*). Gij doet wél, arme vader! Leer bij tijds het verlies te dragen.

MILLER (*springt op*). Zijt gij daar, mijn kind? Zijt gij daar? — Maar waarom zoo alleen en zonder licht?

LOUISE. Ik ben niet alleen. Als het om mij heen alles zwart en duister wordt, ontvang ik de aangenaamste bezoeken.

MILLER. God beware u! Het knagende geweten alleen zoekt de duisternis. Zondaren en booze geesten schuwen het licht.

LOUISE. Ook de eeuwigheid, vader, die met de ziel zonder tolken spreekt!

MILLER. Kind! kind! Wat spreekt ge daar voor woorden?

LOUISE (*staat op en treedt naar voren*). Ik heb een bangen strijd gestreden! Gij weet het, vader! God schonk mij kracht: de strijd is beslist! Vader, men noemt ons geslacht zwak en teêr! Geloof het niet langer! Voor eene spin sidderen wij, maar den akeligen dood drukken wij blijmoedig in onze armen! Dit tot uwe geruststelling, vader! Uwe Louise is wel te moede!

MILLER. Hoor, kind! Ik zag u liever weenen. Dan zoudt ge mij beter bevallen.

LOUISE. O, ik zal hem misleiden, vader! Ik zal den tyran bedriegen! — De liefde is sluwer dan de boosheid, en stouter ook — Dat wist hij niet, de man met zijne treurige ster — O, zij zijn listig, zoo lang ze alleen met het hoofd te doen hebben, maar zoodra ze met het hart beginnen, zijn die booswichten dom — — Met een eed meende hij zijn helsch bedrog te kunnen verzegelen! Eeden, vader, verbinden wel de levenden, in den dood echter wordt ook de band der sakramenten ontbonden! Ferdinand zal zijne Louise leeren kennen! — Wilt gij dit briefje voor mij bezorgen, vader? Wilt gij zoo goed zijn?

MILLER. Aan wien, mijn kind?

LOUISE. Zonderlinge vraag! De eeuwigheid en mijn hart hebben te zamen geene ruimte genoeg voor ééne enkele gedachte aan hem. — Hoe zou ik aan iemand anders op de wereld kunnen schrijven?

MILLER (*onrustig*). Hoor, Louise! Ik open den brief!

LOUISE. Zoo als gij wilt, vader! — maar gij zult er niet wijs uit worden. De letters liggen als koude lijken naast elkaâr, en worden slechts bezield voor de oogen der liefde.

MILLER (*leest*). „Gij zijt bedrogen, Ferdinand! — Een boeven-„stuk zonder voorbeeld heeft het verbond onzer harten verscheurd,

„doch een zware eed heeft mijne tong geboeid, en uw vader heeft „overal spionnen geplaatst. Maar wanneer gij moed hebt, ge„liefde! — Ik ken eene derde plaats, waar geen eed meer bindt „en geen verraad meer schuilt.” (*Miller houdt op en ziet haar scherp in 't gezigt.*)

LOUISE. Waarom ziet ge mij zoo aan? Lees toch den brief geheel en al, vader!

MILLER. „Maar den moed moet gij hebben, een donkeren weg „te betreden, waar u niets voorlicht, dan uwe Louise en God. — „Gij hebt niets mede te brengen dan liefde, al uwe hoop en al „uwe onstuimige begeerten moet gij achterlaten; gij kunt alleen „uw hart medenemen. Zijt gij bereid — breek dan op, als de „klok twaalf heeft geslagen van den Karmeliter toren. Zijt gij „bevreesd — zoo haal eene streep door het woord sterk, waarop „uw geslacht zich beroemt, want een meisje heeft u beschaamd.” (*Miller legt den brief neêr, ziet langen tijd met strakken en droeven blik voor zich uit, eindelijk wendt hij zich tot haar en spreekt met zachte gebrokene stem:*) En die derde plaats, mijn kind?

LOUISE. Gij kent haar niet? Gij kent haar waarlijk niet, vader? — Zonderling! De plaats is toch zoo duidelijk aangewezen. Ferdinand zal haar zeker vinden.

MILLER. Spreek toch duidelijker!

LOUISE. Ik weet er nu juist geen zoeten naam aan te geven. — Gij moet niet schrikken, vader, zoo ik een akeligen naam gebruik. Die plaats — O, waarom heeft de liefde den naam niet gekozen? Zij had hier zeker den heerlijksten naam uitgedacht. De derde plaats, lieve vader — maar gij moet mij laten uitspreken — De derde plaats is het graf.

MILLER (*naar een stoel waggelende*). O, mijn God!

LOUISE (*schiet naar hem toe en ondersteunt hem*). Blijf bedaard, vader! Alleen het woord voert schrik en ontzetting mede. — Let niet op het woord, en gij ziet een bruidsbed, waarover de morgen zijn gouden floers spreidt en waarover de lente hare bonte guirlandes heenslingert. Een kermende zondaar alleen ziet in den dood een

dreigend geraamte; hij is een bevallig blozende knaap, schoon als de god der liefde, maar niet zoo dartel — een stille, gedienstige genius, die de ziel van de afgematte pelgrim met zachte hand over het pad des tijds geleidt, het feeën-paleis der eeuwige heerlijkheid ontsluit, vriendelijk knikt en verdwijnt.

MILLER. Wat wilt ge doen, mijne dochter? — Gij wilt eigenmagtig de hand aan u zelve slaan?

LOUISE. Spreek zoo niet, mijn vader! 't Is immers niets dan afscheid te nemen van een gezelschap, waarin ik niet geduld word — naar eene plaats te ijlen, die ik niet langer missen kan — Is dat zonde?

MILLER. Zelfmoord is de afschuwelijkste zonde, mijn kind! — De eenige, waarover men geen berouw kan hebben, omdat de misdaad en de dood op hetzelfde oogenblik elkaâr ontmoeten.

LOUISE (*getroffen*). Vreesselijk! — Maar zoo spoedig zal het toch niet gaan. Ik zal in het water springen, vader, en onder het zinken God den Almagtige om genade bidden!

MILLER. Dat wil zeggen, gij wilt over den diefstal berouw betoonen, zoodra ge het gestolene veilig acht — Kind! Kind! Neem u in acht, God niet te bespotten, als ge Hem het meest behoeft. O! het is ver, ver met u gekomen! — Gij hebt het bidden vergeten, en de Algoede heeft zijne hand van u teruggetrokken!

LOUISE. Is liefde dan eene misdaad, vader?

MILLER. Wanneer ge God liefhebt, zal uwe liefde nooit misdadig worden! — — Gij hebt mij diep gebogen, mijne eenige! diep, diep, mogelijk tot aan het graf gebogen. — Doch — ik wil uw hart niet meer bezwaren. — Kind, ik heb eenmaal iets gezegd — Ik meende alleen te zijn. — Gij hebt mij toen beluisterd; en waarom zou ik het nog langer geheim houden? Gij waart mijn afgod! Hoor, Louise, als ge nog plaats hebt voor het gevoel eens vaders — Gij waart mijn alles! En thans zult ge mij alles ontnemen? Ik zal dus mede alles verliezen? Gij ziet, mijn haar begint te grijzen. De tijd nadert allengs, waarin

ons vaders het kapitaal te stade komt, dat wij in het hart onzer kinderen hebben belegd. — Wilt ge mij daarvan berooven, Louise? Wilt ge met het goed en bloed uws vaders de wijk nemen?

LOUISE (*kust zijne hand in de hevigste ontroering*). Neen, vader. Ik ga met schuld beladen van deze wereld, en zal u in de eeuwigheid met woeker betalen.

MILLER. Let op, of ge daar niet misrekent, mijn kind! (*Zeer ernstig en plegtig.*) Zullen wij elkander ginds wederzien? — — Zie, hoe ge verbleekt! — Mijne Louise begrijpt immers, dat ik haar in gindsche wereld niet kan inhalen, omdat ik er niet zoo spoedig heenreis, als zij. (*Louise valt in zijn arm, van angst bevangen — Hij drukt haar vurig aan zijne borst en gaat voort op bezwerenden toon.*) O, kind, kind! gevallen, welligt reeds verloren kind! Neem het ernstige woord uws vaders ter harte! Ik kan u niet bewaken! Ik kan u het mes ontnemen, gij kunt u met eene naald dooden. Ik kan u het vergif onthouden, gij kunt u met een parelsnoer worgen. — — Louise — Louise — alleen waarschuwen vermag ik nog. — Wilt ge zoo ver gaan tot dat uw trouweloos goochelbeeld op de schrikkelijke brug tusschen tijd en eeuwigheid van u wijkt? — Durft ge u wagen voor den troon des Alwetenden met de gruwelijke leugen: Om U, o Regter, kom ik hier — terwijl uwe zondige blikken een sterfelijk wezen zoeken? — En, wanneer dan die booze afgod van uw hart, thans een worm even als gij, voor de voeten van den Allerhoogste kruipt, uwe goddelooze verwachting in dien hagchelijken oogenblik logenstraft en uwe bedrogene hoop naar de eeuwige ontferming verwijst, die de ellendige voor zich zelven naauwelijks afsmeeken durft — wat dan? (*Met nadruk en sterker.*) Wat dan, rampzalige? (*Hij klemt haar vaster in zijn arm, ziet haar eene poos strak aan, en laat haar eensklaps los.*) Thans weet ik niets meer — (*met opgeheven regter-arm*), sta niet in, o God, voor het behoud van deze ziel! Doe, wat ge wilt. Breng een offer aan uwen jongeling, dat de duivelen juichen en uwe goede engelen terugdeinzen. — Ga voort! Stapel al uwe zonden op een, voeg er

ook deze, de laatste en de gruwelijkste bij, en wanneer de last nog te ligt mogt zijn, zoo verzwaar hem met mijn vloek! — Hier is een mes — doorsteek uw eigen hart en, (*terwijl hij luid weenende wil heenvlieden*) te gelijk het vaderhart!

LOUISE (*springt op en vliegt hem na*). Halt! Halt! O mijn vader! — O, dat de liefde nog wreeder martelt, dan de woede der tyrannij! — Wat moet ik? Ik kan niet! Wat moet ik doen?

MILLER. Wanneer de kussen van den majoor meer vermogen dan de tranen van uw vader — zoo sterf!

LOUISE (*na een hevigen strijd met vastheid*). Vader! Hier is mijne hand! — Ik zal — God! God! Wat doe ik? Wat zal ik? Vader, ik zweer — wee mij, wee! altijd misdadig! — Vader, het zij zoo! — Ferdinand — God ziet op mij neêr! Zoo vernietig ik dan de laatste herinnering aan hem. — (*Zij verscheurt haren brief.*)

MILLER (*haar vreugdedronken om den hals vallende*). Dat is mijne dochter! Zie mij aan, mijn kind! Gij hebt een minnaar verloren, maar daarvoor een vader gelukkig gemaakt! (*Onder lagchen en weenen haar aan de borst drukkende.*) Kind, kind! Hemelsche gift die ik tot heden niet waardig ben! God weet, hoe ik, arme man, aan die engel ben gekomen! — Mijne Louise, mijn hemel! O God! ik begrijp wel niet veel van liefde, maar dat het zwaar valt, dien hartstogt te overwinnen — zoo iets gevoel ik wel!

LOUISE. Doch ver van deze plaats, mijn vader! — Ver van de stad, waar mijne speelgenooten den spot met mij zullen drijven, en mijn goede naam voor eeuwig verloren is — Voort, voort, ver van den grond, waar zoo vele sporen van vervlogen zaligheid tot mij spreken. Voort, indien het mogelijk is!

MILLER. Waarheen ge wilt, mijn kind! Het brood van onzen lieven Heere God groeit overal, en hij zal de ooren tot mijne viool doen neigen. Ja! laat alles achterblijven! — Ik breng de geschiedenis van uw leed op de luit, zing een lied van de dochter, die, ter liefde van haar vader, haar hart ten offer bragt — wij bedelen met deze ballade van deur tot deur, en de aalmoes

zal ons heerlijk smaken uit de hand van hen, die met ons weenen.

TWEEDE TOONEEL.

FERDINAND *en de* VORIGEN.

LOUISE (*ontdekt hem het eerst, en vliegt luid weenende haren vader om den hals*). God! Daar is hij! Ik ben verloren!

MILLER. Waar? Wie?

LOUISE (*wijst met afgewend gelaat naar den majoor en klemt zich vaster aan haren vader*). Hij! Hij zelf! — Zie maar om, vader! — Hij komt hier, om mij te dooden!

MILLER (*ziet hem en wijkt terug*). Hoe? Gij hier, baron?

FERDINAND (*komt langzaam nader, blijft voor Louise staan en laat een starren vorschenden blik op haar rusten; na eene pauze*). Verrast geweten, heb dank! — Uwe bekentenis is vreesselijk, maar snel en zeker, en bespaart mij de foltering! — Goeden avond, Miller!

MILLER. Maar, om Gods wil! Wat hebt ge hier te doen, baron? Wat voert u herwaarts? Wat beduidt die overrompeling?

FERDINAND. Ik herinner mij een tijd, toen men den dag in zijne seconden verdeelde, toen het verlangen naar mij het gewigt der trage huisklok trachtte te bezwaren en den hartslag afwachtte, waarbij ik verschijnen moest. — Hoe komt het, dat ik u thans niet welkom ben?

MILLER. Ga, ga heen, baron! — Zoo nog een vonkje menschelijkheid in uwe borst gloeit, zoo gij haar niet wilt vermoorden, die gij voorgeeft te beminnen, o ga heen, blijf geen oogenblik! De zegen is mijn huis ontvloden, zoodra gij hier zijt gekomen. — Gij hebt ellende onder mijn dak gebragt, waar voorheen slechts vreugde heerschte. Zijt gij nog niet tevreden? Wilt gij ook nog in de wonde wroeten, die uwe ongelukkige kennismaking bij mijn kind heeft achtergelaten?

FERDINAND. Zonderlinge vader! ik kom immers hier, om uwe dochter eene blijde tijding te brengen!

MILLER. Nieuwe uitzigten welligt op vernieuwde wanhoop? Ga, ongeluksbode! Uw gezigt bespot uwe waar.

FERDINAND. Eindelijk is het bereikt, het doel mijner hoop! Lady Milford, de gevreesde hinderpaal voor onze liefde, heeft de vlugt genomen. Mijn vader stemt toe in mijne keuze. Het noodlot houdt op, ons te vervolgen. Onze geluks-sterren rijzen omhoog. Ik ben thans hier gekomen, om mijn gegeven woord gestand te doen en mijne bruid voor het altaar te voeren.

MILLER. Hoort ge hem, mijn kind? Hoort ge hem den spot drijven met uwe bedrogene hoop? O, waarlijk, baron! het past den verleider wel, bij de misdaad nog spotternij te voegen!

FERDINAND. Gij meent, dat ik scherts? Op mijne eer niet! Mijne woorden zijn waar, als de liefde mijner Louise, en ik zal ze even heilig houden, als zij hare eeden — Ik ken niets dat heiliger is — Twijfelt gij nog? Nog geen blosje van genoegen op de wangen mijner schoone gemalin? Zonderling! De leugen moet hier gangbare munt zijn, als de waarheid zoo weinig geloof vindt. Gij mistrouwt mijne woorden? Gelooft dan toch dit schriftelijk bewijs. (*Hij werpt Louise den brief van den maarschalk toe.*)

LOUISE (*maakt hem open en zinkt doodsbleek neder.*)

MILLER (*zonder dit te bemerken, tot den majoor*). Wat moet dat beteekenen, baron? ik versta u niet!

FERDINAND (*trekt hem voor Louise*). Des te beter heeft mij deze verstaan!

MILLER (*valt bij haar neêr*). O God! Mijne dochter!

FERDINAND. Bleek, als de dood! — Nu eerst bevalt ze mij, uwe dochter! Zoo schoon was zij nooit te voren, de vrome, eerbare dochter — Met deze lijkkleur! — — De adem der geregtigheid, die het vernis van de logen vaagt, heeft het blanketsel weggenomen, waarmeê die tooverheks zelfs de engelen des lichts heeft bedrogen. — Het is haar schoonste gezigt! — 't Is haar eerste ware gezigt! Laat mij het kussen! (*Hij wil tot haar gaan.*)

MILLER. Terug! Weg! Tast niet in het vaderhart, knaap! Voor uwe liefkozingen kon ik haar niet bewaken, maar tegen uwe mishandelingen zal ik haar verdedigen.

FERDINAND. Wat wilt ge, grijskop? Met u heb ik niets te maken. Meng u toch niet in een spel, dat blijkbaar verloren is — of zijt ge welligt ook slimmer dan ik vermoedde? Hebt ge de wijsheid van uwe zestig jaren aan de minnarijen van uwe dochter besteed, en dit eerwaardige haar door het bedrijf van een koppelaar geschandvlekt? — O! mogt het niet zoo zijn, leg dan uw hoofd neder en sterf — ongelukkige grijsaard! — Nog is het tijd. Nog kunt ge in den zaligen droom ontslapen: Ik was een gelukkig vader! — Een oogenblik later, en ge werpt de giftige adder van u af, vervloekt het geschenk en den gever en daalt godlasterende in het graf. (*Tot Louise.*) Spreek, onzalige! Hebt gij dezen brief geschreven?

MILLER (*waarschuwend tot Louise*). Om Gods wil, kind! vergeet het niet! Vergeet het niet!

LOUISE. O deze brief, mijn vader!

FERDINAND. Die in verkeerde handen viel? — Gezegend zij het toeval, het heeft meer verrigt dan het zoekend verstand, en zal beter bestaan dan de wijsheid van alle wijzen. — Toeval, zeg ik? — O, de Voorzienigheid bestuurt het, wanneer een muschje op de aarde valt, en Zij zou er niet bij tegenwoordig zijn, wanneer een duivel ontmaskerd wordt? — Ik wil antwoord! — Hebt gij dezen brief geschreven?

MILLER (*ter zijde, smeekende*). Blijf standvastig, mijn kind! Nog slechts dit eenige ja, en alles is overwonnen.

FERDINAND. Heerlijk! Heerlijk! Ook de vader bedrogen? Alles bedrogen! Daar staat zij, de eerlooze, terwijl hare tong gehoorzaamheid weigert aan haar laatste bedrog! Zweer bij God! bij den geduchten, waarachtigen God! Hebt gij dezen brief geschreven?

LOUISE (*na een hevigen strijd, onder het wisselen van blikken met haren vader, vast en beslissend*). Ik heb hem geschreven!

FERDINAND (*blijft verschrikt staan*). Louise! Neen! Zoo waar mijne ziel leeft! gij liegt — Ook de onschuld belijdt misdaden op de pijnbank, die zij nooit bedreef — Ik sprak te heftig — Niet waar, Louise? — Gij bekendet alleen, omdat ik te heftig vroeg?

LOUISE. Ik heb bekend, 't geen waarheid is.

FERDINAND. Neen, zeg ik! neen! neen! Gij hebt hem niet geschreven. Het is uwe hand niet — En al ware het zoo — 't is even gemakkelijk een handschrift na te bootsen, als een hart te doen breken! — Spreek waarheid, Louise! — Of neen, neen, doe het niet! Gij zoudt ja kunnen zeggen en ik ware verloren. Eene leugen, Louise! eene leugen! — O — zoo ge thans eene leugen wist en mij die kondt toewerpen met het zachte engelengelaat — slechts mijn oor, slechts mijn oog wist te overreden en mijn hart met het afschuwelijkst bedrog te misleiden — O Louise! De waarheid mogt dan met dezen ademtogt 't heelal ontvlieden en de goede zaak van nu af demoedig den nek buigen! (*Met bevende stem.*) Hebt gij dezen brief geschreven?

LOUISE. Bij God! bij den geduchten, waarachtigen God! Ja! —

FERDINAND (*na een oogenblik zwijgens, met de uitdrukking der diepste smart*). Vrouw! vrouw! — Met welk gezigt staat ge daar voor mijne oogen! Gij kunt met dit gezigt paradijzen uitdeelen — maar zult in het rijk der verdoemenis zelfs geen kooper vinden — Wist gij ook, wat gij voor mij zijt geweest, Louise? Onmogelijk! Neen! Gij wist het niet, dat gij mij alles waart! alles! Het is een arm, verachtelijk woord, maar de eeuwigheid kan het naauwelijks omvatten; de baan van wereldstelsels ligt er in opgesloten. — Alles! En met dat alles zoo misdadig te spelen — O, het is vreesselijk!

LOUISE. Gij hebt mijne bekentenis gehoord, mijnheer von Walter! Ik heb mij zelve verdoemd. Ga nu heen! Verlaat een huis, dat u zoo veel onheil baarde!

FERDINAND. Goed! Goed! Ik ben immers kalm — even kalm, als het stille oord, waar de pest vernielend woedde — (*Een oogenblik nadenkende.*) Nog eene bede, Louise — de laatste!

Mijn hoofd brandt van koortsgloed. Ik smacht naar verkoeling. Wilt ge mij een glas limonade klaar maken? (*Louise gaat.*)

DERDE TOONEEL.

FERDINAND *en* MILLER.

(*Beide gaan, zonder een woord te spreken, eenigen tijd de kamer op en neêr*).

MILLER (*blijft eindelijk staan en ziet den majoor treurig aan*). Beste baron, kan het uw leed eenigzins verzachten, wanneer ik u van harte beklaag?

FERDINAND. Laat dat rusten, Miller! (*Eenige schreden vooruit gaande.*) — Miller, ik weet mij naauwelijks meer te herinneren, hoe ik in uw huis ben gekomen — Weet gij nog de aanleiding?

MILLER. Wel, majoor! Het was immers uw voornemen om les op de fluit te nemen? Weet gij dat niet meer?

FERDINAND (*snel*). Ik zag uwe dochter! (*Weêr na eene poos zwijgens.*) Gij hebt geen woord gehouden, vriend! Wij bedongen rust voor mijne eenzame uren. Gij hebt mij bedrogen en aan scorpioenen prijs gegeven. (*Millers ontroering opmerkende.*) Neen, schrik niet, oude man! (*Hem aandoenlijk bij de hand vattende.*) Gij zijt niet schuldig!

MILLER (*de oogen wisschende*). Dat weet de Alwetende God!

FERDINAND (*op nieuw heen en weêr gaande, in diep gepeins verzonken*). Wonderbaar, o onbegrijpelijk wonderbaar speelt de Godheid met ons! Aan fijne, naauw merkbare draden hangen soms de zwaarste lasten. — Kon de mensch vermoeden, dat hij, door van deze vrucht te eten, den dood sterven zou? — Hm! — Kon hij dat vermoeden? (*Driftig heen en weêr gaande, op eens de hand van Miller vattende.*) Man! ik heb uw fluitspel te duur betaald — — en gij wint er niets bij — maar verliest ook — zult

welligt alles verliezen. (*Bedrukt heengaande.*) Onzalig fluitspel, dat mij nooit had moeten invallen!

MILLER (*tracht zijne ontroering te verbergen*). De limonade blijft ook veel te lang weg. Ik ga eens zien, als gij 't niet kwalijk neemt. —

FERDINAND. Er is geen haast bij, beste Miller! (*In zich zelven mompelende.*) Voor den vader vooral niet — Blijf maar hier — Wat wilde ik u ook vragen? — Ja! Is Louise uwe eenige dochter? Hebt ge niet meer kinderen?

MILLER. Ik heb er geene meer, baron! — En verlang er ook niet meer. Het meisje heeft zoo geheel en al mijn vaderhart ingenomen — en ik heb mijn ganschen schat van liefde ook reeds aan dit kind besteed.

FERDINAND (*hevig geschokt*). Ha! — — Zie toch liever eens naar de limonade, beste Miller! (*Miller vertrekt.*)

VIERDE TOONEEL.

FERDINAND *alleen.*

Het eenige kind! — Gevoelt ge dat, moordenaar? Het eenige, moordenaar! Hoort ge, het eenige? — En de man heeft op Gods aarde niets meer, dan zijn instrument en dit eenige. — Gij wilt het hem ontrooven?

Ontrooven? — Den laatsten noodpenning van een bedelaar stelen? De kruk aan stukken breken en voor de voeten van den kreupele werpen? Hoe? Heb ik het hart voor zulk eene daad? — — En, wanneer hij nu binnentreedt, niet denkende, dat hij den ganschen schat zijner vreugde verwoest zal vinden, en zij daar ligt, de teedere bloem — verwelkt — dood — vertrapt — moedwillig verwoest, zijne laatste, zijne eenige onherstelbare hoop. — Ha! en als hij daar voor haar staat en de gansche schepping voor zijne oogen den doodsnik geeft — en wanneer zijn strakke blik vruchteloos door de

oneindige ontvolkte eeuwigheid dwaalt, God zoekt, maar God niet meer vinden kan, en eenzaam en radeloos wederkeert — — God! God! Mijn vader heeft ook een eenigen zoon — een eenigen zoon, maar die zoon is niet zijn eenige rijkdom. (*Na eene pauze.*) Maar hoe? Wat zou hij er bij verliezen? Het meisje, dat met de heiligste gevoelens als met poppen speelde, zal het ooit haren vader gelukkig kunnen maken? — Neen, dat zal zij niet! Zij kan het niet! En ik heb nog aanspraak op dank, dat ik de adder vertreed, eer zij gelegenheid vindt, ook nog den grijzen vader doodelijk te wonden.

VIJFDE TOONEEL.

MILLER, *terugkomende*, *en* FERDINAND.

MILLER. Gij zult aanstonds bediend worden, baron! — Het arme kind zit in de kamer en stikt bijna in hare tranen. Zij zal u met de limonade ook tranen te drinken geven.

FERDINAND. Mogten het alleen tranen zijn! — — Daar wij zoo even over de muziek spraken, Miller! (*Eene beurs uithalende.*) Ik ben u nog iets schuldig!

MILLER. Hoe? Wat? Kom, kom, baron! — — Waarvoor houdt gij mij? 't Is immers in goede handen. Doe mij toch geene schande aan. Wij zijn immers, als God wil, niet voor het laatst bij elkaâr.

FERDINAND. Wie kan het weten? Neem het maar. Het is voor leven en sterven.

MILLER (*lagchende*). O, wat dat betreft, baron, geloof ik, dat men het met u gerust kan wagen!

FERDINAND. En het is toch gewaagd! — Hebt ge dan nooit gehoord, dat jongelingen gevallen zijn — jongelingen en maagden, kinderen der hoop, de luchtkasteelen van bedrogen vaders. — Wat ziekte en grijsheid niet vermogen, kan vaak een donderslag te weeg brengen. — Ook uwe Louise is niet onsterfelijk.

MILLER. God heeft haar mij gegeven.

FERDINAND. Hoort ge — ik zeg u, zij is niet onsterfelijk. Dit kind is uw oogappel. Ge zijt met hart en ziel aan dit kind gehecht. Wees voorzigtig, Miller! Een wanhopig speler alleen zet alles op een enkelen worp. Een waaghals is de koopman, die in één schip zijn geheele vermogen laadt. — Hoor toch, let op mijne waarschuwing! — — Maar waarom neemt ge uw geld niet op?

MILLER. Hoe, mijnheer? Die geheele zwaar gevulde beurs? Waar zijn uwe gedachten, baron?

FERDINAND. Bij mijne schuld. — Zie daar! (*Hij werpt de beurs op tafel, zoodat er goudstukken uitvallen.*) Ik kan het slijk niet tot in eeuwigheid bij mij houden.

MILLER (*onthutst*). Wat, God almagtig! Dat is geen klank van zilvergeld! (*Hij gaat naar de tafel en roept met verbazing.*) Wel, baron, om 's Hemels wil, baron! Wat scheelt u? Wat begint gij, baron? Dat noem ik verstrooidheid! (*De handen in een slaande.*) Hier ligt immers — of ik ben betooverd, of — God verdoeme mij! Daar grijp ik immers in klink klaar, glinsterend, goddelijk goud — — Neen, satanas! Daar zult ge mij niet toe krijgen!

FERDINAND. Zijt ge wel bij uwe zinnen, Miller?

MILLER (*woest*). Donder en bliksem! Kijk dan eens hier! — Goud!

FERDINAND. En wat nu verder?

MILLER. In 's duivels naam — ik zeg — ik bid u om Gods wil — Goud!

FERDINAND. Dat is waarlijk iets buitengewoons!

MILLER (*na één oogenblik zwijgens tot hem gaande, op gevoeligen toon*). Goede heer, ik ben een eenvoudig, eerlijk man, zoo gij mij misschien tot een schelmstuk wilt overhalen: want zoo veel geld, God weet het, kan niet op eene eerlijke wijze verdiend worden!

FERDINAND (*geroerd*). Wees gerust, beste Miller! Dat geld

hebt ge lang verdiend, en God beware mij, dat ik u daarmede van uw goed geweten zou berooven!

MILLER (*als waanzinnig opspringende*). Voor mij dus! Voor mij! Met Gods wil en weten voor mij! (*Naar de deur vliegende.*) Vrouw! Louise! Victoria! Kom hier! (*Terugkeerende.*) Maar lieve hemel! Hoe kom ik toch zoo op eens aan dien grooten verbazenden rijkdom? Waarmeê verdien ik dien? Hoe vergoed ik hem? Hé?

FERDINAND. Niet met uwe muzieklessen, Miller! Met dit geld betaal ik u, (*door eene siddering bevangen, houdt hij op.*) betaal ik u, (*na eenig zwijgen, op weemoedigen toon.*) den noodlottigen droom, dien uwe dochter mij drie maanden lang liet droomen.

MILLER (*vat zijne hand, die hij hevig drukt*). Beste heer! Waart gij een eenvoudig onvermogend burgerman — (*levendig*) en mijne dochter beminde u niet — ik zou het meisje er hard om vallen! (*Hij gaat weêr naar het geld en staart er op.*) Maar nu heb ik immers alles, en gij niets, en ik moet dus den ganschen schat weêr aan u uitkeeren? Hé?

FERDINAND. Bekommer u daarover niet, mijn vriend! — Ik ga op reis, en in het land, waar ik voornemens ben mij te vestigen, zal die munt niet gangbaar zijn.

MILLER (*steeds met het oog op het geld, vol vuur*). Het blijft dus het mijne? Voor mij? — Maar het doet mij hartelijk leed, dat gij vertrekt. — Blijf liever hier, en zie hoe ik het nu zal aanleggen! Ik zal er een leven van nemen! (*Hij zet den hoed op en stapt door de kamer.*) En ik geef den brui van mijne muzieklessen, ga voortaan fijne tabak rooken, en, als ik weêr in de komedie op eene drie stuivers plaats ga zitten, mag de duivel mij halen! (*Hij wil gaan.*)

FERDINAND. Blijf hier! Zwijg! en strijk het geld op! (*Met nadruk.*) Dezen avond nog moet ge zwijgen, en om mijnentwille ook voortaan geene lessen meer geven.

MILLER (*nog hartstogtelijker en hem bij het vest grijpende, vol innige blijdschap*). En mijne dochter! Louise, mijnheer! (*Hem

loslatende.) Geld maakt den man wel niet — geld niet — Of ik aardappelen of pasteien eet, genoeg is genoeg, en deze rok is altijd goed, zoo lang Gods lieve zon niet door de ellebogen schijnt. — 't Zijn prullen voor mij. — Maar het meisje zal van den zegen genieten; wat ik uit hare oogen kan raden, zal ze hebben. —

FERDINAND (*valt hem snel in de rede*). Stil, o stil —

MILLER (*steeds levendiger*). En zij zal het Fransch in den grond leeren, en menuet dansen en zingen, dat de couranten er van spreken zullen, en zij zal gekleed gaan als de dochter van den hofraad, zoodat men vier mijlen in 't rond over de dochter van den muzikant zal spreken. —

FERDINAND (*vat zijne hand in de hevigste ontroering*). Niets meer! Niets meer! Om Gods wil, houd u stil! Voor heden alleen nog houd u stil! 't Is de eenige dank, dien ik van u begeer.

ZESDE TOONEEL.

LOUISE (*met roodgeschreide oogen en bevende stem den majoor de limonade gevende*). Gij hebt slechts te spreken, wanneer ze niet sterk genoeg is.

FERDINAND (*neemt het glas, zet het neêr, en keert zich tot Miller*). O dat had ik bijna vergeten! — Mag ik u iets verzoeken, beste Miller? Wilt ge mij eene kleine dienst bewijzen?

MILLER. Duizend voor één! Wat verlangt gij? —

FERDINAND. Men zal aan tafel op mij wachten. Ik ben ongelukkig zeer slecht gestemd. Het is mij volstrekt onmogelijk, om onder menschen te verschijnen. Wilt ge even naar mijn vader gaan en mij verontschuldigen? —

LOUISE (*verschrikt, valt onmiddelijk in de rede*). Ik kan immers die boodschap wel doen!

MILLER. Naar den president?

FERDINAND. Niet naar hem in persoon. Gij geeft de boodschap over aan een kamerdienaar in de wachtkamer. — Om toegelaten te worden neemt ge mijn horologie mede. Ik ben nog hier, als ge terugkomt. — Gij wacht op antwoord.

LOUISE (*zeer beangst*). Kan ik die boodschap niet doen?

FERDINAND (*tot Miller, die juist wil gaan*). Halt, nog iets! Hier is een brief aan mijn vader, dien ik zoo even ingesloten vond. — 't Zijn misschien dringende zaken. — Gij kunt hem tegelijk afgeven. —

MILLER. Zeer goed, baron!

LOUISE (*klemt zich aan hem vast in gespannen angst*). Maar vader, ik kan immers dit alles zeer goed verrigten! —

MILLER. Gij zijt alleen, en het is een donkere avond, mijn kind! (*Hij vertrekt.*)

FERDINAND. Licht uw vader, Louise! (*Terwijl zij haar vader voorlicht, gaat hij naar de tafel en werpt vergif in de limonade.*) Ja, zij moet sterven! Zij moet! De hoogere magten knikken haar vreesselijk ja mij toe, de wraak des hemels onderteekent — haar goede engel heeft haar reeds verlaten.

ZEVENDE TOONEEL.

FERDINAND *en* LOUISE.

Zij keert langzaam met het licht terug, zet het neder en plaatst zich tegenover den majoor, de oogen op den grond gerigt, tusschen beide slechts schuw en vreesachtig naar hem glurende. Hij ziet strak voor zich uit. Langdurig zwijgen gaat het tooneel vooraf.

LOUISE. Wilt ge mij begeleiden, mijnheer Walter, dan plaats ik mij voor de piano! (*Zij opent de klep.*)

(*Ferdinand geeft haar geen antwoord. Pauze*).

LOUISE. Gij zijt mij nog revange schuldig op het schaakbord. Zullen wij eene partij spelen, mijnheer Walter?

(*Nieuwe pauze.*)

LOUISE. Mijnheer Walter, de brieventasch, die ik beloofd heb voor u te borduren — ik ben er aan begonnen — Wilt ge de teekening niet eens zien?

(*Nogmaals eene pauze.*)

LOUISE. Ach, ik ben zeer o n g e l u k k i g !

FERDINAND (*altijd in dezelfde houding*). Dat laat zich verklaren.

LOUISE. 't Is mijne schuld niet, mijnheer Walter, dat het onderhoud niet beter is.

FERDINAND (*beleedigend lagchende*). Wat zoudt gij ook kunnen doen om mijne schroomvallige bescheidenheid weg te nemen?

LOUISE. Ik wist het wel, dat wij thans niet bij elkaâr passen. Ik schrikte ook reeds, toen ge mijn vader met die boodschap liet gaan. — Mijnheer Walter, mij dunkt dit oogenblik moet ons beiden even ondragelijk vallen. — Als ge het mij vergunt, ga ik heen, om gezelschap hier te brengen.

FERDINAND. Och ja, doe dat! Ik ga ook, om eenige van mijne bekenden hier te halen.

LOUISE (*ziet hem verwonderd aan*). Mijnheer Walter!

FERDINAND (*spottende*). Op mijne eer! de beste inval, dien een mensch in deze omstandigheid kan verzinnen. Wij zullen van dit vervelend duet eene vrolijke partij maken, en ons door zekere aardigheden wreken op de grillen der liefde.

LOUISE. Gij schijnt zeer opgeruimd, mijnheer Walter!

FERDINAND. Buitengewoon vrolijk, om de jongens op de markt achter mij te lokken! Neen! Waarlijk, Louise! Uw voorbeeld leert mij — gij zult mijne leermeesteres zijn. 't Zijn dwazen, die van eeuwige liefde praten. Altijd hetzelfde walgt op het laatst, verandering alleen is het zout van 't genoegen. — Top, Louise! Ik ben 't met u eens — Wij spelen den eenen roman na den anderen, zinken van den eenen poel in den anderen. — Gij daar — ik hier — misschien kan ik mijne verloren rust in een bordeel wedervinden — Misschien zullen wij dan eens, als twee dorre geraamten, onder de zaligste verrassing van

de wereld, voor de tweede maal elkander ontmoeten, en elkander herkennen, even als bij eene komedie-ontknooping, aan den gemeenschappelijken familietrek, die de kinderen van dezelfde moeder kenmerkt, waarbij afschuw en schaamte eene harmonie zullen voortbrengen, die de teërste liefde nooit kon bereiken.

LOUISE. O jongeling! jongeling! Ge zijt reeds ongelukkig; wilt ge thans uw ongeluk ook nog verdienen?

FERDINAND (*toornig mompelende*). Ik ongelukkig? Wie heeft u dat gezegd? Vrouw, ge zijt te slecht om zelf te gevoelen — hoe durft ge het gevoel van een ander wegen? Ongelukkig, zeide zij? — Ha! dat woord kon mijne woede doen ontwaken! — Ongelukkig moest ik worden, dat heeft zij geweten. Dood en verdoemenis! Zij wist het, en heeft mij nogthans verraden! — Zie, slang! Dat is de schandvlek, die ik niet kan vergeven. — Uwe bekentenis spreekt uw vonnis uit — Tot dus verre kon ik uwe misdaad met uwen eenvoud verzachten, en ge waart, als het voorwerp mijner verachting, mijne wraak bijna ontsnapt. (*Terwijl hij het glas neemt.*) Ge waart dus niet ligtzinnig — dom waart ge ook niet — ge waart slechts een duivel. (*Hij drinkt.*) De limonade is flaauw, even als uwe ziel — Proef!

LOUISE. O Hemel! niet zonder reden heb ik dit uur gevreesd!

FERDINAND (*gebiedend*). Proef!

LOUISE (*neemt het glas eenigzins onwillig en drinkt*).

FERDINAND (*keert zich doodsbleek om, zoodra zij het glas aan den mond brengt en ijlt naar den achtersten hoek der kamer*).

LOUISE. De limonade is goed.

FERDINAND (*zonder zich om te keeren, sidderende*). Wel bekome 't u!

LOUISE (*nadat zij het glas heeft neêrgezet*). O, indien ge wist, Walter, hoe verschrikkelijk wreed ge mij beleedigt!

FERDINAND. Hm!

LOUISE. Er zal een tijd komen, Walter! —

FERDINAND (*weêr naar voren tredende*). O met den tijd zijn wij thans klaar.

LOUISE. Hoe pijnlijk zal de herinnering aan dezen avond u misschien later zijn —

FERDINAND (*begint onrustig te worden, loopt driftig heen en weêr en werpt degen en sjerp van zich af op den grond*). Vaarwel, heerendienst!

LOUISE. Groote God! Wat deert u?

FERDINAND. Het wordt mij heet en benaauwd — Ik zal 't mij gemakkelijker maken.

LOUISE. Drink eens! Drink! De drank zal u verkoelen.

FERDINAND. Dat zal hij zeker — De slet is goedhartig — waarlijk — maar, dat zijn ze alle!

LOUISE (*met de uitdrukking der innigste liefde in zijne armen vliegende*). Is dat voor uwe Louise, Ferdinand?

FERDINAND (*duwt haar terug*). Weg! Weg! Terug met deze zachte kwijnende oogen! Ik bezwijk. Nader mij in uw naakte afschuwelijkheid, booze slang! wring u om mij heen, ellendige worm! — Wind uwe verraderlijke bogten voor mij los, wring uwe gladde ledematen uit elkaâr en hef 't venijnig hoofd sissend ten hemel — zoo afzigtelijk, als de hel u ooit aanschouwde — maar niet meer als een engel — nu niet meer als een engel. Het is te laat — Ik moet u als eene adder verpletteren, of in razernij vergaan — Heb medelijden!

LOUISE. O! moest het zoo ver komen?

FERDINAND (*haar van ter zijde beschouwende*). Dit prachtig stuk van den hemelschen Formeerder — Wie kan het gelooven? — Wie zou het gelooven? (*Hare hand vattende, die hij naar boven heft.*) Ik wil niet met u twisten, Goddelijke Schepper! — Maar waarom uw vergif in zulke heerlijke vaten gestort? — — Kan het kwaad in zulk een schoonen bodem tieren? — O, het is onbegrijpelijk!

LOUISE. Zoo iets aan te hooren en te moeten zwijgen!

FERDINAND. En die zoete welluidende stem — Hoe kan er zulk een zilverklank uit gebroken snaren vloeijen? (*In haar aan-*

blik verloren.) Alles zoo schoon — zoo evenredig — zoo goddelijk volmaakt! — In alles het pronkstuk zijner werken! — — En met de ziel alleen zou God misgetast hebben? Is het mogelijk, dat hij zulk eene ellendige ziel hier kon plaatsen? (*Haar op eens verlatende.*) Of zag hij welligt een engel onder den beitel te voorschijn treden, en verhielp hij in der haast die dwaling door een wanstaltig hart in de borst te plaatsen?

LOUISE. O, misdadige verblinding! Liever met den hemel te twisten, dan een misslag te bekennen.

FERDINAND (*vliegt haar onder hevig schreijen om den hals*). Nog eens, Louise! — Nog een enkelen keer, zoo als op den dag van den eersten kus, toen ge voor het eerst „Ferdinand" stameldet en het „ja" van uwe brandende lippen kwam. O, de kiem van bovenaardsche, onvergankelijke zaligheid scheen op dien oogenblik uit den geurigen knop te breken. — Toen lag de eeuwigheid voor ons als een schoone lentedag; gouden eeuwen zweefden als hemelsche bruiden onze zielen voorbij. — — Toen was ik gelukkig! — O Louise! Louise! Louise! Waarom hebt ge mij zoo behandeld?

LOUISE. Ween, Walter! Ween! Uwe smart zal regtvaardiger jegens mij zijn, dan uw toorn.

FERDINAND. Gij bedriegt u. Dat zijn zulke tranen niet — niet die zoele vruchtbare dauw, die balsem stort in de wonden der ziel en de verdoofde zenuw weêr in beweging brengt. — Het zijn alleen — koude droppels — het sombere eeuwige vaarwel mijner liefde. (*Plegtig de hand op haar hoofd leggende.*) Tranen om uwe ziel, Louise! — Tranen om de Godheid, die hier in hare oneindige liefde zoo jammerlijk te kort schoot en zoo moedwillig haar schoonste werk vernielde. — O, mij dunkt, de gansche schepping moet met een rouwfloers worden omhangen en bange zuchten, akelige weeklagten slaken bij het schouwspel dat zich in haar midden openbaart. — Het is iets gewoons, dat menschen vallen en paradijzen te gronde gaan, — maar, wanneer de pest

onder engelen woedt, dan weërgalme door de gansche natuur het jammerend rouwmisbaar!

LOUISE. Drijf mij niet tot het uiterste, Walter! Ik bezit zielesterkte, zoo goed als gij — maar zij moet alleen op menschelijke proeven worden gesteld. Walter, nog een woord, en dan vaarwel — — Een ontzettend noodlot heeft de taal onzer harten verward. Mogt ik den mond openen, Walter, ik zou u dingen kunnen zeggen — ik zou — — maar het wreede lot boeit mijne tong — verdoemt mijne liefde, en ik moet het dulden, dat ge mij als eene boeleerster mishandelt.

FERDINAND. Gevoelt ge u wel, Louise?

LOUISE. Waartoe die vraag?

FERDINAND. Het zou mij leed doen, als ge met eene leugen van hier gingt.

LOUISE. Ik bezweer u, Walter! —

FERDINAND (*fel bewogen*). Neen! Neen! Die wraak is al te satanisch! Neen! God beware mij! Ik wil haar niet tot in gindsche wereld uitstrekken! — Louise! Hebt ge den maarschalk bemind? Gij zult deze kamer niet meer verlaten.

LOUISE. Vraag wat gij wilt. Ik geef geen antwoord meer. (*Zij gaat zitten.*)

FERDINAND (*ernstiger*). Zorg voor uwe onsterfelijke ziel, Louise! — Hebt ge den maarschalk bemind? Gij zult deze kamer niet meer verlaten.

LOUISE. Ik geef geen antwoord meer.

FERDINAND. (*valt hevig ontroerd voor haar neder*). Louise! Hebt ge den maarschalk bemind? Eer dit licht is uitgebrand — staat ge — voor God!

LOUISE (*springt verschrikt overeind*). Jezus! Wat is dat? — — — ik word benaauwd. (*Zij zijgt op den stoel neêr.*)

FERDINAND. Nu reeds? — Gij vrouwen zijt eeuwige raadsels! De teedere zenuw houdt misdaden vast, die de menschheid

tot den wortel verteeren; een nietig deeltje vergif doet haar bezwijken.

LOUISE. Vergif! Vergif! O Heere God!

FERDINAND. Ik vrees het. Uwe limonade werd in de hel gekruid. Gij hebt er den dood uit gedronken.

LOUISE. Sterven! Sterven! God! Barmhartige God! Vergif in de limonade, en sterven. — O, ontferm u over mijne ziel, God van ontferming!

FERDINAND. Dat is de hoofdzaak. Ik zal er hem ook om bidden.—

LOUISE. En mijne moeder — mijn vader — o hemelsche Heiland! Mijn arme, ongelukkige vader! Is er geene hulp meer? Mijn jeugdig leven — geene redding? En moet ik nu reeds sterven?

FERDINAND. Geene redding, gij moet nu reeds sterven — maar wees bedaard. Wij doen de reis te zamen.

LOUISE. Ferdinand, gij ook! Vergif, Ferdinand! Van u? O God, vergeef het hem — God van genade, neem de zonde van hem —

FERDINAND. Zie liever naar uwe eigen rekening — Ik vrees, dat zij er slecht zal uitzien.

LOUISE. Ferdinand! Ferdinand! — O — Thans kan ik niet langer zwijgen. — De dood — de dood ontbindt den eed. — Ferdinand! Hemel en aarde bevatten geen rampzaliger schepsel dan u! — Ik sterf onschuldig, Ferdinand!

FERDINAND (*verschrikt*). Wat spreekt zij daar? — Eene leugen pleegt men toch niet op zulk eene reis mede te nemen?

LOUISE. Ik lieg niet — ik lieg niet — 'k heb slechts éénmaal gelogen in mijn leven. — O! hoe ijskoud loopt het door mijne aderen — — toen ik den brief schreef aan den hofmaarschalk —

FERDINAND. Ha! die brief! — God dank! Nu heb ik al mijne kracht weder.

LOUISE (*terwijl hare tong zwaar wordt en hare vingers kramp-*

achtig beven). Die brief — bereid u voor, om een ontzettend woord te hooren — Mijne hand schreef, wat mijn hart verdoemde — Uw vader heeft hem opgesteld.

FERDINAND (*als een beeld een tijd lang onbewegelijk staande, valt eindelijk als van den bliksem getroffen op den grond*).

LOUISE. O welk rampzalig misverstand — Ferdinand — men dwong mij — vergiffenis — uwe Louise wilde liever sterven — maar mijn vader — het gevaar — hunne list was groot.

FERDINAND (*woedend opstuivende*). God zij geloofd! ik voel nog geen vergif! (*Hij trekt zijn degen.*)

LOUISE (*geheel uitgeput met flaauwe stem*). Ferdinand! Wat wilt gij doen? Hij is uw vader —

FERDINAND (*in dolle woede*). Vader en kindermoordenaar! — Hij zal met ons gaan, opdat de eeuwige regter hem moge straffen! (*Hij wil naar buiten.*)

LOUISE. Stervende schonk mijn Heiland genade. Vaarwel mijn Ferdinand — God zegene u en uwen vader. (*Zij sterft.*)

FERDINAND (*keert zich eensklaps om, ziet hare laatste stuiptrekkende bewegingen en valt, door smart verplet, bij haar neder*). Wacht! Wacht! Ontsnap mij niet, engel des hemels! (*Hij grijpt hare hand en laat haar aanstonds weder los.*) Koud, koud, van doodzweet bevochtigd! Hare ziel is reeds naar boven. (*Hij springt weêr op.*) God mijner Louise! Genade! Genade voor den snooden moordenaar! Het was hare laatste bede! — — Hoe schoon — hoe bekoorlijk in dien eeuwigen slaap! De wreede doodsengel, door zulk een hemelsch gelaat getroffen, heeft de hand niet uitgestoken naar die vriendelijke wangen. — Deze zachtheid was geen masker, zij heeft stand gehouden voor 't geweld des doods. (*Na eene pauze.*) Maar hoe? Waarom gevoel ik niets? Zal de kracht der jeugd mij behouden? Vergeefsche moeite! Zoo heb ik 't niet gemeend! (*Hij drinkt uit het glas.*)

ACHTSTE TOONEEL.

FERDINAND. DE PRESIDENT. WURM en BEDIENDEN, *die allen verschrikt in de kamer vliegen, later* MILLER *met geregtsdienaren, die zich op den achtergrond plaatsen.*

PRESIDENT (*met den brief in de hand*). Mijn zoon, wat beteekent dit? — Ik geloof toch niet —

FERDINAND (*werpt hem het glas voor de voeten*). Aanschouw dan, moordenaar!

PRESIDENT (*waggelt. Allen verbleeken. Eene angstige pauze*). Mijn zoon! Waarom hebt ge dat gedaan?

FERDINAND (*zonder hem aan te zien*). O ja! Niet waar, ik had den staatsman eerst moeten vragen, of de trek ook voor zijne kaarten deugde? — Fijn, bewonderenswaardig fijn, ik erken het, was de list gesponnen, om door ijverzucht den band onzer harten te verscheuren. — De berekening is den meester waardig. Jammer maar, dat de beleedigde liefde niet zoo gedwee naar den draad luisterde, als uwe ziellooze poppen.

PRESIDENT (*zoekt met rollende oogen den kring rond*). Is hier niemand, die om een wanhopigen vader weent?

MILLER (*achter het tooneel roepende*). Laat mij binnen! Om Gods wil! Binnen!

FERDINAND. Het meisje is thans eene heilige — Voor haar moet een ander rigten. (*Hij opent Miller de deur, die met het volk en geregtsdienaren binnenstormt.*)

MILLER (*in razenden angst*). Mijn kind! mijn kind! — Men roept vergif! Vergif! — Mijne dochter! Mijne Louise, waar zijt gij?

FERDINAND (*geleidt hem tusschen den president en het lijk*). Ik ben onschuldig. — Wijt het aan dezen!

MILLER (*valt bij het lijk op den grond*). O Jezus!

FERDINAND. Slechts weinige woorden zal ik tot u spreken, vader! — Zij zijn kostbaar. — Gij hebt mij op eene helsche wijze mijn leven bestolen. Ik sidder, hoe ik straks voor God

zal staan! — maar een booswicht ben ik nooit geweest. — Mijn eeuwig lot moge zijn, wat het wil — bid God, dat het niet u moge treffen. — Maar ik heb een moord gepleegd, (*met forsche indrukwekkende stem*) een moord, dien ge toch niet geheel aan mij alleen zult overlaten, om hem mede te slepen in de eeuwigheid en er mede voor God te treden. Plegtig werp ik u hier de grootste, de vreesselijkste helft toe; bepeins het zelf hoe ge u daarover zult verantwoorden. (*Hem voor Louise trekkende*). Hier, barbaar! Vergast u aan de ontzettende vrucht van uwe sluwheid, uw naam staat met de stuiptrekken des doods op dit gelaat geschreven, en de engelen zullen hem lezen! — Eene gestalte, als deze, rukke de gordijn van uw bed, als ge slaapt, en reike u de ijskoude hand — — Eene gestalte, als deze, sta voor uwe ziel, wanneer ge op uw sterfbed ligt, en doe het merg in uwe beenderen verstijven en uwe tong verlammen, als ge uwe laatste bede zult slaken — Eene gestalte, als deze, sta op uw graf, als ge uit de dooden zult opstaan — en plaatse zich aan de zijde van God, als hij u zal oordeelen! (*Hij valt in onmagt, bedienden houden hem vast.*)

PRESIDENT (*de hand wanhopig ten hemel heffende*). Van mij niet — Eisch deze zielen niet van mij, regter in den hemel! maar van dezen! (*Hij valt op Wurm.*)

WURM (*opvliegende*). Van mij?

PRESIDENT. Vervloekte, van u! Van u, satan! Gij — gij hebt mij den slangenraad gegeven — voor *u* zij de verantwoording — Ik wasch mijne handen.

WURM! Voor mij? (*Hij begint afschuwelijk te lagchen.*) Mooi! mooi! Dan weet ik nu toch op welke wijze de duivels elkaâr bedanken. — Voor mij, domme booswicht? Is hij mijn zoon? Was ik uw meester? — Voor mij de verantwoording? Ha! bij dit tooneel, dat het merg in mijne beenderen doet verstijven! Voor mij zou de verantwoording komen? Nu wil ik mij in 't verderf storten, maar gij zult mij volgen. — Op! Op! Roept moord door

de straten! Roept het geregt bij een! Geregtsdienaren boeit mij! Geleidt mij van hier! Ik zal geheimen openbaren, die u zullen doen sidderen en uwe haren te berge doen rijzen! (*Hij wil gaan.*)

PRESIDENT (*houdt hem tegen*). Gij zult toch niet gaan, razende?

WURM (*klopt hem op den schouder*). Ik zal gaan, kameraad! Ik ga. — Razend ben ik, 't is waar — Dat is uw werk — ik zal dus nu ook handelen als een razende. — Arm in arm met *u* naar het schavot! Arm in arm met *u* naar de hel! Booswicht, het zal mij eene vreugde zijn met *u* verdoemd te worden! (*Hij wordt weggebragt.*)

MILLER (*die den ganschen tijd, met het hoofd op Louise gezonken, in stomme smart heeft doorgebragt, staat eensklaps op, en werpt den majoor de beurs voor de voeten*). Giftmenger! Behoud uw vervloekt geld! Hebt ge mij daarmede mijn kind willen afkoopen? (*Hij vliegt uit de kamer.*)

FERDINAND (*met brekende stem*). Volg hem! Hij is wanhopig. — Geef hem het geld terug. — 't Is het bewijs mijner vreesselijke dankbaarheid. Louise! Louise! Ik kom. — — Vaart wel — — Laat mij naast dit altaar sterven. —

PRESIDENT (*uit eene verdooving ontwakende*). Mijn zoon! Ferdinand! Hebt ge niet een blik meer over voor uw rampzaligen vader? (*De majoor wordt naast Louise gelegd.*)

FERDINAND. God den Ontfermer behooren mijne laatste oogenblikken.

PRESIDENT (*met de vreesselijkste gemoedsaandoeningen voor hem nedervallende*). God en menschen verlaten mij. — Zal er geen blik van vertroosting op uw vader vallen?

FERDINAND (*reikt hem stervende de hand*).

PRESIDENT (*staat snel op.*) Hij heeft mij vergeven! (*Tot de omstanders.*) Geregtsdienaren, neemt mij thans gevangen! (*Hij treedt af, geregtsdienaren volgen hem, de gordijn valt.*)

DE VERLOOFDE.

BLIJSPEL IN VERZEN, IN ÉÉN BEDRIJF.

VERTALING

VAN

J. W. G. VAN MAANEN.

PERSONEN:

Graaf HOLM, de Vader.

Graaf HOLM, de Zoon.

Eene kamer in eene herberg, regts twee en links ééne deur. Op den achtergrond de hoofdingang.

EERSTE TOONEEL.

DE VADER (*komt uit de deur links*).

VADER. Triomf! zij willigt in, wil hart en hand mij schenken,
Wil mijne gade zijn! 't Geluk is haast te veel! —
Maar wat ben ik verbaasd? — Wie kan daar kwaad van denken?
Want schenkt zij mij geluk, dan is het ook haar deel. —
Rijk ben ik — dat is thans een van de beste waren,
Pas vijftig, nu! dan zijn wij in de beste jaren.
Mij mint en eert de vorst, aan 't hof beval ik wel. —
Ik vraag nu, speelt zij dan met mij zoo hoog een spel?
Ja, als zij nu nog met haar jawoord wilde temen,
Het was een vreemde zaak! — Mij kon men 't kwalijk nemen.
In stand, noch rijkdom is zij mij van ver gelijk;
Maar is zij dan niet schoon? is dat niet meer dan rijk?
Mijn afkomst weegt niet zwaarder dan bekoorlijkheden,
En dan een braaf gemoed. — Maar, wacht! de deugd, de zeden,
Ik denk daaraan het laatst! — Bedorven maatschappij!
Ik zoek slechts eene vrouw, ik zoek geen geld daarbij!
En met een stamboom kan ik toch voorwaar niet trouwen,
Een kus geldt meer dan stapels guldens op te bouwen.
Ik geef haar geld en stand. — Min wordt door mij gevraagd.
Het oordeel is niet ligt, wie wel het meeste waagt.
De zaak liep spoedig af. Men zal mij wel bedillen!
Aan 't hof is 't zeker weer: dat is een van zijn grillen,
Hij blijft een zonderling. — Ja, kijkt vreemd voor u heen,
Ik zal gelukkig zijn! al 't andere blijft mij een.

Wat Frits wel zeggen zal! — Ei, 'k denk pas nu daaraan.
Mijn zoon — mijn Frits — ja, ja, reeds morgen komt hij aan.
Nu, ik ben zeer benieuwd. — 'k Liet in zijn tweede jaar
Hem achter op mijn slot. Mijn vrouw lag op de baar;
Wanhopig wilde ik mij in eenzaamheid begraven;
Doch mijne zuster zorgde voor den knaap. Die brave!
Zij voedd' hem liefdrijk op. Haar man was officier.
Zij reisden met hem af, naar Pruissen, ver van hier.
Ik liet dat gaarne toe; want alle vaderzorgen
Zijn mij een groote last! Daar was hij goed geborgen,
Ik liet hem daar met vreugd. Hij heeft nu gestudeerd,
Men schrijft mij echter niet, of hij veel heeft geleerd.
Het meeste weet hij zeker wel van dwaze streken,
Want uit zijn schulden is mij dat genoeg gebleken.
Maar is hij dan ook niet volkomen braaf en goed,
Als hij maar in 't geheel zijn vader eer aan doet. —
Hoe zou zijn uitzigt zijn? — Nu, dat zal spoedig blijken;
Hij kan niet leelijk zijn, hij moet op mij gelijken. —
Doch heb ik nu den tijd, om hier zoolang te staan
En al die vragen bij mij zelven na te gaan?
Vriend! met een huwelijk moet men het ijzer smeden
Terwijl het heet nog is. Vertrouwt de mensch op eeden
Bij zijnen eersten min; bouwt hij dan op het ijs!
Wie schrijft met zwart op wit ten tweeden maal, is wijs.
Een schriftelijk contract! Wie kan daar kwaad van denken?
Waarom geen zekerheid, als men zijn hart wil schenken?
Bij geld verlangt men haar! — Bij al wat lief en goed!
De harten spelen thans zoo dikwijls ook bankroet.
Als dus een wijze steeds wil zonder vreeze blijven,
Dan laat hij teederheid in 't echtcontract beschrijven.
Geen andere eischen wil ik verder gaan ontwikklen.
Maar teederheid behoort tot mijne hoofdartiklen.

(Hij gaat door de deur regts heen.)

TWEEDE TOONEEL.

DE ZOON (*door de hoofddeur*).

ZOON. Pak mijnen koffer uit, Johan! Op nummer acht!
(*Hij werpt den mantel af.*)
Ik ben nog vroeger hier dan ik wel had gedacht.
Mijn vader zal gewis eerst morgen avond komen.
Wat hij wel zeggen zal? — Nu, 'k wacht het zonder schromen!
Ik zie er vrij goed uit, dat spreekt geen stervling tegen . . . .
En door een slecht humeur maak ik hem niet verlegen.
In 't kort, mijn oude heer beleeft nog eer aan mij,
't Is voor hem aangenaam, dat ik niet minder zij.
Doch wat gewigtigers heb ik nu te bedenken. —
Wat zal zoo langen tijd mij toch verstrooijing schenken?
Wat voer ik arme vent in zulk een stad toch uit,
Waar men naar koffijhuis en naar comedie fluit?
Kon ik een aardig meisje vinden naar believen,
Verveling waarlijk zou mij daadlijk doen verlieven.
Wie weet, of men voor mij niet reeds gekozen heeft,
Dan is de tijd nog kort, dien mij de vrijheid geeft,
En 't is noodzakelijk, ik moet het wel bedenken,
Mijn hart vooraf nog eens of tweemaal weg te schenken,
Voor dat Papa het doet door zijne magt. Een man
Heeft door zijn hart wel veel van een nieuwen roman.
Hoe is men niet benieuwd, als 't boek komt te verschijnen;
Men vecht er bijna om in winkels, magazijnen,
Bibliotheken. Maar die ijver duurt slechts kort!
En later.....is er geen door wien 't gelezen wordt.
En valt het iemand in het oude werk te lezen,
Hij kan niet vatten, dat het intressant kon wezen.

En eindlijk is men het nog wel met vreugde kwijt,
Als men het oude boek voor koffijzakken slijt.
Het is een waarheid toch, die geldt in alle tijden:
Verborgen schatten kunnen nooit een mensch verblijden.
Men leen' zijn exemplaar veel duizend malen uit;
De hemel zorge er voor, hoe 't komt tot een besluit.

(Men hoort in de kamer links bij de piano zingen:)

Moedig door de vreugd van 't leven,
Moedig door des levens kwaal!
Immer ijdel is uw streven
Naar het hooger ideaal.

Volg gewillig uwe zinnen,
Doch laat nooit der hartstogt magt;
Zelfs 't geweld niet van het minnen,
Buig' bij u de vrije kracht.

Wissling doe u niet verschrikken,
Grijp 't geluk, waar 't moge zijn.
Dagen zijn slechts oogenblikken;
Denk: alleen het nu is mijn.

ZOON *(onder het gezang).*

Wat hoor ik? welk een toon! — wat liefelijk orgaan!
De stem ruischt vol en schoon en klopt aan 't hart mij aan!
Met éénen geest zijn hier en woord en zang doordrongen!
Een waar genot voor 't oor. — Dat is nog eerst gezongen
Het lied bevalt mij wel: de weg tot het geluk
Is koenheid; 't leven rigt zich naar het oogenblik.
Wie naar de toekomst grijpt, kan niet gelukkig wezen;
En vrolijk zeg ik na: het nu is mijn. Geprezen
Zij zulk een zangeres; wie is zij? uit wat mond
Komt deze zoete stem? — Ik ben voorwaar terstond

Teregt naar mijnen zin; ik zie het duidlijk komen:
In korten tijd wordt hier een hart met storm genomen. —
Kon ik het lieve kind maar in het aanschijn zien! —
Zie, daar is 't sleutelgat. — Zoo gaat het wel misschien;
Door zulke sluikerij weet Amor ons te kluistren; —
Mogt ik maar ongestoord een poosje kunnen luistren!
(*Hij wil door het sleutelgat zien.*)

DERDE TOONEEL.

DE VADER (*uit het kabinet regts*). DE ZOON.

ZOON. Verdraaid, daar komt iemand!
(*Hij gaat weg van de deur, maar houdt haar steeds in 't oog.*)
VADER. (*ter zijde*). Ik hoorde luid hier spreken.
Wat of het is geweest?
ZOON (*ter zijde*). 'k Wou hem den hals wel breken.
VADER (*ter zijde*). Ei zie, een jonge man! Hij ziet mij donker aan,
Als of ik hem voorwaar groot kwaad had aangedaan.
ZOON (*ter zijde*). In zulk een boos geval mag ik voor niets versagen;
De hoofdzaak is voor mij, hem snel van hier te jagen;
Maar hoe begin ik het?
VADER (*ter zijde*). 'k Vrees voor verraad en list.
Wat hij hier hebben wil? Ik gaf wat, dat ik 't wist. —
Hoe? Zag ik wel? — naar gindsche deur rigt hij zijn blikken.
ZOON (*ter zijde*). Kijk ik hem toornig aan, misschien zal hij verschrikken.
Te wagen is het ligt.
(*Pauze, waarin de zoon den vader scherp aanziet.*)
VADER (*luid*). Hoe ziet gij mij zoo aan?
ZOON. Dat ben ik zoo gewoon, en niemand gaat het aan.
VADER (*ter zijde*). Dat is een lompe vent, een regte ijzervreter;
Als ik beleefd ben, dan gelukt het welligt beter.

(*Luid.*) Gij stelt belang in mij, naar ik met vreugd bespeur.

ZOON. Ik stel belang slechts in één ding.

VADER. Dat is?

ZOON. Een deur.

VADER. 't Is zonderling! (*Ter zijde*) Die man wil mij maar niet behagen!

ZOON (*ter zijde*). Wat denkt hij bij zich zelf?

VADER (*luid*). Mijnheer mag ik u vragen,
Of ik u helpen kan?

ZOON. Gij zijt al te beleefd.

VADER. Gij zoekt . . .

ZOON. Men zoekt niet meer als men gevonden heeft.

VADER (*Ter zijde*). Gevonden? — Ei verwenscht! (*Luid.*) Gij zijt dus hier bekend
En wenscht alleen —

ZOON. O ja! (*Ter zijde*) u zelv' aan 's werelds end

VADER. Zeg mij uw wensch, Mijnheer? — en kan ik u tevreden. . .

ZOON. Dat kunt gij ligt. — Ik wil het in een fabel kleeden.
(*Ter zijde*)
Misschien beluistert ze ons, en weet dan, wat ik meen.

VADER. Ik ben geheel gehoor.

ZOON (*zeer luid, en dikwijls zich naar de deur wendende*). Welaan! — Ik zat alleen
In 't bosch; die avond was zeer schoon, toen daar een zingen
Uit onbekenden mond mij kwam in 't harte dringen —
Een hemelsche muzijk, gevoel, ja englen taal!
En onmiskenbaar was het lied der nachtegaal.

VADER (*ter zijde*). Hoe drukt hij op dat woord! — En hij vertelt zoo luid,
Alsof ik stokdoof was. — Spreekt hij soms van mijn bruid?

ZOON (*ter zijde*). Gewis, hij merkt de grap. — (*Luid*) Ik was als vreugdedronken,
En in den schoonsten droom van 't schoonste heil verzonken;

Daar kwam bij ongeluk een oude musch er bij,
En tjilpte en floot naar zijne wijs de melodij.

VADER. Een oude musch? Ei, ei! (*Ter zijde*) Vervloekt! Dat ziet op mij.

ZOON. Fluit anders zulk een musch, dan is 't een nesterij,
Maar nu verwensch ik hem; de zoete toonen zwijgen,
Vergeefs beproef ik het den musch van daar te krijgen.
De nachtegaal zingt wel, als maar de musch verdwijnt;
Maar hij fluit altijd door, en zonder zorg naar 't schijnt.
O gij verwenschte musch! — Ik eindig mijn verhaal,
Mijnheer! wees nu zoo goed, en zoek zelf de moraal.

VADER. Door 't lieve fabeltje woudt gij mij wel verpligten,
Mij dunkt, ik ben in staat den zin daaruit te ligten.
(*Ter zijde*)
Hij denkt toch aan mijn bruid. Dat was een domme zet.
Ik vlieg en haal 't contract, zij teekent, en gered
Is alles, ook mijn rust; en ik kan verder zwijgen.

ZOON. Wilt gij mij helpen om den musch van hier te krijgen?

VADER. Met groote vreugd, Mijnheer! maar nog een enkel woord:
Gij hebt met groot genot de nachtegaal gehoord;
Maar 'k moet u raden om bij tijds dan te besluiten,
Neem op den koop nog toe den musch, en ook zijn fluiten;
Uw hopen was vergeefsch, en op het zand gebouwd,
Want binnen kort zijn musch en nachtegaal getrouwd.
(*Hij gaat door de deur regts heen.*)

VIERDE TOONEEL.

DE ZOON (*alleen.*)

ZOON. Getrouwd! een mooije grap! — Dat zou naar niets gelijken!
Nu denkt hij bij zich zelf, ik zal de vlag wel strijken;
Maar neen, mijn beste vriend! dat valt juist in mijn plan.
Dat 's een geluk te meer, een heerlijke roman!

De fabel deed daarom hem zoo in toorn ontsteken! —
Nu wordt de grap eerst schoon! een van mijn beste streken!
En kwam een gansche schaar van musschen er nog bij,
Ik heb nu nog meer lust, dat zij de mijne zij. —
Maar ben ik niet een dwaas! ja zelfs ontzettend dom,
Ik geef mij moeite, maar ik weet niet eens waarom?
Ik moet de schoone zien! dat moet men billijk vinden,
En dan eerst kan haar blik mijn oog geheel verblinden.
Maar hoe moet zij wel zijn, als zij mij binden zal?
'k Vraag naar geen ideaal, dat is wat al te mal!
Maar zal een meisje mij in liefdegloed ontsteken,
Dan mag een zaak of drie volstrekt haar niet ontbreken:
Vooreerst een kleine voet. Zie ik een meisje gaan,
Zoo moet ik boven al het voetje gadeslaan,
En is dat net en klein en sierlijk om te aanschouwen
Dan volg ik haar gewis, dan volg ik alle vrouwen. —
Daarbij een mollige arm. Die zou niet falen moeten,
Bij haar, die ik eenmaal als gade wil begroeten.
Want zulk een mollige arm, speelt men op de guitaar,
Brengt mij in geestdrift, in verrukking over haar. —
Het derde, dat ik wensch, 't belangrijkste van allen,
En zonder wat noch voet, noch arm mij kan bevallen:
Een schoon en sprekend oog verlang ik bovendien —
Zelfs Venus was niet schoon, wanneer zij dof mogt zien. —
Aldus een kleine voet, een oog, dat schijnt te spreken,
Een mollige arm, die drie, zij mogen niet ontbreken.
Vereent de zangeres dit schoone klaverblad,
Zoo gaf ik alles, als ik hare gunst bezat. —
Nu kan ik ongestoord en vrij een kijkje nemen,
Ik neem de plaats hier in, en zonder lang te temen...

(Hij ziet door het sleutelgat).

Zij is alleen, en schrijft, den rug naar mij gekeerd.
Hoe is 't met nummer één? — die voet is niet verkeerd,

Elke berisping zwijgt. Hij is zoo netjes klein!
Bij Amors heerlijkheid, hij kan niet schooner zijn!
En nummer twee? — de arm? — Is rond en vol te noemen,
Beweegt zoo sierlijk zich; daar valt slechts op te roemen. —
Maar nummer drie ontbreekt, het andre is reeds beproefd;
Doch zij ziet maar niet om, schijnt ernstig en bedroefd.
Hoe was 't — ik klopte eens aan; zij zal haar hoofd dan keeren,
En ik kan met één blik 't gezigtje kennen leeren,
En is het oog dan schoon, en 't moet het zijn voorwaar!
Dan waag ik alles, ja! — Ik klop nu,

(*Hij doet het.*)

(*Eene vrouwenstem in het kabinet.*)

Binnen maar!

ZOON. Wat wonderschoone blik! Een ganschen hemel draagt
Zij in dat glinstrend oog. — Nu zij de storm gewaagd! —

(*Hij snelt in het kabinet links.*)

VIJFDE TOONEEL.

DE VADER (*door de deur regts*).

VADER (*alleen*). Het veld is vrij. Die knaap heeft afscheid nu genomen;
Mijn vreezen is ten eind, ik adem weder vrij,
Het uur is eindlijk daar, het oogenblik gekomen;
Wie weet, blijft het geluk wel lang getrouw mij bij! —
Die onbeschaamde vent met fabel en moraal
Stond onbeweeglijk daar, tot mijne smart en kwaal.
Zoo met een ouden musch mij honend vergelijken!
Wat werd ik innig boos; toch moest ik zeilen strijken,
Want had hij in mijn toon mijn ergernis gemerkt,
Dan was zijn overmoed nog maar daardoor versterkt. —
Die jonge lui! men moet de schouders wel ophalen,
Zij kunnen anders niet, 't gaat buiten alle palen —

Dan kijken, waar de schat van andre menschen ligt!
En dan denkt zulk een knaap, zoo 'n pasgeboren wicht!
Hij heeft te komen maar, om daadlijk te overwinnen.
O neen, mijnheer! het spel moet dan nog eerst beginnen.
Men spreekt van gunst, geluk, gelijk een beedlaarsklap,
Noemt trouw en braafheid, deugd en eer een kindergrap.
Daar is toch geene deugd, dus redeneert zoo'n held,
Die, komt de ware man, niet spoedig ligt geveld;
En daar is geene trouw, zelfs door den eed gebonden,
Die zij tot zekren prijs niet wel verbreken konden.
Wat heerlijk schoon systeem! — Men ging in mijnen tijd
In de philosophie nog waarlijk niet zoo wijd. —
Begrijpen zij het dan, hoe dat een deftig man
Voor jonge meisjes nog iets aardigs hebben kan?
Zou slechts een melkbaard op de zege roemen mogen?
Heeft niet een ernstig man iets diepers in zijne oogen?
Ja, tot verlieven is zoo'n jonge kwant niet slecht:
Maar 't echtverbond wil ernst, zegt de oude spreuk teregt. —
Mijn zoon is zekerlijk niet vrij van domme streken,
Maar met zoo 'n gek mag hij niet worden vergeleken;
Dat ligt niet in het bloed. Van waar de wind ook kwam,
Een appel valt toch nooit zeer verre van den stam.
Hij zou toch nooit, wat hij ook verder wilde wagen,
Een deftig man als mij den naam van musch doen dragen.
Hij en die fabelman — van eer en zin ontbloot, —
Voorwaar het onderscheid is groot, ja hemelsgroot! —
Maar tegen mijnen wil verval ik weer in 't malen:
Op 't laatst geloof ik nog de waarheid dier verhalen.
Misschien ontging mij reeds het oogenblik zoo schoon.
Ik wil naar mijne bruid, en ik denk aan mijn zoon! —
Ik ben toch soms regt dwaas! — Kwam 't meisje dit te hooren
Ik werd van schaamte rood, ja bloosde tot mijne ooren.
Een fraaije bruidegom! — Dus spoedig naar haar heen! —

Men spreekt in haar vertrek. — Zij is dus niet alleen.
Fatale streek! Maar stil — ik wou toch wel eens weten,
Waarom zij toornig spreekt! — Wie mag zich wel vermeten —?
(*Hij ziet door het sleutelgat.*)
Hoe? wat? de fabelman? — Wat heeft mijn oog aanschouwd!
Ik oude practicus, ik heb een vrouw vertrouwd! —
Hij is buiten zich zelv', hij werpt zich aan haar voeten. —
Maar — zie ik wel? — dan heeft zij daarvoor niet te boeten,
Dan heeft zij geene schuld. — Zij houdt zich trotsch en koud;
Haar blik is even streng, als wel de zijne stout. —
Beleedigd springt hij op — Maar zij blijft zeer gelaten. —
O, beste, brave vrouw! Ik zal in goud u laten
Beslaan! — Hij raast — zij lacht — hij dreigt — zij wijst de deur.
De fabelman trekt af! Zij stelt mij niet te leur.

ZESDE TOONEEL.

DE VADER. DE ZOON (*uit het kabinet komend.*)

ZOON. Verwenscht! de storm mislukt, en ik ben afgeslagen! —
Doch waarom ergr' ik mij? Wie zal naar zoo iets vragen,
Als hij verovren wil! Nu, wie dat ergren mag,
Ik weet: een eik valt nooit reeds bij den eersten slag.
VADER. Ik vind het niet beleefd, mijn waarde! zoo met eiken
Of boomen in 't geheel een vrouw te vergelijken.
Veel liefelijker toch en schooner is uw taal,
Zegt gij: de Zephyr breekt geen rozen op éénmaal.
ZOON (*ter zijde.*)
Zie daar is de oude musch, die wil nog aardig wezen!
'k Geloof zelfs, dat hij lacht! — Laat hij mijn toorn dan vreezen!
(*Luid.*)
De Zephyr heeft het roosje weldra afgeplukt;
Maar trof de storm mijn medeminnaar, 'k was verrukt.

VADER. Ei, ei, die arme man! Toch worde hij geprezen,
Dat hij zoo 'n wakker heer de baas heeft kunnen wezen.
ZOON. Ja, prijs hem nu nog maar; doch leer ik hem eens kennen,
'k Zal bij den eersten strijd hem wel ter aarde rennen.
VADER. Dat is toch al te kras; begrijpt gij 't niet, misschien?
Gij hebt de kans uw medeminnaar nu te zien.
ZOON. Hoe, gij?
VADER. Ja, ik.
ZOON. Gij zelf?
VADER. Nu, zou 't niet wezen kunnen?
ZOON. Dat is de grootste grap! Mijnheer! wil mij vergunnen,
Dat 'k u feliciteer.
VADER. Nu, wilt gij mij begekken?
Met dien spottenden blik, met dat gezigten trekken?
ZOON. 'k Neem deel in uw geluk. Als ik mij vrolijk voel,
Dan trek ik een gezigt, zoo zonder regtstreeksch doel.
VADER. Ik vraag u nu in ernst, 'k ben niet gestemd tot grappen:
Wat raakt u mijn geluk? Wat moet dat ginnegappen?
ZOON. Gij vraagt het mij in ernst?
VADER. Te drommel, ja.
ZOON. Welaan!
Gij vraagt nu weder ernst, uw wensch worde voldaan.
Dat ik mijn meening zeg, daarvan gaf ik bewijzen.
VADER. Ja, wat te prijzen is, moet ook een vijand prijzen.
ZOON. Wel nu! De fabel dan van musch en nachtegaal
Neem ik weer op, want gij begrijpt toch dat verhaal.
De kunst wordt slecht beloond in onze droeve dagen,
En altijd heeft de geest een ligchaam meê te dragen;
En Philomele zelfs — al leeft zij in 't gezang —
Voelt dikwijls al te veel des hongers scherpen drang.
En daarom zwijgt zij dan. Nu komt de musch alweder,
Die oude kerel mint de nachtegaal zeer teeder,
En biedt zijn nest haar aan met rijken buit gevuld,

Als zij uit dankbaarheid hem biedt liefde en geduld.
Nu zit vrouw nachtegaal in 't bosch, is vol gedachten,
Of zij den ouden musch als echtgenoot kan achten.
De honger overwint, zij brengt der godheid gave,
Het hartverkwikkend lied, met tranen stil ten grave.
De ruwe nood verwint, de zangeres gaat uit
Het vrije beukenwoud, en wordt des ouden bruid. —
Maar kan zij ooit den klank van 't zoet gezang vergeten?
De musch geeft verder niets aan haar, dan slechts — het eten.
Daarom, musch! let wel op, naauw zijt gij uit het nest,
Of de verboden lust doet zingen al haar best;
De moeite blijft vergeefsch, al pogen ijdle zielen
Door vormen 't rijk der min in harten te vernielen! —
Hebt gij mij wel verstaan? —

VADER. Ik dank u inderdaad
Voor uw zoo lange spreuk en voor den goeden raad.
Maar laat men vrijelijk den ouden musch maar honen,
De nachtegaal zal eens gewennen aan zijn toonen;
De lust naar het gezang kan toch niet eeuwig zijn,
Begint zij, nu, de musch tjilpt dan maar zijn refrein!
En waarlijk is de musch der fabel nog te roemen,
Boven het beest, dat men een uilskuiken moet noemen.

ZOON. Mijnheer!

VADER. Stil! Nog een woord wil 'k ernstig tot u spreken.
Ook ik was eenmaal jong; iemand den hals te breken
Was een gewone zaak. Thans ben ik meer bedaard,
Maar 'k heb een zoon, met hem is 't nog de moeite waard.
Want gij hebt niet alleen mij zelven grof beleedigd,
Ook mijn verloofde zij voor elken smaad verdedigd.
De hemel weet, dat ik dit anders liefst vermijd —
Dit zij mijn laatste woord over den ganschen strijd.

ZOON. Gij zelf voorkomt mij. Slechts een grap wou 'k met u maken,

Maar ik versta ook ernst: — een uilskuiken! Geboet
Zij 't onbeschofte woord! 'k Voel mij van woede blaken!
Mijnheer, waar is uw zoon? Die grofheid vordert bloed!
VADER. Hij komt eerst morgen aan. En dan zal het u blijken,
Dat mannen zoo als wij voor zulk een gek niet wijken.
ZOON. Mijnheer! terg mij niet meer, dat ik mij niet vergeet;
Ik heb noch rust, noch duur, eer ik mij met hem meet.
VADER. Slechts niet te veel gepraald! Het zal u nog berouwen.
ZOON. Hij is de eerste niet, dien ik mogt nederhouwen.
Ik ken dat volkje wel, dat ras zoo wel bekend:
Met pogchen, pralen is het in zijn element;
Maar komt het op een plaats, waar het niet wijken kan,
Dan is het o, zoo stil! — Niet waar, dat is mijn man?
VADER. 'k Eisch achting voor mijn zoon. Hij heeft reeds veel gewaagd,
't Is iemand, die wel tien als u in de engte jaagt.
ZOON. Vecht hij met degens zoo als zijn papa met tongen,
Dan acht ik hem zeer hoog, dan is 't een knappe jongen.
Doch zelfs al wou 't geval, dat uw zoon nooit zou sterven,
Dan zal mijn vader nog meer eer door mij verwerven
Op éénen dag, dan gij ooit van uw zoon beleeft.
VADER. Zoo'n onbeschaamdheid wachtte ik niet! Uw vader heeft
Verdriet wel van zijn zoon! Dat zijn geen goede gaven.
Eer ik zoo'n kruis droeg, liet ik liever mij begraven.
Maar ik ben overtuigd, dat leed drukt hem niet zeer;
Want even als de zoon is ook zijn oude heer!
ZOON. Hoor ik weer zulk een woord, gij zult mijn woede wekken! —
Niet ongestraft zal men mijns vaders eer bevlekken!
Ik wreek het bloedig, spreekt er iemand hem ten hoon,
Want edel als hij is, is ook voorwaar zijn zoon. —
Doch nooit hield ik er van dus met den mond te vechten,
Daarin verwonnen wil ik u den krans wel vlechten. —

Maar als uw zoon verschijnt, bepaal dan slechts den tijd,
Want ieder oogenblik ben 'k vaardig tot den strijd.
Het valt mij zwaar zoo lang mijn strijdlust in te binden
En komt uw zoon, men kan mij in den tuin dan vinden.
VADER. Zoodra hij komt, mijnheer! ontmoet hij u terstond;
Heb slechts zoolang geduld.
ZOON. Hoe haak ik naar dien stond!
(af door de hoofddeur.)

ZEVENDE TOONEEL.

DE VADER *(alleen.)*

VADER. Wat ben ik warm! — Maar wie blijft koel bij zulk een honen?
Daar blijve een ander kalm! — Men ziet mij 't zeker aan;
Zoo kan ik voor mijn bruid mij waarlijk niet vertoonen,
Al werd al, wat ik deed, ook slechts voor haar gedaan.
Als ik wat ben bedaard, dan zal ik haar bezoeken,
En breng haar het contract met aandrang in 't verzoeken.
Misschien heeft zij gehoord, wat hier straks is geschied
Dan loont een enkle blik van haar mij voor 't verdriet!
Mijn zoon — ja apropos, hoe Frits er van zal spreken,
Als hij terstond voor mij iemand den hals moet breken?
Wel is het voor hem niets; want naar mij werd geleerd,
Heeft hij twee jaren lang daarin 't meest gestudeerd,
En in zijn vierde jaar had hij den roem verkregen,
Aan de academie was geen vlugger met den degen.
Ik vond wel, dat men 't geld aan zulk een kunst versmeet,
Maar 'k zie nu duidlijk in, het is niet slecht besteed;
Terzelfder tijd geeft Frits mij kapitaal en rente. —
Met vreugd gedenk ik nog dien tijd van 's levens lente,

Van frisschen levensmoed, van ronde, opregte taal,
Toen het een vreugde was te zwaaijen 't blanke staal. —
Genoeg daarvan. — Het komt langzamerhand tot klaarheid,
Die fabel van den musch was lang niet zonder waarheid.
Ja, ja! ik merk het wel, en geef het gaarne toe;
De hoofdzaak is, hoe ik mij voor dat leed behoê!
Ik zal in het contract verandring moeten maken,
Om zekerder te zijn — maar hoe daartoe te raken? —
Zoo jong, zoo schoon! ja, ja, het is wat veel gewaagd!
Ik hoor het nog. 't Was waar, al was het ongevraagd:
De moeite blijft vergeefsch, al pogen ijdle zielen
Door vormen 't rijk der min in harten te vernielen.
Hij heeft gelijk, gewis, zijne opmerking is fijn;
In 't eind moet ik nog voor de fabel dankbaar zijn. —
Laat hart met hart in d' echt zich niet te zamen smeden,
Dan zijn alle eeden niets, niets meer dan ijdelheden.
Brandt in de volle borst de liefde niet, voorwaar,
Een huwelijk is niets: een woord slechts voor 't altaar.
(Hij gaat door de achterdeur af.

ACHTSTE TOONEEL.

(Het tooneel verandert in een tuin.)

DE ZOON *(alleen.)*

ZOON. Ik had mij warm gemaakt, en was geheel verwoed;
Nu ben ik wat bekoeld en vrijer stroomt mijn bloed;
'k Moet lagchen om mij zelf! want 't is mij klaar gebleken,
Ik handelde wel gek! wat zijn dat dwaze streken! —
Eerst wilde ik half en half het hoofd mij wel gaan breken.
Wat doe ik, vroeg ik mij, toch wel den ganschen dag? —

En kort daarna moet ik gaan schieten, hakken, steken,
En vind hier een roman, de stof voor veel gelach.
Want nog geef ik de hoop op haar niet gansch verloren;
Ik ben toch bovendien wel tot geluk geboren. —
Mijn vader heeft vermaak, als hij die streken hoort.
Men zeide mij, dat hij nooit een genoegen stoort.
Ja, hij is zelfs een vriend van zulke losse streken,
En daarin word ik ligt met ieder vergeleken.
Hij zal tevreden zijn; en in zijn eigen zoon
Vindt hij voor zijn toegeeflijkheid het beste loon. —
Maar ik ben toch benieuwd, wie mijn partij zal wezen.
Hij zal verwonderd zijn. — Nu, 'k wacht hem zonder vreezen.
Raak ik het kereltje, dan is 't een heel beklag:
't Is vast zoo 'n troetelkind, als ik reeds velen zag.
Wel kan ik naar geen strijd met zulk een mug verlangen,
Maar goed geteekend moet papa hem weer ontvangen,
Zoodat mijnheer zich wel in het geheugen schrijft,
Dat nimmer van Graaf Holm iets ongewroken blijft.

NEGENDE TOONEEL.

DE ZOON. DE VADER (*met een brief in de hand.*)

VADER. Daar zie ik hem! — Mijnheer! ik heb daar juist vernomen:
Mijn zoon is onverwacht reeds heden aangekomen,
En wandelt hier; ik kreeg hem nog niet in 't gezigt,
Doch ik zond om hem uit, en hij kent zijnen pligt.
ZOON. Mij is het aangenaam een eind er aan te maken,
Voordat mijn vader komt. — Maar 'k moet voor alle zaken
Voor wapens zorgen. Want gij ziet, ik heb er geen;

Ik snel dus naar het huis. Ik ga slechts even heen.
(Hij wil gaan).

VADER. Nog iets, Mijnheer! tot mij is deze brief gekomen.
Want mijn verloofde heeft den goeden weg genomen,
Om mij te toonen, dat zij niets, wat het ook zij,
Voor mij verbergen wil. Dien brief zond zij aan mij:
Aan u is het adres:
(Hij leest het adres.)
Heer Woldemar van Stein,
Want ik denk voor het naast, dat gij het wel zult zijn.

ZOON. 't Geluk is mij, helaas! zoo gunstig niet gebleven,
Dat zulk een hand aan mij dit briefje heeft geschreven.

VADER. Heet gij dan niet van Stein?

ZOON. O neen! 'k heb niet die eer.

VADER. Is niet de brief aan u?

ZOON. Ik geef hem u hier weêr.

VADER. En toch zendt zij hem mij. Waartoe moet dat dan leiden?
Wat gaat de brief mij aan?

ZOON. Gij zijt wel te benijden!
't Geloof staat bij u vast, gij denkt aan geen verraad.
Een lied der nachtegaal schijnt mij dit inderdaad.
Die brief was niet voor u bestemd, zou het mij schijnen;
Maar breek hem open, en de twijfel zal verdwijnen.

VADER *(ter zijde)*. Als 't mooglijk was, verwenscht! Waarom kon het niet zijn?
Wat heeft toch mijne bruid met dien mijnheer van Stein?
Ik zag het meisje, dat den brief mij gaf, verschrikken,
Zoodra als zij mij zag; ze onttrok iets aan mijn blikken.

ZOON. Gij overlegt, dus gij vertrouwt op eene vrouw?

VADER. Om elken twijfel aan mijn bruid en hare trouw

Te doen verdwijnen, nu! wil ik hem openbreken;
Maar weldra zal mijn zoon dien twijfel bloedig wreken.
'k Begrijp den inhoud reeds, het zullen zaken zijn,
Zij heeft een kapitaal bij dien mijnheer van Stein.

ZOON. Een kapitaal? — Ei, ei!

VADER. Nu let slechts op de feiten.

(ter zijde).

O liefde! laat mij niet in bittere appels bijten.

(Hij breekt den brief open en leest luide.)

„Mijn dierbre Woldemar!"

ZOON. Een stichtelijk begin.

VADER *(ter zijde.)* Verwenscht!

ZOON. Nu verder! want daar is geen kwaad nog in.

VADER *(leest).* "Graaf Holm, die ijdle gek" —

ZOON. Aha! dat ziet op mij.

VADER. Wat? ik een ijdle gek? Wel hoe komt zij daarbij? —

ZOON. Maar waarom zie ik u aldus in vuur geraken?
Dat uwe bruid mij scheldt, dat moet toch u wel smaken.

VADER. Mijnheer! waar denkt gij aan? — Ik ben die ijdle gek!

ZOON. Onmogelijk! ik ben 't.

VADER. Neen! mij geldt deze trek.

ZOON. Nu, schrijft zij niet Graaf Holm?

VADER *(bij zich zelven.)* Ach, was het maar niet waar! —
Graaf Holm, ja, ja, Graaf Holm!

ZOON. Wat meer? 't Is mij niet klaar,
Hoe u dat ergren kan?

VADER. Mijnheer! gij moest u schamen!
Ik ben die ijdle gek, zoo noemt mij toch die dame!

ZOON. Zijt gij Graaf Holm?

VADER. Nu ja!

ZOON. Wel dat is al te mal!

VADER. Hoe lacht gij zoo, mijnheer! Is 't om mijn ongeval?

ZOON. De jonge Graaf aldus, hij kwam zoo even aan,
Dat is uw zoon?

VADER. Ja, ja. Hij zal u weldra staan.

ZOON. En met dienzelfden dus, wilt gij, zal 'k duelleren?

VADER. Te drommel, ja!

ZOON. Dat is om 't hoofd mij om te keeren.

VADER. Mijnheer! zeg, zijt gij dol?

ZOON. Dat kan ik zelf niet zeggen;
Maar ik zal tot dien strijd de hand aan 't zwaard niet leggen.

VADER. Gij moet!

ZOON. Ik doe het nooit!

VADER. En waarom weigert men?

ZOON. Eenvoudig en alleen, omdat ik zelf het ben!

VADER. Hoe? Gij mijn zoon?

ZOON. Mag hij u in zijn armen drukken? —
De stem van de natuur was wel lang te onderdrukken,
Maar nu zwijgt zij niet meer.

VADER. Ja, thans herken ik u!

ZOON. Mijn waarde vader!

VADER. Kom, mijn zoon! omhels mij nu! —
Wij hebben wel elkaar op vreemde wijs ontmoet,
Maar in deez' strijd is niets, dat ons vervreemden moet.
En hebt gij mij den tekst op harde wijs gelezen:
Door u ben ik bevrijd; 't zal tot mijn redding wezen.

ZOON. Mijn vader, gij vergeeft?

VADER. Van ganscher harte, man!

ZOON. Ik was een beetje grof.

VADER. Zeer grof! — Maar stil daarvan!

ZOON. Dus heb ik met uw zoon niet meer te duelleren?

VADER. 'k Zie liever u met hem vriendschappelijk verkeeren.

ZOON. En uw verloofde dan?

VADER. (*verscheurt den brief*). Van haar weet ik genoeg.
En ik veracht haar! — Gij verkrijgt die wijsheid vroeg,
Die eerst in d' ouden dag uw vader mogt beseffen:
Moogt gij den sluijer nooit zoo laat als ik opheffen!
De liefde wenkt slechts in de lente, voor de jeugd;
Elk ander echtverbond geeft vormen zonder vreugd:
Slechts waar de liefde bloeit, rijpt ook de ware trouw
En anders geeft de korte droom slechts lang berouw.

(*De gordijn valt.*)

MOLIÈRE,

DE VREK.

BLIJSPEL IN VIJF BEDRIJVEN.

VERTALING VAN TACO.

PERSONEN.

HARPAGON, vader van Kleant en Elise, verliefd op Marianne.
ANSELMUS, vader van Valerius en Marianne.
KLEANT, zoon van Harpagon, minnaar van Marianne.
ELISE, dochter van Harpagon, beminde van Valerius.
VALERIUS, zoon van Anselmus en minnaar van Elise.
MARIANNE, dochter van Anselmus, beminde van Kleant.
FROSINE, koppelaarster.
SIMON, makelaar.
JAKOB, kok en koetsier van Harpagon.
LA FLÈCHE, knecht van Kleant.
KLAUDINA, meid van Harpagon.
BRINDAVOINE } lakkeijen van Harpagon.
LA MERLUCHE }
EEN COMMISSARIS VAN POLICIE.

Het stuk speelt te Parijs, in het huis van Harpagon.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

VALERIUS, ELISE.

VALERIUS. Hoe nu, bekoorlijke Elise, wordt gij droefgeestig na de plegtige verzekering van trouw, die gij zoo goed zijt geweest mij te geven! Ik zie u helaas zuchten, te midden mijner vreugde! Zeg mij, spijt het u mij gelukkig gemaakt te hebben? Hebt gij berouw over die verbindtenis, waartoe mijne warme liefde u heeft gedrongen?

ELISE. Neen Valerius, ik kan geen berouw gevoelen over al wat ik voor u doe; door eene al te zoete magt voël ik mij daartoe aangetrokken en ik heb zelfs de kracht niet, te wenschen dat het anders ware. Maar om u de waarheid te zeggen, ik ben ongerust over de gevolgen, en ik ben bang, dat ik u meer lief heb dan wel goed is.

VALERIUS. Maar Elise, want kunt gij te vreezen hebben door al de goedheid, die gij voor mij hebt?

ELISE. O, duizend dingen.... den toorn eens vaders, de verwijten eener familie, aanmerkingen van de wereld, en meer dan dat alles, Valerius, de verandering van uw hart, en die strafwaardige koelheid, waarmede uwe sekse de al te vurige betuigingen eener onschuldige liefde meestal loont.

VALERIUS. O, doe mij het onregt niet aan, mij naar anderen te beoordeelen. Verdenk mij van alles, Elise, maar niet daarvan, dat ik te kort zou komen, in wat ik u verschuldigd ben. Daarvoor heb ik u te lief en mijne liefde voor u zal duren, zoolang als ik leef.

ELISE. Och, Valerius, zoo praten ze allen. In woorden gelijken alle mannen op elkander, slechts de daden toonen hoe zeer zij van elkander verschillen.

VALERIUS. Als de daden dan alleen toonen wat wij zijn, wacht dan ten minste, tot gij mijn hart daar naar kunt beoordeelen, en wrijf mij geene misdaden aan, geput uit de ongegronde vrees voor de vervulling van een somber voorgevoel. Ik bid u, dood mij niet, door de grieven van een beleedigenden twijfel en geef mij den tijd u door duizende bewijzen van mijne waarachtige liefde te overtuigen.

ELISE. Helaas, hoe gemakkelijk laat men zich overreden door menschen, die men bemint! Ja, Valerius, ik geloof dat uw hart niet in staat is, mij te misleiden. Ik geloof dat gij mij met waarachtige liefde bemint en dat gij mij getrouw zult blijven; ik twijfel er volstrekt niet aan en ik bepaal mijne vrees nog slechts tot de berisping, die mij te beurt kan vallen.

VALERIUS. Maar waartoe die ongeregtigheid?

ELISE. Ik zou niets te vreezen hebben, indien ieder u met mijne oogen zag, en ik vind in uw persoon de regtvaardiging voor alles wat ik voor u doe. Mijn hart beroept zich op uwe braafheid en voegt daarbij de dankbaarheid, waartoe de hemel mij jegens u verpligt. Ik stel mij ieder oogenblik voor den geest dat gevaar, waardoor wij elkander het eerst aanschouwden, die treffende edelmoedigheid, die u uw leven deed wagen, om het mijne aan de woede der golven te onttrekken, die teedere zorgen waarmede gij mij omringdet na mij uit het water gehaald te hebben, uwe onvermoeide hulp en vurige liefde, die tijd noch moeijelijkheden hebben doen verflaauwen en waardoor gij, ouders

en vaderland op den achtergrond stellende, hier blijft; voor mij rang en fortuin vergeet en om mij te zien de nederige betrekking van dienstknecht mijns vaders vervult. Dat alles heeft een onuitwischbaren indruk op mij gemaakt en het is in mijn oog genoeg, om de verbindtenis te regtvaardigen, die ik heb aangegaan; maar misschien is dat niet voldoende om die bij anderen te regtvaardigen en ik ben niet zeker, dat men mijne gevoelens deelt.

VALERIUS. Van al wat gij daar zegt, wensch ik dat alleen mijne liefde eenige waarde bij u hebbe en wat uw aarzelen aangaat, zoo doet uw vader genoeg zijn best om u voor iedereen te regtvaardigen: Zijne buitensporige gierigheid en de strenge opvoeding, die hij zijnen kinderen geeft, zouden vreemder zaken kunnen wettigen. Vergeef mij, bekoorlijke Elise, dat ik zoo tot u spreek. Gij weet dat over dit onderwerp niet veel goeds te zeggen valt. Maar, kortom, als ik, gelijk ik hoop, mijne ouders kan wedervinden, zullen wij niet veel moeite hebben om alles naar genoegen te doen uitloopen. Met ongeduld verwacht ik berigt van hen, en als het lang uitblijft ga ik het zelf halen.

ELISE. O, Valerius ik bid u, ga niet van hier; denk er alleen aan, mijn vader gunstig voor u te stemmen.

VALERIUS. Gij ziet hoe ik dat aanleg! Gij weet welke listen ik heb moeten aanwenden om bij hem in dienst te komen! Onder welk masker van sympathie verberg ik mij om hem te behagen, en welken rol speel ik dagelijks om zijne genegenheid te verwerven. Ik maak groote vorderingen in dat vak, en ik ondervind dat er, om de menschen te winnen, geen beter middel is, dan zich voor hen te vertoonen met hunne eigen neigingen, hunne grondstellingen te deelen, hunne gebreken goed te keuren en al wat zij doen toe te juichen. Men behoeft niet te vreezen dat men al te beleefd zal zijn, en al kan men duidelijk zien dat men hen om den tuin leidt, zoo zijn de slimsten het eerst de slagtoffers der vleijerij; niets is zoo onbeschaamd of belagchelijk, dat men het hen niet kan laten slikken, als men het

maar met loftuitingen kruidt. In mijne tegenwoordige betrekking doe ik de opregtheid wel eens wat te kort, maar als men de menschen noodig heeft, moet men zich wel naar hen schikken, en dewijl men ze niet dan daardoor winnen kan, komt de schuld niet voor rekening van degenen die vleijen, maar van hen die gevleid willen worden.

ELISE. Maar waarom tracht gij u ook niet de hulp mijns broeders te verzekeren, voor het geval dat de meid ons geheim ging verraden.

VALERIUS. Men kan beiden tegelijk niet ontzien, en de karakters van vader en zoon loopen zoo zeer uit een, dat het onmogelijk is om zich gelijktijdig in beider vertrouwen in te dringen. Maar handel gij van uwe zijde bij uwen broeder, en maak gebruik van de vriendschap, die tusschen u beiden bestaat, om hem voor onze belangen te winnen. Daar komt hij aan. Ik ga heen. Gebruik dit oogenblik om hem te spreken en ontdek hem niet meer van onze zaak, dan gij dienstig zult vinden.

ELISE. Ik weet niet of ik de kracht zal hebben hem dat mede te deelen.

TWEEDE TOONEEL.

KLEANT, ELISE.

KLEANT. Ik ben blij dat ik u alleen vind. Ik brand van verlangen om u een geheim mede te deelen.

ELISE. Ik luister. Wat hebt gij mij te zeggen.

KLEANT. Veel, zeer veel, en dat alles begrepen in twee woorden: ik bemin.

ELISE. Bemint gij?

KLEANT. Ja, ik bemin! Maar voor dat ik verder ga moet ik u zeggen, dat ik weet dat ik van een vader afhang; dat de

naam van zoon mij aan zijnen wil onderwerpt; dat wij onze trouw niet moeten verpanden, zonder toestemming van hen, die ons het leven gegeven hebben; dat de hemel hen tot bestuurders onzer handelingen heeft aangesteld, en dat ons opgelegd is daarover niet te beschikken dan onder hunne leiding; dat zij, door geene dwaze opgewondenheid bevooroordeeld, minder zullen dwalen dan wij, en beter zullen zien wat goed voor ons is; dat wij eerder het helder doorzigt hunner voorzigtigheid moeten vertrouwen, dan de verblinding van onzen hartstogt, en dat de overijling der jeugd ons meestal in de treurigste omstandigheden brengt. Ik zeg u dat alles, opdat gij de moeite niet zult doen het mij te zeggen; want mijne liefde hoort naar niets; ik bid u dus mij geene teregtwijzingen te geven.

ELISE. Hebt gij haar, die gij bemint, ten huwelijk gevraagd?

KLEANT. Neen; maar ik heb vast besloten het te doen, en ik bezweer u nogmaals, geene redenen bij te brengen om mij van besluit te doen veranderen.

ELISE. Gelooft gij dan dat ik zulks zou doen?

KLEANT. Neen, maar gij bemint niet. Gij zijt onbekend met dat zoete geweld, dat eene teedere liefde op onze harten uitoefent, en ik vrees, dat gij mij te verstandig zoudt praten.

ELISE. O, zwijg daar toch over. Er is niemand, die niet ten minste eens in zijn leven daarin te kort komt, en als ik u mijn hart blootleg, zal ik in uwe oogen misschien minder verstandig zijn, dan gij.

KLEANT. O, gave God, dat uwe ziel evenals de mijne ....

ELISE. Laat ons eerst uwe zaak ten einde brengen, en zeg mij, wie gij eigentlijk lief hebt.

KLEANT. Een jong meisje, dat sedert kort in deze buurt woont, en dat geschapen schijnt om allen, die haar zien, met liefde jegens haar te bezielen. Nooit heeft de natuur een beminnelijker wezen het aanzijn gegeven en ik gevoelde mij

aangetrokken zoodra ik haar zag. Zij heet Marianne en woont met eene goede oude moeder, die bijna altijd ziek is, en voor wie dit beminnelijke meisje onbegrijpelijk veel liefde aan den dag legt. Zij bedient haar, beklaagt haar, troost haar, met eene teederheid, die uw hart zou roeren. Al wat zij doet, doet zij op de aangenaamste wijze; bij ieder harer handelingen ziet men duizend nieuwe bevalligheden, eene aanlokkelijke zachtheid, eene overredende goedheid, eene bewonderenswaardige braafheid, eene ..... O, ik wilde dat gij haar kendet!

ELISE. Ik ken haar reeds uit wat gij mij daar zegt, en om te weten wat zij is, is het voldoende, dat ik wete, dat gij haar lief hebt.

KLEANT. Onder de hand heb ik bemerkt, dat zij niet rijk zijn, en dat hare zuinige levenswijze nog naauwelijks voldoende is om rond te komen. Stel u voor, welk eene vreugde het zou zijn, iemand die men lief heeft in ruimer omstandigheden te brengen, ongemerkt eenige tegemoetkomingen te verschaffen voor de geringe behoeften eener deugdzame familie. Begrijp eens, welk eene smart het voor mij is, te moeten zien, dat ik door de gierigheid mijns vaders buiten staat gesteld ben, deze vreugde te smaken en aan dit beminnelijke meisje bewijzen mijner liefde te geven.

ELISE. O, ik begrijp ten volle, hoe zeer u dit moet smarten.

KLEANT. O, meer dan men kan gelooven. Kan er wel iets verschrikkelijkers zijn dan die strenge bezuiniging die men op ons toepast, en die nare gierigheid waarin wij wegkwijnen?

Wat geeft het of wij geld hebben, als wij het eerst krijgen als de schoone tijd om genot er van te hebben voorbij is; als ik zelfs om fatsoenlijk te leven mij overal in schulden moet gaan steken; als wij genoodzaakt zijn dagelijks de hulp der kooplieden in te roepen om ten minste fatsoenlijk gekleed te gaan? Enfin, ik heb u willen spreken om mij te helpen om vader te polsen omtrent de gevoelens die ik koester, en als ik zie dat

hij ze afkeurt, ben ik van plan met dit beminnelijke meisje naar andere streken te gaan, om het geluk te genieten, dat de hemel ons daar geven zal. Daartoe zal ik overal geld ter leen zien te krijgen en als uwe zaken staan zoo als de mijne en vader zich tegen de vervulling onzer wenschen verzet, zullen wij hem beiden verlaten en ons vrij maken van de dwingelandij, waaronder zijne onverdragelijke gierigheid ons nederdrukt.

ELISE. Inderdaad, hij geeft ons dag aan dag meer reden om den dood van moeder te betreuren, en . . . .

KLEANT. Ik hoor zijne stem. Laat ons heen gaan om ons gesprek voort te zetten, en later zullen wij te zamen een aanval wagen op zijn verstaald hart.

DERDE TOONEEL.

HARPAGON. LA FLÈCHE.

HARPAGON. Dadelijk hier van daan, en geen woord meer. Mijn huis uit, dadelijk, gaauwdief, galgenaas.

LA FLÈCHE (*ter zijde*). Ik heb nog nooit zoo'n ondeugende kerel gezien als die vervloekte grijskop; en ik geloof, onder verbetering, dat hij den duivel in 't lijf heeft.

HARPAGON. Heb je wat te pruttelen?

LA FLÈCHE. Waarom jaagt u mij weg?

HARPAGON. Moet je me nog reden komen vragen, galgenstrop? Maak dat je weg komt, of ik sla je dood.

LA FLÈCHE. Wat heb ik u gedaan.

HARPAGON. Je hebt me . . . . ik wil dat je heen gaat.

LA FLÈCHE. Maar mijnheer, uw zoon heeft mij bevolen op hem te wachten.

HARPAGON. Wacht hem dan op straat en sta daar niet in mijn huis als een paal, om alles te zien wat er gebeurt en

overal je voordeel meê te doen. Ik wil daar niet altijd iemand voor me hebben die mijn zaken bespionneert, een verrader, wiens verwenschte blikken al mijne daden nagaan, al wat ik bezit zou willen verslinden, en overal rondsnuffelt om te zien of er niets te stelen valt.

LA FLÈCHE. Hoe drommel wil u dat men het aan zou leggen om u te bestelen? Is u iemand om bestolen te worden, u die alles wegsluit en dag en nacht op schildwacht staat?

HARPAGON. Ik zal wegsluiten wat ik goedvind, en op schildwacht staan zooveel ik wil. Ik heb geene spionnen noodig, om na te gaan wat ik doe. (*Ter zijde.*) Ik schrik er voor dat hij iets vermoedt van mijn geld. (*Luid.*) Je zoudt net een vent wezen om uit te strooijen dat er geld bij mij verborgen is! He?

LA FLÈCHE. Heeft u geld verborgen?

HARPAGON. Neen schurk, dat zeg ik niet. (*Zacht.*) Het is om dol te worden (*Luid.*) Ik vraag of je niet kwaadwillig zoudt willen uitstrooijen dat ik het had.

LA FLÈCHE. Hm! wat kan ons dat schelen, of u geld heeft of niet, het is voor ons hetzelfde.

HARPAGON (*heft de hand op om la Flèche een klap te geven*). Heb je nog wat te pruttelen? Ik zal je nog pruttelen om je ooren. Ik zeg je nog eens, maak dat je hier van daan komt.

LA FLÈCHE. Nu, ik ga al.

HARPAGON. Wacht eens, neem je niets meê?

LA FLÈCHE. Wat zou ik meênemen?

HARPAGON. Kom eens hier, laat ik eens kijken, Laat je handen eens zien!

LA FLÈCHE. Daar.

HARPAGON. De andere.

LA FLÈCHE. De andere?

HARPAGON. Ja.

LA FLÈCHE. Daar.

HARPAGON (*wijst op den wijden broek van la Flèche*). Heb je daar niets in?

LA FLÈCHE. Kijk het zelf.

HARPAGON (*voelt van onder langs den broek van la Flèche*). Die wijde broeken zijn net goed om gestolen dingen te verbergen. Ik wou dat ze d'er een aan ophingen.

LA FLÈCHE (*ter zijde*). Zoo'n vent verdiende dat hem gebeurde wat hij vreest! Wat zou ik hem graag eens bestelen.

HARPAGON. He?

LA FLECHE. Wat?

HARPAGON. Wat praat je van stelen?

LA FLÈCHE. Ik zeg dat u wel alles navoelt, om te zien of ik u bestolen heb.

HARPAGON. Dat wil ik doen. (*Hij voelt in de zakken van la Flèche*).

LA FLÈCHE. (*ter zijde*). De duivel hale de gierigheid en de gierigaards.

HARPAGON. He? Wat zeg je?

LA FLÈCHE. Wat ik zeg?

HARPAGON. Ja. Wat praat je van gierigheid en van gierigaards?

LA FLÈCHE. Ik zeg, dat ik ze naar den duivel wensch.

HARPAGON. Van wie praat je?

LA FLÈCHE. Van de gierigaards.

HARPAGON. En wie zijn dat, die gierigaards?

LA FLÈCHE. Leelijkers, slechtaards.

HARPAGON. Maar wie bedoel je daarmeê?

LA FLÈCHE. Waar wordt u zoo boos om?

HARPAGON. Ik word boos om hetgeen waarom ik boos *moet* worden.

LA FLÈCHE. Meent u dat ik van u spreek?

HARPAGON. Ik meen wat ik meen; maar ik wil dat je me zegt, tegen wien je spreekt, als je dat zegt.

LA FLÈCHE. Ik spreek .... Ik spreek tegen mijn muts.

HARPAGON. Ik zou wel eens op eene gevoelige wijze met je kunnen spreken.

LA FLÈCHE. Zal u mij beletten de gierigaards te verwenschen?

HARPAGON. Neen, maar ik zal je beletten te wawelen en onbeschaamd te zijn; zwijg.

LA FLÈCHE. Ik noem niemand.

HARPAGON. Ik zal je ranselen, als je spreekt.

LA FLÈCHE. Die de schoen past trekt hem aan.

HARPAGON. Zal je zwijgen?

LA FLÈCHE. Ja, maar ik heb er niet veel lust toe.

HARPAGON. Zoo!

LA FLÈCHE (*wijst Harpagon nog een zak in zijn jas*). Daar is nog een zak. Is u nu tevreden?

HARPAGON. Kom geef maar hier, laat me niet eerst zoeken.

LA FLÈCHE. Wat?

HARPAGON. Wat je me afgenomen hebt.

LA FLÈCHE. Ik heb u niets afgenomen.

HARPAGON. Zeker niet?

LA FLÈCHE. Zeker niet.

HARPAGON. Nu, loop dan naar alle duivels.

LA FLÈCHE. (*ter zijde*). Daar wordt ik wel aardig weggestuurd.

HARPAGON. Ik beroep me op je geweten.

VIERDE TOONEEL.

HARPAGON (*alleen*).

Die strop van een knecht maakte het mij dan al heel lastig en ik kan dien kreupelen hond niet langer zien. Het is ook maar geene kleine moeite om eene groote som geld in zijn huis te bewaren, en gelukkig hij, die al zijn geld goed geplaatst heeft en niet meer bewaart dan hij noodig heeft, om van te leven. Men is maar niet weinig verlegen om in het heele huis een

veilig plekje te vinden; wat mij aangaat, geldkisten zijn mij niet veilig genoeg; die vertrouw ik niet; die houd ik juist voor het eerste lokaas voor dieven; dat is altijd het eerste wat zij aanpakken.

VIJFDE TOONEEL.

HARPAGON; ELISE en KLEANT *spreken zamen en blijven achter op het tooneel.*

HARPAGON (*denkende alleen te zijn*). Intusschen weet ik niet of ik er wel goed aan gedaan heb, die tienduizend kroonen, die ik gisteren terug kreeg, in mijn tuin te begraven. Tienduizend gouden kroonen in huis, die som is groot genoeg om .... (*Ter zijde, Elise en Kleant ziende.*) O, hemel! zou ik mij verraden hebben; zou de drift mij vervoerd hebben; en ik geloof dat ik hardop gesproken heb, terwijl ik in mij zelven sprak. (*Tot Kleant en Elise.*) Wat is er?

KLEANT. Niets, Vader!

HARPAGON. Zijt gij al lang hier?

ELISE. Neen, vader, wij komen juist binnen.

HARPAGON. Hebt gij gehoord.....

KLEANT. Wat, vader?

HARPAGON. Dat....

ELISE. Wat, vader?

HARPAGON. Wat ik daar gezegd heb.

KLEANT. Neen.

HARPAGON. Ja wel, zeker wel.

ELISE. Inderdaad niet.

HARPAGON. Ik zie wel, dat gij geluisterd hebt. Ik sprak daar in mij zelven over de moeijelijkheid om tegenwoordig geld te krijgen, en ik zeide dat men wel gelukkig is, als men tien duizend kroonen in huis heeft.

KLEANT. Wij aarzelden u aan te spreken, uit vrees van u te storen.

HARPAGON. Ik ben blijde, dat ik u dit zeggen kan, opdat gij de dingen niet verkeerd zoudt vers'aan en u zoudt verbeelden, dat ik zeide, dat ik tienduizend kroonen had.

KLEANT. Wij zijn niet nieuwsgierig naar uwe zaken.

HARPAGON. Gave de Hemel, dat ik tienduizend kroonen rijk was.

KLEANT. Ik geloof niet....

HARPAGON. Dat zou een goed ding voor mij zijn.

ELISE. Dat zijn zaken....

HARPAGON. Ik zou ze wel noodig hebben.

KLEANT. Ik geloof.....

HARPAGON. Ze zouden mij bijzonder goed te pas komen.

ELISE. U is....

HARPAGON. En ik zou er mij niet als nu over beklagen, dat het zoo'n slechte tijd is.

KLEANT. Lieve Hemel, vader, u heeft geen reden van klagen, ieder weet dat u rijk genoeg is.

HARPAGON. Wat? Ik rijk genoeg! Die dat zeggen, liegen. Niets onwaarder. Het zijn schurken, die die praatjes uitstrooijen.

ELISE. Wordt niet boos.

HARPAGON. Het is wel treurig dat mijne eigen kinderen mij verraden, en mijne vijanden worden.

KLEANT. Is men dan uw vijand als men zegt dat u wat bezit.

HARPAGON. Zulke praatjes en de groote verteringen, die gij maakt, zullen oorzaak zijn, dat men mij den een of anderen dag den hals afsnijdt, in de meening dat ik geheel en al in het goud zit.

KLEANT. Welke groote verteringen maak ik?

HARPAGON. Welke? Is het niet meer dan erg je met dien kostbaren jas te zien loopen? Gisteren beknorde ik je zuster

maar met jou is het nog erger; van wat je aan je lijf hebt, zou een heel huishouden kunnen bestaan. Ik heb je wel honderd maal gezegd, dat je manieren mij volstrekt niet bevallen; je hangt geweldig den grooten heer uit; en om zoo gekleed te gaan moet je mij wel bestelen....

KLEANT. Wat, u bestelen?

HARPAGON. Ja wat weet ik het; hoe kan je anders den staat ophouden, dien je voert.

KLEANT. Ik speel; ik speel zeer gelukkig en ik besteed al wat ik win aan mijn toilet.

HARPAGON. Dat is zeer verkeerd. Als je gelukkig bent in het spel, moest je d' er je voordeel mede doen en wat je wint op eerlijken interest uitzetten, opdat je 't later terug kondt krijgen. Ik zou, om van het andere niet te spreken, wel eens willen weten waartoe al die linten dienen, waarmede je van het hoofd tot de voeten behangen bent, en of een half dozijn naalden niet voldoende zijn om een broek op te houden. (*) Het is niet noodig geld aan pruiken te besteden, als men zijn eigen haar kan dragen, dat niets kost. Ik wed dat gij aan pruiken en linten minstens twintig pistolen besteedt; en twintig pistolen geven in één jaar achttien livres zes stuivers en zes penningen, slechts tegen den twaalfden penning. (†)

KLEANT. U heeft gelijk.

HARPAGON. Laat ons daarover zwijgen en van andere zaken spreken. (*Ziende dat Kleant en Elise elkander toewenken.*)

HARPAGON. (*Zacht ter zijde.*) Ik geloof dat zij elkaâr beduiden om mijne beurs te stelen. (*Luid.*) Wat beteekenen die grimassen.

(*) Men droeg ten tijde van Molière de broek òf met knoopen op het mouwvest of kamizool vastgemaakt òf aan de broek waren lussen die door middel van naalden of nestels, opgehangen aan strookjes van gelijke stof als het buis, aan dit laatste waren vastgehecht. De linten, waarvan gesproken wordt, hechtten de pronkers aan den schouder, aan de kniebogt en aan de heup, of aan sjerpen of bandeliers schuin over de borst.

(†) Tegen $8^1/_3$ percent.

ELISE. Wij overleggen wie van ons het eerst zal spreken; wij hebben u beiden iets te zeggen.

HARPAGON. Ik heb aan u beiden ook wat te zeggen.

KLEANT. Wij wenschten u van een huwelijk te spreken.

HARPAGON. En ik wenschte u ook over een huwelijk te onderhouden.

ELISE. O hemel, Vader!

HARPAGON. Waartoe die kreet, meisje? Zijt gij bang voor den naam of voor de daad?

KLEANT. Het huwelijk kan ons beiden, zooals gij hoort, schrik aanjagen, en wij vreezen dat onze gevoelens niet met uwe gevoelens, niet met uwe keus overeenkomen.

HARPAGON. Geduld maar. Hebt maar geene vrees. Ik weet wat gij beiden noodig hebt en gij zult geen van beiden reden hebben u te beklagen over hetgeen ik doen wil; en om maar vast te beginnen, (*tot Kleant*) zeg eens, hebt gij eene jonge dame gezien, Marianne genaamd, die hier in de buurt woont?

KLEANT. Ja, vader.

HARPAGON. En gij?

ELISE. Ik heb van haar hooren spreken.

HARPAGON. Hoe vindt gij die jonge dame, mijn zoon?

KLEANT. Een allerliefst meisje.

HARPAGON. Haar voorkomen?

KLEANT. Edel en verstandig.

HARPAGON. Hare houding en manieren?

KLEANT. Bewonderenswaardig.

HARPAGON. Gelooft gij niet, dat zulk een meisje wel waard is dat men aan haar denkt?

KLEANT. Ja vader.

HARPAGON. Dat het eene wenschelijke partij zoude zijn?

KLEANT. Zeer wenschelijk.

HARPAGON. Dat zij zeer geschikt lijkt, om eene goede huishoudster te wezen?

KLEANT. Ongetwijfeld.

HARPAGON. En dat een man reden zou hebben gelukkig met haar te zijn?

KLEANT. Zeer zeker.

HARPAGON. Er is eene kleine zwarigheid; ik ben bang dat zij niet zooveel mede zal brengen als men zou wenschen.

KLEANT. O, vader, geld beteekent niets als het er op aankomt om een braaf meisje te huwen.

HARPAGON. Dat niet, dat niet; maar als men er niet zooveel vindt als men wenscht, zou men het altijd op iets anders kunnen uitzuinigen.

KLEANT. Zeer zeker.

HARPAGON. Nu ik ben blijde te zien dat gij mijne gevoelens deelt, want haar edel voorkomen en hare zachtheid hebben mijn hart getroffen; en ik heb besloten haar te huwen als er maar eenig vermogen is.

KLEANT. Wat!

HARPAGON. He?

KLEANT. Gij hebt besloten, zegt ge......

HARPAGON. Marianne te huwen.

KLEANT. Wie? Gij vader? Gij?

HARPAGON. Ja, ik, ik, ik. Wat zou dat?

KLEANT. Ik wordt daar op eens zoo duizelig, ik ga heen.

HARPAGON. O, dat is niets, ga maar gaauw in de keuken een flink glas koud water drinken.

ZESDE TOONEEL.

HARPAGON, ELISE.

HARPAGON. Zoo zijn die fijne heertjes, zoo zwak als muggen. Zie, meisje, dat heb *ik* besloten. Voor uwen broeder heb ik

eene weduwe, van wie men mij van morgen gesproken heeft; en u geef ik aan den heer Anselmus.

ELISE. Aan den heer Anselmus?

HARPAGON. Ja, een bezadigd, voorzigtig en wijs man, niet ouder dan vijftig jaar, en over wiens groote bezittingen men overal hoort roepen.

ELISE (*eene buiging makende*). Ik wil niet trouwen, vader, als het u belieft.

HARPAGON (*Elise nabootsende*). En ik meisjelief, ik wil dat gij wel trouwen zult, als het u belieft.

ELISE (*nog eens buigende*). Vraag excuus vader.

HARPAGON (*Elise nabootsende*). Vraag excuus, mejufvrouw.

ELISE. Onderdanige dienares van den heer Anselmus; maar (*weder buigende*) met uwe permissie, ik zal niet met hem trouwen.

HARPAGON. Onderdanige dienaar, maar (*Elise weêr nabootsende* met uwe permissie, gij zult van avond nog met hem trouwen.

ELISE. Van avond?

HARPAGON. Van avond.

ELISE (*nog eens buigende*). Dat zal niet gebeuren, vader.

HARPAGON (*Elise nog eens nabootsende*). Dat zal wel gebeuren dochter.

ELISE. Neen.

HARPAGON. Ja.

ELISE. Ik zeg van neen.

HARPAGON. Ik zeg van ja.

ELISE. Daartoe zult gij mij niet dwingen.

HARPAGON. Daartoe zal ik u dwingen.

ELISE. Ik maak mij liever van kant dan zoo'n man te nemen.

HARPAGON. Gij zult u niet van kant maken, en gij zult hem huwen. Maar zie mij die onbeschaamdheid eens aan. Wie heeft ooit eene dochter zoo tegen haar vader hooren spreken.

ELISE. Maar heeft men ooit een vader zijne dochter zoo zien uithuwen?

HARPAGON. Het is eene partij daar niets op is aan te merken, en ik wed dat iedereen mijne keuze goed zal keuren.

ELISE. En ik wed, dat zij door geen enkel redelijk mensch zal worden goedgekeurd.

HARPAGON (*Valerius in de verte ziende*). Daar is Valerius. Wilt gij, dat hij tusschen ons scheidsman zij in deze zaak?

ELISE. Dat is goed.

HARPAGON. Zult gij u naar zijne uitspraak schikken?

ELISE. Ja, ik zal doen wat hij zegt.

HARPAGON. Dat is dus overeengekomen.

ZEVENDE TOONEEL.

VALERIUS, HARPAGON, ELISE.

HARPAGON. Hier Valerius. Wij hebben u gekozen om te zeggen wie van ons beiden gelijk heeft, mijne dochter of ik.

VALERIUS. Ongetwijfeld gij, mijnheer.

HARPAGON. Weet gij waarover wij spreken?

VALERIUS. Neen, maar gij kunt geen ongelijk hebben, gij hebt in alle opzigten gelijk.

HARPAGON. Ik wil haar van avond tot echtgenoot geven een man, die even wijs als verstandig is, en de malle meid zegt mij in 't gezigt, dat zij er voor bedankt hem te nemen. Wat zegt gij daarvan?

VALERIUS. Wat ik er van zeg?

HARPAGON. Ja.

VALERIUS. Hm! hm!

HARPAGON. Wat?

VALERIUS. Ik zeg dat ik hèt in den grond van de zaak volkomen met u eens ben, en dat gij wel gelijk moet hebben, maar zij heeft niet geheel en al ongelijk, en.....

HARPAGON. Wat? Mijnheer Anselmus is eene uitmuntende

partij: het is een man, die edel, zachtaardig, bedaard, verstandig en rijk is, en die geene kinderen meer heeft uit zijn vorig huwelijk. Kan zij wel beter?

VALERIUS. Dat is zoo; maar zij zou u kunnen zeggen, dat de zaken wat al te haastig gaan en dat zij ten minste zooveel tijd moest hebben om te zien of hare neiging wel overeen kwam met....

HARPAGON. Het is eene gelegenheid, die men dadelijk moet aangrijpen. Ik vind hier een voordeel dat ik elders niet zou vinden. Hij wil haar zonder bruidschat nemen.

VALERIUS. Zonder bruidschat?

HARPAGON. Ja.

VALERIUS. O, dan heb ik niets gezegd. Ziet u! Dat is eene afdoende reden; daar moet men op afgaan.

HARPAGON. Het is voor mij eene groote bezuiniging.

VALERIUS. Zeker, dat lijdt geen tegenspraak. Het is waar dat uwe dochter u zou kunnen tegenwerpen, dat het huwelijk een gewigtiger stap is dan men zou gelooven; dat het er op aankomt, zijn geheele leven gelukkig of ongelukkig te zijn, en dat eene verbindtenis, die duurt tot aan den dood, slechts met groote omzigtigheid moet worden aangegaan.

HARPAGON. Zonder bruidschat!

VALERIUS. Gij hebt gelijk. Dat beslist alles. Men zou u echter kunnen zeggen, dat bij eene dergelijke gebeurtenis de neiging van een meisje niet over het hoofd moet worden gezien, en dat een groot verschil van jaren, karakter en herinneringen een huwelijk zeer ongelukkig kan maken.

HARPAGON. Zonder bruidschat.

VALERIUS. O, daar valt niets tegen te zeggen, dat is zeker. Wie drommel zou dat laten voorbijgaan? Er zijn wel is waar vaders genoeg, die in de eerste plaats de tevredenheid hunner dochters begeeren; die hen niet aan het eigenbelang zouden willen opofferen en die bovenal zouden trachten hen een huwelijk te

doen sluiten, waarin die gelukkige overeenstemming heerscht, die haar altijd eer, rust en vreugde verschaft; en dat. . . . .

HARPAGON. Zonder bruidschat!

VALERIUS. Dat is zoo, dat doet de deur digt. Zonder bruidschat! Hoe zou men zoo iets kunnen weêrstaan!

HARPAGON (*ter zijde, naar den kant van den tuin ziende*). Drommels! mij dunkt dat ik een hond hoor blaffen! Zou men mijn geld zoeken? (*Tot Valerius.*) Blijf hier, ik kom dadelijk terug.

ACHTSTE TOONEEL.

ELISE, VALERIUS.

ELISE. Zijt gij dwaas Valerius, om zoo te spreken.

VALERIUS. Dat doe ik om hem niet boos te maken en beter te slagen. Zijne grondstellingen in eens omver te werpen zou het middel zijn om alles te bederven. Er zijn van die menschen, die men slechts van ter zijde kan aantasten, karakters die allen weêrstand haten, weêrspannigen die zich met geweld tegen de waarheid verzetten, die zich altijd afwenden van den regten weg der rede en die men slechts al draaijende brengt waar men ze hebben wil. Neem den schijn aan van toe te stemmen wat hij wil, en gij zult beter uw doel bereiken, en. . . . .

ELISE. Maar dat huwelijk, Valerius?

VALERIUS. Wij zullen wel wat uitdenken om het te beletten.

ELISE. Maar wat zullen wij uitdenken, als het van avond al gesloten moet worden?

VALERIUS. Gij moet uitstel vragen, en de eene of andere ziekte voorwenden.

ELISE. Maar men zal die list ontdekken als men geneesheeren roept.

VALERIUS. Zijt gij dwaas? Weten zij er dan iets van? Loop heen, als gij bij hen zijt kunt gij elke ongesteldheid voorgeven, die gij wilt; zij zullen u wel vertellen waar het van daar komt.

NEGENDE TOONEEL.

HARPAGON, ELISE, VALERIUS.

HARPAGON (*ter zijde op den achtergrond*). Goddank, het is niets.

VALERIUS (*zonder Harpagon te zien*). Ons laatste hulpmiddel is eindelijk dat de vlugt ons voor alles vrijwaart, en, schoone Elise, als uwe liefde in staat is tot eene heldhaftige daad.... (*Harpagon ziende.*) Ja, eene dochter moet haar vader gehoorzamen. Zij moet niet vragen hoe een man er uit ziet; en als de groote aannemelijkheid *zonder bruidschat* er nog bij komt, moet zij gereed zijn alles te nemen wat men haar geeft.

HARPAGON. Dat noem ik spreken, zooals 't behoort!

VALERIUS. Neem mij niet kwalijk, mijnheer, als ik eenigzins in vuur geraak en als ik haar zoo hard toespreek.

HARPAGON. Wel zeker niet! Ik ben er regt blij om en ik begeer dat gij eene volstrekte magt over haar uitoefent. (*Tot Elise.*) Ja gij moogt willen vlugten zooveel gij wilt, ik geef hem het gezag over, dat de hemel mij over u gegeven heeft, en ik begeer dat gij alles doet wat hij u zal zeggen.

VALERIUS (*tot Elise*). Nu moet gij mijne vermaningen nog in den wind slaan.

TIENDE TOONEEL.

HARPAGON, VALERIUS.

VALERIUS. Mijnheer, ik volg haar om haar verder de les te lezen.

HARPAGON. O, ja, zeker! Gij zijt mijne regterhand.

VALERIUS. Men moet haar kort aan houden.

HARPAGON. Ja, dat is zoo. Men moet. . . . .

VALERIUS. Laat mij maar begaan. Ik geloof dat ik het wel klaar zal spelen.

HARPAGON. Ga uw gang. Ik ga even de stad in en kom dadelijk terug.

VALERIUS. (*zich tot Elise rigtende, terwijl hij heen gaat naar den kant waar zij heengegaan is*). Ja, het geld is het kostbaarste ding van de wereld, en gij moet den hemel danken voor den braven vader, dien hij u gegeven heeft. Hij kent het leven. Als men een meisje zonder bruidschat wil nemen, moet men niet verder vragen. Daarin ligt alles opgesloten, en *zonder bruidschat* vervult de plaats van schoonheid, jeugd, geboorte, eer, wijsheid en deugd.

HARPAGON (*alleen*). Die brave jongen! Hij spreekt als een orakel. Een gelukkig mensch die zoo'n knecht heeft.

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

KLEANT, LA FLÈCHE.

KLEANT. Schurk, die je bent, waar ben je nu weêr geweest? Had ik je geen last gegeven.....

LA FLÈCHE. Ja, mijnheer, ik was hier gekomen om op u te wachten; maar mijnheer uw vader, de onbeleefdste vent van de wereld, heeft mij weggejaagd, en ik had alle kans om klappen te krijgen.

KLEANT. Hoe staan de zaken? Er is meer haast bij dan ooit. Sedert ik je het laatst zag, heb ik vernomen dat mijn vader mijn mededinger is.

LA FLÈCHE. Uw vader verliefd?

KLEANT. Ja, ik heb alle moeite gehad om hem niet te laten merken, hoezeer die mededeeling mij ontstelde.

LA FLÈCHE. Hij nog gaan vrijen. Wat drommel krijgt hij in zijn hoofd. Is hij niet wijs? Is de liefde dan gemaakt voor zulke leelijkers als hij?

KLEANT. Tot straf voor mijne zonden is die hartstogt zeker in zijn brein geslagen.

LA FLÈCHE. Maar waarom moet gij uwe liefde voor hem geheim houden?

KLEANT. Om hem minder argwaan te geven, en in geval zulks

noodig is gemakkelijker voor den dag te kunnen komen, om het huwelijk te keeren. Welk antwoord brengt gij mede?

LA FLÈCHE. Och mijnheer, zij, die geld ter leen moeten vragen, zijn wel ongelukkig, en men moet wat aanhooren als men, zooals gij, genoodzaakt is in de handen der woekeraars te vallen.

KLEANT. Zou het niet gaan?

LA FLÈCHE. O ja wel, mijnheer Simon, de makelaar die men ons heeft aangewezen, is een man vol vuur en ijver; hij zegt dat hij voor ons het vuur uit zijn sloffen heeft geloopen, en dat uw voorkomen alleen hem geheel voor u heeft ingenomen.

KLEANT. Zal ik dan de vijftien-duizend francs krijgen, die ik vraag?

LA FLÈCHE. Ja, maar op zekere voorwaarden, die gij zult moeten aannemen, als gij wilt dat de zaak zal doorgaan.

KLEANT. Heeft hij je bij den man gebragt, die het geld moet leenen?

LA FLÈCHE. O hemel neen, dat gaat zoo niet. Die is nog meer bezorgd om zich geheim te houden dan gij, en er zijn veel grooter geheimen bij dan gij denkt. Men wil mij zijn naam niet zeggen, en hij wenscht van daag met u op eene daartoe afgehuurde plaats te spreken, om uit uw eigen mond bijzonderheden te hooren aangaande uwe bezittingen en uwe familie; en ik twijfel niet of de naam van uw vader is voldoende om de zaak gemakkelijk te maken.

KLEANT. En vooral omdat mijne moeder dood is, wier goed men mij niet kan ontnemen.

LA FLÈCHE. Ziehier eenige artikelen, die hij zelf aan onzen makelaar heeft opgegeven, opdat gij die zien zoudt voor gij iets deedt:

„ *Indien de geldschieter zekerheid heeft en de leener meerderjarig is en uit eene familie met groote, vaste, zekere, onbezwaarde bezittingen, vrij van alle lasten, zal men eene goede en naauwkeurige acte opmaken voor een notaris, den eerlijksten, dien men kan vin-*

den, ter keuze van den geldschieter, die er het meeste belang bij heeft dat de acte eerlijk en zeker wordt opgemaakt."

KLEANT. Daar valt niets op te zeggen.

LA FLÈCHE. „*Om zijn geweten niet te bezwaren, zal de geldschieter zijn geld geven tegen den achttienden penning.*" (*)

KLEANT. Tegen den achttienden penning? Drommels! dat is royaal. Daar is niet over te klagen.

LA FLÈCHE. Dat is zoo.

„*Maar dewijl gemelde geldschieter de som in quaestie niet bezit en hij, om den leener genoegen te doen, genoodzaakt is die zelf tegen den penning vijf* (†) *te leenen, zal gemelde eerste leener, dien interest daarenboven betalen, overigens zonder verdere kosten, aangezien het slechts is om hem genoegen te doen, dat gemelde geldschieter deze leening sluit.*"

KLEANT. Duivels, welk een Jood, welk een vervloekte woekeraar is dat. Dat is meer dan tegen den penning vier." (§)

LA FLÈCHE. Dat is waar, dat heb ik ook geantwoord. U kan er over denken.

KLEANT. Waar wil ik over denken? Ik heb geld noodig en ik moet wel in alles toestemmen.

LA FLÈCHE. Dat heb ik ook geantwoord.

KLEANT. Is er nog wat?

LA FLÈCHE. Nog maar een klein artikel.

„*Van de gevraagde vijftien-duizend francs kan de geldschieter slechts in geld geven twaalf-duizend livres en voor de overblijvende zal de leener moeten ontvangen de navolgende kleederen, meubelen en kleinodiën volgens de hierbij gaande lijst, die de geldschieter ter goeder trouw zoo laag mogelijk gesteld heeft.*"

KLEANT. Wat beteekent dat?

LA FLÈCHE. Luister maar verder.

„*Eerstens, een tweemans ledikant met een behangsel van olijfbruin*

(*) Tegen $5^5/_9$ percent.
(†) 20 percent.
(§) 25 percent.

laken, netjes bezet met randen van Hongaarsche kant; zes stoelen en een staatsiedek van 't zelfde, alles in goeden staat en gevoerd met weêrschijnende roode en blaauwe taf. Verder een hemel met kwasten van beste rozenroode sergie met zijden val en franjes."

KLEANT. Wat moet ik daarmede doen?

LA FLÈCHE. Wacht eens even.

„*Verder een geschilderd kamerbehang, voorstellende de minnarijen van Gomband en Macé.*

Voorts eene groote notenboomen tafel op twaalf kolommen of gedraaide pooten, die aan twee kanten kan worden uitgehaald en van onder versierd is met zes voetbankjes."

KLEANT. Maar wat duivel wat moet ik . . . . ?

LA FLÈCHE. Heb geduld.

„*Voorts drie zware musketten, ingelegd met paarlemoer met de drie daarbij behoorende stutvorken.* (*)

Voorts een gemetseld fornuis met twee kolven en drie ontvangers, zeer nuttig voor liefhebbers der scheikunde."

KLEANT. Het is om razend te worden.

LA FLÈCHE. Zacht wat.

„*Verder eene Bologneesche luit, met alle of bijna alle snaren.*

Voorts een bromtol, een dambord en een ganzebord, nieuw grieksch model, zeer geschikt om tot tijdverdrijf te dienen als men niets te doen heeft.

Verder een hagedisvel van drie en een halve voet, opgevuld met hooi; eene aardige liefhebberij om in eene kamer op te hangen.

Al het hier bovengemelde, ter waarde van vijf-en-veertig-honderd livres, is gesteld op de waarde van duizend kroonen, uit welwillendheid van den geldschieter."

KLEANT. De duivel hale hem met zijne welwillendheid, dien bedrieger, dien beul. Heeft men ooit van zulk een woeker gehoord? Hij is nog niet tevreden met den hoogen interest, dien

(*) De geweren waren in dien tijd nog te lomp en te zwaar om ze af te schieten zonder anderen steun dan de hand. Daarom had men stutvorken waarop ze gelegd werden, zooals nu nog met sommige kagchelpijpen geschiedt.

hij vordert, maar wil mij ook nog noodzaken om voor drieduizend livres de oude prullen te koopen, die hij bijeen geraapt heeft. Ik krijg voor den heelen rommel nog geene twee-honderd kroonen. En echter moet ik wel besluiten om toe te stemmen wat hij wil; want hij kan mij alles laten aannemen, en de schurk houdt mij het mes op de keel.

LA FLÈCHE. Neem mij niet kwalijk, mijnheer, maar u doet net als Panurge toen hij zich ruïneerde: geld opnemen, duur koopen, goedkoop verkoopen en 't goed verteren voor men 't heeft.

KLEANT. Ja wat zal ik daar tegen doen? Daartoe komt een jong mensch als zijn vader zoo vervloekt gierig is; dan moet men zich later nog wel verwonderen dat de zonen naar hun dood wenschen.

LA FLÈCHE. Ik moet bekennen, dat de uwe in staat zou zijn om den bedaardsten man van de wereld woedend te maken over zijne gierigheid. Ik heb, Goddank, nog al geen galgenspelletjes in het hoofd, en als ik mijne makkers met allerlei zaakjes bezig zie, weet ik altijd behendig mijn boontje van de baan te knikkeren en mij voorzigtig te onttrekken aan al die complimenten die naar de roode planken ruiken; maar om u de waarheid te zeggen, zou hij mij door zijn gedrag in verzoeking brengen om te stelen, en als ik hem bestal zou ik meenen een verdienstelijk werk te doen.

KLEANT. Geef mij die lijst nog eens hier, laat ik hem nog eens zien.

TWEEDE TOONEEL.

HARPAGON, SIMON, KLEANT. LA FLÈCHE, *op den achtergrond.*

SIMON. Ja mijnheer, het is een jong mensch, die geld noodig heeft; zijne zaken dringen hem en hij zal tot alles besluiten wat gij hem voor wilt schrijven.

HARPAGON. Maar Simon, gelooft gij dat er geen gevaar bij is, en kent gij den naam, de bezittingen en de familie van dengene voor wien gij spreekt?

SIMON. Neen. Daar kan ik u niet juist van inlichten, en slechts bij toeval ben ik aan hem gekomen; maar hij zelf zal u van alles naauwkeurig onderrigten en zijn knecht heeft mij verzekerd dat gij tevreden zult zijn, als gij hem kent. Alles wat ik u kan zeggen is, dat zijne familie heel rijk is, dat hij geene moeder meer heeft, en dat hij, als gij wilt, zich verbinden zal, zijn vader binnen acht maanden te doen sterven.

HARPAGON. Dat is al iets. Ja Simon, de Christelijke liefde dringt ons om, als wij kunnen, de menschen te helpen.

SIMON. Natuurlijk.

LA FLÈCHE (*zacht tot Kleant, Simon herkennende*). Wat beteekent dat? Simon in gesprek met uw vader!

KLEANT (*zacht tot La Flèche*). Zou men hem gezegd hebben, wie ik ben? Gij hebt mij toch niet verraden?

SIMON (*tot Kleant en La Flèche*). Ha, ha! is er zoo'n haast bij? Wie heeft u gezegd dat wij hier zouden spreken? (*Tot Harpagon.*) Ik heb hun uw naam en uwe woonplaats niet ontdekt, mijnheer. Maar mij dunkt daar is geen kwaad bij, 't zijn bescheiden menschen en gij kunt hier zamen overleggen.

HARPAGON. Wat?

SIMON (*op Kleant wijzende*). Die heer is de persoon, die de vijftien-duizend livres, waarvan ik u gesproken heb, van u wil leenen?

HARPAGON. Hoe, schurk! geeft gij u aan zulke schandelijke buitensporigheden over.

KLEANT. Hoe vader, laat gij u in met zulke schandelijke daden?

(*Simon vlugt, La Flèche verbergt zich*).

DERDE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT.

HARPAGON. Wilt gij u door zulke dwaze leeningen arm maken?

KLEANT. Wilt gij u door zulken misdadigen woeker rijk maken?

HARPAGON. Durft gij mij na het gebeurde nog onder de oogen komen?

KLEANT. Durft gij na het gebeurde nog onder de menschen verschijnen?

HARPAGON. Zeg, schaamt gij u niet voor zulke buitensporigheden, om ontzaggelijke verteringen te maken, en het geld dat uwe ouders met zooveel moeite bijeengebragt hebben zoo schandelijk te verkwisten?

KLEANT. Schaamt gij u niet uwen stand te onteeren, door zoo te handelen, door eer en goeden naam op te offeren aan de onverzadelijke begeerte om goudstuk op goudstuk te stapelen, en om vuige winst gebruik te maken van de schandelijkste listen, die ooit door de beruchtste woekeraars zijn uitgevonden?

HARPAGON. Ga uit mijne oogen, schurk, ga uit mijne oogen!

KLEANT. Wie is, dunkt u, schuldiger, hij die geld koopt dat hij noodig heeft, of hij die geld steelt dat hij kan missen?

HARPAGON. Ga heen, zeg ik u, en maak mij het hoofd niet warm. (*Alleen.*) Ik verheug mij in het gebeurde, dat zal mij leeren om meer dan ooit al zijne handelingen na te gaan.

VIERDE TOONEEL.

FROSINE, HARPAGON.

FROSINE. Mijnheer.......

HARPAGON. Wacht eventjes, ik kom dadelijk bij u. (*Ter zijde.*) Het wordt tijd dat ik eens even naar mijn geld ga kijken.

VIJFDE TOONEEL.

LA FLÈCHE, FROSINE.

LA FLÈCHE (*zonder Frosine te zien*). Dat is een weêrgaas aardig gevalletje! Hij moet hier of daar wel een kleerenmagazijn hebben, want wij hebben nooit wat gezien van al wat daar op die lijst staat.

FROSINE. Hé, ben jij daar, beste jongen! Hoe komt dat zoo?

LA FLÈCHE. Hé, Frosine! Wat kom jij hier doen?

FROSINE. Wat ik overal doe: mij in zaken mengen, de menschen diensten bewijzen, en zooveel ik kan voordeel trekken van de kleine begaafdheden die ik heb. Je weet dat men in de wereld door behendigheid moet leven, en dat de hemel aan menschen zooals ik geene andere kapitalen heeft gegeven dan list en schranderheid.

LA FLÈCHE. Heb je 't een of ander met mijnheer?

FROSINE. Ja, ik heb een zaakje voor hem onder handen, waar ik loon voor wacht.

LA FLÈCHE. Van hem? Drommels, je moet wel slim zijn als je wat van hem krijgt; en ik kan je vertellen dat het geld hier aan huis al heel duur is.

FROSINE. Er zijn diensten die wonder goed betaald worden.

LA FLÈCHE. Onderdanige dienaar, maar je kent mijnheer Harpagon niet. Van alle menschen is hij de onmenschelijkste, van alle stervelingen de hardvochtigste en de gierigste. Er is geene dienst, die zoozeer zijne dankbaarheid opwekt dat hij zijne hand opendoet. Lof, achting, welwillendheid in woorden en vriendschap zooveel je wilt, maar geld valt hier niet te halen. Niets is drooger en naarder dan zijne gunst en vleijerijen; en *geven* is een woord waaraan hij zoo'n hekel heeft, dat hij nooit zegt *ik geef u* maar *ik leen u mijn woord.*

FROSINE. O, ik kan ze zoo mooi afhalen; ik ken het geheim om hun medelijden op te wekken, hunne harten te streelen en het plekje op te zoeken waar zij het gevoeligste zijn.

LA FLÈCHE. Dat helpt hier allemaal niets. Ik zet het je om de man in kwestie aan zijne geldzijde te verteederen. Hij zou liever iemand zien sterven dan hem wat te geven. Op dat punt is hij zoo, dat men er razend om zou worden. In een woord, hij bemint het geld meer dan deugd, eer of goeden naam, en het zien van iemand die iets te vragen heeft jaagt hem de koorts op het lijf, dat is zijn gevoelig punt, dat treft zijn hart, dat kwetst hem tot in het diepste van de ziel, en als . . . . Maar daar komt hij weêr aan, ik ga heen.

ZESDE TOONEEL.

HARPAGON, FROSINE.

HARPAGON (*zacht*). Alles is in orde. (*Luid.*) Zoo! Wat is er Frosine?

FROSINE. O, mijnheer, wat ziet u er goed uit, wat ziet u er best uit!

HARPAGON. Wie? ik?

FROSINE. Ik heb u nog nooit met zoo'n frissche, gezonde kleur gezien.

HARPAGON. Och kom?

FROSINE. Zeker! u is van zijn leven zoo jong niet geweest, ik ken menschen van vijf-en-twintig jaar, die ouder schijnen dan gij.

HARPAGON. Ja, Frosine, en ik heb toch de zestig al achter den rug.

FROSINE. Nu, wat is dat, zestig jaar? Dat is niets. Dat is nog jong; u is nu op het best van uw leven, voor een man.

HARPAGON. Dat is zoo, maar twintig jaar minder zouden mij geen kwaad doen, geloof ik.

FROSINE. Och kom! Dat heeft u niet noodig. Zooals u is kan u wel honderd jaar worden.

HARPAGON. Gelooft gij dat?

FROSINE. Zeker, u heeft er alle teekenen van. Sta eens even stil. Zie je wel, tusschen de oogen, een teeken van lang leven!

HARPAGON. Hebt gij daar verstand van?

FROSINE. Ongetwijfeld. Laat mij uwe hand eens zien. O, lieve hemel, welk eene levenslijn.

HARPAGON. Wat?

FROSINE. Ziet u niet waar die lijn heen loopt?

HARPAGON. Wat zou dat?

FROSINE. Op mijne eer, ik zeide honderd jaar, maar u kan wel honderd-en-twintig halen.

HARPAGON. Is het mogelijk?

FROSINE. Men zal u nog dood moeten slaan, zeg ik u; en gij zult uwe kinderen en kindskinderen nog zien begraven.

HARPAGON. Zooveel te beter! Hoe staat onze zaak?

FROSINE. Moet u dat nog vragen? Bemoei ik mij ooit met eene zaak die mij niet gelukt? Voor de huwelijken vooral heb ik een wonderbaar talent. Er zijn geene partijen in de wereld, die ik niet in korten tijd weet te koppelen, en ik geloof als ik het in mijn hoofd kreeg, dat ik den Grooten Heer met de republiek Venetië zou laten trouwen. Ook waren er aan deze zaak zulke groote moeijelijkheden niet verbonden. Daar ik dikwijls bij haar aan huis kom, heb ik met beiden lang en breed over u gesproken; en ik heb aan de moeder gezegd dat gij idee op Marianne hebt gekregen, toen gij haar de straat zaagt doorkomen of aan haar venster een luchtje zaagt scheppen.

HARPAGON. En wat heeft zij gezegd?

FROSINE. Zij heeft het voorstel met blijdschap aangenomen; en toen ik haar zeide dat gij wel zoudt willen dat hare dochter van avond tegenwoordig was bij het teekenen van het huwelijkskontrakt uwer dochter, heeft zij dit dadelijk goedgevonden en haar aan mij toevertrouwd.

HARPAGON. Ja, zie Frosine, ik moet mijnheer Anselmus

toch wat te eten geven, en dan kan zij er heel goed bij wezen.

FROSINE. Gij hebt gelijk. Na het eten moet zij uwe dochter eene visite maken, en van daar denkt zij eene wandeling over de kermis te doen, om vervolgens te komen souperen.

HARPAGON. Nu, dan kunnen ze zamen in mijn rijtuig gaan, dat zal ik haar leenen.

FROSINE. Ja, dat is goed.

HARPAGON. Maar, Frosine, hebt gij de moeder gesproken over het geld dat zij hare dochter kan medegeven? Hebt gij haar gezegd dat zij zich een beetje moest zien te behelpen, dat zij voor zulk eene gelegenheid eens bloeden moest? Want men trouwt toch geen meisje of ze brengt ten minste wat meê.

FROSINE. Wat? Het is een meisje dat u twaalf-duizend livres rente medebrengt.

HARPAGON. Twaalf-duizend livres rente?

FROSINE. Ja. In de eerste plaats is zij zeer matig gevoed en groot gebragt; het is een meisje gewoon om te leven van sla, melk, kaas en appelen, die dus geene keurige tafel verlangt, noch fijne bouillons, noch gortepapjes, noch verdere liflafjes die eene andere vrouw noodig heeft, en dat is niet zoo goedkoop of het beloopt jaarlijks op zijn minst drie-duizend francs. Behalve dat is zij slechts gesteld op eenvoud en zindelijkheid, en houdt niet van prachtige kleederen, of schitterende juweelen, of kostbare meubelen, die haars gelijken zoo vurig begeeren; dat artikel is op zijn minst vier-duizend francs per jaar waard. Bovendien heeft zij een vreesselijken afkeer van het spel! Dit is iets zeer ongewoons bij onze tegenwoordige dames, en ik ken er eene in onze buurt die dit jaar met *trente et quarante* twintig-duizend francs verloren heeft. Maar laten wij maar het vierde part nemen. Vijf-duizend francs jaarlijks aan het spel, vier-duizend francs aan kleederen en juweelen, dat is negen-duizend livres; en stellen wij duizend kroonen voor het voedsel: is dat niet juist twaalf-duizend francs per jaar?

HARPAGON. Ja, daar is wel wat van aan; maar die rekening heeft niets degelijks.

FROSINE. Och kom? Is het niets degelijks om mede ten huwelijk te brengen eene groote matigheid, eene erfelijke liefde tot eenvoudigen tooi en een bijzonderen haat voor het spel?

HARPAGON. Het is zotternij om mij haar bruidschat te willen voorrekenen in uitgaven die zij niet zal doen. Ik zal toch geene kwitantie gaan geven voor wat ik niet ontvang; ik moet toch iets ontvangen.

FROSINE. Lieve hemel, gij zult genoeg ontvangen; zij hebben gesproken van een land waar zij bezittingen hebben, waarover gij meester zult zijn.

HARPAGON. Dat moeten wij eens zien. Maar, Frosine, er is nog iets dat mij verontrust. Het meisje is jong, zooals gij weet, en jongelieden beminnen gewoonlijk slechts huns gelijken en zoeken slechts elkanders gezelschap. Ik vrees dat een man van mijn leeftijd niet naar haar smaak zij, en dat dit bij mij ongeregeldheden veroorzake, die mij niet bevallen zouden.

FROSINE. O wat kent gij haar slecht! Dat is nog iets bijzonders dat ik u moet zeggen. Zij heeft een bijzonderen afkeer voor jongeheeren en bemint slechts grijsaards.

HARPAGON. Zij?

FROSINE. Ja, zij. Ik wilde wel dat gij haar daarover hadt hooren spreken. Zij kan den aanblik van een jong mensch in 't geheel niet verdragen; maar zij gevoelt zich nooit zoo aangetrokken, zegt zij, dan wanneer zij een schoonen grijsaard ziet met een statigen baard. Hoe ouder hoe mooijer. Wil u dus niet jonger maken dan gij zijt. Haar man moet minstens zestig jaar zijn, en nog geen vier maanden geleden was zij op het punt om te trouwen en verbrak haar engagement, toen het bleek dat haar aanstaande pas zes-en-vijftig jaar was en geen bril opzette om het contract te teekenen.

HARPAGON. Daarom alleen?

FROSINE. Ja, zij zegt dat zij niet tevreden is met zes-en-vijftig jaar en dat zij vooral houdt van neuzen met brillen.

HARPAGON. Och kom, 't is niet te gelooven.

FROSINE. Dat gaat verder dan men u kan zeggen. Men ziet in hare kamer eenige schilderijen en platen. Maar wat denkt gij dat ze voorstellen? Adonis? Cephales, Paris en Apollo? Neen: schoone portretten van Saturnus, koning Priamus, den grijzen Nestor en van den ouden vader Anchisis op de schouders van zijn zoon.

HARPAGON. Dat is bewonderenswaardig! Dat zou ik toch nooit gedacht hebben, en ik ben blijde te vernemen dat zij zóó denkt. Werkelijk, als ik eene vrouw was geweest, zou ik ook niet van jonge mannen gehouden hebben.

FROSINE. Dat geloof ik graag. Die jongeheeren, dat is wat lekkers om lief te hebben! Het zijn lieve jongens, mooije pronkers, om er zin in te krijgen! Ik zou wel eens willen weten wat voor aantrekkelijks zij bezitten.

HARPAGON. Wat mij aangaat, ik begrijp er niets van, en ik weet volstrekt niet hoe er vrouwen kunnen zijn, die zooveel van hen houden.

FROSINE. Daar moet men al heel dwaas voor zijn. De jeugd beminnelijk vinden is dat een bewijs geven van gezond verstand? Zijn die jonge melkmuilen ook mannen, en kan men zich dan aan die gekken hechten?

HARPAGON. Dat zeg ik alle dagen. Met hun teere stemmetje, hunne drie haartjes voor baard opgedraaid als een snor, hun wijden broek en hunne magere buiken. . . . .

FROSINE. Wat ziet dat er anders en beter gebouwd uit bij iemand zoo als u! Dat is eerst een man. Dat kan het oog voldoening geven; en zoo moet men er uit zien en zoo moet men gekleed gaan om liefde in te boezemen.

HARPAGON. Vindt gij dat ik er nog al goed uitzie?

FROSINE. O gij ziet er bekoorlijk uit en uwe houding is

schilderachtig. Keer u eens om, als het u belieft. Het kan niet beter. Laat ik u eens zien loopen. Dat ligchaam is eerst goed gevormd, vrij en los zooals 't behoort, het teekent geene enkele ongesteldheid.

HARPAGON. Ik heb, Goddank, ook geene groote. Slechts lijd ik van tijd tot tijd een beetje aan de borst.

FROSINE. Dat is niets. Die borst hindert u niets; gij kucht heel bevallig.

HARPAGON. Zeg eens eventjes, heeft Marianne mij nog niet gezien? Heeft zij mij in 't voorbijgaan nog niet opgemerkt?

FROSINE. Neen, maar wij hebben veel over u gesproken; ik heb haar uw persoon afgeschilderd, en ik heb niet verzuimd uwe goede eigenschappen in een helder daglicht te stellen en haar op het voordeel te wijzen dat er in ligt een echtgenoot te hebben zooals gij zijt.

HARPAGON. Daar hebt gij wel aan gedaan, ik dank u.

FROSINE. Ik heb een klein verzoek aan u, mijnheer. Ik heb een proces, dat ik zal verliezen bij gebrek aan een beetje geld; (*Harpagon zet een ernstig gezigt*); en u zal mij dat proces gemakkelijk kunnen laten winnen, als gij mij een beetje wilt helpen . . . . U kan niet begrijpen hoe veel genoegen het haar zal doen u te zien (*Harpagon ziet weêr vrolijk*). O, u zal haar zoo bevallen! en wat zal uw eerwaardig uiterlijk een diepen indruk op haar maken! Uwe geheele kleeding is van dien aard om haar verzot op u te maken!

HARPAGON. Zeker, gij spreekt geheel in mijn geest.

FROSINE. Waarlijk, mijnheer, dat proces is voor mij van het hoogste gewigt. (*Harpagon ziet weêr heel ernstig.*) Ik word doodarm als ik het verlies en met eene kleine ondersteuning zal alles in orde komen . . . . Ik wilde dat gij gezien hadt hoe zij geheel gehoor was toen zij mij over u hoorde spreken. (*Harpagon ziet weêr vrolijk.*) De vreugde schitterde in hare oogen toen ik haar uwe hoedanigheden beschreef; en ik heb zoo ge-

praat, dat zij er ongeduldig naar verlangt om het huwelijk te sluiten.

HARPAGON. Gij hebt mij een groot genoegen gedaan, Frosine, en ik verzeker u dat ik u daarvoor ten hoogste verpligt ben.

FROSINE. Ik bid u, mijnheer, mij de kleine ondersteuning te geven, die ik vraag. (*Harpagon begint weêr ernstig te zien.*) Dat zal mij er weêr bovenop helpen, en ik zal u eeuwig dankbaar zijn.

HARPAGON. Adieu. Ik ga mijne brieven afmaken.

FROSINE. Ik verzeker u, mijnheer, dat u mij nooit in grooter nood zou kunnen helpen.

HARPAGON. Ik zal zorgen dat mijn rijtuig er is om u naar de kermis te brengen.

FROSINE. Ik zou u niet lastig vallen als ik er niet door den nood toe gedrongen werd.

HARPAGON. En ik zal zorgen dat wij van avond vroeg eten om niemand ziek te maken.

FROSINE. Weiger mij de dienst niet, waarom ik u smeek. U kan niet gelooven, mijnheer, hoeveel genoegen ......

HARPAGON. Ik ga. Men roept mij. Tot straks.

FROSINE (*alleen*). Krijg de koorts, loop naar den duivel, gemeene hond! De schurk houdt zich maar doof, bij al mijn vragen. Maar ik moet de zaak toch niet laten schieten; want aan den anderen kant ben ik zeker van eene goede belooning.

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT, ELISE, VALERIUS, KLAUDINA *met een bezem in de hand*, JAKOB, LA MERLUCHE, BRINDAVOINE.

HARPAGON. Komt allen eens hier, dat ik mijne orders geef voor straks, en dat ik ieder zeg wat hij te doen heeft. Klaudina kom eens hier, laat ik maar met jou beginnen. Dat is goed, heb je de wapens al in de hand? Ik draag je de zorg op om alles schoon te maken; pas vooral op dat je de meubels niet te hard wrijft opdat ze niet te veel slijten. Behalve dat belast ik je gedurende het souper met het toezigt op de flesschen, en als er eene wegraakt of als er wat breekt zal ik het op jou verhalen en het van je huur aftrekken.

JAKOB (*ter zijde*). Staatkundige straf.

HARPAGON (*tot Klaudina*). Ga nu heen.

TWEEDE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT, ELISE, VALERIUS, JAKOB, BRINDAVOINE, LA MERLUCHE.

HARPAGON. Brindavoine en La Merluche, ik gelast je de glazen te spoelen en in te schenken, maar alleen als men dorst heeft,

en niet zooals sommige lomperts van knechts, die de menschen aanzetten en uitnoodigen om te drinken, als zij er niet eens om denken. Wacht vooral tot men het meer dan eens vraagt, en denk er om dat je altijd veel water geeft.

JAKOB (*ter zijde*). Ja, enkele wijn is te koppig.

LA MERLUCHE. Moeten wij onze kielen uittrekken, mijnheer?

HARPAGON. Ja, als je de menschen ziet aankomen, maar pas vooral op, je kleêren niet te bederven.

BRINDAVOINE. U weet wel, mijnheer, dat op mijn buis eene groote vlek lampolie zit.

LA MERLUCHE. En mijnheer, dat mijn broek van achteren zoo vol gaten is, dat men, met permissie, mijn. . . . .

HARPAGON (*tot La Merluche*). Stil; verberg dat maar behendig tegen den muur en zorg dat de menschen je altijd van voren zien. (*Tot Brindavoine, terwijl hij hem wijst hoe hij zijn hoed voor zijn buis moet houden om de olievlek te verbergen.*) En jij moet als je bedient altijd zoo je hoed houden.

DERDE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT, ELISE, VALERIUS, JAKOB.

HARPAGON. Gij, Elise, moet het oog houden op alles wat van de tafel komt, en zorg dragen dat er niets van verloren gaat. Dat staat goed voor een meisje. Maar maak u intusschen gereed om mijne aanstaande behoorlijk te ontvangen. Zij zal u eene visite komen maken en met u naar de kermis gaan. Hoort gij wel?

ELISE. Ja, vader.

VIERDE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT, VALERIUS, JAKOB.

HARPAGON. En gij, mijnheer de pronker, wien ik het gebeurde van zoo straks zal vergeven, ik verwacht dat ook gij haar zeer vriendelijk zult bejegenen, en haar niet zwart zult aanzien.

KLEANT. Ik vader, haar zwart aanzien? En waarom?

HARPAGON. Och hemel, men weet wel hoe kinderen doen wier ouders hertrouwen, en met welke oogen zij hunne zoogenaamde stiefmoeder aanzien. Maar als gij wilt dat ik uwe laatste guitenstreek zal vergeten, raad ik u haar allervriendelijkst te ontvangen en zoo lief tegen haar te zijn als maar mogelijk is.

KLEANT. Om u de waarheid te zeggen, vader, ik kan u niet zeggen dat ik heel blij ben dat zij mijne stiefmoeder wordt. Ik zou moeten liegen als ik dat zeide; maar in zooverre het betreft haar wel te ontvangen en haar vriendelijk aan te zien, in dat opzigt beloof ik u, stipt te zullen gehoorzamen.

HARPAGON. Dat zou ik u ook raden.

KLEANT. U zal zien dat u geen reden zal hebben, zich daaromtrent over mij te beklagen.

HARPAGON. Daar zult gij verstandig aan doen.

VIJFDE TOONEEL.

HARPAGON, VALERIUS, JAKOB.

HARPAGON. Valerius, kom mij eens helpen. Heila, Jakob, kom eens hier; jou moet ik het laatst hebben.

JAKOB. Moet u den koetsier of den kok spreken, mijnheer? Ik vertegenwoordig beiden.

HARPAGON. Beiden.

JAKOB. Maar wien het eerst?

HARPAGON. Den kok.

JAKOB. Wacht dan even als het u belieft. (*Jakob zet zijn hoed af, trekt zijn koetsiersjas uit en is nu gekleed als kok.*)

HARPAGON. Wat drommel is dat voor eene vertooning?

JAKOB. U heeft maar te spreken.

HARPAGON. Ik ben van plan, Jakob, om van avond een souper te geven.

JAKOB (*ter zijde*). Welk wonder!

HARPAGON. Zeg eens, zul je ons wat lekkers opdisschen?

JAKOB. O ja wel, als u mij maar goed wat geld geeft.

HARPAGON. Wat drommel! altijd geld! Het is net als of ze niets anders kunnen zeggen, dan geld, geld, geld! Dat woord van geld is hun in den mond bestorven! Altijd praten ze van geld! Dat is hun stokpaardje: geld!

VALERIUS. Ik heb nooit onbeschaamder antwoord gezien dan dat. 't Is ook heel wat wonders om voor veel geld wat lekkers op te disschen; dat is doodgemakkelijk. Er is geen vent zoo dom, of dat kan hij wel. Maar om te handelen als een in zijn vak bekwaam man moet men praten van lekker opdisschen met weinig geld.

JAKOB. Lekker opdisschen met weinig geld?

VALERIUS. Ja.

JAKOB (*tot Valerius*). Nu, mijnheer de intendant, u zal mij bijzonder verpligten door mij dat geheim te leeren en mijne betrekking van kok over te nemen; u wil hier tegenwoordig toch zoo wat van alles worden.

HARPAGON. Kom, kom, wees stil. Wat hebben wij noodig?

JAKOB. Daar staat uw intendant, die kan lekker opdisschen voor weinig geld.

HARPAGON. Maar ik wil dat jij zult antwoorden.

JAKOB. Met hoeveel man zit u aan tafel?

HARPAGON. Met ons achten of tienen; maar je moet maar op acht rekenen; als er voor acht te eten is, is er ook genoeg voor tien.

VALERIUS. Zeer waar.

JAKOB. Nu, dan moeten we hebben vier soepen en vijf schotels . . . . Soepen . . . . Entrées . . . . . .

HARPAGON. Wat weêrga, daar kun je wel eene geheele stad op onthalen.

JAKOB. Gebraad . . . .

HARPAGON (*legt Jakob de hand op den mond*). O kerel, je eet mijn heele vermogen op.

JAKOB. Entremets . . . . . .

HARPAGON (*als boven*). Nog al meer?

VALERIUS (*tot Jakob*). Zeg eens, wil je al die menschen doodvoeren? Heeft mijnheer ze gevraagd om ze naar de andere wereld te helpen met al dat eten? Lees maar eens de voorschriften der gezondheidsleer, en vraag eens aan de geneesheeren of er iets schadelijker is voor den mensch, dan te veel te eten.

HARPAGON. Hij heeft gelijk.

VALERIUS. Hoor eens, Jakob, jij en je gelijken, je moogt dat wel onthouden, eene tafel met te veel eten is den mensch doodelijk, en om zich de vriend zijner gasten te toonen, moet er in alle maaltijden, die men geeft, eene groote matigheid heerschen; en zooals een der ouden zeide: *Men moet eten om te leven en niet leven om te eten.*

HARPAGON. O, dat is goed gezegd. Laat ik je de hand drukken. Dat is de mooiste spreuk, die ik van mijn leven gehoord heb: *men moet leven om te eten en niet eten om te le . . . .* Neen, zoo is het niet. Hoe zeg je ook weêr?

VALERIUS. *Men moet eten om te leven en niet leven om te eten.*

HARPAGON (*tot Jakob*). Ja, hoor je wel. (*Tot Valerius.*) Hoe heet de groote man, die dat gezegd heeft?

VALERIUS. Ik herinner mij op 't oogenblik zijn naam niet.

HARPAGON. Denk er om, die woorden voor mij op te schrijven, ik zal ze met gouden letters in de zaal boven den schoorsteen laten schilderen.

VALERIUS. Ik zal het niet vergeten. En wat uw souper aangaat, laat mij daar maar meê begaan, ik zal dat wel regelen zooals 't hoort.

HARPAGON. Ga uw gang.

JAKOB. Zooveel te gemakkelijker voor mij.

HARPAGON. (*tot Valerius*). We moeten van die dingen hebben, waar men niet veel van eet en waarvan men spoedig verzadigd is; vette snijboonen en een ketelkoek met kastanjes.

VALERIUS. Laat het maar op mij aankomen.

HARPAGON. Jakob, verder moet je mijn rijtuig schoonmaken.

JAKOB. Wacht eens. Dat betreft den koetsier (*Hij trekt zijn jas weêr aan.*) U zegt. . . . . ?

HARPAGON. Dat je mijn rijtuig moet schoonmaken, en de paarden klaar houden, om naar de kermis te rijden. . . . . .

JAKOB. Uwe paarden, mijnheer. Och, lieve hemel, die zijn geheel niet in staat om te loopen. Ik zal niet zeggen dat ze op stroo liggen, want dat hebben de arme beesten niet, dat kan ik dus niet zeggen; maar u onderwerpt ze aan zulke strenge vasten, dat het nog slechts schimmen, geesten van paarden zijn.

HARPAGON. Zijn zij zoo ziek! En ze doen niets.

JAKOB. Maar mijnheer, moet men dan niet eten als men niets doet? Het was voor die arme dieren vrij wat beter als zij veel werkten en ook veel aten. Het hart breekt mij, als ik ze zoo uitgehongerd zie; want zie, ik houd zoo veel van mijne paarden dat, als ik hen zie lijden, het mij is als of ik zelf leed; ik spaar de stukken uit mijn mond. Het is al te hardvochtig, mijnheer, volstrekt geen medelijden met zijne naasten te hebben.

HARPAGON. Het is zoo'n werk toch niet, om naar de kermis te loopen.

JAKOB. Neen, mijnheer, ik heb den moed niet hen te rijden, en ik zou er eene gewetenszaak van maken om hen in hun tegenwoordigen toestand zweepslagen te geven. Hoe wilt gij dat

zij een rijtuig zullen voortslepen, zij kunnen hun eigen ligchaam nog niet voortslepen.

VALERIUS. Mijnheer, ik zal onzen buurman, den Picardier, zeggen ze te rijden; wij hebben hem hier toch noodig om het souper klaar te maken.

JAKOB. Best, ik heb liever dat ze onder eens anders handen sterven dan onder de mijne.

VALERIUS. Jakob is zeer naauwgezet.

JAKOB. Mijnheer de hofmeester maakt zich wel onmisbaar.

HARPAGON. Stil.

JAKOB. Mijnheer, ik kan geene vleijers dulden; al wat hij zegt; zijn voortdurend toezigt op het brood en den wijn, op het hout, het zout en de kaarsen dient tot niets dan om, u te flikflooijen en in te rekenen. Ik maak mij daar driftig om en ik maak mij alle dagen boos om wat ik van u hoor zeggen; want niettegenstaande dat alles heb ik veel met u op en na mijne paarden zijt gij degene van wien ik het meeste houd.

HARPAGON. Mag ik eens weten, Jakob, wat men van mij zegt?

JAKOB. Ja wel, mijnheer, als ik zeker was dat u daar niet boos om werd.

HARPAGON. Neen, volstrekt niet.

JAKOB. Maar, ik geloof toch, dat ik u heel boos zou maken.

HARPAGON. Volstrekt niet; in tegendeel, je doet mij daar veel genoegen meê, en ik weet gaarne wat men van mij zegt.

JAKOB. Nu, mijnheer, als u het dan wil, zal ik u openhartig zeggen dat men u overal bespot, en dat wij van alle kanten spotternijen over u moeten aanhooren, en dat men niets liever doet, dan u bij de kladden te nemen en vertelseltjes over uwe gierigheid te verzinnen. De een zegt dat gij een bijzonder soort almanakken laat drukken, met dubbele quatertempers en vieravonden, om beter profijt te trekken van de vasten, waartoe gij uwe bedienden noodzaakt; een ander, dat gij altijd met uwe knechts wat te kibbelen hebt tegen kermis en nieuwjaar om hen

niets te geven; weer een ander vertelt dat gij eens eene kat van uw buurman liet dagvaarden, omdat zij een schapenbout van u had opgegeten; nog een ander, dat men u 's nachts eens betrapt heeft dat gij zelf den haver van uwe paarden kwaamt stelen, en dat uw koetsier, mijn voorganger, u in donker een pak slaag gaf, waarover gij niets dorst zeggen. Kortom, als ik het u zeggen moet, men kan nergens komen, of men hoort er u op alle manieren doorhalen; gij zijt het praatje en de spotternij van de geheele stad; en men noemt u nooit anders dan gierigaard, vrek, gemeene kerel en slokop.

HARPAGON (*Jakob een pak slaag gevende*). Je bent een schelm, een schurk, een vlegel.

JAKOB. Nu, heb ik het niet gezegd? U heeft mij niet willen gelooven. Ik heb u wel gezegd dat u boos zou worden als ik u de waarheid zeide.

HARPAGON. Ik zal je leeren praten.

ZESDE TOONEEL.

VALERIUS, JAKOB.

VALERIUS (*lagchende*). Naar ik zie, Jakob, wordt uwe openhartigheid slecht betaald.

JAKOB. Wat drommel, mijnheer de nieuweling, die zich zoo onmisbaar wil maken, dat raakt je niet. Lach om je eigen stokslagen als je ze krijgt; maar lach niet om de mijne.

VALERIUS. Och, mijnheer Jakob, word als het u belieft niet boos.

JAKOB (*ter zijde*). Hij begint zoete broodjes te bakken. Ik zal mij eens groot voordoen, en als hij gek genoeg is om bang voor mij te wezen, zal ik hem duchtig afrossen. (*Luid.*) Weet je wel, mijnheer de lagcher, dat ik niet lach, en als je me 't hoofd warm maakt, dat ik je dan eens op eene andere

manier zal laten lagchen. (*Jakob jaagt Valerius al dreigende achter op het tooneel.*)

VALERIUS. Bedaar! Bedaar!

JAKOB. Wat, bedaren. Daar heb ik geen trek in.

VALERIUS. Och, als je blieft.

JAKOB. Je bent een vlegel.

VALERIUS. Mijnheer Jakob.

JAKOB. Ik ken geen mijnheer Jakob. Als ik een stok krijg, zal ik je raken.

VALERIUS. Wat! Een stok? (*Hij jaagt op zijne beurt Jakob achter uit.*)

JAKOB. Och, dat zeg ik niet.

VALERIUS. Weet je wel kwibus, dat *ik jou* eens zal ranselen?

JAKOB. Dat wil ik wel gelooven.

VALERIUS. En dat je met al je wind toch nog maar een akelige keukenpiet bent?

JAKOB. Dat weet ik wel.

VALERIUS. En dat je me nog niet kent.

JAKOB. Vergeef mij.

VALERIUS. Je zult me slaan, hé?

JAKOB. Dat zei ik maar uit gekheid.

VALERIUS. En ik bedank je voor je gekheid. (*Hij geeft Jakob een pak slaag.*) Ik zal je leeren dat je al heel slecht gekheid kunt maken.

JAKOB (*alleen*). De drommel hale de opregtheid! Dat is een slecht vak; ik zweer het af; voortaan spreek ik de waarheid niet meer. Voor mijn meester dat laat ik nog gaan, die heeft nog een beetje regt om mij te slaan; maar die hofmeester, daar zal ik mijn verhaal op zoeken zoo gaauw als ik kan.

ZEVENDE TOONEEL.

MARIANNE, FROSINE, JAKOB.

FROSINE. Jakob, weet je ook of mijnheer thuis is?

JAKOB. Nou, of hij er is; dat weet ik maar al te goed.

FROSINE. Zeg hem als je blieft dat wij hier zijn.

ACHTSTE TOONEEL.

MARIANNE. FROSINE.

MARIANNE. O, Frosine, wat gevoel ik mij bedrukt; en als ik u de waarheid zal zeggen, ik ben zoo bang om hem te zien.

FROSINE. Maar waarom? Waarom zijt ge bang?

MARIANNE. Hoe kunt gij dat nog vragen? Stel u de ontroering voor van iemand die den worgpaal ziet, waaraan men haar zal vasthechten.

FROSINE. Ik zie wel dat, om gelukkig te zijn, Harpagon de worgpaal niet is, die gij zoudt willen omhelzen; en ik kan aan uw gezigt zien, dat die jonge mijnheer, van wien gij mij gesproken hebt, u nog telkens weêr in de gedachte komt.

MARIANNE. Ja, Frosine dat wil ik niet tegenspreken; en de aangename bezoeken, die hij bij ons heeft afgelegd, hebben, dit beken ik, veel indruk op mij gemaakt.

FROSINE. Weet gij niet wie hij is?

MARIANNE. Neen, dat weet ik niet; maar ik weet dat hij er allerbeminnelijkst uitziet; dat, als ik te kiezen had, ik hem eerder dan een ander zou nemen; en dat het vooral om zijnentwil is, dat ik het zoo allerverschrikkelijkst vindt, den man te nemen dien men mij geven wil.

FROSINE. Och lieve hemel, al die jonge heeren zien er lief uit, en ze kunnen allemaal heel mooi praten; maar de meesten zijn zoo arm als de mieren; en het is beter voor u een ouden

man te nemen, die u veel geld aanbrengt. Ik wil wel gelooven: het oog wil ook wat hebben en met zoo'n man heeft men soms nog wel een beetje tegenzin te overwinnen; maar och, dat duurt zoo lang niet; en geloof maar vrij dat zijn dood u spoedig in de gelegenheid zal stellen om een ander te nemen, die alles weêr goed zal maken.

MARIANNE. Maar, lieve Hemel, Frosine, 't is toch verschrikkelijk, als men, om gelukkig te worden, eerst naar iemands dood moet verlangen of die afwachten; en de dood volgt niet alle plannen, die wij maken.

FROSINE. Zijt gij wel dwaas? Gij trouwt hem slechts op voorwaarde dat hij u spoedig weduwe laat worden; en dat moet een der artikelen van het kontrakt zijn. Het zou tamelijk lomp van hem zijn, als hij niet binnen de drie maanden stierf. Daar is hij, in eigen persoon.

MARIANNE. O, Frosine, welk een leelijke kerel!

NEGENDE TOONEEL.

HARPAGON, MARIANNE, FROSINE.

HARPAGON (*tot Marianne*). Neem mij niet kwalijk, schoone dame, als ik bij u kom met een bril op. Ik weet wel dat uwe aanvalligheden genoeg het oog treffen en genoeg zigtbaar zijn, zonder daarbij een bril te gebruiken; maar met ooglazen slaat men de sterren gade, en ik beweer en houd vol dat gij eene ster zijt, maar eene ster . . . . . . de schoonste ster uit het land der sterren . . . . . Frosine, ze zegt geen woord, ze laat, dunkt mij, volstrekt geene vreugde blijken van mij te zien.

FROSINE. Dat komt omdat zij nog geheel vreemd is, en bovendien de meisjes schamen zich altijd om dadelijk te bekennen wat zij gevoelen.

HARPAGON (*tot Frosine*). Gij hebt gelijk. (*Tot Marianne.*) Zie, mijn liefje, daar komt mijne dochter om u te begroeten.

TIENDE TOONEEL.

HARPAGON, ELISE, MARIANNE, FROSINE.

MARIANNE. Ik kom u eerst laat een bezoek brengen, mejufvrouw.

ELISE. O, mejufvrouw, u doet wat ik had moeten doen; ik had u moeten voorkomen.

HARPAGON. Gij ziet dat zij nog al groot is; maar onkruid groeit gaauw.

MARIANNE (*ter zijde tot Frosine*). O, welk een akelige vent!

HARPAGON (*tot Frosine*). Wat zegt de schoone?

FROSINE. Dat zij u heel aardig vindt!

HARPAGON. Gij doet mij te veel eer aan, aanbiddelijk meisje.

MARIANNE (*ter zijde*). Welk een os.

HARPAGON. Ik ben u zeer verpligt voor deze gevoelens omtrent mij.

MARIANNE (*ter zijde*). Ik kan het hier niet langer uithouden.

ELFDE TOONEEL.

HARPAGON, MARIANNE, ELISE, KLEANT, VALERIUS, FROSINE, BRINDAVOINE.

HARPAGON. Daar komt mijn zoon u ook begroeten.

MARIANNE (*ter zijde tot Frosine*). O, Frosine, welk eene ontmoeting! Dat is juist degene, van wien ik u gesproken heb.

FROSINE (*tot Marianne*). Dat is al heel toevallig.

HARPAGON. Ik zie dat gij u verwondert, dat ik zulke groote kinderen heb, maar weldra zal ik van beiden ontslagen zijn.

KLEANT (*tot Marianne*). Om u de waarheid te zeggen, mejufvrouw, is dit een geval hetwelk ik zeker niet verwachtte; en mijn vader heeft mij niet weinig verrast, toen hij mij straks zijn plan mededeelde.

MARIANNE. Ik zou hetzelfde kunnen zeggen; het is eene on-

verwachte ontmoeting, die mij evenzeer verrast als u; en ik was op zulk een geval volstrekt niet voorbereid.

KLEANT. Zeer zeker kon mijn vader geene schoonere keus doen, mejufvrouw, en de eer van u te zien, is mij een streelend genoegen; maar ik kan volstrekt niet zeggen dat ik mij verheug over het plan dat gij zoudt kunnen hebben, om mijne stiefmoeder te worden. Ik beken dat het mij niet mogelijk zou zijn, u als zoodanig geluk te wenschen; en, neem mij niet kwalijk, het is een titel, dien ik u volstrekt niet toewensch. Deze woorden mogen sommigen onbeschaamd toeschijnen; maar ik ben overtuigd dat gij ze zult opnemen zooals het behoort; dat het een huwelijk is, mejufvrouw, waarvan gij wel begrijpt dat ik een afkeer moet hebben; dat gij, mij kennende, zeer wel weet hoezeer het in strijd is met mijne belangen; en eindelijk dat gij mij wel, met verlof mijns vaders, zult vergunnen u te zeggen dat, als de beslissing van mij afhing, dit huwelijk geen plaats zou hebben.

HARPAGON. Dat is een alleronbeschaamdst kompliment. Dat is nog al eene mooije bekentenis, die hij haar doet!

MARIANNE. Ik moet u zeggen, mijnheer, dat onze zaken tamelijk gelijk staan; en even als gij weêrzin gevoelt om mij uwe stiefmoeder te zien worden, ik even ongaarne u tot stiefzoon zou hebben. Geloof niet dat *ik* zoek u hieromtrent in ongerustheid te brengen. Het zou mij spijten u verdriet te doen, en ik geef u mijn woord dat, als ik niet door wettelijke magt gedwongen word, ik nooit mijne toestemming zal geven tot dit huwelijk dat u hindert.

HARPAGON. Zij heeft gelijk: op een dwaas kompliment moet een even dwaas antwoord volgen. Ik vraag u wel verschooning voor de onbeschaamdheid van mijn zoon; het is een jonge dwaas, die nog niet regt de kracht der woorden kent, die hij gebruikt.

MARIANNE. Ik verzeker u, dat hetgeen hij mij gezegd heeft mij volstrekt niet heeft beleedigd; integendeel, hij heeft mij

genoegen gedaan, door mij aldus zijne ware gevoelens te openbaren. Ik hoor gaarne zulk eene bekentenis van hem, en als hij anders gesproken had, zou ik er hem te minder om achten.

HARPAGON. U is wel goed, dat u zoo zijne misslagen verschoont. De tijd zal hem wijzer maken, en u zal zien dat hij van gevoelens zal veranderen.

KLEANT. Neen vader, ik zal daarin nooit veranderen, en ik verzoek mejufvrouw dringend, dit te gelooven.

HARPAGON. Welk eene dolzinnigheid! Hij begint hoe langer hoe erger.

KLEANT. Moet ik dan tegen mijn gemoed in spreken?

HARPAGON. Nog al meer! Wilt gij wel eens op een anderen toon spreken?

KLEANT. Nu, als gij wilt dat ik op een anderen toon zal spreken, welaan: Sta mij toe, mejufvrouw, dat ik mij hier in de plaats van mijn vader stel, en dat ik u beken dat ik nooit iets aanminnigers gezien heb dan u; dat ik niets ken dat haalt bij het geluk van u te behagen; dat de naam van uw echtgenoot te zijn eene eer en eene gelukzaligheid is, die ik verkiezen zou boven het lot van de grootste vorsten der aarde. Ja, mejufvrouw, u te bezitten is in mijne oogen het grootste geluk ter wereld; daarheen is al mijn streven gerigt. Er is niets dat ik niet zou kunnen doen voor eene zoo gewenschte zaak; en de grootste hinderpalen ....

HARPAGON. Kleant, hou toch op als je blieft.

KLEANT. Het is een kompliment dat ik voor u aan de jufvrouw maak.

HARPAGON. Lieve Hemel, ik heb eene tong om zelf te spreken, en ik heb geen tolk, zooals gij zijt, noodig. Kom, geef stoelen.

FROSINE. Neen, het is beter dat wij nu eerst naar de kermis gaan om wat eerder terug te komen, dan hebben wij later tijd genoeg om te spreken.

HARPAGON. (*tot Brindavoine*). Laat dan inspannen.

TWAALFDE TOONEEL.

HARPAGON, MARIANNE, ELISE, KLEANT, VALERIUS, FROSINE.

HARPAGON (*tot Marianne*). Duid het mij niet ten kwade, dat ik er niet aan gedacht heb, u vóór ons uitrijden eenige ververschingen aan te bieden.

KLEANT. Daar heb *ik* voor gezorgd, vader; ik heb hier eenige schalen met sinaasappelen, oranjeappelen en konfituren laten brengen, die ik uit uw naam heb laten halen.

HARPAGON (*ter zijde tot Valerius*). Valerius!

VALERIUS (*tot Harpagon*). Hij is gek geworden.

KLEANT. Vindt u dat het niet genoeg is, vader? Mejufvrouw zal wel zoo goed zijn het weinige voor lief te nemen.

MARIANNE. Het was niet noodig geweest.

KLEANT. Heeft u ooit schooner diamant gezien dan dien, welken vader daar aan den vinger heeft?

MARIANNE. Inderdaad, hij is zeer schitterend.

KLEANT (*schuift den ring van zijns vaders vinger en geeft hem aan Marianne*). U moet hem van nabij zien.

MARRIANNE. Hij is ongetwijfeld zeer schoon en straalt zeer sterk.

KLEANT (*gaat voor Marianne staan, die den ring wil teruggeven*). Neen, mejufvrouw, hij is in te schoone handen; het is een geschenk dat vader u geeft.

HARPAGON. Ik?

KLEANT. Niet waar, vader, u wil dat mejufvrouw hem als eene gedachtenis aan u zal houden?

HARPAGON (*zacht tot zijn zoon*). Wat doe je nu?

KLEANT (*tot Marianne*). Een mooi ding! Hij wijst mij, dat ik u moet noodzaken om hem aan te nemen.

MARIANNE. Ik wil volstrekt niet....

KLEANT (*tot Marianne*). Kom, Kom. Hij wil hem toch niet terug nemen.

HARPAGON (*ter zijde*). 'tIs om dol te worden.

MARIANNE. Dat zou.....

KLEANT (*belet Marianne nog steeds om den ring weêr te geven*). Neen, neen zeg ik; gij zoudt hem daardoor beleedigen.

MARIANNE. Ik laat....

KLEANT. Volstrekt niet.

HARPAGON. Dat je de duivel.....

KLEANT. Ziedaar, nu wordt hij al boos over uwe weigering.

HARPAGON (*zacht tot zijn zoon*). Schurk!

KLEANT (*tot Marianne*). U ziet dat hij zeer verdrietig wordt.

HARPAGON (*zacht tot zijn zoon, hem dreigende*). Schavuit, die je bent.

KLEANT. Vader, het is mijne schuld niet. Ik doe wat ik kan om haar te noodzaken, hem te houden; maar zij houdt maar vol.

HARPAGON (*woedend, zacht tot zijn zoon*). Gaauwdief!

KLEANT. Het is uwe schuld, mejufvrouw, dat vader op mij knort.

HARPAGON (*als boven*). Fielt!

KLEANT (*tot Marianne*). U zal hem nog ziek maken. Och, mejufvrouw, weiger niet langer.

FROSINE (*tot Marianne*). Och, lieve hemel, wat een komplimenten! Houd den ring, als mijnheer dat zoo graag hebben wil.

MARIANNE (*tot Harpagon*). Om u niet boos te maken, zal ik hem nu houden; later zal ik wel eene gelegenheid vinden om hem u weder te geven.

DERTIENDE TOONEEL.

HARPAGON, MARIANNE, ELISE, KLEANT, VALERIUS, FROSINE, BRINDAVOINE.

BRINDAVOINE. Mijnheer, daar is een man om u te spreken.

HARPAGON. Zeg hem dat ik belet heb, en laat hem op een anderen tijd terugkomen.

BRINDAVOINE. Hij zegt, dat hij geld brengt.

HARPAGON (*tot Marianne*). Neem mij niet kwalijk, ik kom dadelijk terug.

VEERTIENDE TOONEEL.

HARPAGON, MARIANNE, ELISE, KLEANT, VALERIUS, FROSINE, LA MERLUCHE.

LA MERLUCHE (*loopt Harpagon omver*). He! Mijnheer......

HARPAGON. Ik sterf.

KLEANT. Wat is er, vader? Heeft u zich zeer gedaan?

HARPAGON. Die schurk heeft zeker geld van mijne schuldenaars gekregen, om mij den hals te laten breken.

VALERIUS (*tot Harpagon*). Och, het zal van geene ernstige gevolgen zijn.

LA MERLUCHE (*tot Harpagon*). Mijnheer, neem mij niet kwalijk; ik dacht dat ik er heel goed aan deed met hier hard heen te loopen.

HARPAGON. Wat kom je hier doen, ezel?

LA MERLUCHE. Ik kom u zeggen, dat de paarden op nieuw beslagen moeten worden.

HARPAGON. Breng ze dan dadelijk naar den hoefsmid.

KLEANT. Terwijl ze beslagen worden, zal ik de *honneurs* wel voor u waarnemen, vader. Ik zal mejufvrouw in den tuin brengen, en er de ververschingen laten opzetten.

VIJFTIENDE TOONEEL.

HARPAGON, VALERIUS.

HARPAGON. Valerius, houd een oog in 't zeil, en zie als 't je blieft zooveel te redden als je kunt, dan kunnen wij dat aan den leverancier terugzenden.

VALERIUS. Ja wel, mijnheer.

HARPAGON (*alleen*). O onbeschaamde jongen! Wil je me dan volstrekt arm maken?

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

KLEANT, MARIANNE, ELISE, FROSINE.

KLEANT. Laat ons hier binnen gaan, dat zal beter zijn; er is niemand verdachts in de buurt, en wij kunnen vrij uit spreken.

ELISE. Ja, mejufvrouw, mijn broeder heeft mij in vertrouwen gesproken over de liefde, die hij voor u gevoelt. Ik weet welk een verdriet en welke onaangenaamheden zulke wederwaardigheden veroorzaken, en ik verzeker u met hartelijke genegenheid, dat ik belang stel in uw lot.

MARIANNE. Het is een zoete troost, u onder mijne belangstellende vriendinnen te mogen tellen, en ik smeek u, mejufvrouw, altijd deze edelmoedige vriendschap voor mij te blijven gevoelen, die het onaangename van mijn lot zoozeer kan verzachten.

FROSINE. Gij zijt beide toch inderdaad ongelukkige menschen, dat gij mij niet eerder in deze zaak gekend hebt. Ik zou deze onaangename ontmoeting voorkomen hebben, en ik zou wel gezorgd hebben, dat de zaken niet zoo ver gekomen waren, als ze nu gekomen zijn.

KLEANT. Wat zal ik u zeggen. Het noodlot heeft het zoo gewild. Maar, dierbare Marianne, welk besluit hebt gij nu genomen?

MARIANNE. Helaas, ben ik in staat besluiten te nemen? Kan ik, in mijne afhankelijkheid, iets anders doen dan wenschen vormen?

KLEANT. Zijn er voor mij in uw hart dan niets anders dan eenvoudige wenschen? Geen medelijden? Geene hulpvaardige goedheid? Geene werkdadige liefde?

MARIANNE. Wat zal ik u zeggen? Stel u in mijne plaats, en zie wat ik doen kan. Raad en beveel zelf, ik geef mij aan u over; en ik houd u voor te redelijk, dan dat gij van mij iets zoudt vorderen, dat strijdig is met eer en welvoegelijkheid.

KLEANT. Ach, wat blijft mij over, als gij mij verwijst naar datgene wat de stroeve regels van strenge eer en naauwlettende welvoegelijkheid mij toestaan?

MARIANNE. Maar wat wilt gij dat ik doen zal? Als ik al geneigd mogt wezen, veel voorbij te zien, wat men van ons vrouwen vordert, bedenk toch dat ik eene moeder heb. Zij heeft mij steeds met alle liefde opgevoed, en ik zou niet van mij kunnen verkrijgen haar verdriet aan te doen. Doe gij bij haar wat gij kunt; doe alle moeite om haar te winnen. Gij kunt zeggen en doen wat gij wilt; ik geef u vrijheid daartoe; en als het er slechts op aankomt mij ten uwen gunste te verklaren, wil ik haar gaarne alles belijden wat ik voor u gevoel.

KLEANT. Frosine, beste Frosine, wilt gij ons helpen?

FROSINE. Lieve hemel, dat behoeft gij niet te vragen! Met alle pleizier. Gij weet dat ik van natuur nog al meêgaande ben. Ik ben ook niet van staal of steen, en ik ben veel te teêrgevoelig om niet gaarne kleine diensten te bewijzen, als ik menschen zie, die elkaâr in eer en deugd liefhebben. Wat is er in dezen te doen?

KLEANT. Och toe. Bedenk u eens.

MARIANNE. Geef ons raad.

ELISE. Vind iets uit om te verbreken, wat gij in dezen reeds gedaan hebt.

FROSINE. Dat is moeijelijk genoeg. (*Tot Marianne.*) Uwe moeder is niet zoo onredelijk, en misschien zou men haar wel kunnen overhalen om de gift, die zij den vader had toegedacht,

aan den zoon te schenken. (*Tot Kleant.*) Maar het ergste van 't geval is, dat uw vader uw vader is.

KLEANT. Ja juist.

FROSINE. Ik wil maar zeggen, dat hij geweldig veel spijt zal gevoelen, als men toont dat men hem afwijst, en dat hij dan volstrekt niet gezind zal zijn, zijne toestemming tot uw huwelijk te geven. Als het goed was, moest de weigering van hem zelven komen, en wij zullen een middel moeten uitvinden om hem een weêrzin tegen u te doen krijgen.

KLEANT. Gij hebt gelijk.

FROSINE. Ja, ik heb gelijk, dat weet ik wel. Dat moest kunnen .....; maar hoe zullen we dat aanleggen ..... Wacht eens ..... Als wij eene vrouw hadden van zekeren leeftijd, die mijne bekwaamheden had, en zich goed genoeg kon houden om voor eene aanzienlijke dame door te gaan, met een mooijen naam van markiezin of vicomtesse uit Neder-Bretagne bij voorbeeld, dan zal ik slim genoeg zijn, om uw vader te doen gelooven dat het iemand is, die behalve aan vaste goederen honderd-duizend zilveren kroonen aan klinkende munt bezit; dat zij smoorlijk op hem verliefd is, en dat zij zijne vrouw zou willen worden, zelfs ten koste van haar geheele vermogen. Ik twijfel niet of daar zou hij ooren naar hebben. Want zie, hij houdt veel van u, maar nog meer van het geld; en als hij, door dit lokaas verblind, eenmaal naar uw zin een besluit heeft genomen, zal het er weinig meer op aankomen of hij later zijne dwaling ontdekt en naar de zaken van de markiezin naauwkeuriger wil onderzoeken.

KLEANT. Dat is goed verzonnen!

FROSINE. Laat mij maar begaan. Ik denk daar aan eene mijner kennissen, die juist goed voor ons zal zijn.

KLEANT. O, Frosine, ik zal u zoo dankbaar zijn, als gij de zaak in orde brengt. Maar, lieve Marianne, laten wij beginnen met uwe moeder over te halen; het is al veel als wij eerst dit

huwelijk verhinderen. Doe gij daartoe, wat ik u bidden mag, van uwe zijde al wat gij maar kunt. Maak gebruik van de magt, die hare vriendschap u op haar geeft; spaar geene dier welsprekende blikken, geene dier magtige woorden, die de hemel u in oog en mond gegeven heeft, en vergeet vooral niet die teedere uitdrukkingen, die smeekende gebeden en die roerende liefkozingen, waaraan niemand weêrstand kan bieden om u iets te weigeren.

MARIANNE. Ik zal alles doen wat ik kan, en ik zal niets vergeten.

TWEEDE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT, MARIANNE, ELISE, FROSINE.

HARPAGON (*ter zijde, zonder gezien te worden*). Drommels, mijn zoon kust de hand zijner aanstaande stiefmoeder, en zijne aanstaande stiefmoeder schijnt daar ook niet veel op tegen te hebben! Zou daar ook iets achter steken?

ELISE. Daar is vader!

HARPAGON. Het rijtuig is klaar; gij kunt uitrijden zoodra gij wilt.

KLEANT. Omdat u niet medegaat, vader, zal ik de dames wel geleiden.

HARPAGON. Neen, blijf hier, de dames zullen wel alleen gaan; ik heb u noodig.

DERDE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT.

HARPAGON. Welnu, ter zijde gesteld dat zij uwe stiefmoeder wordt, wat dunkt u van deze dame?

KLEANT. Hoe zij mij toelijkt?

HARPAGON. Ja, wat dunkt u van haar voorkomen, van hare houding, van hare schoonheid, van haar verstand?

KLEANT. Hm, hm.

HARPAGON. Nu?

KLEANT. Om u de waarheid te zeggen, zij is mij wel wat

tegen gevallen. Haar voorkomen is zeer koket, hare houding tamelijk links, hare schoonheid zeer middelmatig en haar verstand zeer gewoon. Geloof niet, vader, dat ik dit zeg om haar u tegen te maken, want stiefmoeder of niet, ik heb deze even lief als eene andere.

HARPAGON. Gij zeidet haar toch straks.....

KLEANT. Ik zeide haar straks eenige vleijende woorden uit uwen naam, maar het was om u pleizier te doen.

HARPAGON. Gij zoudet dus geene genegenheid voor haar gevoelen?

KLEANT. Ik? Volstrekt niet.

HARPAGON. Dat spijt mij, want dat werpt een plan omver, dat ik daar gemaakt had. Ik heb, toen ik haar zoo zag, over mijne jaren nagedacht, en ik heb begrepen dat men er nog al wat op te zeggen zou hebben als ik met zoo'n jong meisje trouwde. Daarom had ik mijn eerste plan laten varen, en daar ik haar heb laten vragen en ik haar mijn woord geschonken heb, wilde ik haar aan u hebben gegeven, als gij geen afkeer van haar hadt laten blijken.

KLEANT. Aan mij?

HARPAGON. Aan u.

KLEANT. Ten huwelijk?

HARPAGON. Ten huwelijk.

KLEANT. Hoor eens. Het is waar, dat zij niet bijzonder in mijn smaak valt; maar als u dat wil, vader, zal ik, om u pleizier te doen, besluiten haar te trouwen.

HARPAGON. Neen dat niet! Ik ben redelijker dan gij denkt, en ik wil uwe neiging volstrekt niet dwingen.

KLEANT. Zoo is het niet gemeend. Ter liefde van u, zal ik die overwinning op mij zelven behalen.

HARPAGON. Neen, neen, een huwelijk zonder genegenheid kan niet gelukkig zijn.

KLEANT. O vader, dat zal later misschien wel komen; men zegt toch dat de liefde dikwijls eene vrucht van het huwelijk is.

HARPAGON. Neen, van de zijde van den man moet men het op die wijze nooit wagen; dat heeft vaak treurige gevolgen, waarvan ik de schuld niet op mij wil laden. Als gij nu eenige genegenheid voor haar gevoeld hadt, enfin, dan had ik u in mijne plaats met haar laten trouwen; maar nu dat niet zoo is, zal ik mijn eerste plan volgen en haar zelf huwen.

KLEANT. Welnu, vader, als dat zoo is, dan moet ik u mijn hart blootleggen, dan moet ik u ons geheim mededeelen. Om u de waarheid te zeggen: ik bemin haar van het oogenblik af dat ik haar op eene wandeling gezien heb; ik was daar straks van plan om uwe toestemming tot een huwelijk te vragen, en werd slechts weërhouden door de mededeeling uwer voornemens en door de vrees om u te mishagen.

HARPAGON. Hebt gij reeds bezoeken bij haar afgelegd?

KLEANT. Ja, vader.

HARPAGON. Dikwijls?

KLEANT. Ja, nog al vaak.

HARPAGON. Heeft men u goed ontvangen?

KLEANT. Ja, zeer goed, maar zonder te weten wie ik was, en dat was straks de oorzaak van Marianne's verwondering.

HARPAGON. Hebt gij haar uwe liefde beleden, en gezegd dat gij plan hadt haar te huwen?

KLEANT. Zeker, en ik had er bij hare moeder zelfs iets van laten doorschemeren.

HARPAGON. Heeft zij uw voorstel voor hare dochter aangehoord?

KLEANT. Ja, zeer beleefd.

HARPAGON. En heeft het meisje nog al wat met u op?

KLEANT. Naar het mij voorkomt, moet ik gelooven, dat ik haar niet onverschillig ben.

HARPAGON (*ter zijde*). Ik ben wat blij dat ik dit geheim vernomen heb. Ik had het bij mij zelven ook al gedacht. (*Luid*). Nu mijn jongen, weet je hoe ik er over denk? Je moet er als je blieft aan denken om die liefde uit het hoofd te zetten,

en geene moeite meer doen om een meisje, dat ik voor mij begeer; en binnen kort trouwen met haar, die ik daarvoor bestemd heb.

KLEANT. Hoe vader, drijft u zoo den spot met mij! Wel nu, als de zaken zoo staan, verklaar ik u, dat ik de liefde, die ik voor Marianne gevoel, niet zal opgeven; dat er geen uiterste is, waartoe ik het niet zal laten komen om haar aan u te betwisten; en dat, als u de toestemming eener moeder voor u heeft, ik misschien nog andere hulptroepen kan vinden, die voor mij zullen strijden.

HARPAGON. Ha, schurk, durf je mij in den weg staan?

KLEANT. Dat doet u mij; ik heb de oudste brieven.

HARPAGON. Ben ik je vader niet? Ben je mij geen eerbied verschuldigd?

KLEANT. Dit zijn zaken, waarin de kinderen niet vóór de ouders behoeven te wijken, en de liefde kent niemand.

HARPAGON. Door een flink pak slagen zal je mij wel leeren kennen.

KLEANT. Al uwe bedreigingen geven niets.

HARPAGON. Gij zult van Marianne afzien.

KLEANT. Volstrekt niet.

HARPAGON. Geef mij eens dadelijk een stok.

VIERDE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT, JAKOB.

JAKOB. Heila, mijneheeren, wat is dat? Waar denkt u aan?

KLEANT. Daar lach ik wat meê.

JAKOB (*tot Kleant*). Och, mijnheer, bedaar toch!

HARPAGON. Zoo onbeschaamd tot mij te spreken.

JAKOB (*tot Harpagon*). Och, mijnheer!

KLEANT. Ik geef het niet op.

JAKOB (*tot Kleant*). Wat, tegen uw vader?

HARPAGON. Laat mij begaan.

JAKOB (*tot Harpagon*). Wat, tegen uw zoon! Als ik het nog was.

HARPAGON. Och Jakob, ik wil je zelf in deze zaak uitspraak laten doen, om je te toonen dat ik volkomen gelijk heb.

JAKOB. Dat is goed. (*Tot Kleant.*) Ga wat op zij.

HARPAGON. Ik bemin een meisje, dat ik wil huwen; en nu heeft die kwajongen de onbeschaamdheid haar ook te beminnen, en tegen mijn wil nog aanzoek te blijven doen om hare hand.

JAKOB. O, dan heeft hij ongelijk.

HARPAGON. Is het niet verschrikkelijk, dat een zoon de medeminnaar wil worden van zijn vader, en moet hij zich uit eerbied niet onthouden om mij in den weg te staan?

JAKOB. U heeft gelijk. Laat mij maar met hem spreken, en blijf u daar.

KLEANT (*tot Jakob, die naar hem toekomt*). Nu ja, omdat hij u tot scheidsman kiest, vind ik het goed; het kan mij ook niet schelen wie het is, en ik wil mij in onzen twist wel aan jou uitspraak houden, Jakob.

JAKOB. U doet mij zeer veel eer aan.

KLEANT. Ik ben verliefd op eene jonge dame, die aan mijne wenschen beantwoordt en die ook omtrent mij niet onverschillig is; en nu krijgt vader het in zijn hoofd om onze liefde te komen storen, door haar ook ten huwelijk te vragen.

JAKOB. Hij heeft zeer zeker ongelijk.

KLEANT. Is het geene schande om op zijn leeftijd nog aan trouwen te denken? Past het hem wel om nu nog verliefd te zijn, en moest hij dat maar niet aan jongelieden overlaten?

JAKOB. U heeft gelijk, het is al te gek. Laat ik hem eens even wat zeggen. (*Tot Harpagon.*) Uw zoon is zoo onhandelbaar niet, als u zegt, hij wil wel naar rede hooren. Hij zegt dat hij wel weet welken eerbied hij u verschuldigd is, dat hij slechts in de eerste hitte boos is geworden, en dat hij niet onwillig zal zijn zich te onderwerpen aan al wat u wil, als u

hem maar beter wil behandelen dan u doet, en hem iemand ten huwelijk geven, waarmede hij tevreden kan zijn.

HARPAGON. O, zeg hem, dat hij in dat geval alles van mij kan hopen, en dat ik hem de vrijheid geef behalve Marianne te kiezen, wie hij wil.

JAKOB. Laat mij maar begaan. (*Tot Kleant.*) Wel nu, uw vader is niet zoo onredelijk als gij zegt; en hij heeft mij betuigd dat het uwe opvliegendheid is, die hem boos heeft gemaakt, en dat hij slechts verstoord is over uwe wijze van handelen; en dat hij gaarne wil toestaan wat gij wenscht, als gij maar met zachtheid wilt te werk gaan, en hem de onderscheiding, den eerbied en de onderwerping wilt toonen, die een zoon aan zijn vader verschuldigd is.

KLEANT. O, Jakob, gij kunt hem verzekeren, dat als hij mij Marianne geeft ik altijd zeer leidzaam zal wezen, en dat ik nooit iets zal doen dan wanneer hij het goedvindt.

JAKOB (*tot Harpagon*). Dat is in orde; hij stemt toe in hetgeen gij zegt.

HARPAGON. Dat is uitmuntend.

JAKOB (*tot Kleant*). Alles is in orde; hij is tevreden met uwe beloften.

KLEANT. De hemel zij geprezen!

JAKOB. Heeren, u moet nu maar zamen spreken; u is het nu eens met elkaâr. U zou alleen gaan twisten, omdat u elkaâr niet verstond.

KLEANT. Beste Jakob, ik zal je mijn leven lang dankbaar zijn.

JAKOB. U heeft niet te danken, mijnheer.

HARPAGON. Je hebt mij veel genoegen gedaan, Jakob, en daarvoor verdien je eene belooning. (*Harpagon tast in zijn zak, Jakob steekt de hand uit; maar Harpagon krijgt slechts zijn zakdoek, en zegt:*) Ga nu heen, ik zal om je denken, dat beloof ik je.

JAKOB. Onderdanige dienaar.

VIJFDE TOONEEL.

HARPAGON, KLEANT.

KLEANT. Ik vraag u vergiffenis, vader, voor mijne drift.

HARPAGON. Dat is niets.

KLEANT. Ik verzeker u, dat ik er innig berouw over gevoel.

HARPAGON. En ik ben hartelijk blijde, dat gij wêer bedaard en verstandig zijt.

KLEANT. Wat zijt gij goed, dat gij mijn misslag zoo spoedig wilt vergeven!

HARPAGON. Men vergeeft den kinderen spoedig hunne afdwalingen, als zij weder hun pligt doen.

KLEANT. Hoe! Zijt gij volstrekt niet boos meer over mijne buitensporigheden!

HARPAGON. Dit is iets, waartoe gij mij brengt door de onderwerping en den eerbied, die gij nu weêr toont.

KLEANT. Ik verzeker u, vader, dat ik u tot in het graf voor al uwe goedheden zal danken.

HARPAGON. En ik beloof u, dat gij alles van mij kunt gedaan krijgen.

KLEANT. O, vader, ik heb u niets meer te vragen, u heeft mij meer dan genoeg geschonken, door mij Marianne te geven.

HARPAGON. Wat?

KLEANT. Ik zeg, vader, dat ik meer dan tevreden ben, en dat ik alles vind in de goedheid, die gij gehad hebt, van mij Marianne te geven.

HARPAGON. Wie praat er van, u Marianne te geven?

KLEANT. U, vader.

HARPAGON. Ik?

KLEANT. Zeker.

HARPAGON. Wat? En gij hebt beloofd, niet meer aan haar te zullen denken!

KLEANT. Ik niet meer aan haar denken?

HARPAGON. Ja.

KLEANT. Volstrekt niet.

HARPAGON. Hebt gij niet beloofd om van haar af te zien?

KLEANT. In tegendeel, ik bemin haar meer dan ooit.

HARPAGON. Wat, galgenstrop, begin je wêer?

KLEANT. Niets kan mij doen veranderen.

HARPAGON. Ik zal je wel krijgen, schurk!

KLEANT. Doe alles wat u wil.

HARPAGON. Ik verbied je om mij ooit weêr onder de oogen te komen.

KLEANT. Heel goed.

HARPAGON. Ik verstoot je.

KLEANT. Ga uw gang.

HARPAGON. Ik erken je niet meer voor mijn zoon.

KLEANT. Best.

HARPAGON. Ik onterf je.

KLEANT. Zooals u wil.

HARPAGON. En ik geef je mijn vloek.

KLEANT. Ik heb uwe giften niet noodig.

ZESDE TOONEEL.

KLEANT, LA FLÈCHE.

LA FLÈCHE (*komt uit den tuin met eene kassette*). O, mijnheer, ik vind u juist bij tijds. Kom eens gaauw meê.

KLEANT. Wat is er?

LA FLÈCHE. Volg mij, zeg ik; alles is in orde.

KLEANT. Wat dan toch?

LA FLÈCHE. Dat is iets voor u.

KLEANT. Wat dan?

LA FLÈCHE. Daar heb ik den heelen dag op geloerd.

KLEANT. Wat is dat dan?

LA FLÈCHE. De schat van uwen vader, dien ik ingepalmd heb.

KLEANT. Hoe heb je dat gedaan?

LA FLÈCHE. Dat zal ik u later zeggen. Maar nu voort, want ik hoor hem roepen.

ZEVENDE TOONEEL.

HARPAGON, *in de verte moord en brand roepende.*

Dieven! dieven! moord! moord! Regtvaardige hemel! Ik ben verloren, ik ben vermoord; men vermoordt mij, men heeft mij mijn geld ontstolen. Wie kan dat wezen? Waar is hij gebleven? Waar is hij? Waar zit hij? Hoe moet ik hem vinden? Waar zal ik gaan? Waar moet ik blijven? Is hij daar niet? Is hij hier niet? Wie is dat? Hier. (*Zich zelven bij den arm grijpende.*) Schurk, geef mij mijn geld terug..... O, ik ben het zelf.... Mijn hoofd loopt mij om, ik weet niet waar ik ben, of wie ik ben, of wat ik doe. Helaas, mijn arme geldje, mijn arme geldje, mijn beste vrind, men heeft mij van u beroofd! en omdat ze mij u ontnomen hebben, heb ik mijn steun, mijn troost, mijne vreugde verloren; alles is voor mij voorbij, en ik heb hier op aarde niets meer te doen. Zonder u kan ik niet leven. Het is gedaan, ik kan niet meer, ik sterf, ik ben dood, ik ben begraven. Is er dan niemand, die mij tot het leven wil terugroepen, door mij mijn lieve geld weêr te geven of door mij te zeggen wie het gestolen heeft? Hé! wat zeg je? O daar is niemand? Die het gedaan heeft moet wel naauwkeurig het uur hebben uitgekozen, en juist hebben ze 't oogenblikje genomen, toen ik met mijn schurk van een zoon praatte.

Ik ga heen. Ik ga het geregt halen. Ik zal het heele huis in 't verhoor laten nemen: en meiden, en knechts, en zoon, en dochter, en mij zelven. Wat staan daar een menschen! Ieder, dien ik aanzie, komt mij verdacht voor, ik denk overal den dief

te zien. Hé! waar praat je daar van? Van hem die mij bestolen heeft? Welk geraas maken ze daar? Is de dief daar? Ik bid je als je iets van den dief weet, zeg het mij dan. Is hij daar niet bij u? Ze kijken mij allemaal aan en beginnen te lagchen. Je zult zien dat ze medepligtig zijn aan den diefstal, die bij mij gepleegd is. Kom gaauw, kommissarissen, militairen, dienders, gevangenbewaarders, regters, pijnbanken, galgen en beulen. Ik zal ze allen laten ophangen, en als ik mijn geld niet weêr krijg, hang ik mij zelven ook op.

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

HARPAGON, EEN KOMMISSARIS VAN POLICIE.

DE KOMMISSARIS. Laat mij maar begaan; ik weet, goddank, wat ik doen moet. Het is niet voor 't eerst dat ik mij bezig houd om diefstallen te ontdekken; ik wilde dat ik zooveel zakken louis d'ors had, als ik al menschen heb laten ophangen.

HARPAGON. Alle magistraten hebben er belang bij om deze zaak onder handen te nemen; en als men mij mijn geld niet terug bezorgt, zal ik de regtbank aanklagen.

DE KOMMISSARIS. Wij moeten alle vereischte vervolgingen in het werk stellen. Gij zegt dat er in deze kassette was....?

HARPAGON. Tien-duizend kroonen.

DE KOMMISSARIS. Tien duizend-kroonen!

HARPAGON. Tien-duizend kroonen.

DE KOMMISSARIS. Dat is een belangrijke diefstal.

HARPAGON. Geene straf is zwaar genoeg voor deze ontzettende misdaad; en als zij ongestraft blijft, zullen zelfs de heiligste dingen niet meer veilig zijn.

DE KOMMISSARIS. In welke geldstukken was die som?

HARPAGON. In goede louis d'ors en wigtige pistolen.

DE KOMMISSARIS. Wien verdenkt gij van dezen diefstal?

HARPAGON. Iedereen; en ik verlang dat gij de geheele stad en de voorsteden gevangen zet.

DE KOMMISSARIS. Ik raad u ten ernstigste aan, niemand bang te maken, maar zachtjes aan te trachten eenige bewijzen te krijgen; daarna kunnen wij met gestrengheid middelen in 't werk stellen tot herkrijging der u ontnomen gelden.

TWEEDE TOONEEL.

HARPAGON, DE KOMMISSARIS, JAKOB.

JAKOB (*op den achtergrond; hij keert terug naar den kant van waar hij gekomen is*). Ik ga wêer heen. Ze moeten hem dadelijk kelen, ze moeten hem de pooten schroeijen, hem in kokend water leggen, en hem aan den zolder ophangen.

HARPAGON (*tot Jakob*). Wien? Den man, die mij bestolen heeft?

JAKOB. Ik spreek van een speenvarkentje, dat uw hofmeester mij daar juist gezonden heeft, en dat ik eens naar mijn eigen smaak zal gereed maken.

HARPAGON. Daar is hier geen sprake van, die mijnheer daar heeft u wat anders te vragen.

DE KOMMISSARIS (*tot Jakob*). Ontstel maar niet; ik ben de man niet, die je te schande zal maken; alles zal zachtjes in zijn werk gaan.

JAKOB. Komt mijnheer hier ook souperen?

DE KOMMISSARIS. Je moet hier nu niets voor je meester verbergen, mijn vriend.

JAKOB. Neen zeker niet, mijnheer, ik zal u al toonen wat ik kan, en ik zal u zoo goed onthalen als mogelijk is.

HARPAGON. Dat is de zaak hier niet.

JAKOB. Als ik u niet zoo goed onthaal als ik wel zou willen, is het de schuld van uw hofmeester, die mij met de schaar zijner zuinigheid de vleugels gekort heeft.

HARPAGON. Ellendeling! Er is hier wel wat anders te doen

dan te souperen, en ik wil dat je wat zegt van het geld, dat ze me afgestolen hebben.

JAKOB. Hebben ze u geld afgestolen?

HARPAGON. Ja, schurk, en ik zal je laten hangen, als je 't me niet weêrom geeft.

DE KOMMISSARIS (*tot Harpagon*). Mijn hemel, doe hem toch geen kwaad. Ik zie aan zijn gezigt, dat het een eerlijke vent is, en dat u hem niet in de gevangenis behoeft te zetten, om te hooren wat u wil weten. (*Tot Jakob.*) Ja, mijn vriend, als je ons de waarheid bekent, zal je geen leed geschieden en zal je door je meester beloond worden. Men heeft hem van daag zijn geld afgestolen, en je weet ongetwijfeld eenige inlichtingen omtrent deze zaak.

JAKOB (*zacht ter zijde*). Dat ontbrak mij juist om mij op den hofmeester te wreken. Sedert hij hier in huis gekomen is, is hij de gunsteling; men hoort slechts naar zijn raad; en ik heb die stokslagen van straks nog niet vergeten.

HARPAGON. Wat heb je te pruttelen?

DE KOMMISSARIS (*tot Harpagon*). Laat hem begaan, hij maakt zich klaar om u tevreden te stellen; ik heb u immers wel gezegd, dat het een eerlijke vent is.

JAKOB. Mijnheer, als ik u de waarheid moet zeggen, dan geloof ik dat uw lieve hofmeester u die kool gestoofd heeft.

HARPAGON. Valerius?

JAKOB. Ja.

HARPAGON. Hij, die mij zoo'n best mensch toeschijnt?

JAKOB. Ja, hij. Ik geloof dat hij u bestolen heeft.

HARPAGON. En waarom geloof je dat?

JAKOB. Waarom?

HARPAGON. Ja.

JAKOB. Dat geloof ik . . . omdat ik het geloof.

DE KOMMISSARIS. Maar het is noodig de bewijzen, die je hebt, mede te deelen.

HARPAGON. Heb je hem gezien digt bij de plaats, waar ik mijn geld verborgen had?

JAKOB. Ja juist. Waar was uw geld?

HARPAGON. In den tuin.

JAKOB. Juist, ik heb hem ook in den tuin gezien. En waar was dat geld in?

HARPAGON. In eene kassette.

JAKOB. Daar heb je 't al. Ik heb hem met eene kassette gezien.

HARPAGON. En hoe zag die kassette er uit? Dan kan ik wel weten of het de mijne is.

JAKOB. Hoe zij er uitziet?

HARPAGON. Ja.

JAKOB. Ze ziet er uit..... Ze ziet er uit als eene kassette.

DE KOMMISSARIS. Dat spreekt. Maar beschrijf haar een beetje.

JAKOB. Het is eene groote kassette.

HARPAGON. Die men mij ontstolen heeft is klein.

JAKOB. Nu ja, zij is klein, als men dat zoo wil nemen; maar ik noem haar groot om hetgeen er in zit.

DE KOMMISSARIS. En wat voor kleur heeft zij?

JAKOB. Wat voor kleur?

DE KOMMISSARIS. Ja.

JAKOB. De kassette is......, zij is zoo....., och.... zoo'n kleur.... als... Help u mij eens.

HARPAGON. Wat?

JAKOB. Is zij niet rood?

HARPAGON. Neen, grijs.

JAKOB. Nu, ja, grijsachtig rood, dat wilde ik zeggen.

HARPAGON. Daar valt niet aan te twijfelen, zij is het zeker. Schrijf op mijnheer, noteer zijne verklaring. Regtvaardige hemel! in wien zal men voortaan nog vertrouwen kunnen stellen? Men kan op niets meer vertrouwen; en ik begin te gelooven, dat ik mij zelven zou kunnen bestelen.

JAKOB (*tot Harpagon*). Mijnheer, daar komt hij aan. Zeg u hem nu maar niet, dat ik het u gezegd heb.

DERDE TOONEEL.

HARPAGON, DE KOMMISSARIS, VALERIUS, JAKOB.

HARPAGON. Kom hier, beken de schandelijkste daad, den afschuwelijksten aanslag, die ooit bedreven is.

VALERIUS. Wat blieft u, mijnheer?

HARPAGON. Wat, schurk, kleur je niet eens over je misdaad?

VALERIUS. Welke misdaad? Ik weet van geen misdaad.

HARPAGON. Weet je van geen misdaad, bedrieger! als of je niet wist, wat ik bedoel! Probeer maar niet om het te verbergen; de zaak is ontdekt, en ze hebben mij alles gezegd. Zóó misbruik te maken van mijne goedheid, en zich bij mij in te dringen, enkel om mij te verraden en mij op deze wijze te betrekken!

VALERIUS. Nu dan, mijnheer, als men u alles ontdekt heeft, zal ik maar geene omwegen zoeken of de zaak ontkennen.

JAKOB (*ter zijde*). Drommels, zou ik het geraden hebben, zonder het te weten?

VALERIUS. Het was mijn plan, er u over te spreken, en ik wilde daartoe een gunstig oogenblik afwachten, maar nu 't zoover is, smeek ik u om niet boos te worden en mijne verdediging aan te hooren.

HARPAGON. En wat is dan je verdediging, dief, eerlooze schurk?

VALERIUS. O, mijnheer, die namen heb ik niet verdiend. Het is waar, ik heb u niet goed behandeld; maar mijn misslag is toch vergeeflijk.

HARPAGON. Wat, vergeeflijk? Zoo'n opligterij, zoo'n schurkenstreek?

VALERIUS. Lieve hemel, wordt niet boos. Als u mij gehoord zal hebben, zal u zien dat het kwaad zoo erg niet is als u het maakt.

HARPAGON. Niet zoo erg als ik het maak! Wat! mijn bloed, mijn leven, galgenaas!

VALERIUS. Uw bloed, mijnheer, is in geene slechte handen gevallen. Ik ben van eene familie, die haar niet onteert; en hierin is niets of ik kan het weêr goed maken.

HARPAGON. Dat is ook wel heel zeker mijne bedoeling, en je zult me weêrgeven, wat je me ontnomen hebt.

VALERIUS. Uwe eer zal volkomen voldoening erlangen, mijnheer.

HARPAGON. Daar komt geene eer bij te pas. Maar, zeg mij eens, wie heeft je tot die daad bewogen?

VALERIUS. Hoe kunt u dat nog vragen?

HARPAGON. Ja zeker vraag ik dat.

VALERIUS. De God, die verontschuldigingen inbrengt voor alles wat hij laat doen: de Liefde.

HARPAGON. De liefde?

VALERIUS. Ja.

HARPAGON. Eene mooije liefde! Waarachtig, eene mooije liefde, die liefde voor mijne louis d'or's!

VALERIUS. Neen, mijnheer, uwe rijkdommen hebben mij niet verlokt, die hebben mij niet verblind; en ik verklaar dat ik niets van al uwe goederen begeer, als u mij maar laat houden wat ik nu bezit.

HARPAGON. Neen, voor den duivel niet, dat zal ik je niet laten houden. Maar heb je nu ooit zoo'n onbeschaamdheid gezien, het gestolen goed te willen houden!

VALERIUS. Noemt u dat een diefstal?

HARPAGON. Waarachtig noem ik dat een diefstal! Zoo'n schat.

VALERIUS. Het is een schat, dat is waar, en zeker de kostbaarste, die u heeft; maar als u dien aan mij geeft, is hij toch

niet verloren. Ik smeek u op mijne knieën, laat mij dien kostbaren schat houden; en als u wel wil doen, zal u mij die bede toestaan.

HARPAGON. Neen zeker niet. 't Zou wat mooi's zijn!

VALERIUS. Wij hebben elkander wederkeerig trouw beloofd, en wij hebben gezworen elkander nooit te verlaten.

HARPAGON. Een mooije eed, eene aardige gelofte!

VALERIUS. Ja, wij hebben ons verbonden om eeuwig elkander toe te behooren.

HARPAGON. Dat zal ik je toch wel beletten, dat verzeker ik je.

VALERIUS. Alleen de dood kan ons scheiden.

HARPAGON. Dan moet je toch wel duivels verzot wezen op mijn geld!

VALERIUS. Ik heb u reeds gezegd, mijnheer, dat het geene geldzucht was, die mij zoo heeft doen handelen. Niet de drijfveren die gij vermoedt hebben mij beheerscht; maar eene edeler drangreden heeft mij dit besluit doen nemen.

HARPAGON. Je zult zien, dat hij uit Christelijke liefde mijn goed wil hebben. Maar ik zal er orde op stellen, en, eervergeten schurk, het geregt zal wel uitspraak doen.

VALERIUS. U kan doen zoo als u wil, en ik ben gereed om alles te verdragen; maar ik bid u, ten minste te gelooven, dat als er kwaad geschied is, ik de eenige ben, die gestraft moet worden, en dat uwe dochter in dit alles geheel onschuldig is.

HARPAGON. Dat wil ik waarlijk wel gelooven; het zou al heel vreemd wezen, als mijne dochter medepligtig was aan die misdaad. Maar ik wil mijn goed weêr hebben, en ik wil weten, waar gij haar gebragt hebt.

VALERIUS. Ik? ik heb haar niet weggebragt; zij is nog hier.

HARPAGON (*ter zijde*). O, mijne dierbare kassette. (*Luid.*) Is zij mijn huis nog niet uit?

VALERIUS. Neen, mijnheer!

HARPAGON. Dus wou je niet met haar op den loop gaan?

VALERIUS. Ik met haar op den loop gaan! O, gij doet haar onregt aan, en mij ook. Slechts eene zuivere, onschuldige liefde bezielt mij voor haar.

HARPAGON (*ter zijde*). Van onschuldige liefde bezield voor mijne kassette!

VALERIUS. Liever zou ik sterven dan haar eenige beleedigende gedachte openbaren; zij is daartoe te goed en te deugdzaam.

HARPAGON (*ter zijde*). Mijne kassette te deugdzaam!

VALERIUS. Al mijne wenschen hebben er zich toe bepaald, haar bijzijn te genieten, en de hartstogt, dien hare schoone oogen mij hebben ingeboezemd, is door niets schuldigs ontheiligd.

HARPAGON (*ter zijde*). De schoone oogen van mijne kassette! Hij spreekt van haar als een minnaar van zijn meisje.

VALERIUS. Klaudina is met de geheele toedragt der zaak bekend, mijnheer, en zij kan getuigen........

HARPAGON. Wat! is de meid medepligtig in deze zaak?

VALERIUS. Ja, mijnheer, zij is getuige geweest van onze verbindtenis, en eerst nadat zij overtuigd was van de zuiverheid mijner bedoelingen, heeft zij mij geholpen om uwe dochter over-te halen mij hare hand te geven, en de mijne aan te nemen.

HARPAGON. Wat? (*Ter zijde.*) Zou de vrees voor de justitie hem gek maken? (*Tot Valerius.*) Wat babbel je nu weêr van mijne dochter?

VALERIUS. Ik zeg, mijnheer, dat ik alle mogelijke moeite heb gehad om van hare schroomvalligheid te verkrijgen wat mijne liefde wilde.

HARPAGON. De schroomvalligheid van wie?

VALERIUS. Van uwe dochter; en eerst gisteren heb ik haar kunnen bewegen om onze wederzijdsche trouwbeloften te onderteekenen.

HARPAGON. Heeft mijne dochter u eene trouwbelofte geteekend?

VALERIUS. Ja, mijnheer, even als ik er van mijne zijde eene aan haar geteekend heb.

HARPAGON. O hemel, nieuwe schande!

JAKOB (*tot den kommissaris*). Schrijf dat op, mijnheer, schrijf dat op.

HARPAGON. Verergering van kwaad, overmaat van wanhoop! (*Tot den kommissaris.*) Kom, mijnheer, doe uw pligt, en maak proces-verbaal tegen hem op als dief en verleider.

JAKOB. Als dief en verleider.

VALERIUS. Dat zijn namen, die ik niet verdien; en als men zal weten, wie ik ben......

VIERDE TOONEEL.

HARPAGON, ELISE, MARIANNE, VALERIUS, FROSINE, JAKOB, DE KOMMISSARIS.

HARPAGON. O, goddelooze meid, een vader als ik ben onwaardig! Breng je zoo de lessen, die ik je gegeven heb, in beoefening! Je schenkt je liefde aan een eerloozen dief, en verpandt je trouw zonder mijne toestemming? Maar gij hebt beiden buiten den waard gerekend. (*Tot Elise.*) Vier dikke muren zullen mij voor jou gedrag instaan; (*tot Valerius*) en eene goede galg zal jou, eervergeten schurk, voor je onbeschaamdheid straffen.

VALERIUS. Uwe drift zal het vonnis niet uitspreken, en men zal mij ten minste hooren voor men mij veroordeelt.

HARPAGON. Ik vergis me. Neen geene galg; je zult levend geradbraakt worden.

ELISE (*knielt voor Harpagon*). O vader, ik bid u, wees menschelijker; handel niet met al de gestrengheid der vaderlijke magt. Laat u niet door uwe drift medeslepen, en geef u den tijd om na te denken over hetgeen gij doen wilt. Geef u de moeite hem, door wien gij u beleedigd acht, beter te leeren

kennen. Hij is geheel anders dan gij hem beoordeelt, en gij zult minder vreemd vinden, dat ik mij aan hem heb overgegeven, als gij zult weten, dat gij mij reeds lang niet meer hebben zoudt, als hij er niet geweest was. Ja, vader, hij heeft mij met doodsgevaar uit het water gered. Hem zijt gij het leven verschuldigd van de dochter, die.....

HARPAGON. Dat beteekent niets; voor mijn part had hij beter gedaan met u te laten verdrinken, dan te doen wat hij gedaan heeft.

ELISE. O vader, ik bezweer u bij uwe vaderlijke liefde, om mij.....

HARPAGON. Neen, neen, ik wil niets hooren; het regt moet zijn loop hebben.

JAKOB (*ter zijde*). Je zult me die stokslagen duur betalen!

FROSINE (*ter zijde*). Dat is een moeijelijk geval!

VIJFDE TOONEEL.

ANSELMUS, HARPAGON, ELISE, MARIANNE, FROSINE, VALERIUS, DE KOMMISSARIS, JAKOB.

ANSELMUS. Wat scheelt u, mijnheer Harpagon? U is geheel ontroerd.

HARPAGON. O, mijnheer Anselmus, ik ben de ongelukkigste aller menschen, en er is heel wat te doen om het kontrakt, dat gij komt sluiten. Men grieft mij doodelijk in mijne bezittingen en in mijne eer; en daar staat een verrader, een booswicht, die de heiligste regten heeft geschonden, die onder den naam van bediende bij mij is binnengedrongen om mijn geld te stelen en mijne dochter te verleiden.

VALERIUS. Wie denkt er over het geld, waarvan gij babbelt?

HARPAGON. Ja, zij hebben elkander trouw beloofd. Dat is eene beleediging voor u, mijnheer Anselmus; en *gij* moet u

partij verklaren tegen hem, en *gij* moet, op uwe kosten, in regten alle vervolgingen tegen hem instellen, om zijne onbeschaamdheid te straffen.

ANSELMUS. Het is mijn plan niet, met geweld te trouwen; ik maak geene aanspraak op een hart, dat niet meer vrij is; maar gaarne wil ik uwe belangen behartigen als of het mijne eigene waren.

HARPAGON. Die mijnheer daar is een beste kommissaris van politie, die, naar hij mij gezegd heeft, in geen enkel opzigt de pligten van zijn ambt zal vergeten. (*Tot den kommissaris op Valerius wijzende.*) Teeken alles ten zijnen laste op, mijnheer, maar alles zoo krimineel mogelijk.

VALERIUS. Ik begrijp niets van de misdaad, welke men mij ten laste kan leggen om de liefde, die ik uwe dochter toedraag; noch van de straf, waartoe gij denkt dat ik om deze verbindtenis kan veroordeeld worden, als men zal weten wie ik ben.

HARPAGON. Ik lach wat met die praatjes; de wereld is tegenwoordig vol van adellijke schurken en bedriegers, die zich hunne onbekendheid ten nutte maken en onbeschaamd den eersten den besten beroemden naam aannemen, die hun in de gedachte komt.

VALERIUS. Weet, dat ik het verre beneden mij zou achten, te pralen met iets dat mij niet toekomt, en dat geheel Napels omtrent mijne geboorte getuigenis kan afleggen.

ANSELMUS. Heel goed! Wees echter maar voorzigtig met uwe woorden. Gij waagt hier meer dan gij denkt, want gij spreekt in tegenwoordigheid van iemand, die Napels door en door kent, en die zeer goed uwe vertelseltjes zal kunnen beoordeelen.

VALERIUS (*met edelen trots zijn hoed opzettende*). Ik ben de man niet om voor iets te vreezen; en als Napels u bekend is, moet gij weten wie don Thomas d' Alburci was.

ANSELMUS. Dat weet ik zeer goed, en weinigen hebben hem zoo van nabij gekend als ik.

HARPAGON. Ik geef even weinig om don Thomas, als om don Martin.

(*Harpagon twee kaarsen ziende branden, blaast er eene uit.*)

ANSELMUS. Eilieve, laat hem uitspreken; wij zullen zien, wat hij zeggen wil.

VALERIUS. Ik wil zeggen, dat hij mij het leven gegeven heeft.

ANSELMUS. Hij?

VALERIUS. Ja.

ANSELMUS. Kom, kom, gij schertst, bedenk een ander vertelsel dat beter opgaat, en waan niet u door deze leugen te redden.

VALERIUS. Kies uwe woorden anders. Het is geene leugen, en ik zeg niets, dat ik niet gemakkelijk kan bewijzen.

ANSELMUS. Wat! durft gij beweren, dat gij de zoon zijt van don Thomas d' Alburci.

VALERIUS. Ja, dat durf ik, en ik ben gereed deze waarheid tegen iedereen vol te houden.

ANSELMUS. Welk eene verfoeijelijke onbeschaamdheid! Verneem dan tot uwe beschaming, dat de man van wien gij spreekt minstens zestien jaren geleden met vrouw en kinderen op zee omkwam, toen hij hun leven wilde redden voor de wreede vervolgingen, die de onlusten in Napels vergezelden, en die oorzaak waren dat vele edele familiën het land verlieten.

VALERIUS. Zeer waar. Maar verneem tot uwe beschaming, dat zijn zevenjarige zoon met een bediende door een Spaansch schip gered werd; en dat die zoon degene is, die tot u spreekt. Verneem, dat de kapitein van dat schip, door mijn lot getroffen, vriendschap voor mij opvatte; dat hij mij als zijn eigen zoon liet opvoeden, en dat ik in krijgsdienst trad zoodra ik daartoe in staat was; dat ik eerst onlangs vernam dat mijn vader niet dood is, zooals ik tot nog toe geloofd had; dat ik hier komende om hem te zoeken, door eene wonderbare besturing des hemels de aanvallige Élise zag; dat dit zien mij

een slaaf harer bekoorlijkheden maakte; en dat de hevigheid van mijne liefde en de gestrengheid van haren vader mij deden besluiten om te trachten toegang tot haar huis te krijgen, en een ander uit te zenden om mijn vader te zoeken.

ANSELMUS. Maar welke bewijzen kunt gij bijbrengen, om ons te overtuigen dat het geene fabel is, die gij op eene waarheid gegrond hebt?

VALERIUS. De Spaansche kapitein; een kachet van robijn, dat vroeger mijnen vader toebehoorde; een agaatsteenen armband, dien moeder mij om den arm had gedaan, en de oude Pedro, de knecht, die met mij gered werd.

MARIANNE. Na al het door u gesprokene kan ik verzekeren, dat gij de waarheid zegt, en alles toont mij duidelijk dat gij mijn broeder zijt.

VALERIUS. Gij, mijne zuster!

MARIANNE. Ja. Ik ontroerde van het eerste oogenblik dat gij spraakt; en wat zal moeder blij zijn u te zien, zij heeft mij duizendmaal over de ongelukken onzer familie gesproken. De hemel deed ons bij dien noodlottigen schipbreuk ook niet omkomen; wij behielden het leven ten koste onzer vrijheid, en zeeroovers redden mij en mijne moeder, terwijl wij op een wrak van ons schip voortdreven. Na tien jaren slavernij gaf een gelukkig toeval ons de vrijheid weder, en wij keerden naar Napels terug, waar wij al onze bezittingen verkocht vonden, zonder dat wij er eenig berigt van vader konden inwinnen. Wij gingen verder naar Genua, waar moeder eenig geld van eene nalatenschap bijeenzamelde; en van daar de wreede onregtvaardigheid harer bloedverwanten ontvlugtende, kwam zij hier om haar leven al kwijnende voort te slepen.

ANSELMUS. O hemel, hoe groot zijn de teekenen uwer magt, en hoe duidelijk toont Gij, dat Gij alleen wonderen doet! Omhelst mij, kinderen, en verheugt u met uwen vader.

VALERIUS. Zijt gij onze vader?

MARIANNE. Gij degene, dien moeder zoo lang beweend heeft?

ANSELMUS. Ja, mijne dochter, ja, mijn zoon, ik ben don Thomas d' Alburci, dien de hemel uit de golven redde met al het geld dat hij bij zich had; en die, na u zestien jaren dood gewaand te hebben, zich voorstelde om, na lang reizen, door het huwelijk met een zacht en verstandig meisje troost in een nieuw huiselijk leven te vinden. De onzekerheid of men mij te Napels het leven wel zou laten, heeft mij voor altijd die plaats vaarwel doen zeggen; en toen ik middelen had gevonden om wat ik nog bezat te verkoopen, heb ik mij hier neêrgezet, waar ik onder den naam van Anselmus de rampen heb willen ontwijken van den anderen naam, die mij zooveel leed berokkend heeft.

HARPAGON (*tot Anselmus*). Is dat uw zoon?

ANSELMUS. Ja.

HARPAGON. Dan houd ik u voor aansprakelijk om mij de tien-duizend kroonen te betalen, die hij mij ontstolen heeft.

ANSELMUS. Hij u bestelen?

HARPAGON. Ja, hij.

VALERIUS. Wie zegt dat?

HARPAGON. Jakob.

VALERIUS (*tot Jakob*). Zeg jij dat?

JAKOB. U ziet wel, dat ik niets zeg.

HARPAGON. Jawel, mijnheer de kommissaris heeft zijne getuigenis gehoord.

VALERIUS. Kunt gij gelooven, dat ik in staat ben tot zulk eene lage daad?

HARPAGON. In staat of niet in staat, ik wil mijn geld weêr hebben.

ZESDE TOONEEL.

HARPAGON, ANSELMUS, ELISE, MARIANNE, KLEANT, VALERIUS, FROSINE, DE KOMMISSARIS, JAKOB, LA FLÈCHE.

KLEANT. Verontrust u niet, vader, en beschuldig niemand. Ik heb iets van uwe kassette vernomen, en ik kom u zeggen, dat, als u wil besluiten mij met Marianne te laten huwen, uw geld u zal worden teruggegeven.

HARPAGON. Waar is het?

KLEANT. Maak u niet ongerust. Het is op eene veilige plaats, en alles hangt slechts van mij af. U moet maar zeggen waartoe u besluit; ü kan kiezen: Marianne aan mij geven of uwe kassette verliezen.

HARPAGON. Is er nog niets uitgenomen?

KLEANT. Niets. Bedenk nu maar of het uw plan is, dit huwelijk goed te keuren en uwe toestemming te voegen bij die harer moeder, die haar de vrijheid geeft, tusschen ons beiden eene keuze te doen.

MARIANNE (*tot Kleant*). Maar gij weet nog niet, dat die toestemming niet voldoende is, en dat de hemel (*op Valerius wijzende*) mij met een broeder ook een vader (*op Anselmus wijzende*) weêr geschonken heeft, wiens toestemming wij ook moeten erlangen.

ANSELMUS. De hemel heeft mij niet aan u teruggegeven, kinderen, om aan uwe wenschen in den weg te staan. Mijnheer Harpagon, gij begrijpt wel dat de keuze van een jong meisje eerder op den zoon dan op den vader zal vallen. Laat u dus niet zeggen wat gij wel weet, en geef, zooals ik, uwe toestemming tot dit dubbele huwelijk.

HARPAGON. Als u mij raad wil geven, moet ik mijne kassette weêrzien.

KLEANT. Die zal u ongeschonden weêrzien.

HARPAGON. Maar ik heb geen geld om mijne kinderen mede ten huwelijk te geven.

ANSELMUS. Welnu, ik heb genoeg, maak u daar niet ongerust over.

HARPAGON. Zal u dan alle kosten van die twee huwelijken betalen?

ANSELMUS. Jawel, dat neem ik op mij. Zijt gij nu tevreden?

HARPAGON. Ja, als u mij voor de bruiloft een nieuw pak kleêren laat maken.

ANSELMUS. Goed. Laat ons nu vrolijk zijn op dezen gelukkigen dag.

DE KOMMISSARIS. Heila, mijneheeren! Bedaar als 't u blieft. Wie zal mij mijne acten betalen?

HARPAGON. Wij hebben niets met je acten te maken.

DE KOMMISSARIS. Maar ik heb geen trek om ze voor niets gemaakt te hebben.

HARPAGON (*op Jakob wijzende*). Tot belooning heb je daar een kerel om op te hangen.

JAKOB. Och hemel, wat moet ik dan toch doen? Ik krijg stokslagen omdat ik de waarheid zeg, en ze willen mij ophangen omdat ik lieg.

ANSELMUS. Kom, mijnheer Harpagon, u moet hem die leugen nu maar vergeven.

HARPAGON. Zal u dan den kommissaris betalen?

ANSELMUS. Ja. Kom, laat ons nu spoedig uwe moeder deelgenoot van onze vreugde maken.

HARPAGON. En ik, ik ga gaauw mijne kassette nazien.

SCHILLER,

DE ZAMENZWERING

VAN

FIESCO TE GENUA.

REPUBLIKEINSCH TREURSPEL.

PERSONEN.

ANDREAS DORIA, doge van Genua. Een eerwaardig grijsaard van 80 jaar. Levendig van karakter. Zijn hoofdtrek: waardigheid en strenge, gebiedende kortheid.

GIANETTINO DORIA, neef van eerstgenoemde. Troonsopvolger. Een man van 26 jaar. Ruw en terugstootend in spraak, houding en omgang. Onbeleefd en trotsch. Zijn voorkomen ongunstig.

(*Beide Doria's dragen scharlaken.*)

FIESCO, graaf van Lavagna. Het hoofd der zamenzwering. Een slank en schoon man van 23 jaar — fier en wellevend — vriendelijk maar ontzag inboezemende — hoffelijke manieren met bijtenden spot.

(*Alle edelen zijn in het zwart. De kleeding is geheel Oud-Duitsch.*)

VERRINA, republikeinsch zamenzweerder. Een man van 60 jaar. Zwaarmoedig, ernstig en geheimzinnig. Scherp geteekende trekken.

BOURGOGNINO, zamenzweerder. Een jongeling van 20 jaar. Edel en aangenaam van uiterlijk. Fier, voortvarend en ongekunsteld.

CALCAGNO, zamenzweerder. Een bleeke, magere wellusteling, 30 jaar oud. Zijn voorkomen: innemend en stout.

SACCO, zamenzweerder. Een man van 45 jaar. Alledaagsch mensch.

LOMELLINO, de vertrouwde van Gianettino. Een droog hoveling.

ZENTURIONE,
ZIBO,
ASSERATO, } onvergenoegden.

ROMANO, schilder. Vrijmoedig, eenvoudig en fier.

MULEY HASSAN, een Moor uit Tunis. Zijne afkomst in geen enkel opzigt verloochenende. Eene opmerkelijke vereeniging van spitsboeverij en onbezorgde vrolijkheid spreekt uit zijne gelaatstrekken.

DUITSCHERS VAN DE HERTOGELIJKE LIJFWACHT, eerlijk en eenvoudig. Trouw en dapper.

DRIE OPROERIGE BURGERS.

LEONORE, echtgenoote van Fiesco, 18 jaar oud. Bleek en slank. Teêr en fijngevoelig. Meer lief dan schoon. Haar gelaat drukt dweepende droefgeestigheid uit. Zij is in het zwart gekleed.

JULIA, GRAVIN WEDUWE IMPÉRIALI, zuster van Doria. Eene vrouw van 25 jaar. Groot en zwaar. Trotsch en behaagziek. Schoonheid door grilligheid bedorven. In het oogloopend schoon gevormd en toch niet bevallig. Uit hare gelaatstrekken spreekt een kwaadaardig karakter met bijtenden spot. Zij is in het zwart gekleed.

BERTHA, dochter van Verrina. Een onschuldig meisje.

ROSA, ARABELLA, } kameniers van Leonore.

EDELEN, BURGERS, DUITSCHERS, SOLDATEN, BEDIENDEN en DIEVEN.

Het stuk speelt te Genua in het jaar 1547.

EERSTE BEDRIJF.

Zaal bij Fiesco. In de verte doet zich dansmuzijk hooren.

EERSTE TOONEEL.

LEONORE *met een masker voor.* ROSA *en* ARABELLA *komen ontsteld op het tooneel.*

LEONORE (*het masker afrukkende*). Niets meer! Geen enkel woord! Nu is het zeker. (*Zij laat zich in een stoel vallen.*) Dat buigt mij diep ter neder.

ARABELLA. Mevrouw —

LEONORE (*opstaande*). Voor mijne oogen! eene door de geheele stad bekende minnarij! In tegenwoordigheid van den geheelen adel van Genua. (*Weemoedig.*) Rosa! Bella! en dat terwijl ik daar schreijende ter neder zat!

ROSA. Beschouw de zaak, zooals zij dan ook werkelijk was — als eene hoffelijke beleefdheid —

LEONORE. Beleefdheid? — en dan dat onophoudelijke wisselen hunner blikken? dat angstige bespieden harer schreden? die lang gerekte kus op haar ontblooten arm, waarop zijne tanden eene vuurroode vlek achterlieten? Ha! en die algeheele afgetrokkenheid, waarin hij, als de Verrukking in persoon, ter neder zat, als ware de wereld om hem heen weggezonken en hij alleen met Julia in de oneindige ruimte? Beleefd-

heid? Mijne goede Rosa, gij die nog nooit bemind hebt, twist niet met mij over beleefdheid en liefde!

ROSA. Des te beter, mevrouw! Het verliezen van een echtgenoot, zegt men, staat gelijk met het aanwinnen van tien cicisbeo's.

LEONORE. Verliezen? — Omdat zijn hart een oogenblik ophield voor mij te kloppen zou ik Fiesco verloren hebben? Ga, ondeugende snapster — kom mij nooit weêr onder de oogen! — Eene onschuldige aardigheid — misschien eene beleefdheid? Is het niet zoo, mijne teêrgevoelige Bella?

ARABELLA. O, zeker!

LEONORE (*peinzende*). Maar als zij toch eens werkelijk eene plaats in zijn hart innam? — haar naam hem steeds in de gedachten was? — hem toesprak uit iedere bloem, uit iedere plant? — Maar neen! waar jaag ik heen? En toch, als eens de schoone, heerlijke schepping voor hem niet anders ware dan de prachtige steen, waarop slechts haar beeld — slechts haar beeld gegraveerd is? — O, als hij haar toch beminde? — Julia! O, geef mij uwen arm, Bella, steun mij!

(*Pauze. De muzijk laat zich op nieuw hooren*).

LEONORE (*plotseling opstaande*). Hoor! Was dat niet de stem van Fiesco, die daar boven het gedruisch uitkwam? Kan hij lagchen, als zijne Leonore eenzaam zit te schreijen? Maar neen! Het was de ruwe stem van Gianettino Doria.

ARABELLA. Zij was het, signora! Maar begeef u toch naar een ander vertrek.

LEONORE. Gij verbleekt, Bella! gij zegt de waarheid niet — ik lees in uwe oogen — in de gezigten van Genua's zonen en dochteren een zeker iets — een zeker iets. (*Zij houdt de handen voor het gelaat.*) O zeker! zij weten meer dan eene echtgenoote mag hooren.

ROSA. O, die alles overdrijvende jaloezij!

LEONORE (*droefgeestig, dweepend*). Toen hij nog Fiesco was —

daarhenen wandelde onder de oranjeboomen, waar wij meisjes ons vermaakten, als de weerglans van Apollo met het mannelijk schoone van een Antinous. Fier en edel ging hij daar henen, alsof het doorluchtige Genua op zijne jeugdige schouders rustte; wij wierpen schuchtere blikken op hem, en wanneer zijne oogen vol vuur dan de onze ontmoetten, sloegen wij ze vol schaamte ter neder als had men ons op kerkroof betrapt. O, Bella! hoe verslonden wij zijne blikken! hoe partijdig rekende de angstige naijver ze wederkeerig aan elkander toe! Zij waren voor ons de gouden appel van Paris, onze zachte oogen glinsterden vuriger, onze boezems joegen wilder, de ijverzucht had onze eendragt verstoord.

ARABELLA. Ik herinner het mij. Het geheele vrouwelijke Genua haakte naar die schoone verovering.

LEONORE (*in geestdrift*). En hem nu de mijne te noemen! Onuitsprekelijk groot geluk! De mijne Genua's grootsten man, (*liefdevol*) de man, die volmaakt uit de handen der onuitputtelijke natuur te voorschijn trad, de man, die alle schoonheid, alle grootheid van zijn geslacht in zich vereenigde — luistert, meisjes! nu kan ik niet langer zwijgen! Luistert, meisjes, ik vertrouw u iets toe, (*geheimzinnig*) eene gedachte — toen ik naast Fiesco voor het altaar stond, zijne hand in de mijne rustte — kwam eene gedachte bij mij op, eene gedachte, die eener vrouw niet past: — deze Fiesco, wiens hand thans in de uwe rust, uw Fiesco — maar stil! dat geen man ons beluistere en hoore hoe trotsch wij zijn op de minste zijner voortreffelijkheden — hij, uw Fiesco — wee u, wanneer deze gedachte u niet in geestdrift brengt — zal — ons Genua van zijne tyrannen bevrijden!

ARABELLA (*verbaasd*). En deze gedachte kwam op in het hoofd van een meisje op haren bruiloftsdag?

LEONORE. Ja Rosa! vrij moogt gij ontstellen. Eene bruid koesterde dat denkbeeld te midden van de vreugde der bruiloft!

(*Levendiger.*) Ik ben eene vrouw — maar ik voel den adel van mijn bloed, en kan het niet dulden, dat de leden van dit huis Doria meer willen zijn dan onze voorvaderen waren. De zachtmoedige Andreas — o, het is eene vreugde hem te gehoorzamen — hij mag altijd hertog van Genua blijven — maar Giannettino is zijn neef — zijn erfgenaam — en Gianettino heeft een boosaardig, hoogmoedig hart. Genua beeft voor hem, en Fiesco (*weemoedig*) — Fiesco — o weent om mij — bemint Gianettino's zuster.

ARABELLA. Arme, ongelukkige vrouw!

LEONORE. Gaat heen, en ziet dien halfgod van Genua schaamteloos daar zitten tusschen zwelgers en minnaressen, hoort, hoe hij hunne ooren vergast op laffe aardigheden, hun sprookjes van betooverde princessen vertelt — — dat is Fiesco! — Ach, meisjes, niet alleen verloor Genua zijn held — ook ik verloor mijn gemaal!

ROSA. Zacht. Ik hoor iemand in de galerij.

LEONORE (*verschrikt*). Fiesco komt. Laten wij hem ontwijken! Mijn gezigt mogt hem een droevig oogenblik veroorzaken. (*Zij gaat in eene zijkamer; hare kameniers volgen haar.*)

TWEEDE TOONEEL.

GIANETTINO DORIA, *gemaskerd en met een groenen mantel.*
EEN MOOR. *Zij spreken met elkander.*

GIANETTINO. Ge hebt mij begrepen.

DE MOOR. Ja.

GIANETTINO. Het witte masker.

DE MOOR. 't Is goed.

GIANETTINO. Ik zeg — het witte masker!

DE MOOR. Goed! Goed! Ik weet het!

GIANETTINO. Verstaan? En goed hierop (*op zijne borst wijzende*) aangelegd.

DE MOOR. Wees onbezorgd.

GIANETTINO. En een flinken stoot!

DF MOOR. Hij zal voor altijd genoeg hebben.

GIANETTINO (*met een boosaardigen glimlach*). Dat de arme graaf niet te lang lijde.

DE MOOR. Met uw verlof — hoe zwaar weegt zoo ongeveer zijn hoofd wel?

GIANETTINO. Honderd sequinen.

DE MOOR (*voor zich zelven*). Pst! Verduiveld ligt.

GIANETTINO. Wat bromt ge daar?

DE MOOR. Ik zeg — dat het eene ligte taak is.

GIANETTINO. Dat is uwe zaak. Die man is een magneet, wiens polen alle oproerige hoofden aantrekken. Pas op, kerel! raak hem goed.

DE MOOR. Maar, heer — ik moet onmiddelijk na de volvoering naar Venetië.

GIANETTINO. Welnu, daar hebt ge dan uw loon vooruit. (*Hij werpt hem een wissel toe.*) In hoogstens drie dagen moet alles afgedaan zijn. (*Af.*)

DE MOOR (*den wissel oprapende*). Dat noem ik eerst crediet. Die heer vertrouwt mijn boevenwoord zonder eenig schriftelijk bewijs. (*Af.*)

DERDE TOONEEL.

CALCAGNO, *achter hem* SACCO. *Beide zijn in zwarte mantels gehuld.*

CALCAGNO. Ik bemerk, dat gij al mijne gangen bespiedt.

SACCO. En mij is het opgevallen, dat gij ze mij alle verbergt. Hoor eens, Calcagno, sedert eenige weken lees ik uit uwe gelaatstrekken, dat juist niet al uwe gedachten het vader-

land gelden. Mij dunkt, vriend, wij konden wel geheim tegen geheim ruilen, zonder dat bij slot van rekening een van ons beide er iets bij verloren zou hebben. — Wilt gij openhartig zijn?

CALCAGNO. Zeer openhartig, broeder, ge behoeft mij de woorden niet uit de keel te halen, ik wil er wel voor uitkomen — Ik bemin de gravin Fiesco.

SACCO (*gaat verbaasd achteruit*). Voorzeker dat zou ik nooit geraden hebben, al had ik ook alle mogelijkheden de revue doen passeren — Uwe keus beschaamt mijne scherpzinnigheid, maar als gij slaagt kan al mijn verstand naar den duivel loopen.

CALCAGNO. Men zegt, dat zij een voorbeeld van deugd en ingetogenheid is.

SACCO. En men zegt nog niet genoeg. Een van beide, Calcagno, laat óf uwe onderneming varen óf gebied uw hart te zwijgen. —

CALCAGNO. De graaf is haar ontrouw. Jaloerschheid is de meest geslepen koppelaarster. Een aanslag op de Doria's moet den graaf bezig houden en mij den vrijen toegang tot zijn paleis geven. Terwijl hij nu den wolf uit de schaapskooi verjaagt, zal de vos zijn hoenderhok plunderen.

SACCO. Een uitmuntend plan, vriend! Ik dank u voor uwe vertrouwelijkheid. Ook mij hebt gij plotseling boven alle gevoel van schaamte verheven. Waaraan alleen de gedachte mij vroeger deed kleuren, dat durf ik u thans luide mededeelen. Ik ben een bedelaar, wanneer de tegenwoordige regering niet omver geworpen wordt.

CALCAGNO. Zijn uwe schulden zoo groot?

SACCO. Zoo ontzaggelijk groot, dat achtmaal mijne levensdagen onvoldoende zouden zijn om het eerste tiende gedeelte af te betalen. Ik hoop dat eene staatsomwenteling mij lucht zal verschaffen. Wanneer zij mij al de middelen tot betalen niet geeft, zoo zal zij ten minste mijne schuldeischers wel beletten mij te vervolgen.

CALCAGNO. Ik begrijp u — en ten slotte, als Genua **bij die gelegenheid** vrij wordt, laat Sacco zich Vader des Vaderlands doopen. Praat mij niet meer van deugd, als het geldgebrek van een schelm en de hartstogt van een wellusteling het lot van een staat beslissen. Voor den duivel, Sacco! ik bewonder in ons beiden de schoone berekeningen der voorzienigheid! — Weet Verrina iets van uwe plannen?

SACCO. Zooveel de patriot er van mag weten. **Genua**, gij weet het, is de spil, waarom al zijne gedachten met onverbeterlijke vasthoudendheid draaijen. Zijn adelaarsoog is thans op Fiesco gerigt. Ook op u hoopt hij half en half voor zijne stoute zamenzwering.

CALCAGNO. Hij heeft een goeden neus. Kom, laten wij hem opzoeken en zijne vrijheidsliefde door de onze trachten aan te wakkeren. (*Af.*)

VIERDE TOONEEL.

JULIA, *in vuur*. FIESCO, *gehuld in een witten mantel*, *volgt haar*.

JULIA. Lakkeijen! Bedienden!

FIESCO. Gravin, waartoe dat? Wat wilt gij?

JULIA. Niets, hoegenaamd niets. (*Bedienden.*) Mijn rijtuig moet voorkomen.

FIESCO. Met uw verlof — dat mag niet gebeuren. Men schijnt u eene beleediging aangedaan te hebben.

JULIA. Och! dat nu juist niet — Ga toch heen! gij scheurt mijn kleed — Beleedigd? Wie zou mij hier kunnen beleedigen? Kom, ga toch heen.

FIESCO (*met gebogen knie*). Neen, niet vóór gij mij den schuldige genoemd hebt.

JULIA. (*koel en met de armen over elkander*). Och, hoe lief!

hoe schilderachtig! Kan niemand eens even de gravin van Lavagna bij dit verrukkelijke tooneel roepen? — Hoe, graaf? zijt gij geen echtgenoot? Deze houding past u beter in de slaapkamer uwer vrouw, wanneer zij eene gaping vindt in de reeks uwer liefkozingen. Sta toch op, en ga naar dames, die minder bezwaar maken in het beantwoorden uwer minnarijen. Sta dan toch op. Of wilt gij mij door uwe vleijerijen soms de onbeleefdheden van uwe vrouw doen vergeten?

FIESCO (*opspringende*). Onbeleefdheden? Tegenover u?

JULIA. Op te staan — den stoel weg te schuiven — de tafel den rug toe te keeren — de tafel graaf! waaraan ik zit.

FIESCO. Het is onvergeeflijk.

JULIA. Ziedaar alles? — Het spijt mij voor het arme kind, maar is het dan mijne schuld, (*glimlagchende*) dat de graaf zijne oogen gebruikt?

FIESCO. Het is de schuld van uwe schoonheid, mevrouw, dat hij ze niet overal heeft!

JULIA. Geene vleijerijen, graaf, waar het de eer geldt. Ik eisch voldoening. Kan ik die van u verkrijgen? of moet ik mijne toevlugt zoeken bij den hertog?

FIESCO. Gij zult ze vinden in de armen der liefde, die u een uit minnenijd beganen misstap zal doen vergeten.

JULIA. Minnenijd? Minnenijd? Wat zou dat nietige hoofdje liever willen? (*Voor een spiegel heen en weêr draaijende.*) Eene grootere lofspraak op haren goeden smaak, dan dat ik die ook voor den mijne verklaar, kan zij toch wel niet verwachten? (*Trotsch.*) Doria en Fiesco? — de gravin van Lavagna mag zich wel zeer vereerd gevoelen, wanneer de nicht van den doge hare keus benijdenswaardig vindt? (*Vriendelijk, terwijl zij den graaf hare hand reikt om die te kussen.*) Gesteld, graaf, dat zulks werkelijk het geval ware.

FIESCO (*levendig*). Wreede, en mij toch nog zoo te kwellen! — Ik weet, goddelijke Julia, dat ik slechts eerbied voor u

moest gevoelen. Mijn verstand gebiedt mij, de knie als onderdaan te buigen voor de leden van het huis Doria, maar mijn hart aanbidt de schoone Julia. Mijne liefde is misdadig, maar tevens heldhaftig, want zij is stout genoeg den ringmuur, die ons in rang van elkander scheidt, te doorbreken en tegen de alles verterende zon van uwe majesteit aan te vliegen.

JULIA. Eene groote, groote, grafelijke leugen, die op stelten komt aanhinken — zijne tong vergoodt mij, en zijn hart klopt achter de beeldtenis van eene andere.

FIESCO. Zeg liever, signora, dat het daartegen klopt als 't ware met het doel om ze weg te drukken. (*Hij doet het portret van Leonore, dat aan een hemelsblaauw lint hangt, af en geeft het aan Julia.*) Plaats nu uwe beeldtenis op dit altaar, en gij moogt dezen afgod vernietigen.

JULIA (*steekt het portret van Leonore haastig bij zich, voldaan*). Op mijn woord, een groot offer, dat mijn dank waard is. (*Zij hangt hem het hare om.*) Ziedaar, slaaf! draag dan de kleuren van uw heer. (*Af.*)

FIESCO (*in vuur*). Julia bemint mij! Julia! Ik ben alle goden te rijk. (*Vol vreugde door de zaal gaande.*) Deze nacht zij een feestnacht voor de goden, de vreugde moet een ongekend toppunt bereiken. Hola! Hola! (*Bedienden.*) Cyprische nektar stroome over de vloeren van mijne zalen, de muzijk wekke middernacht uit zijn looden slaap, dat duizend brandende lampen de morgenzon doen verbleeken. De vreugde zij algemeen, en laat bacchantische dansen het rijk der schimmen krakend in puinhoopen doen nederstorten! (*Hij gaat heen. Een ruischend allegro doet zich hooren. Intusschen wordt het middelscherm opgetrokken en opent voor het oog eene groote, rijk verlichte zaal vol gemaskerde dansers. Aan beide kanten der zaal ziet men buffets en speeltafeltjes door gasten bezet.*

VIJFDE TOONEEL.

GIANETTINO, *half dronken*. LOMELLINO. ZIBO. ZENTURIONE. VERRINA. SACCO. CALCAGNO. *Allen gemaskerd*. VERSCHEIDENE DAMES *en* EDELEN.

GIANETTINO (*woest schreeuwende*). Bravo! Bravo! die wijnen smaken overheerlijk, de meisjes dansen *à merveille*! Ga een van u allen in Genua verkondigen, dat ik vrolijk ben en dat men feest mag vieren! Op mijne eer! zij zullen den dag met roode letters in den almanak aanteekenen en er onder schrijven: heden was prins Doria vrolijk.

GASTEN (*met elkander klinkende*). Leve de republiek! (*Hoorngeschal.*)

GIANETTINO (*zijn glas met kracht tegen den grond werpende*). Daar liggen de scherven. (*Drie zwarte maskers staan op en scharen zich om Gianettino.*)

LOMELLINO (*gaat met den prins naar het voorste van het tooneel*). Heer, gij hebt mij onlangs gesproken over een meisje, dat gij in de St. Lorentius-kerk ontmoet hebt.

GIANETTINO. Dat heb ik, mijn vriend, en ik moet spoedig eens nadere kennis met haar maken.

LOMELLINO. Ik kan uwe Hoogheid daartoe in de gelegenheid stellen.

GIANETTINO (*driftig*). Kunt gij? Kunt gij? Lomellino, gij hebt kort geleden om de waardigheid van procurator verzocht. Gij zult ze hebben.

LOMELLINO. Prins, het is bijna de hoogste waardigheid in den staat; meer dan zestig edelen doen er aanzoek om, allen rijker en aanzienlijker dan ik.

GIANETTINO (*hem toesnaauwende*). Duivel en Doria! Gij zult procurator worden. (*De drie maskers komen naar voren.*) De edelen van Genua? Laten zij al hunne voorvaderen en wapen-

schilden in de weegschaal werpen en één haar uit den grijzen baard van mijn oom zal voldoende zijn om tegenwigt te maken. Ik wil het, gij zult procurator zijn, dat zegt meer dan alle stemmen der Genuesche edelen.

LOMELLINO (*zachter*). Het meisje is de eenige dochter van zekeren Verrina.

GIANETTINO. Het meisje ziet er lief uit, en het koste wat het wil, zij zal de mijne zijn.

LOMELLINO. Heer, zij is het eenige kind van een aartsrepublikein!

GIANETTINO. Loop naar de hel met uw republikein! De toorn van een onderdaan tegenover mijn hartstogt! Dat wil zooveel zeggen als: de vuurtoren moet instorten wanneer jongens er schelpen tegen gooijen. (*De drie maskers komen met driftige gebaren al digter en digter bij.*) Heeft hertog Andreas daarvoor wond op wond ontvangen in de gevechten voor deze nietswaardige republikeinen, dat zijn neef zou gaan bedelen om de gunst van hunne kinderen en vrouwen? Duivel en Doria! die dwaasheid moeten zij zich uit het hoofd zetten of ik zal op het gebeente van mijn oom eene galg doen verrijzen, waaraan hunne Genuesche vrijheid tot haren dood toe kan spartelen. (*De drie maskers gaan terug.*)

LOMELLINO. Het meisje is op dit oogenblik alleen. Haar vader is een van die drie maskers.

GIANETTINO. Het kan niet beter, Lomellino. Breng mij dadelijk bij haar.

LOMELLINO. Maar reken er niet op een behaagziek, ligtzinnig meisje te vinden, wel het tegenovergestelde.

GIANETTINO. Geweld is de beste overredingskracht. Breng mij dadelijk bij haar; ik zou den republikeinschen hond wel eens willen zien, die tegen den beer Doria durft blaffen. (*Fiesco ontmoet hem aan de deur.*) Waar is de gravin?

ZESDE TOONEEL.

DE VORIGEN. FIESCO.

FIESCO. Ik heb haar juist naar haar rijtuig gebragt. (*Hij drukt de hand van Gianettino tegen zijne borst.*) Prins, thans ben ik dubbel in uwe magt. Gianettino voert heerschappij over mijn hoofd en over Genua; en uwe beminnelijke zuster gebiedt over mijn hart.

LOMELLINO. Fiesco is zeer epikuristisch geworden. De wereld heeft veel aan u verloren.

FIESCO. Maar Fiesco niets aan de wereld. Leven is droomen; wijs zijn, Lomellino, is aangenaam droomen, en is men daartoe beter in de nabijheid van den troon, waar het oor onophoudelijk door het schuren en piepen van het raderwerk der regering gekweld wordt, dan aan de voeten eener bekoorlijke vrouw? Gianettino Doria mag over Genua regeren, Fiesco zal beminnen.

GIANETTINO. Laten wij gaan, Lomellino! Het is bijna middernacht. 't Wordt tijd. Lavagna, wij betuigen u onzen dank voor uw onthaal. Ik ben tevreden.

FIESCO. Meer kan ik niet verlangen, prins.

GIANETTINO. Goeden nacht dan. Morgen is er feest bij Doria. Fiesco zal welkom zijn. Kom, procurator.

FIESCO. Muzijk! Lichten!

GIANETTINO (*trotsch tusschen de drie maskers doorgaande*). Maakt plaats, in naam des hertogs.

EEN DER DRIE MASKERS (*brommende*). In de hel, maar niet in Genua!

GASTEN (*staan op*). De prins gaat heen. Goeden nacht, Lavagna! (*Zij vertrekken.*)

ZEVENDE TOONEEL.

DE DRIE ZWARTE MASKERS. FIESCO. *Panze.*

FIESCO. Ik zie hier gasten, die in de vreugde van mijn feest niet deelen.

DE MASKERS (*mompelen misnoegd*). Niet een.

FIESCO (*vriendelijk*). Zou ondanks mijn goeden wil toch nog een enkele onvoldaan heengaan? Vlug wat, lakkeijen! men moet op nieuw het bal doen beginnen en de groote bokalen vullen. Ik wil niet, dat zich iemand hier vervele. Kan ik u genoegen doen door u met vuurwerk bezig te houden? Wilt gij de zotteklap van mijn hofnar hooren? Misschien vindt gij verstrooijing in het gezelschap der dames? Of willen wij ons aan de Farotafel zetten en den tijd door spelen korten.

EEN MASKER. Wij zijn gewoon dit slechts door werken te doen!

FIESCO. Een mannelijk antwoord, en — het komt uit den mond van Verrina!

VERRINA (*zet het masker af*). Fiesco herkent zijne vrienden spoediger onder hunne maskers, dan zij hem onder het zijne.

FIESCO. Ik begrijp u niet. Maar wat moet dat rouwfloers daar om uwen arm? Zou Verrina een vriend hebben begraven, zonder dat Fiesco daar iets van wist?

VERRINA. Eene treurmare is onwelkom op de vreugdefeesten van Fiesco.

FIESCO. Maar als een vriend de mededeeling vraagt. (*Hij drukt hem met warmte de hand.*) Vriend van mijn hart! Wie is ons beiden door den dood ontrukt?

VERRINA. Ons beiden! Ons beiden! O, het is maar al te waar! — Maar niet alle zonen betreuren hunne moeder.

FIESCO. Uwe moeder is toch reeds lang begraven.

VERRINA (*plegtig*). Ik herinner mij toch, dat Fiesco mij broeder noemde, omdat ik een zoon was van zijn vaderland.

FIESCO (*schertsend*). Zoo! is het dat? Het was dus eene aardigheid? Rouwkleederen over Genua! en het is waar, Genua ligt werkelijk op sterven. Het denkbeeld is eenig en nieuw. Onze vriend begint geestig te worden.

CALCAGNO. Het was ernst, Fiesco!

FIESCO. Zeker! zeker! Wat anders? Zoo droog weg en zoo aandoenlijk. De grap verliest zijne waarde, wanneer de verteller zelf lacht. Met zoo'n echt lijkbiddersgezigt! Wie had ooit gedacht, dat de zwaarmoedige Verrina op zijn ouden dag nog zoo'n vrolijke sijs zou worden?

SACCO. Kom, Verrina! Hij zal nooit meer tot de onzen kunnen behooren.

FIESCO. Kom, wees maar vrolijk, landsman. Laten wij de erfgenamen nadoen, die schreijend achter de lijkkoets gaan en des te harder in hun vuistje lagchen. Maar wij mogten daarvoor eens eene hardvochtige stiefmoeder krijgen. Welnu, wij laten haar kijven en vieren feest.

VERRINA (*zeer aangedaan*). Hemel, hemel! en voeren niets degelijks uit? — Waartoe zijt gij gekomen, Fiesco? Waar is thans die groote vijand van alle tyrannen. Ik herinner mij den tijd, dat uw bloed begon te koken op het zien van eene kroon. — Ontaarde zoon der republiek! gij draagt er de schuld van, dat ik geen duit meer voor mijne onsterfelijkheid geef, want gij doet mij zien, dat de tijd ook de zielen der menschen kan bederven.

FIESCO. Gij zijt nog altijd de zelfde dweeper. Laat hij Genua in den zak steken en aan een kaper uit Tunis verkwanselen, wat gaat het ons aan? Wij drinken Cyprische wijnen en kussen lieve meisjes.

VERRINA (*ziet hem ernstig aan*). Is dat in ernst uwe meening?

FIESCO. Wat dacht gij anders, vriend? Is het dan zulk een hemelsch genoegen een poot van het duizendbeenige dier, dat men Republiek noemt, te zijn? Wees dengene dankbaar,

die het vleugels geeft en de pooten vrij van werken laat. Gianettino Doria wordt hertog. Staatszaken zullen ons geene grijze haren meer bezorgen.

VERRINA. Fiesco! — Denkt gij er werkelijk zoo over?

FIESCO. Andreas heeft zijn neef tot zoon aangenomen en erfgenaam gemaakt van zijne bezittingen; wie zal zoo dwaas zijn hem niet te erkennen als opvolger van Andreas waardigheden?

VERRINA (*in zeer mismoedige stemming*). Komt dan, mannen van Genua! (*Hij verlaat Fiesco haastig, de anderen volgen.*)

FIESCO. Verrina! — Verrina! — Die republikein is hard als staal! —

ACHTSTE TOONEEL.

FIESCO. EEN ONBEKEND MASKER.

HET MASKER. Kan ik u een oogenblik spreken, Lavagna?

FIESCO (*vriendelijk*). O, wel een uur!

HET MASKER. Wees dan zoo goed en ga met mij eene wandeling buiten de stad maken.

FIESCO. Het is tien minuten voor éénen.

HET MASKER. Gij zult mij zeer verpligten, graaf.

FIESCO. Ik zal laten inspannen.

HET MASKER. Dat is onnoodig. Ik heb een paard vooruit gezonden. Zulks is voldoende, want ik hoop dat slechts een van ons beiden zal terugkeeren.

FIESCO (*verbaasd*). En?

HET MASKER. Men zal bloedige voldoening vragen voor zekere tranen, die gij deedt vloeijen.

FIESCO. Welke tranen?

HET MASKER. Die van zekere gravin van Lavagna. Ik ken die dame zeer goed, en wil weten, waarmede zij verdiend heeft, aan eene kokette minnares opgeofferd te worden?

FIESCO. Nu begrijp ik u. Mag ik den naam van dezen geheimzinnigen verdediger vragen?

HET MASKER. Het is de naam van hem, die eens het meisje van Zibo aanbad, doch voor den bruidegom Fiesco week.

FIESCO. Scipio Bourgognino!

BOURGOGNINO (*zet het masker af*). En die thans gereed is om de schande uit te wisschen van eens te zijn teruggegaan voor een medeminnaar, die laag genoeg is, eene zachtmoedige vrouw leed aan te doen.

FIESCO (*omarmt hem met drift*). Edele jongeling! Aan het lijden mijner echtgenoote ben ik het verschuldigd, zulk een vriend te leeren kennen. Ik gevoel het regtmatige, het schoone van uw toorn, doch wil mij niet met u in het strijdperk meten.

BOURGOGNINO (*een pas achteruitgaande*). Zou de graaf van Lavagna lafhartig genoeg zijn, zich niet met mij, die voor de eerste maal in het strijdperk treedt, te durven meten?

FIESCO. Bourgognino! tegen geheel Frankrijk neem ik het op, maar niet tegen u. Ik acht uwe warme liefde voor het beminde voorwerp hoog. Uwe bedoeling is een lauwerkrans waardig, maar de uitvoering er van zou kinderachtig zijn.

BOURGOGNINO (*driftig*). Kinderachtig! graaf? — De vrouw kan over eene beleediging slechts weenen. — Waarvoor is dan de man?

FIESCO. Een schoon woord, maar ik vecht niet met u.

BOURGOGNINO (*draait hem den rug toe, en wil gaan*). Ik zal u verachten.

FIESCO (*met vuur*). Zoo waar er een God leeft, jongeling! dat zult gij niet, al verloor ook de deugd hare waarde. (*Hij grijpt zijne hand.*) Hebt gij ooit iets voor mij gevoeld, dat men — hoe zal ik het uitdrukken? eerbied noemt?

BOURGOGNINO. Zou ik teruggegaan zijn voor een man, dien ik niet den eersten aller menschen waande?

FIESCO. Derhalve, vriend! Een man, die eens mijn eerbied verdiende, zou ik — niet al te spoedig leeren verachten. Ik geloof toch, dat het werk van een meester te ingewikkeld is, dan dat een leerling het dadelijk geheel zou kunnen doorzien — Ga naar huis, Bourgognino, de tijd zal u leeren, waarom Fiesco zóó en niet anders handelt. (*Bourgognino gaat zwijgend heen.*) Ga, edele jongeling! Wanneer er zulke warme harten voor het vaderland kloppen, mogen de Doria's vast staan.

NEGENDE TOONEEL.

FIESCO. DE MOOR *treedt schuw binnen en ziet zorgvuldig rond.*

FIESCO (*ziet hem lang en doordringend aan*). Wat wilt ge en wie zijt ge?

DE MOOR. Een slaaf der republiek.

FIESCO. Slavernij is een ellendig bestaan. (*Hem steeds in het oog houdende.*) Wat zoekt ge?

DE MOOR. Heer, ik ben een eerlijk man.

FIESCO. Zorg dat ge dat schild steeds voor de borst hebt hangen, zulks zal waarachtig niet overbodig zijn — maar wat zoekt ge?

DE MOOR (*tracht hem te naderen, Fiesco gaat achteruit*). Heer, ik ben geen spitsboef.

FIESCO. Ge doet verstandig dat er bij te voegen, en — toch ook niet verstandig. (*Met ongeduld.*) Maar wat zoekt ge?

DE MOOR (*komt al digter en digter bij*). Zijt gij de graaf van Lavagna?

FIESCO (*trotsch*). De blinden in Genua kennen mij aan mijn gang. — Wat wilt ge van den graaf?

DE MOOR. Wees op uwe hoede, Lavagna! (*Hij nadert hem meer en meer.*)

FIESCO (*springt op zijde*). Dat ben ik reeds.

DE MOOR (*steeds vooruit gaande*). Men voert iets tegen u in het schild, Lavagna!

FIESCO (*terugwijkende*). Dat merk ik.

DE MOOR. Wacht u voor Doria.

FIESCO (*gaat vertrouwelijk naar hem toe*). Vriend! zou ik je ten onregte verdacht hebben? Dien naam ducht ik werkelijk.

DE MOOR. Welnu, ontwijk hem dan. Kunt gij lezen?

FIESCO. Eene mooije vraag! Gij schijnt veel met groote heeren te hebben omgegaan. Hebt gij iets op papier?

DE MOOR. Uw naam bij die van arme misdadigers. (*Hij geeft hem een papier over en plaatst zich vlak naast hem. Fiesco gaat voor een spiegel staan en ziet over het papier heen. De Moor draait gluipend om hem heen, eindelijk haalt hij een dolk te voorschijn en wil dien Fiesco in de borst stooten.*)

FIESCO (*keert zich snel om en grijpt den arm van den Moor*). Zacht wat, canaille. (*Hij ontrukt hem den dolk*).

DE MOOR (*woest op den grond stampende*). Verduiveld! — Ik vraag u vergeving! (*Hij wil heengaan.*)

FIESCO (*houdt hem terug, luide roepende*). Stephano! Drullo! Antonio! (*Den Moor bij den keel vasthoudende.*) Blijf, beste vriend! met je helsche schurkenstreken! (*Bedienden.*) Blijf en antwoord! Je hebt je taak slecht uitgevoerd, van wien heb je loon te vorderen?

DE MOOR (*na vele pogingen om te ontsnappen, vastberaden*). Men kan mij niet hooger hangen dan de galg is.

FIESCO. Neen, troost je! Aan de hoeken der maan kan men iemand niet ophangen, maar toch nog wel zoo hoog dat hij de galg voor een tandenstoker aanziet. Maar de keus van het slagtoffer geeft mij de zekerheid, dat ge gehuurd zijt en het niet uit eigen beweging deedt. Zeg, wie betaalt je?

DE MOOR. Heer, voor een schelm moogt gij mij uitschelden, maar liefst niet voor een domkop.

FIESCO. Zoôn ezel is nog trotsch ook! Zeg, ezel, wie heeft je gehuurd?

DE MOOR (*nadenkende*). Hm! Dan ben ik toch niet alleen het slagtoffer der geschiedenis. — Wie mij gehuurd heeft? — En dan nog wel voor slechts honderd magere sequinen! Wie mij gehuurd heeft? — Prins Gianettino.

FIESCO (*verontwaardigd heen en weêr gaande*). Honderd sequinen en meer niet voor het hoofd van Fiesco! (*Spottend.*) Schaam u, kroonprins van Genua. (*Een kistje openende.*) Hier, knaap, zijn er duizend, en zeg aan je heer — dat hij een armzalige moordenaar is!

(*De Moor beziet hem van top tot teen*).

FIESCO. Aarzelt ge?

DE MOOR (*neemt het geld op, legt het weêr neder en ziet hem met klimmende verbazing aan*).

FIESCO. Waar denk je toch over?

DE MOOR (*werpt het geld op de tafel*). Heer — dat geld heb ik niet verdiend.

FIESCO. Neen, ellendige gaauwdief! De galg heb je verdiend. De getergde olifant vertrapt menschen maar geen wormen. Als het mij meer dan twee woorden kostte, zou ik je ook laten ophangen.

DE MOOR (*lagchend buigende*). Mijnheer is al te goed.

FIESCO. God beware mij er voor! niet voor jou. Ik schep er nu eens behagen in, een schurk, als gij zijt, tot iets en tot niets te kunnen maken, en daarom kunt ge vrij heengaan. Begrijp mij goed. Je onhandigheid is mij een bewijs van den hemel, dat ik tot iets groots ben bestemd, en daarom ben ik edelmoedig en laat ik je vrij.

DE MOOR (*op een vertrouwelijken toon*). Uwe hand, Lavagna! De eene dienst is de andere waard. Wanneer er misschien op

dit schiereiland iemand te veel voor u leeft, beveel, en ik snijd hem de keel af, en dat wel voor niets.

FIESCO. Wel vriendelijk! Hij wil mij bedanken ten koste van eens anders keel.

DE MOOR. Wij nemen geene geschenken aan, heer! Wij hebben ook eergevoel in het lijf.

FIESCO. Het eergevoel der keelafsnijders?

DE MOOR. Kan zeker beter de vuurproef doorstaan dan dat van eerlijke menschen; zij breken hunne eeden aan den goeden God, wij houden de onze stiptelijk aan den duivel.

FIESCO. Je bent een vreemdsoortige schelm.

DE MOOR. Het doet mij genoegen, dat ik u beval. Stel mij eerst op de proef, en gij zult zien dat ik een man ben, die zijn vak grondig verstaat. Onderzoek slechts. Ik kan u getuigschriften geven, dat ik in alle soorten van schurkerijen bedreven ben van af de laagste tot de hoogste toe!

FIESCO. Wat men al niet hoort! (*Hij gaat zitten.*) Dus de boeven hebben toch ook nog wetten en rangen? Wie behooren wel zoo tot de laagsten in rang?

DE MOOR. Och, heer! dat is de verachtelijke bende met de lange vingers. Een ellendig handwerk dat geene groote mannen oplevert; het voert slechts naar de galeijen of het tuchthuis en op zijn allerhoogst naar de galg.

FIESCO. Een schoon doel! Ik ben naar de hoogeren nieuwsgierig.

DE MOOR. Dat zijn de spionnen en werktuigen. Mannen van gewigt, die zich bij de grooten indringen en daardoor alles te weten komen; die zich als bloedzuigers aan de zielen hechten, het gift uit de harten zuigen en het weder op hun doelwit uitspuwen.

FIESCO. Ik ken die soort — ga voort.

DE MOOR. Dan volgen in rang de muiters, de giftmengers

en al diegenen, welke hun offer uit eene hinderlaag overvallen. Laffe kerels met vrouwenharten zijn het in den regel, maar die hunne schuld aan den duivel toch met hunne zielen betalen. Hier doet de geregtigheid reeds iets meer voor, zij verbrijzelt hunne ledematen op het rad, of stelt hunne schrandere koppen op lansen ten toon. Dat is de derde soort.

FIESCO. En komt nu haast de rang, waartoe gij behoort?

DE MOOR. Verduiveld, heer, dat is de hoogste. Ik heb al de vorigen doorloopen. Mijn vruchtbaar genie heeft mij spoedig doen stijgen. Gisteren avond volbragt ik mijn meesterstuk in de derde soort, één uur geleden was ik — een sukkel in de vierde.

FIESCO. Daartoe behooren dus?

DE MOOR (*met vuur*). Dat zijn mannen, die hun prooi binnen vier muren opzoeken, zich door het gevaar een weg banen, regt op hun man afgaan, en hem bij den eersten groet de moeite van nog eens te buigen besparen. Onder ons! men noemt ze de extrapost der hel. Als Mephistopheles eens trekt krijgt, kost het hem slechts één wenk, en hij heeft het stukje vleesch nog warm.

FIESCO. Je bent een doortrapte booswicht. Ik had reeds sedert lang zoo iemand noodig. Geef mij de hand. Ik wil je in mijne dienst houden.

DE MOOR. In ernst?

FIESCO. In vollen ernst, en ik geef je duizend sequinen in het jaar.

DE MOOR. Top, Lavagna! Ik ben tot uwe dienst, en het leven voor eigen rekening mag ter helle varen. Gebruik mij, waartoe gij wilt. Tot uw spoorhond, tot uw jagthond, tot uw vos, tot uwe slang, tot uw koppelaar en beulsknecht. Heer, ik ben tot alles te gebruiken, maar het moet niet veel eerlijks zijn — dan ben ik een lomperd van het eerste water.

FIESCO. Heb geene vrees! Wanneer ik iemand een lam ten

geschenke wil geven, laat ik het niet door een wolf bezorgen. Morgen ochtend zult gij beginnen met Genua te doorkruisen, om de stemming van het volk te onderzoeken. Tracht vooral te weten te komen, hoe men over de tegenwoordige regering denkt, wat men van het huis Doria mompelt, alsmede wat mijne medeburgers van mijn lui, ligtzinnig leven en van mijne liefdesgeschiedenis zeggen. Wieg hun verstand in slaap met wijn tot hunne tongen al de geheimen van het hart openbaren. Hier hebt ge geld. Strooi dat uit onder de handelaars in zijde.

DE MOOR (*ziet hem nadenkend aan*). Maar, heer —

FIESCO. Stel je gerust. 't Zijn hoegenaamd geene eerlijke praktijken. — Ga, roep uwe geheele bende te hulp. Morgen verwacht ik antwoord. (*Af.*)

DE MOOR (*volgt hem*). Vertrouw op mij. Het is nu vier uur! Morgen om acht uur zult gij zooveel nieuws hooren als er in tweemaal zeventig ooren kan bewaard worden. (*Af.*)

TIENDE TOONEEL.

Eene kamer bij Verrina.

BERTHA *leunt achterover in eene sopha, de handen tegen het hoofd drukkende.* VERRINA *komt met een zwaarmoedig gelaat binnen.*

BERTHA (*springt verschrikt op*). Hemel! daar is hij!

VERRINA (*staat stil en ziet haar verwonderd aan*). Mijne dochter schrikt op het zien van haren vader!

BERTHA. Ontvlied mij! Laat mij vlugten! Gij zijt schrikwekkend voor mij, vader!

VERRINA. Voor mijn eenigst kind?

BERTHA (*werpt een smartelijken blik op hem*). Neen! gij hebt geene dochter meer!

VERRINA. Drukt u mijne teedere liefde te zwaar?

BERTHA. Zij verplettert mij, vader!

VERRINA. Hoe? welk eene ontvangst van mijne dochter? Vroeger, als ik te huis kwam en er bergen op mijn hart rustten, huppelde mijne Bertha mij te gemoet, en mijne Bertha lachte ze weg. Kom, omhels mij, Bertha! Aan uw liefdevollen boezem zal mijn hart weder warm worden, dat ijskoud werd bij het sterfbed van mijn vaderland. O, mijn kind! Ik heb heden vaarwel gezegd aan alle genoegens, die de natuur ons schenkt, en (*met smart*) alleen gij zijt mij overgebleven.

BERTHA (*hem strak aanziende*). Ongelukkige vader!

VERRINA (*omhelst haar angstig*). Bertha! mijn eenigst kind! Bertha! mijne laatste hoop — Genua's vrijheid is verloren — Fiesco is verloren — (*terwijl hij haar vaster aan zijne borst drukt, fluisterende.*) En ook uwe eer! —

BERTHA (*rukt zich los uit zijne armen*). Goede God! Gij weet?

VERRINA (*staat bevend stil*). Wat?

BERTHA. Mijne maagdelijke eer —

VERRINA (*woedend*). Hoe?

BERTHA. Dezen nacht —

VERRINA (*buiten zich zelven*). Wat?

BERTHA. Geweld! (*Zij valt op eene sopha neder.*)

VERRINA (*na eene lange vreesselijke pause met eene gesmoorde stem*). Nog één woord, mijne dochter! — het laatste! (*hol.*) Wie!

BERTHA. Wee mij! O, bedaar, gij zijt doodsbleek van woede! Hemel, help mij! hij stamelt en beeft!

VERRINA. Ik weet nog niet — mijne dochter! Wie?

BERTHA. Bedaar! bedaar! beste, dierbaarste vader!

VERRINA. Om Godswil! Wie? (*Hij wil voor haar op de knieën vallen.*)

BERTHA. Een masker.

VERRINA (*terugtredende, na eenig nadenken*). Neen! dat kan

niet zijn! D i e gedachte komt niet van God. (*Wild lagchende.*) Oude dwaas! als of al het gift slechts uit ééne pad voortkwam? (*Tot Bertha, bedaarder.*) Zoo groot als ik, of kleiner?

BERTHA. Grooter.

VERRINA (*snel*). Zijne haren, zwart? kroes?

BERTHA. Koolzwart en kroes.

VERRINA (*bevende*). God! mijn hoofd! mijn hoofd! — zijne stem?

BERTHA. Ruw, eene basstem.

VERRINA (*driftig*). Welke kleur had ....? — Neen! ik wil niets meer weten! — zijn mantel — welke kleur had die?

BERTHA. De mantel was groen, geloof ik.

VERRINA (*drukt de handen tegen zijn hoofd en valt op eene sopha neder*). Wees kalm, mijne dochter. Het is slechts eene ligte duizeligheid. (*Hij laat de handen vallen en is doodsbleek.*)

BERTHA (*de handen wringende*). Barmhartige hemel! dat is mijn vader niet meer.

VERRINA (*na eene pauze, bitter lagchende*). Goed zoo! goed zoo! laffe Verrina! — Dat die schelm de heilige wetten aanrandde — dat was u nog niet genoeg — Ook uw bloed moest hij ontheiligen. — (*Opspringende.*) Vlug! roep Nicola — kruid en lood — of neen! neen! ik bedenk daar iets anders — iets beters — haal mijn zwaard en bid een Onze Vader. (*De hand tegen zijn voorhoofd drukkende.*) Maar wat wil ik?

BERTHA. Gij maakt mij zoo angstig, vader!

VERRINA. Kom, ga bij mij zitten. (*Met nadruk.*) Bertha, vertel mij — Bertha, wat deed die grijze Romein, toen men zijne dochter ook zoo — hoe zal ik het nu noemen — o o k z o o l i e f v o n d? Luister, Bertha, wat zeide Virginius tot zijne onteerde dochter?

BERTHA (*bevende*). Ik weet niet, wat hij zeide.

VERRINA. Weet het dan! Hij zeide n i e t s. (*Hij staat plotseling op en neemt een zwaard.*) Naar een slagtmes greep hij.

BERTHA (*werpt zich verschrikt in zijne armen*). Groote God! wat wilt gij doen?

VERRINA (*werpt het zwaard weg*). Neen! nog is er geregtigheid in Genua!

ELFDE TOONEEL.

SACCO. CALCAGNO. DE VORIGEN.

CALCAGNO. Spoedig, Verrina! Maak u gereed. Heden beginnen de verkiezingen. Wij willen vroegtijdig naar de vergaderzaal gaan om de nieuwe senatoren te kiezen. De straten zijn vol volk. De geheele adel stroomt naar het raadhuis. Gij gaat toch met ons, (*spottende*) om de zegepraal van onze vrijheid te zien.

SACCO. Daar ligt een zwaard. Verrina's oogen rollen wild. Bertha heeft geschreid.

CALCAGNO. Hemel! dat zie ik nu ook — Sacco, hier is een ongeluk gebeurd.

VERRINA (*hun stoelen gevende*). Gaat zitten.

SACCO. Vriend, gij jaagt ons schrik aan.

CALCAGNO. Zoo heb ik u nog nooit gezien. Als Bertha niet geschreid had, zou ik vragen: Is Genua verloren?

VERRINA (*woest*). Verloren! Gaat zitten.

CALCAGNO (*ontsteld, zij gaan zitten*). Man! ik bezweer u!

VERRINA. Luistert!

CALCAGNO. Ik heb een voorgevoel, Sacco!

VERRINA. Mannen van Genua — gij beide kent den ouderdom van mijn naam. Uwe voorvaderen hebben de mijne ten grave gedragen. Mijne vaderen hebben hun bloed veil gehad voor den

staat. Mijne moeders waren voorbeelden voor de vrouwen in Genua. Eer was ons eenigst goed en erfde over van vader op zoon — wie spreekt dat tegen?

SACCO. Niemand.

CALCAGNO. Zoo waar er een God leeft, niemand.

VERRINA. Ik ben de laatste uit dat geslacht. Mijne vrouw is begraven. Deze dochter is het eenige wat zij mij gelaten heeft. Mannen van Genua, gij zijt getuigen geweest, hoe ik haar opvoedde. Kan er iemand opstaan en mij verwijten, dat ik mijne Bertha veronachtzaamde.

CALCAGNO. Uwe dochter is een toonbeeld van deugd.

VERRINA. Vrienden! ik ben een oud man. Verlies ik haar, dan heb ik alles verloren. De gedachte daaraan is reeds vreesselijk voor mij. (*Op een huiveringwekkenden toon.*) Ik heb haar verloren! Bezoedeld is de eer van mijn geslacht.

SACCO *en* CALCAGNO (*ontsteld*). Dat verhoede God. (*Bertha zit snikkende op de sopha.*)

VERRINA. Neen! Wanhoop niet, mijne dochter! Deze mannen zijn dapper en edel. Beweenen zij u, dan kost dat ook bloed. Weest niet zoo bedrukt, mannen! (*Langzaam, met nadruk.*) Hij, die Genua onderdrukt, kan toch ook wel een meisje overweldigen.

SACCO *en* CALCAGNO (*staan op, en schuiven hunne stoelen achteruit*). Gianettino Doria!

BERTHA (*gillende*). Stort in en verpletter mij, muren! Scipio!

TWAALFDE TOONEEL.

BOURGOGNINO. DE VORIGEN.

BOURGOGNINO (*met drift*). Sta op en wees vrolijk, meisje! Ik breng eene blijde boodschap! — Edele Verrina, ik kom het geluk mijns levens in uwe handen leggen. Reeds lang beminde

ik uwe dochter, en nooit heb ik het durven wagen u om hare hand te vragen, omdat mijn geheele vermogen op een broos vaartuig van Coromandel naar hier dreef. Op dit oogenblik zeilt mijne Fortuna behouden de haven binnen, en brengt, naar men zegt, onmetelijke schatten mede. Ik ben een rijk man. Schenk mij uwe Bertha, en ik maak haar gelukkig. (*Bertha verbergt haar gelaat in hare handen, lange pauze.*)

VERRINA (*met nadruk tot Bourgognino*). Hebt gij lust, jongeling, om uw hart in een modderpoel te werpen?

BOURGOGNINO (*grijpt naar zijn zwaard, doch trekt plotseling zijne hand terug*). Dat waren woorden van haren vader —

VERRINA. Die evenwel iedere schurk in Italië met evenveel regt mag uiten. Stelt gij u tevreden met hetgeen een ander overliet.

BOURGOGNINO. Maak mij niet krankzinnig, oude man.

CALCAGNO. Bourgognino, de oude man zegt de waarheid.

BOURGOGNINO (*opvliegende en haastig naar Bertha gaande*). Hij zegt de waarheid? Een meisje zou met mij gespot hebben?

CALCAGNO. Bourgognino, dat niet. Het meisje is onschuldig als een engel.

BOURGOGNINO (*staat verbaasd stil*). Onschuldig en onteerd! Dat gaat mijn verstand te boven. — Gij ziet elkander aan en zwijgt. Op uwe lippen zweeft de naam eener helsche misdaad. Ik bezweer u! Stelt mijn geduld niet langer op de proef. Zij zou onschuldig zijn! Zeidet gij niet onschuldig?

VERRINA. Mijn kind is onschuldig.

BOURGOGNINO. Men heeft dus geweld gepleegd! (*Hij neemt het zwaard op, dat op den grond ligt.*) Mannen van Genua. Zegt mij, waar — waar vind ik den eerroover?

VERRINA. Op dezelfde plaats, waar gij den dief van Genua's vrijheid vindt. — (*Bourgognino staat verstomd. Verrina gaat in gedachten heen en weder, vervolgens blijft hij staan.*)

VERRINA. Versta ik uwen wenk goed, eeuwige Voorzienigheid, dan wilt gij Genua door mijne Bertha van zijne tyrannen bevrijden! (*Hij gaat naar Bertha, terwijl hij langzaam het rouwfloers van den arm doet. Op plegtigen toon.*) Tot dat, met het bloed van een Doria, die hatelijke vlek op uwe eer is afgewasschen, zal geen zonnestraal meer tot u doordringen. Tot dat oogenblik — (*hij bedekt haar gelaat met het rouwfloers*) zult gij in de duisternis blijven. (*Pauze. De overigen zien hem met stille verbazing aan.*)

VERRINA (*zijne hand plegtig op Bertha's hoofd leggende*). Vervloekt zij de lucht, die gij inademt! Vervloekt zij de slaap, die u verkwikt! Vervloekt zij iedere menschelijke handeling, die uwe ellende verzacht! Verberg u in het onderste gewelf van mijn huis! Ween en zucht; verdriet zij u eenig tijdverdrijf. (*Hij gaat al huiverende stamelend voort.*) Uw leven zij gelijk aan het stuiptrekken van een stervend insekt — het zij een hardnekkige en verwoestende strijd tusschen zijn en vergaan! — Deze vloek ruste op u tot Gianettino den laatsten adem heeft uitgeblazen. — Zoo niet, dan vergezelle hij u tot in de eeuwigheid, tot dat men heeft gevonden, waar deze begint en waar zij eindigt. (*Doodsche stilte. Ieder is ontsteld. Verrina ziet allen scherp en doordringend aan.*)

BOURGOGNINO. Ontaarde vader! wat hebt gij gedaan? Waartoe die zware, afgrijsselijke vloek op het hoofd van uwe ongelukkige, onschuldige dochter?

VERRINA. Niet waar — dat is vreesselijk, mijn weekhartige bruidegom? — (*Met grooten nadruk.*) Wie van uliede zal nu nog langer geduld hebben en van uitstel durven praten? Het lot van mijne Bertha is nu ten naauwste verbonden met Genua's toekomst. Mijn vaderhart heeft moeten toegeven aan mijn gevoel van burgerpligt. Wie van ons is nu laf genoeg om Genua's bevrijding uit te stellen, nu hij weet dat dit onschuldige lam zijne lafheid met een eindeloos verdriet moet boeten? Zoo waar

God leeft! het is mij ernst! — Ik heb een eed gedaan, en zal mij niet over mijne dochter ontfermen vóór er een Doria is gevallen; als een ware beulsknecht zal ik de ijsselijkste folteringen voor haar verzinnen; op eene onmenschelijke wijze zal ik het onschuldige lam op de pijnbank martelen. — Gij beeft — bleek als geesten ziet gij mij aan. — Nogmaals, Scipio! Ik houd haar in gijzeling voor uw tyrannenmoord. Aan dezen kostbaren draad heb ik uwe, mijne pligten, ja die van u allen vastgeknoopt. De dwingeland van Genua moet vallen, of dit meisje is rampzalig. Ik herroep niets.

BOURGOGNINO (*zich aan de voeten van Bertha werpende*). En vallen zal hij — vallen voor Genua — als een offerstier. Zoo zeker dit zwaard het hart van Doria zal doorboren, zoo zeker zal ik den bruidegomskus op uwe lippen drukken. (*Hij staat op.*)

VERRINA. Ziedaar het eerste paar, dat de Furiën inzegenen! Geeft elkander de hand. Uw zwaard zal het hart van Doria doorboren? Neem haar, zij is de uwe!

CALCAGNO (*knielende*). Hier knielt nog een Genuees, die zijn geducht staal nederlegt aan de voeten der onschuld. Dat Calcagno den weg naar den hemel even gemakkelijk moge vinden, als dit zijn zwaard dien naar het hart van Doria! (*Hij staat op.*)

SACCO. Het laatst, maar daarom niet minder vastberaden, knielt Raphaël Sacco. Wanneer dit blanke wapen Bertha's gevangenis niet opent, mag het oor des Allerhoogsten doof blijven voor mijn laatste gebed. (*Hij staat op.*)

VERRINA (*opgeruimder*). Genua zegt u dank door mijn mond, mijne vrienden! Ga nu heen, mijne dochter. Verheug er u in een zoenoffer voor het heil des vaderlands te zijn.

BOURGOGNINO (*haar bij het heengaan omhelzende*). Ga. Vertrouw op God en op Bourgognino. Op een en den zelfden dag zullen Bertha en Genua vrij zijn. (*Bertha af.*)

DERTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN *zonder* BERTHA.

CALCAGNO. Voor wij verder gaan, een enkel woord, mannen van Genua!

VERRINA. Ik raad wat gij zeggen wilt.

CALCAGNO. Zullen vier warme vaderlanders voldoende zijn, om de sterke hydra der dwingelandij te doen sneven? Zullen wij het gepeupel niet in opstand brengen of den adel op onze hand zien te krijgen?

VERRINA. Ik weet iets! Luistert; ik ken sedert lang een schilder, die al zijne krachten inspant om den val van Appius Claudius te malen. Fiesco is een bewonderaar der kunst, en geraakt spoedig in vuur op het zien van verhevene tooneelen. Wij zullen de schilderij in zijn paleis doen brengen, en tegenwoordig zijn als hij ze bezigtigt. Misschien ontwaakt zijn goede geest dan weder — Misschien —

BOURGOGNINO. Weg met hem! Verdubbel het gevaar, zegt de held, en niet de helpers. Ik voelde reeds lang een zeker iets in mijn binnenste, dat ik niet kon verstaan. — Wat dat was, heb ik nu eensklaps gevonden — (*hij springt in geestvervoering op*). Ik heb een tyran te bestrijden!

Het scherm valt.

TWEEDE BEDRIJF.

Eene voorkamer in het paleis van Fiesco.

EERSTE TOONEEL.

LEONORE. ARABELLA.

ARABELLA. Neen, verzeker ik u. U heeft verkeerd gezien. IJverzucht leende u hare kwaadstichtende oogen.

LEONORE. Het was Julia. Gij maakt mij niets wijs. Mijn portret hing aan een hemelsblaauw lint, dit was vuurrood en gevlamd. Mijn lot is beslist.

TWEEDE TOONEEL.

DE VORIGEN. JULIA.

JULIA (*gemaakt binnentredende*). De graaf heeft mij zijn paleis opengesteld om den optogt naar het raadhuis te zien. De tijd valt mij lang. Tot dat de chocolade gereed zal zijn, moest gij u eenige oogenblikken met mij bezig houden, mevrouw. (*Bella gaal heen, doch komt dadelijk terug.*)

LEONORE. Beveelt gij, dat ik hier gezelschap voor u doe komen?

JULIA. Hoe vervelend. Als of ik dat hier zou gaan zoeken. Gij moest mij eenige verstrooijing trachten te geven, mevrouw! (*Met gemaakte bevalligheid op en neder wandelende.*) Zoo goed gij kunt, mevrouw! — ik heb toch niets te verzuimen.

ARABELLA (*scherp*). Wat zijt gij prachtig gekleed, signora! Maar hebt gij er wel over nagedacht, hoe wreed het van u is, om de lorgnetten van onze fatjes zulk een schoon gezigtspunt te ontnemen? O! en welke heerlijk schitterende paarlen, waarvan iemand de oogen pijn beginnen te doen. Goede hemel, hebt gij de geheele zee niet uitgeplunderd!

JULIA (*voor een spiegel*). Dat schijnt u vreemd toe, niet waar, meisje? Maar hoe is het, hebt ge uwe tong ook aan de gravin verhuurd? Het is charmant, mevrouw! uwe gasten door bedienden te laten complimenteren.

LEONORE. Het spijt mij, signora, dat mijne gemoedsstemming mij verhindert niet meer van uw aangenaam hier zijn te kunnen genieten.

JULIA. Het is eene vervelende gewoonte van u, zoo zwaarmoedig en kregelig te wezen! Kom aan! wees levendiger en opgeruimder. Dat is toch waarlijk het middel niet om uw man aan u te boeijen.

LEONORE. Ik ken daartoe slechts een enkel, gravin! Gebruik gij de middelen, die gij goedvindt, zij zullen mij niet schaden!

JULIA. (*zich houdende alsof zij het niet verstaan heeft*). O! en hoe smakeloos gaat gij gekleed, mevrouw! Foei toch! Ook aan uw toilet moest gij wat meer zorg besteden. Neem tot de kunst uwe toevlugt, daar, waar de natuur u stiefmoederlijk bedeelde. Een beetje blanketsel op uwe wangen zou die ziekelijke bleekheid verbergen. Arm schepsel! Zoo zal uw gezigtje geen aftrek vinden.

LEONORE (*opgeruimd tot Bella*). Wensch mij geluk, meisje! Onmogelijk kan ik Fiesco verloren hebben, of wel ik heb met

hem niets verloren. (*De chocolade wordt binnengebragt. Bella schenkt in.*)

JULIA. Gij spraakt daar van verliezen? Maar, mijn hemel! hoe kwaamt gij toch op de dwaze gedachte met Fiesco te huwen? Waarom hebt gij, mijn kind, u zoo in de hoogte begeven, waar gij noodzakelijk te veel in het oog moest vallen? — waar gij met anderen zoudt worden vergeleken? Op mijn woord, mijn schatje, het was een schelm of een domoor, die u met Fiesco in aanraking bragt. (*Medelijdend hare hand vattende.*) Lief kind, de man, die in de eerste kringen gevierd wordt, kon nooit eene goede partij voor u zijn. (*Zij neemt een kop.*)

LEONORE (*lagchend tot Arabella*). Of wel hij moest nu zooveel prijs niet stellen op de achting dier hooge kringen?

JULIA. De graaf heeft een goed voorkomen — hoffelijke manieren — smaak. De graaf was zoo gelukkig kennis te maken met personen van stand. De graaf is levendig, vol vuur. En nu verlaat hij die hooge kringen en komt te huis. Zijne vrouw verwelkomt hem met eene alledaagsche hartelijkheid, dooft zijne vrolijke stemming door een ijskouden kus uit en discht hem hare liefkozingen op even als eene waardin aan hare gasten het door hen verlangde. De arme man! Ginds lacht hem een bekoorlijk ideaal toe — hier walgt hij van eene onbehagelijke teederheid. Signora, om Godswil! als hij zijn verstand niet verloren heeft, wat zal hij dan kiezen?

LEONORE (*geeft haar een kop chocolade over*). U, mevrouw — zoodra hij zijn verstand verloren heeft.

JULIA. Bravo! Die hatelijkheid zal op uw eigen hoofd neêrkomen. Beef om die spotternij, maar vóór gij beeft zult gij bloozen.

LEONORE. Kent gij dat woord nog, signora? Maar waarom niet? Het is immers een toiletgeheim.

JULIA. Zie toch eens aan! Men moet waarlijk het wormpje boos maken om er een enkel geestig woordje uit te krijgen. Het is nu genoeg voor van daag. Het was scherts, mevrouw! Reik mij uwe hand ter verzoening.

LEONORE (*geeft haar de hand met een veelbeteekenenden blik*). Gravin Imperiali! — mijn toorn zal u weinig onrust baren.

JULIA. Nog grootmoedig ook! Maar dat zou ik ook kunnen zijn, gravin? (*Langzaam en Leonore bespiedende.*) Wanneer ik het portret van iemand bij mij draag, volgt dan daar niet uit, dat die persoon zelf mij ook dierbaar is? Wat dunkt u?

LEONORE (*blozende en in verwarring*). Wat meent gij? Ik geloof dat dit nu zoo volstrekt noodzakelijk niet is.

JULIA. Dat geloof ik zelve ook. Het hart behoeft de zinnen niet te hulp te roepen. De ware liefde heeft geene zigtbare teekenen noodig.

LEONORE. Goede God! Hoe zijt gij tot die waarheid gekomen?

JULIA. Uit medelijden, enkel uit medelijden — Gij bezit uwen Fiesco nog. (*Zij geeft haar haar portret boosaardig glimlagchende.*)

LEONORE (*met bitterheid*). Mijn portret? In uw bezit? (*Zij valt weenende in een stoel.*) O, die onwaardige!

JULIA (*spottend vrolijk*). Heb ik nu genoeg wraak genomen? heb ik? Welnu, mevrouw, hebt gij geen enkel scherp woordje meer in voorraad? (*Luide roepende.*) Mijn rijtuig voor! Ik heb mijn doel bereikt. (*Tot Leonore, die zij de kin streelt.*) Troost u, mijn kind! Hij gaf mij uw portret, omdat hij zijn verstand verloren heeft. (*Af.*)

DERDE TOONEEL.

CALCAGNO *treedt op.*

CALCAGNO. De gravin Imperiali ging zoo even zeer opgewonden van hier, en u zie ik met tranen in de oogen, mevrouw?

LEONORE (*op smartvollen toon*). Neen, dat is ongehoord!

CALCAGNO. Maar mijn hemel, waarom weent gij?

LEONORE. Gij zijt een vriend van dien onmensch. — Ga uit mijne oogen!

CALCAGNO. Van welken onmensch? Gij doet mij schrikken.

LEONORE. Van mijn man — Neen! van Fiesco.

CALCAGNO. Wat hoor ik?

LEONORE. O, het is slechts een schurkenstreek, die bij u mannen mogelijk is!

CALCAGNO (*vat hare hand met vuur*). Gravin, ik heb een hart, dat klopt voor de weenende deugd.

LEONORE (*ernstig*). Gij zijt een man — het klopt niet voor mij.

CALCAGNO. Geheel voor u — het is vol van u — o, dat gij wist, hoe zeer — hoe oneindig —

LEONORE. Man, gij liegt — Gij doet eene belofte, die gij niet zult houden.

CALCAGNO. Ik zweer u —

LEONORE. Een meineed. Houd op! Gij tergt God met uwe eeden. Mannen! mannen! wanneer al uwe eeden in duivelen veranderden, zij zouden den hemel kunnen bestormen en de engelen des lichts als gevangenen wegvoeren.

CALCAGNO. Gij vergist u, gravin. Uw toorn maakt u onbillijk. Moet een geheel geslacht voor de zonden van een enkele boeten?

LEONORE (*hem vol waardigheid aanziende*). Mensch, ik aanbad

het geslacht in dien éénen, zou ik het ook niet in hem mogen verafschuwen?

CALCAGNO. Beproef het eens, gravin — gij schonkt uw hart de eerste maal aan een onwaardige — ik ken den man, die het beter op prijs zou stellen.

LEONORE. Gij, mannen, zoudt den schepper van het geschapene kunnen wegcijferen. Ik wil niets meer van u hooren!

CALCAGNO. Deze woorden, o, nog heden zoudt gij ze in mijne armen herroepen.

LEONORE (*met oplettendheid*). Ga verder. In uwe?

CALCAGNO. In mijne armen, die geopend zijn om eene verlatene op te nemen, en haar eene verlorene liefde te vergoeden.

LEONORE (*hem aanziende*). Liefde?

CALCAGNO (*vol vuur, aan hare voeten*). Ja, het woord is uitgesproken. Liefde, mevrouw! Leven en dood hebt gij in uwe magt. Als mijn hartstogt zondig is, dan mogen deugd en ondeugd aan elkander gelijk worden, en hemel en hel beide vervloekt zijn.

LEONORE (*verontwaardigd en fier terugtredende*). Was dat de bedoeling uwer hartelijkheid, huichelaar? — Met een knieval verraadt gij de vriendschap en de liefde? Ga voor altijd uit mijne oogen! Afschuwelijk geslacht! Tot nog toe meende ik dat gij alleen vrouwen bedroogt! dat gij ook nog elkander tot verraders zijt, dat wist ik niet.

CALCAGNO (*staat onthutst op*). Gravin —

LEONORE. Niet genoeg, dat hij het heilige zegel van het vertrouwen verbrak, ook tegen den zuiveren spiegel der deugd blaast deze huichelaar zijn verpestenden adem, en wil mij onschuldige in het eedbreken onderwijzen.

CALCAGNO (*snel*). Gij hebt uwen eed niet gebroken, mevrouw.

LEONORE. Ik begrijp u, en mijn verdriet moest mijne liefde zondig maken?. Gij wist niet, (*uiterst fier*) dat zelfs het ongeluk,

door Fiesco bedrogen te zijn, het hart eener vrouw veredelt. Ga! de schande van Fiesco doet Calcagno niet bij mij in achting rijzen, maar — de menschheid dalen.

(*Zij gaat snel af.*)

CALCAGNO (*staart haar na, daarna gaat hij af, met de vuist tegen zijn voorhoofd slaande*). Domoor.

VIERDE TOONEEL.

DE MOOR. FIESCO.

FIESCO. Wie ging daar heen?

DE MOOR. De markies Calcagno.

FIESCO. Deze zakdoek bleef op de sopha liggen. Mijne vrouw was hier.

DE MOOR. Ik heb haar zoo even ontmoet. Zij was zeer aangedaan.

FIESCO. Deze zakdoek is vochtig. (*Hij steekt hem bij zich.*) Calcagno hier? Leonore zeer ontroerd? (*Na eenig nadenken tot den Moor.*) Heden avond nog moet ik weten, wat hier is voorgevallen.

DE MOOR. Jufvrouw Bella hoort het gaarne, dat zij eene aardige blondine is. Ik zal u antwoord brengen.

FIESCO. En nu zijn de dertig uren verloopen. Hebt ge mijn last uitgevoerd?

DE MOOR. Van A tot Z, heer.

FIESCO (*gaat zitten*). Zeg mij dan, hoe men wel over Doria en de tegenwoordige regering spreekt.

DE MOOR. O, het is om er van te schrikken. Reeds het woord „Doria" doet hen de koude koorts krijgen. Gianettino is doodelijk gehaat. Iedereen mort. De Franschen, zegt men, zijn ratten voor Genua geweest, de kater Doria heeft ze opge-

vreten, en stelt zich nu tevreden met de muizen.

FIESCO. Dat kon wel waar zijn — en weten zij geen hond voor dien kater?

DE MOOR (*glimlagchende*). Men mompelde lang en breed in de stad over zekeren — zekeren — Holla! heb ik nu den naam vergeten?

FIESCO (*opstaande*). Domoor, het kost oneindig minder moeite dien naam te onthouden dan hem te krijgen. Heeft Genua meer dan dien eenen?

DE MOOR. Evenmin als het twee graven Lavagna heeft.

FIESCO (*gaat zitten*). Dat is ten minste iets! — En wat mompelt men wel van mijne ligtzinnige levenswijze?

DE MOOR (*ziet hem met groote oogen aan*). Hoor eens, graaf van Lavagna! Genua moet groote gedachten van u koesteren. Men kan het niet dulden, dat een ridder van den eersten rang — met talenten en verstand — vol geestdrift — een man van invloed — bezitter van vier millioen pond — met vorstelijk bloed in de aderen — een ridder als Fiesco, van wien één wenk voldoende is om allen op zijne hand te krijgen — —

FIESCO (*keert zich met verachting om*). Dat van een schurk te moeten hooren! —

DE MOOR. Dat Genua's grootste man zou slapen bij Genua's val. Sommigen betreuren u, anderen lagchen om u, de meesten veroordeelen u. Allen beklagen den staat, die u verloren heeft. Een Jezuit meende geroken te hebben, dat zich onder dit masker een vos verborg.

FIESCO. De eene vos ruikt den andere. — Wat zegt men wel van mijne liefdesgeschiedenis met de gravin Impériali?

DE MOOR. Wat ik wel laten zal hier te herhalen.

FIESCO. Spreek zonder schroom! Hoe onbeschaamder hoe beter. Wat mompelt men?

DE MOOR. Men m o m p e l t niet. In alle koffijhuizen, aan het

billard, in de hôtels, op de wandelplaatsen, op de markt en op de beurs roept men luid —

FIESCO. Wat? Ik gelast het u!

DE MOOR (*achteruit gaande*). Dat gij een dwaas zijt.

FIESCO. Goed zoo! Hier hebt gij een sequin voor die mededeeling. De narrenkap heb ik nu eenmaal opgezet, opdat Genua om mij zou lagchen; spoedig zal ik mijn kruin kaal scheren en voor hansworst gaan spelen. Wat zeiden de zijdehandelaars wel van mijne geschenken?

DE MOOR (*schertsend*). Dwaas, zij stelden zich aan als arme misdadigers —

FIESCO. Dwaas? Wat scheelt je kerel?

DE MOOR. Vergeef mij. Ik verlang naar meer sequinen.

FIESCO (*geeft hem lagchende een*). Nu, als arme misdadigers?

DE MOOR. Die, reeds op het schavot staande, hunne in vrijheid stelling zien aankomen. U zijn zij toegedaan met lijf en ziel.

FIESCO. Daar ben ik blij om! Zij hebben het gepeupel van Genua in hunne magt.

DE MOOR. Dat was een tooneel! Het scheelde weinig, de duivel hale mij, of ik had lust gekregen om ook den grootmoedige eens te spelen. Zij vielen mij als onzinnigen om den hals, de meisjes schenen verliefd te worden op de kleur mijner vaderen, zoo kusten zij mijn roetzwart gelaat. Het goud vermag toch alles, dacht ik bij mij zelven, ook van een moor kan het een blanke maken.

FIESCO. Uwe gedachte was beter dan de kop waarin zij opkwam. — De tijdingen, die gij mij overgebragt hebt, zijn goed, mag ik daaruit tot daden besluiten?

DE MOOR. Even zeker als men uit donderwolken een onweêr mag voorspellen. Men steekt de hoofden bijeen, maakt zamenrottingen, en roept: „Stil!” zoodra een onbekende voorbij komt. In geheel Genua heerscht eene broeijende warmte. — De onte-

vredenheid hangt als een onweder boven de republiek — slechts een rukwind en het begint te donderen en te bliksemen.

FIESCO. Stil! luister! Wat is dat voor een verward geschreeuw?

DE MOOR *(naar het venster vliegende)*. Het is het getier van eene menigte menschen, die uit het raadhuis komen.

FIESCO. Heden moet er een procurator verkozen worden. Laat mijn rijtuig voorkomen. De zitting kan onmogelijk reeds geëindigd zijn. Ik ga er heen! Het kan onmogelijk reeds beslist zijn. — Mijn zwaard en mijn mantel. Waar is mijn gordelgesp?

DE MOOR. Heer, ik heb hem gestolen en verpand.

FIESCO. Dat verheugt mij.

DE MOOR. Welnu? Krijg ik geene belooning?

FIESCO. Omdat gij ook niet den mantel er bij naamt?

DE MOOR. Omdat ik u den dief aanwees.

FIESCO. Het geraas komt digter en digter bij. Hoor! dat zijn geen vreugdekreten. *(Snel.)* Vlug, maakt de deuren der binnenplaats open! Ik gis wat er is voorgevallen. Doria is meer dan vermetel. De staat schommelt heen en weder op de punt van eene naald. Ik wed, er is iets bijzonders op het raadhuis gebeurd.

DE MOOR *(aan het venster staande, roept)*. Wat is dat? Duizenden komen uit de straat Balbi — hellebaarden flikkeren — zwaarden. — Holla! Senatoren — komen hierheen —

FIESCO. Het is oproer! Begeef u onder het volk. Noem mijn naam. Maak dat zij dezen kant uitkomen. *(De Moor ijlt heen.)* Wat de nijvere mier met groote moeite bijeen brengt, wordt door eene toevallige windvlaag in een oogenblik zaâm vergaârd.

VIJFDE TOONEEL.

FIESCO. ZENTURIONE, ZIBO, ASSERATO *stormen wild de kamer binnen.*

ZIBO. Graaf, vergeef het ons, dat wij in drift zoo onaangemeld binnenkomen.

ZENTURIONE. Ik ben beleedigd, grovelijk beleedigd door den neef van den hertog, in tegenwoordigheid van den ganschen adel.

ASSERATO. Doria heeft het gouden boek bezoedeld, waarvan ieder Genueesch edelman een blad uitmaakt.

ZENTURIONE. Daarom zijn wij hier gekomen. De geheele adel is in mij beleedigd. De geheele adel moet deelen in mijne wraakneming. Om mijne eigene eer te wreken zou ik geene hulp vragen.

ZIBO. De geheele adel is in hem aangerand. De geheele adel moet vuur en vlammen spuwen.

ASSERATO. De regten van het volk zijn met voeten getreden. De republikeinsche vrijheid heeft den doodsteek ontvangen.

FIESCO. Gij maakt mij ongeduldig. Wat is er dan voorgevallen?

ZIBO. Hij was de negen en twintigste der kiezers, en had bij de keuze van een procurator een gouden bal getrokken. Acht en twintig stemmen waren reeds opgehaald. Veertien waren voor mij, evenveel voor Lomellino. Zijne stem en die van Doria ontbraken nog.

ZENTURIONE. *(hem snel in de rede vallende).* Ontbraken nog. Ik stem voor Zibo. Doria — bedenk eens, welk eene beleediging voor mij — Doria —

ASSERATO (*het woord nemende*). Zoo iets heeft men nog nooit beleefd, zoo lang de zee Genua bespoelt. — —

ZENTURIONE (*in vuur*). Doria haalde een zwaard te voorschijn, dat hij onder zijn scharlaken mantel had verborgen, stak mijn stembriefje daaraan, en riep in de vergadering —

ZIBO. „Senatoren, het geldt niet! Het is doorboord! Lomellino is procurator."

ZENTURIONE. „Lomellino is procurator," en wierp zijn zwaard op de tafel.

ASSERATO. En riep: „het geldt niet!" en wierp zijn zwaard op de tafel.

FIESCO (*na een oogenblik zwijgens*). En wat hebt ge nu besloten?

ZENTURIONE. De republick is in het hart getroffen. Wat wij besloten hebben?

FIESCO. Zenturione, onze adem doet het riet buigen. Eiken buigen slechts bij storm. Ik vraag u, waartoe gij besluit?

ZIBO. Ik meen, dat men liever moest vragen, waartoe Genua besluit?

FIESCO. Genua? Genua? Weg daarmede, het is vermolmd en valt ineen als men het aanraakt. Gij rekent op de patriciërs? Misschien wel omdat zij een ontevreden gezigt trekken en de schouders ophalen, wanneer men van staatszaken spreekt? Weg daarmede! Hun heldenvuur is begraven in balen met handelswaren, al hunne gedachten zweven angstig om de Oost-Indische vloot.

ZENTURIONE. Leer eerst onze patriciërs beter kennen. Naauwelijks had Doria zijne schandelijke daad volbragt, of dadelijk liepen honderden hunner met gescheurde kleederen naar de markt. De vergadering ging uiteen.

FIESCO (*spottende*). Even als duiven uit elkander vliegen, wanneer een valk zich onder hen werpt?

ZENTURIONE (*met drift*). Neen, als tonnen buskruid, waarin eene brandende lont valt.

ZIBO. Ook het volk is woedend — wat doet niet een aangeschoten everzwijn?

FIESCO (*lagchende*). Dat blinde, logge dier, dat door zijne lompe bewegingen in den beginne veel geraas maakt, groot en klein, digt bij of ver af, in woede dreigt te verslinden, en ten laatste — over een zijden draadje struikelt? Genuezen, het is te vergeefs! De tijd van onze heerschappij ter zee is voorbij.

Genua heeft zijn roem overleefd. Genua staat gelijk met Rome, toen Octavianus er meê speelde even als een zwakke knaap met een raket en pluimbal doet. Genua kan niet meer vrij zijn. Genua moet door een monarch in het leven worden gehouden. Genua heeft een souverein noodig, huldigt dus den ligtzinnigen Gianettino.

ZENTURIONE (*opstuivend*). Wanneer de van hunne boeijen ontslagen elementen zich met elkander zullen verzoenen, en de noordpool op de zuidpool zal nederstorten — Komt, kameraden!

FIESCO. Blijft, blijft! Waarover denkt gij, Zibo?

ZIBO. Over niets anders dan over een blijspel, dat „de aardbeving" zal heeten.

FIESCO (*brengt hen naar een standbeeld*). Beschouw toch eens dit beeld.

ZENTURIONE. Het stelt de Venus van Florence voor. Waartoe moet dat hier dienen?

FIESCO. Gij vindt het immers fraai?

ZIBO. Dat zou ik denken, anders waren wij slechte Italianen. Hoe kunt gij dat nog vragen?

FIESCO. Welnu, reis alle werelddeelen door en zoek van alle levende afdrukken der vrouwelijke vormen het beste uit, waarin zich alle bekoorlijkheden dezer gedroomde Venus vereenigen.

ZIBO. En wat zal onze moeite beloonen?

FIESCO. Dan zult gij overtuigd zijn dat de verbeelding altijd overdrijft —

ZENTURIONE (*ongeduldig*). En wat gewonnen hebben?

FIESCO. Dan zult gij kunnen oordeelen over den altijddurenden strijd tusschen de natuur en de kunst.

ZENTURIONE (*driftig*). En dan?

FIESCO. Dan? Dan? (*Hij begint te lagchen.*) Dan zult gij overtuigd worden, dat Genua's vrijheid te gronde gaat!

ZESDE TOONEEL.

FIESCO. *Het rumoer rondom het paleis neemt toe.*

Uitmuntend! uitmuntend! Het stroo der republiek staat in vlammen. De brand heeft reeds huizen en torens aangetast — Voort maar! Hij worde algemeen en lustig blaze de wind hem aan!

ZEVENDE TOONEEL.

DE MOOR, *haastig.* FIESCO.

DE MOOR. Alles stroomt te zamen!

FIESCO. Zet de vleugeldeuren wijd open! Laat alles, wat loopen kan, binnenkomen.

DE MOOR. Republikeinen! Republikeinen! Zij gaan gebukt onder het juk waaraan hunne vrijheid hangt, en hijgen als trekossen onder hun aristokratisch bestuur.

FIESCO. Zij zijn dwaas, die meenen dat Fiesco van Lavagna zou vervolgen, wat hij niet begon? De opstand komt als geroepen. Maar de zamenzwering moet in mijne handen zijn. Zij stormen den trap op.

DE MOOR (*naar buiten gaande*). Holla! Holla! Zij zullen het huis nog omver loopen. (*Het volk stroomt binnen; de deuren worden vernield.*)

ACHTSTE TOONEEL.

FIESCO. TWAALF WERKLIEDEN.

ALLEN. Wraak aan Doria! Wraak aan Gianettino!

FIESCO. Zacht wat, mijne medeburgers! Dat gij mij zoo

uwe opwachting maakt, is mij een bewijs dat uwe harten goed zijn. Maar mijne ooren zijn zooveel geraas niet gewoon.

ALLEN (*nog heviger*). Weg met de Dorias! Weg met oom en neef!

FIESCO (*die ze lagchend telt*). Twaalf is een sterk leger —

EENIGEN. Die Dorias moeten vallen! De regeringsvorm kan zoo niet blijven!

EEN WERKMAN. Onze vrederegters de trappen af te werpen — de trappen af!

EEN TWEEDE. Bedenk toch, Lavagna, de trappen af, toen zij hem bij de verkiezing tegenspraken.

ALLEN. Dat kan zoo niet blijven, dat mag niet geduld worden!

EEN DERDE. Een zwaard te gebruiken in de raadsvergadering. —

DE EERSTE. Een zwaard! Het oorlogsteeken! in de woning waar de vrede heerschappij voert!

DE TWEEDE. Met een scharlaken mantel in de vergadering te komen! Niet in het zwart gekleed, even als de andere raadsleden!

DE EERSTE. Met acht paarden door onze hoofdstad te rijden!

ALLEN. Hij is een tyran. Een verrader van het vaderland en van het bewind!

DE TWEEDE. Van den keizer twee honderd Duitschers voor eene lijfwacht te koopen —

DE EERSTE. Vreemdelingen tegen de zonen des vaderlands. Duitschers tegen Italianen! Soldaten naast de wetten!

ALLEN. Hoogverraad! Muiterij! Genua's ondergang!

DE EERSTE. Het wapen der republiek op zijn rijtuig te laten schilderen —

DE TWEEDE. Het standbeeld van Andreas, midden op het plein voor het stadhuis! —

ALLEN. Slaat Andreas in stukken! In duizend stukken den dooden en den levenden Andreas!

FIESCO. Genuezen, waarom komt gij daarmede bij mij?

DE EERSTE. Gij zult het niet dulden! Gij zult hem dat wel afleeren!

DE TWEEDE. Gij zijt een verstandig man, en zult het niet kunnen verdragen; gij moet ons leiden!

DE EERSTE. Gij zijt een beter edelman, en zult hem zijn onregt doen gevoelen; gij zult het niet zoo laten blijven!

FIESCO. Uw vertrouwen in mij verheugt mij zeer. Kan ik het mij door daden waardig maken?

ALLEN (*luide*). Sla! Werp omver! Bevrijd!

FIESCO. Een goed woord zult gij echter nog wel willen aanhooren?

EENIGEN. Spreek, Lavagna!

FIESCO (*gaat zitten*). Mannen van Genua — In het rijk der dieren ontstonden eens onlusten, verschillende partijen streden tegen elkander en een slagershond maakte zich van den troon meester. Deze, gewoon om het vee naar de slagtplaats te drijven, huisde op ware hondenmanier in het rijk, kefte en beet, en verscheurde zijne onderdanen. Deze begonnen te morren, de stoutmoedigsten van hen sloegen de handen in een en wurgden den vorstelijken bulhond. Nu werd er een een rijksdag gehouden om de groote vraag te beslissen, welke regeringsvorm de beste was? Er werd voor drie verschillende vormen gestemd. Genuezen, welken zoudt gij gekozen hebben?

DE EERSTE BURGER. Dien van het volk! Dien van het volk!

FIESCO. Het volk won het. De regering werd demokratisch. Ieder burger had regt van stemmen. De meerderheid besliste. Na weinige weken verklaarde de mensch den nieuwbakken vrijstaat den oorlog. Het dierenrijk kwam bijeen. Het paard, de leeuw, de tijger, de beer, de olifant en de rhinoceros traden op en brulden luide: oorlog! Nu kwam de beurt aan de overigen. Het lam, de haas, het hert, de ezel, het geheele insektenheir,

de vogels, de visschen, al die menschenschuwe wezens kwamen tusschenbeide en kermden: vrede! Ziet, burgers van Genua! Het aantal lafaards was grooter dan het getal dapperen, er waren meer dommen dan verstandigen. — De meerderheid besliste. Het dierenrijk legde de wapens neder, en de mensch maakte het aan zich onderworpen. Dit regeringsstelsel werd dus verworpen! Genuezen, waarvoor zoudt gij nu stemmen?

DE EERSTE EN TWEEDE. Voor een bestuur van eenige weinigen, door het volk te verkiezen! Zeer zeker!

FIESCO. Dit ging door! De staatszaken werden aan verschillende kamers opgedragen. Wolven zorgden voor het finantiewezen, vossen waren hunne geheimschrijvers. Duiven waren strafregters, tijgers maakten onderlinge geschillen uit, bokken beslechtten huwelijksoneenigheden. De hazen waren soldaten, leeuwen en olifanten bleven bij de bagage; de ezel werd tot afgezant benoemd en de mol tot inspecteur der ambtenaren. Genuezen, wat dunkt u van deze verdeeling? Wien de wolf niet verscheurde, dien plukte de vos. Wat aan deze ontsnapte, werd vertrapt door den ezel. De tijger verslond de onschuld; de duif schonk dieven en moordenaars genade, en wanneer eindelijk de ambten werden nedergelegd, vond de mol, dat ze uitmuntend waren waargenomen. — De dieren kwamen in opstand. Laat ons een vorst kiezen, riepen zij eenstemmig, die klaauwen, hersens en slechts ééne maag heeft — en zij kozen één tot hun opperhoofd — één, Genuezen — maar (*terwijl hij fier van zijn zetel opstaat*) het was de leeuw.

ALLEN (*in de handen klappende en de mutsen omhoog werpende*). Bravo! Bravo! Dat was eerst verstandig gehandeld.

DE EERSTE. En Genua zal hun voorbeeld volgen, en heeft zijn man reeds.

FIESCO. Ik wil zijn naam niet weten. Gaat heen. Denkt eens na over den leeuw! (*De burgers gaan tierende heen.*) Het gaat

naar wensch. Het volk en de senaat zijn tegen Doria. Het volk en de senaat zijn voor Fiesco. — Hassan! Hassan! — Ik moet mij dezen wind ten nutte maken. — Hassan! Hassan! — Ik moet dien haat aanwakkeren, die belangstelling vergrooten! — Kom, Hassan! Hassan! Onecht kind van Satanas! Hassan! Hassan!

NEGENDE TOONEEL.

DE MOOR *komt binnen.* FIESCO.

DE MOOR (*driftig*). Ik ben nog moe van 't loopen. Wat is er nu al weêr?

FIESCO. Wat ik je zal gelasten.

DE MOOR (*onderdanig*). Waarheen moet ik het eerst, waarheen het laatst loopen?

FIESCO. Deze keer blijft gij verschoond van loopen. Gij zult getrokken worden. Maak je dadelijk gereed; ik ga thans je sluipmoord uitbazuinen en je gebonden aan de pijnbank overleveren.

DE MOOR (*zes passen achteruit gaande*). Heer! — Dat is de afspraak niet.

FIESCO. Maak je niet ongerust. Het is slechts eene schijnvertooning. Op dit oogenblik is er mij alles aan gelegen, dat Gianettino's aanslag op mijn leven ruchtbaar wordt. Men zal je gestrengelijk verhooren.

DE MOOR. Moet ik dan bekennen of loochenen?

FIESCO. Gij loochent. Men zal je op de pijnbank brengen. De eerste proef moet ge doorstaan. Dit kan dan tevens tot straf voor je poging tot sluipmoord dienen. Bij de tweede proef bekent ge.

DE MOOR (*bedenkelijk het hoofd schuddende*). De duivel is toch

een schelm. Eerst laat hij mij nog een beetje leven, en nu zal ik uit louter aardigheid geradbraakt worden.

FIESCO. Ge komt er heelhuids af. Ik geef je mijn grafelijk woord er op. Ik zal ter mijner voldoening verzoeken zelf je te mogen straffen, en je dan voor aller oogen vergiffenis schenken.

DE MOOR. Het is mij goed. Zij zullen mijne gewrichten uit elkander rukken. Nu, dat maakt leniger.

FIESCO. Geef mij nu met je dolk eene schram op den arm, zoo dat hij bloedt. — Ik zal doen als had ik je pas op heeter daad gegrepen. Goed zoo! (*Vreesselijk schreeuwende.*) Moord! Moord! Moord! Zet de wegen af! Sluit de deuren! (*Hij sleept den Moor naar buiten; bedienden schieten toe.*)

TIENDE TOONEEL.

LEONORE. ROSA. *Zij komen ontsteld binnen.*

LEONORE. Moord! Ik hoorde moord roepen! Het kwam van dezen kant.

ROSA. Zeker een valsch alarm, zooals dat alle dagen in Genua plaats heeft.

LEONORE. Ik hoorde moord roepen, en het volk duidelijk mompelen: Fiesco. Neen, gij wilt mij misleiden; mijne oogen wilt gij het zien van een vreesselijk tooneel besparen, maar mijn hart kunt gij niet bedriegen. Spoedig, ijl er heen, en zeg mij waarheen zij hem slepen.

ROSA. Bedaar toch. Arabella is reeds gegaan.

LEONORE. Bella zal nog een laatsten blik van hem krijgen! Die gelukkige Bella! Wee mij, zijne moordenares! Had Fiesco mij kunnen beminnen, nooit zou hij zich met staatszaken bemoeid hebben, nooit zou hem de dolk der afgunst getroffen hebben! — Daar komt Bella! Weg! Spreek niet, Bella!

ELFDE TOONEEL.

DEZELFDEN. ARABELLA.

ARABELLA. De graaf leeft en is gezond. Ik zag hem door de stad rennen. Nooit heb ik hem zoo schoon gevonden. Het paard scheen trotsch op zijn vorstelijken berijder te zijn, en baande zich fier een weg door de zaâmgedrongene volkshoopen. Hij zag mij toevallig onder het voorbijrijden, lachte tegen mij, wees hier heen en zond mij drie kussen toe. (*Schalksch*). Wat moet ik daarmeê doen, signora.

LEONORE (*in verrukking*). Onnadenkend, praatziek meisje! Breng ze hem terug.

ROSA. Zie nu toch eens aan! Nu wordt gij weder tot over de ooren toe rood.

LEONORE. Zijn hart werpt hij de meisjes toe, en ik hunker naar één enkelen blik? — O vrouwen! vrouwen! (*Allen af.*)

TWAALFDE TOONEEL.

In het paleis van Andreas.

GIANETTINO *en* LOMELLINO *treden haastig op.*

GIANETTINO. Laat ze brullen naar hunne vrijheid, als de leeuwin, die één harer welpen mist. Ik blijf er bij.

LOMELLINO. Maar, heer —

GIANETTINO. Loop naar den duivel met uw maar, procurator van drie uren! Ik geef geen haar breed toe, al schudden Genua's torens het hoofd en al bruist de onstuimige zee ook neen. Ik vrees het gepeupel niet.

LOMELLINO. Het gepeupel is zeker slechts het brandende hout,

maar de adel blaast het vuur aan. De geheele republiek is in beroering. Volk en adel, alles is opgewonden!

GIANETTINO. Dan sta ik even als Nero op een berg, en verlustig mij in den alleraardigsten brand. —

LOMELLINO. Tot dat een eerzuchtig partijhoofd zich onder het oproer mengt, om de vruchten der algemeene beroering te plukken.

GIANETTINO. Gekheid! Gekheid. Ik ken maar eenen, die voor ons gevaarlijk zou kunnen worden, en voor dien eenen heb ik gezorgd.

LOMELLINO. Zijne Doorluchtigheid. (*Andreas komt op. Beiden maken eene diepe buiging.*)

ANDREAS. Lomellino! Mijne nicht wenscht een rijtoertje te maken.

LOMELLINO. Ik zal de eer hebben, haar te vergezellen.

(*Af.*)

DERTIENDE TOONEEL.

ANDREAS. GIANETTINO.

ANDREAS. Luister, neef! Ik ben slecht over u tevreden.

GIANETTINO. Verleen mij een oogenblik gehoor, doorluchtige oom!

ANDREAS. Dat geef ik aan den meest havelozen bedelaar van Genua, wanneer hij het waard is. Aan een schurk echter nooit, al is die schurk dan ook mijn eigen neef. Het is reeds te veel genade voor u, dat ik als oom tot u spreek, gij verdiendet slechts voor den hertog en zijne omgeving te mogen verschijnen.

GIANETTINO. Slechts één woord, heer —

ANDREAS. Hoor eerst wat gij gedaan hebt, en verantwoord u dan — — Gij hebt een gebouw doen instorten, aan welks opbouw ik sedert eene halve eeuw mijne krachten besteedde — het mausoleum van uw oom — zijne eenige pyramide — — de

liefde zijner onderdanen. Andreas vergeeft u die ligtzinnigheid.

GIANETTINO. Mijn oom en hertog —

ANDREAS. Val mij niet in de rede. Gij hebt het schoonste kunstwerk der regering vernield, dat ik met behulp des hemels den Genuezen gaf, dat mij zooveel nachtrust, moeite en bloed heeft gekost. Voor geheel Genua hebt gij mijne vorstelijke eer bezoedeld, toen gij voor mijne instellingen geen eerbied betoondet. Voor wien zullen zij heilig zijn, wanneer mijn eigen bloed ze veracht? — Uw oom vergeeft u deze domheid.

GIANETTINO (*beleedigd*). Genadige heer, gij hebt mij opgevoed om hertog van Genua te worden.

ANDREAS. Zwijg — gij zijt een verrader des vaderlands en hebt het doodelijk gewond. Versta mij wel, knaap! Het geldt hier — onderwerping! — Omdat de herder aan den avond van zijn dagwerk zich terugtrok, waandet gij de kudde verlaten? Omdat Andreas grijze haren heeft, gaat gij als een straatjongen de wetten vertrappen?

GIANETTINO (*ruw*). Zacht wat, hertog! Ook in mijne aderen vloeit het bloed van dien Andreas, die eens Frankrijk deed sidderen.

ANDREAS. Zwijg! beveel ik u — Ik ben gewoon dat de zee stil wordt, als ik spreek. — Midden in haren tempel spuwdet gij de geregtigheid in het aangezigt. Weet gij, hoe men dat straft, oproerling? — Antwoord thans!

(*Gianettino staat sprakeloos met ter neder geslagen oogen*).

ANDREAS. Ongelukkige Andreas! In uw eigen hart hebt gij de slang uitgebroed, die eenmaal al uw werk zou vernietigen. — Ik bouwde voor mijne onderdanen een huis, dat den tijd kon trotseren, en steek het zelf in brand. Onbezonnene, aan dit grijze hoofd, dat door bloedverwanten ten grave wil gebragt worden — aan mijne zondige liefde, hebt gij het te danken, dat ik het hoofd des verraders den beleedigden staat niet — van het schavot toewerp. (*Af.*)

VEERTIENDE TOÒNEEL.

LOMELLINO, *geheel buiten adem en ontsteld.* GIANETTINO *oogt den hertog woedend en sprakeloos na.*

LOMELLINO. Wat heb ik gezien? Wat heb ik gehoord? Oogenblikkelijk! Vlugt oogenblikkelijk, prins! Nu is alles verloren.

GIANETTINO (*wrevelig*). Wat was er dan te verliezen?

LOMELLINO. Genua, prins. Ik kom van de markt. Het volk schaarde zich rondom een Moor, die gebonden medegesleurd werd; de graaf van Lavagna, gevolgd door meer dan drie honderd edelen, ging in het regthuis, waar de misdadigers gepijnigd worden. De Moor was op een sluipmoord betrapt, dien hij aan Fiesco wilde volvoeren.

GIANETTINO (*stampvoetende*). Wat? Waait de storm heden van alle kanten?

LOMELLINO. Men vraagde den Moor, wie hem gehuurd had. Hij bekende niets. Men bragt hem op de pijnbank. De eerste proef stond hij door. Men begon met de tweede. Hij bekende, bekende — heer, waaraan dacht gij, toen gij uwe eer in de handen van een schurk steldet?

GIANETTINO (*snaauwt hem woest toe*). Vraag mij niets!

LOMELLINO. Luister verder. Naauwelijks was het woord Doria geuit — o, liever had ik mijn naam onder die der verdoemden gezien, dan hier den uwe gehoord — of Fiesco vertoonde zich aan het volk. Gij kent hem, den man, die gebiedend vraagt, den leider van de harten des volks. De geheele menigte hing ademloos aan zijne lippen, staarde hem wild aan; hij zeide weinig, maar ontblootte den bloedenden arm en het volk twistte om de bloeddroppels als om reliquiën. De Moor werd in zijne handen overgeleverd, en Fiesco — welk een doodsteek voor ons — Fiesco schonk hem genade. Nu

sloeg het zwijgen der menigte tot een luid geschreeuw over, iedere ademhaling vernietigde een Doria; Fiesco werd onder een duizendstemmig Vivat naar huis gedragen.

GIANETTINO (*met een gesmoorden lach*). Het oproer moge de overhand krijgen — keizer Karel! Met dat enkele woord zal ik het dempen, zoodat men geene klok meer in Genua zal hooren.

LOMELLINO. Boheme ligt ver van Italië — Als Karel zich haast, kan hij nog juist bij tijds komen om uwe begrafenis bij te wonen.

GIANETTINO (*haalt een verzegelden brief te voorschijn*). Daarom is het gelukkig, dat hij reeds hier is! — Verwondert het Lomellino? Waant hij mij vermetel genoeg, woedende republikeinen te tergen, wanneer zij niet reeds verkocht en verraden waren?

LOMELLINO (*verbaasd*). Ik weet niet, wat ik denken moet?

GIANETTINO. Als gij het niet weet, zal ik wel de denkende persoon moeten zijn. Het besluit is genomen. Overmorgen vallen twaalf senatoren. Doria word monarch, en keizer Karel zal hem beschermen — Gij ontstelt?

LOMELLINO. Twaalf senatoren! Mijn hart is niet sterk genoeg om eene twaalfvoudige bloedschuld te dragen.

GIANETTINO. Dwaas, eenmaal op den troon gekomen, schudt men alles weder af. Zie, ik wist de ministers van Karel te overtuigen, dat Frankrijk in Genua nog een sterken aanhang had, die het Fransche bewind nog wel weder eens zoude kunnen herstellen, wanneer men hem niet met wortel en tak uitroeide. Dat werkte op den ouden Karel. Hij onderteekende mijn ontwerp — en gij, schrijf op wat ik u zal zeggen.

LOMELLINO. Ik weet nog niet —

GIANETTINO. Ga zitten en schrijf!

LOMELLINO. Wat moet ik schrijven? (*Hij gaat zitten.*)

GIANETTINO. De namen der twaalf kandidaten — Frans Zenturione.

LOMELLINO (*schrijft*). Tot dank voor zijne stem mag hij den lijkstoet openen.

GIANETTINO. Cornelio Calva.

LOMELLINO. Calva.

GIANETTINO. Michaël Zibo.

LOMELLINO. Dat zal zijne zucht naar het procuratorsambt wel wat afkoelen.

GIANETTINO. Thomas Asserato met zijne drie broeders.

(*Lomellino houdt op.*)

GIANETTINO (*met nadruk*). Met zijne drie broeders.

LOMELLINO (*schrijft*). Verder.

GIANETTINO. Fiesco van Lavagna.

LOMELLINO. Voorzigtig! Voorzigtig! Gij zult over dien z w a r t e n s t e e n den hals nog eens breken.

GIANETTINO. Scipio Bourgognino.

LOMELLINO. Die kan dan elders bruiloft vieren.

GIANETTINO. Raphaël Sacco.

LOMELLINO. Voor dien moest ik eigenlijk vergiffenis vragen, tot hij mij mijne vijf duizend kroonen afbetaald heeft. (*Schrijft.*) De dood maakt quitte.

GIANETTINO. Vincent Calcagno.

LOMELLINO. Calcagno — den twaalfde weet ik reeds, of onze doodsvijand is vergeten.

GIANETTINO. Einde goed, alles goed. Jozef Verrina.

LOMELLINO. Dat is de kop der slang. (*Hij staat op; werpt zand op het geschrevene, leest het vlugtig over en geeft het den prins.*) De dood geeft overmorgen een prachtig feest en heeft twaalf edelen van Genua daarop genoodigd.

GIANETTINO (*gaat naar de tafel en onderteekent*). Het is in orde. — Over twee dagen heeft de verkiezing van een doge

plaats. Wanneer de raadsleden bijeen zijn, worden de twaalf genoemden op een gegeven teeken plotseling doodgeschoten, en mijne twee honderd Duitschers bezetten onmiddelijk het raadhuis. Is dat gedaan, dan komt Gianettino Doria binnen en laat zich huldigen. (*Hij belt.*)

LOMELLINO. En Andreas?

GIANETTINO (*met minachting*). Is een oud man. (*Een bediende.*) Wanneer de hertog naar mij vraagt, ben ik naar de mis gegaan. (*De bediende af.*) De duivel, die zich in mij verbergt, kan slechts onder het masker van een heilige incognito blijven.

LOMELLINO. En dit papier, prins?

GIANETTINO. Dat neemt gij en laat het bij onzen aanhang rondgaan. Deze brief moet met extrapost naar Spinola. Hij onderrigt hem van alles, en houdt het bevel aan hem in, morgen ochtend om acht uur hier in de hoofdstad te zijn. (*Hij wil heengaan.*)

LOMELLINO. Er is een kinkel in den kabel, prins! Fiesco komt niet meer in den senaat.

GIANETTINO (*hem toeroepende*). Genua zal toch nog wel één moordenaar hebben? — Daarvoor zal ik zorgen. (*Af in eene zijkamer, Lomellino vertrekt door eene andere deur.*)

VIJFTIENDE TOONEEL.

Eene voorkamer bij Fiesco.

FIESCO *met brieven en wissels.* DE MOOR.

FIESCO. Vier galeijen zijn dus binnengeloopen?

DE MOOR. Zij liggen veilig in de haven voor anker.

FIESCO. Dat komt gewenscht. Van waar komen die expressen?

DE MOOR. Uit Rome, Piacenza en Frankrijk.

FIESCO (*breekt de brieven open en leest ze haastig*). Welkom, welkom in Genua! (*Zeer opgeruimd*). De boden moeten vorstelijk onthaald worden.

DE MOOR. Hm. (*Hij wil gaan*).

FIESCO. Halt! Halt! Er is nog werk in overvloed.

DE MOOR. Wat moet gij hebben? Den neus van den spoorhond of den angel van den schorpioen?

FIESCO. Voor deze keer het lokfluitje van den vogelvanger. Morgen zullen twee duizend mannen vermomd de stad binnensluipen om in mijne dienst te treden. Ga je handlangers bij de verschillende poorten plaatsen, en laten zij een waakzaam oog houden op de binnenkomende vreemdelingen. Eenigen zullen als pelgrims gekleed zijn, die eene bedevaart doen naar Loretto, anderen als monniken, of als Savoijaarden, of als tooneelspelers, nog anderen als marskramers, als rondreizende muziekanten, de meesten evenwel als afgedankte soldaten, die Genueesch brood komen bedelen. Aan ieder vreemdeling moet worden gevraagd, waar hij zijn intrek neemt? Antwoordt hij: in de gouden slang, dan moet men hem beleefd groeten en mijne woning aanwijzen. Hebt ge mij begrepen? ik vertrouw op je slimheid.

DE MOOR. Heer! dat kunt gij, even gerust als op mijne slechtheid. Wanneer er eene muis ongemerkt binnenkomt, moogt gij mijne beide oogen in een windroer laden en er musschen meê schieten! (*Hij wil gaan.*)

FIESCO. Wacht! nog iets. De galeijen zouden de nieuwsgierigheid van het volk kunnen opwekken. Onderzoek, wat men daarvan wel denkt. Als iemand er naar mogt vragen, dan hebt ge hooren mompelen, dat je heer daarmede jagt op de Turken maakt. Begrepen?

DE MOOR. Begrepen. De baarden der besnedenen liggen op het dek. Wat er binnen in zit, weet de duivel. (*Hij wil gaan.*)

FIESCO. Bedaard. Nog eene zaak. Gianettino heeft nu meer dan ooit reden mij te haten en mij valstrikken te spannen. Ga onder je makkers en doe onderzoek of je niet hier of daar iets van een sluipmoord kunt ruiken. Doria bezoekt verdachte huizen. Tracht het vertrouwen der bewoonsters te winnen. De kabinets-geheimen worden dikwerf in de vouwen van een vrouwenrok verborgen; beloof die meisjes goudspuwende bezoekers — beloof haar uwen heer. Niets is zoo heilig dat het niet in dit moeras zou mogen geworpen worden, tot ge vasten grond voelt.

DE MOOR. Ik heb toegang bij eene zekere Diana Bononi en ben gedurende vijftien maanden in hare dienst geweest. Eergister zag ik den procurator Lomellino uit haar huis komen.

FIESCO. Dat kan niet beter. Juist die Lomellino heeft de sleutels tot de dolle geheimen van Doria. Zoo vroeg mogelijk moet ge er morgen heen gaan. Misschien brengt hij dezen nacht nog wel een bezoek aan die kuische Luna.

DE MOOR. Nog een geval, edele heer! Wanneer de Genuezen mij vragen — en ik ben er zeker van dat zij het zullen doen — als zij mij thans vragen: wat denkt Fiesco voor Genua te doen? — Zult gij uw masker nog langer dragen, of wat moet ik antwoorden?

FIESCO. Antwoorden? Wacht! De vrucht is immers rijp. — Genua ligt op het blok, moet ge antwoorden, en je heer heet Johan Lodewijk Fiesco.

DE MOOR (*vrolijk*). Dat zal ik doen en wat goed ook, op mijne schurkeneer. — Kom, vlug nu aan het werk, vriend Hassán! Eerst naar een wijnhuis! Mijne voeten hebben het druk — ik moet mijne maag eerst wat te goed doen, opdat zij kracht zal geven aan mijne beenen. (*Hij gaat heen, doch komt snel terug.*) A propos! Daar had ik bijna wat vergeten. Wat er tusschen uwe vrouw en Calcagno is voorgevallen wildet gij gaarne weten? — Er werd eene liefdesverklaring afgeslagen, heer, en dat was alles. (*Af.*)

ZESTIENDE TOONEEL.

FIESCO *alleen.*

Het spijt mij, Calcagno — Meendet gij, dat ik een zoo gewaagd spel zou gespeeld hebben, als de deugd mijner vrouw en mijne eigene waarde mij geene genoegzame borgen geweest waren, dat ik er niet bij kon verliezen? Deze omstandigheid is mij evenwel welkom. Gij zijt een goed soldaat. Dat zal mij uw arm verschaffen bij Doria's val! — — (*Hij gaat driftig op en neêr.*) Thans, Doria, met mij in het strijdperk! Alle raderen van het groote waagstuk zijn in beweging. Alle instrumenten zijn voor het vreesselijke concert gestemd. Er is niets meer te doen dan het masker af te werpen en aan Genua's patriotten Fiesco te toonen. (*Men hoort menschen komen.*) Een bezoek! Wie zou mij thans komen storen?

ZEVENTIENDE TOONEEL.

DE VORIGE. VERRINA. ROMANO *met eene schilderij.* SACCO. BOURGOGNINO. CALCAGNO. *Allen buigen.*

FIESCO (*gaat hen opgeruimd te gemoet*). Weest welkom, mijne vrienden! Welke zaak van gewigt doet mij u allen zoo onverwacht hier zien? — Gij ook al, beste broeder Verrina? Ik zou u bijna niet meer kennen, als mijne gedachten ten minste niet meer dan mijne oogen bij u waren. Was het niet sedert het laatste bal, dat ik Verrina niet meer zag?

VERRINA. Herinner mij daar niet aan, Fiesco. Zware lasten hebben sedert dien tijd mijn grijs hoofd gedrukt. Maar genoeg hiervan.

FIESCO. Niet genoeg voor een belangstellend vriend. Gij

moet mij meer zeggen, zoodra wij alleen zijn. (*Tot Bourgognino.*) Welkom, jeugdige held. Onze kennismaking is nog nieuw, maar mijne vriendschap is oud. Denkt gij nu beter over mij?

BOURGOGNINO. Ik ben op weg daartoe.

FIESCO. Verrina, men heeft mij verteld, dat deze jongeling uw schoonzoon zal worden. Ik juich uwe keuze toe. Ik heb hem slechts eens gesproken, en toch zou ik er trotsch op zijn, hem den mijne te kunnen noemen.

VERRINA. Dit oordeel maakt mij trotsch op mijne dochter.

FIESCO (*tot de overigen*). Sacco? Calcagno? — Zeker zeldzame bezoekers ten mijnent! Ik zou mij bijna over mijne gastvrijheid moeten schamen, wanneer Genua's edelste sieraden er geen gebruik van maken. — En daar zie ik nog een vijfden gast, mij wel is waar onbekend, doch genoegzaam aanbevolen door dezen waardigen kring.

ROMANO. Het is slechts een eenvoudig schilder, heer, Romano geheeten, die zich voedt van diefstal aan de natuur, in zijn wapen slechts een penseel voert en nu hier tegenwoordig is (*diep buigende*) om zich de hoofdtrekken voor een Brutuskop voor den geest te brengen.

FIESCO. Uwe hand, Romano. Uwe meesteres is in mijn huis eene bekende. Ik bemin haar als eene zuster. De kunst is de regterhand der natuur. Deze heeft slechts schepselen, gene heeft menschen gemaakt. Wat schildert gij echter, Romano?

ROMANO. Tooneelen uit de krachtvolle oudheid. Te Florence hangt mijn stervende Hercules, te Venetië mijne Kleopatra, de woedende Ajax te Rome, waar de helden der oude wereld in het Vaticaan weder uit de dooden opstaan.

FIESCO. En waaraan werkt thans uw penseel?

ROMANO. Ik heb het weggeworpen, heer. Het licht van het genie kreeg minder voedsel dan het licht des levens.

Op een zeker punt gekomen, brandt nog slechts de papieren kroon. Zie hier mijn laatste werk.

FIESCO (*opgeruimd*). Dat komt gewenscht. Ik ben heden buitengewoon opgeruimd, mijn geheele wezen geniet eene zekere verhevene rust en is vatbaar voor al de indrukken der schoone natuur. Laat zien uwe schilderij. Het zal voor mij een waar genoegen zijn. Komt om mij heen staan, vrienden. Laten wij eenige oogenblikken geheel aan den kunstenaar wijden. Plaats uwe schilderij.

VERRINA (*geeft aan de anderen een teeken*). Let nu op, mannen van Genua!

ROMANO (*de schilderij plaatsende*). Het licht moet er zijdelings op vallen, trek die gordijn op. Laat deze zakken. Goed. (*Hij gaat op zijde.*) Het stelt voor de geschiedenis van Virginia en Appius Claudius.

(*Lange ernstige pauze, terwijl allen de schilderij beschouwen.*)

VERRINA (*in geestdrift*). Stoot toe, grijze vader! — Gij beeft, tyran? — Wat staat gij daar als zoutpilaren, — Romeinen — volgt hem, Romeinen — het slagzwaard blinkt — Volgt mij, burgers van Genua — Dood aan Doria! Dood! Dood! (*Hij houwt naar de schilderij.*)

FIESCO (*lagchende tot den schilder*). Wenscht gij meer bijval? Uwe kunst maakt van dezen ouden man een jeugdigen dweeper.

VERRINA (*uitgeput*). Waar ben ik? Waar zijn zij gebleven. Weg, als zeepbellen? Gij hier, Fiesco? De tyran leeft nog, Fiesco?

FIESCO. Zie hier? Veel hebt gij opgemerkt en toch hebben uwe oogen nog niet alles bewonderd. Gij vindt dezen Romeinschen kop schoon en vol uitdrukking? Weg daarmeê! Zie hier dat meisje. Hoe zacht! hoe vrouwelijk! Welk eene betooverende lieftalligheid spreekt nog uit hare verbleekende lippen! Hoe schoon zijn nog die brekende oogen! Onnavolgbaar, goddelijk schoon, Romano! — En die blanke boezem, die door den laatsten ademtogt nog bewogen wordt! Nog meer zulke nimfen, Romano, dan zal ik

voor uwe fantasiën knielen en afscheid nemen van de natuur

BOURGOGNINO. Verrina, is dat de heerlijke uitwerking, die gij verwachttet?

VERRINA. Vat moed, mijn zoon. God verwierp den arm van Fiesco, hij zal op de onzen rekenen.

FIESCO (*tot den schilder*). Ja, het is uw laatste werk, Romano. Uwe kracht is uitgeput. Gij zult geen penseel meer aanraken. Maar bij de bewondering van den kunstenaar, zou ik het kunstwerk vergeten. Ik zou hier kunnen staan met open mond, en eene aardbeving niet gewaar worden. Neem uwe schilderij weg. Als ik u dat Virginiabeeld wilde betalen, dan mogt ik geheel Genua wel als pand geven. Neem het weg.

ROMANO. De eer slechts maakt den kunstenaar rijk. Ik schenk het u. (*Hij wil gaan.*)

FIESCO. Een oogenblik, Romano. (*Hij gaat fier op en neder en schijnt over iets gewigtigs na te denken. Van tijd tot tijd werpt hij een vlugtigen maar scherpen blik op de overigen; eindelijk neemt hij den schilder bij de hand en brengt hem voor de schilderij.*) Kom hier, schilder! (*Uiterst fier en waardig.*) Gij staat daar en zijt er trotsch op, leven op het doode doek te kunnen malen, en groote daden met geringe moeite te kunnen vereeuwigen. Gij praalt met uw dichterlijk vuur, met het gevoel- en krachtelooze marionettenspel van uwe verbeelding; gij doet tyrannen vallen op het doek; — en zijt zelf een ellendige slaaf! Gij maakt republieken vrij met een penseel; — en kunt uwe eigen ketenen niet verbreken! (*Bevelend.*) Ga! Uw werk is zinsbedrog — de schijn wijke voor de daad. — (*Met fierheid, terwijl hij de schilderij omverwerpt.*) Ik heb gedaan, wat gij — slechts maaldet. (*Allen zijn ontroerd. Romano gaat ontsteld met zijne schilderij heen.*)

ACHTTIENDE TOONEEL.

FIESCO. VERRINA. BOURGOGNINO. SACCO. CALCAGNO.

FIESCO (*verbreekt het stilzwijgen*). Dacht gij, dat de leeuw sliep, omdat hij niet brulde? Waart gij stout genoeg te wanen, dat gij de eenigen waart, die Genua's ketenen voelden? de eenigen, die wenschten ze te verbreken? Vóór dat gij ze in de verte hoordet rammelen, had Fiesco ze reeds los gemaakt. (*Hij opent een kastje en haalt er een pakket brieven uit, die hij op tafel werpt.*) Hier zijn soldaten uit Parma — hier is Fransch geld — — hier zijn vier galeijen van den paus. Wat ontbreekt er nog om een tyran te doen vallen? Wat weet gij er nog bij te voegen? (*Daar allen verbaasd zwijgen, gaat hij fier op hen toe.*) Republikeinen, gij zijt beter om tyrannen te vervloeken, dan om ze in de lucht te doen springen. (*Allen, behalve Verrina, werpen zich stom aan de voeten van Fiesco.*)

VERRINA. Fiesco! — Mijn geest buigt zich voor den uwen — mijne knie kan het niet — gij zijt een groot man — maar — staat op, mannen van Genua.

FIESCO. Geheel Genua ergerde zich aan den verwijfden Fiesco. Geheel Genua vervloekte den ligtzinnigen schurk Fiesco. Burgers van Genua! Burgers van Genua! Mijne huichelarij heeft den listigsten despoot bedrogen, mijne dwaasheid heeft voor uwe oogen mijne gevaarlijke wijsheid verborgen. Het ontzettende web der zamenzwering lag in weefsels van dartelheid verscholen. Genoeg. Genua kent mij door u. Mijn grootste wensch is vervuld.

BOURGOGNINO (*gaat mismoedig zitten*). Ben ik dan niets, hoegenaamd niets meer?

FIESCO. Maar laten wij spoedig de woorden door daden doen volgen. Alle werktuigen zijn gereed. Ik kan de stad van de land- en van de zeezijde doen bestormen. Rome, Frankrijk en

Parma beschermen mij. De adel is misnoegd; het volk is op mijne hand. De tyrannen heb ik in slaap gewiegd. Het oogenblik om aan de republiek een nieuw kleed te schenken, is daar. Een gelukkig gestarnte beschijnt ons. Niets ontbreekt — Maar Verrina schijnt nog over iets te peinzen?

BOURGOGNINO. Geduld. Ik weet een middel, dat hem spoediger zal doen ontwaken, dan het bazuingeschal van den jongsten dag. (*Hij gaat naar Verrina en roept hem vol nadruk toe.*) Vader, ontwaak! Uwe Bertha is der wanhoop ten prooi.

VERRINA. Wie zeide dat? — — Aan het werk, Genuezen!

FIESCO. Denk na over een plan van uitvoering. Onder ons ernstig gesprek is de nacht aangebroken. Genua slaapt. De tyran valt, afgemat van zijne uitspattingen op den verloopen dag, op zijn rustbed neder. Waakt over beiden!

BOURGOGNINO. Laten wij, alvorens wij scheiden, het heldenverbond door eene omarming bezweren. (*Zij vormen eenen kring en strengelen de armen in elkander.*) Hier zijn de vijf grootste harten van Genua vereenigd om over Genua's hoogste belangen te beslissen. (*Zij omhelzen elkander inniger.*) Wanneer ook de wereld vergaat en de banden des bloeds en der liefde worden verbroken, dit heldenblad van vijven zal in zijn geheel blijven bestaan! (*Zij gaan uit elkander.*)

VERRINA. Wanneer komen wij weder bijeen?

FIESCO. Morgen middag hoop ik uwe gevoelens te vernemen.

VERRINA. Tot morgen middag dan. Goeden nacht, Fiesco! Kom, Bourgognino! Gij zult iets vreemds hooren. (*Beiden af.*)

FIESCO (*tot de overigen*). Gaat gij liever de achterdeur uit, opdat de spionnen van Doria niets ruiken. (*Allen verwijderen zich.*)

NEGENTIENDE TOONEEL.

FIESCO, *gaat in gedachten op en neder..*

Welk eene gejaagdheid in mijn binnenste! Hoe wild zijn mijne gedachten. — Even als verdachte personen, die uitgaan om eene misdaad te volbrengen, op de teenen voortsluipen en hunne vuurroode gezigten naar den grond rigten, zoo ook sluipen tallooze ingevingen mijner verbeelding in mijne ziel rond — Halt! Halt! Laat ik u eens in het aangezigt zien — — eene goede gedachte sterkt een mannenhart en vreest het daglicht niet. — Ha! ik ken u! — Gij draagt de liverei van den duivel, verdwijn! (*Pauze, daarna levendiger*). Republikein Fiesco? Hertog Fiesco? — Zacht — Hier is de steile afgrond waar het pad der deugd eindigt, de gapende kloof die hemel en hel van elkander scheidt — Juist hier zijn helden gestruikeld, en zijn helden gevallen, en de wereld heeft hunne namen vervloekt — Juist hier hebben helden geweifeld, en helden zijn blijven staan, en zijn halfgoden geworden — (*Sneller.*) Dat zij voor mij kloppen, de harten van Genua? Dat het geduchte Genua zich voortaan door mij aan den leiband laat voeren? — O, die listige zonde, naast iederen duivel plaatst zij een engel. — Ellendige heerschzucht! Oudste van alle verleidsters! Engelen lieten den hemel varen voor uwe omhelzingen, en de dood trad te voorschijn uit uwen vruchtbaren schoot — (*Bevende.*) Engelen verleiddet gij met het sirenengezang van onsterfelijkheid — menschen tracht gij te vangen met goud, vrouwen en kroonen! (*Na eenige oogenblikken van nadenken, op vasten toon.*) Een diadeem te veroveren is groot. Dien weg te werpen is goddelijk. (*Vast besloten.*) Verdwijn, tyran! Wees vrij, Genua, en ik (*gemoedelijk*) uw gelukkigste burger.

DERDE BEDRIJF.

Eene angstwekkende woestenij.

EERSTE TOONEEL.

VERRINA. BOURGOGNINO. *Het is nacht.*

BOURGOGNINO (*blijft staan*). Maar waarheen brengt gij mij dan toch, vader? De sombere smart, die in uwe stem lag, toen gij mij riept om met u mede te gaan, is nog niet geweken; uwe ademhaling is nog altijd even gejaagd. Verbreek dat schrikwekkende zwijgen. Spreek. Ik ga niet verder.

VERRINA. Wij zijn hier op de plaats onzer bestemming.

BOURGOGNINO. Hadt gij nog akeliger oord kunnen opzoeken? Vader, wanneer wat gij mij hier zult openbaren op deze plaats gelijkt, dan zullen mijne haren te berge rijzen.

VERRINA. En toch is deze plaats nog een bloementuin in vergelijking van de sombere wildernis in mijn binnenste. Volg mij naar de plek, waar lijken in stof veranderen en de dood zijne afschuwelijke gastmalen houdt — naar de plek, waar duivels zich verheugen in het kermen en jammeren van gevallen zielen, en de tranen van een te laat naberouw eeuwigdurend door eene zeef wegstroomen — naar de plek, mijn zoon, waar de wetten van het heelal niet meer bestaan en de godheid ophoudt weldaden te bewijzen — daar zal ik vreesselijke woorden tot u spreken en tandeklapperend zult gij ze aanhooren.

BOURGOGNINO. Aanhooren? Wat? ik bezweer u.

VERRINA. Jongeling! ik vrees — jongeling, een helder bloed vloeit door uwe aderen — uwe zenuwen zijn gevoelig; bij zulke gestellen wordt het gevoel te veel opgewekt en wordt mijne sombere wijsheid toegevender. Wanneer de ijskoude ouderdom of een loodzwaar verdriet de opgeruimdheid van uwen geest had onderdrukt — wanneer zwart geronnen bloed den weg naar uw hart had versperd, dan zoudt gij in staat zijn, deze woorden aan te hooren en mijn besluit te bewonderen.

BOURGOGNINO. Ik zal uwe woorden aanhooren en uw besluit zal het mijne worden.

VERRINA. Dat is niet noodig, mijn zoon — Verrina verschoont u daarvan. O, Scipio, zware lasten drukken mij — een voornemen, zwart als de zwartste duisternis — ijsselijk genoeg om een mannenhart te breken. — Alleen zal ik het uitvoeren — het alleen dragen kan ik niet. Wanneer ik trotsch was, Scipio, dan zou ik zeggen, dat het smartelijk valt, de eenige groote man te zijn. — Grootheid was zelfs voor den Schepper een last en hij maakte geesten tot zijne vertrouwden. — Luister, Scipio!

BOURGOGNINO. Mijne ziel haakt er naar, te hooren wat er in de uwe omgaat.

VERRINA. Luister, maar zeg niets. Niets, jongeling! Verstaat gij? Geen woord moogt gij daartegen inbrengen — Fiesco moet sterven!

BOURGOGNINO (*ontsteld*). Sterven! Fiesco!

VERRINA. Sterven! — Ik dank u, God, dat ik het heb kunnen uitspreken — Fiesco moet sterven, mijn zoon, sterven door mijne hand! — Ga nu heen — er zijn daden, die geen oordeel van menschen dulden — die slechts den hemel als scheidsregter erkennen. — Deze is eene daarvan. Ga. Ik wil noch uwe afkeuring, noch uwen bijval hooren. Ik weet wat

het mij kost, en dat is genoeg. Maar luister — anders mogt gij er u waanzinnig op denken — Luister — zaagt gij wel, hoe hij gisteren behagen schepte in onze ontsteltenis? De man, wiens lagchen Italië op het dwaalspoor bragt, zal hij ooit zijns gelijken in Genua dulden? Ga. Fiesco zal de tyrannen doen vallen, dat is zeker! Fiesco zal Genua's gevaarlijkste tyran worden, dat is nog zekerder! (*Hij gaat snel heen. Bourgognino ziet hem vol verbazing en zwijgend na, daarna volgt hij hem langzaam.*)

TWEEDE TOONEEL.

Eene zaal bij Fiesco. Op het midden van den achtergrond is eene groote glazen deur, die het uitzigt geeft op de zee en op Genua. Morgenschemering.

FIESCO *voor het venster.*

Wat zie ik? — De maan is ondergegaan. — De morgenstond komt vuurrood uit zee op. — Mijn slaap is gestoord door wilde droomen, die mijn geest verontrustten — mijn geheele zijn hecht zich krampachtig aan één denkbeeld vast — Ik moet versche lucht inademen. (*Hij maakt de glazen deur open. Stad en zee worden beschenen door de opkomende zon. Fiesco gaat gejaagd op en neder.*) Ik ben de grootste man in geheel Genua! en de kleinere zielen zouden zich niet aan de groote onderwerpen. — Maar ik kwets de deugd! (*Stilstaande.*) Deugd? — Een groote geest heeft andere verzoekingen dan een gewone. — Zou deugd voor beiden hetzelfde zijn? Het harnas, dat het zwakke ligchaam van een dwerg omsluit, zou het een reus moeten passen? (*De zon gaat op.*) Majestueuse stad! (*De armen er naar uitstrekkende.*) De mijne! Boven haar te schitteren als

eene koninklijke ster — over haar te heerschen met vorstenmagt — alle vurige begeerten — alle nimmer verzadigde wenschen in dien bodemloozen oceaan te zien verdwijnen? — Zeker! al verontschuldigt de slimheid des bedriegers het bedrog niet, in de waarde van het door dat bedrog verkregene ligt de grootheid van den bedrieger. Het is verachtelijk, eene beurs te stelen — het is laag, zich een millioen door ontrouw toe te eigenen, maar het is nameloos groot, eene kroon te rooven. De schande neemt af met het grooter worden der misdaad. (*Pauze. Daarna met gevoel.*) Gehoorzamen! — Heerschen! — Welk een duizelingwekkende afgrond tusschen beiden. — Werp er alles in, wat de mensch kostbaars heeft — uwe overwinningen, gij veroveraars — uwe onsterfelijke werken, gij mannen der kunst — uwe genietingen, gij Epikuristen — uwe zeeën en eilanden, gij wereldreizigers! Gehoorzamen en heerschen! Zijn en niet zijn! De kloof, die den minsten seraf van den Oneindige scheidt, moge groot zijn, zij is niet grooter dan deze. (*Op verheven toon.*) Op die ijzingwekkende hoogte te staan — een verachtelijken blik te werpen op den draaikolk der menschelijke lotgevallen door het rad der blinde Fortuin voortbewogen — het eerst te drinken uit den beker der vreugde — diep beneden zich den geharnasten reus, die zich wet noemt, aan den leiband rond te voeren — hem straffeloos te kunnen tergen, daar zijne armen toch niet bij magte zijn den voet van den troon te bereiken — de losgelaten hartstogten van het volk, even als steigerende rossen, met het zachte spel der teugels te breidelen — den steeds aangroeijenden trots der vasallen met éénen — éénen adem omver te blazen — met den scheppenden scepter zelfs het leven te geven aan de koortsachtige vorstelijke droomen. — Ha! welke beelden, die den ontstelden geest doen duizelen! — Één oogenblik vorst te zijn staat gelijk met een geheel leven als onderdaan. Niet de duur

van het l e v e n — maar het h o e men leeft bepaalt zijne waarde. Ontleed den donder in enkele nooten, en gij zult er kinderen mede in slaap zingen; vereenig ze in é é n plotselingen slag, en het krachtige geluid zal den geheelen hemel doen daveren. — Ik heb mijn besluit genomen! (*Hij gaat fier op en neder.*)

DERDE TOONEEL.

DE VORIGE. LEONORE *komt met een angstig gelaat binnen.*

LEONORE. Vergeef mij, graaf. Ik vrees, dat ik u in uwe morgenrust stoor.

FIESCO (*uiterst verbaasd*). Zeker, mevrouw, gij overvalt mij wel.

LEONORE. Alleen zij, die elkander beminnen, kunnen elkander nimmer overvallen.

FIESCO. Schoone gravin, gij stelt uwe schoonheid bloot aan de nadeelige morgenlucht.

LEONORE. Ik weet ook niet waartoe ik, wat mij van schoonheid overgebleven is, zou sparen, daar het toch door v e r d r i e t spoedig zal verdwijnen.

FIESCO. V e r d r i e t, mijne geliefde! En toch meende ik tot hiertoe, dat men zielsrust had, zoo lang men er niet aan dacht, s t a a t s r e g e l i n g e n o m v e r t e w e r p e n?

LEONORE. Wel mogelijk — Toch voel ik dat mijn vrouwenhart onder den last van die zielsrust bezwijkt. Ik kom, mijn gemaal, u met een nietsbeteekenend verzoek lastig vallen, wanneer gij mij ten minste eenige oogenblikken gehoor kunt schenken. Sedert zeven maanden droomde ik, gravin van Lavagna te zijn. Die droom is vervlogen, maar hij heeft eene smartelijke herinnering achtergelaten. Ik zal al de genoegens van mijne onschuldige kinderlijke jaren mij in het geheugen moeten terugroe-

pen, om dat grievend leed eenigermate te verminderen. Sta mij daarom toe, dat ik in de armen mijner goede moeder terugkeere.

FIESCO (*uitermate verlegen*). Gravin!

LEONORE. Mijn hart is teêrgevoelig en verwend, gij moet er medelijden meê hebben. De geringste herinnering aan dien droom zou mijn kranken geest nadeel kunnen doen. Ik geef daarom ook de laatste mij overgeblevene panden aan den regtmatigen eigenaar terug. (*Zij legt eenige kleinodiën op de tafel.*) Ook dezen dolk, die mijn hart doorboorde — (*zijne brieven*) ook deze — en (*terwijl zij zich hevig snikkende wil verwijderen*) ik behoud slechts de wonden voor mij!

FIESCO (*ijlt haar ontsteld na en houdt haar tegen*). Leonore! Welk een tooneel! Om Gods wil!

LEONORE (*valt afgemat in zijne armen*). Uwe echtgenoote te zijn, dat heb ik niet verdiend, maar uwe echtgenoote had achting verdiend. — Hoe sissen thans die lastertongen! Met welk eene verachting zien Genua's vrouwen en meisjes op mij neder! „Ziet," zeggen zij, „hoe zij verwelkt, de ijdele, die Fiesco huwde!" — Wreede vergelding voor mijn vrouwelijken trots! Ik zag minachtend op alle andere vrouwen neder, toen Fiesco mij naar het huwelijksaltaar geleidde.

FIESCO. Inderdaad, mevrouw! uwe woorden verbazen mij.

LEONORE. Ha, Gode zij dank! Hij wordt beurtelings bleek en rood. Thans krijg ik moed.

FIESCO. Slechts twee dagen uitstel, gravin, en dan moogt gij over mij oordeelen.

LEONORE. Opgeofferd — O, ik durf het bijna niet uitspreken! Opgeofferd aan eene minnares! Neen, zie mij niet aan, mijn gemaal! De oogen, die geheel Genua doen sidderen als een slaaf voor zijn meester, moeten zich thans voor vrouwentranen sluiten.

FIESCO (*zeer ontsteld*). Niets meer, signora! Ga niet verder!

LEONORE (*weemoedig en min of meer bitter*). Een zwak vrouwenhart van een te rijten! O, dat is eene handeling het sterkere geslacht waardig. — Ik wierp mij in de armen van dezen man. Mijne vrouwelijke zwakheid zocht steun in zijne kracht. Ik stelde al mijn geluk in zijne handen — De grootmoedige man schenkt het aan eene —

FIESCO (*valt haar snel in de rede*). Mijne Leonore! neen! —

LEONORE. Mijne Leonore? — De hemel zij geloofd! dat was weder de ware toon der liefde. Haten moest ik u, valschaard, en gretig grijp ik naar de kruimelen uwer liefdeblijken. — Haten? zeide ik haten, Fiesco? O geloof het niet! Uw meineed leert mij sterven, maar niet haten. Mijn hart is bedrogen. (*Men hoort den Moor.*)

FIESCO. Leonore, sta mij een klein, kinderlijk verzoek toe.

LEONORE. Alles, Fiesco, behalve onverschilligheid.

FIESCO. Uw wil is de mijne. — (*Met nadruk.*) Vraag niet meer, voor dat Genua twee dagen ouder is! verdoem niet! (*Hij geleidt haar naar eene andere kamer.*)

VIERDE TOONEEL.

DE MOOR *hijgende*. FIESCO.

FIESCO. Hoe zoo buiten adem?

DE MOOR. Vlug, edele heer —

FIESCO. Is er iets in den valstrik geloopen?

DE MOOR. Lees dezen brief. Ben ik dan werkelijk reeds bij Fiesco? Ik geloof dat Genua twaalf straten korter is geworden, of mijne beenen zoo veel langer. Gij verbleekt? Ja, om koppen zult gij kaartspelen, en gij zit aan de voorhand. Hoe lijkt het u toe?

FIESCO (*werpt den brief verbaasd op tafel*). Kroeskop en tienvoudige duivel! hoe komt ge aan dezen brief?

DE MOOR. Bijna even als — uwe genade aan de republiek. Een renbode moest daarmede naar Levanto snellen. Ik krijg er de lucht van, en wacht mijn man in een hollen weg op. Paf! daar ligt de marter — en het hoen is voor ons.

FIESCO. De brief is met geen goud te betalen.

DE MOOR. Toch bedank ik voor zilver. (*Ernstig en op een toon van gewigt.*) Graaf van Lavagna! Ik heb onlangs zin in uw kop gehad. (*Op den brief wijzende.*) Hier is hij terug. — Thans, zou ik denken, zijn heer en schurk quitte. Het verdere kunt gij beschouwen als bewijzen van vriendschap. (*Hij geeft hem een tweede papier.*) Numero twee.

FIESCO (*neemt het stuk vol verbazing aan*). Zijt ge dol?

DE MOOR. Numero twee. (*Hij gaat trotsch naast Fiesco staan en stoot hem met den elleboog aan.*) De leeuw heeft nog zoo dom niet gedaan met de muis het leven te schenken! (*Scherp.*) Zeker, hij heeft het slim aangelegd! wie had anders het net stuk geknaagd? — Nu? Hoe staat het u aan?

FIESCO. Kerel, hoeveel duivels heb je toch wel in je dienst?

DE MOOR. Om u te dienen — slechts één, en die eet grafelijk voêr.

FIESCO. Doria's eigene handteekening! — Hoe komt ge aan dat papier?

DE MOOR. Ik haalde het nog geen uur geleden uit de handen van mijne Bononi. Gisteren nacht nog heb ik haar opgezocht, en heb uwe fraaije beloften en uwe nog fraaijere sequinen laten klinken. De laatsten hadden uitwerking. Heden morgen om zes uur moest ik terugkomen. De graaf was werkelijk daar, zoo als gij zeidet, en betaalde met zwart op wit den tol op den weg naar het verboden hemelrijk.

FIESCO (*verontwaardigd*). Die ellendige slaven der vrouwen! —

Zij willen republieken omver werpen, en kunnen hunne kleinste geheimen niet verzwijgen voor eene verachtelijke minnares. Ik zie uit deze papieren, dat Doria en zijn aanhang een aanslag smeden om mij met elf senatoren te vermoorden en Gianettino tot souvereinen hertog uit te roepen.

DE MOOR. Anders niet, en dat reeds op den morgen der verkiezing van een doge, den derden der maand.

FIESCO (*snel*). De aanstaande nacht zal de gebeurtenissen van dien morgen in hare geboorte smoren — Vlug, Hassan! — Mijne plannen zijn rijp — Roep de anderen — wij zullen hen bloedig voorgaan. — Haast je, Hassan!

DE MOOR. Nog heb ik een zak vol nieuwstijdingen voor u. Twee duizend man zijn gelukkig binnengesmokkeld. Ik heb ze in het Kapucijner klooster geborgen, waar zelfs geen onbescheiden zonnestraal hen kan ontdekken. Zij branden van verlangen om hun nieuwen heer te zien, en het zijn flinke kerels.

FIESCO. Ieder hoofd brengt je een scudi aan — Wat mompelt men in Genua wel van mijne galeijen?

DE MOOR. Dat is het mooiste van alles, heer. Meer dan vier honderd aventuriers, die door den vrede tusschen Frankrijk en Spanje op zwart zaad zijn gezet, bestormden mijne handlangers om hun te verzoeken een goed woord bij u voor hen te doen, om hen in dienst te nemen voor den strijd tegen de ongeloovigen. Ik heb ze tegen heden avond in uwen tuin ontboden.

FIESCO (*blijde*). Ik zou je bijna om den hals vallen, schurk! Een meesterstuk! Vier honderd, zegt ge? — Genua is niet meer te redden, ge hebt daarmeê vier honderd scudis verdiend.

DE MOOR (*vertrouwelijk*). Niet waar, Fiesco? Wij beiden zullen Genua wel zoo het onderst boven keeren, dat men de wetten met een bezem kan opvegen — Dat had ik u nog niet gezegd, dat ik onder het tegenwoordige garnizoen ook vogeltjes

heb, waar ik op rekenen kan, zoo zeker als op mijne reis naar de hel. Nu heb ik maatregelen getroffen, dat er aan iedere poort minstens zes hunner op wacht zijn, mans genoeg om de overigen om den tuin te leiden en onder tafel te drinken. Wanneer gij dus lust hebt heden nacht uw geluk te beproeven, zoo vindt gij de wachten dronken.

FIESCO. Ga niet verder. Tot nog toe heb ik dezen zwaren steen zonder menschelijke hulp voortgerold; zoo digt bij het doel zou een booswicht mij bij de voltooijing beschamen? Je hand, knaap! Wat de graaf je schuldig is, zal de hertog je betalen.

DE MOOR. Bovendien heb ik nog een billet van de gravin Impériali. Zij wenkte mij, toen ik haar paleis voorbij ging, was zeer goedig en vraagde mij spottend, of de gravin van Lavagna geen aanval van geelzucht gehad had? Uwe genade, zeide ik, stelde slechts belang in den welstand van ééne enkele —

FIESCO (*heeft het billet gelezen en werpt het weg*). Zeer goed gezegd; zij antwoordde?

DE MOOR. Zij antwoordde, dat zij toch het lot der arme weduwe betreurde, en bood aan haar voldoening te geven, door voortaan voor de beleefdheden van uwe genade te bedanken.

FIESCO (*hatelijk*). Die wel eens voor den ondergang der wereld konden eindigen. — Is dat alles, Hassan?

DE MOOR (*scherp*). Edele heer, de zaken der dames grenzen dikwijls zeer naauw aan de staatsaangelegenheden —

FIESCO. O ja, zeker, en deze vooral. Maar wat wilt ge met dat papiertje?

DE MOOR. De eene helsche streek met de andere vergelden — Dit poeder gaf mij de signora om het uwe vrouw dagelijks in de chocolade te mengen.

FIESCO (*gaat bleek achteruit*). Gaf je?

DE MOOR. Donna Julia, gravin Impériali.

FIESCO (*trekt het hem woest uit de hand, driftig*). Wanneer je liegt, canaille, dan laat ik je levend aan den weêrhaan der St. Lorentiuskerk smeden, waar de wind je in één ademtogt negenmaal zal doen ronddraaijen — dat poeder?

DE MOOR (*ongeduldig*). Moet ik uwe vrouw in de chocolade mengen, zoo gelastte mij donna Julia Impériali.

FIESCO (*woedend*). IJsselijk! IJsselijk! — Dat zich zoo vriendelijk voordoend wezen? — Is er plaats voor zulke helsche gedachten in de ziel eener vrouw? — Maar ik vergat u dank te zeggen, hemelsche Voorzienigheid, die het plan verijdelde — verijdelde door een nog geslepener duivel. Uwe wegen zijn ondoorgrondelijk. (*Tot den Moor.*) Ge belooft te zullen gehoorzamen, en zwijgt.

DE MOOR. Zeer goed. Dat kan ik, zij betaalde mij vooruit.

FIESCO. Dit briefje noodigt mij uit, bij haar te komen — Ik zal komen, mevrouw! Ik zal u overhalen, mij hierheen te volgen. Goed. Gij loopt nu wat ge loopen kunt om al de zamenzweerders bijeen te roepen.

DE MOOR. Dit bevel had ik wel vermoed, en daarom allen op mijn eigen gezag reeds stipt om tien uur hier ontboden.

FIESCO. Ik hoor voetstappen. Zij zijn het. Kerel, je verdient eene eigen galg, waaraan nog geen menschenkind gebengeld heeft. Ga in de voorkamer, tot dat ik schel.

DE MOOR (*afgaande*). De Moor heeft zijne taak volbragt, de Moor kan gaan. (*Af.*)

VIJFDE TOONEEL.

ALLE ZAAMGEZWORENEN.

FIESCO (*gaat hen te gemoet*). Het onweder komt op. De wolken pakken zich te zamen. Loop zachtjes! Doet beide grendels op de deur!

VERRINA. Acht kamers achter ons heb ik gegrendeld; de argwaan kan ons op geen honderd passen naderen.

BOURGOGNINO. Hier is geen verrader, wanneer onze vrees ons niet verraadt.

FIESCO. Vrees kan niet over mijn drempel komen. Welkom, wie nog denkt als gisteren. Neemt plaats. (*Zij gaan zitten.*)

BOURGOGNINO (*heen en weêr loopende*). Ik zit liever niet, wanneer ik aan omver werpen denk.

FIESCO. Genuezen, dit is een gewigtig uur.

VERRINA. Gij hebt ons ontboden om een plan voor een tyrannenmoord te beramen. Vraag ons. Wij zijn gekomen om u te antwoorden.

FIESCO. Ten eerste dan — eene vraag, die laat genoeg komt om vreemd te klinken. — Wie moet vallen? (*Allen zwijgen.*)

BOURGOGNINO (*leunt op den stoel van Fiesco, met nadruk*). De tyrannen.

FIESCO. Goed gesproken. De tyrannen. Maar bedenk wel, wat dat woord inhoudt. Wie is grooter tyran, hij, die schijnbaar de vrijheid onderdrukt, of hij, die haar door zijn invloed den bodem inslaat?

VERRINA. Den eerste haat ik, den laatste vrees ik. Andreas Doria moet vallen!

CALCAGNO (*ontzet*). Andreas, de afgeleefde Andreas, wiens rekening met de natuur misschien morgen reeds afgesloten wordt?

SACCO. Andreas, die zachtmoedige grijsaard?

FIESCO. De zachtmoedigheid van dien grijsaard is te vreezen, Sacco! Gianettino's trotschheid is slechts belagchelijk. Andreas Doria moet vallen! dat was een verstandig woord van u, Verrina.

BOURGOGNINO. De ketenen mogen zijn van staal of van zijde — het blijven ketenen, Andreas Doria moet vallen!

FIESCO (*naar de tafel gaande*). Dus de staf over oom en

neef is gebroken! Onderteekent! (*Allen onderteekenen.*) Het wie? is beslist. (*Zij gaan weder zitten.*) Nu overgegaan tot het even belangrijke hoe. — Spreek gij eerst, mijn vriend Calcagno.

CALCAGNO. Wij kunnen het uitvoeren als soldaten of als sluipmoordenaars. Het eerste is gevaarlijk, omdat het ons noodzaakt vele medehelpers te hebben, gewaagd omdat het volk nog niet geheel op onze zijde is — voor het laatste zijn vijf goede dolken gewet. Over drie dagen wordt er eene groote mis gehouden in de St. Lorentiuskerk, beide Doria's wonen haar bij. In de nabijheid van den Allerhoogsten kennen zelfs tyrannen geene vrees. Ik heb mijne meening gezegd.

FIESCO (*zich omkeerende*). Uw voorstel is uitvoerbaar, Calcagno, maar niet edel. — Raphaël Sacco?

SACCO. Het ontwerp van Calcagno keur ik goed, alleen de plaats der uitvoering is slecht gekozen. Ik vind het beter, wanneer Fiesco oom en neef op een feestmaal noodigt, waar zij dan, omgeven door hen hatende republikeinen, kiezen mogen tusschen den dood door onze dolken en dien door goeden Cyprischen wijn. Dit is gemakkelijker.

FIESCO (*met afschuw*). En als die druppels wijn op hunne stervende lippen, Sacco, eens kokend lood, een voorsmaak van de hel, voor ons werden. — Hoe dan, Sacco? — Weg met dien raad! Spreek gij, Verrina.

VERRINA. Een open hart vertoont een open voorhoofd. Sluipmoord stelt ons op eene lijn met iedere rooverbende. De held komt met het zwaard in de vuist. Mijns inziens is het 't beste, wanneer wij openlijk de oproervaan uitsteken en Genua's inwoners tot wraakneming oproepen. (*Hij staat op. De anderen volgen zijn voorbeeld. Bourgognino valt hem om den hals.*)

BOURGOGNINO. En het noodlot gewapenderhand dwingen ons gunstig te zijn! Dat is de stem van een man van eer en de mijne.

FIESCO. En de mijne. Foei, Genuezen! (*Tot Calcagno en Sacco.*) Het geluk heeft reeds zooveel voor ons gedaan, wij zelven mogen ook wel de handen aan het werk slaan — oproer dus, en dat nog dezen nacht! (*Verrina en Bourgognino zijn verwonderd. De overigen ontstellen.*)

CALCAGNO. Wat? Nog dezen nacht? De tyrannen zijn nog te magtig en onze aanhang is nog te zwak.

SACCO. Nog dezen nacht? en er is nog niets gedaan, en de zon verdwijnt reeds achter de bergen?

FIESCO. Uwe bedenkingen zijn zeer gegrond, maar leest deze papieren. (*Hij overhandigt hun de papieren van Gianettino, en gaat, terwijl zij nieuwsgierig lezen, spotachtig lagchende op en neder.*) Thans, vaarwel Doria, schoon gesternte. Trotsch en aanmatigend stondt gij daar, als behoorde Genua's horizont alleen aan u, niettegenstaande gij zaagt, hoe zelfs de zon aan den hemel plaats maakt voor de maan en met haar de heerschappij over het heelal deelt. Vaarwel, Doria, schoon gesternte!

Ook Patroklus is gestorven,
En was meer dan gij.

BOURGOGNINO (*nadat zij de papieren gelezen hebben*). Dat is laag!

CALCAGNO. Twaalf in één slag!

VERRINA. Morgen in de raadzaal!

BOURGOGNINO. Geef mij die stukken. Ik zal spoorslags door Genua rennen en ze aan het volk vertoonen; de steenen achter mij zullen uit den grond springen en de honden zullen om wraak huilen.

ALLEN. Wraak! Wraak! Wraak! En nog dezen nacht!

FIESCO. Nu zijt gij in de stemming, waarin ik u wenschte. Zoodra het avond wordt zal ik de voornaamste misnoegden op een feest noodigen; namelijk allen, die op Gianettino's moordlijst staan, en nog bovendien Sauli, Gentili, Vivaldi en Vesodimari, allen doodsvijanden van het huis Doria, die de

sluipmoordenaar vergat te vreezen. Zij zullen het voorstel met open armen ontvangen, daaraan twijfel ik niet.

BOURGOGNINO. Daaraan twijfel ik niet.

FIESCO. Voor alles moeten wij meester zijn van de z e e. Galeijen en scheepsvolk heb ik. De twintig schepen van Doria zijn zonder tuig en bemanning, dus gemakkelijk te overrompelen. De mond der Darsena wordt onbevaarbaar gemaakt, iedere weg tot ontvlugting wordt afgesneden. Is de haven in onze magt, dan ligt Genua aan ketenen.

VERRINA. Ontegenzeggelijk.

FIESCO. Vervolgens worden de forten in de stad veroverd en bezet. Het voornaamste is de Thomaspoort, die naar de haven voert en onze zee- en landmagt verbindt. De beide Doria's worden in hunne paleizen overvallen en vermoord. In alle straten wordt alarm geslagen, de stormklokken worden geluid, de burgers worden opgeroepen om onze zijde te kiezen en Genua's vrijheid te bevechten. Is het geluk op onze hand, dan hoort gij in de raadzaal het overige.

VERRINA. Het plan is goed. Laten wij de rollen verdeelen.

FIESCO (*met nadruk*). Mannen van Genua, gij steldet mij vrijwillig aan het hoofd der zamenzwering. Wilt gij ook verder aan mijne bevelen gehoorzamen?

VERRINA. Zeker, want zij zijn de beste.

FIESCO. Kent gij de eerste pligt van hem, die onder eene vaan dient, Verrina? Genuezen, zegt het hem, zij is s u b o r d i n a t i e! Wanneer ik deze hoofden niet draaijen kan, zooals ik wil — verstaat mij goed — wanneer ik niet het hoofd der zamenzwering ben, dan heeft zij ook een lid verloren.

VERRINA. Een vrij leven is een paar uren van slavernij waard — Wij gehoorzamen.

FIESCO. Verlaat mij dan nu. Een van u moet de stad verkennen en mij van de sterkte der forten verslag komen geven.

Een ander tracht het parool te weten te komen. Een derde bemant de galeijen. Een vierde moet de twee duizend man naar den tuin van mijn paleis geleiden. Ik zelf zal heden avond alles in gereedheid hebben, en, als het geluk gunstig is, bovendien nog de bank bij het farospel doen springen. Met klokslag van negenen moet alles hier zijn om mijne laatste bevelen te hooren. (*Hij belt.*)

VERRINA. De haven neem ik voor mijne rekening. (*Af.*)

BOURGOGNINO. Ik de soldaten. (*Af.*)

CALCAGNO. Het parool zal ik afluisteren. (*Af.*)

SACCO. Ik ga Genua verkennen. (*Af.*)

ZESDE TOONEEL.

FIESCO. DE MOOR *komt binnen.*

FIESCO (*heeft zich aan een lessenaar gezet en schrijft*). Kromden zij zich niet bij dat woordje subordinatie, even als een insekt onder de speld? — Maar het is te laat, republikeinen!

DE MOOR (*binnenkomende*). Edele heer —

FIESCO (*kijkt op en geeft hem een papier*). Allen, wier namen op deze lijst staan, noodigt ge uit heden avond ten mijnent eene komedie te komen bijwonen.

DE MOOR. Waarschijnlijk om mede te spelen. De entrée zal kelen kosten.

FIESCO (*met verachting*). Als dat afgedaan is, wil ik je niet langer in Genua ophouden. (*Hij gaat heen en laat eene beurs met goud achter zich vallen.*) Dat zij je laatste werk. (*Af.*)

ZEVENDE TOONEEL.

DE MOOR *raapt de beurs langzaam op, terwijl hij Fiesco woest naziet.*

Staan wij zoo met elkander? „Wil ik je niet langer in Genua ophouden." Dat wil zeggen in mijne heidentaal: wanneer ik hertog ben, laat ik den goeden vriend aan eene Genueesche galg ophangen. Goed. Hij vreest dat, daar ik zijne kuiperijen ken, ik misschien zijne eer zou bekladden, wanneer hij hertog is. Zachtjes, mijnheer de graaf! dat laatste moet nog gebeuren.

Thans, grijze Doria, staat uw leven ter mijner beschikking. — Gij zijt verloren, als ik u niet waarschuw. Wanneer ik thans heenga en de zamenzwering bekend maak, red ik den hertog van Genua niets minder dan een leven en een hertogdom! niets minder dan deze hoed strijkelings vol goud kan mijne belooning zijn. (*Hij wil gaan, doch blijft plotseling staan.*) Maar zacht wat, vriend Hassan. Gij zijt mooi op weg om een domme streek uit te voeren! Wanneer nu de geheele moordenarij eens werd uitgesteld en misschien wel geheel en al verhinderd? — Foei! foei! wat wil mijne hebzucht mij daar eene leelijke poets spelen! — Wat sticht meer onheil? dat ik Fiesco verraad, of Doria aan het mes overlever? — Overwint Fiesco, dan kan Genua opkomen. Neen, dat mag niet. Ontspringt Doria den dans, dan blijft alles bij het oude en Genua heeft vrede — dat zou nog misselijker zijn! — En toch zou het wel een aardig gezigt zijn als de hoofden dier oproerlingen eens onder den bijl van den beul vielen? (*Hij gaat naar den anderen kant der kamer*), maar waar bleef dan dat vrolijke rumoer van dezen nacht, wanneer hunne Doorluchtigheden op het gefluit van een Moor geworgd worden? Neen! uit dezen doolhof mag een Christen

den weg weten, voor een Heiden is het raadsel te moeijelijk — —
Ik zal het een geleerde gaan vragen. (*Af.*)

ACHTSTE TOONEEL.

Eene zaal bij de gravin Impériali.

JULIA *in een morgenkleed.* GIANETTINO *komt ontsteld binnen.*

GIANETTINO. Goeden avond, zuster.

JULIA (*staat op*). Er is zeker iets buitengewoons voorgevallen, dat de kroonprins van Genua aan zijne zuster een bezoek komt brengen.

GIANETTINO. Zuster, u omfladderen nog steeds kapellen, en mij gonzen wespen om het hoofd. Kan er ook iemand binnenkomen? Laten wij plaats nemen.

JULIA. Gij maakt mij ongeduldig.

GIANETTINO. Wanneer heeft Fiesco u het laatst opgezocht?

JULIA. Dat is eene vreemde vraag. Als of mijn geheugen dergelijke nietigheden onthoudt!

GIANETTINO. Ik moet het volstrekt weten.

JULIA. Nu — gisteren was hij hier.

GIANETTINO. En was hij openhartig?

JULIA. Als naar gewoonte.

GIANETTINO. Ook nog de oude verliefde?

JULIA (*beleedigd*). Broeder!

GIANETTINO (*luider*). Antwoord! Ook nog de oude verliefde?

JULIA (*staat toornig op*). Waarvoor ziet gij mij aan, Gianettino?

GIANETTINO (*blijft zitten, spottend*). Voor een stuk vrouwenvleesch in een zeer grooten adelbrief gewikkeld. Dit onder ons, Julia, niemand hoort het.

JULIA (*driftig*). Onder ons — Gij zijt een onbeschaamde,

lompe aap, die op het crediet van zijn oom allerlei dwaasheden uitvoert — niemand hoort het.

GIANETTINO. Zusje, zusje! Niet boos worden — — wees maar vrolijk, Fiesco is nog altijd de oude verliefde. Dat moest ik slechts weten. Uw dienaar. *(Hij wil gaan.)*

NEGENDE TOONEEL.

LOMELLINO *komt binnen.*

LOMELLINO *(kust de hand van Julia).* Vergeef mij mijne vrijheid, mevrouw! *(Tot Gianettino.)* Eenige zaken, die geen uitstel dulden —

GIANETTINO *(gaat met hem ter zijde; Julia loopt toornig naar eene piano en speelt een allegro).* Is alles in orde voor morgen?

LOMELLINO. Alles, prins. Maar de bode, die heden morgen naar Levanto vertrok, is nog niet weder terug. Ook Spinola is nog niet hier. Wanneer hij eens gevangen was genomen! — Ik verkeer in groote onrust.

GIANETTINO. Heb geene zorg. Gij hebt toch de lijst bij u?

LOMELLINO *(verschrikt).* Edele heer — de lijst — Ik weet niet, ik zal hem in mijn anderen jas hebben laten zitten —

GIANETTINO. Ook goed. Was Spinola nu slechts terug. Fiesco vindt men morgen dood in zijn bed. Ik heb die zaak reeds bezorgd.

LOMELLINO. Maar het zal een vreesselijk opzien baren.

GIANETTINO. Dat is juist onze zekerheid, mijn jongen. Alledaagsche beleedigingen doen het bloed des beleedigden slechts koken, en maken hem tot alles in staat. Buitengewone misdaden doen het bloed in de aderen verstijven, en maken den mensch magteloos. Kent gij het sprookje van het hoofd van Medusa? In steen veranderden zij, die het aanzagen — wat moet er

niet gedaan worden om steenen het leven weêr te geven!

LOMELLINO. Hebt gij mevrouw uwe zuster reeds iets gezegd?

GIANETTINO. Volstrekt niet! die moet men ter wille van Fiesco een weinig kiescher behandelen. Heeft zij eerst maar van de vruchten geproefd, dan zal zij zich de kosten gemakkelijk kunnen getroosten. Kom, ik verwacht heden avond nog troepen uit Milaan en moet aan de poorten bevelen geven. (*Tot Julia.*) Nu, zusje, is uwe woede reeds een weinig bedaard?

JULIA. Verlaat mij! Gij zijt een onbeschaamde gast. (*Gianettino wil gaan, doch ontmoet Fiesco aan de deur.*)

TIENDE TOONEEL.

FIESCO *komt binnen.*

GIANETTINO (*terugtredende*). Ha!

FIESCO (*uiterst beleefd*). Prins, gij spaart mij een bezoek uit, dat ik van plan was u te brengen —

GIANETTINO. Ook mij, graaf, kon niets aangenamer zijn dan u hier te ontmoeten.

FIESCO (*gaat naar Julia en kust eerbiedig hare hand*). Men is het gewoon, signora, bij u altijd zijne verwachting overtroffen te zien.

JULIA. Foei toch, een ander zou dat tweeledig kunnen uitleggen — Maar ik zie dat ik nog en négligé ben. Vergeef mij, graaf. (*Zij wil naar hare kamer gaan.*)

FIESCO. O blijf, schoone der schoonen! Niets staat eene vrouw beter dan haar morgenkleed! (*laghende*) het is de dragt van haar gild — Deze opgebondene haren — Sta mij toe, ze geheel en al los te maken.

JULIA. Gij mannen brengt toch alles gaarne in de war!

FIESCO (*onschuldig tot Gianettino*). Haren en republieken!

Niet waar, dat is ons hetzelfde — en ook die band is verkeerd vastgemaakt — Ga zitten, schoone gravin — Uwe Laura mag oogen kunnen bedriegen, harten kan ze dat niet — Laat ik uwe kamenier eens zijn. (*Zij gaat zitten, hij maakt haar toilet in orde.*)

GIANETTINO (*Lomellino aanstootende*). Arm, zorgeloos wicht!

FIESCO (*Julia's halsdoek schikkende.*) Ziet gij — d i t verberg ik voorzigtiglijk. De zintuigen moeten slechts blinde dienaars zijn, en niet weten wat verbeelding en natuur met elkander hebben te verhandelen.

JULIA. Dat is ligtvaardig.

FIESCO. In het geheel niet, want, ziet gij, het nieuwste nieuwtje verliest alle waarde, zoodra de geheele stad het weet — Onze zintuigen zijn slechts voor ons, wat het gepeupel is in eene republiek. De adel leeft van hen, maar verheft zich boven hun gewonen smaak. (*Hij is met het toilet gereed en brengt Julia voor een spiegel.*) Nu, wat zegt gij er van! deze kleeding moet morgen mode zijn in Genua. (*Vleijend.*) Mag ik u zoo door de stad geleiden, gravin?

JULIA. O, hoe slim! Hoe listig heeft hij het aangelegd om mij aan zijn wil te doen toegeven! Maar ik heb hoofdpijn en blijf te huis.

FIESCO. Vergeef mij, gravin — gij kunt doen zoo als gij wilt, maar gij wilt niet te huis blijven. — Dezen middag zijn er tooneelspelers uit Florence gekomen en hebben verzocht in mijn paleis te mogen spelen. — Nu heb ik niet kunnen beletten, dat de meeste adellijke dames uit Genua die voorstelling zullen bijwonen, en ben daardoor in de grootste verlegenheid geraakt, wie de eereloge zal bezetten, zonder dat ik daardoor een mijner gevoelige gasten beleedig. Één uitweg staat mij slechts open. (*Diep buigende.*) Wilt gij zoo goed zijn, signora?

JULIA (*bloost en gaat snel naar eene zijkamer*). Laura!

GIANETTINO (*naar Fiesco gaande*). Graaf, herinnert gij u eene onaangename zaak, die eenigen tijd geleden tusschen ons beiden plaats had —

FIESCO. Ik wenschte prins, dat wij beide ze vergaten — Wij menschen behandelen elkander naar mate wij elkander kennen, en wiens schuld is het anders dan de mijne, dat mijn vriend Doria mij nog slechts ten halve kende?

GIANETTINO. Ik voor mij zal er nimmer aan denken, zonder u uit den grond mijns harten vergeving te vragen —

FIESCO. En ik nimmer, zonder u van harte vergeving te schenken — (*Julia komt eenigzins anders gekleed terug.*)

GIANETTINO. Daar valt mij juist iets in, graaf. Gij laat immers tegen de Turken kruisen?

FIESCO. Heden avond worden de ankers geligt — Ik ben juist daardoor in eene kleine ongelegenheid, waaruit mijn vriend Doria mij zeker gaarne zal helpen.

GIANETTINO (*zeer beleefd*). Met alle genoegen! — Mijn gansche invloed is tot uwe dienst.

FIESCO. Dat vertrek kon tegen den avond wel eenigen oploop in de haven en voor mijn paleis veroorzaken, dat de hertog, uw oom, mij ten kwade zou kunnen duiden — —

GIANETTINO (*vertrouwelijk*). Laat dat aan mij over. Ga gerust uw gang; mijne beste wenschen vergezellen uwe onderneming.

FIESCO (*glimlagchende*). Ik dank u.

ELFDE TOONEEL.

DE VORIGEN. EEN DUITSCHER VAN DE LIJFWACHT.

GIANETTINO. Wat is er?

DE DUITSCHER. Toen ik de Thomaspoort binnenkwam, zag ik eene menigte gewapende soldaten naar de Darsena snellen en de galeijen van den graaf van Lavagna zeilreê maken.

GIANETTINO. Niets anders? Er mag verder geene melding van gemaakt worden.

DE DUITSCHER. Zeer goed. Ook in het Kapucijner klooster is het niet pluis. Verdachte personen komen daar uit en sluipen de markt over; gang en houding doen vermoeden, dat het soldaten zijn.

GIANETTINO (*toornig*). Die vervloekte dienstijver van een domoor! (*Zacht tot Lomellino.*) Dat zijn mijne mannen uit Milaan.

DE DUITSCHER. Beveelt uwe genade, dat zij in hechtenis worden genomen?

GIANETTINO (*luide tot Lomellino*). Ga zien, Lomellino. (*Ruw tot den Duitscher.*) Scheer je weg, het is goed! (*Tot Lomellino.*) Breng dien Duitschen os eens aan het verstand, dat hij zijn bek moet houden. (*Lomellino en de Duitscher af.*)

FIESCO (*heeft tot nu toe met Julia geschertst en nu en dan ter sluiks een blik op de overigen geworpen*). Onze vriend is verdrietig. Mag ik naar de reden vragen!

GIANETTINO. Geen wonder. Dat eeuwige vragen en melden! (*Hij gaat snel heen.*)

FIESCO. De opvoering wacht op ons. Mag ik u mijn arm aanbieden, mevrouw?

JULIA. Geduld! Ik moet eerst een mantel om doen. Het is toch geen treurspel, graaf? Daar droom ik van.

FIESCO (*spottend*). O, gij zult er u ziek om lagchen, gravin!

(*Hij gaat met haar heen. Het scherm valt.*)

VIERDE BEDRIJF.

Het is nacht. Binnenplaats bij Fiesco. De lantaarns worden aangestoken en wapenen aangevoerd. De eene vleugel van het paleis is verlicht.

EERSTE TOONEEL.

BOURGOGNINO *brengt soldaten op.*

BOURGOGNINO. Halt! — Bij de groote buitenpoort komen vier posten. Twee bij iedere deur van het paleis. (*De wacht-kommandanten roepen de posten af.*) Wie wil, wordt binnengelaten. Naar buiten mag niemand. Wie geweld gebruikt, wordt over-hoop gestoken! (*Hij gaat met de overigen in het paleis. Schild-wachten gaan op en neder. Pauze.*)

TWEEDE TOONEEL.

DE POST AAN DE GROOTE BUITENPOORT (*roept aan*). Wie daar? (*Zenturione komt.*)

ZENTURIONE. Een vriend van Lavagna. (*Hij gaat dwars over de binnenplaats naar den regter vleugel van het paleis.*)

DE POST (*aldaar*). Terug!

ZENTURIONE (*verrast, gaat naar den linker vleugel*).

DE POST (*aldaar*). Terug!

ZENTURIONE (*blijft verbaasd staan. Pauze. Daarna tot den linker post*). Vriend, hoe kom ik in de komediezaal?

DE POST. Ik weet het niet.

ZENTURIONE (*gaat met klimmende verwondering op en neder, daarna tot den anderen post*). Vriend, hoe laat begint de komedie?

DE POST. Ik weet het niet.

ZENTURIONE (*gaat verbaasd op en neder. Hij ziet de wapens. Verschrikt*). Vriend, wat moet dat?

DE POST. Ik weet het niet.

ZENTURIONE (*slaat zijn mantel digter om*). Dat is raadselachtig.

DE POST AAN DE BUITENPOORT (*roept aan*). Wie daar?

DERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. ZIBO.

ZIBO (*binnengaande*). Een vriend van Lavagna.

ZENTURIONE. Zibo, waar zijn wij?

ZIBO. Wat?

ZENTURIONE. Zie rondom u, Zibo!

ZIBO. Waar? Wat?

ZENTURIONE. Alle deuren zijn bezet.

ZIBO. Hier liggen wapens.

ZENTURIONE. Niemand geeft ons uitleg.

ZIBO. Dat is vreemd.

ZENTURIONE. Hoe laat is het?

ZIBO. Over achten.

ZENTURIONE. Brrr! Het is fijn koud.

ZIBO. Wij waren om acht uur ontboden.

ZENTURIONE (*het hoofd schuddende*). Het is hier niet pluis.

ZIBO. Fiesco wil eene aardigheid hebben.

ZENTURIONE. Morgen moet er een doge verkozen worden — Zibo, het is hier niet pluis.

ZIBO. Stil! Stil! Stil!

ZENTURIONE. De regter vleugel is helder verlicht.

ZIBO. Hoort gij niets? Hoort gij niets?

ZENTURIONE. Een verward geraas binnen, en van tijd tot tijd —

ZIBO. Een dof gekletter, alsof harnassen tegen elkander schuren. —

ZENTURIONE. Het is schrikwekkend! Schrikwekkend!

ZIBO. Een rijtuig houdt bij de poort stil!

DE POST AAN DE BUITENPOORT (*roept aan*). Wie daar?

VIERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. VIER ASSERATO'S.

ASSERATO'S (*binnengaande*). Vrienden van Fiesco.

ZIBO. Het zijn de vier Asserato's.

ZENTURIONE. Goeden avond, vrienden.

ASSERATO. Wij gaan naar de komedie.

ZIBO. Goede reis!

ASSERATO. Gaat gij er niet heen?

ZENTURIONE. Ga maar vooruit. Wij willen eerst nog een luchtje scheppen.

ASSERATO. Het zal spoedig beginnen. Komt. (*Zij gaan verder.*)

DE POST. Terug!

ASSERATO. Wat moet dat beteekenen?

ZENTURIONE (*lagchende*). Dat gij buiten het paleis moogt blijven.

ASSERATO. Hier heeft een misverstand plaats.

ZIBO. Hoogst waarschijnlijk. (*Muzijk in den regter vleugel.*)

ASSERATO. Hoort gij die symphonie? Het blijspel zal beginnen.

ZENTURIONE. Mij dunkt, dat het reeds begonnen is, en dat wij voor narren spelen.

ZIBO. Ik kan niet over te groote warmte klagen. Ik ga heen.

ASSERATO. Wapens hier?

ZIBO. Komedie-wapens.

ZENTURIONE. Moeten wij hier voor niets zoo lang wachten? Komt mede naar een koffijhuis! (*Alle zes gaan naar de buitenpoort.*)

DE POST (*roept luide*). Terug!

ZENTURIONE. Voor den duivel! Wij zijn gevangenen!

ZIBO. Mijn zwaard zegt: niet lang!

ASSERATO. Steek op! Steek op! De graaf is een man van eer.

ZIBO. Verkocht! Verraden! De komedie was het stukje spek, en achter de muis viel het luikje der val digt.

ASSERATO. Dat verhoede God! Ik ijs, wanneer ik er aan denk, hoe dat moet eindigen.

VIJFDE TOONEEL.

SCHILDWACHTEN. Wie daar? (*Verrina en Sacco komen.*)

VERRINA. Vrienden. (*Zeven andere edelen volgen hen.*)

ZIBO. Zijne vertrouwden. Nu zal alles opgehelderd worden.

SACCO (*spreekt met Verrina*). Zooals ik u zeide, Lescaro, Doria's beste officier, heeft de wacht aan de Thomaspoort. Hij is zijnen vorst met hart en ziel toegedaan.

VERRINA. Dat verheugt mij.

ZIBO (*tot Verrina*). Gij komt als geroepen, Verrina, om ons allen uit den droom te helpen.

VERRINA. Hoe zoo? Hoe zoo?

ZENTURIONE. Wij zijn uitgenoodigd om eene komedie te komen bijwonen.

VERRINA. Dan gaan wij zamen den zelfden weg.

ZENTURIONE (*ongeduldig*). Den weg van alle vleesch. Dat weet ik. Gij ziet immers wel, alle deuren zijn bezet. Waartoe moet dat dienen?

ZIBO. Wat moeten die wapens hier?

ZENTURIONE. Wij staan hier, als misdadigers onder de galg.

VERRINA. De graaf zal zelf komen.

ZENTURIONE. Hij mag zich wel wat haasten. Mijn geduld is bijna uitgeput. (*Alle edelen gaan op den achtergrond op en neder.*)

BOURGOGNINO (*komt uit het paleis*). Hoe is het in de haven gesteld, Verrina?

VERRINA. Alles wel aan boord.

BOURGOGNINO. Het paleis is ook stampvol soldaten.

VERRINA. Het is bij negenen.

BOURGOGNINO. De graaf blijft lang uit.

VERRINA. Hij komt nog altijd vroeg genoeg voor wat hem wacht. Bourgognino, ik ril bij de gedachte aan zekere zaak.

BOURGOGNINO. Vader, overhaast u niet.

VERRINA. De zaak, die geen uitstel duldt, kan niet met overhaasting worden uitgevoerd. Wanneer ik den tweeden moord niet bega, kan ik den eerste niet verantwoorden.

BOURGOGNINO. Maar wanneer moet Fiesco dan sterven?

VERRINA. Als Genua vrij is, sterft Fiesco!

SCHILDWACHTEN. Wie daar?

ZESDE TOONEEL.

DE VORIGEN. FIESCO.

FIESCO (*binnenkomende*). Een vriend! (*Allen buigen, de schildwachten presenteren het geweer.*) Welkom, waarde gasten! Gij

zult wel gebromd hebben, dat de huisvader zoo lang op zich liet wachten. Vergeeft mij. (*Zacht tot Verrina.*) Is alles in orde?

VERRINA (*fluistert hem in*). Alles gaat naar wensch.

FIESCO (*zacht tot Bourgognino*). En?

BOURGOGNINO. Alles gaat goed.

FIESCO (*tot Sacco*). En?

SACCO. Alles wel.

FIESCO. En Calcagno?

BOURGOGNINO. Is er nog niet.

FIESCO (*luide tot de schildwachten*). Sluit de deuren! (*Hij neemt den hoed af en treedt met edele ongedwongenheid in het midden der vergadering.*)

Mijne heeren!

Ik heb de vrijheid genomen, u op een tooneelspel uit te noodigen. — Echter niet om u aanschouwers te doen zijn, maar om u daarin rollen op te dragen.

Lang genoeg, mijne vrienden, hebben wij den trots van Gianettino en de aanmatigingen van Andreas verdragen. Wanneer wij Genua willen redden, vrienden, moeten wij geen tijd verliezen. Waartoe, denkt gij, moeten die twintig galeijen dienen, die de haven van het vaderland belegeren? Waartoe de verbonden, door Doria gesloten? Waartoe het vreemde krijgsvolk, dat binnen Genua is gehaald? — Thans is het niet meer voldoende te morren en te vervloeken. Om alles te redden, moet ook alles gewaagd worden. Eene gevaarlijke kwaal eischt een krachtig geneesmiddel. Zou er één onder u zijn, die onverschillig genoeg is, als zijn heer te erkennen, iemand, die slechts zijns gelijken is! (*Gemompel.*) — Hier bevindt zich niemand, wiens voorouders niet bij de wieg van Genua stonden. Wat? bij al wat heilig is! wat? wat bezitten dan die twee burgers, dat hun het regt geeft zich zoo hoog boven ons verheven te wanen? — (*Sterker gemompel.*) — Ieder van u wordt

plegtig opgeeischt, Genua's zaak tegen zijne onderdrukkers te verdedigen. — Geen van u kan zijne regten een haarbreed laten verkorten, zonder te gelijker tijd het leven van den geheelen staat te verraden. — (*Een wild rumoer onder de toehoorders belet hem een oogenblik voort te gaan; daarna vervolgt hij.*) Gij gevoelt dit met mij — dan is alles gewonnen. Reeds heb ik voor u het pad ter overwinning gebaand. Wilt gij mij volgen? Ik ben bereid u voor te gaan. Deze toebereidselen, die u zoo even nog schrik inboezemden, moeten thans uwen heldenmoed aanwakkeren. Die rillingen der vrees moeten in een roemwaardigen ijver ontbranden, om met mij en deze vaderlanders gemeene zaak te maken en de tyrannen voor goed te doen vallen. De uitslag zal het waagstuk regtvaardigen; mijne toebereidselen zijn goed. De onderneming heeft het regt op hare zijde, want Genua lijdt. Dit ontwerp maakt ons onsterfelijk, want het is gevaarvol en reusachtig.

ZENTURIONE (*met onstuimige geestdrift*). Genoeg! Genua zal vrij zijn! Met deze leus overwinnen wij de hel!

ZIBO. En wie bij het hooren dier leus nog blijft slapen, mag eeuwig zuchten op de galeijen, tot het bazuingeschal op den jongsten dag zijne ketenen verbreekt.

FIESCO. Dat zijn mannelijke woorden. Nu eerst hebt gij er regt op, het gevaar te kennen, dat boven u en Genua hing. (*Hij geeft hun het papier van den Moor.*) Licht bij, soldaten! — (*De edelen verdringen zich om eene fakkel en lezen.*) Het ging, zooals ik het wenschte, vriend.

VERRINA. Maar spreek toch zachter. Ik heb ginds op den linker vleugel gezigten zien verbleeken en knieën zien knikken.

ZENTURIONE (*woedend*). Twaalf senatoren! Dat is een voornemen, dat de duivel zelf hem moet hebben ingeblazen. Neemt allen zwaarden! (*Allen storten zich op de gereed liggende wapens, uitgezonderd twee.*)

ZIBO. Uw naam staat er ook bij, Bourgognino.

BOURGOGNINO. En nog heden, zoo God wil, op Doria's keel.

ZENTURIONE. Er liggen nog twee zwaarden.

ZIBO. Wat? Wat?

ZENTURIONE. Twee namen geen zwaard.

ASSERATO. Mijne broeders kunnen geen bloed zien. Verschoont hen!

ZENTURIONE (*woest*). Wat? Wat? Geen tyrannenbloed zien? Verscheurt die lafaards! Werpt ze buiten de republiek, die bastaarden! (*Eenigen werpen zich woedend op de beide Asserato's.*)

FIESCO (*hen scheidende*). Halt! halt! Moet Genua zijne vrijheid aan slaven te danken hebben? Moet ons goud door dit slechte metaal zijn zuiveren klank verliezen? (*Hij bevrijdt hen.*) Gij, mijne heeren, zult u met eene kamer in mijn paleis tevreden moeten stellen, tot onze zaken beslist zijn. (*Tot de wacht.*) Twee gevangenen! Gij zijt aansprakelijk voor hen! Twee waakzame posten aan de deur! (*Zij worden weggebragt.*)

SCHILDWACHTEN AAN DE BUITENPOORT. Wie daar? (*Men klopt.*)

CALCAGNO (*roept angstig*). Doe open! Een vriend! Doe in Gods naam open!

BOURGOGNINO. Het is Calcagno. Wat moet dat beteekenen „in Gods naam"?

FIESCO. Laat hem binnen, soldaten.

ZEVENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. CALCAGNO, *buiten adem*, *ontsteld*.

CALCAGNO. Verloren! verloren! Vlugt, wat vlugten kan! Alles is verloren!

BOURGOGNINO. Wat is verloren? Is hun vleesch van metaal, zijn onze zwaarden biezen?

FIESCO. Wees bedaard, Calcagno! Een misverstand zou hier onvergeeflijk zijn.

CALCAGNO. Wij zijn verraden. Het is maar al te waar. Uw Moor, Lavagna, die schelm! Ik kom van het paleis der signoria. Hij had audientie bij den hertog. (*Alle edelen worden bleek, zelfs Fiesco.*)

VERRINA (*op vasten toon tot de schildwachten*). Soldaten! doorsteekt mij met uwe hellebaarden! Ik wil niet door beulshanden sterven. (*Alle edelen loopen ontsteld door elkander.*)

FIESCO (*een weinig bedaarder*). Waarheen? Wat wilt gij? — Loop naar de hel, Calcagno. — Het was een valsch alarm, vrienden. — Dat te zeggen in tegenwoordigheid van deze kinderen. — Ook gij, Verrina? — Bourgognino, gij ook? — Waar wilt gij heen?

BOURGOGNINO (*woest*). Naar huis, mijne Bertha dooden en dan terug komen.

FIESCO (*in een luid gelach uitbarstende*). Blijft! Halt! Is dat de moed der tyrannenmoordenaars? — Gij speeldet uwe rol meesterlijk, Calcagno! — Merktet gij niet, dat dit berigt mijn werk was? Spreek, Calcagno, was het niet op mijn bevel, dat gij deze Romeinen op de proef steldet?

VERRINA. Welnu, als gij kunt lagchen — zal ik het gelooven, of u voor een bovenmenschelijk wezen houden.

FIESCO. Schaamt u, mannen! Deze ligte proef reeds niet te kunnen doorstaan! — Herneemt uwe wapens — Als leeuwen zult gij moeten vechten, wilt gij deze smet op uwe eer uitwisschen. (*Zacht tot Calcagno.*) Waart gij zelf daar?

CALCAGNO. Ik drong door de soldaten der lijfwacht heen, om ingevolge uw last het parool van den hertog te weten te komen — juist toen ik weder heenging, bragt men den Moor.

FIESCO (*luide*). De oude ligt dus te bed? Wij zullen hem uit de veeren roffelen. (*Zacht.*) Sprak hij lang met den hertog?

CALCAGNO. De schrik en uw nabijzijnd gevaar deden mij naauwelijks twee minuten vertoeven.

FIESCO (*luide en vrolijk*). Zie toch eens! hoe onze medeburburgers nog beven.

CALCAGNO. Gij had ook niet zoo onvoorzigtig met de zaak voor den dag moeten komen. (*Zacht.*) Maar in Gods naam! wat zal die leugen u helpen graaf?

FIESCO. Tijd, vriend, en bovendien is de eerste schrik nu voorbij. (*Luide.*) Holla! Brengt wijn! (*Zacht.*) En zaagt gij den hertog verbleeken? (*Luide.*) Wakker, broeders, wij willen nog eens klinken op het feest van dezen nacht! (*Zacht.*) En zaagt gij den hertog verbleeken?

CALCAGNO. Het eerste woord van den Moor moet „zamenzwering" geweest zijn, de oude werd zoo wit als een doek.

FIESCO (*in verwarring*). Hm! hm! die duivel is slim, Calcagno — hij verried niets tot het mes hun op de keel stond. Nu is hij hun reddende engel. Die Moor is sluw. (*Men brengt hem een beker wijn; hij houdt hem omhoog en drinkt.*) Op ons welslagen, kameraden! (*Er wordt geklopt.*)

SCHILDWACHTEN. Wie daar?

EENE STEM. Een boodschapper van den hertog. (*De edelen loopen in wanhoop over de binnenplaats.*)

FIESCO (*springt in hun midden*). Neen kinderen! schrikt niet! Ik ben hier. Vlug! Bergt deze wapens weg. Weest mannen, ik smeek het u. Dit bezoek doet mij hopen, dat Andreas nog twijfelt. Gaat binnen en komt toch tot bedaring. Doet open, soldaten. (*Allen verwijderen zich. De deur wordt geopend.*)

ACHTSTE TOONEEL.

FIESCO, *houdt zich als kwam hij juist uit het paleis.* DRIE DUITSCHERS, *die* DEN MOOR *gebonden binnen brengen.*

FIESCO. Wie riep mij hier?

DE DUITSCHERS. Breng ons bij den graaf.

FIESCO. De graaf is hier. Wat wilt gij?

EEN DUITSCHER (*buigende*). De hertog zendt u zijn avondgroet. Hij levert dezen Moor gebonden aan uwe Hoogheid uit. Hij is schandelijk aan het klappen geweest. Het overige staat in dezen brief.

FIESCO (*den brief onverschillig aannemende*). En heb ik je niet nog heden met de galeijen bedreigd? (*Tot den Duitscher.*) Zeer goed, vriend. Groet den hertog van mij.

DE MOOR (*roept hen na*). En ook van mij, en zeg hem — den hertog — dat, zoo hij geen ezel gezonden had, hij vernomen zou hebben, dat er twee duizend soldaten in het paleis verborgen zijn. (*De Duitschers gaan heen. De edelen komen terug.*)

NEGENDE TOONEEL.

FIESCO. DE ZAAMGEZWORENEN. DE MOOR *staat onverschillig in hun midden.*

DE ZAAMGEZWORENEN (*gaan bevend terug, zoodra zij den Moor zien*). Ha! wat is dat?

FIESCO (*heeft den brief gelezen. Hij verbijt zich van woede*). Genuezen, het gevaar is geweken — maar ook de zamenzwering ligt in duigen.

VERRINA (*verbaasd*). Wat? Zijn de Doria's dood?

FIESCO (*in hevige gemoedsbeweging*). Mijn hemel! aan de ge-

heele krijgsmagt der republiek heb ik gedacht — maar d a a r- a a n niet. De oude zwakke man verslaat met vier regels derde half duizend man. (*Hij laat de armen krachteloos hangen.*) Doria zegeviert over Fiesco.

BOURGOGNINO. Spreek dan toch! Wij weten niet wat er van te denken.

FIESCO (*leest*). „Lavagna, wij hebben, dunkt mij, een en het zelfde lot — weldaden worden met ondank beloond. Deze Moor waarschuwt mij voor eene zamenzwering. Ik zend hem u gebonden terug en zal dezen nacht z o n d e r l ij f w a c h t slapen." (*Hij laat den brief vallen. Zij zien elkander verbaasd aan.*)

VERRINA. Welnu, Fiesco?

FIESCO (*fier*). Een Doria zou grootmoediger zijn dan ik? Eene deugd zou het geslacht der Fiesco's missen? Neen! zoo waar ik Fiesco ben! — Gaat uiteen, gij allen! Ik zal heengaan — en alles bekennen. (*Hij wil naar buiten ijlen.*)

VERRINA (*houdt hem tegen*). Zijt gij krankzinnig, mensch? Is het dan een schelmstuk, dat wij voorgenomen hebben? of is het de zaak des vaderlands? Of wildet gij slechts A n d r e a s en niet de tyrannen verdelgen? Halt! zeg ik — ik neem u gevangen als een verrader des vaderlands —

DE ZAAMGEZWORENEN. Bindt hem! Werpt hem ter neder!

FIESCO (*grijpt een zwaard van een hunner en maakt zich ruim baan*). Zacht wat! Wie zal het eerst den tijger den strik over den kop werpen? — Ziet gij, heeren — ik ben vrij — ik zou kunnen gaan, werwaarts ik lust had — Thans wil ik blijven, want ik heb mij bedacht.

BOURGOGNINO. Bedacht, wat uw pligt was?

FIESCO (*beleedigd, trotsch*). Ha, knaap! Leer eerst den uwe jegens mij kennen, en bemoei u nimmer met den mijne! — Weest bedaard, heeren — alles blijft bij de afspraak. — (*Tot den Moor, wiens boeijen hij stuk snijdt.*) Gij hebt de verdienste,

aanleiding te hebben gegeven tot het verrigten eener grootsche daad — Ontvlugt!

CALCAGNO (*toornig*). Wat? Wat? Die beiden zou blijven leven? leven, na ons allen te hebben verraden?

FIESCO. Leven, na u allen — te hebben bang gemaakt. Maak dat je weg komt, knaap! Zorg dat je Genua achter je krijgt, men mogt zijn moed eens aan je willen afkoelen.

DE MOOR. Dat wil zeggen: de duivel laat schurken nooit in den steek! — Uw onderdanige dienaar, heeren! — Ik zie wel, in Italië groeit mijn strop niet. Ik moet hem elders zoeken. (*Hij gaat lagchende af*).

TIENDE TOONEEL.

EEN BEDIENDE *komt binnen.* DE VORIGEN *zonder den Moor.*

DE BEDIENDE. De gravin Impériali heeft reeds driemaal naar uwe Hoogheid gevraagd.

FIESCO. Verduiveld! Ja, het wordt tijd dat de komedie begint. Zeg haar, dat ik dadelijk kom — Blijf — Vraag mijne vrouw de gravin om naar de concertzaal te gaan en mij achter het scherm te wachten. (*De bediende af.*) Ik heb hier al uwe rollen op papier; als ieder de zijne vervult valt er niets meer te bespreken — Verrina zal vooruit naar de haven gaan, en door een kanonschot het signaal tot den aanvang geven, zoodra de schepen veroverd zijn. Ik ga thans heen; mij roept nog eene belangrijke taak. Gij zult een klokje hooren luiden, en dan allen in de concertzaal komen — Gaat inmiddels binnen — en proef mijn Cyprischen wijn eens. (*Zij gaan uiteen.*)

ELFDE TOONEEL.

De concertzaal.

LEONORE. ARABELLA. ROSA. *Allen zijn angstig.*

LEONORE. Fiesco beloofde in de concertzaal te zullen komen, en komt niet. Het is reeds over elven. Het paleis dreunt vreesselijk van menschen en wapens, en Fiesco blijft uit?

ROSA. Gij moet u achter het scherm verbergen — Wat of de graaf daarmeê mag bedoelen?

LEONORE. Hij verlangt het, Rosa, ik weet dus genoeg om te gehoorzamen. Genoeg, Bella, om onbevreesd te zijn — En toch! toch beef ik zoo, Bella, en mijn hart klopt zoo angstig. Meisjes, ga in Gods naam geen van beide van mij weg.

BELLA. Wees daar niet bang voor. Onze angst houdt onze nieuwsgierigheid in bedwang.

LEONORE. Waarheen mijn oog zich ook wendt, overal ontmoet ik vreemde gezigten, die er uitzien als vrees aanjagende, duivelachtige spoken. Vraag ik iemand iets, hij siddert als een misdadiger en maakt gebruik van de duisternis, het afschuwelijke toevlugtsoord van het slechte geweten, om te ontvlieden. Wat men antwoordt, is een half gesmoord geluid, dat op de bevende tong nog twijfelt of het zich wel reeds stoutweg mag doen hooren. — Fiesco? — Ik weet niet welke gruweldaden hier beraamd worden — Gij hemelsche magten (*langzaam de handen vouwende*) waakt slechts over mijnen Fiesco!

ROSA (*verschrikt*). Hemel! Wat hoor ik daar in de galerij?

BELLA. Het is de soldaat, die daar op post staat. (*De schildwacht buiten roept: „Wie daar?" Men antwoordt.*)

LEONORE. Er komen menschen aan! Achter het scherm. Spoedig! (*Zij verbergen zich.*)

TWAALFDE TOONEEL.

JULIA. FIESCO. *Zij zijn met elkander in gesprek.*

JULIA (*vertoornd*). Houd op, graaf! Uwe vleijerijen komen niet meer alleen tot achtelooze ooren, zij dringen door tot in mijne bruisende aderen — Waar ben ik? Hier is niemand dan de nacht met al hare verleidingen. Waarheen hebt gij mijn onnadenkend hart gelokt?

FIESCO. Daarheen, waar de bloode liefde stouter wordt en het hart vrijer tot het hart spreekt.

JULIA. Zwijg, Fiesco! Bij al wat heilig is, ga niet verder! Ware de duisternis minder groot, gij zoudt mijne wangen zien gloeijen als kolen vuurs en medelijden hebben.

FIESCO. Gij vergist u deerlijk, Julia! Juist dan zou mijn gevoel, door u te zien, de overhand krijgen en ik zou nog meer durven. (*Hij kust hare hand met vuur.*)

JULIA. Mensch, uwe lippen, even als uwe woorden, branden koortsachtig. Wee mij, ook in mijn hart, ik voel het, woedt een verterend vuur. Laten wij het licht opzoeken, ik smeek er u om. Onze opgewondene zinnen mogten eens aan de gevaarlijke influisteringen der duisternis gehoor geven. Kom, laten wij ons bij het gezelschap voegen.

FIESCO (*dringender*). Hoe zijt gij zoo zonder reden bezorgd, mijne beminde! Vreest de meesteres ooit haren slaaf?

JULIA. Och gij mannen spreekt u zelven tegen. Alsof gij niet de meest te duchten overwinnaars zijt, wanneer gij u aan onze eigenliefde gevangen geeft. Moet ik u dan alles bekennen, Fiesco? bekennen, dat slechts mijne ondeugd mijne deugd bewaarde? dat slechts mijn trots aan uwe vleijerijen weerstand bood? dat ik alleen hierdoor standhield? Gij twijfelt aan het welslagen uwer pogingen, en neemt de toevlugt tot het opwekken mijner hartstogten. Ik geef mij gevangen.

FIESCO (*uiterst vrijmoedig*). En wat verliest gij daarbij?

JULIA (*opgewonden en met vuur*). Wanneer ik den sleutel mijner vrouwelijke zwakheid in uwe handen stel, wat kan ik dan nog meer verliezen? Wilt gij nog meer weten, spotter? Wilt gij nog bovendien de bekentenis hebben, dat onze voorgewende magt slechts moet dienen om onze zwakke zijde te beschermen, die toch ten laatste door uwe eeden belegerd wordt, en die, ik beken het blozend, zich zoo gaarne zou veroverd zien en zoo dikwerf, als de deugd slechts een oogenblik de oogen afwendt, den vijand verraderlijk ontvangt? — dat al onze vrouwelijke listen eenig en alleen voor dat weerlooze gedeelte strijden, even als bij het schaakspel alle andere stukken den weerloozen koning dekken? Overrompelt gij dien — mat! dan kunt gij gerust het geheele spel door elkander gooijen. (*Na eene pauze ernstig.*) Ziedaar het tafereel van onze praalzieke armoede. Wees grootmoedig!

FIESCO. En toch Julia — Waar kunt gij dien schat beter bewaren, dan onder de hoede van mijne grenzenlooze liefde?

JULIA. Zeker, nergens beter en nergens slechter — Hoor, Fiesco, hoe lang zal dat grenzenlooze blijven bestaan? — Ach! reeds te lang heb ik ongelukkig gespeeld, om ook niet mijne laatste bezitting te wagen — Vermetel vertrouwde ik het mijne bekoorlijkheden toe, u te vangen, Fiesco; maar u vast te houden, daartoe reken ik ze te zwak — Maar hoe! Wat zeg ik daar? (*Zij gaat terug en houdt de handen voor haar gezigt.*)

FIESCO. Twee misslagen in één adem. Het wantrouwen van mijn smaak en majesteitschennis ten opzigte van uwe beminnelijke hoedanigheden — welke van deze twee is ligter te vergeven?

JULIA (*afgemat en aangedaan*). Leugens zijn slechts de wapens der hel — die heeft Fiesco niet meer noodig om zijne Julia te doen vallen. (*Zij valt uitgeput op eene sofa neder, na eenige oogenblikken, plegtig.*) Hoor, laat ik u nog één woord zeggen,

Fiesco — Wij zijn heldinnen, zoo lang wij onze deugd veilig wanen; — kinderen, wanneer wij ze verdedigen! (*hem strak en wild aanziende*) furiën, wanneer wij ze wreken — Luister. Wanneer gij mij in koelen bloede vermoordet, Fiesco?

FIESCO (*veinst toornig te zijn*). In koelen bloede? In koelen bloede? Wat eischt de overzadigbare ijdelheid der vrouw dan wel? een man voor zich geknield te zien en nog te twijfelen? Ha! ik ontwaak weder, (*op koelen toon*) nog ter goeder ure gaan mij de oogen open — Wat was het, dat ik zoo even wilde afbedelen? — De minste vernedering van den man, kan die vergoed worden door de grootste gunstbewijzen eener vrouw? (*Met eene diepe maar koele buiging.*) Vat moed, mevrouw! Thans zijt gij veilig.

JULIA (*ontsteld*). Graaf! welk eene omkeering?

FIESCO (*hoogst onverschillig*). Neen, mevrouw! Gij hebt volmaakt gelijk, wij beide kunnen de eer slechts ééns op het spel zetten. (*Haar eerbiedig de hand kussende.*) Ik heb het genoegen, u onderdanig te groeten (*Hij wil snel heen gaan.*)

JULIA (*loopt hem na en houdt hem tegen*). Blijf! Zijt gij razend? Blijf! Moet ik dan zeggen, moet ik dan bekennen, wat het geheele mannelijke geslacht geknield — met weenende oogen — op de pijnbank mijnen trots niet zou afgeperst hebben? — O! zelfs deze zwarte duisternis is nog te licht om den gloed te verbergen, die deze bekentenis op mijne wangen jaagt — Fiesco — O ik beleedig ons geheele geslacht — alle vrouwen zullen mij eeuwig haten — Ik aanbid u, Fiesco! (*Zij valt voor hem neder.*)

FIESCO (*doet eenige schreden achterwaarts, laat haar liggen en lacht zegevierend.*) Dat spijt mij, signora! (*Hij belt, trekt het scherm op en brengt Leonore binnen.*) Hier is mijne echtgenoote — een engel! (*Hij omhelst Leonore.*)

JULIA (*springt met een gil overeind*). O! ongehoord bedrog!

DERTIENDE TOONEEL.

DE ZAAMGEZWORENEN *komen binnen.* DAMES *komen van den anderen kant.* FIESCO. LEONORE *en* JULIA.

LEONORE. Fiesco, dat was al te streng.

FIESCO. Niet voor zulk eene ontaarde. Aan uwe tranen was ik die voldoening verschuldigd. *(Tot de overigen.)* Neen, waarde gasten, het is mijne gewoonte niet, bij iedere aanleiding even als een kind in woede te ontsteken. De dwaasheden der menschen kunnen mij langen tijd vermaken, vóór zij mij toornig doen worden. Deze verdient mijn hevigen gramschap, want zij heeft deze engel met dit poeder willen vergiftigen. *(Hij toont het vergift aan de verzamelden, die met afschuw terugtreden.)*

JULIA *(hare woede inhoudende).* Goed! goed! Zeer goed! mijnheer! *(Zij wil gaan.)*

FIESCO *(houdt haar tegen).* Geduld, mevrouw — Wij hebben nog niet alles afgedaan — De hier verzamelden zullen met genoegen hooren, waarom ik mijn verstand zoo kon verloochenen, om dien dwazen roman te spelen met de grootste zottin van Genua —

JULIA *(stampvoetend).* Het is onuitstaanbaar! Maar, beef! *(Dreigend.)* Doria voert heerschappij over Genua, en ik — ben zijne zuster.

FIESCO. Als dat uwe laatste toevlugt is, dan ziet het er slim genoeg voor u uit — Tot mijne spijt moet ik u mededeelen, dat Fiesco van Lavagna uit den door uwen doorluchtigen broeden geroofden diadeem een strop gedraaid heeft, waarmede hij van plan is heden nacht den dief der republiek op te hangen! *(Zij verbleekt. Hij lacht spottend.)* Dat kwam onverwacht, niet waar? — en ziet gij! *(op scherpen toon)* daarom achtte ik het noodzakelijk, de onwelkome blikken uwer verwanten af te leiden —

d a a r o m veinsde ik (*op haar wijzende*) deze harlekijnsliefde, — d a a r o m (*op Leonore wijzende*) liet ik dien diamant vallen, en mijn wild liep gelukkig in den niet gezienen strik. Ik bedank u voor uwe goedheid, mevrouw, en geef u mijn tooneeltooi terug. (*Hij reikt haar haar portret over, diep buigende.*)

LEONORE (*smeekend tot Fiesco*). Mijn Ludovico, zij w e e n t. Mag uwe Leonore u bevende smeeken?

JULIA (*woest tot Leonore*). Zwijg! gehaat wezen —

FIESCO (*tot een bediende*). Heb de beleefdheid, vriend, en geef deze dame een arm; zij heeft lust mijne staatsgevangenis eens te zien. Gij zijt verantwoordelijk, dat niemand haar eenige overlast aandoet — de buitenlucht is scherp — de storm, die heden nacht den stam Doria van een doet splijten, mogt haar toilet eens in wanorde brengen.

JULIA (*zuchtend*). Verderf over u, zwarte, verraderlijke huichelaar! (*Boosaardig tot Leonore.*) Verheug u niet over uwen zegepraal, ook u zal hij in het ongeluk storten en z i c h z e l v e n ook en — dan wanhopend worden! (*Af.*)

FIESCO (*tot de gasten*). Gij waart getuigen — Redt mijne eer in Genua! (*Tot de zaamgezworenen.*) Gij haalt mij af, wanneer het kanonschot knalt. (*Allen gaan heen.*)

VEERTIENDE TOONEEL.

LEONORE. FIESCO.

LEONORE (*gaat angstig naar Fiesco*). Fiesco! — Fiesco! — Ik begrijp u slechts ten halve, maar ik beef.

FIESCO (*ernstig*). Leonore — ik zag u eens aan de linker zijde van eene Genueesche vrouw gaan — Ik zag, hoe gij op de bijeenkomsten van den adel u tevreden moest stellen met den tweeden handkus der ridders. Leonore — dat griefde mij.

Ik besloot dat te doen ophouden — het mogt zoo niet blijven. Hoort gij dat krijgsrumoer in mijn paleis? Wat gij vreest, is waar — Ga naar bed, gravin — morgen hoop ik de hertogin te wekken.

LEONORE (*slaat de handen in een en valt in een stoel*). God! mijn voorgevoel! Ik ben verloren!

FIESCO (*met waardigheid*). Laat mij uitspreken, geliefde! Twee mijner voorvaderen droegen de drievoudige kroon; het geslacht der Fiesco's kan slechts onder purper gezond blijven. Moet uw echtgenoot slechts schitteren met geërfden glans? (*Levendig.*) Wat? Moet hij al zijne grootheid slechts aan het grillige toeval te danken hebben, dat in een goeden luim uit de verdiensten van voorvaders een Johan Lodewijk Fiesco te zamen flanste? Neen, Leonore! Ik ben te trotsch, iets als geschenk aan te nemen, wat ik zelf kan verwerven. Heden nacht geef ik mijne voorouders den geleenden glans terug. De graven van Lavagna sterven uit — de vorsten beginnen.

LEONORE (*het hoofd schuddende en in zich zelve gekeerd.*) Ik zie mijn gemaal met gapende, doodelijke wonden overdekt ter aarde storten — (*Doffer.*) Ik zie stomme dragers mij te gemoet komen met het verminkte ligchaam van mijn echtgenoot op hunne baar. (*Verschrikt opspringende.*) De eerste — ja, de eenige kogel zal Fiesco's hart doorboren.

FIESCO (*hare hand vol teedere liefde vattende*). Wees kalm, mijn kind, dat zal die eenige kogel niet.

LEONORE (*ziet hem ernstig aan*). Is Fiesco zoo vol vertrouwen op den hemel? en al stond de kans ook duizend maal duizend tegen één, toch zou die ééne waarheid kunnen worden en mijn gemaal was verloren. — Bedenk, gij zet een hemel op het spel, Fiesco! Wanneer bij een billioen loten slechts ééne niet was, zoudt gij dan stout genoeg zijn, de steenen te werpen en de vermetele weddingschap met God aan te gaan? Neen,

mijn Fiesco! wanneer alles op het spel staat, is iedere worp godslastering.

FIESCO *(lagchend)*. Wees onbevreesd, het geluk en ik, wij verstaan elkander beter.

LEONORE. Gij zegt dat — en stondt toch ook wel bij dat geestmartelende spel — gij noemt het tijdverdrijf — zaagt de bedriegster, hoe zij haren gunsteling met kleine gelukkige kaarten aanmoedigde, tot hij warm werd, opstond, de bank eischte — en hoe zij hem toen bij dien laatsten wanhopigen worp verliet? — O mijn gemaal! gij gaat niet heen om u aan Genua's burgers te vertoonen en door hen aangebeden te worden. Republikeinen uit hunnen slaap te wekken, het wilde ros de sporen te geven, dat is geen spel, Fiesco. Vertrouw die opstandelingen niet. De verstandigen, die u aanmoedigden, vreezen u. De dwazen, die u vergoodden, baten u weinig, en werwaarts ik mijne oogen wend, altijd is Fiesco verloren.

FIESCO *(driftig op en neêr gaande)*. Kleinmoedigheid is de gevaarlijkste klip. Grootheid eischt opofferingen.

LEONORE. Grootheid, Fiesco? — Dat uw geest mijn hart zoo slecht verstaat! — Zie! Ik wil op uw geluk vertrouwen, gij zegeviert, wil ik veronderstellen — Wee dan mij armste onder de vrouwen! Rampzalig, als uw plan mislukt! als het gelukt, nog rampzaliger! Hier valt niet te kiezen, mijn geliefde! Wanneer hij den hertogelijken troon niet bemagtigt, is Fiesco verloren. Mijn gemaal is verloren, wanneer ik den hertog omhels.

FIESCO. Dat begrijp ik niet.

LEONORE. En toch is het waarheid, Fiesco! Het teêre plantje der liefde verwelkt in de verzengende nabijheid des troons. Het hart van een mensch, al is ook die mensch Fiesco, is te klein voor twee alvermogende g o d h e d e n — G o d h e d e n, die elkander zoo vijandig zijn. L i e f d e heeft t r a n e n en kan tranen v e r s t a a n! H e e r s c h z u c h t heeft metalen oogen, waarin

nooit een traan van gevoel blinkt — Liefde heeft slechts ééne bezitting, doet afstand van al het overige; heerschzucht is niet verzadigd, al heeft zij de geheele natuur geroofd. — Heerschzucht maakt van de wereld een hol, waarin slechts ketenen rammelen, — liefde ziet in iedere woestenij een paradijs. — Zoudt gij dan aan mijn boezem rusten, als een oproerig onderdaan uwe heerschappij belaagde — Zoude ik mij dan in uwe armen werpen, als de angst, die aan alle despoten gemeen is, u achter de gordijnen een moordenaar deed hooren en u van kamer tot kamer voortdreef. Ja, de honderdoogige argwaan zou eindelijk zelfs de huiselijke eendragt verstoren — Wanneer uwe Leonore u dan eenige lafenis bragt, zoudt gij den beker onstuimig afwijzen en mijne teedere liefde eene giftmengster noemen.

FIESCO *(blijft ontroerd staan)*. Leonore, houdt op! Dat is eene overdrevene voorstelling.

LEONORE. En nog is de schilderij niet voltooid. Ik zou zeggen, offer de liefde op aan de grootheid, offer de rust op — wanneer slechts Fiesco blijft — maar mijn God! dat is het grootste struikelblok! — Zelden beklommen engelen den troon, nog zeldzamer legden engelen de kroon neder. Wie geen mensch behoeft te vreezen, zal die medelijden hebben met menschen? Wie iederen wensch van een magtwoord kan vergezeld doen gaan, zal die het noodig achten, zachtmoedigheid te gebruiken? *(Zij zwijgt, daarna gaat zij beschroomd naar hem toe en vat zijne hand; met eenige bitterheid.)* Vorsten, Fiesco, zij, die zoo gaarne troonen tusschen de menschheid en de godheid, zijn slechte schepselen en nog slechtere scheppers!

FIESCO *(gejaagd op en neder gaande)*. Leonore, houd op! De brug is achter mij opgehaald. —

LEONORE *(ziet hem liefdevol aan.)* En waarom, dierbare; slechts daden kunnen niet meer uitgewischt worden. *(Vol teederheid en min of meer spottend.)* Ik hoorde u eens zweren, dat

mijne schoonheid al uwe plannen in duigen had doen vallen — gij hebt valsch gezworen, huichelaar, of mijne schoonheid is vroegtijdig verwelkt — vraag het uw hart af, wie de schuld draagt? *(Met meer vuur, terwijl zij hem met beide armen omhelst).* Kom er van terug! Wees moedig! Zie af! De liefde zal het u vergoeden. Kan mijn h a r t uw onverzadelijken honger niet stillen — o, Fiesco! — de d i a d e e m zal het nog minder kunnen — *(Vleijend.)* Kom! ik zal al uwe wenschen van buiten leeren, ik zal alles, wat de natuur mij bekoorlijks aanbiedt, in één kus vereenigen om den geliefden vlugteling voor altijd aan mij te binden — uw hart is oneindig — ook de liefde is dat, Fiesco. *(Teeder.)* Een arm schepsel gelukkig te maken — een schepsel, dat haren hemel aan uwe borst vindt — zou dat niet genoeg zijn voor uw hart?

FIESCO *(geheel en al ontroerd).* Leonore, wat hebt gij gedaan? *(Hij valt haar magteloos om den hals.)* Ik zal geen Genuees meer durven aanzien —

LEONORE *(vol vreugde).* Laten wij vlugten, Fiesco, laten wij al die blinkende nietigheden van ons werpen, en in romantische dreven voor de liefde alleen leven! *(Zij drukt hem in edele geestdrift aan haar hart.)* Onze zielen, helder als het blaauw des hemels boven ons, zullen dan niet meer verduisterd worden door den zwarten walm van het verdriet — Ons leven zal dan vol melodie daar henen vlieten, even als een helder beekje, dat zacht ruischend voortstroomt. *(Men hoort een kanonschot. Fiesco rukt zich los. Alle zaamgezworenen komen binnen.)*

VIJFTIENDE TOONEEL.

DE ZAAMGEZWORENEN. Het oogenblik is daar.

FIESCO *(vastberaden tot Leonore).* Vaarwel! Voor eeuwig — of morgen ligt Genua aan uwe voeten! *(Hij wil voortijlen.)*

BOURGOGNINO *(luid roepende).* De gravin valt in onmagt. *(Leonore in flaauwte. Allen snellen toe om haar te ondersteunen. Fiesco werpt zich aan hare voeten neder.)*

FIESCO *(met eene hartverscheurende stem).* Leonore! Helpt haar! In 's hemels naam! Helpt haar! *(Rosa en Bella komen om haar te helpen.)* Zij slaat de oogen op — *(Hij springt snel op.)* Komt nu mede — om ze Doria digt te drukken. *(De zaamgezworenen verlaten haastig de zaal. Het scherm valt.)*

VIJFDE BEDRIJF.

Het is na middernacht. — Eene groote straat in Genua. — Hier en daar ziet men licht in de huizen, dat evenwel hoe langer hoe minder wordt. — Op den achtergrond van het tooneel ontwaart men de nog gesloten Thomaspoort. Zeer flaauw in de verte de zee — Eenige personen gaan met handlantaarns door de straat, daarna de ronde en patrouilles — Alles is rustig. Slechts de zee is eenigzins onstuimig.

EERSTE TOONEEL.

FIESCO *komt gewapend op en blijft voor het paleis van Andreas Doria staan. Daarna* ANDREAS.

FIESCO. De oude heeft woord gehouden — in het paleis brandt geen licht meer. Eene wacht is er niet. Ik zal bellen. *(Hij belt.)* He! holla! Ontwaak, Doria! gij zijt verraden en verkocht, Doria, word wakker! Holla! Holla! Holla! Sta op!

ANDREAS *(verschijnt op het balkon).* Wie belde daar?

FIESCO *(met eene veranderde stem).* Vraag niet! Volg! Uw gesternte gaat onder, hertog, Genua staat tegen u op! Uwe beulen zijn nabij, Andreas, en gij kunt slapen?

ANDREAS *(met waardigheid).* Ik herinner mij hoe eens de woedende golven mijne Bellona voortzweepten, zoodat de kiel kraakte en de groote mast brak — en Andreas Doria sliep rustig door. Wie zendt de beulen?

FIESCO. Een man, meer te duchten dan de woedende golven: Johan Lodewijk Fiesco.

ANDREAS *(lacht).* Gij spot, vriend! Kom uwe aardigheden bij dag verkoopen. Middernacht is een vreemd uur daartoe.

FIESCO. Gij spot met hem, die u komt waarschuwen?

ANDREAS. Ik zeg er hem dank voor, en ga weder slapen. Fiesco rust uit van zijne zwelgerijen, en heeft geen tijd om zich met Doria bezig te houden.

FIESCO. Ongelukkige grijsaard! — vertrouw die slang niet! Zeven kleuren spiegelen zich op haren glinsterenden rug — gij nadert haar — en plotseling slingert zij zich in doodende kronkelingen om u. Lach met de wenken u door een verrader gegeven, maar niet met den raad van een vriend. Op de binnenplaats zult gij een gezadeld paard vinden. Ontvlugt nu het nog tijd is! Sla de raadgevingen van een vriend niet in den wind!

ANDREAS. Fiesco denkt edel. Ik heb hem nooit beleedigd, en Fiesco zal mij niet verraden.

FIESCO. Hij denkt edel, hij zal u verraden, en gaf u bewijzen van beide.

ANDREAS. Dan beschermt mij eene lijfwacht, die door geen Fiesco kan worden overhoop geworpen, als geene engelen onder hem dienen.

FIESCO *(scherp).* Kan ik die lijfwacht ook eens spreken; ik heb een brief naar de eeuwigheid te bezorgen.

ANDREAS *(fier).* Arme spotter, hebt gij nooit gehoord, dat Andreas Doria tachtig jaar is, en Genua — gelukkig? — *(Hij verlaat het balkon.)*

FIESCO *(hem nastarende).* Moet ik dien man dan eerst doen vallen, alvorens ik leer, dat het moeijelijker is aan hem gelijk te zijn? *(Hij wandelt in gedachten verzonken op en neder.)* Welnu, ik vergold grootheid met grootheid. — Wij zijn quitte, Andreas. Een strijd op leven en dood beslisse! *(Hij snelt naar de achterste straat. — Men hoort overal tromgeroffel. Aan de Thomas-*

poort wordt hevig gestreden. De poort wordt opengeloopen en geeft het uitzigt op de haven, waarin schepen liggen, door fakkels verlicht.)

TWEEDE TOONEEL.

GIANETTINO DORIA *in een scharlaken mantel gehuld.* LOMELLINO. BEDIENDEN *gaan vooruit met fakkels. Allen hebben haast.*

GIANETTINO (*blijft staan*). Wie gaf bevel alarm te slaan?

LOMELLINO. Op de galeijen dreunde een kanonschot.

GIANETTINO. De slaven zullen hunne ketenen trachten te verbreken. *(Men hoort schoten knallen bij de Thomaspoort.)*

LOMELLINO. Men vuurt ginds!

GIANETTINO. De poort is open! De wacht op de been! (*Tot de bedienden.*) Vlug, schurken! Licht mij voor naar de haven! (*Zij ijlen naar de poort.*)

DERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. BOURGOGNINO, *met* EENIGE ZAAMGEZWORENEN, *komen van de Thomaspoort.*

BOURGOGNINO. Sebastiaan Lescaro is een dapper soldaat.

ZENTURIONE. Hij vocht als een leeuw, tot dat hij viel.

GIANETTINO (*gaat verschrikt achteruit*). Wat hoor ik daar? — Halt!

BOURGOGNINO. Wie daar met die fakkels?

LOMELLINO. Het zijn vijanden, prins? Sluip weg, links.

BOURGOGNINO (*luider*). Wie daar met die fakkels?

ZENTURIONE. Halt! Uwe leus?

GIANETTINO (*trekt zijn zwaard, trotsch*). Onderwerping en Doria.

BOURGOGNINO (*schuimbekkende van woede*). Roover van de republiek en van mijne bruid! (*Tot de zaamgezworenen, terwijl hij zich op Gianettino werpt.*) Dat wint ons een eind weegs uit! broeders! Zijne duivels zelven leveren hem uit! (*Hij doorboort hem.*)

GIANETTINO (*stort brullende ter aarde*). Moord! Moord! Moord! Wreek mij, Lomellino!

LOMELLINO. BEDIENDEN (*vlugten*). Help! Moord! Moord!

ZENTURIONE (*luidkeels roepende*). Hij is getroffen. Houdt den graaf tegen! (*Lomellino wordt gevangen genomen.*)

LOMELLINO (*op zijne knieën*). Spaar mijn leven, en ik ga tot u over!

BOURGOGNINO. Leeft dat wangedrogt nog? Die lafaard mag vlugten. (*Lomellino verdwijnt.*)

ZENTURIONE. De Thomaspoort is in onze handen! Gianettino is dood! Loop, wat gij loopen kunt! Breng dat berigt aan Fiesco!

GIANETTINO (*rigt zich krampachtig ten halve op*). Vervloekt! Fiesco — (*Hij sterft.*)

BOURGOGNINO (*trekt zijn zwaard uit het lijk*). Genua en mijne Bertha zijn vrij! — Geef mij uw zwaard, Zenturione. Breng dit met bloed bevlekte aan mijne bruid. Haar kerker is geopend. Ik zal volgen en haar den bruidskus brengen. (*Zij gaan af in verschillende rigtingen*).

VIERDE TOONEEL.

ANDREAS DORIA. DUITSCHERS.

EEN DUITSCHER. De bende trok daarheen. Werp u in den zadel, hertog.

ANDREAS. Laat mij nog eenmaal Genua's torens en den hemel aanschouwen! Neen, het is geen droom, Andreas is verraden.

EEN DUITSCHER. Vijanden omringen u van alle kanten! Voort! Vlugt over de grenzen!

ANDREAS *(werpt zich op het lijk van zijn neef)*. Hier wil ik mijn leven eindigen. Spreek mij niet van vlugten. Hier ligt de steun van mijn ouderdom. Mijne loopbaan is volbragt. *(Calcagno vertoont zich met eenige zaamgezworenen in de verte.)*

EEN DUITSCHER. Daar zijn moordenaars! Moordenaars! Vlugt, oude vorst!

ANDREAS *(hij hoort weder op de trom slaan)*. Hoort, vreemdelingen! Hoort! dat zijn de Genuezen, wier banden van slavernij ik eens verbrak. *(Hij verbergt zich in zijn mantel.)*. Vergeldt men in uw land ook op die wijze?

EEN DUITSCHER. Weg! Weg! Weg! terwijl zij op onze Duitsche knoken scharen in hunne klingen slaan. *(Calcagno nadert.)*

ANDREAS. Redt u! Verlaat mij! Verschrikt de volkeren met de treurmare: de Genuezen vermoordden hunnen vader —

EEN DUITSCHER. Weg! Aan vermoorden is het nog niet toe — Kameraden, staat! De hertog in ons midden! *(Zij trekken hunne zwaarden.)* Beukt die Italiaansche honden eerbied in voor grijze haren —

CALCAGNO *(roept)*. Wie daar? Wat is daar?

DUITSCHERS *(er op in houwende)*. Duitsche houwen! *(Zij gaan vechtende af. Het lijk van Gianettino wordt weggebragt.)*

VIJFDE TOONEEL.

LEONORE *in manskleêren.* ARABELLA *achter haar. Beide sluipen angstig voorwaarts.*

ARABELLA. Kom, mevrouw, o kom dan toch —

LEONORE. Naar dien kant woedt het oproer. —— Luister!

was dat niet het gesteun van een stervende? — Ach! zij omsingelen hem — Hunne dreigende vuurroeren zijn op Fiesco's hart gerigt. — Op het mijne, Bella. — Zij vuren — Houdt op! Houdt op! Het is mijn gemaal! (*Zij heft de handen wanhopig ten hemel.*)

ARABELLA. Maar in 's hemels naam —

LEONORE (*met wilde gebaren naar alle kanten schreeuwende*). Fiesco! — Fiesco! — Fiesco! — Zij wijken achter hem, zijne getrouwen — De trouw van oproerlingen is onzeker. (*Hevig ontsteld.*) Mijn gemaal staat aan het hoofd van oproerlingen? Bella! Hemel! Mijn Fiesco vecht als oproerling?

ARABELLA. Neen, zeker niet, signora, als Genua's geduchte scheidsregter!

LEONORE (*nadenkende*). Dat zou waar zijn — en Leonore zou gesidderd hebben? De eerste der republikeinen zou de lafhartigste van alle republikeinsche vrouwen omarmen? — Ga heen, Arabella — wanneer de mannen zich met elkander meten om het bezit van landen, moeten ook de vrouwen toonen dat zij moed bezitten. (*Tromgeroffel doet zich op nieuw hooren.*) Ik werp mij onder de strijdenden.

ARABELLA (*handenwringende*). Barmhartige hemel!

LEONORE. Stil! Waar tegen stoot daar mijn voet? Hier ligt een hoed en een mantel. Een zwaard ligt er ook bij. (*Zij neemt het op.*) Een zwaar zwaard, Bella! Maar dragen kan ik het toch, en ik zal het ook weten te gebruiken. (*De stormklok luidt.*)

ARABELLA. Hoort? hoort? dat bromt ons tegen van uit het klooster der Dominicanen. Barmhartige God! hoe vreesselijk!

LEONORE (*in geestvervoering*). Zeg liever, hoe schoon! Door deze stormklok spreekt mijn Fiesco tot Genua. (*Men roffelt harder.*) Hoera! Hoera! Nooit klonk mij muzijk schooner in de ooren — Mijn Fiesco schenkt leven ook aan die trommen — hoe klopt mijn hart van vreugde! Geheel Genua wordt vrolijk —

Huurlingen volgen hem met geestdrift, en zijne vrouw zou bang zijn? (*De stormklokken van nog drie andere torens luiden.*) Neen! Mijn held zal eene heldin omhelzen — Mijn Brutus zal eene Romeinsche vrouw omarmen. (*Zij zet den hoed op en slaat den mantel om.*) Ik ben Porcia.

ARABELLA. Mevrouw, gij weet zelve niet hoe vreesselijk gij ijlt! Neen, gij weet het niet. (*Stormgelui en geroffel.*)

LEONORE. Armzalige, die dat alles hoort en niet in geestdrift geraakt! Deze steenen zouden willen schreijen, omdat zij niet naar mijn Fiesco kunnen snellen — Deze paleizen zijn vertoornd op hun bouwmeester, die ze zoo vast met de aarde verbond, dat zij mijn Fiesco niet te gemoet kunnen vliegen — De oevers, zoo zij konden, zouden hun pligt vergeten, en Genua aan de zee prijs geven en achter zijne trommen dansen — Wat doode ligchamen uit hun sluimer wekt, kan dat uwe geestdrift niet doen ontvlammen? — Ga! — Ik zal alleen mijn weg wel vinden.

ARABELLA. Groote God! Gij zult toch niet doen, wat gij zegt!

LEONORE (*fier en heldhaftig*). Dat zal ik wel, gij ijskoude — (*Vol vuur.*) Ik zal gaan, waar het strijdgewoel het hevigst is, waar mijn Fiesco zelf strijdt — Is dat Lavagna? hoor ik ze vragen — dien niemand bedwingen kan, die Genua met een ijzeren vuist houdt omklemd, is dat Lavagna? — Genuezen! Hij is het, zal ik zeggen, en die man is mijn gemaal, en ik ben ook gewond. (*Sacco met eenige zaamgezworenen.*)

SACCO (*aanroepende*). Wie daar? Doria of Fiesco?

LEONORE (*in geestdrift*). Fiesco en vrijheid! (*Zij slaat eene zijstraat in. Oploop. Bella wordt weggedrongen.*)

ZESDE TOONEEL.

SACCO *met een troep burgers.* CALCAGNO *ontmoet hem met een anderen troep.*

CALCAGNO. Andreas Doria is ontvlugt.

SACCO. Eene slechte aanbeveling voor u bij Fiesco.

CALCAGNO. Het zijn leeuwen, die Duitschers! zij stonden als rotsen voor den oude. Ik heb hem zelfs niet in het gezigt kunnen krijgen. Negen der mijnen zijn er bij gebleven. Ik zelf ben aan het linkeroor gewond. Wanneer zij dat voor vreemde tyrannen doen, hoe zullen zij dan hunne eigene vorsten beschermen!

SACCO. Onze aanhang neemt steeds toe, en alle poorten zijn in onze handen.

CALCAGNO. Op het fort, hoor ik, wordt hevig gestreden.

SACCO. Bourgognino is daar. Wat voert Verrina uit?

CALCAGNO. Die ligt tusschen Genua en de zee, als een cerberus, zoodat naauwelijks een ansjovis er door kan.

SACCO. Ik zal de stormklokken doen luiden in de voorstad.

CALCAGNO. Ik marscheer naar de Piazza Sazarna. Sla op, tamboer! (*Zij trekken met slaande trom verder.*)

ZEVENDE TOONEEL.

DE MOOR. EENE BENDE DIEVEN *met brandende lonten.*

DE MOOR. Weet het, schurken! Ik was de man, die dat soepje op het vuur zette — Mij geeft men geen lepel. Goed. Ik kan mij zelven ook wel helpen. Wij zullen eens brandstichten en plunderen. Die, daar ginds, kloppen om een hertogdom, wij steken de kerken in brand om de bevroren apostelen gelegenheid te geven, zich wat te warmen.

(*Af in verschillende rigtingen.*)

ACHTSTE TOONEEL.

BOURGOGNINO. BERTHA *verkleed.*

BOURGOGNINO. Rust hier uit, lieve jongen! Gij zijt in veiligheid. Bloedt gij?

BERTHA (*hare stem veranderende*). Neen, nergens.

BOURGOGNINO (*met vuur*). Kom, sta dan op! Ik zal u daarheen voeren, waar men wonden voor Genua oogst. — Schoone wonden, ziet gij? zooals deze. (*Hij stroopt zijne mouw op.*)

BERTHA (*schrikkende*). O hemel!

BOURGOGNINO. Gij verschrikt? Aanvallige jongen, te vroeg wildet gij man zijn. — Hoe oud zijt gij?

BERTHA. Vijftien jaar.

BOURGOGNINO. Vijftien jaar! Vijf jaar te jong voor dezen nacht. — Wie is uw vader?

BERTHA. De beste burger van Genua.

BOURGOGNINO. Zacht wat, knaap! Dat is slechts één, en diens dochter is mijne bruid. Kent gij het huis van Verrina?

BERTHA. Dat zou ik denken.

BOURGOGNINO (*snel*). En zijne engelachtige dochter?

BERTHA. Bertha heet zijne dochter.

BOURGOGNINO (*met drift*). Ga haar dan dadelijk dezen ring brengen. Het is de trouwring, moet gij zeggen, en de blaauwe vederbos gedraagt zich dapper! Thans, vaarwel! ik moet verder. Het gevaar is nog niet geweken. (*Eenige huizen staan in brand.*)

BERTHA (*roept hem zacht na*). Scipio!

BOURGOGNINO (*blijft ontsteld staan*). Ik ken die stem.

BERTHA (*valt hem om den hals*). Zeker, ik ben u zeer goed bekend.

BOURGOGNINO (*luide*). Bertha! (*Stormgelui in de voorstad. Oploop. Zij omhelzen elkander innig.*)

———

NEGENDE TOONEEL.

FIESCO *komt driftig op.* ZIBO. GEVOLG.

FIESCO. Wie heeft daar brand gesticht?

ZIBO. Het fort is veroverd.

FIESCO. Wie heeft daar brand gesticht?

ZIBO (*wenkt eenige zijner volgelingen*). Gaat onmiddelijk heen om den dader op te sporen! (*Eenigen verwijderen zich.*)

FIESCO (*toornig*). Willen zij mij tot een brandstichter maken? Vlug, haalt spuiten en emmers! (*Het gevolg af.*) Maar Gianettino is toch gevangen genomen?

ZIBO. Men zegt het ten minste.

FIESCO (*woest*). Zegt men slechts? Wie zegt dat slechts? Zibo, spreek de waarheid, is hij ontvlugt?

ZIBO (*ernstig*). Wanneer ik mijne oogen meer mag gelooven dan het woord van een edelman, dan leeft Gianettino.

FIESCO (*woedend*). Uw hoofd is er mede gemoeid, Zibo, als gij liegt!

ZIBO. Nog eens — Ik zag hem nog geen acht minuten geleden met zijn scharlaken mantel en zijn gelen vederbos.

FIESCO (*buiten zich zelven*). Hemel en hel. — Zibo! — dien Bourgognino zal ik een kop kleiner laten maken. Vlieg, Zibo — Men moet alle stadspoorten sluiten — alle vaartuigen moeten aan splinters geschoten worden — dan kan hij over zee niet ontsnappen — dezen diamant, Zibo, de kostbaarste in Genua, Lucca, Venetië en Piza, — wie mij de tijding brengt: Gianettino is dood — hij zal dezen diamant hebben. (*Zibo snelt heen.*) Vlieg, Zibo!

———

TIENDE TOONEEL.

FIESCO. SACCO. DE MOOR. SOLDATEN.

SACCO. Wij betrapten den Moor er op, dat hij eene brandende lont in de Jezuitenkerk wierp —

FIESCO. Toen gij mij eens hebt verraden, is u dat vergeven. Op brandstichten echter staat de strop. Brengt hem dadelijk weg, en hangt hem aan de kerkdeur op.

DE MOOR. Bah! Dat komt mij ongelegen — Is daar niets op af te dingen?

FIESCO. Niets.

DE MOOR (*vertrouwelijk*). Zend mij ten minste eerst eens naar de galeijen, als proef.

FIESCO (*wenkt de soldaten*). Aan de galg.

DE MOOR (*onbeschaamd*). Dan zal ik Christen worden!

FIESCO. De kerk bedankt voor het uitschot van het heidendom.

DE MOOR (*vleijend*). Laat mij dan ten minste dronken de eeuwigheid ingaan.

FIESCO. Nuchteren.

DE MOOR. Maar hang mij dan toch ten minste niet aan eene Christenkerk op!

FIESCO. Een ridder houdt woord. Ik beloofde u uwe eigen galg.

SACCO (*brommende*). Niet zooveel praatjes, heiden! Er valt nog meer te doen.

DE MOOR. Maar — wanneer soms — de strop eens brak? —

FIESCO (*tot Sacco*). Doe hem dubbel nemen.

DE MOOR (*besloten*). Welnu dan — de duivel kan zich over dit buitenkansje verheugen. (*Af met soldaten, die hem een weinig verder ophangen.*)

ELFDE TOONEEL.

FIESCO. LEONORE *verschijnt op den achtergrond in Gianettino's mantel gewikkeld.*

FIESCO (*ontdekt haar, gaat vooruit, achteruit en mompelt in woede*). Ken ik dien vederbos en dien mantel niet? (*Hy nadert haar meer en meer.*) Ja, ik ken dien vederbos en dien mantel! (*Woedend op haar toevliegende en haar doorborende.*) Wanneer gij drie levens te verliezen hebt, zoo sta weder op en wandel! (*Leonore valt, een gil gevende, achterover. Men hoort een triomfmarsch. Trommen, hoorns en hobos.*)

TWAALFDE TOONEEL.

FIESCO. CALCAGNO. ZENTURIONE. ZIBO. SOLDATEN *met muzijk en vaandels komen op.*

FIESCO (*gaat hen juichend te gemoet*). Genuezen — het lot is geworpen — Hier ligt hij, de worm, die aan mijne ziel knaagde — het afschuwelijke voorwerp van mijn haat. Gianettino! Steekt de zwaarden in de hoogte!

CALCAGNO. En ik kom, om u mede te deelen, dat twee derde van Genua's burgers uwe partij hebben gekozen en Fiesco's vanen trouw zweren —

ZIBO. En door mij zendt Verrina u van het admiraalschip zijn groet en de heerschappij over de haven en de zee —

ZENTURIONE. En door mij zendt de gouverneur van de stad u zijn commandostaf en de sleutels —

SACCO. En in mij ziet gij (*terwijl hij knielt*) de groote en de kleine raad van de republiek knielende voor hunnen heer, hem nederig om genade en verschooning smeekende —

CALCAGNO. Laat mij de eerste zijn, die den grooten over-

winnaar welkom heet binnen zijne muren — Heil den overwinnaar — De vaandels omlaag! — Hertog van Genua!

ALLEN (*nemen de hoeden af*). Leve! Leve de hertog van Genua! (*Vaandelmarsch.*)

FIESCO (*staat al dien tijd in nadenken verzonken en laat het hoofd op de borst rusten.*)

CALCAGNO. Het volk en de senaat wachten vol verlangen om hun grooten souverein in vorstelijk gewaad te begroeten — Staat gij ons toe, doorluchtige hertog, u in triomf naar de signoria te voeren?

FIESCO. Vergun mij vooraf aan het verlangen van mijn hart te voldoen — Ik was genoodzaakt een mij zoo dierbaar wezen in angstige gemoedstemming achter te laten, een wezen, dat den roem van dezen nacht met mij zal deelen. (*Met aandoening tot de hem omringende personen.*) Wees zoo goed en geleidt mij naar uwe beminnenswaardige hertogin! (*Hij wil gaan.*)

CALCAGNO. Moet die lage sluipmoordenaar hier blijven liggen, en zijne schande in dezen hoek verbergen?

ZENTURIONE. Steek zijn hoofd op een hellebaard!

ZIBO. Sleurt zijn bloedig lijk over onze straten! (*Men komt met licht bij het lijk.*)

CALCAGNO (*ontsteld en fluisterend*). Ziet hier, Gennezen! Mijn God, dat is geen Gianettino's gezigt. (*Allen staren op het lijk.*)

FIESCO (*blijft staan, werpt van ter zijde een onderzoekenden blik er op en wendt ze vervolgens langzaam weder af, zeer ontsteld.*) Neen — Neen, dat is geen Gianettino's gezigt. Vervloekt! (*zijne oogen rollen.*) Genua behoort mij, zegt gij? Mij! (*Wanhopig gillende.*) O helsch verraad! Het is mijne vrouw! (*Hij stort ter aarde. De zaamgezworenen staan zwijgend en somber om hem.*)

FIESCO (*staat met inspanning op, met gesmoorde stem*). Genuezen, heb ik mijne vrouw vermoord? — Ik bezweer u, zie niet zoo doodsbleek dit spel der natuur aan — God zij geloofd!

Er zijn slagen van het noodlot, die de mensch niet behoeft te vreezen, omdat hij slechts mensch is. Wie geen hemelsche wellust kan smaken, zal ook geene helsche folteringen behoeven te verduren — En deze dwaling zou nog vreesselijker wezen. (*Met ontzettende kalmte.*) Genuęzen, Gode zij dank! Het kan niet zijn.

DERTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. ARABELLA *komt jammerend op.*

ARABELLA. Nu mogen zij ook mij ombrengen, ik heb toch niets meer te verliezen. — Hebt medelijden, mannen — Hier verliet ik mijne goede meesteres en nergens vind ik haar weder.

FIESCO (*gaat naar haar toe, met eene zachte, bevende stem*). Heet uwe goede meesteres Leonore?

ARABELLA (*blijde*). O, hoe gelukkig dat gij daar zijt, mijn brave, edele heer! — Wees niet vertoornd op ons, wij konden haar niet langer terug houden.

FIESCO (*op gesmoorden, harden toon*). Gij vervloekte! Waarvan niet?

ARABELLA. Dat zij u naijlde —

FIESCO (*heviger*). Zwijg! Waarheen ijlde?

ARABELLA. In het gedrang —

FIESCO (*woedend*). Addertong — Hoe was zij gekleed?

ARABELLA. Zij had een scharlaken mantel —

FIESCO (*razend op haar toespringend*). Vervloekt voor eeuwig! — die mantel? —

ARABELLA. Lag hier op den grond —

EENIGE ZAAMGEZWORENEN (*mompelen*). Gianettino werd hier vermoord —

FIESCO (*doodsbleek en waggelend*). Uwe meesteres is gevonden. (*Arabella gaat angstig heen. Fiesco's matte oogen dwalen langs den geheelen kring, daarna op zachten, gejaagden toon, die allengs wilder wordt.*) Het is waar — waar — en ik ben der wanhoop ten prooi. (*Wild om zich heen slaande.*) Gaat terug, gij menschengezigten — Ha, (*tandeknersend en naar den hemel ziende*) had ik slechts zijne schepping tusschen mijne tanden — ik gevoel behoefte om de geheele natuur te vernielen, te verbrijzelen tot zij in overeenstemming is met mijne smart. — (*Tot de overigen, die bevend om hem heen staan.*) Menschen! — zooals zij thans daar staan, erbarmelijk, zich zegenende en zalig noemende, dat zij niet zijn zooals ik — Niet zooals ik! (*Uitgeput en hevig aangedaan.*) Ik alleen ben getroffen — (*Sneller, woester.*) Ik? Waarom ik? Waarom niet met mij ook deze? Waarom mag ik in mijne smart mij niet troosten met de smart van een medeschepsel?

CALCAGNO (*beschroomd*). Mijn waarde hertog —

FIESCO (*grijpt hem aan met een ijzingwekkend lagchen*). Ha, welkom! Hier, Gode zij dank! Hier is er dan toch één, die ook door dien bliksemstraal getroffen werd! (*Calcagno wild in zijne armen drukkende.*) Broeder in mijne wanhoop! Deelgenoot mijner vervloeking! Zij is dood! Gij hebt haar ook bemind! (*Hij trekt hem naar het lijk en drukt zijn hoofd er tegen.*) Vertwijfel! Zij is dood! (*In een hoek starende*). O, dat ik voor de deur der hel stond, dat ik mijne oogen kon rigten op de menigte folterwerktuigen der vindingrijke duivels, mijne ooren het gekerm van gemartelde zondaren konden opzwelgen. — O, kon ik het zien, mijn leed, wie weet, misschien kon ik het dan dragen. (*Met afgrijzen naar het lijk gaande.*) Hier ligt mijne vrouw, vermoord — Neen, dat zegt te weinig! (*Met meer nadruk.*) Ik, ellendige, heb mijne vrouw vermoord — O! zoo iets kan de hel bijna geen genoegen

geven. — Eerst moest zij mij voeren tot aan het einde van het steile, glibberige pad, dat tot het hoogste geluk leidt, voeren tot aan de poorten des hemels — en dan mij naar beneden storten — dan — o, dat mijn adem zielen kon verpesten — dan — dan vermoord ik mijne vrouw — Neen! die gruwel zou te min zijn — dan vergissen zich (*met verachting*) twee oogen en (*met vreeselijken nadruk*) ik vermoord — mijne vrouw! (*Bitter lagchend.*) Dat is het meesterstuk! (*Alle zamgezworenen steunen ontroerd op hunne wapens. Eenigen droogen hunne tranen af. Pauze.*)

FIESCO (*uitgeput en kalmer om zich heen ziende*). Weent hier iemand? — Ja, zij die een vorst vermoordden, weenen! (*Op doffen, smartelijken toon*). Zegt! Weent gij over deze treurige gebeurtenis, of over het oogenblik waarop zij voorviel! (*In eene ernstige, roerende houding voor het lijk staande.*) Waar verstaalde moordenaars warme tranen doen vloeijen, vloekte slechts Fiesco in zijne wanhoop! (*Hij valt weenend bij haar neder.*) Leonore, vergeef mij — God is barmhartig! (*Zacht en weemoedig.*) Jaren vooruit, Leonore, stelde ik mij reeds het geluk voor, dat ik zou smaken in het uur, waarin ik aan de Genuezen hunne hertogin zou toonen — Ik zag in mijne verbeelding uwe wangen met een schaamrooden blos overtogen — uw boezem, vorstelijk schoon, golven onder het zilvergaas — verrukkelijk klonk mij uwe fluisterende stem reeds in de ooren, niet bij magte mij den omvang van uw geluk mede te deelen! (*Levendiger.*) Ha! ik hoorde reeds in mijne verbeelding, hoe men ons met oorverdoovende toejuichingen begroette, en ik zag hoe de zegepraal mijner liefde zich spiegelde in den in 't niet verzinkenden nijd! — Leonore — dat oogenblik is daar — Genua's hertog is uw Fiesco — en Genua's armste bedelaar ruilt zijn verachten stand niet tegen mijn leed en mijn gewaad — (*Roerend.*) Eene gade deelt

zijne ellende — met wie kan ik mijne heerlijkheid deelen? (*Hij weent heviger en drukt zijn hoofd tegen het lijk. Allen zijn aangedaan.*)

CALCAGNO. Zij was eene voortreffelijke vrouw.

ZIBO. Laat het volk vooral nog onbekend blijven met deze treurige gebeurtenis. Het zou den onzen den moed ontnemen en dien der vijanden aanwakkeren.

FIESCO (*staat op, kalm en vastberaden*). Hoort, Genuezen! — de Voorzienigheid, zoo ik haar goed begrijp, sloeg mij deze wonde slechts, om te zien of mijn hart sterkte genoeg bezat, om al zijne toekomstige grootheid te dragen. — Het was eene gevaarlijke proef — thans vrees ik noch verdriet noch bedwelming meer. Komt! Genua wacht op mij, zegt gij? — Ik zal Genua een vorst geven, zoo als geen staat in Europa dien bezit — Komt! ik wil voor deze ongelukkige vorstin eene lijkstatie doen houden, waarbij het leven al zijne aanlokkelijkheden zal verliezen en de dood zal schitteren als eene bruid — Volgt thans uwen hertog! (*Zij gaan af. Vaandelmarsch.*)

VEERTIENDE TOONEEL.

ANDREAS DORIA. LOMELLINO.

ANDREAS. Daar trekken zij juichende heen.

LOMELLINO. Zij zijn dronken van geluk. De poorten zijn onbewaakt. Alles stroomt naar de signoria.

ANDREAS. Slechts voor mijn neef waren zij bevreesd. Mijn neef is dood. Luister, Lomellino —

LOMELLINO. Hoe? nog? nog hoopt gij, hertog?

ANDREAS (*ernstig*). Vrees voor uw leven, omdat gij mij spot-

tend **hertog noemt**, wanneer ik hoegenaamd geene **hoop** meer mag koesteren.

LOMELLINO. Heer — een opgewonden volk ligt in de schaal van Fiesco — Wat ligt er in de uwe?

ANDREAS *(fier)*. De hemel!

LOMELLINO *(spottend de schouders ophalende)*. Sedert de uitvinding van het buskruid trekken de engelen niet meer te velde.

ANDREAS. Beklagenswaardig wezen, moet gij eenen wanhopigen grijsaard ook nog zijnen God ontnemen? *(Ernstig en bevelend.)* Ga! maak bekend dat Andreas nog leeft — Andreas, moet gij zeggen, smeekt zijne kinderen hem toch niet op zijn tachtigste jaar naar het buitenland te jagen, waar men Andreas nooit zou vergeven, dat hij den bloei zijns vaderlands zoo zeer bevorderde. Zeg hen dat, en dat Andreas zijne kinderen bidt om een klein plekje **grond** van het vaderland, waar eens zijn **gebeente** kan rusten.

LOMELLINO. Ik gehoorzaam, maar koester weinig hoop. *(Hij wil gaan.)*

ANDREAS. Luister! en neem deze grijze haarlok mede — Zij is de laatste, moet gij zeggen, en zij viel uit in den derden nacht van Januarij, toen Genua zich losscheurde van mijn hart; zij heeft tachtig jaar mijn hoofd bedekt en zij verliet mijn kalen schedel in het tachtigste jaar — de haarlok is broos geworden, maar toch nog sterk genoeg, om den **slanken jongeling** den purperen mantel digt te snoeren. *(Hij gaat af. Lomellino gaat eene andere straat in. Men hoort jubelen en juichen.)*

VIJFTIENDE TOONEEL.

VERRINA *komt van de haven.* BERTHA *en* BOURGOGNINO.

VERRINA. Ik hoor gejuich. Wien geldt dat?

BOURGOGNINO. Zij zullen Fiesco tot hertog uitroepen.

BERTHA (*leunt angstig tegen Bourgognino.*) Mijn vader is vreesselijk, Scipio!

VERRINA. Laat mij alleen, kinderen! — O Genua! Genua!

BOURGOGNINO. Het gepeupel aanbidt hem en vorderde onstuimig zijne verheffing. De adel zag het met beven aan, maar durfde geen neen zeggen.

VERRINA. Mijn zoon, ik heb al mijne have tot geld gemaakt en op uw schip doen brengen. Neem uwe vrouw mede en steek onmiddelijk in zee. Misschien volg ik u. Misschien — ook niet. Gij zeilt naar Marseille, en (*hen teeder omhelzende*) God geleide u! (*Snel af.*)

BERTHA. Waarover peinst mijn vader toch, in 's hemels naam?

BOURGOGNINO. Hebt gij verstaan, wat uw vader zeide?

BERTHA. Vlugten, o hemel! Vlugten in dezen nacht!

BOURGOGNINO. Hij beval het — en wij gehoorzamen. (*Beide gaan naar de haven.*)

ZESTIENDE TOONEEL.

VERRINA. FIESCO *in hertogelijk gewaad.*
(*Zij ontmoeten elkander.*)

FIESCO. Verrina! Dat treft. Ik wilde u juist opzoeken.

VERRINA. En ik u.

FIESCO. Merkt Verrina geene verandering in zijn vriend?

VERRINA (*terughoudend*). Ik hoop van niet.

FIESCO. Maar ziet gij ook geene?

VERRINA (*zonder hem aan te zien*). Ik hoop van niet!

FIESCO. Ik vraag u of gij geene verandering in mij vindt?

VERRINA (*na een vlugtigen blik*). Ik vind er geene.

FIESCO. Welnu, ziet gij, dan moet het toch waar zijn, dat magt de menschen niet tot tyrannen maakt. Sedert wij elkander verlieten, ben ik hertog van Genua geworden, en Verrina (*hem omhelzende*) vindt mijne omhelzing nog even hartelijk als altijd.

VERRINA. Des te erger, dat ik ze koel moet beantwoorden; de glans der majesteit valt als een tweesnijdend mes tusschen den hertog en mij! Johan Lodewijk Fiesco bezat landen in mijn hart — thans heeft hij immers Genua veroverd en ik neem mijn eigendom terug.

FIESCO (*onthutst*). Dat verhoede God! Voor een hertogdom zou die prijs te woekerachtig zijn.

VERRINA (*mompelt somber*). Hm. Is de vrijheid dan zoo zeer uit de mode geraakt, dat men de eerste de beste republiek voor een spotprijs weggeeft.

FIESCO (*zich op de lippen bijtende*). Dat laat slechts Fiesco zich zeggen.

VERRINA. O, natuurlijk! Het moet altijd een voortreffelijke kop zijn, die de waarheid kan hooren zonder driftig te worden — Jammer maar, dat de bekwame speler zich in ééne kaart heeft vergist. Hij berekende het geheele spel van den naijver, maar die geslepene, bekwame man liet de vaderlandsliefde buiten rekening. (*Met nadruk.*) Heeft de onderdrukker der vrijheid ook een middel in zijne handen om de kracht der oude Romeinsche deugd in bedwang te houden? Ik zweer bij den levenden God, dat alvorens de nakomelingschap mijn gebeente uit de begraafplaats van een hertogdom opdelft, zij het eerst op het rad bijeen moet verzamelen!

FIESCO (*neemt hem met zachtheid bij de hand*). Ook niet, wanneer de hertog uw broeder is? Wanneer hij zijn vorstendom maakt tot de schatkamer van zijne weldaden, die hij tot nog toe niet bij magte was uit te deelen? Verrina, ook dan niet?

VERRINA. Ook dan niet — de teruggave van het gestolene heeft nog geen dief van de galg geholpen. Bovendien is die edelmoedigheid op Verrina van geene toepassing. Mijne medeburgers zou ik kunnen toestaan mij weldaden te bewijzen, omdat ik zulks mijne medeburgers zal kunnen vergelden. De geschenken van vorsten zijn genadegiften — en die verwacht ik slechts van God.

FIESCO (*bitter*). Italië is gemakkelijker van den Atlantischen Oceaan los te rukken, dan dezen stijfkop van zijne inzigten af te brengen.

VERRINA. En in het losrukken zijt gij anders niet het minste bedreven; daarvan kan het lam republiek meêspreken, dat gij den wolf Doria uit den muil scheurdet — om het zelf te verslinden. — Maar genoeg! Zeg mij alleen nog, hertog, wat heeft toch die arme duivel gedaan, dien gij aan de Jezuitenkerk deed ophangen?

FIESCO. De schurk stak Genua in brand.

VERRINA. Maar de wetten liet de schurk toch ongeschonden?

FIESCO. Verrina maakt misbruik van mijne vriendschap.

VERRINA. Weg met de vriendschap! ik zeg u immers, ik bemin u niet meer; ik zweer u, dat ik u haat — haat als de paradijsslang, die de eerste zonde op aarde pleegde, eene zonde, die reeds vijf duizend jaren op het menschdom drukt — Hoor, Fiesco — niet als een onderdaan tot zijn heer — niet als een vriend tot een vriend, als een mensch tegenover zijn evenmensch spreek ik tot u. (*Scherp en hevig.*) Gij hebt de majesteit van den waarachtigen God geschonden, omdat gij

bij uw schelmstuk de deugd tot masker gebruiktet, en Genua's patriotten misleiddet — Indien ook ik dom genoeg geweest ware, Fiesco, om het verraad niet in te zien, zoo waar ik leef, ik zou mij een strop gedraaid hebben om mij zelven te worgen. Het vorstelijke schelmstuk wordt wel door zondige menschen toegejuicht, maar gij hebt den hemel bespot, en het laatste oordeel zal uw vonnis uitspreken.

(*Fiesco ziet hem ontsteld en zwijgend strak aan*).

VERRINA. Peins niet op een antwoord. Thans verstaan wij elkander. (*Na eenig op en neder wandelen.*) Hertog van Genua, op de schepen van den tyran, die gister nog regeerde, leerde ik eene menigte arme schepsels kennen, die met iederen riemslag zich eene verjaarde schuld herinneren, en hunne tranen vloeijen in den Oceaan, die even als een rijk man te trotsch is om ze te tellen — Een goed vorst begint zijn bestuur met wel te doen. Zoudt gij niet kunnen besluiten om de galeislaven hunne vrijheid te hergeven?

FIESCO (*scherp*). Laten zij de eerstelingen zijn, die mijne tyrannij gelukkig maakt — Ga en zeg hun, dat zij allen vrij zijn!

VERRINA. Dan is de zaak slechts ten halve gedaan, omdat gij dan hunne vreugde niet zoudt zien. Ga zelf. De groote heeren zijn er zoo zelden bij, als zij kwaad stichten; zouden zij het goede ook in het geheim moeten werken? Ik dacht dat een hertog niet te hoog stond om den dank van een bedelaar aan te nemen.

FIESCO. Man, gij zijt vreesselijk! Ik weet niet, waartoe ik u volgen moet. (*Beide gaan naar de zijde der zee.*)

VERRINA (*staat stil, weemoedig*). Doch omhels mij nog éénmaal, Fiesco! Hier is toch niemand, die ziet dat Verrina weent en dat het hart van een vorst ook gevoel bezit. (*Hij drukt hem aan zijn hart.*) Voorzeker, nooit klopten twee groo-

tere harten tegen elkander, wij beminden elkander zoo broederlijk innig — (*Hevig weenende.*) Fiesco! Fiesco! gij besloegt eene plaats in mijn, hart die het geheele menschdom, zelfs drievoudig genomen, niet meer kan aanvullen.

FIESCO (*zeer aangedaan*). Wees — mijn vriend!

VERRINA. Werp dat gehate purper weg, en ik ben het! — De eerste vorst was een moordenaar, en voerde het purper in om de smetten zijner misdaad in deze bloedkleur te verbergen — Hoor, Fiesco — ik ben een krijgsman, heb weinig verstand van natte wangen — Fiesco — dit zijn mijne eerste tranen — Werp dat purper weg?

FIESCO. Zwijg!

VERRINA (*vuriger*). Fiesco — als alle troonen der aarde daar lagen als belooning, wanneer ik wilde knielen voor een sterveling, en ginds al hare martelwerktuigen om mij te pijnigen, wanneer ik het niet wilde — ik zoude niet knielen — Fiesco! (*hij knielt*) het is mijn eerste voetval — Werp dat purper weg!

FIESCO. Sta op en maak het mij niet langer lastig!

VERRINA (*besloten*). Ik zal opstaan en het u niet meer lastig maken! (*Zij staan bij eene plank, die naar eene galei voert.*) De vorst gaat voor. (*Zij gaan over de plank.*)

FIESCO. Trek niet zoo aan mijn mantel — hij valt!

VERRINA (*op ijzingwekkenden toon*). Welnu, als het purper valt, moet de hertog volgen! (*Hij stort hem in zee.*)

FIESCO (*roept uit de golven*). Help, Genua! Help uwen hertog! (*Hij zinkt.*)

ZEVENTIENDE TOONEEL.

CALCAGNO. SACCO. ZIBO. ZENTURIONE. ZAAMGEZWORENEN. VOLK. (*Allen ontsteld, angstig.*)

CALCAGNO (*roept*). Fiesco! Fiesco! Andreas is terug, half Genua schaart zich aan de zijde van Andreas. Waar is Fiesco?

VERRINA (*op vasten toon*). Verdronken!

ZENTURIONE. Antwoordt de hel of het gekkenhuis dat?

VERRINA. Door een ander verdronken, als dat liefelijker klinkt — Ik ga tot Andreas over.

(*Allen blijven in groepen zwijgend staan. Het scherm valt.*)

DE KLASSIEKEN DER WERELD.

II.

DRAMATISCHE STUKKEN

VAN

SCHILLER,
MOLIÈRE en GOETHE.

ZUTPHEN,
P. Bz. PLANTENGA.

INHOUD.

GOETHE, GOETZ VAN BERLICHINGEN, Tooneelspel in vijf bedrijven. Vertaling van H. Broese.

MOLIÈRE, DE INGEBEELDE ZIEKE, Blijspel in drie bedrijven. Vertaling van Taco.

SCHILLER, MARIA STUART, Een treurspel in vijf bedrijven. Vertaling van J. J. L. ten Kate.

GOETHE, DE BURGER-GENERAAL, Blijspel in één bedrijf.

GOETHE,

GOETZ VAN BERLICHINGEN

MET DE IJZEREN HAND.

TOONEELSPEL IN VIJF BEDRIJVEN.

BEWERKT VOOR HET TOONEEL.

VERTALING VAN H. BROESE.

PERSONEN.

KEIZER MAXIMILIAAN.
GOETZ VAN BERLICHINGEN.
ELIZABETH, zijn vrouw.
MARIA, zijn zuster.
KAREL, zijn zoon.
DE BISSCHOP VAN BAMBERG.
ADELBERT VAN WEISLINGEN.
ADELHEID VAN WALLDORF.
FRANS VAN SICKINGEN.
HANS VAN SELBITZ.
BROEDER MARTIJN.
FRANS, edelknaap van van Weislingen.
GEORGE. }
FAUD. } Knapen van Goetz.
PETER. }
DE HOOFDMAN DER RIJKSTROEPEN.
DE EDELE VAN BLINZKOPF.
FRANS LERSE.
MAX STOMP.
KEIZERLIJKE RAAD.
Raadsheeren van Heilbron.
Geregtsdienaren.
Twee Neurenbergsche kooplieden.
SIEVERS. }
METZLER. }
LINK. } Aanvoerders der oproerige boeren.
KOOL. }

De waard van een kroeg.
Een onbekende.
Vier boden van het Veemgerigt.
Bisschoppelijke ruiters.
Rijksknechten.
Ruiters van Berlichingen.
De Zigeunerhoofdman.
De Overgrootmoeder.
De Dochter.
De Knaap.
Verscheiden Zigeuners.
Gemaskerd gevolg van Adelheid.
Vrouwen en huisgenooten op Jaxthausen.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Herberg.

METZLER. SIEVERS. TWEE BAMBERGSCHE RUITERSKNECHTEN.
DE WAARD. *Vervolgens* FAUD *en* PETER.

SIEVERS. Hansje, nog een glas brandewijn! En meet christelijk!

WAARD. Gij moet Nooitgenoeg heeten!

METZLER (*tot Sievers*). Vertel dat nog eens van Berlichingen! De Bambergers ginder ergeren zich dat zij zwart worden.

SIEVERS. Bambergers? Wat doen die hier?

METZLER. Weislingen is boven op het slot bij mijnheer den graaf, reeds twee dagen; zij hebben hem tot geleide verstrekt. Ik weet niet waar hij van daan komt. Zij wachten op hem, en gaan terug naar Bamberg.

SIEVERS. Wie is die Weislingen?

METZLER. De regterhand van den bisschop, een fel heer, die er op loert om Goetz een dienst te doen.

SIEVERS. Hij mag zich in acht nemen.

METZLER. Ik bid je, vertel het nog eens! (*Opzettelijk luid.*) Sedert wanneer heeft Goetz dan weêr twist met den bisschop van Bamberg? Het heette immers dat alles verzoend en vereffend was.

SIEVERS. Ja, verzoen je met de papen. Als de bisschop zag, dat hij niets uitrigtte en altijd trok aan het kortste eind, viel hij nederig op de knieën en deed zijn best om een vergelijk tot stand te brengen. En de trouwhartige Berlichingen gaf op ongehoorde wijze toe, zooals hij altijd doet, wanneer het voordeel aan zijn kant is.

METZLER. God beware hem! Een regtschapen heer!

SIEVERS. Denk nu eens, is dat niet schandelijk? daar nemen ze hem een jongen weg, terwijl hij niet het minst er op verdacht is. Maar hij zal ze weêr gaauw daarvoor plukken.

METZLER. Het is toch jammer, dat hem de laatste aanslag mislukt is! Hij zal zich leelijk kwaad gemaakt hebben.

SIEVERS. Ik geloof niet dat in langen tijd hem iets zóó heeft gespeten. Begrijp eens, alles was zoo naauwkeurig mogelijk uitgevorscht, wanneer de bisschop uit de badplaats zou komen, met hoeveel ruiters, langs welken weg, en als het niet door valsch volk was verraden geworden, zou hij zijn bad gezegend en hem droog gewreven hebben.

EERSTE RUITER (*die intusschen naderbij gekomen is*). Wat hebt gij op onzen bisschop te zeggen? Ik geloof dat gij twist zoekt.

SIEVERS. Toomt uw paarden op! Gij hebt aan onze krib niets te zoeken.

TWEEDE RUITER. Wie geeft je regt van onzen bisschop met minachting te spreken?

SIEVERS. Heb ik je taal en antwoord te geven? Ziet de grap eens aan!

(*Eerste ruiter slaat hem om de ooren.*)

METZLER. Sla dood den hond!

(*Zij vallen op elkander aan.*)

TWEEDE RUITER. Kom hier, als gij het hart hebt!

WAARD (*rukt ze van elkander*). Wilt gij bedaard zijn! Krijgt duizend beroerten! Scheert je naar buiten, als gij zamen wat

uit te maken hebt. In mijn huis zal het eerlijk en ordelijk toegaan. *(Hij schuift de ruiters de deur uit.)* En gij, ezels, wat vangt gij aan?

METZLER. Maar niet gescholden, Hansje, anders slaan wij u op de hersens. Uw grofheid dulden wij niet langer.

WAARD. Ei, zie de voorname heeren eens aan!

METZLER. Voornaam genoeg! Een boer is altijd zoo goed als een ruiter, en misschien zoo goed als een ridder. Het zal blijken! Kom kameraad, wij willen die daar buiten blond en blaauw slaan. *(Zij gaan naar den achtergrond. Twee Berlichingsche ruiters komen binnen en nemen Sievers mede naar voren. Metzler gaat naar buiten.)*

FAUD. Wat is hier te doen?

SIEVERS. Ei, goeden dag, Faud! Goeden dag, Peter! Waar van daan?

PETER. Heb het hart niet te verraden in wiens dienst wij zijn.

SIEVERS. Dan is uw heer Goetz ook wel niet ver.

FAUD. Houdt den mond! Hebt gij twist?

SIEVERS. Ge zijt de kerels buiten tegengekomen; 't zijn Bambergers.

FAUD. Wat doen die hier?

SIEVERS. Weislingen is boven op het slot bij den genadigen heer; zij hebben hem begeleid.

FAUD. Weislingen?

METZLER *(die met twee zware knuppels terugkomt)*. Waar blijft gij? Kom er uit, gaauw en help mij er op slaan!

FAUD *(terwijl de anderen zich een weinig verwijderen)*. Peter, dat is een gevonden hapje! Heb ik je niet gezegd, dat hij hier heen was? Wij hadden daar ginds nog een poos kunnen op en neêr stappen!

SIEVERS *(tot Metzler)*. Hoor eens, als de beide ruiters eens met ons aan den slag gingen, dat zou toch zekerder zijn!

METZLER. Wij hebben ze niet noodig.

SIEVERS. Hulp is toch beter.

FAUD (*tot den waard*). Is de gast reeds lang op het slot?

WAARD. Reeds twee dagen. Hij wil op het oogenblik vertrekken; de paarden zijn reeds gezadeld.

FAUD. Wij doen er ook wel aan als wij verder gaan.

SIEVERS. Helpt ons toch eerst de Bambergers afranselen.

PETER. Gij zijt toch ook met u beiden. Wij moeten voort. Adies!

METZLER. Die schoften van ruiters! Betaalt men hun niet, dan doen zij geen slag. Zij lijken een aanslag in den zin te hebben. In wiens dienst zijn ze?

SIEVERS. Ik mag het niet zeggen: zij dienen Goetz.

BAMBERGSCHE RUITERS (*aan de deur*). Komt er uit, als gij het hart hebt.

METZLER. Kom, zoo lang als ik een knuppel heb, ben ik niet bang voor hun broodspiessen. (*Beide af.*)

WAARD (*alleen*). Zij moeten er allen goed op los slaan, als ieder zooveel slaag zal krijgen als hij verdient. Dat zullen wij deze keer heel gelaten aanzien. (*Af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Woud. Een kleine hut op den achtergrond.

GOETZ. Waar blijven mijn knechten toch! Heen en weêr moet ik gaan, anders overmant mij de slaap. Reeds vijf dagen en nachten op de loer! Het beetje leven en vrijheid wordt iemand zuur gemaakt. Daarom, als ik u heb, Weislingen, wil ik het er bij laten. (*Hij vat den beker.*) Weêr ledig! — George! — Zoolang het daaraan niet ontbreekt en aan frisschen moed, lach ik met de heerschzucht en twisten der vorsten. — George! — Zendt

maar, papen, uw dienstvaardigen Weislingen overal heen, naar neven en peters! laat mij bij hen zwart maken. Gaat maar altijd uw gang! Ik ben wakker. Gij waart mij ontsnapt, bisschop! Zoo mag dan uw lieve Weislingen het gelag betalen. — George! Is de jongen doof! George! George!

DERDE TOONEEL.

GOETZ. GEORGE, *met harnas en blikken helm van een volwassen man uitgerust.*

GEORGE. Gestrenge heer!

GOETZ. Waar zit ge! Hebt ge geslapen? Wat voor den duivel voert ge voor gekheid uit? Kom hier, ge ziet er goed uit. Wees niet beschaamd, jongen. Ge zijt braaf! Ja, als gij het vullen kondt! 't Is het kuras van Hans?

GEORGE. Hij wilde een weinig slapen en gespte het af.

GOETZ. Hij is gemakkelijker dan zijn heer.

GEORGE. Wees niet vertoornd. Ik nam het zachtjes weg en nam mijns vaders oud zwaard van den muur, liep de weide op en trok het uit.

GOETZ. En hieuwt om je heen? Toen zullen de hekken en doornen er van gelust hebben. — Slaapt Hans?

GEORGE. Op uw roepen sprong hij overeind en schreeuwde mij toe dat gij riept. Ik wilde het harnas losgespen, toen hoorde ik u twee-, driemaal. Toen trok ik de riemen van den helm in den knoop en daar ben ik nu.

GOETZ. Ga, breng Hans zijn harnas terug, en zeg hem dat hij klaar moet zijn, hij moet naar de paarden zien.

GEORGE. Die heb ik goed gevoederd en weêr opgetuigd. Gij kunt opzitten, wanneer gij wilt.

GOETZ. Vul mij nog eens den beker! Geef Hans er ook een; zeg hem dat hij monter moet zijn, het komt er op aan. Ik hoop elk oogenblik op de terugkomst mijner boodschappers.

GEORGE. Ach, gestrenge heer!

GOETZ. Wat scheelt u?

GEORGE. Mag ik niet meê?

GOETZ. Een andere keer, George, als wij kooplieden vangen en wagens kapen.

GEORGE. Een ander maal, dat hebt gij reeds dikwijls gezegd. O voor deze, voor deze keer! Ik wil maar achteraan loopen, maar aan den kant op de loer staan. Ik wil u de afgeschoten pijlen terug halen.

GOETZ. De volgende keer, George. Gij moet eerst een wambuis hebben, een blikken helm en een spies.

GEORGE. Neem mij meê. Ware ik laatst er bij geweest, gij zoudt den handboog niet verloren hebben.

GOETZ. Weet gij dat?

GEORGE. Gij wierpt hem den vijand naar het hoofd en een van de voetknechten raapte hem op, weg was hij. Ik weet het, niet waar?

GOETZ. Vertellen u dat mijn knechten?

GEORGE. Ja zeker. Daarvoor fluit ik hun ook, als wij de paarden roskammen, allerlei deuntjes voor en leer ik hun allerlei vrolijke liedjes.

GOETZ. Gij zijt een brave jongen.

GEORGE. Neem mij meê, opdat ik het toonen kan.

GOETZ. De eerste keer de beste, op mijn woord. Ongewapend als gij zijt, zult gij niet in gevecht. De tijden, die nog komen zullen, hebben ook mannen noodig. Ik zeg je, knaap, er zal een dure tijd komen. Vorsten zullen hunne schatten bieden voor een man, dien zij nu haten en vervolgen. Ga heen, George, geef aan Hans zijn harnas terug en breng mij wijn

(*George af.*) Waar mijn knechten blijven! Het is onbegrijpelijk. — Een monnik! Waar komt die nog van daan?

VIERDE TOONEEL.

GOETZ. BROEDER MARTIJN. *Later* GEORGE.

GOETZ. Eerwaardige vader, goeden avond! Van waar zoo laat?

MARTIJN. Verpligt, edele heer! Ik ben voor 's hands maar een nederige broeder, wanneer er evenwel een titel zijn moet, Augustijn met mijn kloosternaam, toch hoor ik het liefst Martijn, mijn doopnaam.

GOETZ. Gij zijt vermoeid, broeder Martijn, en zonder twijfel dorstig! (*George brengt wijn.*) Daar komt de wijn juist van pas.

MARTIJN. Voor mij een dronk water! (*George af.*) Ik mag geen wijn drinken.

GOETZ. Is dat tegen uw gelofte?

MARTIJN. Neen, heer, het is niet tegen mijn gelofte wijn te drinken; dewijl echter de wijn tegen mijn gelofte is, zoo drink ik geen wijn.

GOETZ. Hoe meent gij dat?

MARTIJN. Wel u, dat gij het niet verstaat. Eten en drinken, denk ik, is des menschen leven.

GOETZ. Welnu!

MARTIJN. Wanneer gij gegeten en gedronken hebt, zijt gij als op nieuw geboren. De wijn verheugt des menschen hart en de vrolijkheid is de moeder van alle deugden. Wanneer gij wijn gedronken hebt, zijt gij alles in dubbele mate wat gij zijn moet, eens zoo gemakkelijk denkend, eens zoo ondernemend, eens zoo snel iets uitvoerend.

GOETZ. Gelijk ik hem drink, is het waar.

MARTIJN. Daarvan spreek ik ook, maar wij — (*George met een beker; hij zet tevens de tafel vooruit.*)

GOETZ (*trekt hem op zijde*). Ga op den weg naar Dachsbach en met het oor op den grond liggen, of gij niet paarden hoort komen en keer terstond hier terug! (*George af.*)

MARTIJN. Maar wij, als wij gegeten en gedronken hebben, zijn juist het tegenovergestelde van hetgeen wij wezen moeten, te lui voor elke stille bezigheid, ongeschikt tot nadenken, verstrooid in het gebed en onrustig op onze slaapstede!

GOETZ. Een enkel glas, broeder Martijn, zal u in den slaap niet hinderen. Gij hebt heden veel geloopen. (*Reikt het hem toe.*) Zegen op uw werk!

MARTIJN. Op uw lediggang, wilt gij zeggen. Ik wenschte dat God van mij een tuinier of werkman gemaakt had, dan kon ik gelukkig zijn. Mijn abt houdt van mij, mijn klooster is Erfurt in Saksen; hij weet dat ik niet stil kan zitten, daarom zendt hij mij overal heen, waar wat te verrigten is. Ik ben op weg naar den bisschop van Constanz.

GOETZ. Goede zaken!

MARTIJN. Insgelijks!

GOETZ. Waarom kijkt gij mij zoo aan, broeder?

MARTIJN. Omdat ik zin in uw harnas heb.

GOETZ. Hebt gij lust aan een? Het is zwaar en moeijelijk om te dragen.

MARTIJN. Wat is niet moeijelijk op deze wereld? En mij schijnt niets moeijelijker toe, dan niet te durven mensch zijn. O heer, wat zijn de verdrietelijkheden van uw leven tegenover de jammeren van een stand, die de beste neigingen, waardoor wij worden, groeijen en ontwikkelen, uit een verkeerd begrepen verlangen, om God nader te komen, veroordeelt.

GOETZ. Als uw gelofte niet zoo heilig was, zou ik u overhalen een harnas aan te doen, ik zou u een paard willen geven en wij maakten met elkander een togt.

MARTIJN. Gave God dat mijn schouders zich sterk voelden

om het harnas te torschen en dat mijn arm de kracht had een vijand van het paard te stooten! — Arme zwakke hand, van jongs af gewend kruizen en vrede-vanen te dragen, hoe wildet gij lans en zwaard besturen? Mijn stem, slechts gestemd tot een ave en halleluja, zoude den vijand een heraut zijn mijner zwakheid, terwijl uw roep hem overweldigde. Geen gelofte zou mij anders terughouden, tot die orde weder te keeren, welke mijn schepper zelf gesticht heeft.

GOETZ. Gelukkige thuiskomst!

MARTIJN. Drink daar alleen voor u zelf op. Terugkeer in mijn kooi is geen geluk voor mij. Als gij terugkeert, heer, binnen uw muren, in het bewustzijn uwer dapperheid en kracht, waaraan geen vermoeidheid iets ontnemen kan, en u voor het eerst na langen tijd zonder wapens op uw bed uitstrekt en u vlijt tot den slaap, die u beter smaakt, dan mij de dronk na langen dorst, dan kunt gij van geluk spreken!

GOETZ. Daarom komt het ook zelden voor.

MARTIJN (*driftiger*). En 't is, als het voorkomt, een voorsmaak des hemels. — Als gij terugkeert met den buit uwer vijanden beladen en u herinnert: dien stak ik van het paard eer hij schieten kon, en genen rende ik man en paard overhoop, en gij rijdt dan uw slot op en —

GOETZ. Wat meent gij?

MARTIJN. En uw vrouwen! (*Hij neemt den beker.*) Op de gezondheid uwer vrouw! (*Hij veegt zijn oogen af.*) Gij hebt er toch een?

GOETZ. Een edel voortreffelijk wijf!

MARTIJN. Wel hem die een deugdzame vrouw heeft! Daardoor leeft hij dubbel lang. Ik ken geen vrouw en toch was de vrouw de kroon der schepping.

GOETZ (*bij zich zelven*). Ik heb medelijden met hem. Het besef van zijn stand verteert hem het hart.

GEORGE (*komt springende aan loopen*). Heer, ik hoor paarden in galop! Twee! Zij zijn het zeker.

GOETZ. Breng mijn paard buiten! Hans moet opzitten. (*George gaat en neemt tafel en bekers mede.*) Vaarwel, lieve broeder, God geleide u! Wees moedig en geduldig, God zal u uitkomst geven.

MARTIJN. Dat zij zoo! Maar nu vóór het afscheid verzoek ik u uw naam te zeggen.

GOETZ. Verschoon mij. Vaarwel. (*Hij reikt hem de linkerhand.*)

MARTIJN. Waarom reikt gij mij de linker? Ben ik de ridderlijke regterhand niet waard?

GOETZ. Al waart gij ook de keizer, gij zoudt het met deze moeten voor lief nemen. Mijn regterhand, schoon niet onbruikbaar in den oorlog, is ongevoelig voor den druk der liefde: zij is één met haar handschoen, gij ziet het, deze is van ijzer.

MARTIJN. Dan zijt gij Goetz van Berlichingen! Ik dank u, o God! dat gij mij hem hebt laten zien, dezen man, dien de vorsten haten en tot wien de bedrukten zich keeren. (*Hij vat zijn regterhand*). Laat mij deze hand, laat mij ze kussen.

GOETZ. Dat moogt ge niet.

MARTIJN. Laat mij begaan. Gij, meer waard dan een reliquiënhand, door welke het heiligste bloed heeft gevloeid! Dood werktuig, bezield door het vertrouwen van den edelsten geest op God! (*George brengt helm en lans. Goetz wapent zich.*) Er was een monnik bij ons voor jaar en dag, die u bezocht, toen zij u werd afgeschoten voor Landshut. Die kon niet eindigen als hij verhaalde wat gij leedt en hoeveel smart het u veroorzaakte verminkt te zijn voor uw beroep en hoe het u inviel van iemand gehoord te hebben, die ook maar één hand had en als een dapper ruiter toch nog langen tijd diende. Ik zal dat nooit vergeten.

VIJFDE TOONEEL.

DE VORIGEN. FAUD. PETER.

GOETZ (*treedt tot de knechten; zij spreken in 't geheim*).

MARTIJN (*voortgaande*). Ik zal het nooit vergeten, hoe hij met het edelst, nederigst vertrouwen op God sprak: en zoo ik twaalf handen had en uw genade was niet met mij, wat zouden zij mij baten; zoo kan ik echter met één —

GOETZ. Dus in het Haslacher woud? (*Tot Martijn.*) Vaarwel, waarde broeder Martijn.

MARTIJN. Vergeet mij niet, gelijk ik u niet vergeet!

GOETZ. Wie weet waar wij elkander wedervinden! En als gij flink op uw wegen blijft en ik flink op de mijnen voortstap, dan moeten wij elkander ergens weêr tegenkomen. Ongeregtigheid, overmoed, verdrukking, arglistigheid, bedrog heerschen even goed in het klooster als in de vrije wereld. Bestrijd ze met geestelijke wapens in heilige stilte! Laat mij het staal daartegen voeren in 't open veld! God zegene elke eerlijke poging en helpe ons beide! (*Goetz af met de knechten.*)

MARTIJN. Hoe eng werd het mij om het hart, toen ik hem zag. Hij sprak nog niet en toch kon mijn geest den zijnen reeds onderscheiden. Een achtenswaardig man kent men terstond op het eerste gezigt.

GEORGE. Eerwaardige heer, gij slaapt toch bij ons?

MARTIJN. Kan ik een bed krijgen?

GEORGE. Neen heer! Bedden ken ik slechts van hooren zeggen; in onzen herberg is niets als stroo.

MARTIJN. Ook goed. Hoe heet ge?

GEORGE. George, eerwaardige heer!

MARTIJN. George! dan hebt ge een dapperen patroon.

GEORGE. Zij zeggen dat hij een ruiter geweest is. Dat wil ik ook zijn.

MARTIJN. Wacht. (*Hij haalt een gebedeboek voor den dag en geeft een heiligenprentje aan den knaap.*) Daar hebt gij hem. Volg zijn voorbeeld, wees braaf en wees goed. (*Af.*)

GEORGE (*het prentje bekijkend*). Och, een mooije schimmel! Als ik er eens zoo een had! — En de gouden wapenrusting! — Dat is een leelijke draak. Tegenwoordig schiet ik naar mosschen — heilige George, maak mij groot en sterk, geef mij een lans, een wapenrusting en een paard, laat dan wat mij betreft de draken maar komen!

ZESDE TOONEEL.

Jaxthausen. Zaal.

ELIZABETH. MARIA. KAREL.

ELIZABETH. Ik kan niet begrijpen, waar mijn heer blijft. 't Is reeds vijf dagen en nachten dat hij weg is. En hij hoopte zoo spoedig zijn slag te slaan.

MARIA. Reeds lang maakt het mij angstig. Als ik zulk een man moest hebben, die zich altijd aan gevaren blootstelde, stierf ik in het eerste jaar.

ELIZABETH. Ik dank er God voor, dat hij mij harder heeft gemaakt.

KAREL. Maar moet papa dan uitrijden als het zoo gevaarlijk is?

MARIA. Hij verkiest het zoo.

ELIZABETH. Hij moet wel, lieve Karel.

KAREL. Waarom dan?

ELIZABETH. Weet gij nog, hoe hij de laatste maal uitreed, toen hij koek voor u meêbragt?

KAREL. Brengt hij ze weêr voor mij meê?

ELIZABETH. Ik geloof van ja. Ziet, er was een kleêrmaker

van Stuttgart, die was een voortreffelijk boogschutter en had te Keulen bij het schieten den prijs gewonnen.

KAREL. Was het veel?

ELIZABETH. Honderd gulden. En daarna wilden zij het hem niet geven.

MARIA. Wel, is dat niet leelijk, Karel?

KAREL. Slechte menschen.

ELIZABETH. Toen kwam de kleêrmaker tot uw vader en verzocht hem, dat hij hem aan zijn geld mogt helpen. En toen reed hij uit en nam den Keulenaren een paar kooplui weg en plaagde ze zoo lang tot zij het geld betaalden. Zoudt gij ook niet uitgereden zijn?

KAREL. Neen, dan moet men door een dik, dik bosch en daar zijn Zigeuners en heksen in.

ELIZABETH. Een regte jongen, hij is bang voor heksen.

MARIA. Gij handelt beter, Karel, zoo gij eens op uw slot leeft als een vroom christenridder. Op zijn eigen goederen vindt men gelegenheid genoeg om wèl te doen. De regtschapenste ridders bedrijven meer ongeregtigheid dan geregtigheid op hun togten.

ELIZABETH. Zuster, gij weet niet wat gij zegt. God geve dat onze jongen met der tijd braaf en geenszins een veinsaard wordt, niet zoo als Weislingen, die overal voor een voortreffelijk man doorgaat en zich zoo trouweloos jegens uw broeder gedraagt.

MARIA. Wij willen niet oordeelen, Elizabeth. Mijn broeder is zeer verbitterd, gij ook. Ik ben bij de geheele zaak meer toeschouwster en kan billijker zijn.

ELIZABETH. Hij is niet te verontschuldigen.

MARIA. Menig ding, dat men van hem vertelt, heeft mij voor hem ingenomen. Verhaalde zelfs uw man niet zoo veel liefs en goeds van hem? Hoe gelukkig was hun jeugd, als zij zamen als edelknapen den markgraaf dienden.

ELIZABETH. Dat kan zijn. Maar zeg, wat kan die mensch ooit voor goeds gehad hebben, die zich van zijn besten, trouwsten makker losmaakt, zijn diensten aan de vijanden van een edelen vriend verkoopt en onzen uitstekenden keizer, die ons zoo goedgunstig is, met valsche, verkeerde voorstellingen zoekt in te pakken? (*Men hoort van verre de vrolijke melodie van een blaasinstrument.*)

KAREL. Vader! Vader! De torenwachter blaast het liedje: heisa doe open de poort.

ELIZABETH. Dan komt hij met buit.

ZEVENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. FAUD.

FAUD. Wij hebben gejaagd! Wij hebben gevangen! Wees gegroet, edele vrouwen!

ELIZABETH. Oude, hebt gij Weislingen?

FAUD. Hem zelf en drie ruiters.

ELIZABETH. Hoe ging het toe, zoodat gij zoo lang uitbleeft?

FAUD. Wij loerden op hem tusschen Neurenberg en Bamberg, hij wilde niet komen, en wij wisten toch dat hij onderweg was. Eindelijk vorschten wij hem uit; hij was zijwaarts getogen en zat rustig bij den graaf op Schwarzenberg.

ELIZABETH. Dien zouden zij ook gaarne in vijandschap met mijn man zien.

FAUD. Ik zei het terstond aan mijn heer. Op! En wij reden in het Haslacher woud. En toen wilde het toeval, terwijl wij zoo in het donker reden, dat daar juist een schaapherder aan het hoeden was en dat vijf wolven op de kudde vielen en dapper aanpakten. Toen lachte onze heer en zei: Geluk goede makkers! Geluk overal en voor ons ook! En

ons allen verheugde het goede voorteeken. Intusschen komt daar Weislingen aangereden met vier knechten.

MARIA. Het hart bonst mij in het lijf.

FAUD. Ik en mijn kameraad, gelijk de heer bevolen had, sloten ons zoo digt bij hem aan, als waren wij aaneengegroeid, zoodat hij zich niet bewegen noch roeren kon, en de heer en Hans vielen op de knechten aan en namen ze gevangen, nadat zij hun woord gegeven hadden. Één is het ontkomen.

ELIZABETH. Nu dat was gelukkig genoeg getroffen!

FAUD. Ja, daar hielp niets aan. Wij namen Weislingen zijn ridderteekenen af, zijn zwaard, de regterspoor en den regter handschoen. En hiermeê was het uit: toen was hij onze gevangene.

MARIA. Hij zal ter nedergeslagen zijn.

FAUD. Treurig genoeg ziet hij er uit.

ELIZABETH. Ik ben zeer nieuwsgierig hem te zien. Komen zij spoedig?

FAUD. Zij rijden het dal op. Terstond zijn zij hier.

ELIZABETH. Ik wil terstond het eten gereed maken. Gij zult toch wel allen hongerig zijn?

FAUD. Ter deeg.

ELIZABETH (*tot Maria*). Neem den keldersleutel en haal van den besten wijn; zij hebben het verdiend. (*Af.*)

KAREL. Ik wil meê, tante.

MARIA. Kom jongen. (*Af met Karel.*)

FAUD. Die wordt zijn vader niet, anders ging hij meê naar den stal.

ACHTSTE TOONEEL.

GOETZ. WEISLINGEN. FAUD. PETER. KNECHTEN.

GOETZ (*helm en zwaard afgevend*). Gespt mij het harnas los en geeft mij mijn wambuis. Het gemak zal mij goed doen.

Broeder Martijn, gij hebt waarheid gesproken. Gij hebt ons in den adem gehouden, Weislingen. (*Weislingen zwijgt.*) Zijt goedsmoeds. Kom, ontwapen u. Waar zijn uw kleederen? Ik hoop dat niets verloren gegaan is. Ik kan u ook van mijn kleederen leenen.

WEISLINGEN. Laat mij zóó, het is mij alles hetzelfde.

GOETZ. Ik kon u een schoon kleed geven, maar 't is slechts linnen; mij is het te naauw geworden. Ik had het aan op de bruiloft van mijn genadigen heer den Paltsgraaf, juist toen uw bisschop zoo nijdig op mij werd. Ik had hem veertien dagen vroeger twee schepen op den Main vernield en ik ga met Frans van Sickingen in den herberg *Het Hert te Heidelberg* den trap op. Eer men nog geheel boven is, is er een bordes en een ijzeren leuningje: daar stond de bisschop en gaf Frans de hand, als hij voorbij ging, en gaf ze mij ook, toen ik achteraan kwam. Ik lachtte in mijn ziel en ging naar den landgraaf van Hanau, die mij een zeer lieve heer was, en zei: de bisschop heeft mij de hand gegeven, ik wed dat hij mij niet gekend heeft. Dat hoorde de bisschop, want met opzet sprak ik luid, en hij kwam spijtig tot ons — en zei: gij hebt gelijk, wijl ik u niet gekend heb, gaf ik u de hand. Toen zei ik: heere, ik merkte het wel, dat gij mij niet kendet en hier hebt gij uw hand terug. Toen werd het manneke van drift zoo rood aan den hals als een kreeft en liep in de kamer naar Paltsgraaf Lodewijk en den vorst van Nassau en beklaagde er zich bij hen over. Wij hebben ons daarover later nog dikwijls te goed gedaan.

WEISLINGEN. Ik wenschte dat gij mij alleen liet.

GOETZ. Waarom dat? Ik verzoek u, wees opgeruimd. Gij zijt in mijn magt en ik zal er geen misbruik van maken.

WEISLINGEN. Daarvoor was ik nog niet bang. Dat is uw ridderpligt.

GOETZ. En gij weet dat die mij heilig is.

WEISLINGEN. Ik ben gevangen en het overige is mij onverschillig.

GOETZ. Gij moest niet zoo spreken. Als gij met vorsten te doen hadt en zij u in een diepen toren aan ketenen vastklonken en de wachten de slaap met fluiten uit uw oogen moesten houden —

NEGENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. KAREL. KNECHTEN *met kleederen.* WEISLINGEN *(ontwapent zich).*

KAREL. Goeden morgen, vader!

GOETZ *(kust hem).* Goeden morgen, jongen. Hoe is uw leventje al den tijd geweest?

KAREL. Zeer braaf, papa! Tante zegt, dat ik zeer braaf ben.

GOETZ. Zoo!

KAREL. Hebt gij mij wat meêgebragt?

GOETZ. Deze keer niets.

KAREL. Ik heb veel geleerd.

GOETZ. Ei!

KAREL. Zal ik u van het brave kind vertellen?

GOETZ. Na het eten.

KAREL. Ik weet nog wat anders.

GOETZ. En wat is dat?

KAREL. Jaxthausen is een dorp en slot aan de Jaxt en behoort sedert twee honderd jaren aan de heeren van Berlichingen als erfgoed en eigendom!

GOETZ. Kent gij den heer van Berlichingen?

(Karel ziet hem strak aan.)

GOETZ (*bij zich zelven*). Hij kent uit louter geleerdheid zijn eigen vader niet. — Aan wien behoort Jaxthausen?

KAREL. Jaxthausen is een dorp en slot aan de Jaxt.

GOETZ. Dat vraag ik niet. — Ik kende alle paden, elken weg en iedere ondiepte, eer ik wist hoe rivier, dorp en burgt heette. — Is moeder in de keuken?

KAREL. Ja vader! Zij kookt witte rapen en een lamsbraad.

GOETZ. Weet gij dat ook, keukenpiet?

KAREL. En voor mij tot nageregt heeft tante een appel gebraden.

GOETZ. Kunt gij ze niet raauw opeten?

KAREL. Zóó smaakt het beter.

GOETZ. Je moet altijd wat voor je alleen hebben. — Weislingen, ik ben dadelijk weder bij u. Ik moet mijn vrouw toch zien. Ga meê, Karel.

KAREL. Wie is die man?

GOETZ. Groet hem. Verzoek hem vrolijk te zijn.

KAREL. Daar man, daar hebt ge een hand! Wees vrolijk, het eten is spoedig gereed.

WEISLINGEN (*het kind de hand gevende*). Gelukkig kind, dat geen ramp kent dan als de soep lang weg blijft. God doe u veel vreugde aan den knaap beleven, Berlichingen!

GOETZ. Waar veel licht is, is ook sterke schaduw — toch zou 't mij welkom zijn. Wij zullen zien wat het geeft.

(*Af met Karel.*)

TIENDE TOONEEL.

WEISLINGEN *alleen.*

O dat ik wakker werd, en dat alles een droom ware! In Berlichingen's magt, van wien ik mij naauwelijks had losgewerkt, wiens aandenken ik vermeed als vuur, dien ik hoopte

te overweldigen! En hij — de oude trouwhartige Goetz! Heilige God, wat zal uit dit alles worden! Gij, Adelbert, teruggevoerd in de zaal, waar wij als knapen jagertje speelden, terwijl gij hem lief hadt, aan hem hingt als aan uw eigen ziel. Wie kan hem naderen en hem haten? Ach, ik ben hier zoo geheel vernietigd. Gelukkige tijden, gij zijt voorbij, toen nog de oude Berlichingen hier aan den haard zat, toen wij om hem heen met elkander speelden, en elkander lief hadden als de engelen, toen wij hier in de kapel naast elkander knielden en baden en in geen ernstig noch vrolijk oogenblik ons van elkander konden scheiden. Het zien van dat alles wekt op nieuw al mijn gevoelens van vroeger die ik verklungeld heb weder op, terwijl ik te gelijker tijd mijn vorst, het hof, de stad voor mij zie, die mijn ongeluk vernemen en levendig deel daaraan nemen. Hoe vreemd slingert zich hier het verleden en het tegenwoordige door elkander!

ELFDE TOONEEL.

GOETZ. WEISLINGEN. *Een* KNECHT *met kan en beker.*

GOETZ. Tot dat het eten gereed is, willen wij wat drinken. Kom, ga zitten alsof gij te huis waart! Denk dat gij weêr eens bij Goetz zijt! Wij hebben toch in langen tijd niet bij elkander gezeten, in lang geen flesch met elkander geknapt. (*Biedt hem een beker aan.*) Een vrolijk hart!

WEISLINGEN. Die tijden zijn voorbij.

GOETZ. Dat verhoede God! Het is waar, vrolijker dagen zullen wij wel niet weder vinden dan die aan het hof van den markgraaf, toen wij nog bij elkander sliepen en te zamen overal rondtrokken. Ik herinner mij met vreugde mijn jeugd. Weet gij nog, hoe ik twist kreeg met den Pool, wiens pikzwart kroeshaar ik bij toeval met mijn mouw in de war bragt?

WEISLINGEN. Het was aan tafel en hij stak naar u met het mes.

GOETZ. Ik gaf hem toen een flink pak slaag en daarover kreegt gij woorden met zijn kameraad. Wij hielpen elkander altijd trouw als goede brave jongens, daarvoor kende ons ook iedereen. (*Schenkt in en brengt hem toe.*) Castor en Pollux! Mij deed het altijd goed aan het hart, als de markgraaf zóó op onze gezondheid dronk.

WEISLINGEN. De bisschop van Würzburg was er meê begonnen.

GOETZ. Dat was een geleerde heer en daarbij zoo gemeenzaam. Ik herinner mij zijner zoolang ik leef, hoe hij ons liefkooste, onze eensgezindheid prees en den mensch gelukkig noemde, die een tweelingsbroeder van zijn vriend was.

WEISLINGEN. Niets meer daarvan.

GOETZ. Waarom niet? Na den arbeid kende ik nooit iets aangenamers dan het verledene te herinneren. Inderdaad als ik weêr zoo bedenk, hoe wij lief en leed te zamen droegen, voor elkander alles waren en hoe ik toen waande, dat het gedurende ons gansche leven zoo zou blijven! Was dat niet al mijn troost, als deze hand mij werd afgeschoten voor Landshut en gij mij verpleegdet en meer dan een broeder voor mij zorgdet? — Ik hoopte: Adelbert zal in de toekomst mijn regterhand zijn. En nu —

WEISLINGEN. O!

GOETZ. Als gij mij toen gevolgd hadt, toen ik bij u aandrong om mede naar Braband te trekken, dan ware alles goed gebleven. Toen hield u het ongelukkige hofleven terug en het zwieren en tieren met de vrouwen. Ik heb het u altijd gezegd, toen gij u afgaaft met de ijdele vuile sletten en haar verhaaldet van ontevreden huwelijken, verleide meisjes, van het ruwe vel eener afwezige of wat zij anders gaarne hooren — ik zeide toen: gij wordt een spitsboef, Adelbert.

WEISLINGEN. Waartoe moet gij dat alles herinneren?

GOETZ. God gave dat ik het vergeten kon of dat het anders ware! Zijt ge niet even zoo vrij, zoo edelgeboren als één man in Duitschland? Onafhankelijk, alleen onderdaan van den keizer? En gij buigt u onder vasallen! — Wat scheelt u de bisschop? Omdat hij uw buurman is? U plagen kan? Hebt ge niet uw armen en vrienden om hem wederkeerig te plagen? Ge miskent de waarde van een vrijen ridder, die alleen afhankelijk van God, van zijn keizer en zich zelven is; ge verlaagt u tot den eersten tafelschuimer van een eigenzinnigen, nijdigen paap!

WEISLINGEN. Laat mij spreken.

GOETZ. Wat hebt ge te zeggen?

WEISLINGEN. Gij beschouwt de vorsten als de wolf den herder. En toch moogt gij op hen schelden, omdat zij voor hun land en volk, zoo goed zij kunnen, waken? Zijn zij dan een oogenblik zeker voor goddelooze ridders, die hun onderdanen op alle wegen aanvallen, hun dorpen en sloten plunderen? Wanneer nu aan den anderen kant de landen van onzen dierbaren keizer aan het geweld van den erfvijand blootstaan en hij van de Stenden hulp verlangt en zij ter naauwernood hun eigen leven beschermen kunnen, is het dan niet een goede geest, die hem aanraadt, op middelen te zinnen om Duitschland tot rust te brengen, de verhouding van de staten onderling nader te bepalen, om een ieder, groot en gering, de voordeelen des vredes te doen genieten? En gij verdenkt ons, Berlichingen, omdat wij ons onder de bescherming stellen van hen, wier hulp ons nabij is, en niet van de verwijderde Majesteit, die zich zelv' niet beschermen kan.

GOETZ. Ja, ja! Ik versta u! Waren de vorsten, Weislingen, gelijk gij ze schildert, wij zouden alles hebben, wat wij verlangen. Rust en vrede! Ik geloof het wel. Dien wenscht ieder roofvogel om den buit op zijn gemak te verteeren. Het welzijn van iedereen! Als zij zich daarover maar bekommerden!

En met onzen keizer spelen zij op een onfatsoenlijke manier. Hij meent het goed en zou de zaken gaarne verbeteren. Maar er komt elken dag een nieuwe ketellapper en denkt zus en zoo. En omdat mijnheer spoedig wat begrijpt en slechts behoeft te spreken, om duizend handen in beweging te brengen, zoo denkt hij dat ook alles zoo gezwind en gemakkelijk kan uitgevoerd worden. Nu vaardigt men besluit op besluit uit en wordt het een na het andere vergeten en wat den vorsten in hun kraam te pas komt, daar zitten zij achterheen en zwetsen van rust en veiligheid van den staat, tot dat zij de kleinen onder den voet hebben.

WEISLINGEN. Gij moogt zeggen wat gij wilt, ik ben de gevangene.

GOETZ. Als uw geweten rein is, dan zijt gij vrij! Weislingen, zal ik vrijuit spreken? Ik ben u een doorn in het oog zoo klein als ik ben en Sickingen en Selbitz niet minder, omdat wij vast besloten zijn eerder te sterven, dan de lucht aan iemand te danken te hebben behalve aan God, dan onze trouw en dienst aan iemand anders te betoonen als den keizer. Daar trekken zij nu om mij heen, maken mij zwart bij zijn majesteit en hun vrienden en mijn buren en zijn op den uitkijk om mij iets af te winnen. Zij willen mij uit den weg hebben, hoe het ook gaan moge. Daarom naamt gij mijn knaap gevangen, omdat gij wist dat ik hem had uitgezonden op kondschap, en daarom deed hij niet wat hij moest, omdat hij mij niet aan u verried. En gij, Weislingen, zijt hun werktuig.

WEISLINGEN. Berlichingen!

GOETZ. Geen woord meer daarvan, ik ben een vijand van explicaties, daarbij bedriegt men of zich zelv' of een ander en meestal beiden. (*Zij slaan van elkander gekeerd en verwijderd.*)

TWAALFDE TOONEEL.

MARIA. KAREL. DE VORIGEN.

KAREL (*tot Goetz*). Aan tafel, vader, aan tafel!

MARIA (*tot Weislingen*). Uit naam mijner zuster kom ik u begroeten en aan tafel noodigen. (*Tot beiden.*) Hoe staat gij daar zoo? Hoe zwijgt gij zoo?

KAREL. Zijt gij boos op elkander? Zeker niet! Vader, dat is uw gast.

MARIA. Goede vreemdeling, dat is uw gastheer. Laat de stem van een kind, van een vrouw iets op u vermogen.

GOETZ (*tot den knaap*). Bode des vredes, gij herinnert mij mijn pligt.

WEISLINGEN. Wie zou zulk een hemelschen wensch kunnen wederstaan!

MARIA. Komt nader, verzoent u, sluit zamen een verbond! (*De mannen geven elkander de hand; Maria staat tusschen beiden.*) Eensgezindheid tusschen voortreffelijke mannen is de hoogste wensch van welgeaarde vrouwen.

(*Het gordijn valt.*)

TWEEDE BEDRIJF.

Jaxthausen. Kamer.

EERSTE TOONEEL.

MARIA. WEISLINGEN.

MARIA. Gij hebt mij lief, zegt gij. Ik geloof het gaarne en hoop met u gelukkig te zijn en u gelukkig te maken.

WEISLINGEN. Ik voel niets anders als dat ik geheel de uwe ben. (*Hij wil haar omhelzen.*)

MARIA. Ik verzoek u, laat mij met rust. Een kus als godspenning toe te staan, dat kan er door; ik heb het niet geweigerd: maar herhaaldelijk te kussen past alleen den echtgenoot.

WEISLINGEN. Gij zijt te streng, Maria! Onschuldige liefde verheugt de godheid en beleedigt haar niet.

MARIA. Kweek ze in het stille hart, opdat zij rein blijve!

WEISLINGEN. O, daar woont zij voor eeuwig! (*Hij neemt haar hand.*) Hoe zal het mij zijn, als ik u moet verlaten?

MARIA (*trekt haar hand terug.*) Een weinig bedroefd, hoop ik: want ik weet, hoe het mij zal zijn. Maar gij moet heen?

WEISLINGEN. Ja, mijn liefste en ik wil heen, want ik gevoel welke zaligheden ik mij door dit offer verwerf. Gezegend zij uw broeder en de dag, waarop hij uittrok, om mij gevangen te nemen.

MARIA. Zijn hart was vol hoop om zijnent en uwentwil. „Vaarwel," sprak hij bij 't afscheid nemen, „ik wil zien dat ik hem terug vind."

WEISLINGEN. En het is geschied.

MARIA. Tot algemeene vreugde.

WEISLINGEN. Waren maar de uitwendige zaken even spoedig verholpen als de inwendige. — Wat wenschte ik mijn goederen beter beheerd te hebben en ze niet te hebben verwaarloosd door mijn leven in de wereld! Gij zoudt terstond de mijne kunnen zijn. Ter wille van anderen heb ik mijn eigen belang op zijde gesteld.

MARIA. Ook het uitstel heeft zijn genot.

WEISLINGEN. Zeg dat niet, Maria! anders moet ik bang zijn dat gij minder gevoel hebt dan ik. Hetgeen ik als straf onderga is verdiend en wat beteekent het, dat ik nog niet mijn aanspraken op u mag doen gelden, tegenover een hemel vol verwachtingen. Geheel de uwe te zijn, slechts in u en uw kring wat goed is te genieten, van de wereld verwijderd, gescheiden, alle weelde te smaken, die twee harten als de onze elkander verzekeren — o, ik heb veel gehoopt en gewenscht, mij geschiedt meer dan ik hoopte en wenschte.

TWEEDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GOETZ.

GOETZ. Uw knaap is weer terug. Hij brenge wat hij wil, Adelbert, gij zijt vrij! — Ik begeer niets meer als uw hand er op, dat gij in het vervolg noch opentlijk noch in het geheim mijn vijanden zult ondersteunen.

WEISLINGEN. Hier neem ik uw hand. Laat van dit oogenblik af vriendschap en vertrouwen onveranderlijk tusschen ons

bestaan, gelijk een eeuwige wet der natuur. Vergun mij tevens deze hand te nemen (*Hij vat de hand van Maria*) en de edelste jonkvrouw te bezitten.

GOETZ. Mag ik *ja* voor u zeggen?

MARIA. Bepaal mijn antwoord naar de waarde van zijn verbindtenis met u.

GOETZ. Het is een geluk, dat onze winst deze keer aan elken kant gelijk staat. Gij behoeft geen kleur te krijgen. Uw oogen zeggen genoeg. Kom aan, Weislingen! Geeft elkander de hand en zoo zeg ik: Amen! — Mijn vriend en broeder! — Ik dank u, zuster! Ge kunt meer dan hennep spinnen; gij hebt ook een draad gedraaid om dezen paradijsvogel te ketenen. — Gij ziet er uit als of u iets deert, Adelbert! Wat scheelt u? Ik — ik ben volkomen gelukkig, wat ik slechts hoopte in mijn droom, dat zie ik voor mijn oogen en ik ben nog als droom ik. Ach! Nu beteekent mijn droom niets meer. Het was mij heden nacht, als gaf ik u mijn ijzeren regterhand en gij hieldt mij zoo vast, dat zij ging uit de armscheenen, als of ze afgebroken was. Ik werd van schrik wakker. Ik had nu maar voort moeten droomen, dan zou ik gezien hebben, hoe ge mij een nieuwe levendige hand aanzette. — Ik moet mijn vrouw roepen. — Elizabeth!

MARIA. Mijn broeder is vol blijdschap.

WEISLINGEN. En toch betwist ik of hij blijder is dan ik.

GOETZ. Gij zult vrolijk wonen.

MARIA. Frankenland is een gezegende streek.

WEISLINGEN. En ik mag wel zeggen dat mijn slot in het meest gezegend en vriendelijkst oord ligt.

GOETZ. Dat moogt ge en ik wil het aantoonen. Hier vloeit de Main en langzamerhand klimt de berg, die, met akkers en wijnbergen bekleed, gekroond wordt door uw slot; dan kronkelt zich de rivier snel om de hoek achter de rots van uw slot heen.

De vensters van de groote zaal staan steil boven het water en hebben een uitzigt vele uren ver.

DERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. ELIZABETH.

ELIZABETH. Wat is er?

GOETZ. Gij moet er ook uw hand op geven en zeggen: God zegene u! — Zij zijn een paar.

ELIZABETH. Zoo spoedig?

GOETZ. Maar niet onverwacht. Ja, vrouwen, gij moogt, gij moet alles weten. Adelbert keert vóór alle dingen terug naar Bamberg.

MARIA. Terug naar Bamberg?

GOETZ. Ja, wij hebben het zamen overlegd; hij behoeft niets achter den rug te doen. Hij verlaat de partij van den bisschop, open en als een vrij man; want menige zaak dient afgedaan te worden, veel heeft hij te bezorgen voor zich zelv' en anderen.

ELIZABETH. En zoo zijt gij dan geheel uw eigen meester weder en geheel de onze?

WEISLINGEN. Voor eeuwig!

ELIZABETH. Moogt gij altijd zoo naar haar verlangen, als toen gij haar vrijdet! Moogt gij even gelukkig zijn als ge haar lief hebt!

WEISLINGEN. Amen! Ik begeer geen geluk als onder deze voorwaarde.

GOETZ. Vervolgens bereist hij zijn goederen. Ook moet hij nieuwe verbindtenissen aanknoopen met vorsten en heeren. Allen, die mij zijn toegedaan, ontvangen hem met open armen. De schoonste landerijen ontrukt hij aan de handen van baatzuchtige rentmeesters. En — kom zuster — kom Elizabeth! Wij willen

hem alleen laten, opdat hij ongestoord verneme, welk nieuws zijn knaap brengt.

WEISLINGEN. Zeker niets, als wat gij hooren moogt.

GOETZ. Het is niet noodig. — Frankenland en Zwaben! Gij zijt nu meer verbroederd dan ooit. (*Af met Elizabeth en Maria.*)

VIERDE TOONEEL.

WEISLINGEN *alleen.*

God in den hemel! Kondt gij mij, den onwaardige, zulk een zaligheid bereiden! Het is te veel voor mijn hart. Hoe afhankelijk was ik van de ellendige menschen, die ik meende te beheerschen, van de blikken van den vorst, van de met eerbied betuigde lof om mij heen. Goetz, dierbare Goetz! gij hebt mij aan mij zelven terug gegeven en gij, Maria! voltooit mijn bekeering. Ik adem zoo vrij als in heldere lucht. Ik wil Bamberg niet meer zien, ik wil alle schandelijke verbindtenissen afsnijden, die mij beneden mij zelven deden zinken. Mijn hart verruimt zich! Hier is geen moeitevol streven naar een grootheid, die mij ontzegd is. Zoo zeker is hij alleen gelukkig en groot, die noch te heerschen noch te gehoorzamen behoeft, om iets te zijn.

VIJFDE TOONEEL.

WEISLINGEN. FRANS.

FRANS. God zegene u, gestrenge heer! Ik breng u zoo veel groeten van Bamberg, dat ik niet weet waar te beginnen. Van bisschop tot hofnar groet u het hof en van burgemeester tot nachtwacht de stad.

WEISLINGEN. Welkom, Frans! Welk nieuws brengt ge meer?

FRANS. Aan het hof en overal denkt men zóó aan u, dat het niet te zeggen is.

WEISLINGEN. Dat zal niet lang duren.

FRANS. Zoo lang gij leeft! En na uw dood zal het luider klinken dan de koperen letters op een grafsteen. Wat was men begaan met uw ongeluk!

WEISLINGEN. Wat zeide de bisschop?

FRANS. Hij was zoo verlangend te weten wat er gebeurd was, dat hij, door zijn druk en haastig vragen, mij verhinderde te antwoorden. Hij wist reeds van het geval af. Want Farber, die van Haslach weg kwam door een snelle vlugt, bragt hem de tijding: maar hij wilde alles weten. Hij vraagde zoo angstig, of gij niet gekwetst waart? ik zeide: hij is ongeschonden, van den bovensten haartop tot den nagel van den kleinen toon. Daarbij roemde ik er op, hoe goed Goetz zich jegens u gedraagt en u als vriend en gast behandelt. Daarop antwoordde hij niets en ik kreeg mijn afscheid.

WEISLINGEN. Welk nieuws brengt gij verder?

FRANS. Den volgenden dag meldde ik mij aan bij den maarschalk en vraagde berigt aan u terug. Toen zeide hij: Wij geven u geen brief mede: want wij vertrouwen dien Goetz niet; die heeft altijd maar den schijn van eerlijkheid en grootmoedigheid en doet daarentegen wat hem belieft en voordeel aanbrengt.

WEISLINGEN. Hoe slecht kennen zij hem!

FRANS. Maar, vervolgde hij, het is zeer goed dat uw heer ridderlijk en vriendelijk behandeld is. Zeg hem, dat hij geduld moet hebben! Wij zullen met des te meer ongeduld aan zijn bevrijding denken; want wij kunnen hem niet missen.

WEISLINGEN. Zij zullen het moeten leeren.

FRANS. Wat bedoelt gij?

WEISLINGEN. Veel is er veranderd. Ik ben vrij zonder verdaging en losgeld.

FRANS. Zoo kom dan terstond!

WEISLINGEN. Ik kom, maar lang zal ik niet blijven.

FRANS. Niet blijven? Heer, hoe moet ik dat verstaan? Als gij wist wat ik weet! Als gij maar droomen kondet, wat ik gezien heb!

WEISLINGEN. Hoe heb ik het met u?

FRANS. Door de herinnering alleen geraak ik buiten mij zelven. Bamberg is niet meer Bamberg: een engel in vrouwengedaante maakt het tot een voorhof des hemels.

WEISLINGEN. Tot niets meer?

FRANS. Ik wil een paap worden, als gij niet uw hoofd verliest, wanneer gij haar ziet.

WEISLINGEN. Wie is het dan?

FRANS. Adelheid van Walldorf.

WEISLINGEN. Die? Ik heb veel van haar schoonheid gehoord.

FRANS. Gehoord? Dat is het zelfde als wanneer gij zeidet, ik heb muzijk gezien. Zoo weinig vermag de tong een enkele lijn van hare volmaaktheden te beschrijven, daar zelfs het oog in hare tegenwoordigheid niet in staat is te zien.

WEISLINGEN. Gij spreekt als een gek.

FRANS. Dat is wel mogelijk. De laatste maal dat ik haar zag, was ik niet meer bij mijn zinnen dan een beschonken man. Of liever, ik kan zeggen, dat ik op dat oogenblik gevoelde, hoe het met een heilige moet zijn bij hemelsche verschijningen. Alle zintuigen sterker, verhoogd, volmaakter en toch het gebruik van geen van allen.

WEISLINGEN. Dat is vreemd.

FRANS. 's Avonds als ik van den bisschop afscheid nam, zat zij bij hem. Zij speelden schaak. Hij was zeer genadig, reikte mij zijn hand tot een kus en zeide mij veel, waarvan ik

niets verstond: want ik zag slechts zijn buurvrouw; zij hield haar oog op het bord gerigt, alsof zij over een grooten zet nadacht. Een fijne loerende trek om mond en wang! Ik had de ivoren koning willen zijn! Adel en vriendelijkheid troonden op haar voorhoofd. En het verblindend blank van aangezigt en boezem, hoe werd het door het ravenzwart harer lokken verhoogd!

WEISLINGEN. Gij zijt geheel daardoor een dichter geworden.

FRANS. Zoo gevoel ik dan op het oogenblik, wat iemand tot dichter maakt: een vol hart, volkomen vol van één aandoening. Toen de bisschop eindigde en ik een buiging maakte, keek zij mij aan en zeide: ook van mij een groet schoon onbekend. Zeg hem, dat ook nieuwe vrienden hopen op zijn terugkomst; hij moet ze niet verachten, daar hij reeds aan oude vrienden zoo rijk is. — Ik wilde wat antwoorden, maar de weg van het hart naar de tong was versperd; ik boog. Ik had alles gegeven, wat ik in de wereld heb, om den top van haar pink te mogen kussen! Terwijl ik daar stond, wierp de bisschop een pion op den grond, ik greep er naar en raakte bij het opstaan den zoom van haar kleed aan. Dat gaf een schok door al mijn leden en ik weet niet, hoe ik de deur ben uitgekomen.

WEISLINGEN. Is haar man aan het hof?

FRANS. Zij is reeds vier maanden weduwe. Om zich wat te verstrooijen, houdt zij zich te Bamberg op. Gij zult haar zien. Als zij iemand aankijkt, is het alsof men in de lentezon staat.

WEISLINGEN. Het zou een zwakke uitwerking op mij hebben.

FRANS. Hoe zoo? Zou het dan werkelijk waar zijn, wat het volk hier in huis fluistert, dat gij met Maria verloofd zijt.

WEISLINGEN. Juist op het oogenblik. En zoo moet gij dan maar aanstonds alles vernemen. Ik heb den bisschop mijn dienst opgezegd; de brief is weg. Ik wensch Bamberg goeden avond! Hier wordt het dag voor mij. Maria zal het geluk

mijns levens uitmaken. Haar zachte ziel teekent zich af in hare hemelsblaauwe oogen, en helder als een engel des hemels, gevormd uit onschuld en liefde, brengt zij mijn hart tot rust en zaligheid. Pak alles in! Eerst korten tijd aan het hof en dan naar mijn slot! Ik zou in Bamberg niet willen blijven, zelfs als Sint Veit in eigen persoon mij terug hield. *(Af)*.

ZESDE TOONEEL.

FRANS *alleen.*

Laat hij er maar eerst komen, hij zal er wel blijven. Maria is liefelijk en schoon en ik kan het een gevangen en zieken man niet kwalijk nemen, dat hij op haar verliefd raakt. In hare oogen is troost, vriendelijke melankolie. — Maar om u, Adelheid! is leven, vuur, moed. — Ik zoude! — Ik ben een dwaas — dat heeft één blik van haar mij gemaakt. O, als ik maar eerst de torens van Bamberg zie, maar eerst den slothof binnenrijde! Daar woont zij, daar zal ik ze aantreffen! En daar gaap ik haar weêr aan tot ik mijn verstand terugkrijg of geheel tot razernij kom! *(Af.)*

ZEVENDE TOONEEL.

Zaal in Jaxthausen.

HANS VAN SELBITZ *en* KAREL.

KAREL. Hoe moet ik u aanmelden bij mijn moeder, edele heer!

SELBITZ. Zeg haar, dat Hans van Selbitz haar groet.

KAREL. Hans? — hoe was het verder?

SELBITZ. Hans met één been, Hans zonder zorgen, zooals gij wilt.

KAREL. Dat zijn grappige namen. Gij zijt welkom. (*Af.*)

SELBITZ (*alleen*). 't Ziet er hier in huis toch nog volkomen hetzelfde uit als voor tien jaren: dáár hangen de buksen, dáár staan de kisten, dáár liggen de tapijten. Bij mij ziet het er schraler uit; daar wil niets blijven als wat men dagelijks noodig heeft, en dat met moeite!

ACHTSTE TOONEEL.

SELBITZ. ELIZABETH.

ELIZABETH. Welkom, Selbitz! Wij zagen u in langen tijd niet bij ons.

SELBITZ. Des te meer zag uw echtgenoot mij aan zijn zijde in het veld. Nu zegt hij den Neurenbergers den oorlog aan; daarin heeft hij gelijk: want zij zijn het, die aan den Bamberger zijn jongen verraden hebben, en zie, daar sta ik reeds gereed om een gangetje met hem te wagen.

ELIZABETH. Ik weet dat mijn man George tot u gezonden heeft.

SELBITZ. Een wakkere jongen! ik zag hem voor de eerste maal.

ELIZABETH. Trof hij u te huis?

SELBITZ. Dat juist niet: maar ik was bij goede kameraden.

ELIZABETH. Kwam hij met u hier naar toe?

SELBITZ. Hij reed verder.

ELIZABETH. Leg toch den mantel af!

SELBITZ. Laat mij hem nog een weinig aanhouden! —

ELIZABETH. Waarom? Hebt gij het koud?

SELBITZ. Eenigzins.

ELIZABETH. Een ridder in een kamer?

SELBITZ. Ik heb zoo'n soort van koorts.

ELIZABETH. Dat ziet men u niet aan.

SELBITZ. Daarom bedek ik het juist.

ELIZABETH. De koorts?

SELBITZ. Ik moest het waarlijk voor u niet verbergen.

ELIZABETH. Geen pligtplegingen!

SELBITZ (*die den mantel naar achteren slaat en zich in een wambuis zonder mouwen vertoont*). Ziet, zóó ben ik uitgeplunderd.

ELIZABETH. Zoo, zoo! Zulk een dapperen man van eer tot op zijn laatste wambuis — wie was daartoe in staat?

SELBITZ. Een klaverblad van vervloekte ridders; maar ik heb ze ook van verdriet terstond in den zak gestoken.

ELIZABETH. Bij wijze van spreken toch?

SELBITZ. Neen, hier rammelen ze in den zak.

ELIZABETH. Geen raadsels!

SELBITZ. Ziedaar de oplossing! (*Hij treedt naar de tafel en werpt er eenige dobbelsteenen op.*)

ELIZABETH. Dobbelsteenen? Dat gaat dus nog altijd zoo voort?

SELBITZ. Zoo als de draad eenmaal gesponnen is, wordt hij gehaspeld en verweefd; daar is nu verder niets meer aan te veranderen.

ELIZABETH. Gij hebt ook veel te los garen op uw spoel.

SELBITZ. Is het niet goed dat ik slorderig ben? Zie slechts, lieve, eerlijke vrouw, daar zit ik eergisteren in mijn bloot wambuis, krab mij den ouden kop en verwensch de vierkante schelmen daar. Op hetzelfde oogenblik treedt George binnen en noodigt mij uit naam van zijn meester. Daar spring ik op, den mantel om en voort! Nu zullen er terstond weêr kleederen, geld en ketenen zijn.

ELIZABETH. Maar intusschen?

SELBITZ. Krediet vindt men ook wel terug. Een aanwijzing op den burgemeester van Neurenberg is niet te verachten.

ELIZABETH. Ook zonder deze staan voor u kisten en kasten open. Bij ons is voorraad van alles.

SELBITZ. Een goede huisvrouw, die vooruit zorgt!

ELIZABETH. Om niet naderhand te zorgen! Wat hebt gij dan noodig?

SELBITZ. Ongeveer zooveel als een kind, dat pas op de wereld komt; ten naaste bij alles.

ELIZABETH. 't Staat tot uw dienst; 't is er voor.

SELBITZ. Niet voor niemendal! Wij laten het schatten en van het eerste wat ik op de Neurenbergers win, krijgt gij uw betaling.

ELIZABETH. Neen, dat niet! Onder vrienden —

SELBITZ. Een ridder mag geen geschenk aannemen, hij moet het verdienen: zelfs den schoonsten prijs, den minneprijs, moet hij dikwijls al te moeijelijk verdienen.

ELIZABETH. Ik kan met u geen handel drijven.

SELBITZ. Nu, dan vecht ik in het wambuis.

ELIZABETH. Gekheid!

SELBITZ. Weet gij wat, wij spelen om de uitrusting. Win ik ze, dan zijt gij haar kwijt! Is het geluk mij vijandig, welnu, dan zal het in het veld beter gaan en laat mij dan borgen! Kom thans hier!

ELIZABETH. Een ridder ontvangt niets ten geschenke en een huisvrouw dobbelt niet.

SELBITZ. Nu dan zullen wij wedden. Dat gaat toch.

ELIZABETH. Een weddingschap? Nu goed, sla ze voor.

SELBITZ. Hoor mij aan! Wanneer wij op onzen togt niet terstond in het begin een zeer mooije vangst doen, wanneer ons naderhand niet door verraad of vergissing of de een of andere domheid een hoofdaanslag mislukt, wanneer niet één

van ons wat aan 't been krijgt, waar bij ik maar wensch dat het mijn houten moge treffen, wanneer niet dadelijk vorsten en heeren het er op aan leggen de oneenigheden te beslechten, wanneer men ons daarom niet op een half dozijn dagvaarten trekken laat, en wanneer wij eindelijk niet veel rijker huiswaarts keeren dan wij nu uitrijden, dan heb ik het verloren.

ELIZABETH. Gij kent uw handwerk goed genoeg.

SELBITZ. Om het met lust uit te oefenen. In elk geval denk ik mij bij deze gelegenheid zóó uit te monsteren, dat het weêr een poos duren kan.

ELIZABETH. 't Zal moeijelijk gaan als gij uw vijanden altijd in uw zak hebt.

SELBITZ. Ze zijn volkomen als onze mederidders: van daag vijand, morgen vriend en overmorgen geheel onverschillig.

NEGENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GOETZ.

GOETZ. Wees gegroet, Selbitz! Dat heet een bereidvaardig vriend, een wakker snel ruiter te zijn.

SELBITZ. Mijn ligtheid moest gij eigentlijk prijzen; want ziet, daar ik een houten been heb, dat mij een weinig onbeholpen maakt, zoo neem ik daarentegen des te minder pakkaadje met mij. Niet waar, lieve vrouw?

ELIZABETH. Gij deed er wel aan! Het noodige vindt men overal.

SELBITZ. Maar niet overal vrienden, die het geven.

ELIZABETH. Heb maar een oogenblik geduld! Ik leg zooveel voor u gereed, als gij noodig hebt, om met eer voor de Neurenbergers te verschijnen. *(Af.)*

SELBITZ. Neemt gij uw George meê? Dat is een wakkere jongen.

GOETZ. Ja, ik heb onderweg mijn orders gegeven. Thans is hij naar Weislingen.

SELBITZ. Met hem zijt gij weêr verzoend: dat heeft mij zeer veel genoegen gedaan. Het ging inderdaad een beetje haastig, zoodat ik het niet geheel begrijpen kon.

GOETZ. Toch was het zeer natuurlijk? De neiging tot hem was mij aangeboren als door den invloed der planeten; met hem bragt ik mijn jeugd door, en toen hij zich van mij verwijderde, mij nadeel berokkende, kon ik hem niet haten. Maar het gaf mij een onaangenaam gevoel. Zijn beeldtenis, zijn naam stond mij overal in den weg. Ik had de helft van mij zelv' verloren en die zocht ik terug. Misschien ging het hem ook niet beter; want spoedig, toen wij elkander terug zagen, ontstond de oude betrekking weêr, en nu is het goed: ik ben tevreden, en wat ik doe, doe ik weêr als een geheel man.

SELBITZ. Welke ondersteuning zal hij u geven bij deze vijandelijkheid tegen de Neurenbergers en in het vervolg?

GOETZ. Zijn vriendschap, zijn gunst is reeds van beteekenis, wanneer hij mij maar geen nadeel toebrengt, mijn vrienden voorthelpt, mijn vijanden niet bijstaat. Hij zal zich stil houden, zich niet mengen in mijn twist; dien zullen wij beide, door wakkere knechten ondersteund, al vechtende wel uitmaken.

TIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. FAUD.

GOETZ. Kijk eens aan! Weer terug, oude getrouwe? Hebt gij volk genoeg aangeworven?

FAUD. Volgens uw wensch en bevel. Zes ruiters, tien voet-

knechten; zij liggen in de dorpen hier om heen, om geen opzien te baren; zes nieuwelingen breng ik meê, die hun eerste proefstuk zullen wagen. Gij moet ze wapenen; zij zullen wel toeslaan. En nu te paard! want tegelijk met de manschappen breng ik de tijding, dat de Neurenbergsche kooplieden reeds naar de Frankfortsche mis trekken.

SELBITZ. Die hebben zich tijdig op weg begeven.

GOETZ. Zouden zij wat gemerkt hebben?

FAUD. Zeker niet; zij trekken met een zwak geleide.

GOETZ. Vooruit dan! Gezien wat er te koop is!

SELBITZ.

Van hun prullen verlang ik niets:
Maar waarlijk zoude mij behagen
Een gouden keten, die hangt van den kraag
Ver naar beneden tot aan den maag:
Dien heb ik sints lang niet gedragen.

(*Allen af.*)

ELFDE TOONEEL.

Woud.

NEURENBERGSCHE KOOPLIEDEN.

EERSTE KOOPMAN. Legeren wij ons hier, terwijl de wagens daar beneden voorbij trekken.

TWEEDE KOOPMAN. Geef de mand! Gij zult mij er weêr om prijzen, dat ik goed voor de koude keuken gezorgd heb.

EERSTE KOOPMAN. Nog nooit ben ik zoo getroost naar de Frankfortsche mis getrokken. Deze keer heb ik maar kramerij en speelgoed bij mij. Zoolang de kinders niet uitsterven, kan menig fabriekant gemakkelijk leven.

TWEEDE KOOPMAN. Ik heb voor de vrouwen gezorgd. Ook dat zijn goede klanten. (*Zij maken aanstalten om te gaan liggen.*)

EERSTE KOOPMAN. Zie, zie daar beneden eens! Wat is dat? Heilige God! Ruiters uit het woud! Regt op de wagens aan!

TWEEDE KOOPMAN. Wij zijn verloren! Ridders en ruiters! Zij houden den trein aan. Naar beneden! Naar beneden!

EERSTE KOOPMAN. Ik niet.

ALLEN. O wee, o wee!

TWAALFDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GEORGE, *op den achtergrond.*

GEORGE. Mijn heer moet niet verre zijn; hier verneem ik het misschien. Hoort eens, kameraden!

EERSTE KOOPMAN. Ach, God! ook van ter zijde! Dan zijn wij niet te redden.

TWEEDE KOOPMAN. Dat is zeker een andere! Die behoort niet daarbij. Die helpt ons. Spreek hem aan!

EERSTE KOOPMAN. Wat belieft u, edele heer?

GEORGE. Niet edele heer, wel eerlijke knaap. Hoe staat het hier? Hebt gij geen ridders en ruiters gezien?

EERSTE KOOPMAN. Ja, zie maar eens naar beneden! Ginds houden zij den trein aan, ginds slaan zij de vrachtrijders. Reeds moeten de voorsten den weg verlaten. O mooije waren, bonte fluiten en trompetten, allerliefste paardjes en popjes — gij zult aan den Main niet te koop worden aangeboden. Help ons, best jong mensch! Hebt gij niemand bij u? Als gij ze maar in verwarring bragt, maar een enkel oogenblik kondt ophouden! Is er dan geen krijgslist?

GEORGE. Het gaat niet! Ik kan niet helpen, ik beteeken te weinig tegen zoovelen.

TWEEDE KOOPMAN. Lieve jongen! mijn allerbeste jongen! Dek ons maar in den rug, opdat zij ons niet achterhalen! Wij gaan naar de naaste dorpen en luiden den alarmklok; wij willen de geheele landstreek tegen het roofgespuis opzetten. (*De kooplieden zijn op het punt van hard weg te loopen.*)

GEORGE (*trekt de sabel*). Halt! Niemand wijke van zijn plaats! Wie zich beweegt is een kind des doods. Het is mijn heer, Goetz van Berlichingen, die u tuchtigt.

ALLEN. O wee, Goetz!

GEORGE. Ja, Goetz, dien gij zoo slecht behandelt, wiens goeden, wakkeren knaap gij aan de Bambergers verraden hebt: in diens hand zijt gij. Daar zie ik hem komen.

DERTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GOETZ. KNECHTEN.

GOETZ (*tot de knechten*). Doorzoekt hier het woud! Hier moeten zich de kooplieden verbergen. Zij waren van de wagens afgegaan, langs de voetpaden. Past op dat niemand ontsnapt en ons in deze landstreek ontijdig wat te doen geeft!

GEORGE (*naderkomende*). Ik ben u al voor geweest met het werk. Hier zijn ze.

GOETZ. Brave jongen! Wees duizendmaal welkom! Gij alleen? Bewaak ze naauwkeurig! Zoo naauwkeurig mogelijk! (*Faud en knechten met de kooplieden af.*) Spreek op, goede George, wat brengt gij voor nieuws? Wat doet Weislingen? Hoe ziet het er uit op zijn burgt? Zijt gij zonder ongelukken heen en terug gekomen? Spreek op, vertel!

GEORGE. Hoe zal ik het goed aanpakken? Ik breng geen gelukkige tijding.

GOETZ. Hoe zoo?

GEORGE. Hoor mij aan! Ik deed, gelijk gij bevolen hebt, nam den kiel van den Bambergschen ruiter en zijn wapen en, om toch mijn eten en drinken te verdienen, begeleidde ik eenige boeren van Rheineck den kant van den Main op.

GOETZ. In uw vermomming? Dat had leelijk met u kunnen afloopen.

GEORGE. Van achteren beschouwd denk ik er ook zoo over. Een ruiter, die vooraf daaraan denkt, zal geen groote sprongen maken. Maar Weislingen vond ik niet op zijn slot.

GOETZ. Dan is hij langer aan het hof gebleven, dan hij aanvankelijk voornemens was.

GEORGE. Helaas! En als ik het hoorde, toen terstond naar de stad!

GOETZ. Dat was te vermetel.

GEORGE. Ik hoop u nog beter te dienen. Nu hoorde ik in den herberg, dat Weislingen zich met den bisschop verzoend had. Men sprak veel van een huwelijk met de weduwe van van Walldorf.

GOETZ. Praatjes!

GEORGE. Luister slechts! Ik drong tot in het slot door, zag, hoe hij de vrouw aan tafel geleidde. Zij is schoon, op mijn woord! Zij is schoon! Wij bogen ons allen, zij dankte ons allen; hij knikte met het hoofd en keek zeer vergenoegd. Zij gingen voorbij en het volk fluisterde: „een schoon paar!"

GOETZ. Dat is niet goed.

GEORGE. Het ergste komt nog. Later paste ik weder op; eindelijk zag ik hem komen: hij was alleen met een knaap. Ik stond onder aan den trap en zei tot hem: een paar woorden van uw vriend Berlichingen! Hij werd verlegen; ik las de bekentenis van zijn schuld op zijn gelaat; hij had naauwelijks het hart mij aan te zien, mij, een gemeenen ruitersjongen.

GOETZ. Verhaal alleen en laat de beoordeeling aan mij over!

GEORGE. Gij zijt Bambergsch? zei hij. Ik breng u een groet van Goetz, zei ik, en moet vragen — Kom aan mijn kamer, zei hij, wij zullen dan verder spreken.

GOETZ. Kwaamt gij?

GEORGE. Zeker kwam ik en moest in de voorzaal staan, lang, zeer lang. En de knechten, in zijde gekleed, bekeken mij van voren en van achter. Ik dacht: kijkt maar! — Eindelijk bragt men mij binnen. Toen bragt ik uw groet en verzoek over en merkte wel, dat ik niet welkom was. Toen wilde hij zich met nietsbeteekenende woorden van mij afmaken: omdat ik evenwel wist, waarop het aankwam en achterdocht had, zoo liet ik hem niet los. Toen werd hij kwaadaardig boos als iemand, die geen hart heeft en het niet wil laten blijken. Hij verwonderde zich, dat een ruitersjongen hem tot spreken wilde noodzaken. Dat verdroot mij. Toen voer ik uit en zei, dat er maar tweeërlei soort van menschen waren, braven en schurken, en dat ik in dienst was van Goetz van Berlichingen. Nu begon hij en babbelde allerlei dwaze dingen door elkander, dat hierop neêr kwam: gij hadt hem verrast; hij was u geen ridderpligt schuldig en wilde niets met u te doen hebben.

GOETZ. Hebt gij dat uit zijn eigen mond?

GEORGE. Dat, en nog meer. Hij dreigde mij —

GOETZ. Genoeg! — Dat moest mij dus overkomen!

GEORGE. Wees bedaard, goede heer! Wij zullen zonder hem ook wel klaar raken.

GOETZ. Hoe beschaamd staan wij te kijken, als iemand jegens ons zijn woord breekt! Dat wij vertrouwden op het heiligste schijnt nu dwaze lafheid: hij, die ons verried, heeft gelijk; hij is nu de verstandige, de slimme; hem prijst, hem eert de wereld; hij heeft zich uit den strik verlost en wij staan belagchelijk er bij en beschouwen den ledigen knoop.

GEORGE. Kom, heer, naar de wagens, opdat ik de gelukkige vangst zie.

GOETZ. Zij trekken rustig weg; deze vangst is gelukt; maar die buit, veel schooner, veel wenschelijker, is verloren, het hart van een ouden vriend. Ik was het slechts voor een oogenblik weêr meester.

GEORGE. Vergeet hem! Hij was vroeger en later uwer niet waardig.

GOETZ. Neen, vergeten wil ik hem niet, niet vergeten deze schandelijke woordbreuk. Met belofte en handslag, met eed en eerewoord zal niemand mij meer verlokken. Wie in mijn magt is, zal het gevoelen. Zoolang ik hem vast heb, zal hij lijden. Het zwaarste losgeld zal eerst laat hem bevrijden.

FAUD (*achter de schermen*). Houdt ze, houdt ze!

GOETZ. Wat is er?

FAUD (*te voorschijn tredend*). Vergeeft het ons, heer! Bestraft ons! een paar Neurenbergers zijn ontsnapt.

GOETZ. Hen na! Hen spoedig na! De verraders!

GEORGE. Met spoed! Zij dreigden den alarmklok te luiden!

GOETZ. Houdt de overigen vast! Terstond moeten zij gebonden worden, stijf gebonden. Laat ze nederknielen in een kring, als arme zondaars, wier hoofd door het zwaard moet vallen, en wacht op mijn order!

GEORGE. Bedenk, beste heer —

GOETZ. Voer mijn bevel uit! (*George af.*)

VEERTIENDE TOONEEL.

GOETZ. *Later* GEORGE.

GOETZ. In hun doodsangst wil ik mij verheugen, met hun angst wil ik spotten. O, dat ik aan hen geen bloedige wraak

nemen mag! — En hoe zijt gij, Goetz, op eens zoo veranderd? Hebben de gebreken, de ondeugden van anderen op u zulk een invloed, dat gij uw ridderlijke natuur verloochent en lage wreedheid pleegt? Verandert gij reeds uw wapenbroeders in beulen, die pijnlijk binden en den misdadiger, door hem te vernederen, den dood aanzeggen? Zal uw wakkere George in zulk een leerschool opgroeijen? — Laat hen heentrekken, die niet meer schaden kunnen, die reeds door het verlies hunner goederen voldoende gestraft zijn! (*Hij doet eenige schreden.*) Maar, Maria, waarom treedt gij zoo voor mij, waarom staart gij mij met uw vriendelijke oogen aan, en schijnt naar uw bruidegom te vragen? Voor u moet ik mijn oogen ter aarde slaan; u heeft mijn overijld vertrouwen ongelukkig gemaakt, ongelukkig voor zoo lang gij leeft. Ach, op dit oogenblik weet gij nog niet, wat u boven het hoofd hangt, nog niet wat reeds geschied is. Gij ziet van uw hoog uitstek uit naar den heirweg, verwacht uw broeder, en tuurt, of hij niet misschien den bruidegom met zich voert. Ik zal komen, maar hij zal wegblijven — zal wegblijven — totdat ik tegen zijn wil met hem kom aanslepen, en geboeid, als ik hem niet anders krijgen kan. En hiermeê afgedaan! Verman u, Goetz, en denk aan uw pligt!

GEORGE (*met een juweelkistje*). Laat nu de grap over zijn! Ze zijn genoeg verschrokken. Gij wilt toch niet verder gaan. Gij zeidet immers zoo dikwijls, dat men gevangenen nooit moest mishandelen.

GOETZ. Ja, goede jongen, zoo is het! Ga heen en bind ze los! Bewaak hen tot zonsondergang! Laat ze dan loopen en trek ons achterna.

GEORGE. Daar is er één onder, een flinke jonge man. Toen zij hem wilden binden, haalde hij dit kistje uit zijn borst en zei: „neem dit voor mijn losgeld! Het is een gouden sieraad, dat ik voor mijn bruid naar de mis breng."

GOETZ. Voor zijn bruid?

GEORGE. Aldus sprak de jonge man: „Reeds vijf missen duurt onze kennismaking; zij is de dochter van een rijk man; deze keer hoopte ik met haar te trouwen. Neem het sieraad! het is het schoonste wat de goudsmeden van Neurenberg kunnen maken; ook zijn de steenen van waarde. Neem het en laat mij ontvlugten!"

GOETZ. Hebt gij hem losgelaten?

GEORGE. Goede hemel, neen! Ik liet hem binden; gij hadt het bevolen. Maar u breng ik het sieraad: het mag wel tot den buit behooren. Maar voor den jongeling en de anderen bid ik om genade.

GOETZ. Laat zien!

GEORGE. Hier!

GOETZ (*het sieraad beschouwend*). Maria, dit maal kom ik niet in verzoeking, het mede te nemen voor uw feest. Maar gij, goede, edele ziel, zult u, in uw ongeluk, in het geluk van een vreemde hartelijk verblijden. In uw geest wil ik handelen! — Daar, George! Geef den man het kleinood weder! Hij brenge het aan zijn bruid, met een groet van Goetz er bij!

(*Terwijl George het kistje aanneemt, valt het gordijn.*)

DERDE BEDRIJF.

Publieke tuin te Augsburg.

EERSTE TOONEEL.

TWEE NEURENBERGSCHE KOOPLIEDEN.

EERSTE KOOPMAN. Zoo zien wij toch bij deze gelegenheid den rijksdag te Augsburg, zijn Keizerlijke Majesteit en de grootste vorsten van het Roomsche Rijk bij elkander.

TWEEDE KOOPMAN. Ik wenschte dat wij onze waren terug hadden en ik zou een gelofte doen, nooit naar een hooger hoofd te kijken dan van onzen burgemeester te Neurenberg.

EERSTE KOOPMAN. De zitting was heden spoedig geëindigd: de keizer is in den tuin gegaan. Hier willen wij gaan staan; want hij moet hier voorbij komen. Hij komt juist de lange laan op.

TWEEDE KOOPMAN. Wie is bij hem?

EERSTE KOOPMAN. De bisschop van Bamberg en Adelbert van Weislingen.

TWEEDE KOOPMAN. Goed zoo! dat zijn vrienden van orde en rust.

EERSTE KOOPMAN. Wij doen zamen een voetval en ik voer het woord.

TWEEDE KOOPMAN. Goed! Daar komen zij.

EERSTE KOOPMAN. Hij ziet er verdrietig uit; het is een slechte gelegenheid!

TWEEDE TOONEEL.

DE KEIZER. BISSCHOP VAN BAMBERG. WEISLINGEN. GEVOLG. DE VORIGEN *op zijde.*

WEISLINGEN. Uw Majesteit heeft de zitting mismoedig verlaten.

KEIZER. Ja, als ik zitten zal, dan moet er iets vast bepaald worden, zoodat men daarna weder vrij reizen en trekken kan. Ben ik herwaarts gekomen, om mij de hindernissen te laten vertellen, die ik ken? Ze uit den weg te ruimen, dat is de zaak.

KOOPLIEDEN (*treden vooruit en werpen zich aan de voeten des keizers*). Allerdoorluchtigste! Grootmagtigste! —

KEIZER. Wie zijt gij? Wat is er? Staat op!

EERSTE KOOPMAN. Arme kooplieden van Neurenberg, knechten uwer Majesteit en wij smeeken om hulp. Goetz van Berlichingen en Hans van Selbitz hebben dertig der onzen, die naar de Frankfortsche mis trokken, ter aarde geworpen, beroofd en op het ergst mishandeld. Wij smeeken uwe Keizerlijke Majesteit om hulp en bijstand; anders zijn wij allen verloren lieden, gedwongen om ons brood te bedelen.

KEIZER. Heilige God! Heilige God! Wat is dat? De een heeft één hand, de ander maar één been — wanneer zij nu eens twee handen hadden en twee beenen, wat zoudt gij dan doen?

EERSTE KOOPMAN. Wij bidden uw Majesteit onderdanigst, een medelijdend oog te slaan op onze bedrukte omstandigheden.

KEIZER. Hoe moet het nu? Als een koopman een zak met peper verliest, moet men het geheele Rijk oproepen en als er twisten zijn, waarbij de Keizerlijke Majesteit en het Rijk groot belang hebben, omdat het een Koningrijk, Vorstendom, Hertogdom of wat anders betreft, dan kan geen sterveling u bij elkander brengen!

WEISLINGEN (*tot de kooplieden, die bedroefd achteruitgaan en hem ter zijde komen*). Gij komt op een ongelegen tijd. Gaat heen, en vertoeft hier eenige dagen!

KOOPLIEDEN. Wij bevelen ons aan in uw gunst. (*Af.*)

KEIZER. Altijd kleine twisten, die elken dag en het gansche leven in beslag nemen, zonder dat eenig regt gedaan wordt. Ieder kramer wil geholpen worden, terwijl niemand zich wil opmaken tegen den verbitterden vijand van het Rijk en de Christenheid.

WEISLINGEN. Wie zoude gaarne naar buiten werkzaam zijn, zoolang hij van binnen in gevaar is? Lieten zich de ergernissen van het oogenblik verzachten, zoo zoude het spoedig duidelijk worden, dat alle harten eenstemmig zijn gezind en dat voldoende krachten voorhanden zijn.

KEIZER. Gelooft gij dat?

BISSCHOP. Het zou maar daarop aankomen, dat men elkander verstond. Het is geenszins geheel Duitschland, hetwelk klaagt dat het verontrust wordt: In Frankenland en Zwaben glimmen nog de laatste vonken van een binnenlandschen, verderfelijken burgeroorlog; en ook daar zijn velen onder de edelen en vrijen, die verlangend uitzien naar rust. Hadden wij maar eens dien eerzuchtigen Sickingen, dien woeligen Selbitz, dien Berlichingen op zijde geschoven, de overige bondgenooten zouden spoedig de zaak laten loopen: want die zijn het alleen, wier geest de oproerige menigte bezielt.

KEIZER. In den grond louter dappere, edele mannen, dikwijls alleen door verdrukkingen opgehitst. Men moet met verschooning jegens hen te werk gaan, zich van hen verzekeren en mogt het eindelijk tegen de Turken gaan, dan hun krachten ten nutte van het vaderland aanwenden.

BISSCHOP. Het ware te wenschen, dat zij van jongsaf geleerd hadden aan een hoogere pligt te gehoorzamen. Men zou dan den afvalligen oproermaker met het verleenen van vertrou-

wen en eereplaatsen beloonen? Juist deze keizerlijke zachtheid en goedheid misbruikten zij zoo vreesselijk tot nu toe: daarin vindt hun aanhang zijn veiligheid, daarmede voedt het zijn verwachtingen, en zal niet eer te bedwingen zijn, voor dat men hen voor het oog der wereld vernietigd, en hun elk uitzigt in de toekomst afgesneden heeft.

KEIZER. Zachtheid moet vooraf gaan, eer dat gestrengheid op waardige wijze zich vertoonen kan.

WEISLINGEN. Alleen door gestrengheid zal die geest van oproer, die geheele landschappen aangrijpt, te beteugelen zijn. Hooren wij niet reeds hier en daar de bitterste klagten der edelen, dat hun onderdanen, hun lijfeigenen zich tegen hen verzetten, het regt der van oudsheer gevoerde opperheerschappij betwisten en behoorlijk verkregen regten dreigen te verkleinen? Welke gevaarlijke gevolgen zijn niet te verwachten! Nu echter geven de klagten der Neurenbergsche kooplieden wel aanleiding, om tegen Berlichingen en Selbitz handelend op te treden.

KEIZER. Dat laat zich hooren. Toch wenschte ik, dat hun geen leed geschiedde.

WEISLINGEN. Men zou moeten trachten hen gevangen te nemen; zij moesten dan op hun ridderwoord zweeren, dat zij rustig zouden blijven op hun slot en niet uit hun ban gaan.

KEIZER. Gedroegen zij zich dan naar wet en pligt, dan kon men hen weder op eervolle wijze een gepasten werkkring aanwijzen.

BISSCHOP. Wij allen wenschen met het grootste verlangen, dat de tijd spoedig moge aanbreken, waarin de genade uwer Majesteit over allen lichten kan.

KEIZER. Met de ernstigste gezindheid om de inwendige rust van Duitschland, het koste wat het wil, ten spoedigste te herstellen, wil ik de zitting van morgen openen.

WEISLINGEN. Blijde bijvalsbetuigingen zullen Uw Majesteit

het eind der rede besparen, en hulp tegen de Turken zal het onmiddelijk gevolg zijn van zulke wijze, vaderlijke bemoeijingen.

(*De keizer*, *bisschop en gevolg af.*)

DERDE TOONEEL.

WEISLINGEN. FRANS.

FRANS (*die tegen het eind van het voorgaande tooneel zich heeft laten zien en Weislingen terughoudt*). Genadige heer!

WEISLINGEN (*zich omkeerend*). Welk nieuws brengt gij?

FRANS. Adelheid verlangt u te spreken.

WEISLINGEN. Nu terstond?

FRANS. Zij vertrekt nog dezen avond.

WEISLINGEN. Waarheen?

FRANS. Ik weet het niet. — Hier is zij reeds. (*Bij zich zelven.*) O wee, mogt ik haar begeleiden! Ik ging met haar door water en vuur en tot aan het eind der wereld. (*Af.*)

VIERDE TOONEEL.

WEISLINGEN. ADELHEID.

WEISLINGEN. Zoo haastig, schoone dame? Wat drijft u zoo snel de stad uit? uit het gewoel, waarnaar gij zoo levendig verlangdet? van den vriend weg, voor wien gij onontbeerlijk zijt?

ADELHEID. In groote familiën is er altijd wat te beslechten. Een huwelijk, waaraan mij veel gelegen is, is op het punt van af te springen. Een jong, arm meisje verzet zich om een ouden, rijken man te nemen. Ik moet haar aan het verstand brengen, welk een geluk haar wacht.

WEISLINGEN. Ter wille van vreemde verbindtenissen, stelt gij de onze uit.

ADELHEID. Des te vrolijker, vrijer zal ik tot u terug keeren.

WEISLINGEN. Zult gij dan ook tevreden zijn, als wij op Berlichingen en Selbitz los gaan?

ADELHEID. Gij zijt om gekust te worden!

WEISLINGEN. Alles wil ik in het werk stellen. opdat er tot executie tegen hen besloten worde. Die namen strekken ons tot verwijt! Geheel Duitschland gewaagt van Goetz, en zijn verminking maakt hem des te merkwaardiger. De ijzeren hand geeft hem een hoogere wijding, is een wonderteeken. Vertellingen van vermetelheid, geweld, geluk worden met een zeker genot verhaald en aan hem alleen wordt toegeschreven, wat honderd anderen gedaan hebben. Zelfs misdaden, met koenheid volbragt, komen aan het volk als lofwaardig voor. Ja, er scheelt niet veel aan, of hij gaat door voor een toovenaar, die op verschillende plaatsen te gelijk werkt en treft. Waar men ook luistert hoort men zijn naam.

ADELHEID. En dat is lastig! Een naam, dien men dikwijls moet hooren, moet men liefhebben of haten, onverschillig kan men niet blijven.

WEISLINGEN. Spoedig zal de banier van het rijk tegen hem waaijen. Daarbij ben ik alleen maar verlegen, een flinken ridder te vinden, om dien aan het hoofd te stellen.

ADELHEID. O, zeker mijn oom, den edele van Wanzenau.

WEISLINGEN. Och, waarom niet? den ouden droomer, den onbekwamen dikzak.

ADELHEID. Men moet een jongen, vluggen ridder hem ter zijde geven! Bijvoorbeeld den stiefzoon zijner zuster, den vurigen Werdenhagen.

WEISLINGEN. Dien onbezonnen dollen kerel! Daardoor wordt de zaak niets beter.

ADELHEID. Ziet gijlieden maar naar regt wakker krijgsvolk om, dat ter deeg er op los slaat.

WEISLINGEN. En onder zulke aanvoerders spoedig te veel, spoedig te weinig doet.

ADELHEID. Geef dan nog een verstandigen man op de koop toe mede.

WEISLINGEN. Dat zoude drie aanvoerders in plaats van één zijn. Hebt gij den verstandigen ook niet reeds gevonden.

ADELHEID. Waarom niet? Van Blinzkopf.

WEISLINGEN. Dien vleijenden schelm? Slim is hij, verstandig niet; laf, niet voorzigtig.

ADELHEID. In het leven moet men het zoo naauw niet nemen; het een is toch zoo goed als het andere.

WEISLINGEN. In schijn, niet in der daad. De plaatsen zouden slecht bezet zijn.

ADELHEID. De plaatsen zijn maar om der menschen wil. Wat zou men van plaatsen weten, als er geen menschen waren?

WEISLINGEN. En onze verwanten zijn de echte menschen?

ADELHEID. Een ieder denkt aan de zijnen.

WEISLINGEN. Heet het ook niet voor de zijnen zorgen, als men voor het vaderland bezorgd is?

ADELHEID. Ik vereer uw verheven wijze van zien, maar moet om verschooning vragen wanneer ik u, gedurende den tijd dat ik afwezig ben, nog met kleine commissies belast.

WEISLINGEN. Spreek slechts! ik zal er aan denken.

ADELHEID. Gij denkt aan de genoemde drie ridders voor de expeditie tegen Berlichingen.

WEISLINGEN. Ik denk er aan schoon tegen mijn zin. Het zal moeten overlegd worden.

ADELHEID. Ge moet het doen uit liefde voor mij; dan is het spoedig overlegd. Pas op dat men niet met mij spot! Mijn oom zou het mij nooit vergeven.

WEISLINGEN. Gij zult later daarvan hooren.

ADELHEID. Ik zou, voor de Rijksdag uit elkander gaat, nog willen weten dat Karel van Altenstein, de knaap van graaf van Schwarzburg, tot ridder geslagen is.

WEISLINGEN. Goed!

ADELHEID. Het klooster Sint Emmeranus wenscht eenige vrijstellingen. Dat is bij den Kanselier wel te vinden.

WEISLINGEN. 't Zal zich wel schikken.

ADELHEID. Aan het hof van Hessen is het schenkersambt vacant, aan dat van den Palts de hoffoeriersplaats. Gene is voor onzen vriend Braunau, niet waar? deze voor den goeden Mirsing.

WEISLINGEN. Den laatsten ken ik naauwelijks.

ADELHEID. Des te beter kunt gij hem aanbevelen. Ja, dit genoegen zult gij mij zeker verschaffen, te meer omdat zijn mededingers, Rothenhagen en Altwijl, mijn vijanden zijn, zoo niet opentlijk dan toch in 't geheim. Het genot van de tegenpartij te benadeelen is zoo groot, ja nog grooter dan de vreugde van vrienden tot nut te zijn. Vergeet maar niets!

WEISLINGEN. Hoe zal ik dit alles in gedachten houden!

ADELHEID. Ik wil een spreeuw afrigten, die u de namen altijd herhalen en er bijvoegen moet, „doe het toch!"

WEISLINGEN. Kan het dier uw toon meester worden, dan is waarlijk alles in orde en zeker. (*Af.*)

VIJFDE TOONEEL.

ADELHEID. FRANS, *die om zijn heer te volgen over het tooneel gaat.*

ADELHEID. Hoor eens, Frans!

FRANS. Genadige vrouw!

ADELHEID. Kunt gij mij niet een spreeuw bezorgen?

FRANS. Hoe meent gij dat?

ADELHEID. Een gewone leerzame spreeuw.

FRANS. Welk een verzoek! Gij denkt iets anders daarbij.

ADELHEID. Of wilt gij zelf mijn spreeuw worden? Gij leert toch wel sneller iets aan dan een vogel?

FRANS. Wilt gij zelf mij leeren?

ADELHEID. Ik had wel lust u af te rigten.

FRANS. Zet mij naar uw hand! Beveel over mij!

ADELHEID. Wij zullen een proef nemen.

FRANS. Nu terstond?

ADELHEID. Op het oogenblik.

FRANS. Neem mij mede.

ADELHEID. Dat zou nu niet gaan.

FRANS. Wat gij wilt, gaat ook. Laat mij niet hier!

ADELHEID. Juist hier moet gij mij dienen.

FRANS. In uw afwezigheid?

ADELHEID. Hebt gij een goed geheugen?

FRANS. Voor uw woorden. Ik weet nog elke lettergreep, die gij voor 't eerst te Bamberg tot mij spraakt; ik hoor nog den toon, ik zie nog den blik. Hij was zachter dan die, waarmede gij mij nu aanziet.

ADELHEID. Hoor nu, Frans!

FRANS. Nu ziet gij er weêr zachter uit.

ADELHEID. Onthoud eenige namen!

FRANS. Welke?

ADELHEID. Den ridder Wanzenau.

FRANS. Goed.

ADELHEID. Den jongen Werdenhagen.

FRANS. Hij zal niet worden vergeten.

ADELHEID. Den Hessischen schenker.

FRANS. Hij zal mij altijd voor den geest staan met beker en schenkblad.

ADELHEID. Den hoffoerier van den Palts.

FRANS. Ik zie hem altijd voorsnijden.

ADELHEID. Het klooster Sint Emmeranus.

FRANS. Met den abt en alle monniken.

ADELHEID. Den schoonen van Altenstein.

FRANS. Die staat mij bovendien altijd in den weg.

ADELHEID. Hebt gij allen onthouden?

FRANS. Allen.

ADELHEID. Gij moet ze herhalen aan mijn gemaal.

FRANS. Zeer gaarne! Hij zal er aan denken!

ADELHEID. Doe het op een aardige wijs.

FRANS. Dat wil ik beproeven.

ADELHEID. Op een vrolijke wijs, dat hij gaarne er aan denkt.

FRANS. Zooveel ik kan.

ADELHEID. Frans!

FRANS. Genadige vrouw!

ADELHEID. Daar valt mij wat in.

FRANS. Beveel.

ADELHEID. Dikwijls staat gij zoo in nadenken verzonken.

FRANS. Vraag er niet naar, genadige vrouw!

ADELHEID. Ik vraag niet, ik zeg het maar. Onder de menigte in u zelven gekeerd, in de naaste omgeving verstrooid —

FRANS. Vergeving!

ADELHEID. Ik berisp niet; want zie —

FRANS. O God!

ADELHEID. Ik houd u voor een dichter.

FRANS. Spot gij even als anderen met mij?

ADELHEID. Gij maakt toch verzen?

FRANS. Menigmaal.

ADELHEID. Welnu, dan kunt gij de namen in rijm brengen en ze uw heer voorzeggen.

FRANS. Ik zal het beproeven.

ADELHEID. En altijd moet gij aan het slot er bijvoegen: „doe het toch!"

FRANS. Doe het toch!

ADELHEID. Ja, maar meer dringend, regt uit het hart.

FRANS (*met nadruk*). Doe het toch!

ADELHEID. Dat is al beter.

FRANS (*haar hand vattend, met hartstogt*). Doe het toch!

ADELHEID (*achteruit tredend*). Zeer goed! Maar de handen hebben daarbij niets te doen. Dat zijn slechte manieren, die gij u moet afwennen.

FRANS. Ik ongelukkige!

ADELHEID (*hem naderend*). Een kleine teregtwijzing moet gij zoo hoog niet opnemen. Men straft de kinderen, die men lief heeft.

FRANS. Gij hebt mij dus lief?

ADELHEID. Ik zou u als kind kunnen liefhebben; nu echter wordt gij mij zoo groot en onstuimig. — Dat zij zoo! Vaarwel, denk aan de rijmen en vooral moet gij u oefenen, ze zeer schoon voor te dragen.

ZESDE TOONEEL.

FRANS *alleen*.

De namen op rijm te brengen, ze mijn heer voorzeggen! O ik ongelukkige, ongeschikte knaap! Voor de vuist de rijmen te maken, hoe gemakkelijk was dat geweest — en welk een gepaste gelegenheid haar zelfs dingen te zeggen, die ik anders niet zou wagen te stamelen. O gelegenheid, schoone gelegenheid, wanneer komt gij voor mij terug! Bij voorbeeld, ik had maar moeten beginnen:

De oude heer van Wanzenau
Herinnert mij mijn genadige vrouw;
Bij maarschalk, schenker, hoffoerier
En kamerheer, bij alle vier
Is 't weêr der lieve vrouwe beeld
Dat mij door de gedachten speelt.
Zie ik den schoonen Altenstein,
Ook dan zie 'k haar zoo schoon en rein.
Prijst zij den dapp'ren Werdenhagen,
Fluks zou 'k met hem een tweestrijd wagen.
De gansche wereld, 'k weet niet hoe,
Drijft altijd naar die vrouw mij toe.
O, overzalig ware ik gansch,
Zoo ge eens mij noemdet uwen Frans;
En mogt 'k u lang, lang dienen nog;
O, allerschoonste, doe het toch! *(Af.)*

ZEVENDE TOONEEL.

Jaxthausen. Zaal.

SICKINGEN *en* GOETZ.

GOETZ. Uw voorstel verrast mij, waardste Sickingen. Laat mij maar eerst weder tot bezinning komen.

SICKINGEN. Ja, Goetz! ik ben hier om van uw edele zuster hart en hand te vragen.

GOETZ. Zoo wenschte ik, dat gij eerder gekomen waart. Waarom zou ik het verbergen? Weislingen heeft gedurende zijn gevangenschap haar liefde verworven, om haar aangehouden en ik zeide haar aan hem toe. Ik heb hem losgelaten, den vogel, en hij veracht de goedaardige hand, die hem in den nood het voeder reikte. Hij fladdert rond om, God weet op welken haag, zijn voedsel te zoeken.

SICKINGEN. Is dat zoo?

GOETZ. Gelijk ik zeg.

SICKINGEN. Hij heeft een dubbelen band verscheurd. Wel u dat gij met den verrader niet nader verwant geworden zijt!

GOETZ. Zij zit er meê, het arme meisje, zij slijt haar leven met bidden.

SICKINGEN. Wij willen haar aan 't zingen brengen.

GOETZ. Wat? Kunt gij besluiten een verlatene te huwen?

SICKINGEN. Het strekt u beiden tot eer door hem bedrogen te zijn. Moet daarom het arme meisje in een klooster gaan, omdat de eerste man, dien zij kende, een nietswaardige was? Neen, zeker niet! Ik blijf er bij, zij zal koningin van mijn kasteelen worden.

GOETZ. Ik zeg het u, zij was niet onverschillig jegens hem.

SICKINGEN. Vertrouwt gij het mij niet toe, dat ik de schaduw van een ellendeling zou kunnen verjagen? Laat ons tot haar gaan!

GOETZ. En moet ik mij niet verwonderen, dat gij, die zoo ver om u heen ziet, uw oogen niet naar een rijke erfdochter wendt, die u land en volk zou aanbrengen, in plaats dat ik u met Maria niet veel meer dan haar zelve geven kan.

SICKINGEN. Een vrouw zoek ik voor mijne burgten en tuinen. In mijn buurtschappen, aan mijn vijvers hoop ik haar te vinden. Daar zal zij zich een eigen rijk maken. In het oorlogsveld, aan het hof wil ik alleen staan; daar wil ik er niet van weten, dat een vrouw, die mij toebehoort, naast mij staat.

GOETZ. De oude ridderlijke gezindheid! (*Naar de deur ziende.*) Wat is er? Daar komt ja Selbitz.

ACHTSTE TOONEEL.

SELBITZ. DE VORIGEN.

GOETZ. Van waar met zooveel spoed, oude vriend?

SELBITZ. Laat mij tot mijn adem komen!

GOETZ. Wat brengt gij voor nieuws?

SELBITZ. Slechte tijdingen. Daar verlieten wij ons op de geheime gunst des keizers, waarvan men ons zoo veel voorbabbelde! Nu hebben wij het gunstbewijs!

GOETZ. Spreek op!

SELBITZ. De keizer heeft executie tegen ons uitgevaardigd, om uw vleesch voor te snijden voor de vogels onder den hemel en de dieren op het veld.

SICKINGEN. Eerst willen wij van hun ledematen wat opdisschen.

GOETZ. Executie? In den ban verklaard?

SELBITZ. Anders niet.

GOETZ. Zoo zou ik dan uitgestooten zijn gelijk ketters, moordenaars en verraders!

SICKINGEN. Gij weet, Goetz, dat zijn regtsvormen, die niet veel te beduiden hebben, wanneer men zich dapper verdedigt.

SELBITZ. Leugenachtige menschen steken daar achter, afgunstigen met smeerlapperij, nijd en knoeijerijen.

GOETZ. Het was te wachten, ik heb het verwacht, en toch verrast het mij.

SICKINGEN. Houd u bedaard!

GOETZ. Ik ben reeds bedaard, terwijl ik nadenk over de middelen, om hun plan te verijdelen.

SICKINGEN. Juist op een gelegen tijdstip ben ik hier, om u met raad en daad bij te staan.

GOETZ. Neen, Sickingen! Verwijder u liever! Neem zelfs uw aanzoek terug! Verbind u niet met een man, die in den ban is!

SICKINGEN. Ik zal mij van den bedrukte niet afwenden. Kom, naar de vrouwen! Men vrijt niet beter en sneller dan in tijden van oorlog en gevaar.

SELBITZ. Is er zoo iets op touw? Geluk er meê!

GOETZ. Slechts onder één voorwaarde kan ik de toestemming geven. Gij moet u openlijk van mij afzonderen. Wilt gij u verklaren ten mijnen gunste, dan zult gij zeer ontijdig een vijand des rijks worden.

SICKINGEN. Dat kunnen wij bespreken.

GOETZ. Neen, het moet vooruit beslist zijn. Ook zult gij mij oneindig meer van nut zijn, als gij u niet met mij inlaat. De keizer bemint en acht u. Het ergste, wat mij overkomen kan, is gevangen genomen te worden. Dan is uw voorspraak noodig en verlost mij uit een ellendigen toestand, waarin ontijdige hulp ons beiden zou kunnen storten!

SICKINGEN. Evenwel kan ik een twintigtal ruiters heimelijk tot u laten overkomen.

GOETZ. Dat neem ik aan. George moet terstond naar de naaste dorpen, waar mijne soldeniers liggen, stevige, wakkere, flinke kerels. De uwen zullen zich niet schamen aan hun zijde te staan.

SICKINGEN. Gij zult tegen de overmagt weinig beteekenen.

GOETZ. Één wolf is te veel voor een geheele kudde schapen.

SICKINGEN. Doch als zij een goeden herder hebben?

GOETZ. Wees maar bekommerd! Dat zijn alleen huurlingen. En voorts kan de beste ridder niets uitvoeren, wanneer hij niet meester van zijn handelingen is. Men schrijft hem dit en dat voor; ik weet al hoe dat gaat. Zij moeten rijden naar hun voorschrift, terwijl wij de oogen opendoen en zelf zien wat er te verrigten is.

SICKINGEN. Nu weg, om zonder talmen ons woord te doen bij de vrouwen!

GOETZ. Zeer gaarne.

SELBITZ. Laat mij thans den pels verdienen, die het loon van den koppelaar is.

GOETZ. Wie is de man, die met u in de voorzaal kwam?

SELBITZ. Ik ken hem niet. Een rijzig man, met een levendig oog: hij sloot zich bij ons aan, toen hij hoorde, dat wij naar u toe reden.

GOETZ. Gaat mij voor naar de vrouwen! Ik volg.

NEGENDE TOONEEL.

GOETZ. LERSE.

GOETZ. Wees gegroet! Wat nieuws brengt gij mij?

LERSE. Mij zelven. Dat is niet veel; doch alles wat het is, bied ik u aan.

GOETZ. Gij zijt mij welkom; dubbel welkom is een braaf man, vooral in dezen tijd, waarin ik niet hoopte nieuwe vrienden te winnen, integendeel ieder uur vreesde de ouden te verliezen. Geef mij uw naam op.

LERSE. Frans Lerse.

GOETZ. Ik dank u, Frans, dat gij mij met een flinken man bekend maakt.

LERSE. Ik bragt u reeds eenmaal met mij in kennis; maar toen hebt gij mij daarvoor geen dank gezegd.

GOETZ. Ik kan mij u niet herinneren.

LERSE. Het zou mij spijten. Weet gij nog hoe gij, ter wille van den paltsgraaf, in vijandschap waart met Koenraad Schotten, en op vastenavond naar Hassfurt wildet rijden?

GOETZ. Zeker weet ik dat.

LERSE. En hoe gij onderweg bij een dorp vijf-en-twintig ruiters tegenkwaamt?

GOETZ. Juist. Ik dacht in het begin dat het er maar twaalf waren en deelde mijn troep, wij waren zestien, en ik hield stil bij het dorp achter de schuur, in afwachting dat zij voorbij zouden trekken. Dan zou ik hen achterna rukken, zooals ik met den anderen hoop afgesproken had.

LERSE. Maar wij zagen u en trokken op een hoogte bij het dorp. Gij kwaamt nader en hieldt beneden stand. Toen wij zagen, dat gij niet naar boven wildet, reden wij naar beneden.

GOETZ. Toen zag ik eerst dat ik de hand in gloeijende kolen geslagen had. Vijf-en-twintig tegen acht! Toen was het wat anders als pret. Eerhard Truchsess doorstak mij een knecht, daarvoor rende ik hem van het paard. Hadden zij zich allen gehouden als hij en een der knechten, het zou met mij en mijn hoopje leelijk zijn afgeloopen.

LERSE. De knecht, waarvan gij spraakt —

GOETZ. Het was de braafste, dien ik ooit gezien heb: hij maakte het mij warm. Als ik dacht, dat ik hem van den hals geschoven had en mij met anderen wilde bezig houden, was hij weêr bij mij terug en sloeg er onvriendelijk op los: hij hieuw mij ook door de mouw van mijn maliënkolder, door en door, zoo dat het vleesch een weinig beschadigd was.

LERSE. Hebt gij 't hem vergeven?

GOETZ. Ik had meer schik in hem dan mij lief was.

LERSE. Nu, dan hoop ik, dat gij met mij tevreden zult zijn: ik heb mijn proefstuk aan u zelven afgelegd.

GOETZ. Zijt gij het? O wees welkom, welkom! Kunt gij zeggen, Maximiliaan: dat gij onder uw dienaren zulk een man hebt aangeworven?

LERSE. Het verwondert mij, dat gij niet eer op de gedachte van mij gekomen zijt.

GOETZ. Hoe zou het mij invallen, dat hij mij zijn diensten zou aanbieden, die het vijandigst getracht heeft mij te overweldigen.

LERSE. Juist daarom, heer! Van mijn jeugd af dien ik als ruitersknecht, en ik heb het tegen menigen ridder opgenomen. Toen wij op u stieten, verheugde ik mij. Ik kende uw naam en toen leerde ik uw persoon kennen. Gij weet, ik hield geen stand; gij zaagt, het was geen vrees; want ik kwam terug. Kortom, ik leerde u kennen en van dat oogenblik af besloot ik u eenmaal te dienen.

GOETZ. Voor hoelang neemt gij dienst?

LERSE. Voor één jaar zonder loon.

GOETZ. Neen, gij zult behandeld worden als ieder ander en bovendien als de man, die mij bij Remlin wat te doen heeft gegeven. *(Beiden af.)*

TIENDE TOONEEL.

Van een hoogte uitzigt op een uitgestrekte vruchtbare landstreek, van achteren op zijde een vervallen wachttoren, overigens woud, bosch en rotsen.

ZIGEUNERMOEDER *en* KNAAP. *Later een* DOCHTER.

KNAAP. Moeder! Moeder! Waarom zoo haastig door de dorpen heen? langs de tuinen voorbij? Ik heb honger, 'k heb niets geschoten.

MOEDER. Zie eens om, of uw zuster niet komt. Leer honger en dorst lijden! Wees dag en nacht, bij regen, sneeuw en zonneschijn vlug en monter!

KNAAP. Zuster is ginds!

MOEDER. Het goede kind, het moedige meisje! Daar stijgt zij reeds met kloeken tred en vonkelend oog den heuvel op.

DOCHTER. Geen vrees, moeder! De vendels, die in het veld trekken, zijn niet tegen ons, niet tegen vader, den bruinen vader.

MOEDER. Tegen wien dan?

DOCHTER. Tegen den ridder, tegen Goetz, den wakkeren Goetz. De keizer verklaart zulk een edel hoofd in den ban. Dat heb ik uitgevorscht: voorspel het nu aan hen, die ons tegenkomen!

MOEDER. Zijn zij veel in aantal?

DOCHTER. Ze verdeelden zich. Ik heb ze niet bij elkander gezien.

MOEDER. Gij naar de streek waar vader is, opdat hij alles wete, de man is het hart, de man is de vuist. Spoedig weg en talm niet! (*Dochter af.*)

KNAAP. Ze komen reeds.

MOEDER. Druk u hier stijf tegen den muur, die, gewenscht voor ons, het oude gewelf beschut. (*Af.*)

ELFDE TOONEEL.

VOORHOEDE. *Daarna* HOOFDMAN. WERDENHAGEN. BLINZKOPF. VENDELS. *Vervolgens* ZIGEUNERVROUW *en* KNAAP.

HOOFDMAN. Nu, deze hoogte zal eindelijk bestegen zijn: maar het is ons ook wat zuur gevallen.

BLINZKOPF. Hebt daarom de goedheid en rust hier een weinig. Werdenhagen vertoont zich straks aan den vijand en zoekt hem uit den burgt te lokken. (*Werdenhagen af met een troep.*) Ik wil nu ook op mijn post naar de hinderlaag.

HOOFDMAN. Wacht nog even, tot dat ik alles in orde heb! Mij kan het niemand zoo na den zin maken als gij, mijn waardste!

BLINZKOPF. Wij kennen onzen pligt, eerst uw dienaren, dan uw soldaten.

HOOFDMAN. Waar hebt gij mijn tent opgeslagen?

BLINZKOPF. Digt hierbij aan den rand van het woud, achter een rots, juist in de luwte.

HOOFDMAN. Is mijn bedzak afgepakt?

BLINZKOPF. Zeker, heer hoofdman!

HOOFDMAN. Ook mijn veldstoel?

BLINZKOPF. Evenzeer.

HOOFDMAN. Het tapijt?

BLINZKOPF. Het wordt daar juist afgeladen.

HOOFDMAN. Laat het terstond hier uitspreiden! (*Het geschiedt.*) Geeft een stoel! (*Hij gaat zitten.*) Nog wat stoelen! (*Ze worden gebragt.*) Nu wenschte ik nog mijn zonnetent.

BLINZKOPF. Dadelijk. Daarvoor hebben wij reeds onze maatregelen genomen.

HOOFDMAN (*terwijl een soort van verhemelte over hem wordt uitgespannen*). Zoo is het goed! Het is al te gemeen en onaangenaam, op den ruwen grond en in de open lucht te zitten. Hoe staat het met mijn flesschenkelder?

BLINZKOPF. Hij is geheel vol en staat hier.

HOOFDMAN. Een tafel! Nu is het spoedig in orde. Ik maak mij gaarne terstond gewend, als ik zoo ergens aankom.

BLINZKOPF. Mag ik nu mijn afscheid nemen?

HOOFDMAN. Ik laat u niet gaarne gaan.

BLINZKOPF. Ik moet weg. Voor een hinderlaag is verstand en geduld noodig. Dat heeft niet iedereen. (*Af.*)

HOOFDMAN. Nu de dobbelsteenen hier! En zegt aan de jonkers, dat zij, zoodra de legerplaats in orde is, hier moeten komen.

ZIGEUNERKNAAP (*die intusschen met vreemde gebaren genaderd is, valt voor den hoofdman op de knieën*). Allerdoorluchtigste! Grootmagtigste! —

HOOFDMAN. Sapperloot! Het kind houdt mij voor den keizer! Ik moet er toch regt majestueus uitzien. — Sta op, kind!

Moeder, beduid het dat ik de keizer niet ben. Het zou mij in ongenade kunnen brengen, als men vernam, dat ik zulke eerbewijzen had aangenomen.

MOEDER. Hebt gij niet den keizersbrief bij u? Hebt gij niet een opdragt van den keizer?

HOOFDMAN. Hoe weet dat uw kind?

MOEDER. Het is een zondagskind; het kan 't u aanzien.

HOOFDMAN. En hoe?

MOEDER. Wie van den keizer een opdragt heeft, dien ziet het met een stralenkrans om het hoofd.

HOOFDMAN. Is dat waar, mijn kind? Ziet gij een stralenkrans om mijn grijs hoofd?

KNAAP (*zich in een soort van dans draaijende*). Een lichte stralenkrans, een zachte stralenkrans; hij schittert helder, de gouden stralenkrans, hij wordt rood gekleurd, de wilde stralenkrans. (*Schreeuwt en loopt heen.*)

HOOFDMAN. Wat scheelt u, goed kind? Blijf! Ik wil u immers niets geen kwaad doen.

KNAAP (*uit de verte*). Gij ziet er zoo vreesselijk uit, zoo oorlogzuchtig, zoo zegevierend. Men moet vlugten, beven en vlugten! (*Schreeuwt en verwijdert zich.*)

HOOFDMAN. Nu, dan wenschte ik, dat al mijn vijanden zondagskinderen waren! Niet slechts groote daden — wonderdaden zoude ik doen.

RUITER. Ginds beneden begint de ruzie al! Ze zitten elkander in de haren.

HOOFDMAN. O, mogt een zeker iemand nu daar ginder zijn! Ik voel mij een geheel ander mensch, sedert ik weet, dat ik een stralenkrans om het hoofd heb.

RUITER. Het gevecht wordt steeds heviger; men ziet het aan het stof.

HOOFDMAN. De hinderlaag is zeker te regter tijd losgebroken.

Ik moet toch met eigen oogen zien, hoe het toegaat. (*Hij zet zich langzaam in beweging.*)

RUITER. Wapen u! Stel u te weer! De vijand is op de hoogte.

HOOFDMAN. De vijand? Gij schertst. Waar zou die dan van daan komen?

RUITER. In allen ernst!

HOOFDMAN. Heeft dan niemand hem opgemerkt?

RUITER. Uit de rotskloven stijgen ze met geweld omhoog; ze roepen: „Sint George en zijn zegen! Sint George en zijn degen!" Een jongeling trekt aan hun hoofd, uitgerust en opgetooid als Sint George zelf. Uw manschappen vlugten reeds den heuvel om. Zie dáár maar!

HOOFDMAN. Stelt u te weer! Komt! Stelt u te weer! Spoedig! Houdt stand, tot wij in orde zijn! O, als het toch maar niets als zondagskinders waren! (*Af.*)

TWAALFDE TOONEEL.

GEORGE. *Eenige* KNECHTEN. FAUD. RIJKSTROEPEN.
(*De rijkstroepen vlugten.*)

GEORGE (*met een vaandel*). Zij vlugten, zonder om te zien. Welk een schrik overviel hen! Dat kwam van God! (*Knechten komen en pakken op wat ze vinden.*)

FAUD. Geluk met uw proefstuk! Dat is goed afgeloopen! Terstond een vaandel! Gelukkige vent! Drijf maar het volk bijeen! Het laadt zich reeds vol! — Maak u op, gij oude beenen! Ik ben toch eerder bij mijn heer als die gezadelde paarden ginds. (*Af.*)

GEORGE. Belaadt u niet met buit! Dat blijft bij slot van rekening toch het onze, wanneer wij ons goed houden. Kunt gij 't niet laten? Welnu, zoo verstopt het maar gezwind in de

rotskloven, en dan terstond weêr den heuvel af naar Goetz in het gevecht! (*De knechten ruimen meest alles weg.*)

ZIGEUNERKNAAP. Schoone knaap! Vrome knaap! wilt gij toekomstige dingen vernemen? vernemen wat den schoonen, vromen knaap te wachten staat?

GEORGE. Vroom ben ik. Daarom mag ik uit uw mond van de toekomst niets hooren. — Naar beneden in het gevecht met het eereteeken van ons afgedaan werk!

ZIGEUNERKNAAP. Schoone knaap! Vrome knaap! uw hand! Ik zeg u de waarheid, de goede waarheid!

GEORGE. Weg, duivelskind! Ellendig leugenbroed! Ik vertrouw op God; wat die over mij beschikt heeft, zal mijn lot worden. Ik bid tot mijn Heilige; die zal mij sterken en beschermen. Sint George en zijn zegen! Sint George en zijn degen! (*Af.*)

KNECHTEN (*buit wegslepend*). Sint George en zijn zegen!

ZIGEUNERKNAAP. Daar ligt nog veel; en menig stuk ligt verstrooid beneden aan den heuvel.

MOEDER. Pak bij elkander, wat gij grijpen kunt en steeds maar in het gewelf! (*Knaap verzamelt en verbergt het.*) Het gevecht komt nader bij den heuvel. Ze brengen een gewonde naar boven. (*Verbergen zich.*)

DERTIENDE TOONEEL.

SELBITZ *gewond*, *gedragen door* KNECHTEN, *begeleid door* FAUD.

SELBITZ. Leg mij hier neêr! Gij hebt mij ver gesleept, Faud, ik dank u voor uw geleide. Nu terug naar uw heer, terug naar Goetz.

FAUD. Laat mij hier! Ginder ben ik zonder nut; zij hebben mijn oude botten zoodanig gebeukt, dat ik als vermorseld ben, naauwelijks bruikbaar voor ziekenoppasser.

SELBITZ. Nu maakt dan, gij gezonden, dat ge wegkomt! In 't gevecht met u! (*Knechten af.*) O kon ik eens weten, hoe het daar beneden toegaat!

FAUD. Geduld! Op den muur daar ziet men ver om zich heen. (*Hij klimt er op.*)

SELBITZ. Hier zitten wij nu, misschien om niet weêr op te staan. Dat moet een oorlogsman elken dag verwachten, en als het komt, wil het iemand toch niet bevallen.

FAUD (*boven*). Ach, heer!

SELBITZ. Wat ziet gij?

FAUD. Uw ruiters vlugten in 't wijde veld.

SELBITZ. Duivelsche schurken! Ik wou dat ze bleven staan en dat ik een kogel voor den kop had gekregen. Ziet gij Goetz?

FAUD. De drie zwarte pluimen zie ik midden in 't gedrang.

SELBITZ. Zwem, brave zwemmer! Ik ben, helaas! op het strand geworpen.

FAUD. Een witte vederbos. Wie is dat?

SELBITZ. Joost van Werdenhagen.

FAUD. Goetz dringt op hem aan. — Bof! Hij stort van zijn paard!

SELBITZ. Joost?

FAUD. Ja, heer!

SELBITZ. Goed, goed! de dapperste en stoutste van hen allen.

FAUD. Ach, ach! Ik zie Goetz niet meer.

SELBITZ. Zoo sterf, Selbitz!

FAUD. Een vreesselijk gedrang, waar hij stond. George's blaauwe pluim verdwijnt ook.

SELBITZ. Kom naar beneden! Ziet gij Lerse niet?

FAUD. Neen. Alles gaat hals over kop door elkander.

SELBITZ. Niets meer! kom! Hoe houden zich Sickingen's ruiters?

FAUD. Goed. — Daar vlugt er één naar het woud. — Nog één! Een geheele troep! Goetz is weg!

SELBITZ. Kom af!

FAUD. Geluk, geluk! Ik zie Goetz! Ik zie George!

SELBITZ. Te paard?

FAUD. Hoog te paard! Victorie! Victorie! Zij vlugten.

SELBITZ. De rijkstroepen?

FAUD. Het vaandel in het midden, Goetz hen achterna. Zij verstrooijen zich. Goetz bereikt den vaandrig. — Hij heeft het vaandel. — Hij houdt halt. Een handvol menschen om hem heen. George met het vaandel van den hoofdman zie ik ook.

SELBITZ. En de vlugtenden?

FAUD. Verstrooijen zich overal. Hier loopt een troep langs den heuvel, een andere trekt naar boven, juist hier naar toe. O wee! beste heer, hoe zal het met u afloopen?

SELBITZ. Kom naar beneden en trek! Mijn zwaard is er al uit. Zelfs zittend en liggend wil ik hun wat te doen geven.

VEERTIENDE TOONEEL.

BLINZKOPF. EEN TROEP RIJKSKNECHTEN. DE VORIGEN.

BLINZKOPF (*vlugtend*). Snel! Snel! Redt uw lijf! Alles is uit elkander gejaagd. Redt voor den keizer een paar flinke menschen voor de toekomst! (*Omziend.*) Wat! Wat is dat? Daar ligt iemand; ik ken hem; 't is Selbitz. Hij is gewond. Weg met hem! Op den terugtogt nog een gelukkige vangst!

FAUD (*die van de muur gesprongen is en zich met ontbloot zwaard voor Selbitz plaatst*). Eerst mij!

BLINZKOPF (*die zich terug trekt*). Zeker zult gij het eerst er aan. (*De knechten vechten, de menigte overmant en ontwapent Faud*

en sleept hem weg, terwijl hij zich met woede daartegen verzet.) Nu dezen lamme opgepakt!

SELBITZ (*terwijl hij hem met het zwaard treft*). Niet zoo haastig!

BLINZKOPF (*op eenigen afstand*). Moeten wij nog eerst ons compliment maken?

SELBITZ. Ik wil je de ceremonies wel leeren. (*Aanval der knechten.*)

BLINZKOPF (*tot de knechten*). Nu hem niet ontzien! (*Zij pakken hem aan.*)

VIJFTIENDE TOONEEL.

LERSE. DE VORIGEN. *Eindelijk* FAUD.

LERSE. Grijp mij! Hier, heer! Grijp mij! Dat is uw dapperheid, een half dozijn tegen één. (*Hij springt onder hen en vecht naar alle kanten.*)

SELBITZ. Brave smid! Die voert een goeden hamer. (*Blinzkopf verwijdert zich.*)

LERSE (*terwijl hij den een na den ander verslaat en den laatsten man op de vlugt jaagt*). Neem dat voor je meê! — En dat moge je wel bekomen! Tuimel maar! Ge valt toch. — Ge zijt wel waard, dat ik nog een slag aan je verspil. — Blijf toch! Ik kan je niet missen. Die is mij ontkomen; één moet toch de boodschap doen, hoe zij ontvangen zijn geworden.

SELBITZ. Ik dank u! Geef mij uw hand! Ik dacht toch waarlijk dat ik weêr jong was en op mijn beide beenen stond.

FAUD (*komend*). Daar ben ik ook terug met het schoonste zwaard. Ziet den buit eens!

LERSE. Goetz jaagt naar boven.

ZESTIENDE TOONEEL.

GOETZ. GEORGE. EEN TROEP. DE VORIGEN.

SELBITZ. Geluk er meê, Goetz! Victorie! Victorie!

GOETZ. Duur, Duur! Gij zijt gewond, Selbitz!

SELBITZ. Gij leeft en overwint! Ik heb weinig gedaan. En mijn honden van ruiters! Hoe zijt gij er af gekomen?

GOETZ. Deze keer was het ernst. En aan George hier dank ik het leven, en aan Lerse hier dank ik het ook. Ik wierp Werdenhagen van het paard. Zij staken mijn paard overhoop en drongen op mij in; George baande zich al houwend den weg tot mij en sprong af; ik als de bliksem op zijn paard! Als de donder zat hij ook weêr. Hoe kwaamt gij aan het paard?

GEORGE. Een, die naar u hieuw, stiet ik den dolk in den buik, terwijl zijn harnas in de hoogte schoof. Hij stortte, en ik hielp u van een vijand af en mij aan een paard.

GOETZ. Nu bleven wij steken, tot Frans er zich doorsloeg en bij ons kwam, en toen maaiden wij van binnen naar buiten.

LERSE. De schoften, die ik aanvoerde, moesten van buiten er in maaijen, tot onze sikkels elkander ontmoeten zouden, maar zij vloden als rijksknechten.

GOETZ. Vriend en vijand vlugtte. Alleen gij, klein hoopje, hieldt mij den rug vrij; ik had met de kerels voor mij uit genoeg te doen. De val van Werdenhagen hielp mij hen in verwarring brengen, en zij vloden. Ik heb hun vaandel en weinig gevangenen.

SELBITZ. Werdenhagen is u ontkomen?

GOETZ. Ze hebben hem gered.

SELBITZ. En Lerse redde mij. Zie eens, wat voor werk hij gedaan heeft!

GOETZ. Van dezen waren wij af. Ik wensch je geluk, Lerse;

ik wensch je geluk, Faud, en de eerste dappere daad van mijn George zij gezegend! Komt, kinders, komt! maakt een draagbaar van takken! Selbitz, gij kunt niet te paard. Komt op mijn slot. Zij zijn verstrooid, de onzen ook. Wie weet, hoe weinig wij weêr bij elkander brengen! (*Groep in beweging.*)

(*Het gordijn valt.*)

VIERDE BEDRIJF.

Jaxthausen. Een kleine kamer.

EERSTE TOONEEL.

MARIA. SICKINGEN.

SICKINGEN. Gij ziet het, mijn wenschen zijn vervuld: Goetz keert als overwinnaar terug, en gij zult uw geliefden broeder, voor wien gij u zoo angstig bezorgd maaktet, spoedig weder voor u zien.

MARIA. Hij heeft zich voor een oogenblik lucht verschaft; hoe weinig beteekent dat tegenover de rampen, die hem dreigen!

SICKINGEN. Onze werkzaamheid reikt niet verder dan het tegenwoordig oogenblik, zelfs als onze plannen in een verre toekomst liggen. Laat ons ook het geluk van het schoone uur niet voorbij zien, dat mij tot u brengt en u tot de mijne zal maken!

MARIA. Ook bij dit uw edel aanbod neemt mijn zorg, mijn verlegenheid toe! Wilt gij u aansluiten aan ons, bij wie gij magt noch geluk vindt? Wat beweegt u aan een vreemde, een onbekende de hand te reiken?

SICKINGEN. Gij zijt voor mij noch vreemd, noch onbekend. — Uw broeder bezit reeds sedert lang mijn vertrouwen, en gij zijt van vroege tijden her mijn liefde. Glimlach maar! Kijk maar verbaasd! Ik wil het u verklaren. Misschien herinnert gij u ter naauwernood, dat gij met uw moeder op den rijksdag te Spiers waart. Daar waren vele feesten, banketten en dans-

partijen. Op een schoonen dag kwaamt gij met uw moeder den trap af in de groote, koele, met een groot gezelschap gevulde tuinzaal, waar trompetten en pauken klonken voor allerlei dansmuzijk. Mijn oom ging u te gemoet en reikte aan uw statige moeder de hand, om zich met haar aan de dansende paren aan te sluiten; ik reikte de hand aan u, het zacht, lieftallig kind. Gij waart nieuweling in die wereld, en gij bewoogt u daarin met onschuldige vrijmoedigheid, met hemelsche bevalligheid. Toen, als gij met uw blaauwe oogen tot mij opzaagt, voelde ik den wensch bij mij opkomen, u te bezitten. Langen tijd was ik van u gescheiden: die wensch bleef levendig, even als dat beeld, als de indruk van dien blik. — Eigentlijk kom ik slechts terug.

TWEEDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GOETZ.

GOETZ. Het is tot dus ver goed afgeloopen.

SICKINGEN. Ik wensch u geluk!

MARIA. Duizendmaal welkom!

GOETZ. Nu vóór alle dingen naar de kapel!

MARIA. Wat meent gij?

GOETZ. Ik hoop dat gij het eens zijt.

SICKINGEN. Dat zijn wij.

GOETZ. Nu spoedig, opdat gij ook één wordt! Ik heb op mijn togt aan alles gedacht en ook een kapellaan medegebragt. Komt! Komt! De poorten zijn gesloten, zoo als het behoort. Aan vrouwen, papen en schrijvers moet men voor hun werkzaamheid een veiligen plek bezorgen.

MARIA. Hoor eens! hoe staat het over 't geheel genomen met u en uw manschappen?

GOETZ. Dat zult gij later vernemen! — Thans voor het altaar, en dáár, onder het oog van God, vrome wenschen voor u en uw echtgenoot! Het overige zal zich wel schikken.

(*Allen af.*)

DERDE TOONEEL.

Zaal met wapens, op den achtergrond een kapeldeur.

LERSE *en* GEORGE, *met vaandels. Een rei* GEWAPENDEN *aan den regterkant.*

GEORGE. Dat is ook vrolijk, dat wij terstond tot een kerkgang oprukken.

LERSE. En dat deze vaandels terstond een bruidspaar salueeren.

GEORGE. Ik hoor het klokluiden wel zeer gaarne, maar deze keer wenschte ik toch dat het voorbij was, om te kunnen uitvorschen hoe het daarbuiten staat.

LERSE. Het staat niet bijzonder goed! Dat weet ik zonder onderzoek.

GEORGE. Ja! de onzen zijn verstrooid en de vijanden zijn groot in getal, die reeds spoedig weêr bij elkander kunnen geraken.

LERSE. Dat kan ons niets scheelen. — Als zich zulk een paar mannen als Sickingen en Berlichingen verbinden, weten ze wel waarom. Let er op, Sickingen voert onzen heer een toereikend getal manschappen toe. Zoo overlegde ik bij mij zelven en zóó zal 't gebeuren.

GEORGE. Gij hebt gelijk. Maar getroost en monter! en bij gelegenheid wakker toegeslagen! Laat de zorgen aan de ridders over! Daarvoor hebben zij immers het bevel over ons.

VIERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. TWEE KOORKNAPEN. EEN PRIESTER. GOETZ *met* SICKINGEN. ELIZABETH *met* MARIA. EENIGE VROUWEN *en* MANNEN *van de huisgenooten.*

(Zij trekken met gezang het tooneel rond. De wacht salueert met pieken en vaandels. De optogt gaat in de kapel, het gezang duurt voort.)

GEORGE (*terwijl hij zijn vaandel afgeeft*). Ik sluit mij ook aan. Van zoo iets feestelijks houd ik maar al te veel.

(*Het gezang eindigt.*)

VIJFDE TOONEEL.

GOETZ. LERSE. KNECHT.

GOETZ. Hoe ziet het er uit, Lerse? De manschappen mogen zich nu op de muren verdeelen.

LERSE. Als gij het vergunt, zullen zij zich nog beter uitrusten. Dat geeft meer zelfvertrouwen.

GOETZ. Neem van de harnassen, stormhoeden en helmen, wat gij verkiest. (*De knechten rusten zich aan beide zijden toe. De optogt komt uit de kapel en trekt midden tusschen hen door. Eerst de huisgenooten, dan de koorknapen, vervolgens de priester. Onderwijl spreekt Goetz met Lerse.*) Zijn de beide poorten goed bezet?

LERSE. Ja, heer, en voor het oogenblik goed gesloten en verzekerd.

GOETZ. Sickingen vertrekt terstond na de trouwplegtigheid.

LERSE. Ik begrijp het. Om u manschappen toe te voeren.

GOETZ. Dat zal zich schikken. Gij moet hem door de benedenpoort naar buiten geleiden.

LERSE. Opperbest! want voor de bovenpoort is het niet geheel veilig; daar fladdert al weêr een zwerm rijksvogels rond.

GOETZ. Gij brengt hem den kant van het water op en over de rivier; dan mag hij in vrede zijns weegs gaan. Gij ziet om u heen en komt spoedig terug.

LERSE. Ja, heer! *(Af.)*

ZESDE TOONEEL.

SICKINGEN. MARIA. ELIZABETH, *uit de kapel.* GOETZ.

(Men hoort trommels in de verte om het aanrukken van vijandelijke troepen aan te duiden.)

GOETZ. God zegene u, Hij geve u gelukkige dagen en beware die, welke hij u onthoudt, voor uw kinderen!

ELIZABETH. En Hij doe uw kinderen zijn gelijk gijlieden zijt, regtschapen! En dan mag er van worden wat wil.

SICKINGEN. Ik dank u. En ook u, Maria, dank ik. Ik bragt u tot het altaar en gij zult mij brengen tot het hoogste geluk.

MARIA. Wij zullen zamen een pelgrimsreis naar dit vreemde, geprezen land aanvaarden.

GOETZ. Zegen op de reis! Lerse zal u op den weg brengen.

MARIA. Zóó is het niet gemeend; wij verlaten u niet.

GOETZ. Gij moet, zuster!

MARIA. Gij zijt zeer onbarmhartig, broeder!

GOETZ. Voorzigtigheid moet onbarmhartig zijn.

ZEVENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GEORGE.

GEORGE (*heimelijk tot Goetz*). Ze trekken op de hoogte bijeen en omlegeren het slot aan den éénen kant. Beneden over het water zie ik nog niemand. (*Trommels, steeds nader, doch niet al te nabij.*)

GOETZ (*bij zich zelv'*). Juist, zooals ik gedacht heb. (*Luid.*) Zonder bruiloftsmaal moet ik u laten gaan. — (*Halfluid tot Sickingen.*) Ik bid u, ga. Gij begrijpt mij. Overreed Maria! Zij is uw vrouw; laat het haar voor de eerste maal voelen!

ELIZABETH. Lieve zuster, doe wat hij begeert. Wij hebben ons daarbij nog altijd wel bevonden.

GOETZ. Het moet aldus geschieden, mijn lieven! — Ween, goede Maria; er zullen oogenblikken komen, waarin gij u verheugen zult. Vaarwel, Maria! Vaarwel, broeder!

MARIA. Ik kan niet van u weg, zuster! Lieve broeder, laat ons hier. Acht gij mijn man zoo gering, dat gij in dezen nood zijn hulp versmaadt?

GOETZ. Ja, het is ver met mij gekomen. Welligt ben ik na aan mijn val. Gij begint heden te leven en gij moet u scheiden van mijn lot. Ik heb bevolen dat men uw paarden zadelt. Gij moet terstond van hier.

MARIA. Broeder, broeder!

ELIZABETH (*tot Sickingen*). Doe zijn zin! Ga!

SICKINGEN. Lieve Maria, laat ons gaan!

MARIA. Gij ook? Mijn hart zal breken. (*Trommels.*)

GOETZ. Zoo blijf dan! Binnen weinige uren zal mijn burgt omcingeld zijn.

MARIA. Ach! Ach!

GOETZ. Wij zullen ons verdedigen zoo goed wij kunnen.

MARIA. Moeder Gods, ontferm u onzer!

GOETZ. En ten slotte zullen wij sterven of ons overgeven. — Door uw weenen zult gij uw edelen man in hetzelfde ongeluk als het mijne gestort hebben.

MARIA. Gij martelt mij.

GOETZ. Blijf! Blijf! Wij willen zamen gevangen genomen worden. Sickingen, gij zult te gelijk met mij in den kuil vallen. Ik had gehoopt, dat gij er mij uit zoudt helpen.

MARIA. Wij willen weg! Zuster! Zuster!

GOETZ. Breng haar in veiligheid en dan — denk aan mij.

SICKINGEN. Ik wil niet sluimeren noch slapen, vóór ik weet dat gij buiten gevaar zijt.

GOETZ. Zuster! Lieve zuster! (*Hij kust haar.*)

SICKINGEN. Voort, voort!

GOETZ. Nog één oogenblik! — Ik zie u terug. Weest beide getroost! Wij zien elkander terug! (*Sickingen en Maria af.*) Ik dreef ze weg: en nu zij gaat, zou ik haar terug willen houden. Elizabeth, gij blijft bij mij!

ELIZABETH. Tot in den dood! (*Af.*)

GOETZ. Wien God liefheeft, dien geve Hij zulk een vrouw! (*Getrommel.*)

ACHTSTE TOONEEL.

GOETZ. GEORGE.

GEORGE. In kleine hoopen rukken ze van alle zijden aan Ik zag van den toren hun lansen blinken, ze zijn niet gering in aantal; toch was het mij niet mogelijk voor hen meer bevreesd te worden dan een kat voor een heirleger muizen. Wel spelen wij ditmaal voor de ratten.

GOETZ. Kijk naar de poort, naar de grendels, verspert ze met balken en steenen! (*George af.*)

NEGENDE TOONEEL.

GOETZ. *Vervolgens* TROMPETTER *in de verte.*

GOETZ. Wij willen spotten met hun geduld, en hun dapperperheid zullen zij aan hun eigen nagels verbijten. (*Trompetter van buiten.*) Ha ha! een rood gerokte schurk, die ons de vraag voorleggen zal, of wij hondsvotten willen zijn. (*Gaat aan 't venster.*) Wat is er?

TROMPETTER (*van verre*). (*N.B. Men mag naauwelijks iets verstaan.*) Hiermede zij aan ieder kond gedaan, vooral aan u die daarbinnen in den burgt zijt, dat zijn Majesteit, onze genadigste Heer en Keizer Maximiliaan, u Goetz van Berlichingen wegens laatdunkende overtredingen van de rijkswetten en ordinantien —

GOETZ. Een strop om zijn hals!

TROMPETTER (*gaat voort*). Na voorloopig geregtelijk onderzoek in den ban verklaart, als een beleediger der Majesteit —

GOETZ. Beleediger der Majesteit? Die opeisching heeft een paap gemaakt.

TROMPETTER (*gaat voort*). En bevel heeft gegeven u gevangen te nemen en te regt te stellen. Weshalve gij voorloopig wordt aangemaand, u aan den afgezonden hoofdman op genade en ongenade over te geven, en u en de uwen aan de Keizerlijke goedertierenheid over te leveren.

GOETZ. Mij overgeven? Op genade en ongenade? Met wien spreekt gij? Ben ik een roover? Zeg aan uw hoofdman, dat ik voor zijn Keizerlijke Majesteit den verschuldigden eerbied heb; maar dat hij, zeg het hem — naar den duivel kan loopen! (*Smijt het venster digt.*)

TIENDE TOONEEL.

GOETZ. LERSE. KNECHTEN.

LERSE. Wij hebben de munitie uitgedeeld. Buskruid is er wel, maar de kogels zijn zuinig toegemeten.

GOETZ. Hier is gietgereedschap. Zie om naar lood! Intusschen willen wij ons met handbogen behelpen. (*Terwijl hij een handboog neemt, tot den knecht.*) Draag de overigen naar boven. Waar een pijl treffen kan, moet men geen kogel vermorsen.

(*Men hoort van tijd tot tijd schieten, doch niet al te nabij.*)

ELFDE TOONEEL.

LERSE. GEORGE.

LERSE. Hier valt niet lang te spelen; elk voordeel geldt. 'k Heb toch ook al gevangenistralies in hoefijzers zien omsmeden. Het lood heeft hier lang genoeg uitgerust; 't mag ook wel eens vliegen! (*Hij beurt een venster uit, slaat de glazen in en rolt het lood bijeen, om het te smelten. Buiten wordt geschoten.*) Zoo gaat het in de wereld! Geen mensch weet vooruit wat van de dingen worden kan. De glazemaker, die de glazen inzette, dacht zeker niet, dat het lood aan een zijner achterkleinkinderen leelijke hoofdpijn zou kunnen bezorgen. (*Hij giet.*)

GEORGE (*komt met een dakgoot*). Daar hebt ge lood. Als ge maar met de helft raakt, dan ontkomt geen enkele, die aan zijn Majesteit boodschappen kan: „Heer, wij hebben ons misselijk gedragen."

LERSE. Een mooi stuk! Waar hebt gij 't van daan?

GEORGE. Uit de goot van het dak, tusschen den toren en het slot.

LERSE. Waarlangs de regen op het kleine plein valt?

GEORGE. De regen mag nu een anderen weg zoeken; ik ben niet bang daar voor. Een braaf ruiter en goede regen komen overal door.

LERSE. Houd den lepel vast! (*Hij giet bij 't venster.*) Daar sluipt zoo'n rijksmijnheer met de buks rond. Zij denken dat wij ons kruid verschoten hebben. Hij moet den kogel proeven, warm zooals hij uit de pan komt.

GEORGE (*giet intusschen*). Het is toch aardig, hoe de een zoo op den ander gelijkt! Als men ook eens zulk een vorm had om flinke ruiters te gieten, hoe zouden wij dan eerst een geheel slot vol gereed maken — en dan op eens de poortdeuren open en ze onder de vijanden naar buiten gejaagd! Wat zouden ze vreemd opkijken!

LERSE. Geef nu acht! (*Hij schiet.*) Daar ligt de vogel.

GEORGE. Laat zien! Die schoot vroeger op mij, toen ik het dakvenster uitklom en het lood wilde halen: hij trof een duif, die niet ver van mij af zat; ze viel in de goot; ik bedankte hem voor het braadstukje en klauterde met den dubbelen buit weêr naar binnen.

TWAALFDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GOETZ.

GOETZ. Waarmede bezig, kinderen?

GEORGE. Met het maken van een rozenkrans zonder snoer. Zie eens, hoe blank de kogels zijn!

GOETZ. De zaak krijgt een ander aanzien. George met spoed rondom langs de muren! en zeg aan mijn volk, dat zij niet moeten schieten, voor dat zij daar buiten weêr beginnen.

GEORGE. Terstond! (*Af.*)

LERSE. Houden zij, die buiten zijn, met schieten op?

GOETZ. Ja, en ze bieden met allerlei teekens en witte doeken een verdrag aan.

LERSE. Zij zijn het spoedig moede geworden.

GOETZ. De hoofdman verlangt naar huis terug.

LERSE. Ik wil naar hen toe en hooren, wat het moet.

GOETZ. Ze zullen verlangen, dat ik mij ridderlijk gevangen geef.

LERSE. Dat beteekent niets. Als zij niets beters weten, dan wachten wij op de ondersteuning, die Sickingen u zeker toezendt.

GOETZ. Van dien kant is niets te wachten.

LERSE. Niets? Is dat mogelijk?

GOETZ. Het heeft zijn goede reden.

LERSE. In elk geval wil ik naar buiten. Men hoort toch hoe zij gezind zijn en gij kunt vervolgens doen en laten, wat u belieft. (*Af.*)

DERTIENDE TOONEEL.

GOETZ. *Vervolgens* KNECHTEN *met een tafel.* GEORGE *en* FAUD, *met tafelgereedschap.*

GOETZ. Wanneer wij op dragelijke voorwaarde weêr in vrijheid geraken, dan zullen wij ons terstond weêr prettiger gevoelen.

GEORGE. Zoo moet uw oude eettafel ook eens van haar plaats: want daar voren in het uitstek, waar gij gewoon waart zoo vrolijk te eten, hebben ze reeds tweemaal ingeschoten.

FAUD. Onze vrouw zegt, dat, wijl het juist een feestdag is, het ook past iets te gebruiken. Wij zullen dekken, niet alsof zij u veel opdisschen kon.

GEORGE. De heeren daar buiten hebben zeer verstandig gehandeld; zij hebben haar, het eerst van al, het keukenfornuis

stuk geschoten; zij denken dat dit het gevoeligste deel van het huis is.

GOETZ. Komt maar nader, kinders! wij moeten dikwijls genoeg uit de hand eten, zoodat ieder gedekte tafel ons feestelijk toeschijnt.

VEERTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. ELIZABETH. KNECHTEN *met koude spijzen en eenige kruiken wijn.*

GOETZ (*de tafel beziende*). Dat ziet er nog zeer rijkelijk uit. Behalve den wijn, mijn lieve! dien hebt gij krap toegemeten.

ELIZABETH. Het is de laatste — (*fluisterend*) tot op twee kruiken na: die heb ik voor u op zijde gezet.

GOETZ. Neen, lieve, geef ze ook maar hier! Zij hebben versterking noodig, ik niet: het is immers mijn zaak. (*Terwijl zij zich om de tafel staande rangschikken, worden nog twee kruiken opgedragen.*) Slaat van dit karig maal uw oog naar boven tot uwen Vader in den hemel, die alles voedt, die u nabij is te goeder en kwader ure, zonder wiens wil geen haar van uw hoofd valt. Vertrouwt op Hem! Dankt Hem! (*Hij gaat zitten, de anderen ook.*) En nu vrolijk toegetast!

GEORGE. Ja, heer, ik ben ook het blijmoedigst, als ik gebeden heb.

GOETZ. Laat ons, mijn kinders, volgens goede oude gewoonte, aan tafel slechts denken aan verblijdende dingen! En als ons deze keer het gevaar te zamen brengt, als het heer en knecht aan dezelfde tafel verzamelt, zoo laat ons bedenken, dat levensgenot een gemeen goed is, hetgeen men slechts in gezelschap van anderen genieten kan.

FAUD. Is het mij vergund een gezondheid te drinken?

GOETZ. Laat hooren!

FAUD. Leve de burgtheer, onze vader en aanvoerder! (*Allen herhalen het.*)

GOETZ. Ik dank u! Ik dank u van harte! Er moet een heer zijn in het huis, een aanvoerder in het gevecht. Wel hem, wel allen, als hij zijn pligt kent en in staat is dien te volbrengen! Nu, George, is het uw beurt.

GEORGE. Leve de ruiterstand!

(*Allen herhalen het.*)

GEORGE. Als ruiter wil ik leven en sterven; want wat kan vrolijker en eervoller zijn?

GOETZ. Dat gaat voor een tijd goed; maar een hooger belang staat boven het onze: laat dat onze wenschen aanvuren!

GEORGE. Laat hooren!

GOETZ. Leve de keizer! (*Allen herhalen het.*) Wijsheid bij zijn kroon, magt bij zijn scepter! Vorsten, die zich aan hem aansluiten, gelijk gij aan mij, die werken in zijn geest, gelijk ik voor hem werken wilde! Overeenstemming als onderpand onzer vrijheid!

GEORGE. Dan moet er nog veel veranderen.

GOETZ. Zooveel niet als het schijnt! O, mogt bij groot en klein eerbied voor den keizer, vrede en vriendschap onder buren, liefde onder de onderdanen als een kostbaar familiegoed bewaard worden, dat op kleinkind en achterkleinkind overerft! Ieder zoude het zijne behouden, het wezenlijk vermeerderen, terwijl men thans niet meent te winnen, als men niet een ander in het verderf brengt.

GEORGE. Zouden wij dan ook nog uitrijden?

GOETZ. Gave de hemel, dat er geen onrustige hoofden meer waren in gansch Duitschland! Wij zouden daarom nog genoeg te doen vinden. Wij konden de gebergten van wolven zuiveren, onzen rustig ploegenden buurman een stuk wildbraad uit

het bosch halen en daarvoor de soep met hem eten. Ware ons dat niet genoeg, dan zouden wij ons met onze broeders, gelijk cherubs met vlammende zwaarden gewapend, aan de grenzen des Rijks legeren tegen de Turken, die wolven, tegen de Franschen, die vossen — en tegelijk de uitgebreide landen van onzen dierbaren keizer en de algemeene rust handhaven. Dat zou een leven zijn, George, als men zijn lijf voor het algemeene welzijn kon op het spel zetten. (*George springt op.*) Waar wilt gij heen?

GEORGE. Och, ik vergat dat wij opgesloten zijn! En de keizer heeft ons opgesloten. — En wij zetten onze huid op het spel om nog heelhuids er af te komen!

GOETZ. Hebt goeden moed!

VIJFTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. LERSE. *Allen staan op.*

LERSE. Vrijheid! Vrijheid! Dat zijn ellendige menschen. De hoofdman een besluitelooze wolbaal! De luitenant een groffe dolkop zonder verstand. En van achteren stond nog een vreemde snaak, die ook wat meê babbelde en eindelijk het papier opstelde. Daar, lees het: gij zult aftrekken met geweer, paarden, wapenrusting. Proviand zult gij achter laten.

GOETZ. Zij zullen er hun tanden niet stomp aan eten.

LERSE. Uw have en goed zal eerlijk in bewaring genomen worden. Ik zal er bij blijven.

GOETZ Komt. Neemt de beste geweeren mede, laat de slechteren hier! Lerse, zorg daarvoor! Kom, Elizabeth. Door deze zelfde poort leidde ik u als jonge vrouw, met een goed uitzet, binnen. Aan vreemde handen laten wij nu, wat wij bezitten, over. Wie weet, wanneer wij wederkeeren! Maar wij

zullen wederkeeren en ons daarbinnen in die kapel, naast onze waardige voorvaders, te zamen ter ruste leggen.

(*Af met Elizabeth.*)

ZESTIENDE TOONEEL.

GEORGE. LERSE. FAUD. KNECHTEN.

GEORGE (*terwijl hij een weizak omhangt en het een en ander van de tafel er in steekt.*)

Daar ving een knaap een vogelijn :
Hm, hm!
En lacht, daar 't in de kooi moet zijn.
Hm, hm!
Zoo zoo!
Hm, hm!
Hij heeft een pret zoo kluchtig :
Hm, hm!
En grijpt er in zoo duchtig ;
Hm, hm!
Zoo zoo!
Hm, hm!
Toen vloog het vogeltje uit de kooi :
Hm, hm!
En lachte om den lompert mooi.
Hm, hm!
Zoo zoo!
Hm, hm!

(*Hij krijgt eindelijk nog een buks van Lerse en gaat zingend heen.*)

LERSE (*die af en toe de knechten met geweeren heeft laten heengaan, tot Faud*). Maak nu, dat gij weg komt! Wacht niet zoolang met een keus te doen!

FAUD. Laat mij begaan! wie weet wanneer ik weêr het geluk zal hebben, voor mij een buks te mogen uitzoeken! En ik doe zoo ongaarne afstand van de oude.

LERSE. Luister! (*Men hoort geschreeuw; er vallen eenige schoten.*) Luister! — O God, help! zij vermoorden onzen heer. Hij ligt van 't paard! naar beneden! naar beneden! (*Af.*)

FAUD. George houdt zich nog staande. Naar beneden! Als zij sterven, mag ik niet leven. (*Af.*)

ZEVENTIENDE TOONEEL.

Nacht. Voorvertrek.

FRANS. *Vervolgens* WEISLINGEN.

FRANS (*gemaskerd de Jeugd voorstellend met een bonte en versierde fakkel*). Alles uit liefde tot haar! Zoo ook deze vermomming! En welk loon! O God, hoe slecht beloond!

WEISLINGEN (*in huiskleeding; zijn knaap licht hem voor en gaat weder heen*). Waar is Adelheid?

FRANS. Zij versiert zich voor de maskerade.

WEISLINGEN. Zijt gij 't? Ik kende u niet. Moet gij voor een vlasbaard spelen?

FRANS. Gij gaaft mij immers verlof uw vrouwen voor te lichten.

WEISLINGEN. Het gansche jaar hebt gij verlof om verstandig te zijn en gij maakt daarvan geen gebruik. Wat stelt zij voor?

FRANS. Bederf haar vreugde niet! Zij wilde zich aanstonds in uw kamer vertoonen.

WEISLINGEN. Wat stelt zij voor? Van verrassing houd ik niet.

FRANS. Ik weet het naauwelijks zelf. Ik geloof de Dwaasheid, of de Liefde.

WEISLINGEN. Zeker beide te gelijk.

ACHTTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. ADELHEID *met gevolg van gemaskerden. Muzijk achter de schermen.*

ADELHEID (*nog achter de schermen*). Frans!

FRANS (*met haast naar haar toe*). Hier ben ik!

ADELHEID (*achter de schermen*). Kom, laat de optogt beginnen! (*Zij treedt binnen, vóór haar Frans als de Jeugd, een gewapende als Man. Zij leunt met de linkerhand op een kind, met de regter op een grijsaard. Alle vier dragen fakkels en worden aan ketens van bloemen door haar voortgedreven. Zij trekken Weislingen voorbij; daarna blijven zij staan.*)

WEISLINGEN. Schoon, bevallig, mooi verzonnen.

ADELHEID. De Keizer zelf heeft deze maskerade bedacht. Er behooren wel honderd figuren toe; hij zal ook zelf er bij zijn; want hij geeft al te gaarne aan zijn Augsburgers zulke feesten vol beteekenis en zinspelingen en weet ze zeer goed uit te voeren.

WEISLINGEN. En wat stelt gij voor?

ADELHEID. Maak dat op uit de woorden die ik moet uitspreken! De Keizer heeft, geloof ik, de verzen gemaakt.

Mogt het u somtijds niet behagen,
Dat dezen mijne fakkels dragen;
Zoo staat het aan een ieder vrij,
Mij voor te lichten aan mijn zij:
Want over heer en over knecht
Heeft Dwaasheid steeds hetzelfde regt.
Doch achter dezen jongeling
Steekt echter een gansch ander ding,
En, zoo gij 't zaagt, gij zeidet wis
Dat het een kind, de Liefde, is.
Want de Dwaasheid en de min
Zijn tweeling-zusters van 't begin.

Is toch de Dwaasheid onverdraaglijk,
Zij wordt door Liefde niet behaaglijk;
En van de Liefde weet men ras,
Dat zij nooit zonder Dwaasheid was.
Dat Dwaasheid dus geen schelden hoor;
Maar laat haar om de Liefde door!

(*De vier gemaskerden gaan heen.*)

WEISLINGEN. Verkiest gij dan wel, dat ik u in deze oogenblikken van ligtzinnige verstrooijing over gewigtige aangelegenheden onderhoude?

ADELHEID. Zeer gaarne! Een vermomming is laf, als er niet een geheim van beteekenis achter steekt.

WEISLINGEN. Verneem dan eerst, dat Goetz waarschijnlijk op dit oogenblik in handen der onzen is.

ADELHEID. Nu, heb ik u niet goed geraden?

WEISLINGEN. En daar zullen wij genoegen meê nemen. Ze zullen hem vasthouden, hij zal uit de rei der levenden verdwijnen. Wij hebben hem behalve dat tot nu toe als een al te gewigtig man behandeld.

ADELHEID. Zeker! Ik heb u dikwijls in stilte berispt, dat gij u van de herinnering aan hem niet kondt losmaken.

WEISLINGEN. De muiterij der landlieden wordt steeds heviger; het oproer neemt toe en breidt zich uit over Frankenland en Zwaben. Is het op de éóne plaats gestild, dan breekt het op een andere weêr uit. Met ernst en geweld zal nu de bond haar bestrijden: men heeft mij tot een der hoofdmannen gekozen; eerstdaags trekken wij op.

ADELHEID. En zoo zal ik weder van u verwijderd zijn?

WEISLINGEN. Neen, Adelheid, gij vergezelt mij.

ADELHEID. Wat?

WEISLINGEN. Ik breng u op mijn slot in Frankenland; dáár

zijt gij veilig en niet al te ver van de plaats, waar ik werkzaam ben.

ADELHEID. Zou ik u hier aan het hof niet van meer dienst kunnen zijn?

WEISLINGEN. Gij zijt mij overal van dienst.

ADELHEID. Wij zullen het nader overleggen.

WEISLINGEN. Wij hebben niet lang tijd: want morgen gaat de reis aan.

ADELHEID (*na een kort stilzwijgen*). Welaan, heden dus naar de vastenavondpret en morgen in den oorlog.

WEISLINGEN. Gij houdt immers van afwisseling? Nu wil ik u niet langer ophouden.

ADELHEID. Vaarwel! morgen zie ik u bij tijds.

WEISLINGEN. Een bonte nacht! (*Af.*)

NEGENTIENDE TOONEEL.

ADELHEID, *vervolgens* FRANS.

ADELHEID. Zeer goed! Ik begrijp u, en zal u wederkeerig beet hebben. De kunst van veinzen is mij nog meer eigen dan u. Gij wilt mij verwijderen van het hof, van hier, waar Karel, de groote opvolger van onzen Keizer, in vorstelijke jeugd, elken wensch, die bij hem opkomt, als heer en meester bevredigen kan? Denk maar na, neem besluiten, beveel — gij trekt mij niet af van het jagen naar mijn doel. Frans!

FRANS (*komt*). Gestrenge vrouw!

ADELHEID. Weet gij niet wat de aartshertog heden op de maskerade voorstelt?

FRANS. Men zegt dat hij ziek is en er niet heen gaat.

ADELHEID. Dat is geveinsd; van niemand gekend wil hij

binnensluipen. Let er nu goed op, doorkruis de geheele zaal en deel mij elk vermoeden mede! Wilt gij dit doen?

FRANS. Ja.

ADELHEID. Wat scheelt u? Gij ziet er zoo bedroefd uit.

FRANS. Het is uw wil, dat ik mij zal dood smachten; gij laat mij in de jaren der hoop tot wanhoop komen.

ADELHEID (*bij zich zelv'*). Het spijt mij. Hij moest gelukkig zijn. (*Luid.*) Heb maar goeden moed, mijn jongen! Ik voel uw liefde en trouw, en zal u niet vergeten.

FRANS (*beklemd*). Als gij daartoe in staat waart, zou ik vergaan van verdriet. O God, ik heb geen andere zucht in mij, geen andere gezindheid als u lief te hebben en, wat u behaagt, te volbrengen.

ADELHEID. Lieve jongen!

FRANS. Gij vleit mij. (*In tranen uitbarstend.*) Als deze toegenegenheid niets meer verdient dan anderen boven mij voorgetrokken te zien, dan alle gedachten op Karel gevestigd te zien —

ADELHEID. Gij weet niet wat gij wilt, nog minder wat gij zegt.

FRANS (*van verdriet en toorn met den voet stampend*). Ik wil ook niet langer, 'k wil niet langer als onderhandelaar dienen.

ADELHEID. Frans, gij vergeet u.

FRANS. Mij op te offeren! Mijn geliefden heer!

ADELHEID. Ga uit mijn oogen!

FRANS. Genadige vrouw!

ADELHEID. Ga, ontdek aan uw geliefden heer mijn geheim! Ik was een zottin u voor iets te houden, wat gij niet zijt.

FRANS. Lieve genadige vrouw, gij weet dat ik u bemin.

ADELHEID. En gij waart mijn vriend, gij gingt mij zoo na aan mijn hart. Ga, verraad mij!

FRANS. Ik zou mij liever het hart uit het lijf rukken! Ver-

geef mij, genadige vrouw! Mijn gemoed is te vol, mijn zinnen houden het niet uit!

ADELHEID. Lieve, hartelijke jongen! *(Zij vat zijn handen, trekt hem tot zich en hun kussen ontmoeten elkander; hij valt haar weenend om den hals.)* Laat mij los!

FRANS *(in tranen stikkend aan haar hals.)* God! God!

ADELHEID. Laat mij los! De muren zijn verraders! Laat mij los! *(Zij maakt zich los.)* Wankel niet in uw liefde en trouw en het schoonste loon zal uw deel zijn. Ga nu! *(Af.)*

FRANS. Het schoonste loon! Laat ik tot zoolang nog leven! Ik zou mijn vader vermoorden kunnen, als hij mij de plaats aan haar hart wilde betwisten. *(Af.)*

TWINTIGSTE TOONEEL.

Herberg te Heilbron.

GOETZ, *daarna* ELIZABETH, *eindelijk een* GEREGTSDIENAAR.

GOETZ. Ik stel mij zelven voor als den boozen geest, dien de Kapucijner in een zak bezwoer. Ik sloof mij af, en 't baat mij niets. De meineedigen! — — Welke tijdingen, Elizabeth, van mijn lieve getrouwen?

ELIZABETH. Niets zekers. Sommigen zijn verslagen, anderen liggen in den toren. Niemand kon of wilde mij iets naders omtrent hen mededeelen.

GOETZ. Is dat het loon hunner trouw, hunner kinderlijke toegenegenheid? — Opdat het u welga en uwe jaren verlengd worden op aarde! —

ELIZABETH. Lieve man, bedil onzen hemelschen Vader niet! Zij hebben hun loon, zij bragten het bij de geboorte meê ter wereld — een vrij, een edel hart! Al zijn ze gevangen, toch zijn ze vrij.

GOETZ. Ik zou George en Frans willen zien in hun boeijen.

ELIZABETH. Het zou een gezigt zijn, om engelen te doen weenen.

GOETZ. Ik zou niet weenen, ik zou de tanden zamenknarsen en verteeren van kwaadheid. Zij, die ik lief had als de appels mijner oogen — in boeijen! Lieve jongens, had gij mij maar niet zoo bemind! — Ik zou mijn oogen aan hun gezigt niet kunnen verzadigen. — In den naam des Keizers hun woord niet te houden!

ELIZABETH. Laat deze gedachten varen! Bedenk, dat gij voor de raden verschijnen moet! Gij zijt niet in een stemming om hen goed te bejegenen en ik vrees alles.

GOETZ. Wat willen zij er met mij bij winnen?

ELIZABETH. De geregtsbode!

GOETZ. De ezel der geregtigheid! Hij brengt haar zakken naar den molen en het kaf op het veld. Wat is er?

GEREGTSDIENAAR (*komt*). De heeren commissarissen zijn vergaderd op het raadhuis en zenden om u.

GOETZ. Ik kom.

GEREGTSDIENAAR. Ik zal u vergezellen.

GOETZ. Veel eer!

ELIZABETH. Wees bedaard!

GOETZ. Wees niet bekommerd! (*Allen af.*)

EEN-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

Raadhuis.

KEIZERLIJKE RADEN. RAADSHEEREN VAN HEILBRON.
Later de GEREGTSDIENAAR. *Ten laatste* GOETZ.

RAADSHEER. Wij hebben op uw bevel de sterkste en dapperste burgers verzameld. Zij wachten hier in de nabijheid op uw wenk, om zich van Berlichingen meester te maken.

EERSTE RAAD. Wij zullen bij zijn keizerlijke Majesteit uw bereidwilligheid, om hoogstdeszelfs bevel te gehoorzamen, met veel genoegen weten te prijzen. — Zijn het handwerkslieden?

RAADSHEER. Smeden, wijnkuipers, timmerlui, mannen met geoefende vuisten en hier goed beslagen. *(Op de borst wijzend.)*

RAAD. Goed.

GEREGTSDIENAAR (*komt*). Goetz van Berlichingen wacht voor de deur.

RAAD. Laat hem binnen.

GOETZ (*binnentredend*). Weest gegroet, heeren, wat wilt gij van mij?

RAAD. Vooreerst dat gij bedenkt, waar gij zijt en vóór wien gij staat.

GOETZ. Op mijn woord, ik misken u niet, mijn heeren!

RAAD. Gij doet uw schuldigen pligt.

GOETZ. Van ganscher harte.

RAAD. Zet u.

GOETZ. Daar beneden! Ik kan staan. Het stoeltje riekt zoo naar arme zondaars, gelijk zonder uitzondering het gansche vertrek.

RAAD. Sta dan.

GOETZ. Ter zake, als 't u belieft.

RAAD. Wij zullen voortgaan gelijk het behoort.

GOETZ. Daarover ben ik zeer te vreden; ik wenschte dat het vroeger ook geschied was.

RAAD. Gij weet hoe gij op genade en ongenade in onze handen komt.

GOETZ. Wat geeft gij mij als ik het vergeet!

RAAD. Als ik u bescheidenheid geven kon, zou ik uw zaak goed maken.

GOETZ. Goed maken? Kondet gij dat! Daar behoort waarlijk meer toe dan om iemand in 't ongeluk te brengen.

SCHRIJVER. Moet ik dat alles protocolleeren?

RAAD. Voor zoover het tot de zaak behoort.

GOETZ. Wat mij betreft kunt gij het laten drukken.

RAAD. Gij waart in de magt des Keizers, wiens vaderlijke genade in de plaats trad der keizerlijke geregtigheid en u in plaats van een kerker, Heilbron, een zijner geliefde steden, tot verblijfplaats aanwees. Gij beloofdet met een eed u, gelijk 't een ridder betaamt, te gedragen en wat verder gebeuren mogt, ootmoedig af te wachten.

GOETZ. Juist, en ik ben hier en wacht.

RAAD. En wij zijn hier om de genade en gunst zijner keizerlijke Majesteit aan u bekend te maken. Zij vergeeft u uw overtredingen, spreekt u vrij van den ban en alle welverdiende straf, waarvoor gij met onderdanigen dank erkentelijk zult zijn en daarbij bij uw loslating den riddereed zult afleggen, dien ik u hierbij voorlezen zal.

GOETZ. Ik ben zijner Majesteit's trouwe knecht gelijk altoos. Nog één woord, eer gij verder gaat! Mijn mannen — waar zijn ze? Wat moet er van hen worden?

RAAD. Dat gaat u niet aan.

GOETZ. Zoo keere de Keizer het aangezigt van u af, als gij in nood zijt! Zij waren mijn makkers en zijn het nog. Waar hebt gij ze heengebragt?

RAAD. Wij zijn u daarvan geen rekenschap schuldig.

GOETZ. Ach! Ik dacht niet, dat gij niet eens gebonden waart aan hetgeen gij belooft, gezwegen —

RAAD. Onze commissie is u den eed voor te leggen. Onderwerp u aan den Keizer en gij zult een weg vinden, om het leven en de vrijheid uwer makkers af te smeeken.

GOETZ. Uw papier!

RAAD. Lees, schrijver!

SCHRIJVER. Ik Goetz van Berlichingen bekenne opentlijk

door dezen brief — dat, daar ik mij onlangs, naar de wijze der rebellen, tegen Keizer en Rijk heb verzet —

GOETZ. Dat is niet waar! Ik ben geen rebel, ik heb tegen zijn keizerlijke Majesteit niets misdaan en het Rijk gaat mij niets aan.

RAAD. Wees bedaard en hoor verder!

GOETZ. Ik wil geen woord meer hooren. Laat iemand opstaan om het te bewijzen. Heb ik tegen den Keizer, tegen het huis van Oostenrijk één enkele stap gedaan! Heb ik niet van mijn jeugd af door alle handelingen bewezen, dat ik beter dan iemand gevoel wat Duitschland aan zijn regenten verschuldigd is, en inzonderheid, wat de kleinen, de ridders en vrijen, aan hun Keizer zijn verschuldigd! Ik zou een schurk moeten zijn, als ik mij kon laten overhalen, dat te onderteekenen.

RAAD. En toch hebben wij volstrekte order u in der minne te overreden, of, in geval van nood, u in den toren te werpen.

GOETZ. In den toren? Mij?

RAAD. En daar kunt gij uw lot van de geregtigheid afwachten, als gij het niet uit de hand der keizerlijke genade ontvangen wilt.

GOETZ. In den toren? Gij misbruikt de keizerlijke magt. In den toren? Dat is zijn bevel niet. Wat! Eerst — die verraders! — een val voor mij zetten en hun eed, hun ridderlijk woord als spek daarin ophangen? Mij daarna een ridderlijke gevangenis toezeggen en de toezegging weêr intrekken!

RAAD. Aan een roover zijn wij geen trouw verschuldigd.

GOETZ. Droegt gij niet het afbeeldsel des Keizers, dat ik zelfs in het bezoeldeldst conterfeitsel vereer, gij zoudt dat woord roover weêr moeten opvreeten of er aan stikken. Ik ben in een eerlijken strijd begrepen. Gij zoudt God mogen danken en u voor de wereld verheffen, als gij in uw leven zulk een edele daad gedaan hadt als die, ter wille waarvan ik gevangen zit.

(Raad wenkt den raadsheer, die daarop aan de schel trekt.) Niet om ellendige winst, niet om van land en menschen onverdedigde kleinigheden weg te kapen, ben ik uitgetrokken, maar om mijn jongens te bevrijden en mijn eigen huid te beschermen! Ziet gij daarin eenig onregt? Keizer en Rijk hadden onzen nood niet in hun hoofdkussen gevoeld. Ik heb, Goddank! nog één hand en heb goed gedaan ze te gebruiken.

TWEE-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

DE VORIGEN. BURGERS *met stokken en geweeren.*

GOETZ. Wat moet dat beduiden?

RAAD. Gij wilt niet luisteren. Neemt hem gevangen!

GOETZ. Is dat de bedoeling! Wie geen Hongaarsche os is, kome mij niet te na. Hij zal van deze mijn ijzeren hand zulk een oorvijg krijgen, dat ze hem hoofdpijn, tandpijn en alle pijn op aarde in den grond genezen zal. *(Zij vatten hem aan: hij slaat den eenen ter aarde en rukt een ander het geweer van de zijde: zij wijken.)* Komt, komt! Het zou mij aangenaam zijn den dapperste onder u kennen te leeren.

RAAD. Geef u over!

GOETZ. Met het zwaard in de hand! Weet gij wel, dat het nu maar alleen aan mij zou liggen, mij door al deze hazenjagers heen te slaan en het ruime veld te winnen? Maar ik wil u leeren, hoe men woord houdt. Hier in Heilbron wil ik ridderlijke gevangenschap ondergaan, gelijk het een man van eer voegt, tot ik mij met mijn tegenpartij verstaan heb. Staat mij dat toe en ik geef mijn zwaard over en ben als te voren uw gevangene.

RAAD. Met het zwaard in de hand — wilt gij zoo met den Keizer regten?

GOETZ. God beware mij daarvoor! Alleen met u en uw edel gezelschap. Gij kunt naar huis gaan, goede lieden! Voor uw verletten krijgt gij niets en hier is niets te halen als builen.

RAAD. Grijpt hem! Geeft uw liefde jegens den Keizer u niet meer moed?

GOETZ. Niet meer dan de Keizer hun pleisters geeft om de wonden te heelen, die hun moed hun berokkenen kan. (*Men hoort in de verte een bazuin.*)

RAADSHEER. O wee! Wat is dat? Hoort! Onze torenwachter geeft het teeken, dat vreemd volk de stad nadert. Naar zijn blazen te oordeelen moet het een geduchte troep zijn.

GEREGTSDIENAAR. Frans van Sickingen houdt halt voor de valbrug en laat u weten, dat hij gehoord heeft, hoe onwaardig men het aan zijn zwager gegeven woord heeft gebroken, hoe de heeren van Heilbron daartoe alle hulp verleenden! Hij verlangt rekenschap, anders wil hij binnen een uur de stad aan de vier hoeken in brand steken en ze aan plundering prijs geven.

GOETZ. Brave zwager!

RAAD. Ga buiten staan, Goetz. (*Goetz af.*) Wat moeten wij doen?

RAADSHEER. Heb medelijden met ons en onze burgerij: Sickingen is ontembaar in zijn toorn, hij is een man om woord te houden.

RAAD. Zullen wij ons regt en dat des Keizers uit de handen geven?

RAADSHEER. Wij willen Goetz verzoeken een goed woord voor ons te doen. Het is mij, als of ik de stad reeds in vlammen zie.

RAAD. Laat Goetz binnen.

GOETZ (*komt*). Wat is er?

RAAD. Gij zult wel doen uw zwager zijn oproerig voornemen af te raden. In plaats van u van den ondergang te

redden, stort hij er u te dieper in, terwijl hij deelt in uw val.

GEREGTSDIENAAR. Zij zijn binnen gerukt; ze komen reeds.

RAAD. Wij gaan van hier, om te overleggen hoe de keizerlijke bevelen in een zoo leelijk geval moeten gehandhaafd worden. (*Keizerlijke Raden en Raadsheeren af.*)

DRIE-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

SICKINGEN. GOETZ.

GOETZ. Dat was hulp van den hemel. Hoe komt gij zoo gewenscht en onverwacht, zwager?

SICKINGEN. Zonder tooverij. Ik had twee, drie boden uitgezonden om te hooren hoe het u ging. Op het berigt van hun meineed begaf ik mij op weg. Nu hebben wij de kerels.

GOETZ. Ik verlang niets als ridderlijke gevangenschap.

SICKINGEN. Gij zijt te eerlijk. U niet eens van het voordeel te bedienen, dat de regtschapen man op den meineedige vooruit heeft! Zij zitten in de ongeregtigheid en wij willen geen kussen onder hen leggen. Zij hebben de bevelen des Keizers schandelijk misbruikt. En gelijk ik zijn Majesteit ken, moogt gij zeker op meer aandringen. Het is te weinig.

GOETZ. Ik ben van jongsaf met weinig tevreden geweest.

SICKINGEN. En ge zijt van jongsaf te kort gekomen. Mijn meening is deze: zij moeten uw knechten uit de gevangenis en u tegelijk met hen op uw eed naar uw burgt laten trekken. Gij moogt beloven niet buiten uw grenspalen te gaan en zult altijd beter af zijn dan hier.

GOETZ. Zij zullen zeggen dat mijn goederen aan den keizer vervallen zijn.

SICKINGEN. Dan zeggen wij, dat gij als huurder er op wenschtet te wonen, tot dat de keizer ze u weêr in leen zal geven. Zij zullen van de keizerlijke majesteit spreken, van hun opdragt

dat kan ons onverschillig zijn. Ik ken den Keizer ook en ben van eenige beteekenis in zijn oogen: hij heeft reeds sedert jaren gewenscht u bij zijn leger te hebben. Gij zult niet lang op uw slot zitten, of gij zult opgeroepen worden.

GOETZ. God geve dat het spoedig zij, eer ik het vechten verleer.

SICKINGEN. Den moed verleert men niet, evenmin als hij zich laat aanleeren. Wees over geen ding bezorgd! Ik ga aan het hof, want mijn plan begint tot rijpheid te komen. Gunstige uitzigten bevelen mij: breek op! Er blijft mij niets over als de gezindheid des Keizers te polsen. Trier en de Palts vermoeden eerder de instorting des hemels als dat ik hen op den kop zal komen. En ik zal komen gelijk een hagelbui! En wanneer wij ons fortuin kunnen maken, zult gij spoedig de zwager van een keurvorst zijn. Ik hoopte op uw vuist bij deze onderneming.

GOETZ (*beziet zijn hand*). O dat duidde de droom aan, dien ik had, toen ik daags daarop Maria aan Weislingen toezeide. Hij beloofde mij trouw en hield mijn regterhand zoo vast, dat zij uit de armscheenen ging, als ware zij afgebroken. Ach, ik ben in dit oogenblik weêrloozer dan ik was toen zij mij werd afgeschoten. Weislingen! Weislingen!

SICKINGEN. Vergeet een verrader. Wij zullen zijn aanslagen doen mislukken, zijn aanzien ondermijnen en schande zal hem ten doode toe verteeren! Ik zie, ik zie in den geest mijn vijanden, uw vijanden ten val gebragt. Nog maar een half jaar, Goetz!

GOETZ. Uw ziel vliegt hoog. Ik weet niet hoe ik het heb, maar sedert eenigen tijd willen zich in de mijne geen vrolijke uitzigten openen. — Ik was reeds meer in ongeluk, reeds eenmaal gevangen; en zooals het mij nu is, was het mij nooit.

SICKINGEN. Geluk geeft moed. Ga meê naar de pruiken! Zij hebben lang genoeg het eerste woord gehad: Laat ons eens hun werk overnemen. (*Het gordijn valt.*)

VIJFDE BEDRIJF.

Woud.

EERSTE TOONEEL.

GOETZ. GEORGE. *Later* LERSE.

GEORGE (*die met een buks in de hand zachtjes over het tooneel stapt, terwijl hij oplettend achter de tegenovergestelde schermen ziet. Hij blijft staan en wenkt Goetz, die langzaam volgt*). Hier heen! Hier heen! Nog maar weinige schreden. Stil! Zeer stil! (*Goetz volgt.*) Dáár staat het hert, ziet gij het? Volkomen onder schot. Zachtjes maar! Geen geruisch!

GOETZ (*luid*). Houd op!

GEORGE. O wee! Het vlugt verschrikt den berg op. O, waarom volgdet gij niet zachtjes?

GOETZ. Laat het vlugten! Laat het wegspringen in het gelukkig bezit van onbeperkte vrijheid! Tot u moet ik zeggen: keer terug! Gij staat reeds op den grond en bodem van mijn buurman, dien ik niet betreden mag. Ligt zou ik u onoplettend gevolgd en mijn eed gebroken hebben.

GEORGE. Hier is uw grens!

GOETZ. Een regte lijn van genen eik naar dezen wijst ze aan.

GEORGE. En daar moogt gij niet over? Zelfs niet één stap?

GOETZ. Één staat gelijk met duizend.

GEORGE. Dat hebt gij gezworen?

GOETZ. Ik heb mijn woord gegeven en dat is genoeg!

GEORGE. Dat een woord zóó binden moet!

GOETZ. Denkt gij ook niet aan uw woord getrouw te blijven?

GEORGE. Ik denk van ja.

GOETZ. Houd u daarbij! Dat is het edele voorregt van den edele, dat hij zich zelv' bindt: ketenen zijn voor het ruwe volk, hetwelk zich zelv' niet te binden weet.

GEORGE. En zulk een beperking verdraagt gij met gelatenheid?

GOETZ. Met gelatenheid? Neen! — Zoo dikwijls ik staar in het verschiet, voel ik mij aangegrepen door een onwillekeurigen kramp, die mij voorwaarts drijft. Als ik aan deze grens ga, komt mijn voet in verzoeking, mij er over te beuren, mij naar de rivier, naar het land te dragen; en slechts met geweld houd ik mij tegen.

GEORGE. Evenzoo betreur ik in stilte het verlies van onze schoone dagen.

GOETZ. Gelukkige knaap! Gij moogt zonder verantwoordelijkheid deze ruimte overstappen. Uw heer, een beklagenswaardige zieke, kan u zenden naar een plaats, waar hij zelf niet komen mag. Verlaat mijn dienst, en gij zijt morgen weder een vrij, bedrijvig ruiter! Mij hebben ze geboeid, mijn kracht gebonden, mijn daden verstikt.

GEORGE. Mijn goede meester!

GOETZ. Dat zijn de kunstgrepen van lafaards. Jegens ons houden ze geen woord; zij misleiden, zij bedriegen ons; door niets worden zij gebonden: maar op de heiligheid van ons woord vertrouwen zij, als op boeijen en grendels. — Maar wat is dat voor een stofwolk daar beneden? Welk een wilde hoop trekt naar ons toe?

LERSE (*komt*). Het zijn van de oproerige boeren; men ziet het aan hun ongeregeld gaan en aan hun lompe wapenen.

GOETZ. Stormt deze bandelooze menigte ook op ons los?

LERSE. Naar 't slot terug, heer! Zij hebben reeds den edelsten mannen een leelijken trek gespeeld.

GOETZ. Op mijn eigen erf en grond zal ik voor het gepeupel geen stap uit den weg gaan.

TWEEDE TOONEEL.

DE VORIGEN. MAX STOMP. KOOL. SIEVERS. ANDERE BOEREN *met spiessen en vuurroeren, de overigen met akkergereedschap gewapend.*

KOOL (*tot Stomp*). Meen maar niet vrij te komen en ons te ontgaan! Gij moet onze hoofdman zijn of ons een ander in uw plaats verschaffen!

ALLEN. Dat moet gij!

STOMP. Geduld en stilte! Moet een geschikt man u aanvoeren, zoo zwijgt en wacht op den uitslag van hetgeen hij voornemens is!

SIEVERS. Wij willen weten wat gij voornemens zijt. Gij moet ons aanvoeren; maar wij willen weten waarheen?

STOMP. Wij zijn er reeds. Gij noemdet Goetz van Berlichingen. Hier zie ik den man, dien ik dacht op te zoeken. Als jager bezig, komt de edele krijgsman ons tegen.

GOETZ. Ziedaar Max Stomp! Hoe komt gij hier? En met zulk gezelschap!

STOMP. Deze, een troep der opgestane boeren —

KOOL. Ja, der landlieden, wier geduld ten einde was en die zich regt willen verschaffen, dat bij geen geregtshof te vinden was.

STOMP. Stil! — Deze te zamen zoeken voor zich een hoofdman. Hun doel is loffelijk; ze zien hoeveel onregt er geschiedt,

terwijl zij regt zoeken, hoeveel rampen door woedende menschen worden veroorzaakt; daarom zoeken zij een hoofdman, die het volk in teugel moet houden, en zij hebben mij aangehouden en aangesproken.

SIEVERS. Onze hoofdman moet een ruiter zijn van beroep, en een man waarop men kan staat maken: dien hebben wij aan u.

GOETZ. Zij kunnen geen beteren vinden: hoe gij er bij varen zult, dat is wat anders.

STOMP. Ik kan het niet aannemen; want zie, ik ben zoo vele jaren in dienst van den paltsgraaf. Hoe zou het volk mij kunnen vertrouwen, daar mijn vorst zich ook voor den Zwabischen Bond, voor ridderschap en steden verklaart!

KOOL. Hij heeft gelijk! Niemand kan twee heeren dienen.

STOMP (*tot Goetz*). Daarom zou ik u bidden en verzoeken, wakkere Goetz, dat gij —

GOETZ. Wat? ik!

STOMP. Hoor mij aan tot het eind! — dat gij besluiten kondt hoofdman te worden, slechts voor korten tijd.

ALLEN. Daarmeê zijn wij tevreden.

GOETZ. Wat? ik mijn eed breken? uit mijn ban gaan? Max, ik hield u voor een vriend; hoe kunt ge mij verdenken van zulk een onridderlijk gedrag?

STOMP. Als gij bedenkt in welken tijd wij leven, dan zult gij mij niet veroordeelen. Gij hebt uw woord gegeven van niet uit uw ban te zullen gaan; maar wanneer? Toen nog, in vergelijking van thans, de landstreek in rust was. Nu gaat alles het onderste boven; en gij wilt alleen werkeloos blijven?

GOETZ. Ik heb een langen zondag.

STOMP. Bedenk dat gij alle goede eigenschappen bezit: aan niemand zijt gij onderworpen, gij staat niet in dienst van eenig heer. Gij zijt niet verdacht bij het gemeene volk en hebt overal den roep van een trouw en eerlijk man.

ALLEN. Daarvoor houden wij u. Wij willen u tot onzen hoofdman. Gij moet onze hoofdman zijn.

GOETZ. Zelfs als ik geheel vrij was en gij wildet te werk gaan als bij Weinsberg met de edelen en heeren, en verder zoo huishouden, dat heinde en ver het land brandt en bloedt — en ik moest u behulpzaam zijn bij uw schandelijk, razend gedrag: dan zoudt gij mij eerder doodslaan als een hond, voor dat ik uw hoofdman wierd.

KOOL. Als het niet gebeurd was, zou het welligt nooit meer gebeuren.

STOMP. Dat was juist het ongeluk dat geen aanvoerder tegenwoordig was, wiens waardigheid en aanzien hun woede kon beteugelen. Neem de betrekking van hoofdman aan! Ik bid u, Goetz! De vorsten zullen er u voor danken en geheel Duitschland. Het zal ten nutte en ten beste van vele menschen zijn, en vele landen zullen verschoond worden.

GOETZ. Waarom neemt gij die taak niet op u?

STOMP. Gij hebt gehoord waarom ik gedrongen ben er mij aan te onttrekken.

KOOL. Het is geen tijd voor beuzelen en lange, noodelooze verhandelingen. Kort en goed! Goetz zij onze hoofdman of hij zie wat zijn slot en lijf te wachten heeft!

GOETZ. Wie wil mij dwingen?

SIEVERS. Wij allen. (*Hij rigt den spies op hem.*)

ALLEN (*de spiessen op hem rigtend*). Ja, wij allen. Ja, zeker! Ja zeker!

STOMP. Halt!

SIEVERS (*die hem terug dringt*). Pak u weg! Gij hebt niets met ons, wij niets met u te maken. (*De spiessen zijn allen op Goetz gerigt.*)

GOETZ. Zoo! goed zoo! zoo! Mijn toestand is mij welkom! Des te vrijer kan ik zeggen, wat ik van u denk. Ja, ronduit

wil ik tot u spreken en u zeggen, dat ik uw personen en daden verafschuw. Deze pieken, met het bloed van zooveel edelen gedrenkt, mogen zich ook in het mijne doopen! De graaf van Helfenstein, dien gij vermoord hebt, zal in de herinnering van alle edelen nog lang voortleven, wanneer gij als de ellendigste zondaars gevallen zijt, en onder elkander vermengd in het graf ligt. Dat waren mannen, voor wie gij de knie hadt moeten buigen, wier voetstappen gij hadt moeten kussen. Zij verdreven de Turken van de grenzen des Rijks, terwijl gij bij den haard zat; zij stonden tegenover de Franschen, terwijl gij in den kroeg zoopt: zij waren in staat u te verdedigen en te beschermen: dezen onschatbaren dienst bewezen zij u en gij weigerdet hun den dienst uwer handen, waarmede gij u toch niet alleen kunt redden. Uw hoofden zijn weg en gij zijt slechts misvormde, rottende lijken. Grijnst maar! Spoken zijt gij! Reeds bliksemt het gewette zwaard boven uw hoofd! Uw hoofden zullen vallen, omdat gij waandet dat zij zonder hoofd iets vermogten.

STOMP. Een hoofd willen zij immers, en voor de toekomst zou gezorgd zijn.

ALLEN (*die gedurende het spreken van Goetz voor en na de spiessen hebben opgeheven*). Ja, wij willen een hoofd: daarom zijn wij hier.

SIEVERS. Wij hebben den buik vol van het talmen. Hiermeê twee uren bedenktijd! En bezin u goed! Gij verstaat mij. Bewaak hem!

GOETZ. Waartoe is het noodig dat ik mij bedenk? Ik kan nu even goed willen als later. Waarom zijt gij uitgetrokken? Om regten, vrijheden, privilegies terug te krijgen? Waartoe raast gij en vernielt gij het land? Zoo gij afstand doen wilt van alle wandaden, en u gedragen wilt als wakkere lieden, die weten wat ze willen, zoo wil ik u behulpzaam zijn in uw eischen en voor acht dagen uw hoofdman wezen.

SIEVERS. Wat geschied is, geschiedde in het eerste vuur: en wij hebben u niet noodig, om ons in het vervolg te vermanen en in den weg te staan.

KOOL. Voor een vierendeeljaars ten minste, moet gij u aan ons verbinden.

STOMP. Maak er vier weken van: daarmeê kunt gij wederzijds tevreden zijn.

GOETZ. 't Is mij goed!

KOOL. Uw hand!

GOETZ. Zoo verbind ik mij voor vier weken.

KOOL. Best zoo!

STOMP. Geluk er meê!

ALLEN. Best zoo!

SIEVERS. Daar kan genoeg in dien tijd gebeuren.

STOMP (*heimelijk aan de ééne zijde tot Goetz*). Wat gij doen moogt, verschoon onzen genadigen heer, den paltsgraaf!

KOOL (*in 't geheim aan de andere zijde tot de boeren*). Bewaakt hem! Dat niemand met hem spreke, wat gij niet hooren kunt!

GOETZ. Lerse, ga naar mijn vrouw: berigt haar alles! Zij zal spoedig tijding van mij hebben. Komt! (*Goetz, George, Lerse, Stomp en een gedeelte der boeren af.*)

DERDE TOONEEL.

SIEVERS. KOOL. BOEREN. *Daarbij* METZLER *en* LINK.

SIEVERS. Nu kunnen wij eerst weder tot adem komen en ons zelven vertrouwen.

KOOL. 't Is een flinke hoofdman, die het oorlogshandwerk wel verstaat.

METZLER (*komt*). Wat hooren wij van een verdrag? Waartoe dient het verdrag?

LINK. Het is schandelijk, zulk een verdrag te sluiten.

KOOL. Wij weten even goed als gij wat wij willen, en te doen en te laten hebben.

SIEVERS. Het razen en branden en moorden moest toch eens ophouden, van daag of morgen; zoo hebben wij nog een braven hoofdman op den koop toe gekregen.

METZLER. Wat? Ophouden? Gij verrader! Waarom hebben wij ons opgemaakt? Om ons op onze vijanden te wreken, om ons er bovenop te helpen. Een verdrag te sluiten! Een verdrag! Dat heeft je een knecht van een vorst aangeraden.

KOOL. Kom, Sievers, hij is als een redeloos dier.

METZLER. Er zal geen volk bij je blijven.

SIEVERS (*tot de boeren*). Komt, op onzen weg kan er iets van komen. Wij hebben het regt aan onze zijde en met verstand zetten wij het door.

METZLER. Gij dwazen! Geweld gaat boven regt. Blijft!

KOOL. Komt! (*Zij gaan, eenigen volgen.*)

METZLER. De schurken! Maar met nieuwen moed, Link! Begeef je naar den grooten hoop en hits hem op. Ik trek met een troep achter om en steek Miltenberg in brand. Op dat teeken moet gij maar voortgaan zoo te branden. (*Nog eenigen, die het met elkander eens geworden zijn, gaan Sievers en Kool achterna.*)

LINK. Wilt gij hier blijven? Hier heen naar ons toe!

METZLER. Dat de pest u verderve! Naar ons toe! Naar ons toe! (*De boeren verstrooijen zich aan weêrszijde.*)

LINK. Kom maar, kom! Wij hebben toch den grooten hoop op onzen kant. (*Allen af.*)

VIERDE TOONEEL.

Een andere landstreek.

WEISLINGEN, *die midden door een rei van ridders, die elkander bij de hand houden, langzaam voortrijdt. Achter hem goedgeordend* KRIJGSVOLK. FRANS.

WEISLINGEN. Gaat zoo voorwaarts in digte gelederen, en houdt u dus in het gevecht bij elkander! Ik weet dat een troep der oproermakers zich in beweging stelt den kant op naar Miltenberg: overvalt ze in het dal, slaat ze! Ik heb plan het andere gedeelte aan te grijpen, hetwelk in de vlakte gelegerd is. En zoo drijven wij ze onverwachts tegen elkander. Goetz is bij hen. Bij welken troep weet ik niet. Wie hem ontmoet, zoeke hem te vatten! (*Allen af, behalve Frans, die op den achtergrond blijft.*) Te wapen, Adelbert! — Eindelijk eens te wapen! Besluit liever uw leven op het bloedig slagveld, dan dat gij het langer rekt in zorgen, winst en verlies, met nijd, vrees en hoop. Ga dit spook van den ouden vriend tegen, dat u reeds zoo lang onder de vijandelijke gedaante van een tegenstander voor oogen zweeft, u bespot, aanzet, zonder dat gij een bepaald besluit neemt! Ga op hem los, overwin hem! En dan is het voorbij. Handel ook tegen uw huis met dezen vasten wil! Uw vrouw moet niet meer alleen naar eigen willekeur handelen — met mijn eer, mijn naam naar welgevallen spelen! — Gehoorzamen moet zij en zich schikken! — Frans!

FRANS. Hier ben ik!

WEISLINGEN. Gij spoedt u naar mijn vrouw. Ik heb u het misnoegen niet verheeld, dat zij sedert eenigen tijd bij mij wekt! Hoe handelbaar was zij vroeger! Nu, daar zij zich weder in het volle bezit harer goederen bevindt, begeeft zij zich op een versterkt slot, omringt zich door ruiters, onder

voorwendsel van gevaarlijke tijden en schijnt mij te willen trotseren. Geef haar dezen brief! Hij gebiedt haar op mijn slot te komen en dat terstond. Op beslissend antwoord moet gij aandringen. Ik ben niet genegen langer lankmoedig te wachten! Nu maken wij een togt in deze streken; zij moet mij niet tergen, om mijn togt tegen haar te keeren! Ga op reis en met goed gevolg! *(Af.)*

VIJFDE TOONEEL.

FRANS *alleen.*

Ga! Ga maar! Reeds weten wij hoe te handelen. Zwakke man, meent gij sterk te zijn, omdat gij u inspant tot verwoedheid toe? Toegeeflijke ziel, gij weet niet dat gij van jongsaf het regt mistet, om te bevelen? Haar wilt gij bevelen, de vrouw, die de natuur bestemde tot meesteres der wereld? Mij denkt ge te bevelen, mij, den vasal der hoogste schoonheid? Ik wil tot haar! — Geenszins, omdat gij mij zendt, maar omdat mij het hart tot haar drijft, omdat ik niet anders kan. En volbrengen wil ik, wat zij eischt, zij make mij gelukkig of doe mij versmachten. *(Af.)*

ZESDE TOONEEL.

Uitgestrekt landschap met dorp en slot.

GOETZ. GEORGE.

GEORGE. Ik bid u, heer, zooveel ik maar bidden kan en mag, neem een besluit en verwijder u van dezen eerloozen hoop! Het geluk, dat u in het begin scheen te vergezellen, heeft zich gekeerd.

GOETZ. Ik kan ze niet verlaten, omdat het hun slecht gaat.

GEORGE. Verlaat ze, omdat zij hun ongeluk verdienen! Bedenk dat dit gezelschap uwer niet waardig is!

GOETZ. Wij willen ons niet verheelen, dat wij veel goeds gesticht hebben: want moet gij zelf niet bekennen, dat in de stiftlanden van Mentz geen klooster, geen dorp zou verschoond geworden zijn, als wij niet gehandeld hadden? Hebben we niet lijf en leven gewaagd, om de woedende menschen terug te houden, om hun geschreeuw te overschreeuwen en hen in woede te overtreffen?

GEORGE. Dat is zoo! Ik zelf geloofde niet, dat men zich zoo sterk voelt, als men gelijk heeft. Ik heb op uw bevel menigen hoop door redeneren teruggehouden en door dreigen bevreesd gemaakt.

GOETZ. En zoo willen wij voortgaan. Wij zullen ons op deze daad met vreugde beroemen.

GEORGE. Dat zult gij niet! Moet ik dan alles zeggen? Vlugt, heer! Vlugt! (*Hij werpt zich voor hem neder.*) Aan uw voeten geknield, bid ik u, vlugt! Het is een ongelukkige oorlog, dien gij voert. — De deelgenooten van den bond van Zwaben en Frankenland, verbitterd door deze voorbeeldelooze euveldaden, behandelen hun tegenstanders als wat ze zijn, als onedele vijanden, als roovers, brandstichters, als de schandelijkste misdadigers. In het gevecht wordt geen kwartier gegeven, en geschiedt zulks, dan geschiedt het om den gevangene te bewaren voor verschrikkelijke strafoefeningen. — Reeds heeft men de oproermakers bij honderden onthoofd, geradbraakt, gespiesd, gevierendeeld, en gij zijt hoofdman en hebt magtige vijanden onder de ridderschap. Ach, heer, als ik moest beleven —

GOETZ. Zoodra mijn tijd om is —

GEORGE. Terstond! Terstond! op dit oogenblik zijt gij niet bewaakt, terwijl zij u anders als een gevangene met zich slepen,

in plaats van u als aanvoerder te volgen. (*Het is intusschen nacht geworden: in de verte ontstaat brand in een dorp.*) Zie ginds! Daar schittert u weêr een nieuw misdrijf tegen.

GOETZ. Het is Miltenberg, het dorp. Snel te paard, George! Rijd er heen en tracht den brand van het slot te verhinderen! Zijn bezitter is mijn vriend. Er kan slechts een kleine hoop daar zijn. Ik maak mij van hen los en dat terstond.

GEORGE. Goed, heer! Goed! En zoo voer ik tot besluit met vreugde uit, wat gij beveelt.

GOETZ. Toch niet, George! Blijf hier! Waarom zoudt gij u wagen? Reeds dikwijls is dit misselijk gebroed met dreigementen op u los gestormd.

GEORGE. Neen, heer, wat gij eens bevolen hebt, wil ik volvoeren: wat gij wenscht, zal gedaan worden als het mogelijk is.

GOETZ. Blijf, blijf!

GEORGE. Neen, heer, gij wenschtet dat Miltenberg gered werd; ik wil het redden, of gij ziet mij niet terug. (*Af.*)

ZEVENDE TOONEEL.

Gedurende dit tooneel en het volgende neemt de brand van het dorp toe; ook het slot geraakt langzamerhand in brand.

GOETZ. *Daarna een* ONBEKENDE.

GOETZ. Hoe zal ik met eer van hen af komen? En hoe zal ik met eer blijven? Wanneer ik vorsten en stiften, heeren en steden verschoon, zoo wordt ik bij de boeren verdacht; en al mijn werken en verschoonen baat mij niets. Iedereen schrijft aan mij het kwaad toe dat geschiedt, en niemand mag het mij tot een verdienste aanrekenen, dat ik zooveel booze dingen verhinder. Ik wenschte dat ik duizend mijlen van hier was en in den diepsten toren lag, die in Turkije staat!

ONBEKENDE (*komt*). Wees gegroet, zeer edele heer!

GOETZ. Ik dank u! Welk nieuws brengt gij? Uw naam?

ONBEKENDE. Die doet niets ter zaak. Ik kom om u te waarschuwen, dat uw hoofd in gevaar is. De aanvoerders zijn het moede, van u zulke harde woorden te hooren. Zij hebben besloten u uit den weg te ruimen. Wees gematigd of zoek te ontvlugten! God geleide u! (*Af.*)

GOETZ. Op deze wijs uw leven te laten? — Het zij zoo! Mijn dood worde voor de wereld het zekerste teeken, dat ik met de honden niets gemeens heb gehad. Ten einde toe moeten zij gevoelen, dat ik tot hen niet behoor.

ACHTSTE TOONEEL.

GOETZ. SIEVERS. *Meer* BOEREN. *Vervolgens* LINK. METZLER. BOEREN.

KOOL. Heer! Heer! Ze zijn geslagen, ze zijn gevangen!

GOETZ. Wie?

SIEVERS. Die Miltenberg verbrandden. Er trok een bondstroep achter den berg om en overviel hen op eens.

GOETZ. Zij krijgen wat zij verdiend hebben. — O George! George! — Zij hebben hem te gelijk met de booswichten gevangen genomen! — Mijn George! O mijn George! —

LINK (*komt*). Voort, heer kommandant! Voort! Het is geen tijd om te dralen! De vijand is in de buurt en magtig.

GOETZ. Wie verbrandde Miltenberg?

METZLER. Als gij praatjes wilt maken, zal men u toonen, hoe men er geene maakt.

KOOL. Zorg voor ons lijf en het uwe! Voort! Voort!

GOETZ (*tot Metzler*). Dreigt gij mij? Ellendeling! Gelooft gij, dat gij voor mij meer te vreezen zijt, omdat het bloed van den graaf van Helfenstein aan uw kleederen kleeft?

METZLER. Berlichingen!

GOETZ. Gij moogt mijn naam noemen en mijn kinderen zullen zich daarover niet schamen.

METZLER. Weg met u, laffe kerel! Vorstendienaar! (*Goetz geeft hem een houw op het hoofd, zoodat hij ter aarde valt; de anderen treden tusschen beide.*)

KOOL. Gij zijt razend! Van alle kanten breekt de vijand door en gij kijft!

LINK. Voort! Voort! (*Beweging, gevecht en vlugt der boeren.*)

NEGENDE TOONEEL.

VIER BODEN VAN HET GEHEIME GERIGT. (*Twee komen van achter de laatste schermen, gaan schuins over het tooneel en ontmoeten elkander in het midden.*)

EERSTE BODE. Wetende broeder, van waar?

TWEEDE BODE. Ik van 't noorden. En gij?

EERSTE BODE. Van 't oosten. Laat ons op dezen kruisweg rusten! Terstond treffen de broeders van 't westen en 't zuiden elkander aan.

TWEEDE BODE. De heilige veem doorkruist de wereld.

EERSTE BODE. Doorkruist de stille, de bewogen wereld.

TWEEDE BODE. Door de stille weiden, door het gewoel des oproers.

EERSTE BODE. Door voedende akkers, door gevecht en dood wandelen haar boden ongedeerd.

TWEEDE BODE. Zij trekken voorbij. De boosdoener siddert.

EERSTE BODE. Een rilling bevangt den zondaar met zijn diep verborgen geheim.

TWEEDE BODE. De groote nacht is aanstaande.

EERSTE BODE. Gelijk de nacht des algemeenen gerigts. (*De*

beide anderen komen van achter de eerste schermen en ontmoeten in het midden de beide eersten.) Ook gij welkom, wetende broeders!

ALLEN. Nu snel op het doel af! Tot de roode aarde snel terug, waar de heilige veem regtvaardig, verborgen, in stilte heerscht. (*Allen af.*)

TIENDE TOONEEL.

ZIGEUNERS *komen af en aan*, *vervolgens de* HOOFDMAN.

EERSTE ZIGEUNER. Vervloekte tijd! Wij moeten ons verdedigen, ons lijf verdedigen en den buit in den steek laten. Dat overkomt mij van daag reeds driemaal.

TWEEDE ZIGEUNER. Beproeven wij het ginder. Het gevecht is hier.

ZIGEUNERMOEDER. Ginds vechten zij ook. Wij worden gedrongen midden in het gevecht. (*Het tooneel wordt langzamerhand vol van Zigeunermannen en vrouwen.*)

HOOFDMAN. Komt hier, gij die moedig zijt! Komt hier die flink zijt! Belaadt u niet met gemeene dingen! Behoudt het beste, werpt het andere weg! Wij moeten hier van daan, wij moeten voort. Het is geen plaats meer om er te blijven; het bondsleger vervolgt ook ons. Wij moeten op marsch, wij moeten ons verdeelen. Ik voer den eersten hoop aan; wie den anderen?

ALLEN. Wij blijven bij u!

HOOFDMAN. Wij moeten ons verdeelen. De geheele groote hoop kan er niet door heen dringen.

ZIGEUNERKNAAP (*komt*). Hier aan den dijk bij 't moeras stijgt een man van 't paard, een ridder; hij is gewond, hij kan zich naauwelijks staande houden. Zij brengen hem hier. Aan den oever gaat het gevecht voort naar dezen kant toe.

ELFDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GOETZ.

HOOFDMAN. Wie zijt gij?

GOETZ. Een gewonde, een bloedende. Als gij mij mogt willen helpen, dan zij het spoedig!

HOOFDMAN. Bloedwortel, moeder! uw zegen daarbij! Hij stilt het bloed, geeft nieuwe krachten. — (*Tot de Zigeuners.*) Verdeelt u in twee partijen; de ééne moet regts, de andere links trekken. Ik wijs u den weg aan. (*Intusschen heeft men Goetz de linker armscheen afgenomen en den helm.*) Gij zijt het, Goetz! Dien ik wel ken; en komt geslagen, vlugtend, gewond tot ons! Spoedig zult gij hersteld zijn. En nu, daar ik u ken, weet ik uw lot: gij zijt verloren, als gij niet digt bij ons blijft. (*De moeder was bezig met de wond en de dochter heeft hem iets om te ruiken aangeboden.*)

GOETZ. Ik ben verkwikt. Helpt mij nu weder te paard, opdat ik nog een laatste poging aanwende!

HOOFDMAN. Vat een kloek besluit als een man! Geef u niet aan wanhoop over! Uw vervolgers ontloopt gij niet; maar sluit u bij ons aan! Wij moeten ons verdeelen! In kleine hoopen trekken wij er door heen en redden ons. Hier is geen vrij veld meer. Ik breng de ééne helft naar Boheme; breng gij de andere naar Thuringen! Zij gehoorzamen u gelijk mij.

DE ZIGEUNERS. Hem gelijk u.

HOOFDMAN. Verdeelt u! (*Zij verdeelen zich.*) Dit blijve mijn hoop: dezen geef ik aan u over. Door het moeras ken ik de wegen; dringt gij door de rotskloof over den heuvel, zoo ontkomt gij aan het op u instormend gevecht. Gij zwijgt? Goed zoo! Gezwegen en gehandeld! (*Af met het ééne deel, het andere deel zet zich naar de tegenovergestelde zijde in beweging.*)

TWAALFDE TOONEEL.

DE VORIGEN *zonder den* HOOFDMAN.

GOETZ. Het is alsof ik droom! Moeder, de kracht uwer wortels en kruiden is kortstondig; zoo voelde ik haar werking, zoo is het gedaan. (*Hij zinkt in elkander, wordt vastgehouden en op een zitplaats op den achtergrond gebragt.*)

EERSTE ZIGEUNER. Beurt hem op! Draagt hem door de kloof!

TWEEDE ZIGEUNER (*komt van de zijde, waarlangs de hoofdman vertrok*). Het gevecht sleept ons meê, drijft ons herwaarts. (*Moeder en kinders komen vlugtend.*)

MOEDER. Alles verloren, de vader dood!

KINDEREN. O wee, o wee! Redt ons, man!

MOEDER. Gij zijt nu de aanvoerder. Voort! Voort! Red u zelven en ons!

ALLEN. Red ons! Voer ons aan! Red ons! (*Groepen vrouwen en kinderen rondom Goetz, die gezeten is. Van beide kanten worden boeren en Zigeuners naar binnengedrongen en overwonnen. Een partij bondsknechten dringt door de vrouwen heen en rigt de pieken op Goetz.*)

DERTIENDE TOONEEL.

Adelheids kamer. Nacht.

ADELHEID. FRANS.

ADELHEID. Stil! Hoor! Alles is in rust! De slaap heeft het gansche huis in boeijen geslagen. Verwijder u nu, Frans! Te paard! Voort! Voort!

FRANS. O laat mij talmen! Laat mij blijven! — Kunt gij mij nu verstooten? Mij van het licht uws aangezigts uitdrijven in den nacht, in de onvriendelijke duisternis?

ADELHEID (*naar het venster gekeerd*). Donker is het buiten niet. De maan schijnt helder. Duidelijk, als bij dag, slingeren de paden van het slot naar beneden; de witte rotsbanken geven licht; in schaduw rusten de gronden, maar de heuvels daarboven staan in 't volle licht. Naar omlaag! Naar omlaag! In den stillen, helderen nacht op uw doel af!

FRANS. Nog maar een kleine poos! Laat mij hier blijven — hier waar mijn leven woont! Ach, buiten is voor mij de dood!

ADELHEID. Moedig, flinke jongen! Moedig! Vlug naar buiten! Naar ginds in het middernachtelijk daglicht! Gij talmt? Wat? Bezwaren uw wenschen u reeds? Is wat gij wildet en voornaamt u een last?

FRANS. Niet deze oogen, niet deze stem!

ADELHEID. Waar hebt gij het fleschje? Gij dwongt het mij af. Geef het terug!

FRANS. Luister naar mij!

ADELHEID. Ik eisch het terug. Hier het fleschje! Gij gaaft u uit voor een held, als een held naamt gij 't op u en gij bezwoert het te zijn. Geef hier! Een knaap zijt gij, een wankelmoedige knaap.

FRANS. Laat mij spreken.

ADELHEID. Want een man, die stoutmoedig genoeg is om naar een hooggeboren vrouw te staan, weet wat hij verpandt — leven, eer, deugd, geluk: in één woord alles. Knaap verlaat mij!

FRANS. Geef mij de verzekering, dat die goddelijke vrouw, die aan mij de volmaaktheid van haar geheel geslacht openbaarde, dat zij de mijne zij, de mijne blijve, dat ik haar voor mij verwerf, dan zal de knaap een reus worden, tot uw dienst onvoorwaardelijk bereid.

ADELHEID. Er waren oogenblikken, waarin gij geloofdet, dat Adelheid de uwe was, toen twijfel en bezorgdheid voor

eeuwig gebannen schenen. Keeren deze vijauden reeds weder terug? Kom, Frans, lieve Frans!

FRANS. Ja, gij zijt de mijne! En als ik u bevrijd, bevrijd ik u voor mij. Laat mij, laat mij nu gaan! Ja, nu ben ik vast besloten en ijzersterk. Met vaste hand wil ik mijn heer het vergift in den beker gieten.

ADELHEID. Stil! Spreek het niet uit!

FRANS. Ja, ik wil het uitspreken. Mijn oor moet hooren, wat mijn hart gereed is te doen. Mijn oog moet onbewegelijk er naar zien, als hij drinkt. Van zijn smarten wil ik mij niet afkeeren. Er is maar één prijs op de wereld en die is de mijne.

ADELHEID. Haast u!

FRANS. Vaarwel! En terwijl ik mij van u losscheuren wil, voel ik mij slechts te vaster gebonden, en zou scheidend zoo — (*haar omhelzend*) altijd door willen toeven.

ADELHEID. Talmer!

FRANS (*den sluijer aanvattend*). Een gedeelte van u heb ik in handen. Geheel laat ik u niet varen! Sta mij dezen sluijer toe, die nog eens voor mij weggeslagen wordt en mij het goedgunstig gesternte van mijn geluk laat zien. Laat mij hem behouden, opdat hij uw tegenwoordigheid mij vergoede! (*Hij neemt den sluijer.*)

ADELHEID. Deugniet!

FRANS. Gelijk een sjerp den held, gelijk een tooverband den toovenaar, zal hij mij des nachts omgeven. (*Hij werpt hem over den schouder en knoopt hem vast aan de heup.*) Des daags zal hij gevouwen, op mijn borst in een gedrukt, mij beter beschermen dan de maliënkolder. En nu spoed ik mij heen als op vleugels. Vaarwel, ik word van u opgenomen, weggevoerd. (*Hij omhelst haar, scheurt zich los en ijlt heen.*)

VEERTIENDE TOONEEL.

ADELHEID *alleen.*

Gelukkige knaap! Terwijl het vreesselijkste lot u boven het hoofd hangt, treuzelt gij nog. De krachtige beweging der golf gaat over in schuim, de sterke daad der jeugd in spel. Ik wil u nastaren: mijn witte gestalte zal u als een geest uit deze muren toewenken. Ik zie hem, hoe duidelijk! op zijn schimmel; licht als bij dag is het om hem heen en scherp afgeteekend begeleidt hem de bewegelijke schaduw. Hij houdt stil; hij wuift met den sluijer: zou hij 't ook kunnen zien, als ik hem wenk? Hij wil verder! Nog talmt hij! Rijd voort, lieve knaap! rijd voort naar uw treurig werk! — Hoe vreemd! welk een zwarte wandelaar komt hem tegen? Een donkere, zwarte man, die er uitziet als een monnik, treedt langzaam hier heen. Ze naderen elkander! Zullen zij stil houden? Zullen ze met elkander spreken? Zij trekken elkander voorbij, als zagen zij elkander niet! Ieder vervolgt zijn weg! Frans naar beneden en, ik vergis mij niet, de monnik naar boven op het slot aan! — Waarom vaart mij een rilling door de leden? Is het niet een monnik, zooals gij er duizenden zaagt, bij dag en bij nacht! — Waarom zou deze te vreezen zijn? — Nog wandelt hij langzaam, zeer langzaam. Ik zie hem duidelijk, zijn houding, zijn beweging. (*Zij schelt.*) De portier moet de poort en deur goed gesloten houden, niemand binnen laten vóór het dag is, er moge zijn wie wil. (*Aan het venster.*) Ik zie hem niet meer! Heeft hij het voetpad ingeslagen? (*Zij schelt.*) Men zie naar het achterpoortje, of het goed gesloten en gegrendeld is? — Muren, sloten, keten en grendel, welke weldaad voor de angstigen! En waarom angstig? Nadert mij de vreesselijke daad, die van verre op mijn bevel wordt volbragt? Is het de schuld, die mij het beeld eener duistere wraak voor den geest

brengt? Neen, neen, het was een werkelijk, vreemd, zeldzaam wezen. Ware het een spel mijner verbeelding, dan moest ik hem ook hier zien. *(Een zwarte, vermomde gestalte, met strop en dolk, komt dreigend van den kant des achtergronds, doch Adelheid in den rug, welke zoodanig gekeerd staat, dat zij dit vreesselijk wezen met haar oogen niet zien kan; zij staart naar de tegenovergestelde zijde.)* Maar dáár, dáár, 't gelijkt een schim! — Wat is het? Welk donker ding trekt daar den wand langs? O wee, o wee! Dat is waanzin! — Houd uw gedachten bij elkander! Grijpt moed! *(Zij houdt eenigen tijd de oogen digt, dan strekt zij de handen voor zich uit en staart naar den tegenovergestelden kant.)* Nu zweeft het hier! Nu sluipt het hier! Er op los, en het verdwijnt. Vlugt, spooksel! Het vlugt, 't verwijdert zich. Dan wil ik u vervolgen, u verjagen. *(Terwijl zij het schaduwbeeld langzaam voor zich uitdrijft, ziet zij het werkelijke, dat juist in de slaapkamer gaat. Zij geeft een luiden schreeuw, dan bereikt zij den bengel en trekt.)* Kaarsen! Kaarsen! Fakkels binnen! Allen binnen! Meer fakkels, opdat de nacht om ons heen dag worde! Luidt den alarmklok! Laat allen zich wapenen! *(Men hoort luiden.)* Hier het naaste vertrek doorzocht! Het heeft geen anderen uitgang. Vindt, boeit hem! — Wat staat, wat talmt gij? Een sluipmoordenaar heeft zich verborgen. *(Een gedeelte der knechten af.)* Maar gij, omringt mij! Trekt uw zwaarden! De hellebaarden gereed! — Nu ben ik gerust. Houdt u stil! Wacht af! Ondersteunt mij, lieve vrouwen! Laat mij niet vallen! mijn knieën knikken. *(Men reikt haar een leuningstoel.)* Treedt nader bij, gewapenden! Omringt mij! — Bewaakt mij! Niemand ga van zijn plaats voor het volkomen dag is!

VIJFTIENDE TOONEEL.

Zalen en gewelfde gangen.

TWEE PARTIJEN WAPENKNECHTEN, *die elkander ontmoeten.*

EERSTE AANVOERDER. Wij hebben niets gevonden. Wat zegt gij er van? Ziet gijlieden niets?

TWEEDE AANVOERDER. Volstrekt niets. In de kamer was niets, waar hij verborgen kon zijn; zij heeft maar één uitgang. En gij, wat denkt gij er van? Heeft zij een geest gezien? Als het een mensch was, hadden wij hem reeds lang.

EERSTE AANVOERDER. De heilige veem is overal. Laat ons zoeken en zwijgen! (*Zij kruisen elkander en gaan verschillende kanten op.*)

ZESTIENDE TOONEEL.

Landelijke tuin. Priëel op den achtergrond, daarvoor een bloembed, door de zon beschenen.

MARIA, *in het priëel slapend.* LERSE.

LERSE. Gestrenge vrouw! Waar zijt gij? Terstond zullen de paarden gezadeld zijn! — Zij slaapt — slaapt in deze vreesselijke oogenblikken. Hoe schoon, hoe hemelsch schijnt de slaap des braven! Hij gelijkt meer op de zaligheid dan op den dood. Jammer dat ik haar wekken moet. Sta op, gestrenge vrouw! Haast u. Sta op, wij moeten heen.

MARIA (*ontwaakt*). Wie roept? Wie rukt mij op eens uit de zalige velden naar hetgeen mij op aarde omgeeft? (*Staat op en komt naar voren.*)

LERSE. Laat ons spoed maken, genadige vrouw! De paarden hebben weêr kracht om snel te loopen, en de mensch houdt alles uit.

MARIA. Drijf mij niet verder!

LERSE. Bezin u! Bedenk in welk vreesselijk tijdstip wij leven! Nog wêergalmt de landstreek van verschrikkelijke misdaden en reeds zijn de daders op het wreedst gestraft. Men is met monsterachtige teregtstellingen te werk gegaan. Velen zijn levend verbrand, bij honderden zijn er geradbraakt, gespiesd, onthoofd, gevierendeeld. — Ach, en uw edele broeder is in dit ijsselijk geval gewikkeld! — Gevangen als muiter; als misdadiger in den diepsten toren geworpen!

MARIA. Laat ons gaan!

LERSE. De jammer is te groot! Zijn ouderdom, zijn wonden! En meer nog dan dat alles, een sluipkoorts, de duisternis die zijn ziel bevangt, omdat het zóó met hem eindigen moet!

MARIA. Laten wij ons haasten, haasten naar Weislingen! Alleen zulk een vreesselijke noodzakelijkheid geeft mij kracht tot dezen stap, om Weislingen weder te zien! Terwijl ik mijn broeder van den dood red, ga ik in mijn eigen dood.

LERSE. Hoe zoo, gestrenge vrouw? Hoe zijt gij op eenmaal veranderd? Een gejaagde hartstogt brengt uw zachte gelaatstrekken in beweging. Spreek! Vertrouw mij!

MARIA. Gij zijt een braaf man! Zoo weet dan, tot wien gij mij geleidt!

LERSE. Spreek vrij uit!

MARIA. Deze Weislingen! — ik had hem lief met al de innigheid der eerste schuchtere liefde. Hij werd mijn bruidegom. Toen droomde ik van geluk op deze wereld. — Hij verliet mij — en ik moet hem wederzien, ik moet voor hem verschijnen als smeekelinge, ik moet hem smeeken, mijn woorden met den toon van vertrouwen, genegenheid, liefde bezielen!

LERSE. Kom, kom! Laat de ingeving van het oogenblik u zeggen wat er te doen is! Zij biedt aan wat men te vergeefs getracht heeft met overleg te zoeken. (*Af.*)

MARIA. Ik zal mij voor zijn tafel werpen, ik zal voor hem weenen — maar — God vergeve het mij! — niet om mijn broeder — om mij zelven! *(Af.)*

ZEVENTIENDE TOONEEL.

Weislingen's zaal.

WEISLINGEN *begeleid door* FRANS *en een jongen* DIENAAR.

WEISLINGEN. 't Is vergeefs, dat ik mij uit de ééne kamer naar de andere sleep, ik draag mijn ongeluk met mij mede. Vergeefs, dat gij mij ondersteunt; uw jeugdige krachten gaan niet over in mij: al mijn beenderen zijn hol: een booze koorts heeft het merg uitgezogen. Zet mij hier neder! Laat mij hier alleen, en blijft in de nabijheid. *(Frans in groote ontroering af.)* Geen rust en kalmte, noch daags, noch 's nachts! In een halven sluimer akelige droomen! — Den vorigen nacht ontmoette ik Goetz in het woud. Hij trok zijn zwaard en daagde mij uit. Ik greep naar het mijne: de hand weigerde mij zijn dienst. Toen stiet hij het zijne in de scheede, zag mij met minachting aan en ging heen. — Hij is gevangen en ik sidder voor hem. Ellendig mensch, uw woord heeft hem ter dood veroordeeld, en gij beeft voor zijn droomgestalte als een boosdoener. — En moet hij sterven? — Goetz! Goetz! — Wij menschen leiden ons zelven niet, aan booze geesten is magt over ons gegeven, om hun boozen moedwil te oefenen tot ons verderf. — 'k Ben moede, moede! Hoe zijn uw nagels zoo blaauw? — Een koude, koude, verteerende huivering verlamt mij elk lid. Alles draait mij voor de oogen. Kon ik slapen! Ach!

ACHTTIENDE TOONEEL.

WEISLINGEN. MARIA. *Vervolgens* FRANS.

WEISLINGEN. Jezus Maria! — Laat mij met rust! — Laat mij met rust! — Die gestalte ontbrak nog! — Zij sterft, Maria sterft, en vertoont zich aan mij. — Verlaat mij, zalige geest, ik ben ellendig genoeg.

MARIA. Weislingen, ik ben geen geest. Ik ben Maria.

WEISLINGEN. Dat is haar stem.

MARIA. Ik kom om het leven mijns broeders van u af te smeeken: hij is onschuldig, hoe strafbaar hij schijne.

WEISLINGEN. Stil, Maria! Gij, engel des hemels, brengt de pijnen der hel met u. — Spreek niet voort!

MARIA. En mijn broeder moet sterven? Weislingen, het is verschrikkelijk dat ik noodig heb tot u te zeggen: „hij is onschuldig!" — dat ik weeklagen moet om u van den afschuwlijksten moord terug te houden. Uw ziel is tot in haar diepste diepte door vijandelijke magten ingenomen. Dat is Adelbert!

WEISLINGEN. Gij ziet het, de verteerende adem des doods is over mij gegaan, mijn kracht zinkt weg naar het graf. Ik sterf als een ongelukkige, en gij, gij komt om mij in wanhoop te storten. Konde ik spreken, uw groòtste haat zou in medelijden en droefheid overgaan. O Maria! Maria!

MARIA. Mijn broeder, Weislingen, verkwijnt door ziekte in de gevangenis. Zijn zware wonden, zijn leeftijd! — En als gij in staat waart zijn grijs hoofd — Weislingen, wij zouden wanhopend zijn!

WEISLINGEN. Genoeg! — Frans! (*Frans komt uiterst ontsteld.*) De papieren van binnen, Frans! —

MARIA (*bij zich zelve*). Hij is zeer ziek, zijn gezigt verscheurt mij het hart. Wat had ik hem lief! En nu ik hem nader, voel ik, hoe innig. (*Frans brengt een verzegeld pakel.*)

WEISLINGEN (*rukt het los en toont een papier aan Maria*). Hier is uws broeders doodvonnis onderteekend.

MARIA. O God!

WEISLINGEN. En hier verscheur ik het. Hij leeft. Maar kan ik weder herstellen wat ik verwoest heb? Schrei niet zoo, Frans! Goede jongen, mijn ongeluk gaat u diep ter harte. (*Frans werpt zich voor hem op de knieën neêr.*) Sta op en staak het weenen! Zoolang er leven is, is er hoop.

FRANS. Gij zult niet — gij moet sterven!

WEISLINGEN. Ik moet?

FRANS (*buiten zich zelven*). Vergif! Vergif! Van uw vrouw! — Ik! Ik! (*IJlt heen.*)

WEISLINGEN. Maria, ga hem achterna! Hij is wanhopend. (*Maria af.*) Vergif van mijn vrouw! O wee! Ik voel het. Marteling en dood!

MARIA (*buiten*). Help! Help!

WEISLINGEN (*wil opstaan*). God, kan ik dat niet?

MARIA (*komt*). Hij is weg! Hij stortte uit het zaalvenster woedend naar beneden in den Main.

WEISLINGEN. Hij is gelukkig! — Uw broeder is buiten gevaar. De andere bondshoofden, vooral Sickendorf, zijn zijn vrienden. Op zijn woord zullen zij hem terstond ridderlijke gevangenschap toestaan. Vaarwel Maria, ga heen en verlos hem uit den kerker!

MARIA. Laten wij Lerse zenden! Ik wil bij u blijven, arm verlaten man!

WEISLINGEN. Ja, wel verlaten en arm! God, Gij zijt een vreesselijk wreker. — Mijn vrouw!

MARIA. Laat deze gedachte varen! Wend uw hart tot den Barmhartige!

WEISLINGEN. Ga, lieve ziel, laat mij aan mijn ellende ten

prooi! Ontzettend! Ook uw tegenwoordigheid, Maria, de laatste troost is foltering.

MARIA (*bij zich zelve*). Sterk mij, God! Mijn ziel bezwijkt onder zijn lijden.

WEISLINGEN. O wee! Vergif van mijn vrouw! Mijn Frans verleid door de afschuwelijke! Hoe zal ze wachten en luisteren naar den bode, die haar de tijding brengt: „hij is dood!" En gij, Maria! Maria, waarom zijt gij gekomen, om elke sluimerende herinnering mijner zonden te wekken! Verlaat mij, opdat ik sterve!

MARIA. Laat mij blijven! Gij zijt alleen; denk dat ik uw oppaster ben. Vergeet alles! Mogt God tegenover u alles zóó vergeten, als ik tegenover u alles vergeet.

WEISLINGEN. O ziel vol liefde, bid voor mij, bid voor mij! Mijn hart is gesloten.

MARIA. Hij zal zich uwer ontfermen! — Gij zijt afgemat.

WEISLINGEN. Ik sterf, ik sterf en kan niet sterven. En in den vreesselijken strijd tusschen leven en dood pijnigen de folteringen der hel.

MARIA (*naast hem knielend*). Ontfermer, ontferm u zijner! Slechts een straal uwer liefde voor zijn hart, opdat het zich opene voor troost en zijn geest hoop, de hoop des levens, medeneme in den dood!

NEGENTIENDE TOONEEL.

Gevangenis.

ELIZABETH. LERSE. SLOTVOOGD.

LERSE (*tot den Slotvoogd*). Hier is brief en zegel, hier de onderteekening der bondshoofden: terstond moet Goetz van de strenge gevangenschap bevrijd worden. (*Slotvoogd af.*)

ELIZABETH. God vergelde u de liefde en trouw, die gij mijn heer bewezen hebt! Waar is Maria?

LERSE. Weislingen sterft, vergiftigd door zijn vrouw; Maria paste hem op, toen ik mij heen spoedde; nu hoor ik onderweg, dat ook Sickingen in gevaar is. — De vorsten worden hem te magtig; men zegt dat hij ingesloten is en belegerd.

ELIZABETH. Het is wel een gerucht; laat Goetz niets merken!

LERSE. Hoe staat het met hem?

ELIZABETH. Ik vreesde dat hij uw terugkomst niet beleven zou; de hand des Heeren is zwaar op hem. En George is dood.

LERSE. George, de goede George!

ELIZABETH. Toen de nietswaardigen Miltenberg verbrandden, zond zijn heer hem af, om ze in toom te houden. Toen viel een bondstroep hen aan. — George! O hadden allen zich gehouden zooals hij! Ja, als zij maar allen zulk een goed geweten gehad hadden! Velen werden doodgestoken en George ook.

LERSE. Weet Goetz het?

ELIZABETH. Wij verborgen het voor hem. Hij vraagt mij tienmaal daags en zendt mij tienmaal weg, om uit te vorschen, hoe het met George gesteld is. Ik vrees aan zijn hart den laatsten stoot te geven. Ach, ga mede, opdat wij hem weder in de vrije lucht brengen! Hoe vurig was zijn wensch, om maar in het tuintje van den slotvoogd op den muur naar buiten te gaan! (*Beiden af.*)

TWINTIGSTE TOONEEL.

Kleine tuin op den muur. Door en over de schietgaten een ver uitzigt in de landstreek. Op zijde een toren.

GOETZ. ELIZABETH. LERSE. SLOTVOOGD.

GOETZ. Almagtig God! hoe weldadig is uw hemel. Hoe vrij! De boomen voeden zich in uw ruime lucht en alles op aarde groeit en bloeit. Vaartwel, geliefden, mijn wortels zijn afgehouwen, mijn kracht zinkt ten grave.

ELIZABETH. Mag ik Lerse naar uw zoon in 't klooster zenden, opdat gij hem nog eenmaal moogt zien en zegenen?

GOETZ. Laat hem blijven! Hij is heiliger dan ik, hij heeft mijn zegen niet noodig. — Op mijn bruiloftsdag, Elizabeth, had ik er geen voorgevoel van, dat ik zoo zou sterven! — Mijn oude vader zegende ons, en zijn gebed vloeide over van een nakomelingschap van edele, dappere zonen. — Gij hebt hem niet verhoord, en ik ben de laatste. Lerse, het verheugt mij u te zien in het uur des doods, meer dan in het dapperst gevecht: toenmaals leidde mijn geest den uwen; thans houdt gij mij overeind. Maak dat ik George nog eens zie, mij koestere aan zijn blik! — Gij ziet ter aarde en weent? Hij is dood! George is dood! Sterf, Goetz! — Gij hebt u zelv' overleefd, de edelen overleefd. Hoe stierf hij? — Ach, zij namen hem met de brandstichters gevangen en hij is gestorven op het schavot!

ELIZABETH. Neen, hij werd bij Miltenberg doodgestoken. Hij streed als een leeuw om zijn vrijheid.

GOETZ. Goddank! Hij was de beste jongen onder de zon, en dapper. — Mijn ziel make zich nu los! Arme vrouw, ik laat u achter in een verdorven wereld. Lerse, verlaat haar niet! Houdt uw hart zorgvuldiger gesloten dan een poort! Nu komen de tijden van bedrog; dat heeft thans vrijen teugel. De

nietswaardigen zullen regeeren met list en de edele zal in hun net vallen. Zegen Maria en haar gemaal! Mogt hij niet zoo diep zinken, als hij hoog gestegen is! — Selbitz stierf en de goede Keizer en George! Geef mij een dronk water! — Hemelsche lucht! — Vrijheid! Vrijheid! *(Hij sterft.)*

ELIZABETH. Slechts hierboven bij U. De wereld is een gevangenis.

LERSE. Edele man! Edele man! Wee de eeuw die u van zich stiet! Wee de nakomelingschap, die u miskent!

MOLIÈRE,

DE INGEBEELDE ZIEKE.

BLIJSPEL IN DRIE BEDRIJVEN.

VERTALING VAN TACO.

PERSONEN.

ARGAN, ingebeeld ziek. Als een zieke gekleed, met groffe kousen, sloffen, eene naauwe broek, een rooden borstrok, een halsdoek slorsig om den hals geknoopt, eene slaapmuts op het hoofd.
BELINE, zijne tweede vrouw.
ANGELICA, zijne dochter.
LOUISE, jongere zuster van Angelica.
BÉRALD, broeder van Argan.
KLEANT, minnaar van Angelica.
DIAFORUS, geneesheer.
THOMAS DIAFORUS, zijn zoon.
PURGON, geneesheer.
FLEURANT, apotheker.
DE BONNEFOI, notaris.
NETJE, meid bij Argan.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Kamer van Argan.

ARGAN (*zit aan eene tafel en telt de rekeningen van zijn apotheker op*).

Drie en twee is vijf, en vijf is tien, en tien is twintig. Drie en twee is vijf. (*Lezende.*) Verder den 24^{en} een doordringend, herstellend en verzachtend clisma, ter verzachting, bevochtiging en verfrissching van de ingewanden van mijnheer. (*Sprekende.*) Wat mij van mijnheer Fleurant, mijn apotheker, bevalt, is dat zijne rekeningen altijd heel beleefd zijn. (*Lezende.*) De ingewanden van mijnheer, dertig stuivers. (*Sprekende.*) Ja wel, maar, mijnheer Fleurant, het is niet genoeg dat men beleefd is, men moet ook redelijk zijn, en de patienten het vel niet over de ooren halen. Dertig stuivers voor een lavement! Onderdanige dienaar, ik heb het u al gezegd; op de andere rekeningen staan ze maar voor twintig stuivers, en twintig stuivers dat beduidt op zijn apothekers zooveel als tien stuivers. Dus tien stuivers. (*Lezende.*) Verder denzelfden dag een bloedzuiverend clisma, zamengesteld uit dubbele kamillen, rhubarber, rozenhonig enz. volgens recept, om den onderbuik van mijnheer te zuiveren, te wasschen en schoon te houden, dertig stuivers. (*Sprekende.*) Met je permissie, tien stuivers. (*Lezende.*)

Verder denzelfden dag 's avonds een gistend, verzachtend, slaapwekkend julapium om mijnheer te laten slapen, vijf en dertig stuivers. (*Sprekende.*) Daar beklaag ik mij niet over; want ik heb er goed op geslapen. Tien, vijftien, zestien en zeventien stuivers, zes duiten. (*Lezende.*) Verder den 25en een purgerend en versterkend medicament van versche cassia en levantijnsche sennebladen enz., volgens recept van mijnheer Purgon, om de gal van mijnheer los te maken en weg te nemen, vier francs. (*Sprekende.*) O, mijnheer Fleurant, dat is al te gek; men moet leven en laten leven. Mijnheer Purgon heeft u niet voorgeschreven om vier francs te nemen; schrijf drie francs, als 't u blieft. Twintig en dertig stuivers. (*Lezende.*) Verder denzelfden dag een pijnstillend en zamentrekkend drankje om mijnheer te doen rusten, dertig stuivers. (*Sprekende.*) Goed, tien en vijftien stuivers. (*Lezende.*) Verder den 26en een verwarmend clisma voor de winden van mijnheer, dertig stuivers. (*Sprekende.*) Tien stuivers, mijnheer Fleurant. (*Lezende.*) Hetzelfde clisma nog eens, des avonds, als boven, dertig stuivers. (*Sprekende.*) Tien stuivers. (*Lezende.*) Verder den 27en een drankje om gaauwer te loopen en de kwade sappen van mijnheer te verdrijven, drie francs. (*Sprekende.*) Goed, twintig en dertig stuivers, ik ben blij dat gij nu redelijk zijt. (*Lezende.*) Verder den 28en een gezuiverde en verzachte melkdrank om het bloed van mijnheer te verzachten, te zuiveren, te verdunnen en te verfrisschen, twintig stuivers. (*Sprekende.*) Goed, tien stuivers. (*Lezende.*) Verder een versterkend voorbehoedmiddel van twaalf grein benzoës met limoen- en granaatstroop enz. volgens recept, vijf francs. (*Sprekende.*) O, mijnheer Fleurant, bedaar, als 't u blieft; als gij zoo doet, zal men niet meer ziek willen zijn: wees tevreden met vier francs. En twintig en veertig stuivers. Drie en twee is vijf, en vijf is tien, en tien is twintig. Drie en zestig francs, vier stuivers en zes duiten. Zoodat ik in deze

maand heb ingenomen, een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht drankjes, en ik heb gehad een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien, elf, twaalf lavementen; en de vorige maand heb ik twaalf drankjes en twintig lavementen gehad. Geen wonder dat ik deze maand niet zoo wel ben als de vorige. Ik zal er eens met mijnheer Purgon over spreken, dat die er beter voor zorgt. Kom, neem dit eens weg. (*Ziende dat er niemand komt en dat er geen bediende in de kamer is.*) Is er niemand? Ik heb goed roepen, ze laten me maar alleen; ik kan ze niet hier houden. (*Hij schelt.*) Zij hooren mij niet en mijne schel maakt geen leven genoeg. (*Hij schelt nog eens.*) Er komt niemand. (*Als voren.*) Ze lijken wel doof. — Netje! (*Hij schelt uit alle magt.*) Ze doen als of ik niet schel. Lui volk! (*Hij schelt al sprekende onophoudelijk voort.*) Het is om woedend te worden. Loop naar den duivel. Hoe is het nu toch mogelijk dat ze een armen zieke hier zoo alleen laten. Het is toch ellendig! Ach, God, ze zullen me hier nog laten sterven.

TWEEDE TOONEEL.

ARGAN. NETJE.

NETJE (*in 't binnenkomen.*) Ja, ik kom.

ARGAN. Lui schepsel!

NETJE (*zij doet als of zij haar hoofd gestooten heeft*). De drommel hale uw haast. U jaagt een mensch zóó, dat ik mijn hoofd daar verschrikkelijk tegen de punt van een luik gestooten heb.

ARGAN (*toornig*). Langzaam wezen!

NETJE (*Argan in de rede vallende*). O!

ARGAN. Ik heb . . . .

NETJE. O!

ARGAN. Ik heb al een uur.....

NETJE. O!

ARGAN. Je hebt mij laten......

NETJE. O!

ARGAN. Zwijg toch, leelijke meid, laat me op je knorren.

NETJE. Wēl ja, dat dunkt me ook, na wat ik me daar gedaan heb.

ARGAN. Je hebt me de keel stuk laten schreeuwen, kreng!

NETJE. En u heeft me mijn hoofd laten stooten, dat staat gelijk, nu zijn we *quitte*, dunkt me.

ARGAN. Wat leelijke meid....

NETJE. Als u knort, ga ik huilen.

ARGAN. Mij hier alleen te laten!

NETJE. O!

ARGAN. Leelijk meubel! Wil je....

NETJE. O!

ARGAN. Wat drommel! Nu zal ik nog niet eens 't pleizier hebben om op je te knorren.

NETJE. Knor voor mijn part zooveel als u wil, dat kan mij niet schelen.

ARGAN. Jij belet 't me, feeks, door dat je me ieder keer in de rede valt.

NETJE. Als u het pleizier wil hebben om op me te knorren, dan mag ik 't pleizier wel hebben om te huilen: ieder wat, dat is niet te veel. O!

ARGAN. Komaan, dat moet veranderen. Neem die boel weg, tang, neem weg die boel. (*Hij staat op.*) Heeft mijn lavement van van daag goed gewerkt?

NETJE. Uw lavement?

ARGAN. Ja. Ben ik veel gal kwijt geraakt?

NETJE. Lieve Hemel, daar bemoei ik mij niet meê. Laat

mijnheer Fleurant daar zijn neus in steken, die heeft er het voordeel van.

ARGAN. Zorg dat er bouillon is, voor 't lavement dat ik straks moet hebben.

NETJE. Die mijnheer Fleurant en die mijnheer Purgon hebben pleizier van uw lijf. Ze hebben een goed melkkoetje aan u, en ik zou ze wel eens willen vragen, wat u eigentlijk scheelt, dat u zoo druk moet medicineren.

ARGAN. Zwijg, dom schepsel, jij kunt de voorschriften van de faculteit niet beoordeelen. Laat mijne dochter Angelica hier komen, ik heb haar wat te zeggen.

NETJE. Daar komt zij uit zich zelve al aan, zij heeft uwe gedachte geraden.

DERDE TOONEEL.

ARGAN. ANGELICA. NETJE.

ARGAN. Kom eens hier, Angelica, gij komt juist van pas, ik wilde u spreken.

ANGELICA. Ik ben gereed u te hooren.

ARGAN. Wacht even. (*Tot Netje.*) Geef mij mijn stok eens, ik kom dadelijk terug.

NETJE. Gaauw mijnheer, gaauw. Mijnheer Fleurant geeft ons wat te doen.

VIERDE TOONEEL.

ANGELICA. NETJE.

ANGELICA. Netje!

NETJE. Nu?

ANGELICA. Zie mij eens aan.

NETJE. Nu, ik zie u aan.

ANGELICA. Netje!

NETJE. Nu, wat Netje?

ANGELICA. Raadt gij niet, waarover ik spreken wil?

NETJE. Dat kan ik wel denken: over onzen jongen vrijer: want sinds acht dagen loopen al onze gesprekken over hem, en u is niet tevreden als u niet ieder oogenblik over hem spreekt.

ANGELICA. Als gij dat dan weet, waarom spreekt gij er dan niet 't eerst van? En waarom bespaart gij mij de moeite niet van daarover tegen u te beginnen?

NETJE. Daar laat u mij den tijd niet toe, en u zorgt daar zoo goed voor, dat het moeijelijk is, u daarin te voorkomen.

ANGELICA. Ik beken u, dat ik niet moede word, u over hem te spreken, en dat ik gretig gebruik maak van elke gelegenheid om mijn hart voor u te openen. Maar zeg mij eens, Netje, veroordeelt gij de liefde, die ik voor hem gevoel?

NETJE. Neen, zeker niet.

ANGELICA. Heb ik ongelijk, dat ik mij met die aangename gedachten bezig houd?

NETJE. Dat zal ik niet zeggen.

ANGELICA. Zoudt gij willen, dat ik ongevoelig was voor zijne levendige betuigingen van vurige liefde?

NETJE. Volstrekt niet!

ANGELICA. Zeg eens, vindt gij niet, even als ik, in het toevallige onzer kennismaking eene aanwijzing des Hemels, eene beschikking van 't noodlot?

NETJE. Ja.

ANGELICA. Vindt gij niet, dat hij, door onbekend mijne verdediging op zich te nemen, zich als een edel mensch heeft doen kennen?

NETJE. Ja.

ANGELICA. Dat men niet edelmoediger kan handelen?

NETJE. Juist.

ANGELICA. En dat hij alles deed, zoo goed als 't maar kon?

NETJE. Wel zeker.

ANGELICA. Vindt gij niet, dat hij een goed voorkomen heeft?

NETJE. Zeker.

ANGELICA. En dat hij er goed uitziet?

NETJE. Ongetwijfeld.

ANGELICA. Dat zijne woorden, zoowel als zijne daden, iets edels hebben?

NETJE. Wel zeker.

ANGELICA. Dat men niets hartstogtelijkers kan hooren, dan alles wat hij mij zegt?

NETJE. Dat is waar.

ANGELICA. En dat niets treuriger is dan de dwang, waarin men ons houdt, en die alle uiting belet van die wederzijdsche genegenheid, waarmede de Hemel ons bezielt?

NETJE. U heeft gelijk.

ANGELICA. Maar, lieve Netje, gelooft gij dat hij zooveel van mij houdt als hij zegt?

NETJE. Ja, die dingen zijn soms heel twijfelachtig. Die verliefde grillen lijken soms veel op waarheid; daar heb ik groote tooneelspelers in gezien.

ANGELICA. O, Netje, wat zegt gij daar? Als hij toch zóó spreekt, zou het dan mogelijk kunnen wezen, dat hij het niet meende?

NETJE. Daar zal u in elk geval gaauw wat van hooren; en nu hij u gisteren schreef dat hij van plan was, u ten huwelijk te vragen, is dit de kortste weg om u te laten zien of hij het meent of niet.

ANGELICA. O, Netje, als hij mij bedriegt geloof ik van mijn leven geen man meer.

NETJE. Daar komt uw vader terug.

VIJFDE TOONEEL.

ARGAN. ANGELICA. NETJE.

ARGAN. Zeg eens, meidlief, ik heb u wat nieuws te vertellen, dat gij misschien niet verwacht. Men heeft u ten huwelijk gevraagd..... Wat nu? Lacht gij? Ja, dat is aardig, dat woord huwelijk; er is niets aardiger voor de meisjes. Och lieve tijd! Naar ik zien kan, meisje, behoef ik u niet te vragen of gij wel trouwen wilt.

ANGELICA. Ik moet alles doen, vader, wat u mij zal gelieven te bevelen.

ARGAN. Ik ben blijde, dat ik zulk eene gehoorzame dochter heb. De zaak is dus geklonken, ik geef u.

ANGELICA. Het is mijn pligt, vader, mij blindelings naar uwen wil te voegen.

ARGAN. Mijne vrouw, uwe stiefmoeder, had gaarne dat ik u non liet worden, en uw zusje Louise ook. Daar is zij altijd op gesteld geweest.

NETJE (*ter zijde*). Daar heeft het goede mensch ook reden toe.

ARGAN. Zij wilde hare toestemming niet geven; maar ik heb de overhand behouden, en mijn woord is gegeven.

ANGELICA. O, vader, hoeveel ben ik u verpligt voor al uwe goedheid.

NETJE (*tot Argan*). Waarlijk, dat vind ik lief van u; dat is de verstandigste daad, die u van uw leven gedaan heeft.

ARGAN. Ik heb den jongeling nog niet gezien; maar men heeft mij gezegd, dat ik tevreden zal zijn, en gij ook.

ANGELICA. Zeker, vader!

ARGAN. Hoe dat, hebt gij hem dan gezien?

ANGELICA. Daar uwe toestemming mij veroorlooft u mijn hart bloot te leggen, zal ik u niet ontveinzen, dat het toeval ons, voor acht dagen, met elkander in kennis bragt, en het

verzoek, dat men u gedaan heeft, is een gevolg van de genegenheid, die wij van die eerste ontmoeting af voor elkander hebben opgevat.

ARGAN. Dat heeft men mij niet gezegd; maar ik ben er blij om en het is zooveel te beter, dat de zaken zoo zijn. Men zegt dat het een groot, welgevormd jongmensch is.

ANGELICA. Ja, vader.

ARGAN. Met eene mooije houding.

ANGELICA. Ongetwijfeld.

ARGAN. Aangenaam van voorkomen.

ANGELICA. Zeker.

ARGAN. Met een goed uiterlijk.

ANGELICA. Heel goed.

ARGAN. Verstandig en regtschapen.

ANGELICA. Juist.

ARGAN. Een braaf mensch.

ANGELICA. De braafste man van de wereld.

ARGAN. Die latijn en grieksch spreekt.

ANGELICA. Dat weet ik niet.

ARGAN. En die binnen drie dagen geneesheer wordt.

ANGELICA. Hij, vader?

ARGAN. Ja. Heeft hij u dat niet gezegd?

ANGELICA. Neen, volstrekt niet. Maar wie heeft het u gezegd?

ARGAN. Mijnheer Purgon.

ANGELICA. Kent mijnheer Purgon hem dan?

ARGAN. Eene mooije vraag. Hij zal hem wel dienen te kennen, 't is zijn neef.

ANGELICA. Kleant, een neef van mijnheer Purgon?

ARGAN. Welke Kleant? Wij spreken van dengene voor wien men u ten huwelijk gevraagd heeft.

ANGELICA. Nu ja!

ARGAN. Welnu, het is een neef van mijnheer Purgon, een

zoon van zijn zwager den doctor, mijnheer Diaforus; en die zoon heet Thomas Diaforus en geen Kleant. Van morgen heb ik met mijnheer Purgon en mijnheer Fleurant dat huwelijk vastgesteld, en morgen wordt mijn aanstaande schoonzoon door zijn vader aan mij voorgesteld..... Wat nu? Ge zijt heel ontsteld!

ANGELICA. Dat komt, vader, omdat ik merk, dat u van iemand gesproken heeft, en dat ik een ander bedoelde.

NETJE. Wel, mijnheer, zou u dat dwaze plan gevormd hebben? En zou u met al uw geld willen dat uwe dochter met een doctor trouwde?

ARGAN. Ja. En waar bemoei jij je meê, indringster, die je bent.

NETJE. Lieve Hemel, bedaar. U begint ook dadelijk uit te schelden. Kunnen wij dan niet zamen praten, zonder ons boos te maken? Kom, laten we nu eens bedaard praten. Welke reden heeft u, als 't u blieft, voor zoo'n huwelijk?

ARGAN. De reden is, dat ik, zoo ziek en zwak als ik ben, gaarne een schoonzoon en bloedverwanten zou hebben, die geneesheeren zijn, om goede hulp te hebben tegen mijne ziekte, om in mijne familie de bronnen te hebben der geneesmiddelen, die ik noodig heb, en om altijd consulten en recepten te kunnen krijgen.

NETJE. Zie zoo! dat is ten minste eene reden; 't is immers pleizieriger om elkander bedaard antwoord te geven. Maar, mijnheer, leg de hand eens op uw hart: is u wel ziek?

ARGAN. Wat, of ik ziek ben! Of ik ziek ben, feeks!

NETJE. Nu ja, mijnheer, u is ziek, laten we daar nu maar niet over kibbelen. Ja, u is heel ziek, dat stem ik toe, en veel zieker dan u denkt; dat is uitgemaakt. Maar uwe dochter moet een man voor haar zelve trouwen, en omdat zij niet ziek is, is het ook niet noodig, dat gij haar een geneesheer geeft.

ARGAN. Maar om mijnentwil geef ik haar een geneesheer,

en een goed meisje moet gaarne trouwen met den man, die nuttig is voor de gezondheid van haar vader.

NETJE. Nu, mijnheer, zal ik u als eene goede vriendin een raad geven?

ARGAN. Welk een raad?

NETJE. Om niet aan dat huwelijk te denken.

ARGAN. En waarom niet?

NETJE. Omdat uwe dochter er niet in zal toestemmen.

ARGAN. Zal zij er niet in toestemmen?

NETJE. Neen.

ARGAN. Mijne dochter niet?

NETJE. Uwe dochter niet. Zij zal u zeggen, dat zij niets te maken heeft met mijnheer Diaforus, noch met zijn zoon Thomas Diaforus, noch met alle Diaforussen van de wereld.

ARGAN. Dat is mijne zaak. Behalve dat is de partij voordeeliger dan men denkt. Mijnheer Diaforus heeft geen anderen erfgenaam dan dezen zoon; bovendien zal mijnheer Purgon, die kind noch kraai heeft, al zijn goed aan dit paar nalaten, en mijnheer Purgon is een man, die acht duizend livres inkomen heeft.

NETJE. Hij moet heel wat menschen vermoord hebben, om zoo rijk te worden.

ARGAN. Acht duizend livres inkomen, dat beteekent nog al zoo iets, en dan nog de bezittingen van den vader.

NETJE. Ja, mijnheer, dat is allemaal goed en wel; maar ik kom daar maar op terug: ik raad u, onder ons, om een anderen man voor haar te zoeken, want zij is volstrekt geen meisje om mevrouw Diaforus te worden.

ARGAN. En ik verkies, dat het zoo zal wezen.

NETJE. Foei, foei, zeg dat niet.

ARGAN. Wat, dat niet zeggen?

NETJE. Wel neen!

ARGAN. En waarom niet?

NETJE. Men zou dan zeggen, dat u niet weet wat u zegt.

ARGAN. Men kan zeggen wat men wil, maar ik zeg je dat ze doen zal wat ik wil.

NETJE. Neen, dat zal ze zeker niet.

ARGAN. Ik zal er haar toe dwingen.

NETJE. Ze doet het niet, zeg ik u.

ARGAN. Ze zal het doen, of ik zal haar in een klooster zetten.

NETJE. U?

ARGAN. Ik!

NETJE. Mooi!

ARGAN. Wat, mooi?

NETJE. U zal haar niet in een klooster zetten.

ARGAN. Zal ik haar niet in een klooster zetten?

NETJE. Neen.

ARGAN. Niet?

NETJE. Neen.

ARGAN. Wel, dat 's wat moois, zou ik mijne dochter niet in een klooster kunnen brengen als ik wil?

NETJE. Neen, zeg ik.

ARGAN. Wie zal mij dat beletten?

NETJE. U zelf.

ARGAN. Ik?

NETJE. Ja! Dat durft u niet.

ARGAN. Dat durf ik best.

NETJE. Gekheid.

ARGAN. Neen, geen gekheid.

NETJE. Vaderlijke liefde zal u weêrhouden.

ARGAN. Dat zal zij niet.

NETJE. Een paar traantjes; armen om uwen hals geslagen, of „lieve, beste papaatje” op teederen toon uitgesproken, dat alles is voldoende om u er van af te brengen.

ARGAN. Het zal niet helpen.

NETJE. Ja wel.

ARGAN. Ik zeg u dat ik het niet zal opgeven.

NETJE. U meent het zoo kwaad niet.

ARGAN. Neen, zeg dat niet.

NETJE. Och lieve tijd, ik ken u, u is goed van aard.

ARGAN (*driftig*). Ik ben niet goed, ik ben heel kwaad als ik wil.

NETJE. Bedaar toch, mijnheer. U denkt er niet om, dat u ziek is.

ARGAN. Ik beveel haar uitdrukkelijk om zonder tegenstribbelen den man te nemen, dien ik haar geef.

NETJE. En ik verbied haar ten strengste het te doen.

ARGAN. Hoe is het nu? Hoe durft zoo'n meid zóó tegen haar heer te spreken?

NETJE. Als een heer niet denkt bij wat hij doet, heeft eene verstandige meid groot gelijk, als zij zijne misslagen herstelt.

ARGAN (*op Netje toeloopende*). O, jou onbeschaamde feeks, ik zal je doodslaan.

NETJE (*gaat achteruit en zet een stoel tusschen haar en Argan*). Het is mijn pligt mij te verzetten tegen dingen, die u kunnen onteeren.

ARGAN (*loopt met zijn stok Netje rondom den stoel achterna*). Kom eens hier, dan zal ik je leeren praten.

NETJE (*hem ontwijkende*). Zoo als het behoort, stel ik er belang in dat u geene dwaasheden doet.

ARGAN (*als voren*). Kreng!

NETJE (*als voren*). Neen, ik geef nooit mijne toestemming tot dit huwelijk.

ARGAN (*als voren*). Tang!

NETJE (*als voren*). Ik wil niet, dat zij met uwen Thomas Diaforus zal trouwen.

ARGAN. (*als voren*). Strop!

NETJE (*als voren*). Zij zal eerder naar mij hooren dan naar u.

ARGAN (*stilstaande*). Angelica, wilt gij die leelijke meid eens vasthouden?

ANGELICA. Och, vader, maak u niet ziek.

ARGAN (*tot Angelica*). Als gij haar niet tegen houdt, geef ik u mijn vloek.

NETJE (*heengaande*). En ik zal haar onterven, als zij u gehoorzaamt.

ARGAN (*valt in zijn stoel neder*). O, ik kan niet meer. Ik zal het besterven.

ZESDE TOONEEL.

BELINE. ARGAN.

ARGAN. Och, vrouwlief, kom eens hier.

BELINE. Wat scheelt er aan, beste man?

ARGAN. Och, kom eens hier en help mij toch.

BELINE. Wat scheelt er dan aan, mijn kind?

ARGAN. Mijn liefje!

BELINE. Liefste!

ARGAN. Ze hebben me boos gemaakt.

BELINE. Och, mijn arme man! Wat hebben ze gedaan, mijn schat?

ARGAN. Die leelijke Net wordt hoe langer hoe brutaler.

BELINE. Maak je toch niet boos.

ARGAN. Ze heeft me woedend gemaakt, mijn engel.

BELINE. Bedaar toch, mijn jongen.

ARGAN. Zij heeft een uur lang tegengestribbeld tegen alles wat ik doen wilde.

BELINE. Kom, wees toch bedaard.

ARGAN. Zij heeft de onbeschaamdheid gehad, te zeggen dat ik niet ziek ben.

BELINE. Die onbeschaamde meid!

ARGAN. Je weet, mijn hartje, hoe het is.

BELINE. Ja, mijn schatje, ze heeft ongelijk.

ARGAN. Mijne liefste, die meid zal me nog vermoorden.

BELINE. Bedaar, bedaar.

ARGAN. Het is haar schuld, dat ik zooveel gal heb.

BELINE. Maak je toch niet zoo boos.

ARGAN. En ik heb je al ik weet niet hoe lang gezegd, dat je haar weg moest jagen.

BELINE. Lieve Hemel, mijn beste, alle meiden en knechts hebben hunne gebreken. Men is dikwijls genoodzaakt hunne slechte eigenschappen te verdragen, ter wille van de goede, die zij er bij hebben. Zij is handig, oplettend, vlijtig en vooral getrouw; en je weet dat men tegenwoordig op moet passen als men iemand huurt. Hei, Netje!

ZEVENDE TOONEEL.

ARGAN. BELINE. NETJE.

NETJE. Wat blieft u, mevrouw?

BELINE. Waarom maak je mijnheer boos?

NETJE (*op vleijenden toon*). Ik, mevrouw? Ik begrijp niet hoe u daar aan komt, ik weet niet wat ik doen zal om 't mijnheer in alles naar den zin te maken.

ARGAN. Dat valsche schepsel!

NETJE. Mijnheer heeft gezegd, dat hij zijne dochter ten huwelijk wilde geven aan den zoon van mijnheer Diaforus. Ik heb hem gezegd, dat ik het eene voordeelige partij voor haar vond; maar dat ik meende dat het beter was, haar naar een klooster te zenden.

BELINE. Daar is geen kwaad in, en ik vind dat zij gelijk heeft.

ARGAN. Och, mijn lieve, geloof haar niet. Het is eene bedriegster, zij heeft mij duizend beleedigingen toegevoegd.

BELINE. Nu, ik geloof u, mijn vriend. Kom, ga nu eens goed leggen. (*Tot Netje.*) Hoor eens, Netje, als je mijnheer ooit weêr boos maakt, jaag ik je dadelijk weg. Kom, geef mij zijn gevoerden mantel en wat kussens, dat ik hem gemakkelijk in zijn stoel leg. (*Tot Argan.*) Wat lig je daar weêr ongemakkelijk. Trek je muts nu eens goed over je ooren; niets maakt je zoo verkouden, als die togt op de ooren.

ARGAN. Och lieve vrouw, wat zorg je toch goed voor mij.

BELINE (*de kussens rondom Argan verschikkende*). Rigt je eens even op, laat ik dat eens onder je leggen. Nu dat om tegen aan te leggen, en dat aan den anderen kant. Dit achter je rug, en dit om je hoofd op te leggen.

NETJE (*drukt hem een kussen op 't hoofd*). En dat om u frisch te houden.

ARGAN (*vliegt woedend op en smijt de kussens naar Netje, die weg loopt*). O, tang, je wilt me laten stikken!

ACHTSTE TOONEEL.

ARGAN. BELINE.

BELINE. Bedaar, bedaar toch! Wat is dat nu weêr?

ARGAN (*op zijn stoel vallende*). O, ik kan niet meer.

BELINE. Maar waarom maak je je nu zoo boos? Ze dacht je nog goed te doen.

ARGAN. Och, mijn engel, je kent de kwaadaardigheid van die feeks niet. Ze heeft mij heelemaal van mijn stuk gebragt, en ik heb wel acht drankjes en twaalf lavementen noodig om weêr op streek te komen.

BELINE. Kom, mijn beste, wees toch bedaard.

ARGAN. Mijn hartje, ge zijt mijn eenige troost.

BELINE. Lieve beste!

ARGAN. Om mijne erkentelijkheid voor uwe liefde jegens mij zooveel mogelijk te toonen, mijn liefje, wil ik, zoo als ik gezegd heb, mijn testament maken.

BELINE. O, mijn vriend, laten we daar, als het u blieft, niet over spreken: ik kan die gedachte niet verdragen; en het woord testament alleen doet mij van smart beven.

ARGAN. Ik had u verzocht, daar eens met uwen notaris over te spreken.

BELINE. Hij is hier, ik heb hem medegebragt.

ARGAN. Laat hem dan binnenkomen, mijn hartje.

BELINE. Helaas, als men zijn man lief heeft, is men niet in staat aan dat alles te denken.

NEGENDE TOONEEL.

DE BONNEFOI. BELINE. ARGAN.

ARGAN. Kom binnen, mijnheer de Bonnefoi, kom binnen. Ga zitten als 't u blieft. Mijne vrouw heeft mij gezegd, mijnheer, dat gij een door en door eerlijk man zijt en tot hare beste vrienden behoort; en ik heb haar verzocht u te spreken over een testament, dat ik wil maken.

BELINE. Och, ik ben niet in staat om over die dingen te spreken.

DE BONNEFOI. Mevrouw heeft mij uwe plannen medegedeeld, mijnheer, en het voornemen dat gij met haar hadt, en ik moet u daaromtrent inlichten, dat gij bij testament niets aan uwe vrouw kunt nalaten.

ARGAN. En waarom niet?

DE BONNEFOI. Het gebruik verzet er zich tegen. Als u in een land leefde, waar alles volgens vaste wetten geregeld was, dan zou dat gaan; maar te Parijs en in andere plaatsen, waar men volgens oude gewoonten handelt, ten minste in de meeste, kan dat niet, en uwe beschikking zou van onwaarde zijn. Het eenige voordeel, dat man en vrouw, echtelieden, elkander kunnen doen, is eene onderlinge gift tusschen levenden; dan nog moeten er bij het overlijden van den eerststervende geene kinderen zijn, 't zij van hen gezamentlijk, 't zij van een van beiden.

ARGAN. Dat is eene schandelijke gewoonte, dat een man niets na kan laten aan eene vrouw, die hem teeder bemint en die zoo goed voor hem zorgt! Ik zou wel lust hebben mijn advocaat eens te raadplegen, om te hooren wat ik zou kunnen doen.

DE BONNEFOI. Dan moet u naar geen advocaten gaan, want die zijn gewoonlijk streng op dat punt, en verbeelden zich dat het eene groote misdaad is, de wet te ontduiken. Het zijn menschen vol zwarigheden, die het geweten niet in slaap weten te wiegen. U kan andere personen raadplegen, die veel inschikkelijker zijn, die middelen weten om buiten de wet om te handelen, en het onwettige wettig weten te maken, die de moeijelijkheden van eene zaak weten weg te nemen, en op de eene of andere wijze tot het doel zoeken te geraken. Hoe zouden wij het anders alle dagen moeten aanleggen? Wij moeten de zaken gemakkelijk maken, anders zouden wij niets kunnen doen, en mijne betrekking was mij dan geen cent waard.

ARGAN. Mijne vrouw heeft mij teregt gezegd, dat gij een zeer bekwaam en een zeer eerlijk man zijt. Zeg mij als 't u blieft, hoe moet ik het aanleggen om mijn goed aan mijne vrouw te geven en het mijnen kinderen te onthouden?

DE BONNEFOI. Hoe u doen moet? Ja, u kan eenvoudig een goeden vriend van uwe vrouw kiezen en vermaken dien bij

testament, in behoorlijken vorm, al wat u kan, en dan kan die het haar later alles teruggeven. U kan ook een groot aantal schuldbekentenissen teekenen, ten behoeve van verschillende schuldeischers, die hunnen naam daartoe leenen, terwijl zij uwe vrouw eene verklaring ter hand stellen, waarin zij erkennen, dat zij dit slechts gedaan hebben om haar genoegen te doen. U kan haar ook bij uw leven contant geld ter hand stellen, of wissels aan toonder, die u soms mogt hebben.

BELINE. Och, lieve Hemel, kwel u daar niet over. Als ik het door uw dood krijgen moet, wil ik liever zelve sterven.

ARGAN. Engel!

BELINE. Ja, mijn vriend, als ik zoo ongelukkig ben u te verliezen.....

ARGAN. Dierbare vrouw!

BELINE. Dan is het leven mij niets meer.

ARGAN. Liefste!

BELINE. En ik zal u volgen om u te toonen hoe lief ik u heb.

ARGAN. O, mijn schat, gij verscheurt mij het hart. Ik bid u, wees toch getroost.

DE BONNEFOI (*tot Beline*). Dat schreijen is niet noodig. Zoo ver is het nog niet.

BELINE. O, mijnheer, u weet niet wat het zegt een man te hebben, dien men zoo lief heeft.

ARGAN. De meeste spijt, die ik heb als ik sterf, mijn hartje, is, dat ik geen kind van u heb. Mijnheer Purgon had mij beloofd, dat ik er nog een zou hebben.

DE BONNEFOI. Dat kan nog komen.

ARGAN. Nu, mijn schatje, nu moet ik mijn testament maken zoo als mijnheer zegt; maar uit voorzorg zal ik u twintig duizend francs in goud ter hand stellen, die ik in mijne alkoof achter het behangsel heb, en twee wissels aan toonder, een op mijnheer Damon en een op mijnheer Gerant.

BELINE. Neen, neen, ik wil dat alles niet hebben. Ach!.. Hoe veel zegt ge dat er in de alkoof is?

ARGAN. Twintig duizend francs, beste.

BELINE. Spreek mij toch niet van geld. Ach!..... Hoe groot zijn die twee wissels?

ARGAN. Een van vier duizend francs, mijn engel, en een van zes.

BELINE. Alle aardsche goederen beteekenen voor mij niets, als ik ze niet dan door uw dood kan krijgen.

DE BONNEFOI (*tot Argan*). Wil u nu, dat wij tot het testament overgaan?

ARGAN. Ja, mijnheer. Maar dan zitten wij beter in mijne kamer daar. Liefste, kom, breng er mij heen.

BELINE. Kom, beste man.

TIENDE TOONEEL.

ANGELICA. NETJE.

NETJE. Daar zijn ze met een notaris bezig, en ik heb van een testament hooren praten. Uwe stiefmoeder slaapt ook niet, en zij zet uw vader zeker aan tot de eene of andere zamenspanning tegen uwe belangen.

ANGELICA. Laat hij naar welgevallen over zijn goed beschikken, als hij maar niet over mijn hart beschikt. Gij ziet wel, Netje, hoe sterk men bij hem aanhoudt. Ik bid u, verlaat mij toch niet in dezen uitersten nood.

NETJE. Ik u verlaten! Ik wilde liever sterven. Het helpt haar niet, dat uwe stiefmoeder mij tot haar vertrouweling maakt en mij tot haar belang zoekt over te halen; ik heb nooit hart voor haar gehad en ik ben altijd aan uwe zijde geweest. Laat

mij maar begaan; ik zal alles doen wat ik kan om u van dienst te wezen. Maar om u beter te dienen moet ik van batterij veranderen, mijn ijver voor u bedekken, en veinzen de gevoelens van uw vader en uwe stiefmoeder te deelen.

ANGELICA. Ik bid u, tracht Kleant kennis te geven van het huwelijk waartoe men besloten heeft.

NETJE. Daar behoef ik niemand anders voor te gebruiken, dan den ouden woekeraar Polichinel, mijn vrijer; en dat kost mij maar een paar lieve woordjes, die ik voor u gaarne geef. Het is nu te laat; maar morgen ochtend vroeg zal ik hem laten halen en hij zal heel blij zijn, dat hij.....

ELFDE TOONEEL.

BELINE (*in huis*). ANGELICA. NETJE.

BELINE. Netje!

NETJE (*tot Angelica*). Ik word geroepen. Wel te rusten. Verlaat u op mij.

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Kamer van Argan.

KLEANT. NETJE.

NETJE (*Kleant niet herkennende*). Wat is er van uwe dienst, mijnheer?

KLEANT. Wat er van mijne dienst is?

NETJE. Hé, is u het? Dat 's mooi! Wat komt u hier doen?

KLEANT. Mijn vonnis hooren, met de beminnelijke Angelica spreken, hare gevoelens omtrent mij vernemen, en haar vragen, wat zij van plan is te doen ten opzigte van het noodlottig huwelijk, waarvan men mij gesproken heeft.

NETJE. Ja, maar men kan zoo maar niet met Angelica spreken; dat moet heel geheim gaan: u weet hoe streng zij bewaakt wordt; men laat haar niet uitgaan en men laat niemand met haar spreken. De nieuwsgierigheid van eene oude tante was oorzaak, dat wij vrijheid kregen om naar die komedievoorstelling te gaan, waar uwe liefde ontstond, en wij hebben ons wel gewacht om er over te spreken.

KLEANT. Maar ik kom hier ook niet als Kleant en als haar

minnaar, maar als een vriend van haar muziekmeester, die mij vergund heeft te gaan zeggen dat hij mij in zijne plaats zendt.

NETJE. Daar is haar vader. Ga even buiten de kamer, en laat mij hem zeggen dat gij er zijt.

TWEEDE TOONEEL.

ARGAN. NETJE.

ARGAN (*denkende alleen te zijn, zonder Netje te zien*). Mijnheer Purgon heeft mij gezegd, dat ik 's morgens mijne kamer twaalf maal op en neêr moest loopen, maar ik heb vergeten of het in de lengte is of in de breedte.

NETJE. Mijnheer, daar is....

ARGAN. Spreek zachtjes, schreeuwster, je brengt mijn heele denkvermogen in de war, en je denkt er niet om dat je niet zoo hard tegen een zieke moet spreken.

NETJE. Ik wilde u zeggen, mijnheer....

ARGAN. Spreek zachtjes, zeg ik.

NETJE. Mijnheer..... (*Zij doet als of zij iets zegt.*)

ARGAN. Wat?

NETJE. Ik zeg, dat.... (*Zij doet weêr als of zij iets zegt.*)

ARGAN. Wat zeg je?

NETJE (*hardop*). Ik zeg dat er een heer is om u te spreken.

ARGAN. Laat hem binnenkomen.

(*Netje wenkt Kleant om nader te komen.*)

DERDE TOONEEL.

ARGAN. KLEANT. NETJE.

KLEANT. Mijnheer. . . .

NETJE (*tot Kleant*). Spreek zoo hard niet, mijnheer is vermoeid in het hoofd!

KLEANT. Ik ben blij dat ik u op vind, mijnheer, en dat ik zie dat u zooveel beter is.

NETJE (*schijnbaar in toorn*). Wat, zooveel beter is? Dat 's niet waar. Mijnheer is altijd ziek.

KLEANT. Ik heb hooren zeggen dat mijnheer wat beter was, en mijnheer ziet er goed uit.

NETJE. Wat praat je van er goed uitzien? Mijnheer ziet er heel slecht uit; 't zijn ezels, die u gezegd hebben, dat mijnheer beter was. Hij is nog nooit zoo ziek geweest.

ARGAN. Daar heeft ze gelijk in.

NETJE. Hij eet, drinkt, slaapt en loopt zooals een ander; maar hij is daarom toch heel ziek.

ARGAN. Dat is waar.

KLEANT. Het doet mij innig leed. — Ik kom van den muziekmeester van mejufvrouw uwe dochter; hij is genoodzaakt eenige dagen uit de stad te gaan, en als zijn beste vriend zendt hij mij in zijne plaats om hare lessen voort te zetten, uit vrees, dat zij, door ze te verzuimen, verleeren zou, wat zij reeds weet.

ARGAN. Heel goed. (*Tot Netje.*) Roep Angelica.

NETJE. Ik geloof, mijnheer, dat het beter zal zijn, mijnheer naar hare kamer te brengen.

ARGAN. Neen, laat haar hier komen.

NETJE. Hij zal haar niet behoorlijk les kunnen geven, als zij niet alleen zijn.

ARGAN. Zeker, zeker.

NETJE. Dat zal u maar nadeel doen, mijnheer, en, zoools

u nu is, heeft u niet veel noodig om van streek te geraken en uw hoofd in de war te brengen

ARGAN. Neen, neen, ik houd veel van muziek, en ik zal zeer gaarne...... O, daar is zij. (*Tot Netje.*) Ga eens zien of mijne vrouw al gekleed is.

VIERDE TOONEEL.

ARGAN. ANGELICA. KLEANT.

ARGAN. Kom eens hier, meidlief. Uw muziekmeester is uit de stad, en hier is iemand, dien hij in zijne plaats zendt, om u les te geven.

ANGELICA (*Kleant herkennende*). Lieve Hemel!

ARGAN. Wat is er? Hoe verwondert gij u zoo?

ANGELICA. Ik......

ARGAN. Nu, wat doet u zoo ontroeren?

ANGELICA. O, vader, omdat hier zoo iets verwonderlijks gebeurt.

ARGAN. Wat dan?

ANGELICA. Wel, ik droomde van nacht, dat ik in de grootste verlegenheid van de wereld was, en dat iemand, die precies op mijnheer geleek, bij mij kwam. Ik vroeg hem om hulp en hij heeft mij gered, en hoe groot is mijne verwondering nu ik, binnenkomende, onverwachts denzelfden man zie, dien ik den geheelen nacht in den droom gezien heb.

KLEANT. Het is een waar geluk om slapend of wakend in uwe gedachten te zijn, en ik zou zeer gelukkig zijn, als gij in eenige moeijelijkheid waart, waaruit gij mij waardig achttet u te redden. Ik zou alles willen doen, om.....

VIJFDE TOONEEL.

ARGAN. ANGELICA. KLEANT. NETJE.

NETJE (*tot Argan*). Nu, mijnheer, u heeft wel gelijk, ik heb gister niets gezegd. Daar is de oude heer Diaforus en de jongeheer Diaforus, die u komen bezoeken. U krijgt een flinken schoonzoon! Het is de knapste en verstandigste jongen van de wereld. Hij heeft maar een paar woorden gezegd, en ik ben al geheel met hem ingenomen. Uwe dochter zal dol op hem worden.

ARGAN (*tot Kleant, die doet alsof hij heen wil gaan*). Ga niet heen, mijnheer. Mijne dochter gaat trouwen, weet u, en nu komt haar aanstaande, dien zij nog niet gezien heeft.

KLEANT. Zeer veel eer, mijnheer, dat ik getuige mag zijn van zulk eene aangename zamenkomst.

ARGAN. Het is de zoon van een bekwaam geneesheer, en het huwelijk zal binnen vier dagen voltrokken worden.

KLEANT. Hm, hm!

ARGAN. Zeg het aan haar muziekmeester, dan kan hij op de bruiloft komen.

KLEANT. Ik zal er aan denken.

ARGAN. Ik noodig u ook.

KLEANT. Zeer veel eer.

NETJE. Daar komen ze aan.

ZESDE TOONEEL.

DIAFORUS. THOMAS DIAFORUS. ARGAN. ANGELICA. KLEANT. NETJE. BEDIENDEN.

ARGAN (*slaat de hand aan zijne muts, zonder haar af te nemen*). Mijnheer Purgon heeft mij verboden, mijnheer, om mijn hoofd te ontblooten. U is van 't vak, u kent de gevolgen.

DIAFORUS. Bij onze bezoeken komen wij om de zieken te helpen, en niet om hun last aan te doen.

(*Argan en Diaforus spreken te gelijk*).

ARGAN. Met genoegen, mijnheer,

DIAFORUS. Wij komen hier, mijnheer,

ARGAN. Ontvang ik de eer,

DIAFORUS. Mijn zoon Thomas en ik

ARGAN. Die u mij bewijst.

DIAFORUS. Om u te verzekeren, mijnheer,

ARGAN. Ik wenschte

DIAFORUS. Dat wij ons verheugen

ARGAN. Naar u toe te gaan

DIAFORUS. Over de goedheid, die u heeft

ARGAN. Om u daarvan te verzekeren;

DIAFORUS. Van ons te ontvangen

ARGAN. Maar gij weet, mijnheer,

DIAFORUS. In den eervollen kring

ARGAN. Wat een arme zieke is,

DIAFORUS. Van uwe familie,

ARGAN. Die niets anders kan doen

DIAFORUS. En u te verzekeren,

ARGAN. Dan u hier te zeggen

DIAFORUS. Dat in alle zaken van ons vak

ARGAN. En u te doen zien, mijnheer,

DIAFORUS. Wij altijd gereed zijn, mijnheer,

ARGAN. Dat hij geheel tot uwe dienst is.

DIAFORUS. U onzen ijver te betoonen. (*Tot zijn zoon.*) Kom, Thomas, vooruit, maak uw compliment.

THOMAS DIAFORUS (*tot zijn vader.*) Moet ik niet bij den vader beginnen?

DIAFORUS. Ja.

THOMAS DIAFORUS (*tot Argan.*) Mijnheer, ik kom in u

een tweeden vader begroeten, erkennen, beminnen en vereeren; maar een tweeden vader aan wien ik, durf ik zeggen, meer verschuldigd ben dan aan den eersten. Ik ben zijn zoon, omdat hij mij het leven geschonken heeft, maar ik word den uwen, omdat gij mij kiest. Hij heeft mij uit noodzakelijkheid ontvangen; maar gij wilt mij uit eigen keuze aannemen. Wat ik van hem ontvangen heb, is iets ligchamelijks, maar wat ik van u ontvangen zal, is een werk van uwen wil: en even ver als de geestelijke vermogens boven de ligchamelijke verheven zijn, zooveel meer ben ik u verschuldigd en zooveel hooger schat ik uwe toekomstige aanneming tot zoon, waarvoor ik u heden reeds vooruit de nederigste en eerbiedigste hulde kom brengen.

NETJE. Leven de colleges, waar men zoo knap wordt!

THOMAS DIAFORUS (*tot zijn vader*). Is 't goed geweest, vader?

DIAFORUS. *Optime* (*).

ARGAN (*tot Angelica*). Kom, zeg mijnheer goeden dag.

THOMAS DIAFORUS (*tot zijn vader*). Moet ik haar ook kussen?

DIAFORUS. Ja wel, ja wel!

THOMAS DIAFORUS (*tot Angelica.*) Mevrouw, teregt heeft de hemel u den schoonen naam van moeder gegeven, omdat...

ARGAN (*tot Thomas Diaforus*). Dat is mijne vrouw niet, dat is mijne dochter.

THOMAS DIAFORUS. Waar is zij dan?

ARGAN. Zij komt dadelijk.

THOMAS DIAFORUS. Zal ik wachten tot zij komt, vader?

DIAFORUS. Maak intusschen uw compliment aan mejufvrouw.

THOMAS DIAFORUS. Mejufvrouw, even als het standbeeld van Memnon een harmonisch geluid gaf, als het beschenen werd door de stralen der zon, even zoo gevoel ik mij door eene zoete vervoering bezield bij het verschijnen van de zon uwer bekoor-

(*) Zeer goed.

lijkheden; en even als de natuuronderzoekers opmerken, dat de bloem *heliotrope* geheeten altijd naar de ster van den dag draait, zoo zal mijn hart voortaan altijd draaijen naar de schitterende sterren uwer aanbiddelijke oogen, als naar zijne eenige pool. Sta mij dus toe, mejufvrouw, dat ik heden op het altaar uwer bekoorlijkheden offere een hart, dat geen anderen roem begeert of beoogt, dan geheel zijn leven te zijn, mejufvrouw, uw onderdanigste, gehoorzaamste en getrouwste dienaar en echtgenoot.

NETJE. Dat heb je maar van studeren, je leert mooije dingen zeggen!

ARGAN (*tot Kleant.*) Nu, wat zeg je daarvan?

KLEANT. Dat mijnheer te bewonderen is! Als hij even goed geneesheer als redenaar is, zal het een genoegen zijn, tot zijne zieken te behooren.

NETJE. Zeker. Het zal bewonderenswaardig zijn, als hij even schoone genezingen kan doen, als hij redevoeringen kan houden.

ARGAN. Kom, geef mij mijn stoel en geef de heeren stoelen. (*De bedienden geven stoelen.*) Ga daar zitten, meidlief. (*Tot Diaforus.*) U ziet, mijnheer, dat iedereen uwen zoon bewondert en u is wel gelukkig zulk een zoon te hebben,

DIAFORUS. Niet omdat ik zijn vader ben, mijnheer, maar ik kan zeggen dat ik reden heb tevreden over hem te zijn en dat allen, die hem zien, van hem spreken als van iemand daar geen kwaad haar in zit. Hij heeft nooit eene levendige verbeelding gehad, noch die vlugheid en dat vuur, welke men bij anderen opmerkt; maar dat heeft mij altijd doen voorspellen, dat hij een goed oordeel zou hebben, en dit is eene eigenschap, die noodzakelijk is voor de uitoefening van ons vak. Toen hij nog klein was, was hij om zoo te zeggen nooit levendig of wakker: hij was altijd zacht, bedaard en stil, zeide niets en speelde nooit die zoogenaamde kinderlijke spelen. Men had alle moeite van de wereld om hem lezen te leeren, en toen hij negen

jaar was, kende hij de letters nog niet. Uitmuntend, zeide ik bij mij zelven, achterlijke boomen geven de beste vruchten. Men schrijft in marmer veel moeijelijker dan in zand, maar alles blijft daarin veel langer bewaard; en die moeijelijkheid van begrijpen en die zwakke verbeeldingskracht zijn een teeken van een toekomstig goed oordeel. Toen ik hem naar school zond, viel hem het leeren wel zuur; maar hij zette door en zijne leermeesters prezen hem altijd bij mij om zijne vlijt en zijn ijver. Eindelijk heeft hij door veel studeren zijn *propaedeutisch* gedaan, en zonder ijdelheid kan ik zeggen dat, nu hij twee jaar op de banken zit, geen kandidaat meer opgang gemaakt heeft bij alle disputen onzer rigting. Hij heeft er zich geducht gemaakt, en er komt geene zaak te berde of hij gaat er heen om de verdediging van 't tegenovergestelde tot het uiterste vol te houden. Hij is sterk in 't dispuut, houdt als een Turk zijne grondstellingen vast, herroept nimmer zijne meening en vervolgt eene redenering tot in de schuilhoeken der logica. Maar wat mij vooral in hem bevalt en waarin hij mijn voorbeeld volgt, is, dat hij blindelings de meeningen der ouden vasthoudt, en dat hij nooit de redeneringen en proeven van de zoogenaamde ontdekkingen onzer eeuw, aangaande bloedsomloop en dergelijke dwaasheden, heeft willen begrijpen of aanhooren.

THOMAS DIAFORUS (*eene groote opgerolde dissertatie uit zijn zak halende, die hij Angelica aanbiedt*). Ik heb tegen die Harveijianen eene dissertatie verdedigd, die ik (*voor Argan buigende*) met uwe toestemming aan mejufvrouw kom aanbieden, als eene hulde die ik haar van de eerstelingen van mijn geest schuldig ben.

ANGELICA. Het is voor mij een doelloos meubel, mijnheer; ik heb geen verstand van die dingen.

NETJE (*de dissertatie nemende*). Geef hier, zij is altijd goed om een gat in 't behangsel er meê digt te plakken, wij zullen er onze kamer meê versieren.

THOMAS DIAFORUS (*buigt nog eens voor Argan*). Met toestemming van mijnheer noodig ik u ook uit om tot uitspanning dezer dagen eens eene vrouw te zien ontleden, waarover ik moet responderen.

NETJE. Die uitspanning zal wel aardig zijn. Sommigen gaan met hun meisje naar de komedie; maar eene ontleding is veel galanter.

DIAFORUS. Wat overigens aangaat de vereischten voor het huwelijk, zoo verzeker ik u, dat hij, volgens onze methode, is zoo als men maar kan wenschen; dat hij het vereischte gestel bezit om welgevormde kinderen het leven te schenken.

ARGAN. Is het uw plan niet, mijnheer, om hem naar het hof te zenden en hem daar eene plaats als geneesheer te doen krijgen?

DIAFORUS. Om u de waarheid te zeggen, mijnheer, heeft de uitoefening van ons vak bij de grooten nooit iets uitlokkends voor mij gehad, en ik heb altijd ondervonden dat het maar beter was, dat wij ons bij het groote publiek hielden. Het groote publiek is gemakkelijk: men is niemand rekenschap zijner daden verschuldigd, en als men de regelen der kunst maar volgt, maakt men zich volstrekt niet ongerust over de gevolgen. Maar wat nu zoo lastig is bij de grooten: als ze ziek worden, willen ze met geweld, dat hunne geneesheeren hen genezen zullen.

NETJE. Dat is aardig. Die heeren zijn dan wel onbeschaamd om te willen, dat gij ze weêr beter zult maken. Daarvoor zijt gij niet bij hen: gij zijt er slechts om uw geld voor uwe visites te ontvangen en hun geneesmiddelen voor te schrijven, die moeten hen beter maken als ze kunnen.

DIAFORUS. Wel zeker. Wij zijn alleen verpligt om de menschen naar de regelen der kunst te behandelen.

ARGAN (*tot Kleant*). Laat mijne dochter eens een stukje voor ons zingen, mijnheer.

KLEANT. Ik wachtte uwe bevelen, mijnheer; en ik heb be-

dacht, ten einde het gezelschap te vermaken, om met mejufvrouw eene aria uit eene kleine opera te zingen, die onlangs verschenen is. (*Tot Angelica, haar een papier gevende.*) Daar is uwe partij.

ANGELICA. De mijne?

KLEANT (*zachtjes, tot Angelica*). Stribbel niet tegen, als het u blieft, en laat ik u doen begrijpen wat wij moeten zingen. (*Luid.*) Ik heb volstrekt geene stem; maar hier zal het voldoende zijn, dat ik mij laat hooren, en men zal wel de goedheid hebben mij te verontschuldigen wegens de noodzakelijkheid waarin ik mij bevind van mejufvrouw te laten zingen.

ARGAN. Zijn het mooije verzen?

KLEANT. Eigentlijk is het maar eene geïmproviseerde opera; en gij zult slechts metrisch proza hooren zingen of een soort van rijmende regels, zooals de liefde en de noodzakelijkheid twee personen doen vinden, die uit het hart en onvoorbereid spreken.

ARGAN. Goed. Wij luisteren.

KLEANT. Het onderwerp is als volgt. Een herder zag oplettend naar eene tooneelvoorstelling, die pas begonnen was, toen hij in zijne oplettendheid gestoord werd door een gedruisch naast hem. Hij keert zich om en ziet een lompert, die eene herderin met onbeschaamde woorden beleedigt. Dadelijk neemt hij de verdediging op zich van de sekse, aan wie alle mannen hulde moeten brengen; en na den ruwen gast voor zijne onbeschaamdheid gestraft te hebben, gaat hij naar de herderin en vindt eene jonge maagd, die uit de schoonste oogen, die hij ooit gezien heeft, de schoonste tranen der wereld vergoot. Helaas, zegt hij bij zich zelven, hoe kan men in staat zijn een zoo beminnelijk wezen te beleedigen; welk onmenschelijk schepsel, welke barbaar zou door zulke tranen niet getroffen worden? Hij haast zich die tranen, die hij zoo schoon

vindt, te droogen, en de beminnelijke herderin haast zich te gelijk hem voor zijne kleine dienst te danken, maar op zulk eene lieve, teedere en roerende wijze, dat de herder er door getroffen wordt, en elk woord, elke blik is een vurige pijl, dien hij in zijn hart voelt dringen. Wat kan, zoo sprak hij, zulk eene dankbetuiging verdienen? Wat zou men wel niet willen doen, welke diensten zou men niet volgaarne willen bewijzen, aan welke gevaren zou men zich niet blootstellen om een oogenblik de roerende dankbetuigingen van zulk een aanvallig meisje te hooren? De komedievoorstelling loopt ten einde zonder dat hij er iets van gezien heeft, maar hij beklaagt zich, dat zij te kort duurt, omdat hij bij het einde van zijne aanbiddelijke herderin gescheiden zal worden; en van dit eerste gezigt, van dit eerste oogenblik af vat hij eene liefde op zoo sterk als jaren kennismaking kunnen geven. Dadelijk gevoelt hij het leed der scheiding, en het kwelt hem dat hij haar niet meer ziet, die hij nog zoo weinig gezien heeft. Hij doet al wat hij kan om haar nog eens te zien, die dag en nacht als het heerlijkst beeld in zijne gedachten is; maar de groote naauwlettendheid, waarmede zijne herderin bewaakt wordt, beneemt hem alle gelegenheid daartoe. De hevigheid van zijn hartstogt doet hem besluiten de aanbiddelijke schoone, zonder welke hij niet meer kan leven, ten huwelijk te vragen. Hij krijgt daartoe hare toestemming door middel van een briefje, dat hij haar in handen weet te spelen. Maar te gelijker tijd berigt men hem, dat de vader dezer schoone besloten heeft haar met een ander te doen trouwen, en dat men alles in gereedheid brengt om de plegtigheid te voltrekken. Stel u voor welk eene wreede beproeving dit was voor den bedroefden herder. Hij is overstelpt door eene doodelijke smart; hij kan het vreesselijke denkbeeld niet verdragen, om haar, die hij zoo teeder bemint, in de armen van een ander te zien; en zijne liefde, tot waan-

zin gevoerd, doet hem een middel vinden, om in het huis zijner herderin binnen te dringen, ten einde hare gevoelens ten zijnen opzigte te vernemen en van haar te hooren tot welk lot hij bestemd is. Hij vindt er de toebereidselen tot alles wat hij vreest; hij ziet er den onwaardigen mededinger komen, dien de gril des vaders tegenover de innigheid zijner liefde stelt; hij ziet den belagchelijken mededinger zegevierend bij de beminnelijke herderin, als bij eene overwinning die hem niet kan ontgaan, en dit gezigt vervult hem met eene woede, die hij naauwelijks meester kan blijven. Hij werpt smartelijke blikken op haar, die hij aanbidt; maar eerbied voor haar en de tegenwoordigheid van haren vader beletten hem, haar anders dan met de oogen toe te spreken. Maar eindelijk verbreekt hij allen dwang en de vervoering zijner liefde noodzaakt hem haar aldus toe te spreken: (*Hij zingt.*)

Te lang, te wreed, o Philis, moet ik lijden,
Breek 't zwijgen af en open mij uw hart;
Uw woord alleen kan mij van leed bevrijden,
Uw troost alleen geeft balsem in mijn smart.
O dat uw woord mij zoete vrede bood!
Wat is mijn lot? Het leven of de dood?

ANGELICA (*zingende*).

Tircis, 'k treed weemoedig u voor oogen;
't Huwelijk naakt, dat u met smart vervult;
'k Sla den blik zoo droevig naar den Hoogen;
'k Zie u aan en 'k zucht zoo diep bewogen;
'k Weet dat gij dien blik begrijpen zult.

ARGAN. Drommels, ik wist niet, dat mijne dochter zoo flink van 't blad kon zingen.

KLEANT.

Is 't mooglijk, schoone Philis,
Dat uw bedroefde Tircis,

Tot loon voor al zijn smart,
Een plaats kreeg in uw hart?

ANGELICA.

'k Weerstreef u niet: ik zuchtte duizend keer
Mint Tircis mij, ik min hem even teêr.

KLEANT.

O tooverklank, o engeltoon van boven!
Herhaal dat woord, dat ik het moog' gelooven.

ANGELICA.

O Tircis, 'k min u teêr!

KLEANT.

Spreek honderdmaal die tooverwoorden uit,
Herhaal, herhaal dat tooverzoet geluid.

ANGELICA.

'k Min u, 'k min u, 'k min u
Dierbre Tircis, ik bemin u.

KLEANT.

Gij goden, koningen 't knielt alles aan uw voeten;
Maar kent gij een geluk dat halen kan bij 't mijn?
Maar, Philis, welk een wreed herdenken
Stoort mij in 't zaligst levensuur,
Een medeminnaar .....

ANGELICA.

'k Haat hem als de dood;
Hij is voor mij als voor u zelven
Een walg, een vreesselijke straf.

KLEANT.

Uw vader zal u voor zijn wensch doen bukken.

ANGELICA.

Liever dan uw min te derven,
Dierbre Tircis, wil ik sterven,
Sterven, sterven.

ARGAN. En wat zegt de vader van dat alles?

KLEANT. Niets, volstrekt niets.

ARGAN. Dat is dan wel een groote dwaas, dat hij al die gekheden aanhoort zonder iets te zeggen.

KLEANT (*wil voortgaan met zingen*). Dierbre Tircis ....

ARGAN. Neen, neen, het is genoeg. Dat kluchtspel geeft al een heel slecht voorbeeld. Die herder Tircis is een onbeschaamde, en die herderin Philis ook, dat zij zoo in tegenwoordigheid van haar vader durft spreken. *(Tot Angelica.)* Laat mij dat papier eens zien. Hm, hm, waar zijn die woorden, die gij gezongen hebt? Er staat daar niets dan geschreven muziek.

KLEANT. Weet u dan niet, mijnheer, dat men voor eenigen tijd de kunst heeft uitgevonden, om de woorden door middel van noten uit te drukken?

ARGAN. Best. Uw dienaar, mijnheer, tot wederziens. Wij hadden uwe schandalige opera wel kunnen missen.

KLEANT. Ik meende u te vermaken.

ARGAN. Men vermaakt zich met geen dwaasheden. Daar komt mijn vrouw aan.

ZEVENDE TOONEEL.

BELINE. ARGAN. ANGELICA. DIAFORUS. THOMAS DIAFORUS. NETJE.

ARGAN. Mijn engel, daar is de zoon van mijnheer Diaforus.

THOMAS DIAFORUS. Mevrouw, teregt heeft de Hemel u den schoonen naam van moeder gegeven, omdat men op uw gelaat......

BELINE. Het doet mij genoegen, mijnheer, dat ik juist bij tijds hier gekomen ben, om de eer te hebben u te zien.

THOMAS DIAFORUS. Omdat men op uw gelaat...... Op

uw gelaat...... Mevrouw, u is mij in 't midden van den zin in de rede gevallen, en nu ben ik in de war.

DIAFORUS. Thomas, bewaar dat voor eene andere keer.

ARGAN. Och, lieve kind, ik wilde dat ge straks hier geweest waart.

NETJE. O, mevrouw, u heeft er veel bij verloren, dat u er niet geweest is, bij den tweeden vader en het standbeeld van Memnon en de bloem genaamd de heliotrope.

ARGAN. Kom, mijne dochter, geef mijnheer eene hand en beloof hem trouw als uw man.

ANGELICA. Vader!....

ARGAN. Nu ja, vader!.... wat beteekent dat?

ANGELICA. Lieve Hemel, verhaast de dingen toch niet. Geef ons ten minste zooveel tijd, dat wij elkander leeren kennen, en die toegenegenheid tusschen ons ontsta, die zoo noodig is voor eene gelukkige echtvereeniging.

THOMAS DIAFORUS. Wat mij aangaat, die toegenegenheid bestaat bij mij reeds in hooge mate en ik behoef niet meer te wachten.

ANGELICA. Al moogt gij zoo vlug zijn, mijnheer, ik ben het daarom niet; en ik moet u zeggen dat uw persoon nog geen indruk genoeg op mij gemaakt heeft.

ARGAN. O, dat is niets, daar is tijd genoeg voor als gij getrouwd zijt.

ANGELICA. Maar vader, geef mij toch tijd, bid ik u. Het huwelijk is eene verbindtenis, waartoe men nimmer iemand met geweld moet dwingen; en als mijnheer een fatsoenlijk man is, moet hij geen meisje willen hebben, die slechts gedwongen de zijne zou worden.

THOMAS DIAFORUS. *Nego consequentiam* (*), mejufvrouw; ik

(*) Ik stem de gevolgtrekking niet toe.

kan ook dan een fatsoenlijk man zijn, als ik u met toestemming van mijnheer uw vader ten huwelijk neem.

ANGELICA. Iemand geweld aan te doen, is een slecht middel om zich bemind te maken.

THOMAS DIAFORUS. Wij lezen bij de oude schrijvers, mejufvrouw, dat het hunne gewoonte was, de meisjes, die gingen trouwen, met geweld uit de woningen der ouders weg te halen; opdat het niet zou schijnen, dat het met hare toestemming was.

ANGELICA. De ouden, mijnheer, zijn de ouden, en wij zijn menschen van den tegenwoordigen tijd. Die kunsten zijn in onze eeuw niet noodig, en als een huwelijk ons aanstaat, kunnen wij er heel goed komen, zonder dat men ons er heensleept. Heb geduld; als gij mij liefhebt, mijnheer, moet gij ook alles willen wat ik wil.

THOMAS DIAFORUS. Ja wel, mejufvrouw, behalve datgene, wat niet in 't belang mijner liefde is.

ANGELICA. Maar het grootste bewijs van liefde is, onderworpen te zijn aan den wil van haar, die men bemint.

THOMAS DIAFORUS. *Distinguo*, mejufvrouw. In alles wat niet betreft haar te bezitten, *concedo;* maar in alles wat dat bezit betreft, *nego* (*).

NETJE (*tot Angelica*). U heeft mooi praten. Mijnheer komt zoo kersversch van 't college, en hij zal u altijd wel voorbij praten. Waarom biedt gij zooveel tegenstand en weigert gij de eer om in de faculteit te worden opgenomen?

BELINE. Zij heeft misschien de eene of andere liefde in 't hoofd.

ANGELICA. Als dat zoo was, mevrouw, dan zou 't zóó wezen, dát eer en deugd het mij toelieten.

ARGAN. Drommels, ik sta hier mooi te kijken.

(*) *Ik maak onderscheid*, mejufvrouw. In alles wat niet betreft haar te bezitten, *stem ik toe;* maar in alles wat dat bezit betreft, *ontken ik*.

BELINE. Als ik u was, mijn vriend, zou ik haar niet dwingen om te trouwen. Ik wist wel wat ik doen zou.

ANGELICA. Ik weet wat gij zeggen wilt, mevrouw; ik ken uwe goede gezindheden jegens mij; maar waarschijnlijk zult gij de voldoening niet smaken, uwe raadgevingen ingang te doen vinden.

BELINE. Dat komt omdat zulke volgzame en eerzame meisjes als gij er den spot meê drijven om gehoorzaam en onderworpen te zijn aan den wil van haren vader. Vroeger was dat anders.

ANGELICA. De pligt eener dochter heeft hare grenzen, mevrouw; het verstand en de wetten strekken die gehoorzaamheid niet uit tot alle omstandigheden.

BELINE. Dat wil zeggen, dat gij wel aan het huwelijk denkt, maar dat gij een echtgenoot naar uw eigen zin wilt kiezen.

ANGELICA. Als mijn vader mij niet een man wil geven, die mij bevalt, zal ik hem smeeken om mij ten minste niet te laten trouwen met een, dien ik niet beminnen kan.

ARGAN. Mijne heeren, ik vraag u verschooning voor dit alles.

ANGELICA. Ieder heeft een doel als hij trouwt. Ik wil slechts een man om hem wezentlijk lief te hebben, om zijn geluk tot het doel van mijn leven te maken, en ik beken u dat ik voorzigtig ben in mijne keus. Sommigen nemen slechts een man om zich aan den dwang van ouders te onttrekken, en te kunnen doen wat zij willen. Anderen, mevrouw, maken van het huwelijk eene zaak van berekening: zij trouwen slechts om zich te verrijken door den dood van hem, dien zij trouwen, en zij nemen zonder aarzelen den eenen man na den anderen om zich hunne nalatenschap toe te eigenen. Dezulken zoeken inderdaad zoo naauwlettend niet, en geven er weinig om met wien zij trouwen.

BELINE. Gij spreekt van daag weêr schrikkelijk tegen. Ik zou wel eens willen weten, wat gij daarmede zeggen wilt.

ANGELICA. Ik, mevrouw? Wat zou ik meer willen zeggen, dan wat ik zeg?

BELINE. Gij zijt zoo dwaas, mijn kind, dat men u niet kan uitstaan.

ANGELICA. U zou mij wel willen noodzaken, mevrouw, om u met eene onbeschaamdheid te antwoorden; maar ik zeg u vooruit: dat genoegen zult gij niet hebben.

BELINE. Uwe onbeschaamdheid gaat over alles en alles heen.

ANGELICA. Juist, mevrouw, u heeft volkomen gelijk.

BELINE. En dan toont gij een belagchelijken hoogmoed en eene onbeschaamde verwaandheid, die u bij ieder verstandig mensch bespottelijk maakt.

ANGELICA. Dat alles zal tot niets dienen, mevrouw; ik zal u ten spijt bedaard blijven, en om u de hoop te benemen van te slagen in wat gij beoogt, zal ik mij aan uw bijzijn onttrekken.

ACHTSTE TOONEEL.

ARGAN. BELINE. DIAFORUS. THOMAS DIAFORUS.

ARGAN (*tot Angelica, in 't heengaan*). Er is geen middelweg, hoort ge! Binnen vier dagen trouwt gij met mijnheer, of gij gaat naar een klooster. Gij hebt maar te kiezen. (*Tot Beline.*) Maak u niet boos, ik zal haar wel te regt zetten.

BELINE. Het spijt mij dat ik u moet verlaten, mijn beste, maar ik heb in de stad iets noodzakelijks te doen. Ik kom dadelijk terug.

ARGAN. Ga, mijn schat; loop meteen bij uwen notaris aan en laat hij de bewuste stukken bezorgen.

BELINE. Dag, liefste.

ARGAN. Dag, engel!

NEGENDE TOONEEL.

ARGAN. DIAFORUS. THOMAS DIAFORUS. NETJE.

ARGAN. Dat noem ik lief hebben . . . . . Het is ongeloofelijk.

DIAFORUS. Wij willen heengaan, mijnheer.

ARGAN. Och, mijnheer, zeg mij nog even hoe u mij vindt.

DIAFORUS (*Argan den pols voelende*). Kom Thomas, neem gij den anderen arm van mijnheer, om te zien of gij goed over zijn pols kunt oordeelen. *Quid dicis?* (*)

THOMAS DIAFORUS. *Dico* (†), dat de pols van mijnheer de pols is van iemand, die lang niet wel is.

DIAFORUS. Goed.

THOMAS DIAFORUS. Hij is *duriusculus*, om niet te zeggen *durus*.

DIAFORUS. Zeer goed.

THOMAS DIAFORUS. Sterk.

DIAFORUS. *Bene.*

THOMAS DIAFORUS. En zelfs eenigzins ongeregeld.

DIAFORUS. *Optime.*

THOMAS DIAFORUS. Dit toont eene ongesteldheid aan in de *parenchyma splenica*, of met andere woorden in de milt.

DIAFORUS. Heel goed.

ARGAN. Neen; mijnheer Purgon zegt, dat mijne lever aangedaan is.

DIAFORUS. Nu ja, *parenchyma* beteekent zoowel het een als het ander, door de naauwe verwantschap, die zij hebben door de *vasa brevia*, de *pylorus* en dikwijls de *vena porta*. Hij zegt u zeker, dat gij veel gebraden vleesch moet eten?

ARGAN. Neen, niets dan gekookt.

DIAFORUS. Nu, ja, gebraden of gekookt, dat is hetzelfde.

(*) Wat zegt gij?

(†) Ik zeg,

Hij behandelt u zeer voorzigtig; gij zoudt geene betere behandeling kunnen wenschen.

ARGAN. Maar, mijnheer, hoeveel korrels zout moet ik in een ei doen?

DIAFORUS. Zes, acht of tien, altijd even getallen, en in de geneesmiddelen altijd onevene.

ARGAN. Tot weêrziens, mijnheer.

TIENDE TOONEEL.

BELINE. ARGAN.

BELINE. Voor dat ik uitga, kom ik u nog eerst wat zeggen, daar gij wel acht op moet geven. Toen ik de kamer van Angelica voorbij kwam, zag ik een jong mensch bij haar, die zich uit de voeten maakte, zoodra hij mij bemerkte.

ARGAN. Wat? Een jong mensch bij mijne dochter?

BELINE. Ja. De kleine Louise was er bij, die zal er u meer van kunnen vertellen.

ARGAN. Stuur haar hierheen, mijne liefste, stuur haar hierheen. O! die onbeschaamde meid! (*Alleen.*) Nu verwondert het mij niet, dat zij tegenstribbelde.

ELFDE TOONEEL.

ARGAN. LOUISE.

LOUISE. Wat blieft u, pa? Ma zei, dat u me riep.

ARGAN. Ja, kom eens hier. Keer je eerst om. Zie mij eens aan. Nu?

LOUISE. Wat is er, pa?

ARGAN. Nu?

LOUISE. Wat?

ARGAN. Heb je me niets te zeggen?

LOUISE. Als u wil, zal ik u vertellen van *Klein Duimpje*, of ik zal de fabel van *de Raaf en de Vos* opzeggen, die ik pas geleerd heb?

ARGAN. Dat vraag ik je niet.

LOUISE. Wat dan?

ARGAN. Slimme meid! Je weet wel wat ik zeggen wil.

LOUISE. Zeker niet, papa.

ARGAN. Is dat nu gehoorzaam zijn?

LOUISE. Hoe dat?

ARGAN. Heb ik je niet gezegd om mij dadelijk alles te komen vertellen wat je ziet?

LOUISE. Ja, pa!

ARGAN. Heb je dat gedaan?

LOUISE. Ja, pa. Ik ben u alles komen zeggen, wat ik gezien heb.

ARGAN. En heb je van daag niets gezien?

LOUISE. Neen, pa.

ARGAN. Niet?

LOUISE. Neen, lieve papa.

ARGAN. Zeker niet?

LOUISE. Zeker niet.

ARGAN. Wacht, ik zal je eens wat laten zien.

LOUISE (*ziende dat Argan een stok krijgt*). Och, pa!

ARGAN. Kleine deugniet, je zegt mij niet, dat je een man in de kamer van je zuster gezien hebt.

LOUISE (*weenende*). Pa!

ARGAN (*neemt Louise bij den arm*). Ik zal je leeren liegen.

LOUISE (*op de knieën vallende*). Och, pa, vergeef 't me, ik zal 't nooit weêr doen. Maar weet u, Li had gezegd dat ik 't u niet moest zeggen; maar ik zal 't u allemaal vertellen.

ARGAN. Eerst moet je klappen hebben, omdat je gejokt hebt. Dan zullen wij verder zien.

LOUISE. Och, lieve pa, sla me niet.

ARGAN. Ja wel, dat zal ik wel.

LOUISE. Och als je blieft niet pa, als je blieft niet.

ARGAN (*wil haar slaan*). Kom, kom.

LOUISE. Och, pa, u doet mij zoo zeer. O, ik ga dood. (*Zij houdt zich als of ze dood is.*)

ARGAN. Hemel, wat is dat? Louise, Louise. Och, lieve hemel, Louise! Meisjelief! Och Heer, mijn arme kind is dood! Ongelukkige, wat heb ik gedaan. Leelijke stok. Vervloekte stok. Och, arm kind, arme lieve Louise!

LOUISE. Nu, pa, huil maar zoo niet: ik ben nog niet heelemaal dood.

ARGAN. Zie die ondeugende meid. Nu, ik vergeef 't je voor deze keer; maar nu moet je me ook alles zeggen.

LOUISE. Ja zeker, pa.

ARGAN. Pas dan maar goed op; want ik kan op je voorhoofd zien of je jokt.

LOUISE. Maar, pa, zeg dan niet aan Li, dat ik 't u verteld heb.

ARGAN. Neen, neen!

LOUISE (*ziet rond of er niemand staat te luisteren*). Pa, er is een man bij Li in de kamer gekomen, toen ik er was.

ARGAN. Nu?

LOUISE. Ik heb hem gevraagd wat hij wou, en toen zei hij, dat hij haar muziekmeester was.

ARGAN (*ter zijde*). Hm, hm, dat was de zaak. (*Tot Louise.*) Nu?

LOUISE. Toen is Li gekomen.

ARGAN. Nu?

LOUISE. Zij heeft gezegd: Ga heen, ga in Godsnaam heen, gij zult mij ongelukkig maken.

ARGAN. En toen?

LOUISE. En hij wilde niet heengaan.

ARGAN. Wat heeft hij haar verteld.

LOUISE. O, een heele boel, ik weet niet wat al.

ARGAN. En wat nog meer?

LOUISE. Hij zeide, dat hij zooveel van haar hield, en dat zij het mooiste meisje van de wereld was.

ARGAN. En toen?

LOUISE. En toen is hij voor haar op de knieën gevallen.

ARGAN. En toen?

LOUISE. En toen heeft hij haar de hand gekust.

ARGAN. En toen?

LOUISE. Toen is mama aan de deur gekomen, en toen is hij weggeloopen.

ARGAN. Niets anders?

LOUISE. Neen, pa.

ARGAN. Ik kan op je voorhoofd lezen, dat je mij nog iets verzwijgt. (*Hij doet alsof hij leest*). Wacht eens! Ja, juist! Hé? Op je voorhoofd staat te lezen, dat je nog wat gezien hebt, dat je niet gezegd hebt.

LOUISE. Hè neen, pa, dat is niet waar.

ARGAN. Pas op.

LOUISE. Neen pa, geloof het niet. 't Is niet waar.

ARGAN. Nu, goed, ik zal het wel te weten komen. Ga maar heen, pas maar op. Hoort ge! (*Alleen.*) O, er zijn geen kinderen meer! 't Is meer dan erg! Ik heb geen tijd om zelfs aan mijne ziekte te denken. Zeker, ik kan niet meer. (*Hij valt op zijn stoel neêr.*)

TWAALFDE TOONEEL.

BERALD. ARGAN.

BERALD. Nu, Argan, hoe is 't? Hoe gaat het?

ARGAN. O, Berald, heel slecht.

BERALD. Hoe, heel slecht?

ARGAN. Ja. Ik ben zoo zwak; ge kunt het niet gelooven

BERALD. Dat is treurig.

ARGAN. Ik heb de kracht niet om te spreken.

BERALD. Ik kwam om met u over eene goede partij voor mijne nicht Angelica te spreken.

ARGAN (*driftig, van zijn stoel opspringende*). Spreek mij niet van die ondeugende meid. Het is een onbeschaamd, een slecht kind; ik zal haar binnen drie dagen in een klooster laten zetten.

BERALD. Zie zoo, dat gaat goed. Het doet mij pleizier, dat de krachten terugkomen en dat mijn bezoek je goed doet. Maar wij kunnen later wel over zaken spreken. Weet je wat, ga meê naar den schouwburg; daar wordt een stuk gegeven, dat je de lever eens ferm zal laten schudden, en dat is beter dan al die drankjes en pillen van doctor Purgon. Kom.

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Kamer van Argan.

BERALD. ARGAN. NETJE.

BERALD. Nu, Argan, wat zeg je er van? Is dat niet beter dan cassia?

NETJE. Hm. Goede cassia is toch ook goed!

BERALD. Willen wij nu eens zamen praten?

ARGAN. Wacht even, ik kom dadelijk terug.

NETJE. Mijnheer, u denkt er niet om, dat u niet zonder stok kan loopen.

ARGAN. Je hebt gelijk.

TWEEDE TOONEEL.

BERALD. NETJE.

NETJE. Behartig toch vooral de belangen uwer nicht.

BERALD. Ik zal alles doen wat ik kan, om hare wenschen te bevredigen.

NETJE. U moet vooral dat dwaze huwelijk zoeken te beletten, dat hij in 't hoofd heeft. Ik heb al gedacht, dat het goed zou

zijn, als wij hier een geneesheer op onze hand hadden om hem een hekel aan mijnheer Purgon te laten krijgen, en diens behandeling te veroordeelen. Maar omdat wij daar niemand voor bij de hand hebben, heb ik besloten om zelve maar iets te verzinnen.

BERALD. Wat dan?

NETJE. Het is eene dolle gril. Het zal ligt meer geluk dan wijsheid zijn, als 't goed gaat. Laat mij maar begaan. Doe gij van uw kant wat gij kunt. Daar komt mijnheer aan.

DERDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD.

BERALD. Hoor eens, Argan, laat ik je nu eerst verzoeken om je bij ons gesprek niet boos te maken....

ARGAN. Goed.

BERALD. En zonder bitterheid te antwoorden op wat ik zeggen zal.....

ARGAN. Ja.

BERALD. En bedaard en onbevooroordeeld te spreken over wat wij te bespreken hebben.

ARGAN. Och, lieve Hemel, ja! Wat een omhaal!

BERALD. Hoe komt het toch, dat gij met al uwe bezittingen en met geene andere kinderen dan ééne dochter, want die kleine reken ik nog niet, er nog van praat om die in een klooster te steken.

ARGAN. Hoe dat komt? Wel, omdat ik baas ben in mijn eigen huis, en omdat ik doen kan wat ik denk dat goed is.

BERALD. Uwe vrouw raadt u voortdurend aan om u op die wijze van uwe beide dochters te ontdoen, en ik twijfel niet, of door een geest van christelijke liefde zou zij in haar schik zijn ze beide reeds als vrome nonnetjes te zien.

ARGAN. Ja wel, daar heb je 't al. Die goede vrouw moet

er dadelijk bij in 't spel: zij heeft 't altijd gedaan en iedereen heeft het op haar voorzien.

BERALD. Neen, Argan, laat haar maar blijven. Het is eene vrouw, die de beste bedoelingen voor uwe familie heeft, die vreemd is aan alle eigenbelang, die eene verwonderlijke liefde voor u aan den dag legt, en die voor uwe kinderen eene onbegrijpelijke zorg en goedheid toont te hebben: dat is zeker. Laat ons daar maar niet verder over spreken. Maar om weêr op uwe dochter te komen. Met welk doel wilt gij haar volstrekt aan een zoon van een doctor ten huwelijk geven?

ARGAN. Met het doel om een schoonzoon te krijgen, zoo als ik er een hebben wil.

BERALD. Ja, Argan, maar daar heeft uwe dochter niets aan, en er biedt zich nu eene partij aan, die haar veel beter past.

ARGAN. Ja, maar, zie je, deze past mij beter.

BERALD. Maar als ze nu een man krijgt, moet die dan voor haar of voor u wezen?

ARGAN. Voor ons beiden, en ik wil in mijne familie de menschen hebben, die ik noodig heb.

BERALD. Dus, als je kleine meid groot wordt, zal je haar aan een apotheker geven?

ARGAN. Wel ja, waarom niet?

BERALD. Hoe is 't nu toch mogelijk, dat je altijd die doctors en apothekers in 't hoofd kunt hebben, en dat je altijd ziek wilt zijn.

ARGAN. Hoe meent ge dat?

BERALD. Wel, ik meen dat ik niemand ken, die minder ziek is dan gij, en dat ik geen beter gestel dan het uwe zou begeeren. Een bewijs, dat ge gezond zijt en een heel gezond ligchaam hebt, is dat ge met al dat gedokter uw gezonde gestel nog niet hebt bedorven, en dat ge nog niet dood zijt van al de medicijnen, die ze je hebben laten slikken.

ARGAN. Maar weet ge wel, dat me dat alleen nog in 't leven houdt, en dat mijnheer Purgon zegt dat ik het zou besterven, als hij mij drie dagen aan mijn lot overliet.

BERALD. Als ge niet oppast, zal hij nog zoo goed voor je zorgen, dat hij je naar de andere wereld helpt.

ARGAN. Maar laten we nu toch eens verstandig praten, Berald. Geloof je dan niet aan de geneeskunst?

BERALD. Wel neen, en ik zie ook niet in, dat het voor ons welzijn noodig is om er aan te gelooven.

ARGAN. Wat! Gelooft ge dan niet aan iets dat door de geheele wereld voor waarheid erkend wordt, en dat door alle eeuwen heen als zoodanig beschouwd is geworden?

BERALD. Wel verre van ze als waar te erkennen, vind ik haar, onder ons gezegd, eene der grootste dwaasheden, waaraan de menschen gelooven, en als wij de zaken wijsgeerig gaan beschouwen, komt het mij aller bespottelijkst voor, wanneer een mensch voorgeeft een ander te kunnen genezen.

ARGAN. Maar Berald, waarom zou de eene mensch den ander niet kunnen genezen?

BERALD. Omdat het raderwerk van ons ligchaam tot nog toe een geheim is, waarvan de menschen niets weten, terwijl de natuur ons een te digten sluijer voor de oogen houdt, om er iets van te leeren kennen.

ARGAN. Denkt gij dan dat de geneesheeren niets weten?

BERALD. Zeker, de meesten zijn zeer ver in geleerde studiën, spreken mooi Latijn, kunnen alle ziekten in 't Grieksch noemen, ze beschrijven en verdeelen; maar om ze te genezen, daar weten ze niets van.

ARGAN. Maar je moet dan toch toestemmen, dat de doctoren meer weten dan andere menschen.

BERALD. Ze weten precies wat ik je gezegd heb, en dat geneest iemand toch niet; de voortreffelijkheid hunner kunst

bestaat in een heel deftig geleerd gebrabbel en in mooije praatjes, waarbij men woorden krijgt in plaats van bewijsgronden, en beloften in plaats van daden.

ARGAN. Maar, Berald, er zijn toch menschen, die even verstandig en bekwaam zijn als gij; en wij zien toch dat iedereen in tijd van ziekte zijne toevlugt tot geneesheeren neemt.

BERALD. Dat is een bewijs van de menschelijke zwakheid, en niet van de deugdelijkheid der geneeskunst.

ARGAN. Maar de geneesheeren moeten toch wel aan de waarheid hunner kunst gelooven, omdat zij voor zich zelven er hulp bij zoeken.

BERALD. Dat komt omdat er onder hen zijn, die deelen in de algemeene dwaling, waarvan zij partij trekken, en anderen trekken er partij van zonder dat. Mijnheer Purgon, bij voorbeeld, weet zelf niet beter. Hij is van het hoofd tot de voeten geneesheer. Hij stelt meer vertrouwen in zijn geneeskundig stelsel dan in alle wiskundige bewijzen, en hij zou het voor eene misdaad houden iets te willen onderzoeken. Hij ziet niets duisters, niets twijfelachtigs, niets moeijelijks in de geneeskunst. Hij geeft met vooringenomen onbesuisdheid, met koelbloedig zelfvertrouwen en met beredeneerde domheid voor alle ziekten purgeermiddelen en aderlatingen; hij aarzelt nooit. Ge moet niet boos op hem zijn over hetgeen hij doet. Hij zou u te goeder trouw *ad patres* zenden, en als hij u vermoordt, zou hij met u niets anders doen dan wat hij met zijne vrouw en zijne kinderen gedaan heeft, en wat hij als 't noodig was met zich zelven doen zou.

ARGAN. Dat zegt ge maar, omdat ge een hekel aan hem hebt. Maar ter zake. Wat moet men dan doen als men ziek wordt?

BERALD. Niets.

ARGAN. Niets?

BERALD. Neen, niets. Ge moet u alleen maar bedaard hou-

den. Als men de natuur maar laat begaan redt zij zich langzamerhand zelve wel. Onze ongerustheid en ons ongeduld bederven alles, en de meeste menschen sterven aan hunne geneesmiddelen en niet aan hunne ziekten.

ARGAN. Maar, Berald, ge zult toch wel toestemmen, dat men de natuur door sommige middelen te hulp kan komen.

BERALD. Lieve Hemel, Argan, dat zijn denkbeelden, die wij gaarne koesteren. Door alle tijden heen zijn er hersenschimmen onder de menschen gangbaar geweest, die wij gelooven omdat ze ons streelen, en waarvan het te wenschen was, dat ze waar waren. Als een geneesheer u praat van de natuur te helpen, te gemoet te komen, te verligten, haar te ontnemen wat haar schaadt, haar te geven wat haar ontbreekt, haar te herstellen en hare verrigtingen de vorige gemakkelijkheid te hergeven; als hij u praat van het bloed te zuiveren, de ingewanden en de hersens te verfrisschen, de miltzwelling te doen ophouden, de borst krachtiger te maken, de lever te genezen, het hart te versterken, de natuurlijke warmte te herstellen en te bewaren, en geheimen te bezitten om het leven te verlengen, vertelt hij u juist den roman der geneeskunst. Maar als gij tot inzigt zijt gekomen en eene proef hebt doorgestaan, vindt gij niets van dat alles; en het is er mede als met een schoonen droom, dien het u later spijt geloofd te hebben.

ARGAN. Dus gij wilt zeggen, dat alle geleerdheid van de wereld in uw hoofd besloten is, en dat gij er meer van weet dan de geleerdste geneesheeren onzer eeuw.

BERALD. In praten en doen zijn uwe groote geneesheeren tweederlei soort van menschen: hoor ze praten, dan zijn het de knapste menschen van de wereld; zie ze handelen, en 't zijn de domsten aller menschen.

ARGAN. Drommels, ge zijt naar ik zie een groot geleerde,

en ik wilde wel dat een van die heeren hier was om uwe redenering tegen te spreken en u den mond te stoppen.

BERALD. Och neen, Argan. Ik wil de geneeskunst niet bestrijden. Ieder kan tot zijn eigen nadeel en schade gelooven wat hij wil. Het spijt mij dat ik je niet eenigzins uit de dwaling kan helpen, en ik wilde je daarvoor wel eens een blijspel van Molière over dit onderwerp laten zien.

ARGAN. Het is een onbeschaamde kerel, die Molière, met zijne blijspelen! Het staat hem nog al mooi, dat hij zulke achtenswaardige menschen als de geneesheeren bespot!

BERALD. Hij bespot de geneesheeren niet; maar al het bespottelijke in de geneeskunst.

ARGAN. Wat heeft hij er zich mede te moeijen om de geneeskunst te berispen. Een mooije jongen, een onbeschaamde vent, om met consulten en recepten te spotten, de faculteit aan te randen en zulke eerwaardige menschen op het tooneel te brengen!

BERALD. Maar wat moet hij er anders op brengen, dan de verschillende beroepen der menschen? Er komen alle dagen prinsen en koningen op, die zijn toch van even goede familie als de doctors.

ARGAN. Drommels, als ik doctor was, zou ik mij over zijne onbeschaamdheid wreken, en als hij ziek werd zou ik hem hulpeloos laten sterven. Al praatte hij nog zoo mooi, ik zou hem niet de minste aderlating, niet het kleinste lavement voorschrijven, en ik zou tot hem zeggen: „Sterf, dat zal je leeren om weêr met de faculteit te spotten.

BERALD. Ge zijt dan wel op hem gebeten.

ARGAN. Ja, 't is een kwast, en als de doctors verstandig handelen, dan zullen ze doen zoo als ik zeg.

BERALD. Hij zal nog verstandiger zijn dan uwe doctors; want hij zal hun niet om hulp vragen.

ARGAN. Zooveel te slimmer voor hem, als hij zijne toevlugt niet neemt tot geneesmiddelen.

BERALD. Hij heeft zijne redenen, waarom hij dat niet doen wil. Hij beweert, dat dit slechts gedaan kan worden door sterke en forsche mannen, die kracht genoeg hebben om bij de ziekte nog de geneesmiddelen te kunnen verdragen; maar dat hij voor zich slechts kracht genoeg heeft om de ziekte het hoofd te bieden.

ARGAN. Dat zijn al heel gekke redenen. Kom, Berald, laten we niet meer over dien man praten, want dat zet mijne gal aan, en gij zoudt mij ziek maken.

BERALD. Dat 's goed. Maar nu een ander praatje. Ik moet u toch zeggen, dat ge om eene kleine ongehoorzaamheid van uwe dochter niet dadelijk zoo'n gewelddadig besluit moet nemen, om haar in een klooster te steken. Volg toch bij het kiezen van een schoonzoon niet blindelings uwe drift; in zulke zaken moet men zich eenigzins naar de neiging van eene dochter schikken, want het is voor haar geheele leven, en het geluk van een huwelijk hangt er van af.

VIERDE TOONEEL.

FLEURANT (*met eene klisteerspuit in de hand*). ARGAN. BERALD.

ARGAN. Een oogenblik, Berald.

BERALD. Wat gaat ge doen?

ARGAN. Mijnheer zal mij even een lavement zetten; 't is het werk van een oogenblik.

BERALD. Kom, kom. Kunt ge dan geen oogenblik zonder lavement of medicijnen wezen? Stel dat nu maar eens uit, en blijf rustig zitten.

ARGAN. Nu, mijnheer Fleurant, van avond dan, of morgen ochtend.

FLEURANT (*tot Berald*). Waar bemoeit gij u mede, u tegen de geneeskunst te verzetten, en mijnheer te beletten zijn lavement te nemen? Ik weet niet, hoe gij het durft wagen!

BERALD. Och, mijnheer, ga heen; men kan wel zien, dat gij niet gewoon zijt om met menschen om te gaan.

FLEURANT. Men moet zoo maar niet met de geneesmiddelen spotten, en mij mijn tijd laten verliezen. Ik ben hier gekomen op voorschrift van den doctor, en ik zal aan mijnheer Purgon zeggen, dat men mij belet heeft zijne bevelen te volbrengen en mijn werk te doen. Je zult 't zien, je zult 't zien........

VIJFDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD.

ARGAN. Ge zult me nog ongelukkig maken.

BERALD. 't Is ook nog al een groot ongeluk: een lavement minder dan mijnheer Purgon heeft voorgeschreven! Nog eens, Argan, is er dan geene mogelijkheid om u van die doctorziekte te genezen? Moet ge dan altijd begraven liggen onder drankjes en poeijers?

ARGAN. Lieve Hemel, ge praat als iemand, die gezond is; maar als ge in mijne plaats waart, zoudt ge wel anders praten. Het is niets geen kunst om tegen de geneeskunst te razen, als men gezond is.

BERALD. Maar wat scheelt je dan toch eigentlijk?

ARGAN. Wel, 't is om dol te worden! Ik wou dat jou scheelde wat mij scheelt, dan zou je niet zooveel praatjes maken. Daar komt mijnheer Purgon aan.

ZESDE TOONEEL.

PURGON. ARGAN. BERALD. NETJE.

PURGON. Ik heb daar beneden wat moois gehoord; het schijnt, dat men den draak steekt met mijne recepten en dat men weigert de middelen te gebruiken, die ik voorschrijf.

ARGAN. Maar, mijnheer.....

PURGON. Dat is schandelijk brutaal; dat is een ongehoord verzet van een zieke tegen zijn geneesheer!

NETJE. 't Is verschrikkelijk!

PURGON. Een lavement, dat ik mij de moeite had genomen zelf klaar te maken.

ARGAN. Maar ik.....

PURGON. Naar alle regelen der kunst voorgeschreven en klaar gemaakt.

NETJE. Hij heeft ongelijk.

PURGON. En dat wonderen zou doen.

ARGAN. Mijn broeder......

PURGON. Het verachtelijk weg te zenden!

ARGAN (*op Berald wijzende*). Hij.....

PURGON. 't Is onvergeeflijk!

NETJE. Dat 's waar.

PURGON. Een ontzettend vergrijp tegen de geneeskunde.

ARGAN (*op Berald wijzende*). 't Is zijne schuld.....

PURGON. Eene misdaad tegen de faculteit, die niet zwaar genoeg gestraft kan worden.

NETJE. U heeft gelijk.

PURGON. Ik zeg u, dat ik niets meer met u te doen wil hebben,

ARGAN. Maar mijn broeder.....

PURGON. Dat ik van geene verbindtenis wil weten.

NETJE. Daar doet u wel aan.

PURGON. En dat ik de acte verscheur van de huwelijksgift aan mijn neef. (*Hij verscheurt de acte, en werpt de stukken in toorn weg.*)

ARGAN. Mijn broeder heeft al dat kwaad gedaan.

PURGON. Mijn lavement te versmaden!

ARGAN. Laat het dan maar hier brengen, dan zal ik het nu laten zetten.

PURGON. Ik zou u binnen weinig tijd weêr beter gemaakt hebben.

NETJE. Dat verdient hij niet.

PURGON. Ik zou uw ligchaam gezuiverd hebben, en er alle kwade stoffen hebben uitgedreven.

ARGAN. O, Berald!

PURGON. Met nog geen dozijn medicamenten waart ge zoo schoon geweest als een glas.

NETJE. Hij is uwe zorgen onwaardig.

PURGON. Maar, omdat ge niet door mijne zorgen hebt willen genezen worden,

ARGAN. Het is mijne schuld niet.

PURGON. Omdat ge u onttrokken hebt aan de gehoorzaamheid, die men aan zijn geneesheer verschuldigd is,

NETJE. Dat schreeuwt om wraak.

PURGON. Omdat ge u verzet hebt tegen de geneesmiddelen, die ik u voorgeschreven had,

ARGAN. Och, Heere neen! In 't geheel niet.

PURGON. Daarom heb ik u te zeggen, dat ik u aan uwe slechte constitutie overlaat, aan de ongesteldheid van uw darmkanaal, aan de bedorvenheid van uw bloed, aan de scherpte van uwe gal en aan de gisting van uwe sappen.

NETJE. Goed gedaan.

ARGAN. Lieve Hemel!

PURGON. En binnen drie dagen zijt ge in een ongeneeslijken toestand;

ARGAN. Genade!

PURGON. Dan krijgt ge *bradypepsie;*

ARGAN. Mijnheer Purgon!

PURGON. Na de *bradypepsie*, *dyspepsie;*

ARGAN. Mijnheer Purgon!

PURGON. Na de *dyspepsie*, *apepsie;*

ARGAN. Mijnheer Purgon!

PURGON. Na de *apepsie*, *lienterie;*

ARGAN. Mijnheer Purgon!

PURGON. Na de *lienterie*, *dyssenterie;*

ARGAN. Mijnheer Purgon!

PURGON. Na de *dyssenterie*, *hydropisie;*

ARGAN. Mijnheer Purgon!

PURGON. En na de *hydropisie* gaat ge sterven, als een natuurlijk gevolg van uwe dwaasheid.

ZEVENDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD.

ARGAN. O, lieve Hemel, ik ga dood. Berald, gij hebt me ongelukkig gemaakt.

BERALD. Nu, wat is er?

ARGAN. Ik kan niet meer. Ik voel al, dat de kunst zich wreekt.

BERALD. Lieve Hemel, Argan, ge zijt krankzinnig, ik wou niet om nog zoo veel, dat iemand u zoo vreemd zag doen. Kom toch tot u zelven, en geef u niet zoo aan uwe verbeelding over.

ARGAN. Maar ge hebt toch gehoord met welke verschrikkelijke ziekten hij mij bedreigt.

BERALD. Wat zijt ge toch een onnoozele bloed.

ARGAN. Hij zegt dat ik binnen drie dagen ongeneeslijk ziek zal wezen.

BERALD. En wat beteekent het, of hij dat zegt? Is hij dan een orakel? Als men u hoort praten, zou men zeggen, dat Purgon uw leven in zijne hand heeft, en dat hij het naar welgevallen verlengen of verkorten kan. Bedenk, dat de levenskracht in u zelven is, en dat de woede van mijnheer Purgon evenmin in staat is om u te doen sterven, als zijne geneesmiddelen kracht bezitten om u te doen leven. Als ge wilt, kunt ge nu met een voor goed van de doctors af, en als ge er volstrekt niet buiten kunt, dan kunt ge gemakkelijk een ander krijgen, met wien ge waarschijnlijk minder gevaar loopt.

ARGAN. Och Berald, hij kent mijn heele gestel, en hij weet hoe hij mij behandelen moet.

BERALD. Ik moet toch zeggen, dat ge vol vooroordeelen zijt, en dat ge de dingen al heel raar bekijkt.

ACHTSTE TOONEEL.

ARGAN. BERALD. NETJE.

NETJE (*tot Argan*). Mijnheer, daar is een doctor om u te spreken.

ARGAN. Welk een doctor?

NETJE. Wel een doctor van de zieken.

ARGAN. Ik vraag je wie het is.

NETJE. Ik ken hem niet; maar hij lijkt op me als twee droppels water, en als ik niet zeker was dat mijne moeder eene

achtenswaardige vrouw was, zou ik denken dat het een broêrtje was, dat ze me na mijns vaders dood had geschonken.

ARGAN. Laat hem binnenkomen.

NEGENDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD.

BERALD. Ge wordt op uwe wenken bediend: de eene doctor is pas weg of een andere komt al weêr.

ARGAN. Ik ben bang, dat gij nog een ongeluk aanbrengt.

BERALD. Daar heb je 't al weêr! Dat is weêr 't oude deuntje.

ARGAN. Ja, zie je; ik denk nog over al die ziekten, die ik niet ken, die . . . . .

TIENDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD. NETJE (*als geneesheer verkleed.*)

NETJE. Mijnheer, vergun mij, dat ik u een bezoek kom brengen, en u mijne diensten aan kom bieden voor alle aderlatingen en purgatiën, die u noodig mogt hebben.

ARGAN. Mijnheer, ik ben u zeer verpligt. (*Tot Berald.*) Waarachtig, die lijkt sprekend op Netje.

NETJE. Mijnheer, vergeef mij, ik heb vergeten eene boodschap aan mijn knecht te zeggen; ik kom dadelijk terug.

ELFDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD.

ARGAN. Zou je nu niet zeggen, dat het wezentlijk Netje is?

BERALD. Het is waar, de gelijkenis is zeer groot. Maar het

is niet voor 't eerst, dat men zoo iets ziet, en de geschiedenis is vol van zulke spelingen der natuur.

ARGAN. Ik sta er verbaasd over, en....

TWAALFDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD. NETJE.

NETJE. Wat blieft u, mijnheer?

ARGAN. Wat?

NETJE. Heeft u mij niet geroepen?

ARGAN. Ik? Wel neen.

NETJE. Dan hebben mijne ooren getuit.

ARGAN. Blijf eens hier om te zien hoe die doctor op je lijkt.

NETJE. Ik heb wel wat anders te doen; ik heb hem genoeg gezien.

DERTIENDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD.

ARGAN. Als ik ze niet allebei zag, zou ik denken dat het maar een was.

BERALD. Ik heb verwonderlijke dingen over dergelijke gelijkenissen gelezen, en er zijn er in onzen tijd geweest waar iedereen zich meê vergiste.

ARGAN. Nu, ik zou mij hier ook vergist hebben; ik zou wel een eed hebben willen doen, dat het dezelfde persoon was.

VEERTIENDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD. NETJE (*als geneesheer gekleed.*)

NETJE. Mijnheer, vergeef mij dat ik u heb laten wachten.

ARGAN (*zacht tot Berald.*) Het is verwonderlijk.

NETJE. U zal mij hoop ik niet kwalijk nemen, dat ik nieuwsgierig was om een beroemden zieke, zooals u is, te zien; de roep, die overal van u uitgaat, zal mij hoop ik verschoonen.

ARGAN. Het is mij zeer veel eer, mijnheer.

NETJE. Ik zie, dat u mij oplettend aanziet. Hoe oud denkt u wel, dat ik ben.

ARGAN. Mij dunkt, u kan hoogstens zes-en-twintig of zeven-en-twintig jaar zijn.

NETJE. Ha, ha, ha, ik ben negentig.

ARGAN. Negentig!

NETJE. Ja. Ziedaar een uitwerksel van de geheimen mijner kunst om frisch en sterk te blijven.

ARGAN. Waarlijk, een knap jong mensch voor negentig jaar.

NETJE. Ik ben een reizend geneesheer, ik ga van stad tot stad, van provincie tot provincie, van rijk tot rijk, om ernstige zieken voor mijne bekwaamheid te vinden; zieken, waarmede het mij de moeite waardig is, mij bezig te houden; bij wie ik er eer bij inleg om er mijne groote en schoone geheimen op het gebied der geneeskunde op toe te passen. Ik zou mij schamen mij bezig te houden met die heele rommel gewone ziekten, met die kleine verkoudheden en sluipkoortsen en krampen en pijnen. Ik wil belangrijke ziekten, flinke aanhoudende koortsen met hallucinatien; afmattende scharlakenkoortsen, pest, waterzucht, pleuris met borstontsteking; dan ben ik in mijn element, dan kan ik zegepralen! Ik wilde, mijnheer, dat u al de ziekten had, die ik daar opnoem, en dat u verlaten was door alle geneesheeren, wanhopend, stervende, enkel om u de voortreffe-

lijkheid mijner middelen te bewijzen, en u te toonen, hoe gaarne ik u van dienst zou willen zijn.

ARGAN. Ik ben u zeer verpligt, mijnheer, voor de goedheid, die u voor mij heeft.

NETJE. Laat mij uw pols eens voelen! — Kom, kom, sla eens zoo als 't hoort. O, ik zal je wel laten slaan zoo als 't hoort. Die pols houdt vol. Ja wel, je kent mij nog niet. — Wie is uw geneesheer?

ARGAN. Mijnheer Purgon.

NETJE. Die man staat niet op mijne lijst onder de groote geneesheeren. Wat zegt hij dat u scheelt?

ARGAN. Hij zegt, dat 't mij in de lever zit, en anderen praten van de milt.

NETJE. Het zijn allen domoors; gij lijdt aan de long.

ARGAN. Aan de long?

NETJE. Ja. Wat voelt gij?

ARGAN. Ik heb van tijd tot tijd hoofdpijn.

NETJE. Juist, de long.

ARGAN. Het is mij soms of ik een vlies voor mijne oogen heb.

NETJE. De long.

ARGAN. Ik ben soms misselijk.

NETJE. De long.

ARGAN. Soms voel ik mij door alle leden vermoeid.

NETJE. De long.

ARGAN. En soms voel ik pijn in 't lijf, eene soort van koliek.

NETJE. De long. Heeft het eten nog al smaak?

ARGAN. Ja wel, mijnheer.

NETJE. De long. Drinkt gij graag een glas wijn?

ARGAN. Ja wel, mijnheer.

NETJE. De long. Na het eten krijgt gij slaap en slaapt rustig?

ARGAN. Ja, mijnheer.

NETJE. De long, zeg ik u, de long. Wat schrijft uw doctor u als voedsel voor?

ARGAN. Soep,

NETJE. Domoor!

ARGAN. Vogels,

NETJE. Domoor!

ARGAN. Kalfsvleesch,

NETJE. Domoor!

ARGAN. Bouillon,

NETJE. Domoor!

ARGAN. Versche eijeren,

NETJE. Domoor!

ARGAN. En 's avonds pruimen om den buik los te maken;

NETJE. Domoor!

ARGAN. En vooral moet ik water in mijn wijn doen.

NETJE. *Ignorantus*, *ignoranta*, *ignoratum*. U moet enkelen wijn drinken, om uw bloed te verdikken dat veel te dun is; u moet een flink stuk ossenvleesch eten, een stuk spek, een stuk oude Leidsche kaas, gort en rijst, kastanjes en obliën. Uw geneesheer is een ezel. *Ik* zal er u eens een zenden, en zoolang ik hier in de stad ben, zal ik u van tijd tot tijd komen opzoeken.

ARGAN. U zal mij bijzonder verpligten.

NETJE. Wat drommel doet gij met dien arm?

ARGAN. Hoe dat?

NETJE. Dien arm liet ik mij dadelijk afzetten, als ik u was.

ARGAN. Waarom?

NETJE. Ziet gij dan niet, dat hij al het voedsel tot zich trekt, en de andere zijde belet om er nut van te hebben?

ARGAN. Ja, maar ik heb mijn arm noodig.

NETJE. Dat regter oog zou ik mij ook maar uit laten steken, als ik u was.

ARGAN. Een oog laten uitsteken?

NETJE. Ziet gij dan niet, dat het 't andere hindert en het zijn voedsel onttrekt? Geloof mij, laat het zoo gaauw mogelijk uitsteken, dan kunt gij zoo veel te beter met het linker zien.

ARGAN. Daar is geen haast bij.

NETJE. Vaarwel. Het spijt mij, dat ik al weg moet; maar ik moet naar een *consult* over een man, die gisteren gestorven is.

ARGAN. Over een man, die gisteren gestorven is?

NETJE. Ja, om te onderzoeken en te bespreken, wat men zou hebben moeten doen om hem te genezen. Tot weêrziens.

ARGAN. U weet, dat de zieken zelve den doctor niet uitlaten.

VIJFTIENDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD.

BERALD. Inderdaad, dat schijnt een bekwaam geneesheer te zijn.

ARGAN. Ja, maar hij is een beetje haastig.

BERALD. Dat zijn alle voorname geneesheeren.

ARGAN. Mij een arm afzetten en een oog uitsteken, opdat het andere gezonder zou zijn! Dan heb ik maar liever, dat het niet zoo gezond is. Een mooi ding: mij éénoogig en éénhandig te maken!

ZESTIENDE TOONEEL.

ARGAN. BERALD. NETJE.

NETJE (*schijnbaar met iemand sprekende*). Kom, kom, ik groet je, ik ben volstrekt niet gestemd om gekheid te maken.

ARGAN. Wat is dat?

NETJE. Uw geneesheer. Hij wilde mij den pols voelen.

ARGAN. Je zoudt zeggen, nog op zijn negentigste jaar!

BERALD. Nu, Argan, omdat die Purgon toch boos is, moesten wij maar eens spreken over die partij voor mijn nichtje.

ARGAN. Neen, Berald, niets van dat alles; ik zal haar naar een klooster zenden, omdat zij zich tegen mijn wil verzet heeft. Ik zie wel dat er eene liefdeshistorie onder schuilt, en zonder dat iemand 't weet heb ik eene geheime zamenkomst ontdekt.

BERALD. Maar, Argan, als daar nu eens de liefde in het spel was, is dat dan zoo misdadig? Kan zoo iets u nu beleedigen, als het in eer en deugd toegaat en zij willen trouwen?

ARGAN. Hoe 't mag zijn, Berald, ze zal non worden, daar is niets aan te veranderen.

BERALD. Dat doet ge om een ander pleizier te doen.

ARGAN. Ik begrijp u. Daar komt het bij u altijd op neêr; ge hebt een hekel aan mijne vrouw.

BERALD. Nu, Argan, als ik dan ronduit moet spreken, dan bedoel ik uwe vrouw ook, en evenmin als ik uwe stijfhoofdige vooringenomenheid met de geneeskunst kan dulden, kan ik uwe vooringenomenheid met haar verdragen of nog langer zien dat ge blindelings in al de strikken loopt, die zij u spant.

NETJE. O, mijnheer, spreek niet van mevrouw; dat is eene vrouw, daar niets op te zeggen valt; eene vrouw zonder list en die mijnheer liefheeft .... kijk! .... Dat is niet om te zeggen.

ARGAN. Vraag haar maar eens, hoe mijne vrouw mij liefkoost.

NETJE. Dat 's waar.

ARGAN. En hoe ongerust ze is over mijne ziekte.

NETJE. Zeker.

ARGAN. En hoeveel moeite en zorg zij voor mij heeft.

NETJE. Ongetwijfeld. (*Tot Berald.*) Wil ik u eens overtuigen en u dadelijk laten zien, hoeveel mevrouw van mijnheer houdt? (*Tot Argan.*) Laat ik hem nu eens van zijne dwaling overtuigen, en hem uit den droom helpen.

ARGAN. Hoe dan?

NETJE. Mevrouw komt dadelijk terug. Ga nu regtuit in dien stoel leggen, en houd u als of u dood is, dan zal u eens zien hoe bedroefd zij is, als ik haar dat zeg.

ARGAN. Dat mag ik wel lijden.

NETJE. Ja, maar laat haar niet te lang in angst; want zij kon het wel besterven.

ARGAN. Laat mij maar begaan.

NETJE (*tot Berald*). Verberg u dáár, in dien hoek.

ZEVENTIENDE TOONEEL.

ARGAN. NETJE.

ARGAN. Is het volstrekt niet gevaarlijk om zich dood te houden?

NETJE. Wel neen, hoe zou dat gevaarlijk wezen? Ga daar maar leggen. (*Zacht tot hem*). Wat zal uw broeder staan te kijken. Daar is mevrouw. Houd u goed.

ACHTTIENDE TOONEEL.

BELINE. ARGAN (*in zijn stoel*). NETJE.

NETJE (*houdt zich alsof ze Beline niet ziet.*) Och, lieve Hemel! Welk een ongeluk! Hoe akelig!

BELINE. Wat is er, Netje?

NETJE. Och, mevrouw!

BELINE. Wat is er dan?

NETJE. Uw man is dood.

BELINE. Is mijn man dood?

NETJE. Helaas, de arme overledene is dood.

BELINE. Zeker?

NETJE. Zeker. Niemand weet het nog; ik was hier alleen. Hij is in mijne armen gestorven. Daar ligt hij in zijn stoel.

BELINE. Goddank, dat is een pak van mijn hart. Ben je niet dwaas, Netje, om over dien dood te treuren!

NETJE. Ik dacht dat ik schreijen moest, mevrouw.

BELINE. Wel neen, ik zou niet weten waarom. Wat is er aan dien man verloren? Wat voor nut deed hij hier? Een man van wien iedereen last had: morsig, walgelijk, altijd met een lavement of een drankje in zijn lijf; altijd aan 't hoesten, kugchen en spuwen, dom, vervelend, knorrig en dag en nacht aan 't schelden op knechts en meiden.

NETJE. Eene mooije lijkrede!

BELINE. Hoor eens, Netje, je moet mij mijn plan helpen uitvoeren; reken er op, dat je goed beloond zult worden. Omdat gelukkig niemand nog van de zaak af weet, moeten wij hem in zijn bed leggen en zijn dood stil houden, tot ik mijne zaken in orde heb. Er zijn papieren en geld, die ik in veiligheid brengen wil; ik heb niet voor niemendal mijne beste jaren bij hem doorgebragt. Kom, Netje, laten wij eerst zijne sleutels nemen.

ARGAN (*opspringende*). Wacht eens even!

BELINE. O!

ARGAN. Zoo, mevrouw, houd je zoo van mij?

NETJE. Och hemel, de overledene is niet dood!

ARGAN (*tot Beline in 't heengaan.*) Ik ben blij, dat ik je vriendschap zie en dat ik die mooije lofrede hoorde, die je op me gehouden hebt. Dat is eene goede les voor 't vervolg, daar zal ik veel om laten.

NEGENTIENDE TOONEEL.

BERALD (*uit zijn schuilhoek komende*). ARGAN. NETJE.

BERALD. Nu Argan, nu zie je het!

NETJE. Lieve tijd, dat had ik nooit kunnen denken. Maar daar komt jufvrouw Angelica aan; ga nu weêr eens leggen zooals straks, dan zullen wij eens zien hoe zij uw dood vernemen zal. Dat kan u ligt proberen, en omdat u nu toch aan den gang is kan u meteen gemakkelijk weten, hoe uwe familie over u denkt. (*Berald verbergt zich weder.*)

TWINTIGSTE TOONEEL.

ARGAN. ANGELICA. NETJE.

NETJE (*doende alsof zij Angelica niet ziet.*) Och Hemel, welk een ongeluk! Welk eene ramp!

ANGELICA. Wat scheelt er aan, Netje! Waarom schreit ge?

NETJE. Ach, jufvrouw Angelica, ik moet u treurig nieuws mededeelen.

ANGELICA. Wat dan?

NETJE. Uw vader is dood.

ANGELICA. Is mijn vader dood, Netje?

NETJE. Ja, daar ligt hij; hij is zoo op 't oogenblik gestorven.

ANGELICA. Lieve Hemel, hoe treurig! Welk eene vreesselijke beproeving! Moet ik nu mijn vader verliezen, het eenige dat mij in de wereld overbleef; en tot overmaat van smart moet ik hem verliezen op een oogenblik, dat hij boos op mij was. Wat moet ik beginnen, ongelukkige? Welken troost kan ik bij zulk een verlies vinden?

EEN-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

ARGAN. ANGELICA. KLEANT. NETJE.

KLEANT. Wat scheelt er aan, schoone Angelica? Waarom schreit gij?

ANGELICA. Ach, ik beween het dierbaarste en kostbaarste, wat ik op de wereld had: ik beween den dood van mijn vader.

KLEANT. Hemel, welk een verlies! welk een onverwachten slag! Helaas! na het aanzoek dat ik uwen oom verzocht had hem voor mij te doen, kwam ik zelf hier, om hem te smeeken u aan mij te schenken.

ANGELICA. O Kleant, laat ons van niets meer spreken. Laat alle gedachten aan een huwelijk varen. Na het verlies van mijn vader wil ik niet meer tot de wereld behooren, en ik doe er voor altijd afstand van. Ja, vader, nu ik zoo straks nog uwe plannen heb gedwarsboomd, wil ik ten minste eene uwer wenschen opvolgen en daardoor het verdriet een weinig zoeken goed te maken, dat ik u aangedaan heb. (*Zij knielt voor hem neder.*) O vader, dat beloof ik u. Ik omhels u ten teeken van mijn berouw.

ARGAN (*Angelica omhelzende*). Mijn lieve kind!

ANGELICA. O!

ARGAN. Kom hier, vrees niet; ik ben niet dood. Gij zijt mijn eigen bloed, mijne eigene dochter, en het verheugt mij te zien, dat gij zulk een goed meisje zijt.

TWEE-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

ARGAN. BERALD. ANGELICA. KLEANT. NETJE.

ANGELICA. O, welk eene gelukkige verandering! Vader, nu de hemel u, als eene buitengewone gunst, aan mij weder geeft,

laat ik mij nu aan uwe voeten werpen en ééne zaak van u afsmeeken. Als u de neiging van mijn hart niet goedkeurt, als u weigert mij Kleant tot echtgenoot te geven, dan bezweer ik u, mij ten minste niet te dwingen een ander te huwen. Dat is de eenige gunst, die ik van u vraag.

KLEANT (*voor Argan nederknielende*). Och, mijnheer, laat u door hare en mijne gebeden roeren, en verzet u niet tegen eene wederkeerige en zoo opregte liefde.

BERALD. Argan, kunt gij u daar tegen verzetten?

NETJE. Mijnheer, zoudt gij ongevoelig zijn voor zooveel liefde?

ARGAN. Laat hem geneesheer worden en ik geef mijne toestemming tot dit huwelijk. (*Tot Kleant.*) Ja, word geneesheer en ik geef u mijne dochter.

KLEANT. Zeer gaarne, mijnheer. Als ik dat maar noodig heb om uw schoonzoon te worden, zal ik doctor, des noods apotheker worden, als u het wil. Dat beteekent niets, en ik zou nog wel wat meer willen doen om de schoone Angelica te krijgen.

BERALD. Maar Argan, daar komt mij wat anders in de gedachte: word zelf doctor. Het was toch nog gemakkelijker om zelf alles te weten wat gij noodig hebt.

NETJE. Dat is waar. Dat is het beste middel om spoedig te genezen; er is toch geene ziekte zoo brutaal, dat zij met den doctor in eigen persoon durft spotten.

ARGAN. Ik geloof dat gij met mij spot, Berald. Ben ik op een leeftijd om te studeren?

BERALD. Wat, studeren? Ge zijt knap genoeg, en er zijn er velen, die lang zoo knap niet zijn als gij.

ARGAN. Maar men moet toch goed Latijn kunnen spreken, en de ziekten en de geneesmiddelen kennen.

BERALD. Als ge den mantel en de baret krijgt, leert ge dat van zelf, en later wordt ge knapper dan gij zelf wilt.

ARGAN. Hoe, kan men dan over de ziekten spreken, alleen als men dien mantel draagt?

BERALD. Ja, men behoeft maar met mantel en baret te spreken, en alle wartaal wordt geleerd en elke dwaasheid wordt verstandig.

NETJE. Wel, mijnheer, al was 't alleen maar om uw baard; de baard maakt den halven doctor.

KLEANT. In elk geval, ik ben tot alles bereid.

BERALD (*tot Argan*). Wilt ge, dat het dadelijk zal gebeuren?

ARGAN. Hoe, dadelijk?

BERALD. Ja, en in uw eigen huis.

ARGAN. In mijn eigen huis?

BERALD. Ja. Ik ben bekend en bevriend met eene faculteit, die de plegtigheid dadelijk in uwe zaal zal voltrekken. Dat zal u niets kosten.

ARGAN. Maar wat moet ik zeggen? Wat moet ik antwoorden?

BERALD. Ze zullen u in een oogenblik helpen en ze zullen u op schrift geven, wat ge zeggen moet. Ga u maar vast aankleeden. Ik zal ze laten halen.

ARGAN. Nu, dat moet ik zien.

DRIE-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

BERALD. ANGELICA. KLEANT. NETJE.

KLEANT. Wat bedoelt u toch? Wat meent u met die faculteit?

NETJE. Wat is u toch van plan?

BERALD. Om van avond eens een pretje te hebben. Wij

zullen mijn broeder met alle mogelijke plegtigheid in de faculteit der geneeskunde doen opnemen.

ANGELICA. Maar me dunkt, oom, dat u vader wel wat al te erg beet neemt.

BERALD. Maar, lieve nicht, ik neem hem niet zoo zeer beet, als wel, ik schik mij naar zijne grillen. Het blijft onder ons. Wij zullen ieder eene rol op ons nemen; dan hebben wij er dubbel pleizier van. Laten wij spoedig een en ander klaar maken.

KLEANT (*tot Angelica*). Vindt gij 't goed?

ANGELICA. Ja, als oom er toch ook bij is, mag ik 't wel lijden.

KLEANT. Laat ons dan maar gaan.

SCHILLER,

MARIA STUART.

EEN TREURSPEL.

VERTALING VAN J. J. L. TEN KATE.

PERSONEN.

ELIZABETH, koningin van Engeland.
MARIA STUART, koningin van Schotland, gevangene in Engeland.
ROBERT DUDLEY, graaf van Leycester.
GEORGE TALBOT, graaf van Shrewsbury.
WILLIAM CECIL, baron van Burleigh, grootschatbewaarder.
DE GRAAF VAN KENT.
WILLIAM DAVISON, staats-sekretaris.
AMIAS PAULET, ridder, bewaker van Maria.
MORTIMER, zijn neef.
DE GRAAF AUBESPINE, Fransch gezant.
DE GRAAF BELLIÈVRE, buitengewoon boodschapper van Frankrijk.
OKELLY, Mortimers vriend.
DRUGEON DRURY, tweede bewaker van Maria.
MELVIL, haar huishofmeester.
HANNA KENNEDY, hare zoogmoeder.
MARGARETHA KURL, hare kamerjuffer.
DE SHERIF VAN HET GRAAFSCHAP.
EEN OFFICIER VAN DE LIJFWACHT.
FRANSCHE EN ENGELSCHE HEEREN.
TRAWANTEN.
HOFDIENAREN VAN DE KONINGIN VAN ENGELAND.
BEDIENDEN VAN DE KONINGIN VAN SCHOTLAND.

EERSTE BEDRIJF.

Het Kasteel van Fotheringhay.

Een Kamer.

EERSTE TOONEEL.

HANNA KENNEDY, *zoogmoeder der koningin van Schotland, in hevige twist met* PAULET, *die voornemens is een kast te openen.* DRUGEON DRURY, *zijn medehelper, met breekijzers.*

KENNEDY. Wat doet gij, Sir? Waartoe vermeet ge u weêr?
Weg van die kast!
PAULET. Waar kwam die pronk van daan?
Men wierp haar uit het hoogste vensterraam:
Men heeft beproefd den tuinman om te koopen
Met dit kleinood. — Vervloekte vrouwenlist!
In weêrwil van mijn zorg, mijn arendsoog,
Nog kostbaarheden, nog verborgen schatten!
(*De kast aangrijpende.*)
Waar dit school, zit nog meer!
KENNEDY. Terug vermeetle!
Hierin bewaart Mylady haar geheimen.
PAULET. Die zoek ik juist. (*Geschriften te voorschijn halende.*)
KENNEDY. Papieren zonder waarde,
Wat krabbels met de pen, tot korting van
Den tijd der aaklige gevangenschap.
PAULET. De ledigheid is broeinest van het kwaad.
KENNEDY. 't Is alles fransch.

PAULET. Des te erger! want die taal
Spreekt Englands vijand.
KENNEDY. Schetsen al te maal
Van brieven aan de koningin van England.
PAULET. Die zal 'k bestellen. Zie, wat glinstert hier?
(Hij heeft op een geheime veer gedrukt en haalt uit een verborgen lade kleinodiën te voorschijn.)
Een diadeem, bezet met eêlgesteent',
Doorweven met de leliën van Frankrijk!
(Hij geeft het kleinood aan zijn geleider.)
Bewaar dat, Drury. Leg het bij de rest.
(Drury af.)
KENNEDY. Verneedrende onderdrukking, die wij lijden!
PAULET. Zoolang zij nog bezit, kan zij nog schaden,
Want alles wordt een wapen in haar hand.
KENNEDY. Heb deernis, Sir! Beroof ons leven niet
Van 't laatste sieraad. De arme lijderes
Vindt troost in d' aanblik van vervlogen glans,
Want al het andre hebt gij ons ontnomen.
PAULET. 't Berust in goede handen. Op zijn tijd
Wordt alles eerlijk haar teruggegeven!
KENNEDY. Wie ziet het deze naakte wanden aan,
Dat hier een koninginne woont? Waar is
Het troongehemelt' boven haar gestoelt'?
Moet zij den teedren voet, zoo zacht gewend,
Niet zetten op een vloer, gemeen en ruw?
In glansloos tin — de minste kamervrouw
Versmaadde 't! — wordt zij aan heur disch bediend.
PAULET. Zoo diende zij te Sterlin haar gemaal,
Terwijl zij met heur minnaar dronk uit goud.
KENNEDY. De kleine hulp des spiegels zelfs ontbreekt.
PAULET. Zoolang zij nog haar ijdel beeld beschouwt,
Houdt zij niet op te hopen en te wagen.
KENNEDY. Zij heeft geen boek, tot voedsel van den geest.

PAULET. Men leest de Schrift haar voor, die 't hart verbetert.
KENNEDY. Ook zelfs de dierbre luit is haar ontrukt.
PAULET. Waarop zij dartle minneliedren speelde!
KENNEDY. Is dat een lot voor 't edel troetelkind,
Die in de wieg reeds koninginne was,
Aan 't weeldrig hof der Medici gewiegd
Als in den schoot van al wat vreugde heet?
Het zij genoeg, dat haar de macht ontviel,
Waartoe die arme sieraän haar misgund?
In *groote* rampen leert een edel hart
Zich schikken; maar het is een staäg verdriet
De daaglijksche gerieflijkheën te ontbeeren.
PAULET. Die voeden slechts in 't harte de ijdelheid,
Dat komen moest tot inkeer en berouw.
Een wuft en zondig leven wordt alleen
In nooddruft en vernedering geboet.
KENNEDY. Indien haar teêre jonkheid zich vergreep,
Zoo gaat dit haar geweten aan en God.
In England is geen rechter over haar.
PAULET. Zij wordt gericht waar zij misdreven heeft.
KENNEDY. Tot kwaaddoen knelden haar veel te enge banden.
PAULET. Toch wist zij uit die enge banden d'arm
Wel uit te strekken over de aard, de fakkel
Van burgerkrijg in 't koninkrijk te slingren,
En tegen onze koningin, die God
Behoedde! moordnaarsbenden op te hitsen.
Heeft ze uit deez' muren hen niet aangezet,
Dien booswicht Parry en dien Babington,
Tot zulk een gruwelstuk als koningsmoord?
Weêrhield misschien dit tralievenster haar
Het edel hart van Norfolk te verstrikken?
Voor haar geofferd, viel het beste hoofd
Hier op dit eiland onder 't beulenzwaard —
En heeft misschien dit jammerlijke voorbeeld

De dwazen afgeschrikt, die zich wedijvrend
Om harentwil in d' afgrond nederwierpen?
Het bloedige schavot ziet haar ter eer
Het eene slachtlam immer 't andre volgen;
En dat houdt nimmer op, totdat zij-zelf,
De schuldigste, daarop geofferd is.
Wee, driemaal wee den dag, toen Englands kust,
Te gastvrij, deze Helena ontfing!

KENNEDY. Gastvrij heeft England haar ontfangen, haar?
Die ongelukkige, die sints den dag,
Toen zij den voet op onzen bodem zette',
Om, als een hulpeloze balling, heul
En heil te zoeken bij heur bloedverwant,
Zich tegen volkenrecht en koningswaarde
Gevangen ziet, in enge kerkerkrocht
Den schoonen tijd der jonkheid moet verslijten —
Die nu, nadat zij alles heeft ervaren
Wat een gevangnis bitters heeft, gelijk
Een alledaagsche booswicht, voor 't gericht
Geroepen wordt en schandlijk aangeklaagd
Als waard te sterven . . . zij, een koningin!

PAULET. Zij kwam in 't land gelijk een moorderes,
Verworpen van haar volk, en van den troon
Verschopt, dien zij met gruwlen had bezoedeld.
Zij kwam, om, tegen Englands heil gekant,
De Spaansche gruwlen uit Mariaas dagen
Terug te brengen, England katholiek
Te maken, aan den Franschman te verraden.
Waarom heeft zij versmaad het Edinburgsch
Verdrag te teeknen, haar vermetele aanspraak
Op England op te geven, en den weg
Uit dezen kerker met één pennestreek
Zich te openen? Veel liever wilde zij
Gevangen blijven, zich mishandeld zien,

Dan van deze ijdle titels afstand doen.
En wáárom deed zij dat? Wijl ze op heur listen
Vertrouwt, de tooverkracht der samenzweering,
En onheilbroedend heel dit machtig eiland
Van uit heur kerker te veroovren hoopt.

KENNEDY. Gij spot, Sir! — Bij uw hardheid voegt gij nog
Den bittren hoon! *Zij*, zulke droomen kweeken,
Zij, die hier levend ingekerkerd leeft,
Zij wie geen woord van troost, geen enkle stem
Van vriendschap uit het vaderland bereikt,
Die lang geen menschlijk aangezicht meer zag
Dan 't dreigende gelaat van heur cipiers,
Die sedert kort een nieuwen wachter in
Uw onbeschoften bloedverwant ontfing,
Van nieuwe tralies zich omrasterd ziet —

PAULET. Geen ijzren traliewerk schut voor haar list.
Wie weet, of deze staven niet doorvijld,
Of hier in dit vertrek de vloer, de wanden,
Van buiten vast, niet hol van binnen zijn,
't Verraad naar binnen latend, als ik slape?
Ellendig ambt, dat mij ten deele viel,
De listige onheilbroedster te bewaken!
De vrees verjaagt mijn sluimering; ik waar
Des nachts in 't rond als een geplaagde geest,
'k Beproef de grendels en de trouw der wachts,
En zie met beven elken morgen komen,
Die al mijn vrees vervullen kan. Maar 't zij!
'k Mag hopen, dat het einde nader spoedt.
Want liever hield ik aan de hellepoort
Het opzicht over 't heir der doemelingen
Dan over deze sluwe koningin.

KENNEDY. Daar komt zij-zelf!

PAULET. Den Heiland in de hand,
Den hoogmoed en de wellust in het hart!

TWEEDE TOONEEL.

MARIA *gesluierd, met een crucifix in de hand.* DE VORIGEN.

KENNEDY, *(haar tegemoet snellende.)* O koningin! Nu treedt
men ons met voeten.
De dwinglandij, de wreedheid woedt in 't blinde,
En elke nieuwe dag hoopt nieuwe ellend
En smaad op uw gekroonde kruin.

MARIA. Bedaar!
Spreek op, wat is op nieuw gebeurd?

KENNEDY. Zie hier!
Men heeft uw slot geschonden, uw geschriften,
Uw laatsten schat, met zooveel zorg gered,
Al wat u van uw schoone bruidsieraân
Uit Frankrijk rest, is in zijn hand. Gij hebt nu
Niets vorstlijks meer, gij zijt nu gants beroofd.

MARIA. Wees kalm, mijn Hanna! Deze pronksels maken
De koningin niet uit. Men kan ons laag
Behandlen, niet verlagen. 'k Leerde reeds
In Engeland mij aan zooveel gewennen,
Ik kan ook dit verdragen. Ziet, ge hebt
Met ruw geweld u toegeëigend wat
Ik heden zelf van plan was u te geven.
Bij deez' papieren vindt gij ook een brief,
Geschreven aan mijn koninklijke zuster
Van Engeland. Geef mij uw woord, dat gij
Die regelrecht in haar bezit zult stellen,
En niet in Burleighs ongetrouwe hand.

PAULET. Ik zal er over denken, wat te doen.

MARIA. Gij moet den inhoud weten, Sir! Ik smeek
In dezen brief haar om een groote gunst —
Om een persoonlijk onderhoud met haar,
Die 'k nimmer heb aanschouwd. — Men heeft mij hier

Gedagvaard voor een hooggericht van mannen,
Die ik als mijns gelijken niet erkennen,
Tot wie ik niet vrijmoedig spreken kan.
Elizabeth is mij verwant, is van
Mijn kunne en rang. — Alleen voor haar, de zuster,
De koningin, de vrouw, ontsluit ik 't hart.

PAULET. Wel menigmaal, Mylady! hebt ge uw lot,
Hebt gij uwe eer aan mannen toevertrouwd,
Die toch uw achting minder waardig waren.

MARIA. Ook nog een tweede gunst verzoek ik haar,
Onmenschlijkheid alleen kan mij die weigren.
Reeds langen tijd ontbeer ik in den kerker
Den troost der kerk, 't genot der sakramenten;
En die mij kroon en vrijheid heeft geroofd,
Die zelfs mijn leven dreigt, die zal voor mij
Toch niet de poort des hemels willen sluiten.

PAULET. Zoo gij 't verkiest, de Deken van de plaats —

MARIA (*hem snel in de reden vallende*). Ik wil niets van den Deken. 'k Wensch alleen,
Ik eisch, een Priester van mijn eigen kerk.
Een schrijver met getuigen ook verlang ik,
Tot samenstelling van mijn laatsten wil.
't Verdriet, het lange kerkerlijden, teert
Mijn leven weg. Ik vrees maar al te zeer,
Mijn dagen zijn geteld, en ik acht mij-zelf
Een stervende gelijk.

PAULET. Dat 's wel gedaan,
Dat zijn beschouwingen, die u betamen.

MARIA. Wat weet ik, of niet ras een vlugge hand
Het trage werk der droefheid zal verhaasten?
Ik wil mijn testament doen maken, 'k wil
Beschikken over 't geen mij toebehoort.

PAULET. Die vrijheid hebt gij. Englands koningin
Wil zeker met uw roof zich niet verrijken.

MARIA. Men heeft aan mijn getrouwe kamermaagden,
Aan mijn bedienden, mij ontrukt — Waar zijn ze?
Wat is hun lot? Hun diensten kan ik missen,
Maar tot mijn eigen zielrust wil ik weten,
Dat zij om mij niet lijden en ontbeeren.

PAULET. Voor uw bedienden is gezorgd. (*Hij wil gaan*).

MARIA. Gij gaat, Sir? gij verlaat mij andermaal,
En zonder mijn beklemd en angstig hart
Te ontlasten van de bange onzekerheid.
Ik ben, dank zij der zorg van uw spionnen,
Gescheiden van de waereld: geen gerucht
Dringt door de kerkermuren tot mij door;
Mijn lot berust in mijner haatren hand.
Een eindeloze maand is voortgekropen,
Sints hier die veertig rechters plotseling
Mij overvielen en een vierschaar spanden,
Met schandelijken spoed, onvoorbereid
En zonder dat me een raadsman werd gegeven,
Mij daagden voor een ongehoord gericht,
Op zware klachten, listig ingekleed,
Mij, de overrompelde en bedwelmde, dwong
Te andwoorden, uit het hoofd en mondeling. —
Als geesten kwamen en verdwenen zij.
En sinds zijn aller lippen sprakeloos;
Ik zoek vergeefs in uwen blik te lezen,
Wie overwon, mijn onschuld, de ijver van
De vriendschap, of des vijands booze raad.
Verbreek in 't eind uw zwijgen — Doe mij weten
Wat ik te vreezen of te hopen heb!

PAULET (*na eenig zwijgen*). Sluit gij uw reekning met den hemel af!

MARIA. Ik hoop op zijn barmhartigheid — en hoop
Op 't striktste recht, Sir, van mijn aardsche richters.

PAULET. O, u zal recht geschiên. Zijt dies gewis!

MARIA. Is mijn proces ten eind, Sir?
PAULET. 'k Weet het niet.
MARIA. *Ben* ik veroordeeld?
PAULET. 'k Weet het niet, Mylady!
MARIA. Men gaat hier gaarne ras te werk. Moet mij
De beul ook *overvallen*, als de rechters?
PAULET. Geloof maar, dat het zoo zal zijn, dan treft
Hij u altijd in beter stemming aan.
MARIA. Niets zal mij in verbazing brengen, Sir!
Wat een gerechtshof in Westminsterhall,
Door Burleighs nijd en Hattons vlijt bestuurd,
Voor vonnis vellen durve — ik weet te wel
Wat Englands koningin gerust mag *doen*.
PAULET. Oud-Englands heerschers hebben niets te duchten,
Dan hun geweten en het parlement.
Het vonnis, door Gerechtigheid geslagen,
Wordt door de Macht volvoerd, en — onbevreesd!

DERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. MORTIMER, *Paulets neef, treedt binnen, en zonder der koningin eenige opmerkzaamheid te betoonen, spreekt tot Paulet.*

MORTIMER. Men zoekt u, oom!
(*Hij verwijdert zich op dezelfde wijze. De koningin merkt het met ergernis op, en wendt zich tot Paulet, die hem volgen wil.*)
MARIA. Sir! nog één enkle bede.
Als *gij* mij iets te zeggen hebt, van u
Verdraag ik veel, ik eer uw ouderdom.
Den overmoed des knaaps verdraag ik niet.
Ei, spaar mij d' aanblik van zijn onbeschoftheid!
PAULET. Om 't geen in hem u stuit, schat ik hem hoog.
Want hij behoort niet tot die zwakke dwazen,

Die smelten bij een valschen vrouwentraan —
Hij is bereisd, komt uit Parijs en Rheims,
En brengt zijn trouw Oud-Engelsch hart weêr meê:
Aan hem, Mylady, is uw kunst verspild! (*Hij gaat af.*)

VIERDE TOONEEL.

MARIA. KENNEDY.

KENNEDY. Dat zegt de ruwhart u in 't aangezicht!
MARIA (*in gepeins verzonken*). Wij hebben in de dagen onzer glorie
Der vleierij te willig 't oor geleend:
't Is billijk, goede Kennedy! dat wij
De klaagstem des verwijts nu ook vernemen.
KENNEDY. Hoe? zoo gedrukt, zoo moedloos, lieve Lady?
Gij waart zoo vrolijk, gij placht mij te troosten,
En 'k laakte liever nog uw overmoed
Dan uw zwaarmoedigheid.
MARIA. 'k Herken haar wel. —
Dat is het bloedig spook van koning Darnley,
Dat toornig uit de donkre groeve stijgt;
En nimmer zal het vrede met mij maken,
Tot dat de maat mijns lijdens is vervuld.
KENNEDY. Ach, welk een denkbeeld —
MARIA. Hanna! gij vergeet,
Maar ik bezit een trouwe erinnering —
De jaardag van die jammerlijke daad
Is heden wederom terug gekeerd:
Hij is 't, dien ik met boete en vasten viere.
KENNEDY. Breng eindelijk dien boozen geest tot rust!
Gij hebt de daad met jarenlang berouw,
Met pijnlijke beproevingen geboet.
De Moederkerk, die d' aflaat-sleutel heeft
Voor elke schuld, de hemel, heeft vergeven.

MARIA. Versch bloedend stijgt de lang vergeven schuld
Te voorschijn uit den licht-bedekten kuil.
De schim des echtgenoots, die schreeuwt om wraak,
Keert voor geen misbedienaars schel, voor geen
Hoogwaardig in des priesters hand, in 't graf.
KENNEDY. Niet gij hebt hem vermoord! Dat deden andren!
MARIA. Ik wist er van. Ik liet de daad geworden,
En lokte vleiend hem in 't net des doods.
KENNEDY. De jeugd verzacht uw schuld. Gij waart toen nog
Zoo jong, zoo teêr.
MARIA. Zoo teêr — en laadde toch
De zware schuld op mijn zoo jeugdig leven!
KENNEDY. Gij waart door bloedige beleediging
Getergd en door den overmoed des mans,
Wien ùwe liefde alleen, gelijk de hand
Eens engels, uit het duister had getrokken,
Dien gij, door 't bruidsvertrek, den weg ten troon
Gebaand hadt, wien ge uw frissche schoonheid gaaft,
En, met u-zelve, uw koninklijke kroon.
Kon hij vergeten, dat zijn schittrend lot
Grootmoedig door de liefde was geschapen?
En toch vergat hij dat, de onwaardige!
Hij krenkte met verneedrende verdenking
Met ruwe handelwijs, uw tederheid,
En maakte alzoo zich walglijk in uwe oogen.
De toovermacht hield op, die u verblindde:
Ge ontweekt vergramd de omhelzing des trouwlozen,
En gaaft hem der verachting prijs. — En hij...
Beproefde hij 't, uw gunst terug te roepen?
Verzocht hij om vergeving? Wierp hij weenend
Zich aan uw voeten, beterschap beloovend?
De afschuwlijke durfde u trotseeren! hij,
Uw schepsel, wilde voor uw koning spelen,
En voor uw oog liet hij uw lieveling,

Den schoonen zanger Rizzio, doorboren. —
Gij hebt het bloed alleen met bloed gewroken!
MARIA. En dàt ook zal zich wreken met *mijn* bloed!
Gij spreekt mijn vonnis uit terwijl gij troost.
KENNEDY. Toen gij de daad geschieden liet, waart gij
U-zelve niet, u-zelf geen meesteres!
Gij waart van blinden minnegloed waanzinnig,
Het speeltuig van den vreeslijken verleider,
Van dien rampzaalgen Bothwell. Over u
Regeerde, met al d' overmoed des mans,
De schriklijke, die u door tooverdranken,
Door helsche kunstnarijen 't hart verwarde,
Verhitte' —
MARIA. Ach, al zijn kunstnarijen waren
Niets dan zijn mannekracht en mijne zwakheid.
KENNEDY. Neen zeg ik! Alle geesten der verdoemnis
Moest hij te hulpe roepen, die aldus
Den blinddoek om uw ziele wond! Gij hadt
Geen oor meer voor 't vermanen der vriendin,
Geen oog meer voor hetgeen welvoeglijk was.
Verlaten had u de eerbre vreeze voor
De menschen; op uw wangen, waar weleer
Het blosjen der bescheiden schaamte blonk,
Daar vlamde nu de vuurgloed der begeerte.
Gij reet den sluier des geheims van één:
De grenzenloze stoutheid van den man
Had ook uw schuwheid overwonnen — gij
Stelde ook uw schand met driest gelaat ten toon.
Gij liet het koninklijke zwaard van Schotland
Door hem, den moorder, wien de vloek des volks
Nasnerpte, door de straten Edingburgs
Heendragen voor u uit in zegepraal;
Ge omringde uw parlement met wapenen,
En hier, in 't eigen heiligdom des Rechts,

Dwongt gij met driest komediespel de rechters,
Den booswicht vrij te spreken van den moord —
Gij gingt nog verder — God!

MARIA. Voltooi gerust,
En reikte hem mijn hand voor 't echtaltaar.

KENNEDY. O, laat een eeuwig zwijgen deze daad
Bedekken! Zij is huivringwekkend, stuitend,
Zij is een gants verloorne waard. Maar gij
Zijt geen verloorne — ik ken u wel, ik ben 't,
Die van der jeugd u heb verpleegd. Uw hart
Is zwak en teêr, maar steeds toeganklijk voor
De schaamte. — Uw schuld slechts is lichtzinnigheid.
O, ik herhaal het, daar zijn booze geesten,
Die in des menschen onbewaakte borst
Zich voor een oogenblik een schuilplaats kiezen,
Die snel in ons den gruwel doen ontstaan,
En, naar de helle ontvluchtend, in het hart,
Door hen besmet, de ontzetting achterlaten.
Sints de ééne daad, de schandvlek van uw leven,
Hebt gij geen enkle misdaad ooit gepleegd.
Ik ben van uw verbetering getuige.
Daarom vat moet! maak vrede met u-zelf!
Wat ge immer u te wijten hebt, in England
Zijt gij niet schuldig; niet Elizabeth,
Niet Englands parlement, is ooit uw rechter.
Door overmacht wordt ge onderdrukt; voor dit
Aanmatigend gerechtshof moogt ge vrij
Verschijnen met den heldenmoed der onschuld.

MARIA. Wie komt? (*Mortimer verschijnt aan de deur.*)

KENNEDY. Het is de neef. Treed binnen toch.

VIJFDE TOONEEL.

DE VORIGEN. MORTIMER, (*schuw binnentredende.*)

MORTIMER (*tot Kennedy.*) Verwijder u, hoû voor de deur de wacht:
Ik heb te spreken met de koningin.

MARIA (*met waardigheid.*) Neen, Hanna, blijf!

MORTIMER. Ei, vrees toch niet, Mylady. Leer mij kennen.
(*Hij reikt haar een kaart over.*)

MARIA (*werpt een blik op de kaart, en deinst verbaasd terug.*)
Hoe, wat is dat?

MORTIMER (*tot Kennedy.*) Verwijder u.
Zorg, dat soms niet mijn oom ons overvalle!

MARIA (*tot Kennedy, die aarzelt en de koningin vragend aanziet.*)
Ga, doe zoo.

(*Kennedy verwijdert zich met teekenen van verwondering.*)

ZESDE TOONEEL.

MORTIMER. MARIA.

MARIA. Van mijn oom, den kardinaal,
Uit Frankrijk, uit Lotharingen! Laat zien? (*Leest.*)
„Vertrouw Sir Mortimer, die u dit brengt,
„Want geen getrouwer vriend hebt gij in England."
(*Mortimer met verbazing aanziende.*)
Kan 't mooglijk zijn? blindt mij geen zinsbedrog?
Wie vóór mij staat een vriend? en 'k waande mij
Verlaten van de waereld! 'k Vind dien vriend
In u, den eigen neef van mijn cipier,
U, dien 'k mijn ergsten vijand dacht....

MORTIMER (*zich aan haar voeten werpende.*) Vergeving
Voor 't haatlijk masker, eedle koningin!
Dat ik niet zonder grooten zelfstrijd droeg,

Maar dat het middel was dat ik u naadren,
Dat ik u hulp en redding brengen kan.

MARIA. Sta op toch! Gij verrast mij, Sir! — Ik kan
Zoo plotsling niet uit d' afgrond der ellend
Mij tot de hoop verheffen. — Maak mij dit
Geheel begrijplijk, doe het mij gelooven!

MORTIMER (*staat op.*) De tijd verloopt. Mijn oom zal spoedig hier zijn,
En een gehate tweede komt met hem.
Eer u die droeve schrikmare overvalt,
Verneem hoe u de hemel redding zendt.

MARIA. Hij zendt haar door een wonder Zijner almacht.

MORTIMER. Vergun, dat ik van mij begin.

MARIA. Spreek, Sir!

MORTIMER. Ik tel nu twintig jaren, koningin!
In strenge plichten was ik opgegroeid,
In sombren haat voor 't Pausdom opgetogen,
Wanneer een onverwinnelijk verlangen
Mij voortdreef naar het vasteland. 'k Verliet
Der Puriteinen doffe predikkluizen,
Het vaderland. Ik trad in snellen loop
Heel Frankrijk door, en zocht met brandend hart
Italiën, het tweede Paradijs!
Het was de tijd van 't Hooggetij der Kerk:
Van pelgrimaadjen wemelden de wegen,
Bekranst was ieder heilig beeld, mij dacht
Geheel de menschheid was in bedevaart
Naar 't hemelrijk. — Daar sleepte mij de stroom
Der vrome scharen mede, tot in Romen —
Ach, hoe was mij te moede, koningin!
Als zuilengang en zegeboog zijn pracht
Ontvouwde, als 't eerst voor mijn verbaasden blik
De heerlijkheid van 't Kolosseum straalde,
Een hooger geest zijn wonderrijk me ontsloot!

Ik had nog nooit de macht der Kunst gevoeld:
De kerk, waar ik ben opgevoed, versmaadt
Het zinlijk Schoon, en duldt geen Beeldenpronk,
Alleen het lichaamloze Woord vereerend.
Hoe ik ontroerde, als ik het heiligdom
Der kerk bezocht, de hemelsche muziek
Ter nederdaalde, en duizende gestalten
Begoochelend aan wand en welfsel zweefden,
Toen 't heerlijkste en verhevenste, al bijéén,
De zinnen streelde en in verrukking bracht,
Toen ik haar-zelf nu zag, de Godlijke,
Des Engels groet, de stal van Bethlehem,
De heilge Moeder, de Drievuldigheid
Neêrstijgend in de heerlijkheid des lichts —
Toen 'k straks den Paus aanschouwde in al zijn pracht,
't Hoogambt bedienend en de volken zeegnend!
O wat is al de glans van goud en purper,
Waarmeê des waerelds koningen zich sieren!
Slechts *hij* weêrblinkt van hemelmajesteit.
Een heerlijk rijk, de hemel, is zijn huis,
En niet van deze waereld zijn die vormen.
MARIA. O, spaar mij toch! Ga toch niet voort! Houd op
De frissche schilderij des Levens dus
Te ontrollen — 'k Ben ellendig en gevangen.
MORTIMER. Ook ik was 't, koningin! en mijn gevangnis
Ging open! Plotsling vrij gevoelde zich
Mijn geest en groette 's levens schoonen dag.
Nu zwoer ik haat aan 't muf bekrompen Boek,
Om 't hoofd mij met een frissche krans te omstrenglen,
Blijmoedig bij de blijden mij te voegen.
Vele eedle Schotten sloten ras zich aan
Bij mij en 't vrolijk volkjen der Fransozen.
Zij brachten straks mij tot uw eedlen oom,
Den kardinaal van Guise — Welk een man!

Hoe helder, vast en manlijk groot! Geheel
Geboren om te heerschen op de geesten!
Het toonbeeld van een koninklijken priester,
Een vorst der kerk, als ik geen tweede ken!
MARIA. Gij hebt zijn dierbaar aangezicht gezien,
Den welbeminden, hoogverheven man,
Den hoeder van mijn argeloze jeugd?
O, spreek van hem! Gedenkt hij mijner nog?
Is nog fortuin hem gunstig? Bloeit zijn leven?
Staat hij nog heerlijk daar, een rots der kerk?
MORTIMER. Die eedle achtte 't niet beneden zich
Om zelf mij te onderwijzen in 't Geloof,
En uit mijn hart den twijfel weg te bannen.
Hij toonde mij, hoe 't twijflende Verstand
Den mensch gestadig op den dwaalweg leidt,
Dat hij met de oogen zien moet, wat hij met
Het harte moet gelooven — dat der Kerk
Een zichtbaar Hoofd betaamt, dat de eeuwge geest
Der Waarheid steeds de kerkvergaadring leidde.
De wanbegrippen van mijn domme jeugd
Verdampten voor dit klemmende betoog,
Voor de overredingskracht van zulk een mond!
Zoo keerde ik tot den schoot der Kerk terug,
En zwoer bij hem voor goed mijn dwaling af.
MARIA. Gij zijt dan één dier vele duizenden,
Die hij met al de kracht van 't godlijk woord,
Gelijk de groote Prediker des Bergs,
In 't harte greep en 't wis verderf ontrukte!
MORTIMER. Toen kort daarop zijn heilige amptsplicht hem
Naar Frankrijk riep, zond hij mij uit naar Rheims,
Waar 't vroom gezelschap dat naar Jezus heet,
De priesters vormt die Englands kerk behoeft.
Daar trof ik Morgan aan, den eedlen Schot,
En ook uw trouwen Lesley, Rosses Bisschop,

Die, ballingen, naar Frankrijk uitgeweken,
In vreemdlingschap een vreugdloos leven leiden.
'k Sloot bij dit waardig paar vooral mij aan,
En sterkte me in 't Geloof. Op zeekren dag,
Toen 'k rondzwierf door 't Bisschoppelijk paleis,
Ontwaarde ik daar de beeldtnis eener vrouw
Van onuitspreekbre aanvalligheid. Mijn ziel
Werd diep tot in heur binnenste getroffen,
En 'k stond daar, overstelpt van mijn gevoel.
Toen zeide mij de Bisschop: Wel te recht
Moogt gij ontroerd op deze trekken staren!
De aanminnigste aller vrouwen die daar leven,
Is tevens de rampspoedigste van allen:
Zij draagt het kruis ter wille van 't geloof,
En 't is uw vaderland, dat haar ziet lijden.
MARIA. De brave! neen, 'k heb alles niet verloren,
Nu zulk een vriend mij trouw bleef in mijn smart.
MORTIMER. Toen ving hij aan, met een welsprekendheid
Die mij het harte schokte, uw martlaarschap,
De bloeddorst uwer vijanden te malen.
Hij liet mij ook uw stamboom zien, hij toonde
Me uwe afkomst uit het hoogverheven huis
Der Tudors, overtuigde mij dat u
De kroon van England toekomt, u-alléén,
Niet deze leugenkoningin, geteeld
In schandlijke echtbreuk, Hendriks bastert telg.
'k Ging op het woord diens enkelen niet af,
Ik pleegde raad met alle rechtsgeleerden,
Vele oude wapenboeken sloeg ik na,
En wáár ik tot deskundigen mij wendde,
't Bevestigde alles mij uw wettige aanspraak.
'k Weet nu te wèl, dat in dit Engeland
Juist uw goed recht uw eenig onrecht is,

Dat u dit Rijk in eigendom behoort,
Waarin ge onschuldig als gevangne smacht.

MARIA. Helaas, dat ongelukkig recht! Het is
Alleen de springfontein van al mijn lijden.

MORTIMER. Ter dezer tijd bereikte mij de maar',
Dat gij uit Talbots slot waart weggevoerd,
En onder toezicht van mijn oom gesteld.
Ik meende in deze omstandigheid den vinger
Te erkennen van den trouwen God der hulp.
Een roepstem van den Hemel was ze mij,
Die tot uw redding *mij* had uitverkoren.
De vrienden juichen vrolijk 't denkbeeld toe,
De kardinaal geeft mij zijn raad en zegen,
En leert mij 't moeilijk werk der veinzerij.
Snel werd het plan ontworpen, en ik sla
Den reisweg in naar 't Vaderland, dat ik,
Gij weet het, voor tien dagen heb bereikt.
(*Hij zwijgt eenige oogenblikken.*)
Ik zag u, koningin — u-zelf!
Niet maar uw beeld! — O, welk een schat bewaart
Dit slot! Geen kerker! Neen, een lustpaleis,
Veel schittrender dan 't koninklijke hof
Van Engeland. — Driewerf gelukkig hij,
Die de eigen lucht inaâmen mag als gij!
Wel heeft zij recht, die u zoo diep verbergt!
Heel Englands jeugd zou opstaan inderijl,
Geen zwaard bleef werkloos slapen in de scheê,
En 't oproer vloog met opgeheven hoofd
Ons rustig eiland door, zoo maar de Brit
Zijn koningin mocht zien!

MARIA. Gelukkig zij,
Zoo elke Brit haar aanzag met uwe oogen!

MORTIMER. Zoo hij, als ik, uw lijden mocht aanschouwen,
Aanschouwen al de zachtheid en 't geduld,

Waarmeê gij ook 't onwaardigste verdraagt.
Want keert gij niet uit elke lijdensproef
Terug gelijk een koningin? Heeft ooit
Des kerkers schand uw schoonheidsglans gedoofd?
't Ontbreekt u alles wat het leven siert,
En toch omstraalt u eeuwig licht en leven!
'k Betreed dees drempel nimmer, of mijn hart
Wordt opgescheurd door onuitspreeklijk wee,
Verrukt door 't heilig voorrecht u te zien! —
Maar vreeslijk nadert de eindbeslissing, klimmend
Van uur tot uur bedreigt u 't bang gevaar:
Ik mag niet langer dralen — u niet langer
Het schriklijke verbergen —

MARIA. Is mijn vonnis
Geveld? Ontdek het vrij! Ik kan het hooren.

MORTIMER. Het is geveld! De twee-en-veertig rechters
Zij spraken over u het *schuldig* uit.
Het huis der Lords en der Gemeenten, Londen,
De gantsche stad, dringt op 't voltrekken aan
Van 't vonnis; slechts de koningin nog aarzelt,
— Uit sluwe list, dat zij gedwongen schijne,
Niet uit gevoel van deernis en verschooning.

MARIA (*met gelatenheid*). Sir Mortimer! uw woord verrast mij niet,
Verschrikt mij niet. Ik was op zulk een boodschap
Sints lang reeds voorbereid. Ik ken mijn rechters.
Nu 'k eenmaal zóó mishandeld ben geworden,
Begrijp ik wel, dat men de vrijheid mij
Niet schenken kan. Ik weet, wáárheen men wil.
Men wil mij levenslang gevangen houden.
Men wil mijn wraak, mijn aanspraak en mijn recht
Met mij vergrendlen in den kerkernacht.

MORTIMER. Neen, koningin — O neen! Daar blijft men niet
Bij staan. Wanneer deed ooit de tyrannij
Heur werk ten halven? Neen, zoo lang gij leeft,

Leeft ook de vrees der koningin van England.
U kan geen kerker diep genoeg begraven :
Uw dood alleen verzekert haar den troon.
MARIA. Zij zou het wagen mijn gekroonde hoofd
Verachtlijk op het blok des beuls te leggen?
MORTIMER. Zij zal het wagen. Twijfel daar niet aan!
MARIA. Zij zou aldus haar eigen majesteit,
Die aller koningen, door 't slijk doen sleuren?
En vreest zij dan de wraak van Frankrijk niet?
MORTIMER. Zij sluit met Frankrijk straks een eeuwgen vrede,
En Anjous hertog schenkt zij kroon en hand.
MARIA. Zal Spanjes koning niet te wapen snellen?
MORTIMER. Geen gantsche waereld onder 't wapen ducht ze,
Zoolang zij vreê heeft met haar eigen volk.
MARIA. Zou ze op dit schouwtooneel den Brit onthalen?
MORTIMER. Dit land, Mylady! in de laatste tijden,
Heeft méér gezien, dat koninklijke vrouwen
Neêrstorten van den troonstoel op 't schavot.
Ja, de eigen moeder van Elizabeth
Ging dezen weg en Katharina Howard,
Ook Lady Gray eens, droeg een kroon op 't hoofd.
MARIA (*na eene wijle*). Neen, Mortimer! u blindt een ijdle vrees.
Het is de zorg van uw getrouw gemoed,
Die spoken schept van ongegronden schrik.
Neen, Sir! 't schavot is niet hetgeen ik vrees.
Daar zijn nog andre middlen, min luidruchtig,
Waardoor zich Englands trotsche heerscheres
Verlossen kan van de aanspraak die ik maak.
Eer zich voor mij een beul liet vinden, werd
Veel eerder nog een moordnaar omgekocht.
Dàt is 't, waarvoor ik sidder, Sir! en nooit
Zet ik den rand des bekers aan de lippen,
Of 'k huiver bij het denkbeeld, dat misschien
De liefde mijner zuster hem kredenste.

MORTIMER. Noch opentlijk noch heimlijk zal 't den moord
Gelukken om uw leven aan te tasten.
Wees onbevreesd! 't Is alles reeds bereid.
Twaalf jonge mannen, de edelsten des lands,
Zijn in 't verbond, en hebben heden vroeg
Het sakrament daarop ontfangen, u
Met sterken arm te ontvoeren aan dit slot.
Graaf Aubespine, Frankrijks afgezant,
Weet van 't verbond: hij biedt ons zelf de handen,
En *zijn* paleis is 't, daar wij ons verzaamlen.
MARIA. Gij doet mij beven, Sir! maar niet van vreugde.
Een angstig voorgevoel slaat mij om 't hart.
Wat waagt gij? Weet gij 't? Schrikt het u niet af,
Eens Babingtons, een Tichburns bloedig hoofd,
Op Londens brug ten toon gesteld? Ontzet
U 't jammerlot van die ontelbren niet,
Die ook den dood in 't zelfde waagstuk vonden,
Terwijl mijn boei nog tweemaal zwaarder werd?
Rampzalige, verleide jongeling! vlied!
Vlied, zoo 't nog tijd is — als een Burleigh niet
Met zijn spionnenblik u reeds doorzag,
Of reeds in uw verbond de Judas insloop.
Ontvlucht het rijk!.... Nooit bracht Maria Stuart
Haar helpers zegen aan.
MORTIMER. Niets schrikt mij af,
Geen Babingtons, geen Tichburns bloedig hoofd,
Op Londens brug ten toon gesteld, noch ook
Het jammerlot van die ontelbare andren,
Die ook den dood in 't zelfde waagstuk vonden.
Zij vonden óók daarin den eeuwgen roem,
En 't is een zegen reeds, voor ù te sterven!
MARIA. Vergeefs, helaas! Mij redt geweld noch list.
De vijand waakt en hij heeft de overmacht.
Niet enkel Paulet en zijn wachterstoet,

Heel Engeland bewaart mijn kerkerdeur.
Alleen het machtwoord van Elisabeth
Kan haar ontsluiten.

MORTIMER. Hoop dat nimmermeer!

MARIA. Eén enkle man leeft, die haar oopnen kan.

MORTIMER. O, noem mij dezen man —

MARIA. Graaf Lester!

MORTIMER (*treedt verbaasd terug.*) Lester?
Graaf Lester? — Hij? uw bloedigste vervolger,
De gunstling van Elisabeth! Door dezen —

MARIA. Ben ik te redden, en alleen door hem.
— Ga tot hem. Spreek gerust vrij uit tot hem;
En tot een zeker blijk dat *ik* u zond,
Breng hem dit schrijven. 't Sluit mijn beeldtnis in.
(*Zij haalt een papier uit den boezem te voorschijn. Mortimer treedt terug, en aarzelt het aan te nemen.*)
Aanvaard het toch! Ik droeg het lang reeds bij mij,
Omdat de waakzaamheid van uwen oom
Mij elken weg tot hem versperde. U zond
Een vriendlijke engel!

MORTIMER. Koningin! . . . dit raadsel —
O los het op!

MARIA. Dat zal graaf Lester doen.
Vertrouw hem, hij zal u vertrouwen. — Stil!
Wie komt daar?

KENNEDY (*haastig binnentredende.*) Sir Paulet komt, met een hofheer.

MORTIMER. Het is Lord Burleigh. Koningin! wees kalm,
En hoor zijn boodschap onverschillig aan.
(*Hij verwijdert zich door een zijdeur. Kennedy volgt hem.*)

ZEVENDE TOONEEL.

MARIA. LORD BURLEIGH, *grootschatbewaarder van Engeland*, RIDDER PAULET.

PAULET. Gij wenschtet zekerheid aangaande uw lot?
Welnu, Mylord van Burleigh brengt nog heden
Die zekerheid. Ontfang haar onderworpen!
MARIA. 'k Hoop, waardiglijk, zooals aan de onschuld past.
BURLEIGH. Ik kom hier als gezant van 't Hooggericht.
MARIA. Lord Burleigh leent dienstvaardig 't Hooggericht,
Gelijk weleer zijn geest, nu ook zijn mond.
PAULET. Gij spreekt als ware u 't vonnis reeds bekend.
MARIA. Omdat Lord Burleigh 't brengt, is 't mij bekend.
— Ter zake, Sir!
BURLEIGH. Gij hebt u aan 't Gericht
Der twee-en-veertig onderworpen. Lady —
MARIA. Vergeef, Mylord! maar 'k moet al daadlijk u
Weêrspreken. Onderworpen heb ik mij
Aan de uitspraak van die twee-en-veertig, zegt gij?
Ik heb in geenendeele me onderworpen.
Nooit kon ik dat — ik kon mijn hoogen rang,
De waarde van mijn volk, en van mijn zoon,
Van àlle vorsten, nooit zoo diep vergeten!
Daar is in England bij de wet verordend,
Dat ieder aangeklaagde door gezwoornen
Van d' eigen rang als hij gericht zal worden.
Wie in het Kommittee is mijns gelijke?
Mijn *pairs* zijn koningen alleen!
BURLEIGH. Gij hoordet
Hunne aanklacht aan: daarover hebt gij u
Bij hen verandwoord.
MARIA. Ja, maar al te wel
Heeft Hattons lokkende arglist mij verlokt,
Ter wille van mijne eer en in 't geloof

Aan de overredingskracht van mijn bewijzen,
Gehoor te leenen aan die aanklachtspunten,
Om hen te ontzenuwen. — 'k Heb dat gedaan
Uit achting voor de waardige personen
Der Lords, niet voor hun ampt, dat ik verwerp.

BURLEIGH. Of gij hun ampt erkent of niet, Mylady!
Is niets meer dan een ijdle vormlijkheid,
Onmachtig om den loop van 't recht te stuiten.
Gij leeft op Englands bodem: gij geniet
De weldaad der bescherming zijner wetten,
Dies zijt gij onderworpen aan zijn macht.

MARIA. Ik adem in een Engelsch kerkerkot:
Heet dàt in England leven, dàt genieten
De weldaad zijner wetten? Ken ik die?
En wanneer ooit beloofde ik die te houden?
Ik ben geen burgeresse van dit Rijk,
Ik ben een vrije, vreemde koningin.

BURLEIGH. En denkt gij, dat de koninklijke naam
Ten vrijbrief strekt om tweedracht, tuk op moord,
Te zaaien, ongestraft, in 't vreemde land?
Wat werd er van de veiligheid der Staten,
Indien 't rechtvaardig zwaard van Themis niet
Het misdrijf van een koninklijken gast
Mocht straffen als des bedelaars vergrijp?

MARIA. Ik weiger niet om rekenschap te geven,
Het zijn alleen de rechters, die 'k verwerp.

BURLEIGH. De rechters? Hoe, Mylady! zijn 't misschien
Opraapsels uit de heffe van het volk?
Zijn 't holle praters, voor wie recht en waarheid
Te koop zijn, die aan de onderdrukking zich
Verhuren als een werktuig? — Zijn zij niet
Veel eerder de eerste mannen dezes lands?
Zóó onafhanklijk, dat hun niets belet
Om waar te zijn, ver boven vorstenvrees

En schandelijke omkoopbaarheid verheven?
Zijn 't niet dezelfden, die een edel volk
Regeeren, vrij en eerlijk, en wier naam
Slechts uitgesproken worde, om elken twijfel,
En iedren argwaan 't zwijgen op te leggen?
Aan 't hoofd van allen staat de volkenherder,
De eerwaardige primaat van Canterbury,
De wijze Talbot, die 's lands zegel hoedt,
En Howard, de oppervlootvoogd van het Rijk.
Nu, oordeel zelf! kon Englands koningin
Méér doen dan uit de gantsche monarchie
Juist de edelsten verkiezen en benoemen
Tot richters in deez' koninklijken strijd?
En ware 't denkbaar, dat partijschap soms
Één enkele verblindde, kunnen veertig
Verheven mannen samenstemmen in
Een uitspraak van verblinde drift?

MARIA (*na eenig stilzwijgen.*) Ik hoor verbaasd de kracht dier rappe tong,
Die sedert lang mij zoo noodlottig was.
Hoe zou ik mij, ik ongeleerde vrouw,
Met zulk een kunstig reednaar kunnen meten?
Wel, waren deze Lords gelijk gij schildert,
Ik moest verstommen, en mijn rechtsgeding
Stond hopeloos, als zij mij schuldig noemden.
Maar deze namen, die gij prijzend noemt,
Die mij door hun gewicht verbrijzlen moesten,
Mylord! gants andre rollen heb ik hen
Zien spelen op het bonte staatstooneel.
Ik zie die bloem van Englands trotschen adel,
Dien schittrenden Senaat van 't koninkrijk,
Als slaven eens serails de sultansluimen
Van Achtsten Hendrik, van mijn oudoom, vleien —
Ik zie geheel dit edel Hoogerhuis,

Niet minder veil dan 't Lagerhuis, besluiten
Bezeeglen en herroepen, huwlijken
Ontbinden, binden, naar het machtgebod
Des heerschers, Englands vorstendochters heden
Onterven, schenden met den bastaartnaam,
En morgen haar tot koninginnen kroonen.
Ik zie die eedle Pairs, met plotseling
Veranderde overtuiging, onder *vier*
Regeeringen tot *viermaal* achtereen
Verandren van geloof . . . .

BURLEIGH. Gij noemdet u
Een vreemdelinge op Englands wetgebied,
In Englands rampgeschiedenis zijt gij thuis.

MARIA. Dàt zijn mijn rechters dan! Lord schatbewaarder,
'k Wil billijk wezen jegens u, wees gij het
Ook jegens mij! — Men zegt, gij meent het goed
Met dezen Staat, met Englands koningin:
Men prijst u eerlijk, wakker, onvermoeid —
Geloovig neem ik 't aan. Geen eigenbaat
Beweegt u, u beweegt alleen 't belang
Van Vorst en Vaderland Maar daarom jùist,
Zie toe, hoogeedle lord! dat gij het nut
Des Staats niet aanziet voor gerechtigheid.
Ik twijfel niet, daar zitten nevens u
Nog eedle mannen bij mijn rechters neder.
Maar zij zijn *Protestanten*, ijveraars
Voor Englands heil, en spreken over mij,
De koningin van Schotland, als papin!
Geen Brit is ooit rechtvaardig voor den Schot,
Die spreuk is overoud: van dáár 't gebruik,
Afkomstig uit der vaadren grijs verleên,
Dat voor 't gericht geen Brit als klager tegen
Een Schot verschijnt, geen Schot den Brit verklaag'.
Uit noodzaak is die vreemde wet geboren,

Een diepe zin schuilt in de aâloude zeden,
Mylord! men moet ze eerbiedigen. Natuur
Bracht deez' twee lichtontvlamde volken saam'
Op dit gebied der waatren: ongelijk
Verdeelde zij 't, en dwong hen dies tot strijden.
De smalle bedding van de Tweed-alleen
Scheidt beide ontembre stammen — menigmaal
Vermengde ze in haar golven beider bloed.
De vuist aan 't zwaard, begrimmen zij elkaâr
Van beide stranden, eeuwen achteréén.
Geen vijand ooit dreigt Engeland, wien niet
De Schot terstond de hand reikt tot zijn hulp.
Geen burgerkrijg, die Schotlands steden blaakt,
Waarin de Brit niet eerst de brandstof wierp.
En nimmer wordt die haat gebluscht, tot eindlijk
Één Parlement hen broederlijk vereent,
Één scepter heerscht, heel 't Dubbel-Eiland door.

BURLEIGH. En 't moet een *Stuart* zijn, die dit geluk
Voor 't Rijk te weeg brengt?

MARIA. Waarom zou ik 't loochnen?
Ja, ik beken 't, dat ik die hope voedde,
Twee eedle volken in de olijvenschâauw
Des Vredes vrij en vrolijk te vereenen.
Ik duchtte niet, dat mij de haat des volks
Zou offren, uw langdurige ijverzucht,
't Onzalig vuur van overoude tweedracht,
Hoopte ik voor goed te smoren onder de asch!
Zoo dacht ik, even als die Richmond, uit
Wiens stam ik spruit, voordezen de twee rozen
Te samenbond na fellen strijd, de kroonen
Van Engeland en Schotland saam' te strenglen!

BURLEIGH. Een slechten weg verkoost gij tot dit doel,
Toen gij het Rijk ontsteken, door de vlammen
Des burgerkrijgs den troon bestijgen wildet.

MARIA. Dat wilde ik niet, zoo waarlijk als God leeft!
Wanneer ooit wilde ik dat? Noem mij bewijzen?

BURLEIGH. Ik kwam niet om te twisten. Uw geding
Hangt van geen woordenwisseling meer af.
't Is, veertig stemmen tegen twee, erkend,
Dat gij die akte van verleden jaar
Verbraakt, en dus der wet vervallen zijt.
Daar is bepaald in dat verleden jaar:
„Wanneer daar oproer in het Rijk ontstaat
„In naam en ten profijte van wien ook,
„Die aanspraak tracht te maken op de kroon,
„Die worde voor het Hooggericht gesteld,
„En is hij schuldig, tot den dood vervolgd." —
En daar bewezen is . . . .

MARIA. Mylord van Burleigh!
'k Begrijp wel, dat een wet, opzetlijk dus
Voor mij gemaakt, zich tot mijn ondergang
Gemaklijk laat gebruiken! . . Driemaal wee
't Rampzalig offer, als dezelfde mond,
Die eerst de wet verkondde, ook 't vonnis velt!
Mylord, kunt gij 't ontkennen, dat die akte
Alleen tot mijn verderf verzonnen is?

BURLEIGH. Zij was ter uwer waarschuwing bestemd:
Gij-zelf hebt tot een valstrik haar gemaakt.
Den afgrond zaagt gij aan uw voeten gapen,
En, trouw gewaarschuwd, zijt ge er in gestort.
Gij waart met Babington, den hoogverrader,
En met zijn moordgezellen, 't eens; gij wist
Van al wat daar gebeurde, en, uit uw kerker,
Bestuurdet naar uw plan de samenzwering.

MARIA. En wanneer deed ik dat? Men legge mij
De dokumenten voor!

BURLEIGH. Die heeft men u
Nog kortelings ter vierschaar voorgelegd.

MARIA. Kopijen, door een vreemde hand geschreven!
Men voer' mij bondige bewijzen aan,
Dat ik hen in de pen gaf, zóó, juist zóó,
Als daar werd voorgelezen.
BURLEIGH. Dat die stukken
Dezelfde zijn die hij ontfangen heeft,
Heeft Babington nog vóór zijn dood bekend.
MARIA. En waarom werd die Babington nog levend
Niet tegen mij gehoord? Van waar die haast,
Hem uit den voet te helpen, eer men ons
Gebracht had voor elkanders aangezicht?
BURLEIGH. Uw schrijvers ook verklaarden, Kurl en Rau,
Met duren eed, dat dit de brieven waren,
Die ze uit uw eigen mond ter nederschreven.
MARIA. En op dit zeggen van mijn huisbedienden
Word ik gevonnisd? Op het woord van hen
Die mij verrieden, mij, hun koningin,
Die immers op dat oogenblik de trouw
Verbraken die ze mij gezworen hadden!
BURLEIGH. Gij zelf gaaft eens dien Kurl, dien Schot, den lof,
Dat hij een man van plicht was en geweten.
MARIA. Mij dacht, hij was het — maar de deugd eens mans
Wordt slechts beproefd in de ure des gevaars.
Wie weet? licht heeft de pijnbank hem geperst
Om dingen die hij *niet* weet, te bekennen.
Hij meende door zijn leugen zich te redden,
En mij, de koningin, niet veel te schaden.
BURLEIGH. Vrijwillig heeft hij 't met een eed bezworen.
MARIA. Niet in mijn tegenwoordigheid! — Hoe, Sir?
Dat zijn toch twee getuigen die nog leven!
Men stell' hen tegenover mij! Men doe
In mijn gezicht hun woorden hen herhalen!
Waarom juist mij een gunst, een recht, geweigerd,
Dat zelfs geen moordnaar wordt ontzegd? Ik weet

Uit Talbots mond — mijn vorige bewaker! —
Dat onder deez' regeering een besluit
Is vastgesteld, waarbij bevolen wordt
Beklaagde en klager bij elkaâr te hooren.
Welnu? Of heb ik misgehoord? — Sir Paulet!
Ik heb u steeds een eerlijk man bevonden,
Wees dat ook nu. Verklaar me op uw geweten,
Is 't niet zoo? Is in England niet zoo'n wet?

PAULET. Zoo is 't, Mylady! Dat is recht bij ons.
Wat waar is, moet gezegd zijn.

MARIA. Nu, Mylord!
Indien men mij zóó streng naar 't Engelsch recht
Behandelt, waar dit recht mij onderdrukt,
Waarom dat zelfde landsrecht dan verzuimd,
Als dat ten goede mij kan komen? — Andwoord!
Waarom werd Babington niet voor mijn oogen
Gebracht, zooals de wet gebiedt? Waarom
Mijn schrijvers niet, die toch nog beide leven?

BURLEIGH. Mylady, overijl u niet! Het was
Niet enkel uw komplot met Babington.....

MARIA. Dàt enkel is de schuld, mij toegedicht,
Waarvoor het zwaard der wet mij dreigt, waarvan
Ik mij moet reinigen. Ik bid, Mylord!
Blijf bij de zaak en sla geen zijweg in.

BURLEIGH. Het is bewezen, dat gij met Mendoza,
Den Spaanschen afgezant, hebt onderhandeld —

MARIA (*levendig.*) Blijf bij de zaak, Mylord!

BURLEIGH. Dat gij een aanslag
Gesmeed hebt tegen de eerdienst van dit land,
Dat gij de koningen van heel Europa
Ten strijd gehitst hebt tegen England.

MARIA. Nu,
Al deed ik dat? — Ik heb het niet gedaan —
Maar ook gesteld, ik deed dat! toch, Mylord!

'k Blijf tegen alle volkenrecht gevangen.
Ik kwam niet met het zwaard hier in dit land,
Ik kwam er, weerloos, als een smeekeling
't Recht der gastvrijheid eischend, in den arm
Der koningin, mijn bloedverwant, mij werpend —
Zoo tastte 't ruw geweld mij aan, bereidde
Mij kluisters, waar 'k bescherming had gewacht!
Spreek op, is mijn geweten tegen England
Gebonden? Leî deez' Staat verplichting me op?
Een heilig moeten dringt me als ik deez' banden
Te ontworstlen zoek, en macht met macht bestrij',
Als ik de staten van dit waerelddeel
Beweeg tot mijn bescherming. Al wat ooit
Of ergends in een eerelijken kamp
Echt ridderlijk kan heeten, staat me vrij.
Den moord-alleen, 't verborgen gruwelstuk,
Verbiedt mijn hoogmoed mij en mijn geweten:
Een moord zou mij bevlekken en onteeren.
Onteeren, zeg ik. — maar nog geenszins mij
Doemwaardig aan een vonnis onderwerpen.
Want niet van recht, maar van geweld-alleen
Kan tusschen mij en England sprake zijn.

BURLEIGH (*veelbeteekenend.*) Beroep u niet op 't schriklijk recht des sterken,
Mylady! Dat spelt geen gevangne iets goeds.

MARIA. Ik ben de zwakke, zij de sterke. — Nu,
Laat zij heur macht gebruiken, en mij dooden,
Laat zij heur veiligheid dat offer brengen!
Maar dan, laat ze ook bekennen, dat bij haar
Het blind Geweld de plaats van 't Recht bekleedt.
Ze ontleene dan het zwaard niet aan de Wet,
Om van heur vijandinne zich te ontslaan,
En kleede niet in heilig plechtgewaad
Den bloedige' overmoed der ruwe sterkte!

Zulk guichelspel bedrieg' de waereld niet!
Zij kan mij doen vermoorden, niet doen richten!
Zij geve 't op, het booze werk der zonde
Te tooien met een huichlend deugdvernis,
En hebbe moed te schijnen wat zij is!

(Zij gaat af.)

ACHTSTE TOONEEL.

BURLEIGH. PAULET.

BURLEIGH. Zij tart ons, zal ons tarten, Ridder Paulet!
Tot aan de trappen van 't schavot! Die trots
Is niet te breken. — Of verraste haar
Het vonnis? Zaagt gij haar een enklen traan
Vergieten? Of verschoot zij zelfs van kleur?
Geen deernis riep zij in. Zij kent te wel
Het aarzelen van Englands koningin,
En onze vrees is 't, wat haar moedig maakt.

PAULET. Lord schatbewaarder! deze trots zal ras
Verdwijnen, als men hem zijn grond ontneemt.
Want daar zijn onbehoorlijkheên geschied
In dit geding, indien ik 't zeggen mag.
Men had haar tegen Babington en Tichburn
Persoonlijk moeten hooren, en haar schrijvers
Gelijk met haar doen treden voor 't gericht.

BURLEIGH (*haastig.*) Neen! Ridder Paulet! Dat was niet te wagen.
Te machtig is haar invloed op de harten,
Te juist de werking van haar vrouwentranen.
Haar schrijver Kurl, indien hij vóór haar stond,
En 't kwam er toe, het woord nu uit te spreken,
Waaraan haar leven hangt — hij zou het aarzlend
Weêrhouden, zijn getuigenis herroepen.....

PAULET. Nu zullen Englands vijanden de waereld
Vervullen met onteerende geruchten,
En al de staatlijke omhaal van 't proces
Zal niets dan een vermeetle misdaad schijnen.

BURLEIGH. Dàt juist bekommert onze Koningin! . . .
Och, of deze onheilstichtster liever toch
Den dood gestorven ware, eer zij den voet
In England zette'!

PAULET. Daarop zeg ik amen.

BURLEIGH. Of ziekte haar gesloopt hadde in den kerker!

PAULET. Dat had' gewis dit land veel leeds gespaard.

BURLEIGH. Maar ook al had een toeval der natuur
Haar weggerukt — wij bleven toch de moorders.

PAULET. Wèl waar! Men kan de menschen niet beletten
Te denken wat zij willen.

BURLEIGH. Te bewijzen
Waar' 't toch niet, en 't zou minder opspraak wekken —

PAULET. 't Mag opspraak wekken! Niet de luide blaam,
Alleen de welgegronde blaam kan grieven.

BURLEIGH. Ach, ook de heilige gerechtigheid
Ontgaat den blaam niet steeds. De menigt' houdt het
Met d' ongelukkige; de bleeke nijd
Vervolgt altoos 't geluk dat zegeviert.
Het rechtzwaard, daar de man zich meê versiert,
Is haatlijk in een vrouwenhand. De waereld
Gelooft niet aan de billijkheid der vrouw,
Zoodra een vrouw het offer wordt. Vergeefs
Dat wij, de rechters, eerlijk vonnis strijken.
Zij heeft het vorstenvoorrecht der genade,
En dàt moet zij gebruiken. Niemand duldt,
Dat zij der wet heur strengen loop doe volgen!

PAULET. En alzoo —

BURLEIGH (*hem haastig in de rede vallende.*) Alzoo moet zij leven? Neen!

Zij màg niet leven! Nimmermeer! Juist dit,
Dit is 't wat onze koningin beangstigt,
Waarom de slaap haar sponde vliedt. — Ik lees
Den zielstrijd in hare oogen; want haar mond
Durft niet vertolken wat haar harte wenscht,
Maar veelbeteeknend vraagt haar stille blik:
„Is onder al mijn trouwe dienaars niemand,
Die van de bange keuze mij bevrijdt
In eeuwge vrees te siddren op mijn troon,
Of wreed de koningin, mijn bloedverwante,
Den moordbijl te onderwerpen?"

PAULET. Dat is nu
De nooddwang, dien geen schepsel kan verandren.

BURLEIGH. Dat kòn verandren, meent de koningin,
Zoo maar heur dienaars meer opmerkzaam waren.

PAULET. Hoe? meer opmerkzaam?

BURLEIGH. Als ze een stillen wenk
Wat meer begrepen.

PAULET. Wat? een stillen wenk?

BURLEIGH. Als zij, wanneer men hun een valsche slang
Te hoeden gaf, den toebetrouwden vijand
Niet als een kleinood zorgelijk verpleegden.

PAULET (*veelbeteekenend.*) Een kostlijk kleinood is de goede naam,
Is de onbezoedelde eer der koningin:
Die kan men niet te wèl bewaken, Sir!

BURLEIGH. Toen Shrewsbury gelast werd om de Lady
Te stellen onder ridder Paulets hoede,
't Was met het doel.....

PAULET. Ik wil vertrouwen, Sir!
Het doel was, om de moeielijkste taak
Te stellen in de ridderlijkste handen.
Bij God! ik had dit ampt van stokbewaarder
Wel nooit aanvaard, zoo 'k niet gedacht had, dat
Daar Englands beste man toe noodig was.

Laat mij niet denken, dat iets anders dan
Mijn onbevlekte naam dat ampt mij toewees.

BURLEIGH. Men zegge dat zij ziek wordt, laat haar kranker
En kranker worden, eindlijk stil verscheiden!
Zoo sterft zij in de erinnering der menschen —
Uw naam blijft onbevlekt

PAULET. Niet mijn geweten!

BURLEIGH. Als gij uw eigen hand niet leenen woudt,
Zoo zoudt gij toch eens anders hand niet weeren —

PAULET (*hem snel in de rede vallende.*) Geen moordenaar zal ooit heur drempel naadren,
Zoo lang mijn Huisgoôn haar bescherming biên!
Haar leven is mij heilig, heilger niet
Is mij het hoofd van Englands koninginne.
Gij zijt de rechters! Richt dan! Breekt den staf!
En als het tijd is, laat den timmerman
Met bijl en hamer komen om 't schavot
Te stellen — voor den sherif en den beul
Moet ik de poort van mijn kasteel ontsluiten.
Nù is zij ter bewaring me aanvertrouwd,
En zijt gewis, ik zal haar zóó bewaren,
Dat zij geen kwaad kan doen noch kwaad ervaren!

(*Zij gaan af.*)

TWEEDE BEDRIJF.

Het Paleis te Westminster.

EERSTE TOONEEL.

DE GRAAF VAN KENT *en* SIR WILLIAM DAVISON *ontmoeten elkander.*

DAVISON. Zijt gij 't, Mylord van Kent? Reeds van 't tornooi
Terug, en is de feestlijkheid ten einde?
KENT. Hoe? woondet gij het ridderspel niet bij?
DAVISON. Mijn ambt riep me elders.
KENT. Dan verzuimdet gij
Het schoonste schouwspel, dat ooit goede smaak
Bedacht heeft en kunstvaardigheid volvoerd. —
Weet, daar werd voorgesteld de kuische vesting
Der Schoonheid, hoe zij door 't Verlangen
Bestormd werd. — De opperrichter, de lord maarschalk,
De seneschal, met nog tien andre ridders
Der koningin, verdedigden de vesting,
En Frankrijks kavalieren vielen aan.
Vooruit verscheen een bode, die het slot
Manhaftig opeischte in een madrigal.
De kanselier gaf van den wal het andwoord;
't Geschut begon te spelen, bloemenruikers
En kostbare welriekendheden werden
Uit sierlijke kanonnen afgevuurd.
Maar al vergeefs! De storm werd afgeslagen:
't Verlangen trok, na ijdle poging, af.
DAVISON. Een onheilspellend teeken, eedle Graaf!
Voor Frankrijks huwlijksaanzoek.

KENT. Wees gerust,
Het was maar scherts. — Ik denk, in goeden ernst
Zal eindlijk zich de vesting overgeven.
DAVISON. Gelooft gij 't? Ik geloof het nimmermeer.
KENT. De moeielijkste artikels zijn alreê
Behandeld en door Frankrijk goedgekeurd.
Monsieur belooft om met gesloten deuren
Zijn godsdienst te oefenen in zijn kapel,
En opentlijk de Godsdienst van den Staat
Te erkennen en te steunen. Hadt gij 't juichen
Des volks gehoord, toen zich die maar' verbreidde!
Want dit was de eindeloze vrees van 't Land,
Dat kinderloos de koningin zou sterven,
En England weêr in 's Pausen macht vervallen,
Als Stuart haar moest volgen op den troon.
DAVISON. Die vrees altans is ijdel. Want zij gaat
Naar 't bruidsvertrek, en Stuart gaat ter dood.
KENT. De koningin komt!

TWEEDE TOONEEL.

DE VORIGEN. ELISABETH, *door* LEYCESTER *opgevoerd.* GRAAF AUBESPINE, BELLIÈVRE, GRAAF SHREWSBURY, LORD BURLEIGH, *met nog andere* FRANSCHE *en* ENGELSCHE HEEREN *treden op.*

ELISABETH (*tot Aubespine*). Graaf! ik beklaag wel zeer dees eedle heeren,
Die, in hun hoflijke' ijver, over zee
Naar herwaards kwamen, dat zij hier de pracht
Van 't hof van St. Germain ontbeeren moeten.
Ik kan zoo schitterende feesten niet
Bedenken als de koninklijke moeder
Van Frankrijk. — Een bedaard, gelukkig volk,
Dat zich, waar ik in 't openbaar verschijn,

Luid zeegnend bij mijn draaggestoelt' verdringt,
Dàt is het schouwspel, dat ik vreemden oogen
Licht met een weinig hoogmoed toonen kan.
De glans der edelvrouwen en jonkvrouwen
Die in Kathrinaas schoonheidsgaarde bloeien,
Verduistert, kan het anders? mijn persoon
En needrige verdiensten.

AUBESPINE. In Westminster
Trekt ééne vrouw slechts aller vreemden oog,
Maar al waardoor het schoon geslacht betoovert,
Is saamvereenigd in die ééne vrouw!

BELLIÈVRE. Verheven Majesteit van Engeland!
Wil ons vergunnen dat wij oirlof nemen,
En dat wij onzen koninklijken Meester
Verrassen met de blijmaar', lang begeerd!
Hem heeft het vurig ongeduld des harten
Niet in Parijs doen blijven: hij verwacht
In Amiëns de boden van zijn heil,
En tot Kalais toe reiken reeds zijn posten,
Om 't jawoord, dat uw koninklijke mond
Zal spreken, met gewiekte snelheid tot
Zijn oor te dragen, duizlend van verrukking.

ELISABETH. 'k Bid, graaf Bellièvre! dring niet verder aan.
't Zijn thands geen tijden, ik herhaal het u,
Om 't vrolijk huwlijksouter aan te steken.
Zwart hangt de hemel boven Engeland,
En 't rouwfloers was gepaster dracht voor mij
Dan 't schitterende tooisel eener bruid.
Want weldra dreigt een vreesselijke slag
Mijn hart te treffen en mijn eigen huis.

BELLIÈVRE. Beloof ons dan ten minste, Koningin!
Dat gij in blijder dagen toe zult stemmen.

ELISABETH. De koningen zijn slaven van hun stand:
Zij mogen de inspraak van hun hart niet volgen.

Mijn wensch was altijd, ongehuwd te sterven,
En daarin had ik steeds mijn roem gesteld,
Dat eenmaal dit mijn grafschrift wezen zou:
„Hier rust de maagdelijke Koningin!"
Maar zie, mijn onderdanen willen 't niet.
Zij denken nu reeds ijvrig aan den tijd,
Wanneer ik niet meer zijn zal. — Niet voldaan
Met al den zegen dien het *heden* smaakt,
Begeert het Vaderland, dat ik mij ook
Voor zijn toekomstig welzijn offren zal.
't Begeert, dat ik mijn maagdelijke vrijheid,
Mijn besten schat, wegschenke voor mijn volk,
En 't dringt mij ongevraagd een heerscher op.
Het toont mij daardoor, dat ik in zijn schatting
Niets dan een vrouw ben; en ik meende toch,
'k Regeerde 't als een Man, en als een Koning.
Wel weet ik, dat men God niet dient, wanneer men
Den regel der natuur verzuimt; en lof
Verdienen zij, die hier vóór mij regeerden,
Dat zij de kloosters openden en duizend
Slachtoffers van een averechtsche Godsdienst
Hergaven aan de plichten der natuur.
Maar toch! een koninginne, die heur dagen
Niet vruchteloos in ledige overpeinzing
Verslijt, die onverdroten, onvermoeid,
De moeilijkste aller plichten oefent, zij
Moest vrijdom hebben van die harde wet,
Die de eene helft van 't menschelijk geslacht
Van de eerste helft afhanklijk maakt.
AUBESPINE. O Koninginne! Gij hebt elke deugd
Verheerlijkt op den troon — niets blijft u over
Dan dit geslacht, waarvan gij 't sieraad zijt,
Ook in zijn eigenaardige verdiensten
Als toonbeeld vóór te lichten. Zeker leeft

Geen man op aarde, die het waardig is,
Dat gij voor hem de vrijheid op zoudt offren :
Maar als geboorte, als fierheid, heldendeugd
En mannenschoonheid ooit een sterveling
Die eer kàn waardig maken, dan....

ELISABETH. Geen twijfel,
Heer Afgezant! of een verbindtenis
Met een doorluchten koningszoon van Frankrijk
Zou mij vereeren. Ja, 'k ontveins het niet,
Als 't wezen *moet*, als ik niet anders kàn,
Dan d' aandrang van mijn volk gehoor te geven,
— En 'k vrees wel, dat zal sterker zijn dan ik —
Zoo ken ik in dit waerelddeel geen vorst,
Wien ik mijn kostelijksten schat, mijn vrijheid,
Met minder tegenstreven offren zou.
Laat die verzeekring u voldoende zijn!

BELLIÈVRE. Het is de *schoonste* hoop, maar niettemin
Een *hoop* slechts is het, en mijn heer wenscht meer.

ELISABETH. Wat wenscht hij? (*Zij trekt een ring van den vinger en beschouwt dien nadenkend.*)
Ach! de koningin heeft boven
Een burgervrouw wel waarlijk niets vooruit.
Dit eigen teeken wijst op d' eigen plicht,
Op de eigen dienstbaarheid — de ring maakt d' Echt,
En ringen zijn het, die een keten maken.
— Zoo breng Zijn Hoogheid dit geschenk! Het is
Geen keten nog, 't verbindt mij nog tot niets,
Maar 't kàn een keten worden die mij bindt.

BELLIÈVRE (*buigt neder, den ring ontfangende*). In zijnen naam, verheven Koningin!
Ontfang ik knielend dit geschenk, en kus
Eerbiediglijk de hand van mijn vorstin.

ELISABETH (*tot Graaf Leycester, wien zij gedurende hare laatste woorden onafgewend heeft aangezien* :) Veroorloof mij, Mylord!

(*Zij neemt hem het blaauwe lint af, en omhangt er Bellièvre meê.*)

Bekleed Zijn Hoogheid
Met dit sieraad, zooals ik u daarmeê
Bekleed en plechtig opneem in mijn Orde.
Nu, honni soit qui mal y pense! Voor altijd
Verdwijne de argwaan tusschen beide volken,
En snoer' voortaan een band van vast vertrouwen
De troonen saam' van Frankrijk en Brittanje!

AUBESPINE. Verheven koningin! dit is een dag
Der vreugde. Mocht hij 't allen zijn, en werd
Geen lijdende op dit eiland meer gevonden!
Genade straalt u van het aangezicht:
O! dat een schemer van haar heerlijkheid
Mocht schijnen op een treurende vorstin,
Die Frankrijk en Brittannie even na
Ter harte gaat....

ELISABETH. Niet verder, Graaf! Vermeng
Geen twee verscheiden zaken met elkaâr.
Als Frankrijk ernstig mijn verbond begeert,
Dan moet het ook mijn zorgen met mij deelen,
En niet de vriend zijn mijner vijanden.

AUBESPINE. 't Zou in uw eigen oog onwaardig handlen,
Wanneer het de ongelukkige, de weduw
Zijns konings, zijn geloofsgenoot, vergat
Bij dit verbond — reeds de eer alleen gebiedt,
De menschelijkheid verlangt....

ELISABETH. In dezen zin
Schat ik zijn voorspraak zeker naar waardij.
Zijn vriendenplicht vervulle Frankrijk, mij
Verblijve 't om als koningin te handlen! (*Zij buigt zich voor de Fransche heeren, die zich met de overige Lords eerbiedig verwijderen.*)

DERDE TOONEEL.

ELISABETH. LEYCESTER. BURLEIGH. TALBOT.

(*De koningin gaat zitten.*)

BURLEIGH. Roemvolle Koningin! gij kroont op heden
De warme wenschen van uw volk. Eerst nu
Genieten wij den zegenrijken dag,
Dien gij ons schenkt, nu wij niet siddrend meer
Den blik slaan in een onweêrzwart verschiet.
Nog slechts één kommer weegt er op dit land,
Één offer is 't, dat alle stemmen eischen.
Vergun ook dit, en dezen zelfden dag
Heeft Englands heil gegrondvest voor altijd!

ELISABETH. Wat wenscht mijn volk nog? spreek, Mylord.

BURLEIGH. Het eischt
Het hoofd van Stuart. — Als ge uw trouwe volk
't Hoogwaard geschenk der Vrijheid en het licht
Der duurverworven Waarheid wilt verzeekren,
Dan moet *zij* niet meer zijn. — Als wij niet immer
Voor een onschatbaar leven zullen siddren,
Dan moet de vijandin vergaan! — Gij weet,
Niet al uw Britten deelen ééne denkwijz',
Nog duizend' heimlijke vereerders telt
De Roomsche Afgoderij hier op dit Eiland.
Die allen koestren vijandschap en wraak;
Voor deze Stuart klopt hun hart, zij zijn
In bontgenootschap met Lotharingen,
Met uw geduchtste vijanden! U is
Door deze woedende partij een krijg
Gezworen tot den laatsten droppel bloeds,
En dien men voert met wapenen der hel.
Te Rheims, den bisschopsstoel des kardinaals,
Dáár is het tuighuis waar zij bliksems smeden;
Dáár wordt de koningsmoord geleerd; van dáár

Verzenden ze uit onophoudlijk naar uw eiland
Hun missionarissen, vermeetle dweepers,
In allerlei gewaad vermomd; van dáár
Is reeds de derde moordnaar uitgegaan,
En onuitputlijk, altijd nieuw weêr, dagen
Verborgen vijanden dien afgrond uit!
— En in het slot van Fothringhage, zit
Die Ate van dees eeuwgen krijg, die met
De minnetoorts geheel dit Rijk in brand steekt.
Voor haar, die vleiend ieder hope geeft,
Wijdt zich de jeugd den onvermijdbren dood —
De vrijheid haar te geven, is de leus,
Haar op uw troon te zetten, is het doel!
Want dit Lotharingsch ras erkent uw recht niet:
't Noemt u een roofster van den troon, alleen
Door 't lot gekroond! Ook heeft het die dwazin
Verleïd, zich Englands koningin te teeknen.
Geen vreê met haar, geen vrede met haar stam!
Gij moet den slag òf ondergaan òf geven.
Haar leven is uw dood, haar dood uw leven!
ELISABETH. Mylord! wel hebt ge een treurig ampt begeerd!
Ik ken den reinen drijfveêr van uw ijver,
'k Weet dat beproefde wijsheid uit u spreekt;
Maar deze wijsheid, die daar spreekt van bloed,
Ik haat haar in het diepste mijner ziel:
Bedenk een zachter middel!... Eedle Lord
Van Shrewsbury! ontvouw gij ons ùw meening.
TALBOT. Een welverdienden lof gaaft gij den ijver
Die Burleighs trouwe borst bezielt. — Ook mij,
Al ben ik juist nu zoo welsprekend niet,
Klopt in de borst geen minder eerlijk hart.
O, moogt gij lang nog leven, koningin!
De vreugde van uw volk zijn, en 't geluk
Des vredes voor dit koninkrijk verlengen.

Zoo schoone dagen heeft dit Eiland nooit
Gezien, sinds eigen koningen 't regeeren.
O, moge 't zijn geluk nooit met zijn roem
Verkoopen! Moge Talbots oog althands
Gesloten zijn, indien dàt moest gebeuren!
ELISABETH. Beware ons God, dat wij den roem bevlekten!
TALBOT. 'k Wil dan ook op een ander middel peinzen,
Om 't rijk te redden — Want de onthoofding van
Maria is een onrechtvaardig middel.
Gij kunt het vonnis over *haar* niet vellen,
Die u niet onderdanig is.
ELISABETH. Dan dwaalt
Mijn staatsraad en mijn parlement, dan dwaalt
Tot één toe, elk gerechtshof in dit land,
Want alle kennen 't Recht eenstemmig toe....
TALBOT. Geen stemmenmeerderheid bewijst het Recht!
Dit England is de gantsche waereld niet,
Uw parlement geheel het menschdom niet,
Het tegenwoordige England niet het Engeland
Der toekomst — ook het vroegere is niet meer —
Al naar de neiging wisselt, rijst en daalt
Het wuft getij der openbare Meening.
O, zeg toch niet dat u de nooddwang dreef,
Dat gij *moest* bukken voor den wil uws volks!
Zoo dra gij wilt, ter ieder oogenblik,
Kunt gij de vrijheid van uw wil ervaren.
Beproef het! Zeg, dat ge afschuw hebt van bloed,
En 't leven van uw zuster redden *wilt*!
Toon allen die u anders willen raden,
De oprechtheid van uw koninklijken toorn,
En ras zult gij den nooddwang zien verdwijnen
En 't recht als ongerechtigheid versmaân!
Gij zelf moet richten, gij-alleen! Gij kunt
Niet leunen op dit immerwanklend riet!

Geef uw zachtmoedigheid gerust gehoor.
God schiep geen strengheid in 't aandoenlijk hart
Der vrouw, en ook de stichters van dit Rijk,
Die aan een *vrouwen*hand den staf betrouwden,
Zij toonden aan, dat Strengheid niet de deugd
Der koningin moest wezen in dit land.

ELISABETH. Hoe graaf! gij zijt een ijvrig pleitbezorger
Voor mijne en Englands vijandin? Maar 'k trek
Die raadsliên voor die voor *mijn* welzijn ijvren.

TALBOT. Geen pleitbezorger gunt men haar! niet één
Die ooit haar voorspreekt, die uw toornegloed
Durft tarten! Zoo vergun het mij,
Den ouden man, wien aan den rand van 't graf
Geen aardsche hope meer verleiden kan,
Dat ik de prijsgegevene bescherme!
Men moet niet zeggen, dat in uwen staatsraad
De hartstocht sprak, de baatzucht zich liet hooren,
Alleen barmhartigheid geen stem verhief.
't Is alles zaamgezworen tegen haar,
Gij-zelf, gij hebt haar aanschijn nooit gezien,
Niets spreekt er voor de vreemdlinge in uw hart.
— 'k Wil niet gewagen van haar schuld. Men zegt,
Dat zij heur echtgenoot heeft doen vermoorden:
't Is waar dat zij den moordnaar heeft gehuwd.
Een zware misdaad! — Echter, 't is geschied
In 't angstig woelen van den burgerkrijg,
Toen zij, de zwakke, zich bestreden zag
Door heftig dringende vazallen, zich
Den allermoedigsten in de armen wierp —
Wie weet door wat al kunsten zij bezweek?
Want een gebrekkig wezen is de Vrouw!

ELISABETH. De Vrouw is *niet* zwak! Daar zijn sterke zielen
In haar geslacht — 'k Wil in mijn bijzijn niets
Vernemen van de zwakte mijner kunne.

TALBOT. U was de tegenspoed een strenge school.
Nooit keerde 't leven *u* zijn lichtzij' toe.
Gij zaagt geen troon van verre — slechts het graf
Was onheilspellend aan uw voet ontsloten.
Te Woodstock was 't en in des Towers nacht,
Dat u 's lands vader onder droefenis
Heeft opgevoed voor uw verheven plicht.
Daar zochten u de vleiers niet. Vroeg leerde
Door 't wuft gedruisch der waereld niet verstrooid,
Uw geest nadenkend in zich-zelf te keeren,
Te streven naar het éénig Ware Goed.
— Deze arme heeft geen God gered. Als kind
Werd zij verplaatst naar Frankrijk, aan het Hof
De dartle vreugd, der onnadenkendheid.
Daar, in den roes der eindeloze feesten,
Drong nooit de stem der waarheid tot haar door.
De glans der schittrende ondeugd blindde haar;
Verdorvenheid sleepte als een stroom haar meê.
Het ijdel goed der schoonheid was haar deel,
Zij overstraalde bloeiend alle vrouwen,
En door gestalt' niet minder dan geboort. . . . .
ELISABETH. Kom tot u-zelf, Mylord van Shrewsbury!
Wij zijn hier ernstig in den raad bij één.
Dat moet een schoonheid zonder weêrgâ zijn,
Die van zulk vuur een grijsaard kan doen gloeien.
— Mylord van Lester! gij alleen zwijgt stil?
Wat hun welsprekend maakt, doet u verstommen?
LEYCESTER. Ik zwijg hier van verbazing, koningin!
Dat men aldus uw oor met schrik vervult,
Dat deze sprookjens, die in Londens straten
Geloove vinden bij het wuft gemeen,
Zich toegang banen midden in uw raadzaal,
En wijze mannen ernstig bezighouden.
Verwondering bestormt mij, ik beken 't,

Dat deze koninginne zonder land,
Die zelfs heur eigen kleinen zetel niet
Te hoeden wist, de spot van haar vazallen,
De machtloze verworpling van haar volk,
Op eens uw schrik wordt, in haar kerkerboeien!
— Wat toch, bij God! wat maakt haar u verschriklijk?
Dat ze aanspraak op dit rijk maakt? dat de Guisen
U niet erkennen als hun koningin?
Kan deze tegenspraak der Guisen 't recht
Te niet doen, dat geboort u gaf, en de uitspraak
Der parlementen u bevestigd heeft?
Is zij dan niet door Hendriks laatsten wil
Stilzwijgend afgewezen? En zal England,
Zoo zalig in 't genot van 't nieuwe licht,
Misschien zich der Papiste in de armen werpen?
Van u, zijn aangebeden Monarchin,
Tot Darnleys moordenaarster overloopen?
Wat willen toch die rusteloze menschen,
Die bij uw leven met uw erfgenaam
U kwellen en vermeenen niet te vroeg
U tot het huwlijksjuk te kunnen dwingen,
Om staat en kerk te redden van gevaar?
Bloeit niet ùw jeugd in al heur frissche kracht?
Helt de andre niet, verwelkt, steeds meer naar 't graf?
Bij God! naar 'k hope, zult gij op hare asch
Nog vele jaren wandlen, zonder dat
Het noodig is, dat gij haar zelf doet vallen . . . .

BURLEIGH. Lord Lester heeft niet immer dus geoordeeld.

LEYCESTER. 't Is zeker waar, 'k heb vóór haar dood gestemd:
Maar dat was in de *rechtbank*. — In den *raad*
Spreek ik natuurlijk anders. Hier is niet
Van 't recht, maar enkel van het voordeel sprake.
Is 't nu de tijd gevaar van haar te duchten,
Nu Frankrijk haar verlaat, haar laatste steun,

Nu gij den zoon des konings met uw hand
Vereeren wilt, en dus de hoop herleeft
In England op een nieuwe dynastie ?
Waarom haar dan te dooden ? Zij *is* dood !
Verachting is de ware dood. Men zorge ,
Dat niet de deernis haar in 't leven roep' !
Alzoo is dit mijn raad : men late 't vonnis ,
Dat haar tot sterven doemt , in volle kracht !
Zij leev' ! maar leve als onder 't zwaard des beuls ,
En als een arm zich voor haar wapent , valle 't !

ELISABETH (*staat op*). Mylords, 'k heb uw gevoelens nu gehoord,
En 'k dank u voor uw ijver. — Met de hulpe
Des Heeren, die de koningen verlicht,
Wil ik uw gronden ernstig overwegen ,
En kiezen wat mij 't allerbeste dunkt.

VIERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. RIDDER PAULET *met* MORTIMER.

ELISABETH. Daar komt Amias Paulet. Eedle heer ,
Wat brengt gij ons ?

PAULET. Roemruchte Majesteit !
Mijn neef, zoo even van zijn verre reizen
Teruggekeerd , buigt aan uw voeten neder ,
En stelt zijn jeugd eerbiedig u ten dienst.
Ontfang hem in genade , en laat , kan 't zijn ,
Hem wassen in het zonlicht uwer gunst!

MORTIMER (*buigt zich op de knie ter neder*). Lang leve mijne koninklijke vrouw ,
En heil en glorie moog' heur hoofd omstralen !

ELISABETH. Sta op , en zijt mij welkom , Sir ! in England.
Gij hebt een langen weg gemaakt , hebt Frankrijk

Doorreisd, zaagt Rome, en hebt te Rheims vertoefd.
Zoo spreek, wat broeden onze vijanden?

MORTIMER. De Heer verwarre hen! en doe de pijlen,
Die op mijne eedle koningin gemunt zijn,
Weêrkeeren op de borst van die ze schiet!

ELISABETH. Gij hebt ook Morgan, en den sluwen Bisschop
Van Rosse ontmoet?

MORTIMER. Ik leerde ze allen kennen,
De Schotsche ballingen, die in dat Rheims
Hun snoode ontwerpen smeeden tegen England.
Ik wist in hun vertrouwen me in te dringen,
Of ik hun werken ook ontdekken mocht!

PAULET. Geheime brieven heeft men hem vertrouwd,
In cijfers, voor de koningin van Schotland,
Die hij met trouwe hand *ons* overlevert.

ELISABETH. Nu zeg, wat zijn hun allerjongste plannen?

MORTIMER. Het trof hen allen als een donderslag,
Dat Frankrijk haar verlaat, en vast verbond
Met England sluit; thands vesten zij hun hoop
Op Spanje.

ELISABETH. Zoo bericht mij Walsingham.

MORTIMER. Een *bulle* ook, die Paus Sixtus dezer dagen
Van 't Vatikaan nêerslingerde op uw hoofd,
Kwam, toen ik Rheims verlaten zou, daar aan:
't Eerstvolgend schip zal haar naar England brengen.

LEYCESTER. Die wapens doen ons eiland niet meer siddren.

BURLEIGH. Zij worden schriklijk in des dweepers hand.

ELISABETH (*Mortimer uitvorschend aanziende*). Gij zijt beschuldigd, dat ge in Rheims de scholen
Bezocht en uw geloof hebt afgezworen?

MORTIMER. Dien rol heb ik gespeeld, 'k ontken het niet,
Zoo ver' ging mijn begeerte om u te dienen!

ELISABETH (*tot Paulet, die haar eenige papieren overreikt*). Wat haalt gij daar te voorschijn?

PAULET. 't Is een schrijven,
Dat u de koningin van Schotland zendt.

BURLEIGH (*haastig daar naar grijpend*). Geef mij den brief.

PAULET (*geeft het papier aan de koningin*). Vergeef, Heer Schatbewaarder!
In de eigen handen onzer koningin
Beval zij mij deez' lettren neêr te leggen.
Zij zegt, dat ik haar vijand ben: ik ben
Alleen de vijand van haar misdaân. — Gaarne
Sta 'k haar ten dienst, zoo ver mijn plicht het duldt.

(*De koningin heeft den brief genomen. Terwijl zij hem leest, wisselen Mortimer en Leycester heimlijk eenige woorden met elkander.*)

BURLEIGH (*tot Paulet*). Wat kan die brief bevatten? ijdle klachten,
Waarmêe men liefst het teêrgevoelig hart
Der koningin niet kwellen moest.

PAULET. Wat hij
Bevat, hield zij mij niet geheim. Zij smeekt
Het voorrecht af, om eenmaal 't aangezicht
Der koningin te zien.

BURLEIGH (*haastig*). Dat nimmermeer!

TALBOT. Waarom niet? Wat zij vraagt, is niets onbillijks!

BURLEIGH. De gunst het koninklijk gelaat te zien,
Heeft zij verbeurd, de moordberaamster! zij,
Die dorstte naar het bloed der koningin.
Wie 't eerlijk meent met zijn vorstin, die kan
Dien valsch verraderlijken raad niet geven.

TALBOT. Als onze koningin haar beê wil hooren,
Zoudt gij dan d' aandrift der genade stuiten?

BURLEIGH. Zij is gevonnisd! onder 't beulenzwaard
Ligt zij gebukt. Het is der Majesteit
Onwaardig 't hoofd, den dood gewijd, te aanschouwen.
Het vonnis kan niet meer voltrokken worden,
Wanneer tot haar de koningin genaakt:

De toegestoken scepter spelt genade.

ELISABETH (*nadat zij den brief gelezen heeft, hare tranen droogende*). Wat is de mensch? wat is 't geluk der aarde?
Wat kwam het ver met deze koningin,
Die eenmaal met zoo trotsche hoop begon,
Die tot den oudsten troon der Christenheid
Geroepen werd, die in heur droomen reeds
Drie kroonen had vereenigd op heur kruin! . . . .
Wat voert zij nu een andre taal, dan toenmaals,
Toen ze Englands wapen aangenomen had,
En door heur vleiers zich als monarchinne
Der twee Britsche Eilanden begroeten liet!
— Vergeeft, Mylords! het snijdt mij door de ziel,
De weemoed grijpt mij aan, mijn harte bloedt,
Dat 's waerelds goed zoo wankelt, dat het lot
Der menschheid, het ontzettende, zoo dicht
Voorbijgaat langs mijn eigen siddrend hoofd.

TALBOT. O koningin! God heeft uw hart geroerd!
Die indruk is van Boven, doof hem niet!
Wel heeft zij zwaar de zware schuld geboet:
't Is tijd dat nu de harde proeftijd endt!
Reik haar de hand, der diepgevallen zuster!
Daal als een lichtende engelenverschijning
Ter neder in haar donker kerkergraf!

BURLEIGH. Sta pal, verheven koningin! Laat niet
Een prijzenswaardig menschelijk gevoel
U in verwarring brengen. Roof u-zelf
De vrijheid niet om 't noodige te doen.
Gij *kunt* haar niet genadig zijn, *niet* redden,
En daarom breng den smaad niet over u,
Dat gij met wreed bespottenden triomf
Op d' aanblik van uw offer u vergasttet!

LEYCESTER. Bewaart de grenzen der bevoegdheid, Lords!
De koningin is wijs, en onzen raad

Behoeft zij niet om 't waardigste te kiezen.
De ontmoeting dezer beide koninginnen
Heeft met den loop der rechtszaak niets gemeen.
's Lands wet, en niet de wil der Monarchie
Veroordeelt deze Stuart. Waardig is 't
Der groote ziele van Elisabeth,
Dat zij des harten edele inspraak volgt,
Wanneer de wet heur strengen loop behoudt.

ELISABETH. Gaat, gaat, Mylords! Wij zullen middlen vinden,
Om wat genade vordert, met den eisch
Van plichtgevoel betaamlijk te vereenen.
En nu, vaartwel! (*De Lords gaan. Aan de deur roept zij Mortimer terug.*)
Sir Mortimer! een woord!

VIJFDE TOONEEL.

ELISABETH. MORTIMER.

ELISABETH (*nadat zij hem eenige oogenblikken vorschend heeft opgenomen*). Gij toonde een koenen moed, een zelfbeheersching,
Die boven uwe jaren is verheven.
Wie reeds zóó vroeg de kunst der veinzerij
Heeft aangeleerd, is mondig vóór den tijd,
En is de school der jonkheid snel ontwassen.
— Het noodlot roept u tot een grootsche baan:
Ik profeteer het u, en mijn orakel
Kan ik ook zelf, tot uw geluk, vervullen!

MORTIMER. Verhevene gebiedster! wat ik ooit
Vermag en ben, is u ten dienst gewijd.

ELISABETH. Gij leerdet Englands vijanden doorgronden.
Hun hart is onverzoenlijk jegens mij,
En onuitputlijk zijn hun moordnaarsplannen.
De Almachtige heeft mij behoed tot heden,

Maar altijd wankelt op mijn hoofd de kroon,
Zoolang *zij* leeft, die aan hun dweepende' ijver
Een schijngrond geeft en hun verwachting voedt.

MORTIMER. Zij leeft niet meer, zoodra gij het gebiedt.

ELISABETH. Ach, Sir! ik waande d' eindpaal reeds bereikt,
En 'k ben niet verder dan aan 't eerst begin.
Ik wilde alleen de wetten laten handlen,
Mijn handen niet met bloed bezoedeld zien.
Het vonnis is geveld. Wat baat het mij?
Het moet *voltrokken* worden, Mortimer!
En *ik* moet die voltrekking aanbevelen.
De daad, en dus de haat, komt steeds op *mij*!
Ik steeds moet haar gebieden, en den schijn
Kan 'k niet bewaren: dat is 't allerergste!

MORTIMER. Wat zoudt ge u om den boozen schijn ontrusten,
Indien de zaak rechtvaardig is?

ELISABETH. Gij kent
De waereld niet, Heer Ridder! Wat men *schijnt*,
Heeft elk tot rechter, wat men *is*, niet één.
'k Zal van mijn rechten niemand overtuigen,
En daarom moet ik zorgen dat mijn deel
Aan haren dood een eeuwig raadsel blijve.
Bij zulke daden van een dubblen aart,
Is donkerheid het allerbeste schild.
Uitkomen voor een stap, is de ergste misstap:
Wat men niet opgeeft, heeft men nooit verloren.

MORTIMER (*uitvorschend*). 't Zou dan wel 't beste zijn . . . . .

ELISABETH (*haastig*). O, 't waar' gewis
Het beste! — Mijn beschermende engel spreekt
Uit u. Ga voort, voleindig, waarde sir!
U is het ernst, gij dringt stoutmoedig door:
Een man gants anders dan uw oom zijt gij!

MORTIMER (*verwonderd.*) Ontdektet gij den ridder uwen wensch?

ELISABETH. Mij rouwt dat ik het deed.

MORTIMER. Ontschuldig toch
Den ouden man. De jaren maken hem
Omzichtiger. Een waagstuk van dien aart
Eischt d' overmoed der jonkheid . . . .

ELISABETH (*haastig*). Mag ik u . . . .

MORTIMER. De hand wil ik u leenen, red den naam,
Zooals gij kunt . . . . .

ELISABETH. Ja, sir! wanneer gij mij
Op zeekren morgen met de boodschap wekt,
Uw vijandin ter dood, Maria Stuart,
Is heden nacht verscheiden . . . . .

MORTIMER. Bouw op mij!

ELISABETH. Wanneer leg ik het hoofd gerust te slapen?

MORTIMER. Als 't nieuwe maan is, heeft uw kommer uit.

ELISABETH. — Het ga u wèl, sir! Laat het u niet smarten
Dat mijn erkentlijkheid het floers der nacht
Gebruiken moet. — Het Zwijgen is van ouds
De Godheid der gelukkigen, en 't zijn
De naauwste banden, die 't Geheim bezegelt!

(*Zij gaat af.*)

ZESDE TOONEEL.

MORTIMER, *alleen*.

Ga, valsche! ga, schijnheilige vorstin!
Zooals gij de Aard bedriegt, bedrieg ik u.
Wie u verraadt, is in zijn recht, doet goed.
Zie ik er als een moordnaar uit? Laast gij
Beginselloze veilheid op mijn voorhoofd?
Vertrouw maar op *mijn* arm en houd den *uwe*
Terug! Draag vrij het farizeesche mom
Der vroomheid voor de waereld. Midderwijl
Gij heimlijk op mijn moordnaarsbijstand hoopt

Zal ik een kostbren tijd ter redding winnen.
— Verheffen wilt gij mij? — Gij toont van ver
Me een kostbre prijs — welnu, al waart gij zelf
Die prijs, bij 't blaken uwer vrouwengunst,
Wie zijt gij, armste? en wat toch kunt gij geven?
Geen dorst naar roem doortintelt mijn gemoed!
Bij *haar* alléén is levensgloed:
Bevalligheên en zoete vreugden zweven
In eeuwge jeugd gevleugeld voor haar schreên —
O, aan heur borst zijn hemelzaligheên,
Gij hebt slechts doode schatten te begeven!
De hoogste vrucht, van 's Levens boom geplukt,
Wanneer een hart, verrukkende en verrukt,
Een hart zich wijdt in zalig zelfvergeten,
De kroon der Vrouwe, hebt gij nooit bezeten,
Nooit heeft voor u uit liefde een man gebukt!
— Ik moet den Lord verwachten, 'k moet haar brief
Hem overgeven. Een gehate last!
Ik voel niets voor den sluwen hoveling.
Ik kan alleen, ik wil haar redder zijn,
Gevaar en roem en ook de prijs zij mijn'! (*Terwijl hij gaan wil, ontmoet hem Paulet.*)

ZEVENDE TOONEEL.

MORTIMER. PAULET.

PAULET. Wat zeide u toch de koningin?
MORTIMER. Niets, sir!
Niets — van belang.
PAULET (*ziet hem aan met een ernstigen blik*). Nu luister, Mortimer!
Het is een glibbrig pad, waarop ge u waagt.
Verlokkend is de koninklijke gunst,
De dorst naar glorie is een strik der jeugd.

— Ei, laat u toch door de eerzucht niet verleiden!

MORTIMER. En hebt gij-zelf mij niet aan 't Hof gebracht?

PAULET. Ik wenschte, ik had het niet gedaan. Aan 't Hof
Bloeit voor *ons* huis de palm der eere niet.
Sta vast, mijn neef! En koop toch niet te duur!
Ontheilig uw geweten niet!

MORTIMER. Wat meent gij? wat bezorgdheid grijpt u aan?

PAULET. Wat grootheid u de koningin beloove,
Vertrouw haar honigzoete woorden niet!
Zij zal, als ze u gebruikt heeft, u verloochnen;
En, om haar eigen naam van smet te zuivren,
De misdaad wreken die zijzelf gebood.

MORTIMER. De misdaad zegt gij?

PAULET. Spaar die veinzerij!
'k Weet wat de koningin u blies in de ooren:
Zij hoopt dat de eerzucht van uw jonkheid meer
Gedienstig zijn zal dan mijn stugge grijsheid.
En hebt gij haar beloofd? Hebt gij? . . . .

MORTIMER. Mijn oom!

PAULET. Als gij 't gedaan hebt, zoo vervloek ik u,
En u verwerpe . . . .

LEYCESTER (*komt*). Gun mij, waarde sir!
Een woord tot uwen neef. De koningin
Is hem bijzonder wel gezind, zij wil
Dat men hem de persoon van Lady Stuart
Gants onvoorwaardlijk toevertrouw'. — Zij rekent
Op zijn rechtschapenheid.—

PAULET. Zij rekent — Goed!

LEYCESTER. Wat zegt gij, sir!

PAULET. De koninginne rekent
Op hem, en ik, Mylord! ik reken op
Mij-zelf en op mijn beide waakzame oogen. (*Hij gaat af.*)

ACHTSTE TOONEEL.

LEYCESTER. MORTIMER.

LEYCESTER (*verwonderd*). Wat schortte Ridder Paulet?
MORTIMER. 'k Weet het niet.
't Vertrouwen plotsling door de koningin
In mij gesteld....
LEYCESTER (*hem uitvorschend aanziende*). Verdient gij dat men u
Vertrouwt, heer Ridder?
MORTIMER (*evenzoo*). 'k Richt dezelfde vraag
Tot u, mylord van Lester!
LEYCESTER. Gij hadt iets
Mij in 't geheim te zeggen.
MORTIMER, Geeft mij eerst
Verzekering dat ik het wagen mag.
LEYCESTER. Wie geeft mij die verzekering van u?
— Vergeef het mij, zoo ik wantrouwig ben!
Ik zie u tweërlei gezichten toonen
Hier aan dit Hof. — Een van die twee, natuurlijk,
Is valsch: maar welk mag wel het ware zijn?
MORTIMER. Het gaat mij evenzoo met u, graaf Lester!
LEYCESTER. Wie zal nu 't eerste zijn vertrouwen schenken?
MORTIMER. Die 't minste heeft te wagen.
LEYCESTER. Dat zijt gij!
MORTIMER. Gij zijt het! Uw getuigenis, het woord
Des machtigen, des invloedrijken Lords,
Kan mij verpletten: *'t mijne*, daarentegen,
Is nietig tegen uwen rang, uw gunst.
LEYCESTER. Gij dwaalt, sir! Machtig in elk ander opzicht,
Ben ik juist op dit ééne, teêre punt,
Dat ik aan uw vertrouwen bloot zou geven,
Misschien de zwakste man aan heel dit Hof,
En kan een nietig woord mijn val bewerken.

MORTIMER. Wanneer een alvermogende lord Lester
Zóó diep tot mij zich neêrbuigt, dat hij mij
Zulk een bekentnis doet, dan mag ik wel
Een weinig hooger van mij-zelven denken,
En in grootmoedigheid zijn voorbeeld zijn.

LEYCESTER. Ga me in vertrouwen voor, en ik zal volgen.

MORTIMER (*den brief haastig te voorschijn halende.*)
Dit zend de koningin van Schotland u.

LEYCESTER (*verschrikt en grijpt snel naar den brief.*)
Spreek zacht, sir! Ach, wat zie ik? 't Is haar beeld.
(*Hij kust het en beschouwt het met sprakelooze verrukking.*)

MORTIMER (*die hem gedurende het lezen aandachtig opneemt.*)
Lord! nu geloof ik u.

LEYCESTER (*nadat hij den brief vlug doorloopen heeft.*) Sir Mortimer!
Gij weet den inhoud van dees brief?

MORTIMER. 'k Weet niets.

LEYCESTER. Nu! Zonder twijfel heeft zij u vertrouwd....

MORTIMER. Zij heeft mij niets vertrouwd. Zij wees me op u,
Als die het raadsel mij verklaren zou.
Een raadsel is het mij, dat graaf van Lester,
De gunstling van Elisabeth, Mariaas
Verklaarde vijand, één zelfs van haar rechters,
De man zou zijn, van wien de koningin
De redding uit heur nood verwacht. — En toch
Moet dat zóó wezen, want uwe oogen spraken
Te duidlijk uit wat gij voor haar gevoelt.

LEYCESTER. Ontdek mijzelf eerst, hoe het komt dat gij
Met zooveel geestdrift deel neemt in haar lot,
En hoe gij haar vertrouwen wont!

MORTIMER. Mylord!
Met weinig woorden kan ik dat verklaren.
Ik zwoer mijn kerkgeloof in Romen af,
En sta nu met de Guisen in verbond.

De aartsbisschop heeft uit Rheims bij eigen schrijven
Bij Schotlands koningin mij aanbevolen.

LEYCESTER. Ik weet van uw geloofsverandering:
Zij is 't, die mijn vertrouwen te uwaard wekte.
Geef mij de hand. En zoo ik twijfelde,
Vergeef me! Ik kan hier niet te omzichtig zijn.
Want Walsingham en Burleigh haten mij:
Ik weet, dat zij mij loerend strikken spannen.
Gij mocht somtijds — wie weet! — hun werktuig zijn,
Dat me in den kuil wil lokken . . . .

MORTIMER. Hemel! met
Wat kleine schreden gaat zoo groot een heer
Hier aan dit Hof! 'k Beklaag u hartlijk, Graaf!

LEYCESTER. Ik werp met vreugd mij aan de borst eens vriends,
Waar 'k eindlijk van den langen dwang heradem.
Gij zijt verwonderd, sir! dat ik zoo ras
Verwissel van gezindheid voor Maria.
Nooit heb ik waarlijk haar gehaat — de nood
Der tijden maakte mij heur weêrpartijder.
Zij was mij toegedacht sints vele jaren,
Gij weet, eer zij de hand aan Darnley gaf,
Als nog de glans der glorie haar omstraalde.
'k Heb dat geluk koelzinnig toen versmaad,
En nu, in banden, aan de poort des doods,
Zoek ik haar op, en met gevaar mijns levens.

MORTIMER. Dat heet grootmoedig handelen!

LEYCESTER. De stand
Der zaken, sir! is midderwijl veranderd.
Mijn eerzucht was 't, die mij gevoelloos maakte
Voor jeugd en schoonheid. 'k Vond Mariaas hand
Te weinig, 'k droomde toenmaals van 't bezit
Van Englands koninginne.

MORTIMER. 't Is bekend,
Dat ze u de voorkeur boven allen gaf.

LEYCESTER. Zoo scheen het, eedle sir! en nu, na tien
Verloren jaren van een nutloos dingen,
Van een gevloekten dwang . . . O sir, mijn hart gaat open!
'k Moet van mijn langen wrevel mij ontlasten.
Gelukkig prijst men mij . . . O, zoo men wist,
Om welke ketenen men mij benijdt!
Nadat ik nu tien bittre jaren lang
Aan d' afgod harer ijdelheid gerookt heb,
Mij elke wissling harer sultansluimen
Lafhartig onderwierp, het speeltuig was
Van grillige en kleingeestige eigenbaat,
Nù eens geliefkoosd door haar teederheid,
Dàn weêr met trotsche preutschheid afgestoten,
Gemarteld door haar gunst en ongunst beide,
Als een gevangene door de argus-oogen
Der jaloezy bespied, nù als een knaap
Genomen in 't verhoor, dàn als een knecht
Gescholden . . . . O, de menschelijke taal
Heeft voor die hel geen woord!
MORTIMER. 'k Beklaag u, graaf!
LEYCESTER. Nu nog ontgaat me aan 't doel de prijs! Een ander
Ontfutselt mij de vrucht van al mijn zwoegen.
Ach, aan een jongen, bloeiende' echtgenoot
Verlies ik eensklaps mijn verjaarde rechten!
'k Moet nederdalen van het schouwtooneel,
Waar ik zoolang als de eerste heb geschitterd.
Niet slechts heur hand, maar ook heur gunst meteen,
Dreigt mij die nieuweling op eens te ontrooven.
Zij is een vrouw, en hij is zeer beminlijk.
MORTIMER. Hij is Kathrinaas zoon. In goede school
Heeft hij de kunst der vleierij geleerd.
LEYCESTER. Zoo falen mijn verwachtingen! . . . Ik zoek
In deze schipbreuk der fortuin een plank
Te grijpen — en van zelve keert mijn oog

Zich weêr naar 't licht der eerste, zoetste hoop.
Mariaas beeld, in al haar lieflijkheid,
Verrees me op nieuw, en jeugd en schoonheid beide
Hernamen als om strijd heur volle rechten.
Geen ijskoude eerzucht meer, 't hart vergeleek,
En 'k voelde wat kleinood ik heb verloren.
Met vreeze zie ik haar in diepe ellend
Ter neêrgestort, ach, door *mijne* eigen schuld!
Nu is in mij de hoop ontwaakt, of ik
Misschien haar nog kan redden en bezitten!
't Gelukte mij door een getrouwe hand
't Verandren van mijn hart haar te openbaren;
En deze brief, dien gij mij overbracht,
Verzekert mij, dat zij vergeven heeft,
Dat zij de mijne wordt, als ik haar redde.

MORTIMER. Toch hebt gij tot haar redding niets gedaan!
Gij liet het toe dat zij veroordeeld werd,
Ja, gij, gij-zelf, hebt voor haar dood gestemd!
Een wonder moet geschiên! Het licht der waarheid
Moet mij, den neef van haar bewaker, treffen;
In 't Vatikaan te Romen moet de hemel
Haar d' onverhoopten redder toebereiden,
Of zelfs tot *u* vond zij niet eens den weg!

LEYCESTER. Ach, sir! het heeft mij smarts genoeg gekost!
Ter zelfder tijd werd zij van Talbots slot
Vervoerd naar Fothringhage, en onder 't opzicht
Gegeven van uw onbarmhartige' oom.
Versperd werd elke weg tot haar: ik moest
Voor 't oog der waereld haar vervolger blijven;
Maar waan toch nimmer, dat ik lijdlijk haar
Ter dood had laten voeren! Neen, ik hoopte,
Nog hoop ik steeds, het uiterste af te wenden,
Tot ik het middel harer redding vind'!

MORTIMER. Dat *is* gevonden, Lester! Uw vertrouwen,

Zoo edel, is het mijne waard. Ik-zelf
Wil haar bevrijden: daarom ben ik hier.
De voorbereidsels zijn gemaakt. Uw bijstand,
Zoo machtig, staat ons voor den uitslag borg.

LEYCESTER. Wat zegt gij? Gij verschrikt mij. Hoe? Gij wildet....

MORTIMER. 'k Wil met geweld haar kerderdeur ontsluiten,
Ik heb mijn helpers, alles is gereed....

LEYCESTER. Gij hebt meêweters en vertrouwden? Wee mij!
In welk een waagstuk toch sleept gij mij meê!
En dezen weten ook van *mijn* geheim?

MORTIMER. Bedaar! het plan werd buiten u ontworpen,
't Wierd buiten u volvoerd, zoo *zij* er niet
Op staan bleef haar verlossing *u* te danken.

LEYCESTER. Gij kunt dus in oprechtheid mij verzeekren,
Dat gij mijn naam verzweegt in uw verbond?

MORTIMER. Vertrouw daarop. Hoe? Zoo angstvallig, graaf!
Waar u een wisse hulp wordt toegezegd?
Gij wildet Stuart redden en bezitten,
Daar komen vrienden, plotsling, onverwacht,
De middlen dalen uit den hemel neêr —
Toch toont gij meer verlegenheid dan vreugde?

LEYCESTER. Geen woest geweld is hier van nut. Het waagstuk
Is *te* gevaarlijk.

MORTIMER. Dat is 't aarzlen ook.

LEYCESTER. Ik zeg u, ridder! neen, 't is niet te wagen.

MORTIMER (*bitter*). Neen, niet voor u, die haar *bezitten* wilt.
Wij wenschen haar alleen te *redden:* dies
Zijn wij zoo aarzlend niet.

LEYCESTER. Jonkman, gij zijt
Te haastig in zoo netelig een zaak.

MORTIMER. Gij — zeer voorzichtig in zoo'n zaak van eer.

LEYCESTER. Ik zie de netten, die alom ons dreigen.

MORTIMER. Ik voel de kracht, om ze alle stuk te scheuren.

LEYCESTER. Die moed is overmoed, is razernij.
MORTIMER. Die wijsheid is geen dapperheid, mylord.
LEYCESTER. U lust het lot van Babington te deelen.
MORTIMER. U niet Norfolks grootmoedigheid te volgen.
LEYCESTER. Norfolk heeft nooit zijn bruid als gâ begroet.
MORTIMER. Hij heeft bewezen, dat hij 't waardig was.
LEYCESTER. Als *wij* vergaan, dan slepen wij *haar* meê.
MORTIMER. Als wij ons-zelf ontzien, blijft ze ongered.
LEYCESTER. Gij overlegt niet, hoort niet, gij zult alles
Bederven door uw blinde onstuimigheid,
Wat op zoo goeden weg begonnen was.
MORTIMER. Den goeden weg misschien, dien *gij* gebaand hebt?
Wat hebt *gij* dan gedaan om haar te redden?
— En hoe? had ik de schurkenstreek begaan,
En haar *vermoord*, gelijk de koningin
Mij aanried, en gelijk zij op dit uur
Van mij verwacht — ei, noem de voorzorg op,
Waardoor gij haar het leven hadt behouden?
LEYCESTER (*verbaasd*). Gaf u de koningin dit moordbevel?
MORTIMER. Zij tastte mis in mij, gelijk Maria
In u.
LEYCESTER. En hebt gij 't haar beloofd? Hebt gij?
MORTIMER. Opdat zij soms geen ander om zou koopen,
Bood ik mijn hand aan.
LEYCESTER. Gij hebt wèl gedaan.
Dat kan ons ruimte geven. Zij verlaat
Zich op uw dienst, het vonnis van den dood
Blijft onvoltrokken, en wij winnen tijd.
MORTIMER (*ongeduldig*). Neen, wij verliezen tijd.
LEYCESTER. Zij bouwt op u!
Te minder zal zij aarzlen voor de waereld
Zich-zelf den schijn te geven van genade.
Misschien dat ik door list haar overreed,
Het aangezicht der vijandin te zien,

En deze stap moet haar de handen binden;
Want Burleigh heeft gelijk, het vonnis heeft
Geen kracht meer als ze elkander eens ontmoetten.
— 'k Beproef het, ja, 'k zet alles op het spel . . . . .

MORTIMER. Wat zult gij daarmeê winnen? Als zij straks
Met mij bedrogen uitkomt, als Maria
Blijft leven — is niet alles als vóórheen?
Vrij wordt zij nooit! Het zachtste lot, dat haar
Kan wachten, is een kerker voor haar leven!
Toch moet gij met een heldendaad besluiten,
Wáárom er dan niet aanstonds meê begonnen?
De macht is in uw handen, gij vergaârt
Een heirmacht, reeds alleen als gij den adel
Op uw ontelbre sloten waapnen wilt!
Maria heeft nog veel geheime vrienden;
En Howards edel huis en dat van Percy,
Al zijn hun hoofden ook gevallen, zijn
Nog rijk aan helden, en verbeiden slechts
Het voorbeeld door een machtig Heer te geven.
Geen veinzerij! Kom eerlijk voor den dag!
Verdedig als een ridder de geliefde,
Aanvaard voor haar een eedlen strijd! Gij hebt
De koningin, zoodra gij wilt, gevangen.
Lok haar op uw kasteelen! meer dan eens
Is zij u daar gevolgd. Daar toont ge u man,
Daar spreekt ge als haar gebieder, en zij blijft
In gijzling, tot zij Stuart vrij verklaart!

LEYCESTER. 'k Verbaas mij, ik ontzet mij! Werwaards toch
Vervoert de waanzin u? Kent gij dit land?
Weet gij hoe 't aan dit hof staat? en hoe eng
Dit vrouwenrijk de geesten houdt gebonden?
Zoek naar den heldengeest, in vroeger tijd
Niet vreemd in England! alles tegenwoordig
Wordt door den sleutel eener vrouw bedwongen,

Verlamd is elke springveêr van den moed.
Volg mijn geleide! Waag niets onbedachtzaam!
— 'k Hoor iemand komen, ga!

MORTIMER. Maria hoopt.
Keer ik met leêge troost tot haar terug?

LEYCESTER. Breng haar mijn eed van onverkoelde liefde!

MORTIMER. Breng haar dien zelf! Tot werktuig harer redding,
Bood ik mij aan, niet tot uw liefdebode. *(Hij gaat af.)*

NEGENDE TOONEEL.

ELISABETH. LEYCESTER.

ELISABETH. Wie heeft u daar verlaten? 'k hoorde spreken.

LEYCESTER *(verschrikt, keert zich haastig om)*. Dat was sir Mortimer.

ELISABETH. Wat schort u, lord?
Hoe zoo ontroerd?

LEYCESTER *(herstelt zich.)* —Dat was bij uw aanschouwen.
Nog nooit heb ik zoo heerlijk u gezien!
Ik sta daar, door uw schoonheid als verblind.
— Ach!

ELISABETH. Waarom zucht gij zoo?

LEYCESTER. Heb ik geen reden
Tot zuchten? 't Zien van uw bevalligheên
Vernieuwt in mij de nameloze smarte
Van 't dreigende verlies.

ELISABETH. Wat dan verliest gij?

LEYCESTER. Uw hart, u-zelf, u gants en al, verlies ik.
Wel spoedig zult gij in de jeugdige armen
Des vurigen gemaals u zalig voelen,
En onverdeeld zal hij uw hart bezitten.
Hij is van koningsbloed, dat ben ik niet:

Maar 'k tart de waereld éénen mij te noemen,
Die u hartstochtlijker aanbidt dan ik.
De Hertog van Anjou aanschouwde u nooit,
Alleen uw roem en luister kan hij minnen:
Ik — min u-zelf! Ware ik de grootste koning
Der waereld, en gij de armste herderin,
'k Zou tot uw stand mij haastig nederbuigen,
En leggen aan uw voeten kroon en staf.

ELISABETH. Beklaag mij, Dudley! grief mij niet. Ik màg
Mijn hart niet ondervragen. Ach, dit had'
Een andre keus gedaan. Benijdbre vrouwen,
Die ook verheffen mogen wat zij minnen!
Mij is het voorrecht niet vergund, den man
Die bovenal mij dierbaar is, de kroon
Op 't hoofd te zetten! Stuart mocht dat doen,
Zij kan heur hand uit liefde geven, zij
Heeft alles zich veroorloofd, en zij dronk
Den kelk der vreugd tot op den bodem leêg.

LEYCESTER. Nu drinkt zij ook den bittren kelk des lijdens.

ELISABETH. Zij schatte' 't oordeel van de menschen niets.
Zij maakte zich het leven licht, en nooit
Boog ze onder 't juk, dat *ik* geduldig droeg.
Ik had toch ook wel aanspraak kunnen maken
Op 's levens lust en 's waerelds heerlijkheên!
Toch gaf ik aan mijn koninginneplichten,
Hoe streng, de voorkeur. En toch viel aan haar
De gunst van alle mannen steeds ten deel,
Terwijl zij enkel vrouw verkoos te zijn;
En jeugd en grijsheid bedelt om heur groet.
Zóó zijn de mannen! Zinnelijk zijn ze allen!
Zij jagen de ijdelheid, de vreugde na,
En achten niets wat zij vereeren moeten.
Werd zelfs die grijze Talbot niet weêr jong,
Toen hij dat loflied op heur schoonheid zong?

LEYCESTER. Vergeef het hem! Hij was haar wachter eens.
De sluwe heeft al vleiend hem betooverd.
ELISABETH. En is het werklijk waar, dat zij zoo schoon is?
Ik moest zoo vaak dat masker hooren roemen, —
Wat of er toch van aan is? Teekenstift
En kleuren vleien, schilderingen liegen:
Ik zou alleen mijn eigen oog vertrouwen.
— Hoe ziet ge toch zoo vreemd mij aan?
LEYCESTER. Ik plaatste
U in gedachte naast Maria. Neen,
'k Verberg het niet, indien 't geschieden kon,
Stil, in 't geheim, dàt zou ik willen zien,
Haar tegen over *u*! Dan zoudt gij eerst
Uw zegepraal in al zijn heerlijkheid
Genieten. Die beschaming gunde ik haar,
Dat zij met eigen oogen — want de nijd
Ziet scherp! — zich eindlijk overtuigen kon,
Hoe zeer ze uitwendig ook, in leest en trekken,
Door u wordt overstraald, die duizendmaal
In iedre vrouwendeugd haar overtreft.
ELISABETH. Zij is de jongste in jaren.
LEYCESTER. Zij, de jongste?
Men kan het haar niet aanzien. Dank zij 't lijden!
Ze is zeker oud geworden vóór den tijd.
Gewis! en wat heur krenking zou verbittren,
't Zou wezen u als bruid te zien! Zij heeft
Des levens schoonste hoop reeds achter zich,
U zag zij 't hoogst geluk in de armen snellen,
En wel als bruid van Frankrijks koningszoon!
Zij, die zoo pochte, zoo hoogmoedig was
Op 't huwelijk met Frankrijk, en zelfs heden
Nog stoffen blijft op Frankrijks trouwe hulp!
ELISABETH (*schijnbaar zonder bedoeling.*) Men plaagt mij immer haar te zien.

LEYCESTER (*levendig.*) Zij-zelf
Begeert het als een gunst: het zij haar straf!
Gij kunt haar voeren op het moordschavot,
Dat zal haar minder pijnigen, dan zich
Door uw bekoorlijkheên te zien vernietigd.
Dáárdoor verwondt gij haar, gelijk zij u
Verwonden wilde. Als zij uw schoonheid ziet,
Door eerbaarheid bewaakt, in vollen glans,
Verheerlijkt door een onbevlekten naam,
Dien zij, lichtzinnig dartlend, van zich wierp,
Verheven door den glans der kroon, en nu
Verhoogd door 't rozeblosjen van de Bruid,
Dan slaat voor haar de stonde van haar dood!
Ja, — als ik nu mijn oogen op u richt,
Nooit waart gij, nooit tot een triomf der schoonheid
Zóó toegerust als *nu*! Mij zelf hebt gij
Verblind gelijk een hemelsche verschijning,
Toen gij de kamer binnentradt. Welaan,
Als gij eens *nu*, juist *nu*, gelijk gij zijt,
Haar nadertradt, gij vindt geen beter uur!

ELISABETH. Nu — neen — neen! Nu niet, Lester! neen, dat moet ik
Eerst overleggen — eerst met Burleigh. . . .

LEYCESTER (*valt haar levendig in de reden.*) Burleigh?
Die moeit zich enkel met uw staatsbelang.
Maar immers ook de vrouw behoudt haar rechten?
Dit teeder punt hoort voor *uw* vierschaar thuis,
En niet voor die des staatsmans. Toch, ja wel!
De staatkunde ook wil graag dat gij haar ziet,
Dat door een teeken van grootmoedigheid
Gij de openbare meening vóór u wint.
Daarna kunt ge uw gehate vijandin
Naar hartelust de volle lage geven.

ELISABETH. Dat past toch niet, een eigen bloedverwant

In nooddruft en in smaad te zien. Men zegt,
Zij voert geen staat als koninginnen past:
Heur nood zou me een verwijtende aanblik zijn.
LEYCESTER. Maar, immers gij betreedt *haar* drempel niet?
Verneem mijn raad! De omstandigheden zijn
Ons gunstig. Heden is het groote jacht,
De weg voert juist langs Fotheringhage heen:
Dáár kan dan Stuart wandlen in het park,
Gij richt geheel toevallig daar uw schreên —
Want onopzetlijk moet de ontmoeting schijnen!
Faalt u de lust, zoo spreekt gij haar niet aan.
ELISABETH. Als ik een dwaasheid doe, *gij* draagt de schuld!
Een wensch u afslaan, kan ik heden niet,
Omdat ik juist van al mijn onderdanen,
U heden 't meest verdriet berokkend heb....
(Hem teeder aanziende.)
Het zij een gril van u... Ook dááruit blijkt
Genegenheid, wanneer men laat gebeuren,
Wat anders 't koel verstand niet goed zou keuren.
(Leycester buigt zich aan hare voeten neder. De gordijn valt.)

DERDE BEDRIJF.

Streek in een park, van voren met boomen bezet, van achteren met een vergezicht.

EERSTE TOONEEL.

MARIA *komt met snellen tred van achter de boomen te voorschijn.* HANNA KENNEDY *volgt langzaam.*

KENNEDY. Gij ijlt zóó snel alsof gij vleuglen hadt,
Zóó kan ik u niet volgen, wacht toch wat!
MARIA. Laat in de nieuwe vrijheid mij baden,
Laat mij een kind zijn, kind als voorheen!
Laat me over 't groen der welriekende paden
Zweven met lichte, gevleugelde schreên!
Ben ik den donkeren kerker ontvlogen?
Ben ik den treurigen grafkuil ontvlucht?
Laat mij met volle, begeerige togen
Drinken de vrije, de hemelsche lucht!
KENNEDY. Ach, dierbre lady! slechts wat grooter is
De ruimte thands van uw gevangenis.
De zwarte muren grijnzen u niet aan,
Omdat ze schuilen achter gindsche blaân.
MARIA. Dank, driemaal dank, dees vriendlijk groenen boomen,
Wier loofgordijn mijn kerkermuur bedekt!
Ik wil mij vrij en zalig droomen —
Waarom mij uit mijn zoeten waan gewekt?
— Zie ik dan niet den wijden hemel rijzen?

Dringt niet mijn blik in 't mateloos verschiet?
Ginds, waar de hooge bergen grijzen,
Zie ik den grens van mijn gebied;
En zachtkens drijft het wolkgetoover
Naar Frankrijks verre kusten over.
IJlende wolken! waar' 't mij gegeven,
Met u te zeilen, met u te zweven!
Groet toch het land mijner eerste min!
Ik ben gevangen, in pijn en nooden —
Ach, immers heb ik geen andre boden . . . .
Bandeloos zweeft gij de luchtzee in:
Gij zijt geen slaaf eener koningin! . . . .
KENNEDY. Ach, lady, wees bedaard! gij zijt onwel —
De lang ontbeerde vrijheid schokt te fel.
MARIA. Zie, aan den wal ligt de visschersboot . . . .
Zij kan mij redden, zij mij nog heden
Voeren, het eerst naar bevriende steden.
Zij geeft haar meester een karig brood:
'k Zou tot den rand haar van goud doen stralen,
Nooit had' de schipper zoo'n vangst gedaan,
Hij zou 't geluk in zijn netten halen,
Was mij zijn vaartuig toegestaan!
KENNEDY. Vergeefsche wenschen! Lady! ziet gij 't niet,
Hoe overal de huurling ons bespiedt?
Een wreed gebod, dat dreigt met felle straf,
Stoot elk meêlijdend schepsel van ons af.
MARIA. Neen, goede Hanna! zeker, dit beduidt
Iets goeds, dat zich mijn kerkerdeur ontsluit.
De kleine gunst strekt mij ten onderpand
Van grooter heil. Ik heb de zachte hand
Der Liefde erkend. 'k Herken mijn Lester wel!
Allengs vergroot men dus mijn kerkercel,
Tot ik in 't eind den dierbren vriend ontmoet,
Die d' allerlaatsten kluister vallen doet.

KENNEDY. Helaas, ik kan dit raadsel niet verstaan:
Nog gistren kondigt men den dood u aan,
En heden valt — het is te snel, te veel! —
Een plotselinge Vrijheid u ten deel.
Ach, dikwerf werden ze uit den kerkernacht
Geroepen wie een *eeuwge vrijheid* wacht!

MARIA. Hoort gij de jachthoorn? 't Klinkt door de twijgen,
'tSchatert door 't veld met welluidenden groet.
Ach, nu het moedige ros te bestijgen,
Spoorslag hem volgend, den vrolijken stoet!
Hoor, nog al meer! Wat herinneringen
Rijzen me op eens voor d' ontroerden geest!
'k Hoorde dien toon vaak de lucht doordringen,
'k Ben op mijn groenende heuvelklingen
Vaak aan de spitse der jacht geweest!

TWEEDE TOONEEL.

PAULET. DE VORIGEN.

PAULET. Nu, deed ik eindlijk naar uw zin, mylady?
Verdien ik eindlijk eens uw dank?

MARIA. Hoe, ridder?
Gij zijt het?

PAULET. En waarom dan niet? Ik ben
Aan 't hof geweest en bracht uw schrijven over....

MARIA. Gij gaaft het over? waarlijk, deedt gij dat?
En deze vrijheid, die ik smaken mag,
Is dan de vrucht des briefs?

PAULET (*met nadruk.*) En de eenge niet!
Houd op nog grooter uitkomst u bereid!

MARIA. Nog grooter uitkomst, sir? Wat kan dat zijn?

PAULET. Gij hoordet toch de horens?

MARIA (*terugdeinzend als met een voorgevoel.*) Gij verschrikt mij!

PAULTE. De koningin jaagt hier in d' omtrek.

MARIA. Wat?

PAULET. In weinige oogenblikken zal zij voor u staan.

KENNEDY (*naar Maria toeijlende, die beeft en dreigt neêr te zinken.*) Wat schort u, lieve Lady? gij verbleekt?

PAULET. Nu, is 't niet goed? Was dat uw bede niet?
Nog vroeger dan gij dacht, wordt zij vervuld.
Gij waart weleer zoo bijster rap ter tong,
Raap thands uw woorden saam', nu is het tijd
Tot spreken!

MARIA. Och, had men mij voorbereid!
'k Ben daarop niet gewapend, heden niet!
Wat ik gevraagd heb als de hoogste gunst,
Is nu verschriklijk in mijn oog. — Kom, Hanna!
Breng mij in huis terug, dat ik heradem,
En mij herstel!

PAULET. Blijf! Hier zult gij haar wachten.
Geen wonder, zoo u angstig wordt om 't hart,
Bij 't denkbeeld, voor uw richter te verschijnen.

DERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GRAAF SHREWSBURY.

MARIA. 't Is daarom niet. O God, mij is gants anders
Te moede. Ach, eedle Shrewsbury! Gij komt,
De hemel zendt u als een engel hier.
— Ik kan haar niet ontmoeten! Red mij toch
Van haar afgrijslijke' aanblik!...

SHREWSBURY. Koningin!
Kom tot u-zelf, verzamel al uw moed.
Dit is nu de ure, die het al beslist.

MARIA. Ik heb daarop gewacht — 'k heb jaren lang
Mij daarop vóórbereid: 'k heb alles voor

Mij-zelf herhaald, gegrift in mijn herinring,
Hoe ik haar roeren, hoe haar treffen zou! . . .
Vergeten plotsling, uitgewischt is alles,
Niets meerder leeft in mij dit oogenblik
Dan 't brandend smartgevoel! In fellen haat
Is tegen haar mijn kloppend hart gekeerd —
Vergaan zijn alle vriendlijke gedachten,
En zwarte razernijen uit de hel
Omringen mij, de slangenhairen schuddend!

SHREWSBURY. Breng uw ontstuimig bloed tot rust! Bedwing
De bitterheid des harten! 't Is niet goed,
Wanneer de haat den fellen haat ontmoet.
Wat in uw binnenst zich verzetten moog',
Gehoorzaam aan den dwang, aan d' eisch van 't uur!
Zij is de sterkste, — veroodmoedig u!

MARIA. Voor haar! Dat kan ik nimmer!

SHREWSBURY. Doe het toch!
En spreek met eerbied, met gelatenheid!
Doe toch op haar grootmoedigheid beroep!
Verhef u niet, niet heden, op uw recht!
't Is nu daarvoor de tijd niet....

MARIA. 'k Bad, helaas!
Om mijn verderf; 'k word tot mijn vloek verhoord!
Wij hadden nooit elkander moeten zien!
Daaruit wordt nimmer, nimmermeer, iets goeds!
Eer smelten vuur en water vriendlijk saam',
Eer valt het lam den tijger om den hals!
Ik *ben* te zwaar gekrenkt — zij *heeft* te zwaar
Beleedigd — voor ons beide nooit verzoening!

SHREWSBURY. Mocht gij maar eerst van aangezicht haar kennen!
Ik zag het wel, hoe zij van uwen brief
Getroffen werd; haar oog schoot vol van tranen.
Neen, zij is niet gevoelloos. Koester zelf
Een betere verwachting! Daarom juist

Ben ik vóóruitgespoed, opdat ik u
Vermanen zou en ordlijk voorbereiden.

MARIA (*zijn hand grijpend*). Ach,. Talbot! gij zijt steeds mijn vriend geweest.
Waar' mij uw zachter kerker nog beschoren!
Men heeft mij hard behandeld, Shrewsbury!

SHREWSBURY. Vergeet thands alles! Denk alleen dááraan,
Hoe gij haar onderworpen zult ontfangen.

MARIA. Is Burleigh ook bij haar, hij, mijn kwade engel?

SHREWSBURY. Neen, niemand vergezelt haar dan lord Lester.

MARIA. Lord Lester?

SHREWSBURY. Maar vrees niets van hem. Niet hij
Begeert uw ondergang. Het is *zijn* werk,
Dat u de koningin de samenkomst
Heeft toegestaan.

MARIA. Ach, 'k wist het wel!

SHREWSBURY. Wat zegt gij?

PAULET. De koningin komt.

(*Alles wijkt ter zijde; slechts Maria blijft, op Kennedy leunende.*)

VIERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. ELISABETH. GRAAF LEYCESTER. GEVOLG.

ELISABETH (*tot Leycester*). Hoe heet de plaats?

LEYCESTER. 't Kasteel van Fothringhage.

ELISABETH (*tot Shrewsbury*). Ei, zend ons jachtgevolg vooruit naar Londen.
Het volk dringt al te heftig in de straten,
Wij nemen in dit stille park de wijk.

(*Talbot gelast het gevolg zich te verwijderen. Zij staart Maria onafgewend aan, terwijl zij tot Leycester verder spreekt.*)

Mijn volk bemint mij al te veel. Onmatig,

Afgodiesch, zijn de teekens zijner vreugd.
Zoo wordt een God vereerd, en niet een mensch.

MARIA (*die gedurende al dezen tijd half onmachtig op Kennedy geleund heeft, rijst nu overeind, en haar oog ontmoet den gespannen blik van Elisabeth. Een onwillekeurige huivering grijpt haar aan; zij werpt zich weder aan de borst harer voedstermoeder.* O God, uit deze trekken spreekt geen hart!

ELISABETH. Wie is die lady?

(*Allen zwijgen.*)

LEYCESTER. Koningin! gij zijt
Te Fothringhaag.

ELISABETH (*veinst zich verrast en verbaasd, en werpt een donkeren blik op Leycester*). Wie deed mij dit, Lord Lester?

LEYCESTER. Het is geschied, mijn koningin! en nu
De hemel dus uw schreden herwaarts wendde,
Betoon u medelijdende en grootmoedig!

SHREWSBURY. Laat u verbidden, koninklijke vrouw!
Uw oog te slaan op de ongelukkige,
Bezwijkend bij uw aanblik.

(*Maria, al haar krachten verzamelend, wil op Elisabeth toeijlen; zij blijft echter halverwege sidderend staan; hare gebaarden drukken den hevigsten zielstrijd uit.*)

ELISABETH. Hoe, mylords?
Wie sprak mij van een diepgebogen vrouw?
'k Vind een hoogmoedige, in de lijdensschool
Geenszins verzacht van harte.

MARIA. 't Zij dan zoo!
Ook *dit* nog wil ik lijdzaam ondergaan.
Ik wil vergeten wie ik ben en wat
Ik leed; ik wil voor haar de kniën buigen,
Die mij in dezen smaad ter nederstiet.

(*Zij wendt zich tot de koningin.*)

De hemel koos partij voor u, o zuster!

De zegepraal kroont uw gelukkig hoofd:
De *Godheid* bid ik aan, die u verhoogde.
(*Zij knielt voor haar neder.*)
Maar zijt ook gij nu edelmoedig, zuster!
Laat mij niet smaadvol liggen, reik me uw hand,
Uw koninklijke rechterhand, om mij
Omhoog te beuren uit dees diepen val!

ELISABETH (*terugtredend*). Gij zijt daar op uw plaats, lady Maria!
En 'k zegen de barmhartigheid mijns Gods,
Die niet gewild heeft, dat ik aan ùw voeten
Zou liggen, zooals ge aan de mijnen ligt!

MARIA (*met klimmende aandoening.*) Denk aan de onzekerheid van al het aardsche!
Dáar leeft een God, die allen hoogmoed straft!
Vereer Hem, vrees Hem, dien geduchten Wreker,
Die mij dus aan uw voeten nederstoot!
Ter wille dezer vreemden, eer in mij
U-zelve! Ontwijd toch niet, o schandvlek niet
Het bloed der Tudors, dat zoowel mijne aadren
Doorvloeit als de uwe. Om Godswil! sta daar niet
Zoo koud, zoo ongenaakbaar als de klip,
Waarnaar de worstlende schipbreukeling
Vergeefs de handen uitstrekt! Alles hangt,
Mijn lot, mijn leven, van mijn woorden, van
Mijn tranen af. Ik bid u, open gij
Mijn hart, opdat ik 't uwe roeren moog'!
Als gij mij aanziet met dat ijskoud oog,
Sluit huivrend zich mijn hart; de bron der tranen
Bevriest, en kille vreeze dringt op eens
De smeekgebeden in mijn borst terug.

ELISABETH (*koud en streng*). Wat hebt gij mij te zeggen, lady Stuart?
Gij hebt mij willen spreken. Ik vergeet

De koningin, de zwaar beleedigde,
Ter wille van den vromen zusterplicht;
En 'k gun u dus de troost van mijne aanschouwing.
'k Volg de aandrift der grootmoedigheid, ik tart
Het billijke verwijt, dat ik te diep
Mij nederbuige — want, gij weet nog wel,
Gij woudt mij doen vermoorden . . . .

MARIA. Och, waarmeê
Zal ik toch wel beginnen, dat ik u
In 't harte grijpen maar niet kwetsen moog'?
O God! geef Gij mijn woorden kracht, ontneem
Hun elken angel die zou kunnen wonden! . . . .
Want voor mij-zelf kan ik niet spreken zonder
U aan te klagen, en dat wil ik niet.
— Gij hebt mij niet behandeld naar behooren:
Ik ben een koningin, zoo wel als gij,
En gij hebt als gevangne mij behandeld.
Ik kwam tot u gelijk een smeekeling,
En gij, de heilge wetten der gastvrijheid
In mij verkrachtend, sloot mij in een kerker!
Ge ontruktet mij mijn vrienden, mijn bedienden,
Aan schandlijke armoê gaf men mij ter prooi,
'k Zag voor een valsche rechtbank mij gesleept . . . .
Genoeg! een eeuwige vergetelheid
Bedekke al wat ik vreeslijks heb geleên!
— Zie! 'k wil dat alles een beschikking noemen,
Gij zijt niet schuldig, *ik* ben ook niet schuldig:
Een booze geest steeg uit den afgrond op,
Om in ons hart dien fellen haat te ontsteken,
Die onze prille jeugd reeds heeft verdeeld.
Hij wies met ons, en booze menschen bliezen
De booze vlammen met hun adem aan.
Waanzinnige ijvraars wapenden ontijdig
Met zwaard en ponjert de ongeroepen hand. —

Dàt is de vloek die op de vorsten weegt,
Dat zij, verdeeld, de waereld meê verdeelen,
En alle furiën des haats ontkluistren.
— Thands fluistert daar geen derde tusschen ons . . . .
(*Zij nadert haar vertrouwelijk en op vleienden toon.*)
Nu eindlijk zien we elkanders aangezicht:
Nu, zuster! spreek, wat heb ik toch misdaan?
Noem mij mijn schuld, 'k wil u voldoening geven.
Ach, hadt gij toenmaals mij gehoor verleend,
Toen ik uw aangezicht zoo dringend zocht!
't Zou nooit zóó ver gekomen zijn, en hier,
Aan dit rampzalig oord, had nimmermeer
Dees jammerlijke ontmoeting plaats gehad.
ELISABETH. Daarvoor heeft mijn geluksster mij bewaard,
Dat ik den adder aan mijn borst zou koestren.
— Beschuldig 't lot niet, maar uw boos gemoed,
De toomloze eerzucht eigen aan uw huis!
Daar heerschte vrede tusschen u en mij,
Toen plotseling mij de oorlog door uw oom
Werd aangezegd, dien trotschen priester, dol
Van heerschzucht, die de goddeloze hand
Aan elke kroon slaat! Hij verdwaasde u dùs,
Dat gij zijn wapen aannaamt, dat gij u
Mijn koningstitel toe dorst eignen. ja,
Mij tartet tot een strijd op dood of leven.
Wien joeg hij niet in 't harnas tegen mij?
De tong des priesters en het zwaard der volken,
Het vreeslijk wapen van den vromen waanzin!
Hier zelf, in 't vreedzaam middenpunt mijns Rijks,
Blies hij het dreigend vuur des opstands aan. —
Maar God is met mij, en de trotsche priester
Behoudt het slagveld niet — men zocht *mijn* hoofd
Voor goed te treffen, en het *uwe* valt!

MARIA. Ik ben in 's Heeren hand. Gij zult zoo bloedig
Geen misbruik maken van uwe overmacht.
ELISABETH. En wie die 't mij beletten zou? Uw oom
Gaf allen koningen der aarde 't voorbeeld,
Hoe met zijn vijanden men vrede maakt.
De bruiloft van Sint-Bartel zij mijn school!
Wat is mij bloedverwantschap, volkrenrecht?
De Kerk verscheurt den band van elken plicht.
Zij heiligt d' Echtbreuk en den Koningsmoord,
Ik doe niet anders dan uw priesters leeren.
Wie zou voor u mij borg staan, zeg het mij,
Indien ik al grootmoedig u ontboeide?
Met welk een slot verzeker ik uw trouw,
Dat niet Sint-Pieters sleutel oopnen kan?
Geweld alleen geeft ware zekerheid . . . .
Geen vrede met het giftig slangenzaad!
MARIA. Dat is uw eigen sombere argwaan weêr!
Gij hebt mij steeds alleen als vijandin
En vreemdeling beschouwd. Indien gij mij,
Naar recht, verklaard hadt tot uwe erfgenaam,
Dan hadt gij u door dankbaarheid en liefde
In mij een trouwe bloedverwant gewonnen,
Een hartvriendin!
ELISABETH. Uw vriendschap, lady Stuart!
Is elders. 't Pausdom is uw vaderhuis,
De monnik is uw broeder! U verklaren
Tot erfgenaam? Verraderlijke valstrik!
Opdat gij, bij mijn leven nog, mijn volk
Verleiden, en, betooverende Armida,
De frissche jonglingschap mijns koninkrijks
Verstrikken zoudt in uw wellustig net —
Opdat straks alles tot de nieuwe zon
Zich wenden zou, en ik . . . .

MARIA. Regeer in vrede!
'k Doe afstand van elke aanspraak op dit Rijk.
Helaas! mijns geestes vleuglen zijn verlamd,
Geen grootheid lokt mij meer. — Ik sta aan 't doel,
Ik ben nog maar de schaduw van Maria.
De fiere moed is in den kerkerdwang
Gefnuikt. Gij hebt het uiterste met mij
Beproefd, gij hebt mij in mijn bloei verwoest.
— Maak nu een eind, o zuster! spreek het uit,
Het woord, waartoe gij hier gekomen zijt!
Want nooit wil ik gelooven dat gij kwaamt
Om, gruwzaam wreed, uw offer te bespotten.
O, spreek dat woord uit, zeg mij: „Gij zijt vrij!
„Maria! gij hebt nu mijn macht ervaren,
„Leer nu mijn edelmoedigheid vereeren!"
O, zeg dat, 'k wil mijn leven, 'k wil mijn vrijheid
Aanvaarden als een aalmoes uit uw hand.
— Één woord maakt alles ongeschied. En dit
Verwacht ik. Maak dit wachten niet te lang!
Wee uwer, als gij met dat woord niet eindigt!
Want als gij nu niet zegenbrengend, heerlijk,
Gelijk een engel van mij heengaat, zuster!
Niet voor geheel dit machtig eiland, niet
Voor alle landen die de zee omvat,
Wilde ik zóó voor u staan, als gij voor mij!
ELISABETH. Verklaart ge u eindlijk toch voor overwonnen?
Is 't met uw treken uit? Is daar geen moorder
Meer onder weg? Wil geen avonturier
Een lans meer voor u breken? — Ja, 't is uit,
Maria Stuart! Gij verleidt niet meer.
De waereld ging tot andre dingen over;
Ook lust het niemand om als — vierde man
Uw echtgareel te dragen, want gij doodt
Uw minnaars als uw mannen . . . .

MARIA (*opvliegend.*) Zuster! zuster!
O God, geef mij bedaardheid! . . .

ELISABETH (*ziet haar lang aan met een blik van trotsche verachting.*) Dàt zijn dus die bekoorlijkheên, lord Lester!
Die niemand ongestraft kan zien, waarnevens
Geen andre vrouw het wage zich te plaatsen?
Voorwaar! *die* roem is wel goedkoop verkregen!
Men roemt met recht de schoonheid *algemeen*,
Is zij *gemeen* voor *alle*!

MARIA. Dat 's te veel!

ELISABETH (*honend lachende.*) Nu toont ge uw waar gezicht — tot hiertoe was 't
Alleen het masker wat ik zag.

MARIA (*gloeiende van toorn maar met edele waardigheid*).
'k Heb menschelijk en naar mijn jeugd gedwaald,
De macht heeft mij verleid. Ik heb dat niet
Vergoêlijkt of verborgen: valschen schijn
Versmaadde ik steeds met koninklijken trots.
De waereld weet van mij het ergste, en ik
Kan zeggen: „ik ben beter dan mijn faam."
Wee uwer, als zij van *uw* daden eens
Dien eeremantel rukken zal, waarmeê
Gij huichelend uw heete tochten dekt.
Geen kuischheid heeft uw moeder u vermaakt!
Men weet maar al te goed, om welke deugd
Anna van Boelen omkwam op 't schavot.

SHREWSBURY (*treedt tusschen de beide koninginnen.*)
O God des hemels! moet het daartoe komen?
Is dat nu kalmte en onderworpenheid,
Lady Maria?

MARIA. Kalmte? Ik heb verdragen
Meer dan een mensch verdragen kan. Verdwijn,
Lafhartige onderworpenheid! en gij,
Vaar op ten hemel, uitgeput geduld!

Breek eindelijk uw banden, treed hervoort
Van uit uw kerker, lang weêrhouden woede!
En gij, die den getergden basilisk
Den moordblik geeft, leg Gij mij op de tong
Den giftpijl . . . .

SHREWSBURY. Ze is waanzinnig. O vergeef
De razende, de fel getergde vrouw!

(*Elisabeth, sprakeloos van toorn, schiet woedende blikken op Maria.*)

LEYCESTER (*in de hevigste onrust, zoekt Elisabeth weg te leiden*).
Hoor haar niet aan, de woedende! weg, weg
Uit dit rampzalig oord! . . . .

MARIA. Een bastert heeft den troon van Engeland
Ontheiligd en het edel Britsche volk
Is door een sluwe huichlares bedrogen.
— Regeerde recht, dan laagt *gij* aan mijn voet
In 't stof, want ik, *ik* ben uw koningin!

(*Elisabeth verwijdert zich snel. De beide Lords volgen haar in de grootste ontroering.*)

VIJFDE TOONEEL.

MARIA. KENNEDY.

KENNEDY. Wat deedt gij? Vol van woede gaat zij heen!
Nu is het uit, en alle hoop verdween!

MARIA (*nog buiten zich-zelve*). Zij gaat vol woede, met den dood in 't hart!

(*Zij valt Kennedy om den hals.*)

Hoe wel is mij te moede! O, eindlijk, eindlijk,
Na jaren van vernedering en lijden,
Een oogenblik van wrake, van triomf!
Een looden last is van mijn borst gewenteld:
Ik stiet het mes mijn vijandin in 't hart!

KENNEDY. Rampzalige! de waanzin sleepte u meê.
Nu hebt gij de onverzoenlijke verwond.

Zij voert den bliksem, ze is de koningin!
Gij krenktet haar in 't bijzijn van heur boel.

MARIA. Voor Lesters oogen heb ik haar vernederd!
Hij zag het, hoe zij neêrplofte uit heur hoogte,
Hij zag den stoot, door mij haar toegebracht!
Hij stond daar bij, zijn bijzijn gaf mij kracht!

ZESDE TOONEEL.

MORTIMER. DE VORIGEN.

KENNEDY. O Sir! wat vreeslijke uitkomst . . . .

MORTIMER. Ik hoorde alles.

Hij geeft Kennedy een wenk, zich op haar post te begeven en treedt nader. Zijn geheele houding verraadt een hevig opgewonden stemming.

Gij zegeviert! gij sleurdet haar door 't slijk!
Gij waart de Koningin, *zij* de overtreedster.
Ik ben betooverd door uw heldenmoed,
'k Aanbid u — als een Godheid, groot en heerlijk,
Kwaamt gij mij voor, dit heilig oogenblik.

MARIA. Gij spraakt met Lester, zeker bracht gij hem
Mijn schrijven, mijn geschenk? . . . . O spreek toch, sir!

MORTIMER (*met gloeiende blikken haar beschouwende*).
Hoe edel straalde uw koninklijke toorn,
Al uw bevalligheên verheerlijkend!
Gij zijt de schoonste vrouw op heel de waereld!

MARIA. Ik bid u, sir! stil toch mijn ongeduld:
Wat sprak mylord? O zeg, wat mag ik hopen?

MORTIMER. Wie? hij? Dat is een lafaart, een ellendling!
Hoop niets van hem, veracht hem en vergeet hem!

MARIA. Wat zegt gij?

MORTIMER. Hij u redden en bezitten?
Hij u! Hij zou het wagen! Hij? Met mij
Moet hij op dood en leven daarom strijden.

MARIA. Gij hebt alzoo mijn brief hem niet gegeven?
— O, dan is 't uit.

MORTIMER. De zwakkling hecht aan 't leven.
Wie u wil redden, als de zijne u groeten,
Die moet den dood met open arm ontmoeten.

MARIA. Hij wil voor mij niets doen?

MORTIMER. Niets meer van hem!
Hij zou iets doen, hij, bruikbaar wezen? neen!
Ik wil u redden, ik alleen!

MARIA. Ach, wat kunt gij?

MORTIMER. Misleid u-zelve niet,
Alsof het nog als gistren met u stond.
Ach, nu de koningin dus van u ging,
Nu dùs 't gesprek zich wendde, staat uw zaak
Gants hooploos: geen genade meer voor u!
Er moet *gehandeld* — *stoutheid* moet beslissen!
Om 't al te redden, moet het al gewaagd:
Vrij moet gij zijn, nog eer de morgen daagt.

MARIA. Wat zegt gij? Deze nacht! Hoe is dat mooglijk?

MORTIMER. Hoor wat besloten is! 'k Vergaârde straks
Mijn helpers in een eenzame kapel:
Een priester nam de biecht ons allen af,
We ontfingen aflaat toen voor alle zonden
Die wij begingen, aflaat evenzeer
Voor alle die wij ooit begaan. We ontfingen
Het sakrament der stervenden, en zijn
Nu alle tot de laatste reis gereed.

MARIA. O, welk een vreesselijke voorbereiding!

MORTIMER. Dit slot beklimmen wij dees eigen nacht:
'k Ben meester van de sleutels. Wij vermoorden
De wachters, rukken met geweld u uit
Uw kamer; sterven moet door onze hand,
Tot op den laatsten man toe, wat de roof
Verraden kan; geen ziele blijft gespaard.

MARIA. En Drury, Paulet, mijn twee kerkermeesters?
O, eerder zullen zij hun laatste bloed....

MORTIMER. Zij zullen 't eerste vallen door mijn dolk!

MARIA. Hoe zoo? uw eigen oom, uw tweede vader?

MORTIMER. Die sterft door *mijne* handen. Ik vermoord hem.

MARIA. O, gruwel!

MORTIMER. Alle gruwlen zijn mij reeds
Vooruit vergeven. 't Ergste kan ik doen,
En 'k wil het doen.

MARIA. Verschriklijk! o verschriklijk!

MORTIMER. Al zou ik ook de koningin doorboren,
Ik heb het bij de hostie-zelf bezworen.

MARIA. Neen, zooveel bloeds moet niet in mijnen naam....

MORTIMER. Maar wat dan toch zijn alle levens saam',
Gewogen tegen u en mijne liefde?
Moge al wat leeft of adem heeft, vergaan,
Een zondvloed de aard verzwelgen in zijn baren,
't Is me onverschillig! Eer ik u laat varen,
Breek' de allerjongste dag der Schepping aan!

MARIA (*terugtredend*). God! welk een taal is dat? En welke blikken?
— Ge ontroert mij, gij verjaagt mij....

MORTIMER (*met woeste blikken en de uitdrukking van stillen waanzin*). 't Leven is
Één oogenblik, één oogenblik de Dood!
— Men sleure mij naar Tyburn, lid voor lid
Verscheur' men mij met gloeiende ijzren tangen,
(*Driftig op haar toesnellende met uitgebreide armen.*)
Wat nood, wanneer ik u aan 't hart mocht prangen!

MARIA (*terugtredend*). Onzinnige, terug!

MORTIMER. Aan deze borst,
Op deze lippen, die van liefde blaken....

MARIA. Om Godswil, sir! laat mij naar binnengaan!

MORTIMER. Die mocht waanzinnig heeten, die 't Geluk

Niet vasthield met onoverwinbre kracht,
Als God het in zijn handen heeft gegeven.
Ik red u, kostte 't aller menschen leven!
Ik red u, 'k wil! maar zoo waarachtig ook
Als God leeft, 'k wil u klemmen in mijn armen.
MARIA. Wil God noch engel mijner zich erbarmen?
Ontzettend Noodlot, dat geen deernis kent!
Gij slingert mij van de eene in de andre ellend!
Moet ik dan steeds de woede doen ontwaken?
Moet Haat of Liefde mij rampzalig maken?
MORTIMER. Ja, gloeiend als ze u haten, min ik u!
Onthoofden willen ze u, dien malschen hals,
Als sneeuw zoo schittrend, met den bijl doorsnijden!
O, wil den Levensgod der vreugden wijden,
Wat ge anders bloedig offert aan den Haat!
O, gun uw schoonheid, de uwe reeds niet meer,
Den zaalgen minnaar! En dit golvend goud,
Dees lokken, die de dood straks zal ontluistren,
Gebruik ze om eeuwig me als uw slaaf te kluistren!
MARIA. O, welk een taal moet ik vernemen, sir!
Mijn rampspoed moest u heilig zijn, mijn lijden,
Als u mijn vorstlijk hoofd niet heilig is.
MORTIMER. De kroon is van uw vorstlijk hoofd gevallen,
Voorbij is al uw aardsche majesteit.
Beproef het, laat uw koningswoord weêrschallen,
Is daar één vriend ter uwer hulp bereid?
Niets bleef u dan uw hemelsch- heerlijke oogen,
Uw roerende gestalte, uw schoonheidsmacht:
Die doet mij alles wagen en vermogen,
En maakt dat ik den bijl des beuls veracht!
MARIA. Och, of uw blinde woede mij verschoonde!
MORTIMER. Groot loon begeert die groote dienst betoonde.
Waarom verspilt de dappere zijn bloed?
Het leven is des Levens hoogste goed!

Wel dwaas, die 't onbezoldigd weg zou geven!
Betaal mij met het zoetst genot van 't leven!
(*Hij drukt haar heftig aan zijn borst.*)

MARIA. Moet ik om hulpe roepen tegen hem,
Die redden zou . . . .

MORTIMER. Gij zijt niet ongevoelig:
Van strenge koelheid werdt gij nooit beschuldigd,
U roert der liefde smeekend tooverwoord,
Gij hebt den zanger Rizzio verhoord,
En niet vergeefs heeft Bothwell u gehuldigd!

MARIA. Vermetele!

MORTIMER. Hij was slechts uw tyran!
Gij sidderdet voor hem daar gij hem mindet!
Wanneer de schrik slechts u verovren kan,
Nu, bij den God der Hel! . . .

MARIA. Weg! Raaskalt gij?

MORTIMER. Van vreeze siddren zult gij ook voor mij!

KENNEDY (*naar binnen vliegend*). Men komt! men komt! gewapend volk doorstroomt
Den tuin van alle kanten.

MORTIMER (*opspringend en naar den degen grijpend*). Ik bescherm u!

MARIA. Red me uit zijn handen! Wáár, in mijn ellenden,
O Hanna! vind ik, arme, een toevluchtsoord?
Tot wien der Heiligen moet ik mij wenden?
Hier dreigt geweld, en binnen loert de moord!
(*Zij vlucht in huis. Kennedy volgt.*)

ZEVENDE TOONEEL.

MORTIMER. PAULET *en* DRURY, *komen buiten zich-zelven aangesneld.* GEVOLG *verspreidt zich over het tooneel.*

PAULET. De poorten dicht! de bruggen opgehaald!

MORTIMER. Wat is er, oom?

PAULET. Waar is de moorderes?
Men sluite haar in 't donkerst kerkerkot!
MORTIMER. Wat is 't? wat viel er voor?
PAULET. De koningin!
Gevloekte hand! Sataniesch gruwelstuk!
MORTIMER. De koningin? wie?
PAULET. Englands koningin!
Zij is vermoord! vermoord op Londens straten!
(Hij snelt naar binnen.)

ACHTSTE TOONEEL.

MORTIMER. *Terstond daarop* OKELLY.

MORTIMER. Ben ik waanzinnig? Ging er daar iemand niet
Voorbij, die riep: „De koningin vermoord"?
Neen, neen! ik droomde dat. De wilde koorts
Roept mij als waar en werkelijk in het oor,
Wat vreesselijk door mijn gedachten spookt.
Wie komt? Het is Okelly. Hoe verschrikt!
OKELLY (*haastig*). Vlucht, Mortimer! Vlucht! alles is verloren.
MORTIMER. Wat is verloren?
OKELLY. Vraag niet langer. Kies
Met haast de vlucht!
MORTIMER. Wat is 't?
OKELLY. Sauvage waagde
Den slag, de dolleman.
MORTIMER. Zoo is het waar?
OKELLY. 't Is waar, 't is waar! O, red u!
MORTIMER. Ze is vermoord,
En op den troon van England stijgt Maria!
OKELLY. Vermoord? wie zegt u dat?
MORTIMER. Gij-zelf!
OKELLY. Zij leeft!
En ik en gij, wij allen, zijn des doods.

MORTIMER. Zij leeft!
OKELLY. De stoot gleed op den mantel af,
Shrewsbury heeft den moordenaar ontwapend.
MORTIMER. Zij leeft!
OKELLY. Ach, om ons allen te verdelgen!
Kom! 't Park is reeds omcingeld.
MORTIMER. Wie bestond
Dat dwaze stuk?
OKELLY. Dat was die Barnabiet,
Die Toelonezer, die ter bidkapel
Zoo peinzend neêrzat toen de monnik ons
Het anathema voorlas en verklaarde,
Waarin de Paus de koningin vervloekt.
Hij greep het naaste en snelste middel aan,
Hij wilde met één stouten slag de kerk
Bevrijden, zich de martelkroon verwerven;
Alleen de priester wist iets van zijn plan,
Hij voerde 't op den weg van Londen uit.
MORTIMER (*na lang zwijgen.*) O, u vervolgt een onverzoenlijk lot,
Rampzalige! Nu — ja, nu moet gij sterven:
Uw Engel zelf heeft u den val bereid.
OKELLY. Waarheen denkt gij te vluchten? Spreek! Ik zoek
Een schuilhoek in de wouden van het Noord.
MORTIMER. Vliê heen, en God geleide u op de vlucht.
Ik blijf. 'k Beproef de vrijheid haar te geven,
Zoo niet, dan wil ik op haar lijkkist sneven.
(*Zij verwijderen zich langs verschillende kanten.*)

VIERDE BEDRIJF.

Voorkamer.

EERSTE TOONEEL.

GRAAF AUBESPINE. KENT *en* LEYCESTER.

AUBESPINE. Hoe is 't met Hare Majesteit, mylords?
Gij ziet mij nog geheel ontroerd van schrik.
Hoe ging dat toe? Hoe kon dat toch geschieden
Te midden van het trouwste volk?
LEYCESTER. Wel niet
Door iemand uit het volk. De gruweldader
Was onderdaan uws konings, was een franschman.
AUBESPINE. Voorzeker een krankzinnige!
KENT. Een papist,
Graaf Aubespine!

TWEEDE TOONEEL.

DE VORIGEN. BURLEIGH *in gesprek met* DAVISON.

BURLEIGH. 't Bevelschrift tot den dood
Worde ijlings opgemaakt en met den zegel
Voorzien. Zoodra het uitgevaardigd is,
Zij 't onzer koninginne voorgelegd
Ter onderteekning. Ga! De tijd is kostbaar.
DAVISON. Het zal geschiên. *(Hij vertrekt.)*
AUBESPINE *(tot Burleigh.)* Mylord! mijn trouw gemoed
Deelt in de oprechte blijdschap van uw volk.

God dank, dat Hij den doodelijken slag
Heeft afgewend van dit doorluchtig hoofd!

BURLEIGH. Hij zij geloofd, die onzer haatren boosheid
Te schande heeft gemaakt!

AUBESPINE. God moog' hem straffen,
Den dader van dit vloekbaar gruwelstuk!

BURLEIGH. De daders en den schandelijke' ontwerper!

AUBESPINE (*tot Kent.*) Behaagt het uwe heerlijkheid, lord maarschalk!
Aan hare Majesteit mij voor te stellen,
Dat ik den heilwensch van mijn heer en koning
Eerbiedig aan heur voeten nederleg? . . .

BURLEIGH. Vermoei u niet, graaf Aubespine.

AUBESPINE (*met waardigheid.*) Ik weet,
Lord Burleigh, wat mij past.

BURLEIGH. U past, heer graaf!
Het eiland zonder toeven te verlaten.

AUBESPINE (*treedt verbaasd terug*). Hoe? wat beteekent? . . .

BURLEIGH. Uw onschendbaar ampt
Beschermt u heden — morgen reeds niet meer.

AUBESPINE. En wat is dan mijn misdaad?

BURLEIGH. Als ik haar
Genoemd heb, is zij niet meer te vergeven.

AUBESPINE. Ik hoop, mylord! het recht eens afgezants . . .

BURLEIGH. Beschut . . . geen rijksverrader.

LEYCESTER *en* KENT. Hoe, wat 's dat?

AUBESPINE. Mylords, bedenkt . . . .

BURLEIGH. Een paspoort, door uw hand
Geschreven, werd op 's moorders borst gevonden.

KENT. Is 't mooglijk?

AUBESPINE. Menig paspoort deelde ik uit:
Ik kan den menschen niet in 't harte lezen.

BURLEIGH. De moorders hebben in uw huis gebiecht.

AUBESPINE. Mijn huis staat open.

BURLEIGH. Ja, voor Englands haatren.

AUBESPINE. 'k Eisch ernstig onderzoek.

BURLEIGH. Begeer het niet!

AUBESPINE. In mijn persoon is mijn monarch gekrenkt,
Verscheuren zal hij 't aangegaan verbond.

BURLEIGH. Dat is reeds door de koningin verscheurd:
Geen huwlijk tusschen Engeland en Frankrijk!
Mylord van Kent, gij neemt de taak op u
Den graaf in veiligheid naar zee te brengen.
Het opgewonden volk heeft zijn hôtel
Bestormd, en vond er heel een arsenaal
Van wapens. 't Dreigt hem levend te verscheuren
Als 't hem ontmoet. Verberg hem, tot de woede
Bedaart. — Gij zijt aansprakelijk voor zijn leven.

AUBESPINE. Welaan, ik ga dan, ik verlaat dit land,
Waar 't volkenrecht met voeten wordt getreên,
Waar met verdragen wordt gespot! Mijn meester
Zal bloedig rekenschap . . .

BURLEIGH. Hij koom' haar halen!
(*Kent en Aubespine gaan af.*)

DERDE TOONEEL.

LEYCESTER *en* BURLEIGH.

LEYCESTER. Zoo wordt van zelf dan weêr de band geslaakt,
Dien ge, ongeroepen, ijvrig hadt gestrengeld.
Gij hebt bij England weinig dank verdiend,
Mylord! die moeite hadt ge u kunnen sparen.

BURLEIGH. Mijn doel was goed. God heeft het niet gewild.
Wel hem, die zich niets ergers is bewust.

LEYCESTER. Men kent Cecils geduchte plechtigheid,
Als hij op staatsvergrijpen jacht maakt. Nu,
't Is tegenwoordig, lord! een beste tijd.

Een ongehoorde misdaad is geschied;
De daders schuilen altijd nog in 't duister.
Nu wordt een Inquisitie ingesteld,
Die woord en wenk als op een goudschaal weegt,
Ja, zelfs gedachten voor heur vierschaar roept.
Daar zijt *gij* de eerste man, die d' atlas draagt,
Den staat, gantsch England torscht *gij* op de schouders.

BURLEIGH. Nochtans, mylord! 'k erken in u mijn meester;
Want zoo'n triomf, als uw welsprekendheid
Behaald heeft, is mij nooit te beurt gevallen.

LEYCESTER. Wat meent mylord daarmeê?

BURLEIGH. Gij waart het toch, die achter mijnen rug
De koningin naar 't slot van Fothringhage
Te lokken wist?

LEYCESTER. Wat, achter uwen rug?
Wanneer heeft ooit mijn daad uw oog geschuwd?

BURLEIGH. De koningin hebt *gij* naar Fothringhage
Gevoerd? Wel neen! Gij hebt de *koningin*
Daar niet gebracht! — Haar Majesteit veeleer
Was wel zoo vriendlijk *u* daarheen te voeren.

LEYCESTER. Wat wil dat zeggen, lord?

BURLEIGH. Wat eedle rol,
Dien gij de koninginne daar liet spelen!
Wat heerlijken triomf bereiddet gij
Heur argloosheid! Die goede koningin!
Zoo schaamtloos stout dreef men den spot met u,
Zoo onbarmhartig werdt gij prijs gegeven!
— Dat is die zachtheid, die grootmoedigheid,
Die plotseling u aanwoei in den Raad!
Daarom is deze Stuart zulk een zwakke,
Verachte weêrpartijder, dat het naauw
De moeite loont, haar schennig bloed te storten!
Het plan was fijn, ontzachlijk fijn gesponnen!
Maar, jammer! àl te fijn: de draad brak stuk!

LEYCESTER. Ellendeling, gij volgt mij! Voor den troon
Der koningin geeft gij mij rekenschap.

BURLEIGH. Daar vindt gij mij, en, edel heer! zie toe,
Dat uw welsprekendheid er wondren doe! (*Gaat af.*)

VIERDE TOONEEL.

LEYCESTER *alleen.* *Daarna* MORTIMER.

LEYCESTER. Ik ben ontdekt, ik ben doorgrond! Hoe kwam
Die onheilsvogel mij aldus op 't spoor?
Wee mij, als hij bewijzen heeft! Ontdekt
De koningin, dat ik mij met Maria
Verstond, hoe schuldig moet ik vóór haar staan!
Hoe dubbelhartig moet mijn raad haar schijnen,
Hoe trouwloos mijn rampzalig ijvren, haar
Naar Fothringhaag' te voeren! In haar oog
Ben ik de man die gruwzaam haar bespotte',
Aan haar gehate vijandin verried!
O, nimmer, nimmer kan zij dit vergeven!
't Moet alles haar vooraf berekend schijnen,
Ook deze bittre wending van 't gesprek,
De zege, 't hoongelach der weêrpartij . . . .
Ja, zelfs de moordnaarhand, die bloedig, schriklijk,
Gelijk een gruwzaam noodlot, onverwachts
Daar tusschen kwam, dunkt haar door *mij* gewapend!
Ik zie geen redding! Nergens! . . . . Ha! wie komt?

MORTIMER (*treedt in de hevigste onrust op, en blikt rond.*)
Zijt gij 't, graaf Lester? Zijn wij hier alleen?

LEYCESTER. Rampzalige, ga heen! wat zoekt gij hier?

MORTIMER. Men is ons op het spoor, zoo u als mij.
Neem u in acht!

LEYCESTER. Van hier! van hier!

MORTIMER. Men weet
Van onze samenkomst bij Aubespine . . . .

LEYCESTER. Wat gaat dat *mij* aan?

MORTIMER. Dat de moordenaar
Daar tegenwoordig was.

LEYCESTER. Dat is ùw zaak!
Verwatene! wat durft gij u vermeten,
Mijn naam te mengen in uw gruwelstuk?
Verdedig gij uw booze daden zelf!

MORTIMER. Zoo luister dan ten minsten!

LEYCESTER. Vaar ter hel'!
Wat volgt gij toch gelijk een booze geest
Mij op de hielen? Voort! ik ken u niet:
Wat heb ik met sluipmoordenaars te doen?

MORTIMER. Gij wilt niet hooren, daar ik ernstig waarschuw:
Uw gangen ook, zij zijn verraden.

LEYCESTER. Ha!

MORTIMER. De Schatbewaarder was te Fothringhage
Terstond nadat het onheil was geschied;
Maria 's kamers werden streng doorzocht,
Daar vond men . . . .

LEYCESTER. Wat?

MORTIMER. Een pasbegonnen brief
Der koningin aan u . . . .

LEYCESTER. Rampzalig schepsel!

MORTIMER. Waarin zij bij u aandringt woord te houden,
U bij vernieuwing van haar hand verzekert,
Gewag maakt van heur beeldtnis . . . .

LEYCESTER. Duizend doôn!

MORTIMER. Lord Burleigh heeft den brief.

LEYCESTER. Ik ben verloren!

(Hij gaat gedurende de volgende woorden van Mortimer wanhopig op en neder.)

MORTIMER. Gebruik het oogenblik! voorkom 't gevaar!
Red u, red haar! Ontzie geen eeden, raap
Ontschuldigingen samen, wend het ergste

Behendig af! Ik-zelf kan niets meer doen.
De saamgezwoornen zijn verstrooid, geheel
Ons Bond is uit elkaâr gespat. Ik ijl
Naar Schotland, waar ik nieuwe vrienden zoek.
't Is thands uw beurt! beproef het met uw invloed,
Wat niets ter waereld meer vermag . . . .

LEYCESTER (*staat stil, plotseling beraden.*) Dat zal ik!

(*Hij gaat naar de deur, opent haar en roept:*)

Heidaar! trawanten!
(*Tot den officier die met gewapenden binnentreedt.*) Dezen staats-verrader
Neemt gij gevangen en bewaakt hem goed!
Een booze samenzweering is ontdekt.
Ik-zelf, ik breng der koningin de boodschap. (*Hij gaat af.*)

MORTIMER (*blijft eerst roerloos staan van verbazing, komt echter spoedig tot zich-zelven, en ziet Leycester na met een blik der diepste verachting.*)

Ha! lage ziel! . . . . Maar dat heb ik verdiend!
Waarom ook dien ellendeling vertrouwd?
Hij treedt mij zonder aarzlen op den nek.
Mijn val moet hem de brug der redding zijn.
— Zoo red u dan! Gesloten blijft mijn mond,
'k Sleep u niet meê, ik wil u niet doen kermen:
Met u ook in den dood zelfs geen verbond!
Het leven is het eenig goed des armen!
(*Tot den officier der wacht, die toetreedt om hem gevangen te nemen.*)
Wat wilt gij, laffe slaaf der dwinglandij?
Mijn ziel bespot u, ik ben vrij. (*Hij trekt een dolk.*)

OFFICIER. Hij is gewapend! neem den dolk hem af.

(*Zij dringen op hem aan, hij weert hen af.*)

MORTIMER. En vrij tot op mijn uiterst oogenblik,
Ontsluit ik 't hart en open ik de lippen!
Vloek over u, doemwaarden! die uw God
Verloochent en uwe echte koninginne!

Die beide, de aardsche en hemelsche Maria,
Verworpen hebt met de eigen trouwloosheid,
U aan dees bastertkoningin verkoopend! . . . .
OFFICIER. Hoort gij die lastring! mannen, grijpt hem vast!
MORTIMER. Geliefde! 'k wilde u redden, 't is voorbij!
Zoo wil ik u een manlijk voorbeeld geven.
Maria! Heilge! bid voor mij,
En neem mij op in 't zalig hemelleven!
(*Hij doorsteekt zich met den dolk en valt der wacht in de armen.*)

VIJFDE TOONEEL.

Kamer der koningin.

ELISABETH *met een brief in de hand.* BURLEIGH.

ELISABETH. Mij meê te voeren, zulk een spot met mij
Te drijven! De verrader! In triomf
Voor zijn boeleerster mij ten toon te stellen!
O Burleigh, zóó werd nooit een vrouw bedrogen!
BURLEIGH. Nog kan ik niet begrijpen, door wat macht,
Door welke tooverkunsten 't hem gelukte,
De kloeke wijsheid mijner koningin
Zoo gruwzaam te verschalken! . . . .
ELISABETH. 'k Sterf van schaamte!
O, hoe hij met mijn zwakheid spotten zal!
Haar dacht ik te verneedren, en ik-zelf,
Ik was het voorwerp van heur bittren spot!
BURLEIGH. Nu ziet gij 't, koningin! mijn raad was trouw.
ELISABETH. O, ik ben zwaar daarvoor gestraft, dat ik
Mij aan uw wijzen raad niet heb gehouden!
Maar *kon* ik hem mistrouwen? Kon ik gissen,
Dat de eed der teêrste liefde een valstrik was?
Als *hij* bedroog, wien zal ik nog gelooven?

Hij, wien ik boven allen heb verheven,
Die immer 't naaste mij aan 't harte lag,
Wien ik stilzwijgend toeliet aan dit Hof
Zich als den Heer, den Koning te gedragen!

BURLEIGH. En juist ter zelfder tijd verried hij u
Aan deze valsche koningin van Schotland!

ELISABETH. O, daarvoor zal zij boeten met heur bloed!
— Zeg, is het vonnis opgemaakt?

BURLEIGH. Het ligt
Naar uw bevel geschreven.

ELISABETH. Zij moet sterven!
Hij zie haar vallen, en, hij vall' na haar!
Hij is voor immer uit mijn hart verstoten.
De liefde vlood, de wraak verving heur plaats.
Zoo hoog hij stond, zoo diep en smaadlijk zij
Zijn val! Hij worde een toonbeeld mijner strengheid,
Gelijk hij voorbeeld mijner zwakheid was!
Men voer' hem naar den *Tower*: ik zal *pairs*
Benoemen die hem richten. 'k Geef hem over,
Geheel, aan de onverbidlijkheid der wet!

BURLEIGH. Hij zal u zoeken, zich rechtvaardigen!

ELISABETH. Hoe kàn hij zich rechtvaardigen? Die brief
Is overtuigend! O, zijn misdaad is
Zoo klaar als 't daglicht!

BURLEIGH. Maar gij zijt zoo goed,
Zijn aanblik, de invloed van zijn blik, zijn woord....

ELISABETH. Maar 'k wil hem niet meer zien! neen, nimmermeer!
Hebt gij bevel gegeven, dat men hem
Terugwijze als hij komt?

BURLEIGH. Zoo is bevolen.

PAADJE (*treedt binnen.*) Mylord van Lester.

KONINGIN. Monster, daar hij is!
'k Wil hem niet zien. Ga, zeg hem, dat ik hem
Niet zien wil.

PAADJE. 'k Heb den moed niet dit mylord
Te zeggen. En hij zou mij niet gelooven.

KONINGIN. Zóó heb ik hem verheven, dat mijn dienaars
Meer siddren voor zijn blik dan voor den mijne!

BURLEIGH (*tot den paadje.*) De koningin verbiedt hem hier te komen.

(*Paadje vertrekt aarzelend*).

KONINGIN (*na eene pooze*). Zoo 't echter mooglijk ware . . . .
Zoo hij zich
Rechtvaardigde! — O, wie weet het, kan het niet
Een valstrik zijn, dien mij Maria spande,
Om mij te scheuren van mijn besten vriend?
Zij is een fijn doorslepen huichlares!
Als zij dien brief eens enkel had geschreven,
Om 't gif des argwaans in mijn hart te strooien,
En hem dien 'k min te storten in 't verderf . . . .

BURLEIGH. Maar, koningin, bedenk . . . .

ZESDE TOONEEL.

DE VORIGEN. LEYCESTER.

LEYCESTER (*rukt de deur met geweld open, en treedt met gebiedend voorkomen binnen.*) Dien onbeschaamde
Wil 'k zien, die mij de deur verbieden durft
Van mijn beminde koningin.

ELISABETH. Vermeetle!

LEYCESTER. Mij af te wijzen! Als zij voor een Burleigh
Te spreken is, dan is zij 't ook voor mij.

BURLEIGH. Gij zijt wel stout, mylord! dat gij het waagt
Hier, tegen het verbod in, door te dringen.

LEYCESTER. Gij, wel verwaten, dat gij 't woord hier voert.
Verbod! Hoe nu? Hier is, aan 'heel het Hof,
Geen schepsel door wiens mond graaf Lester zich

Iets laat vergunnen of verbieden!
(*Terwijl hij de koningin oodmoedig nadert.*) Neen,
Mijn koningin moet mij met eigen mond....
ELISABETH (*zonder hem aan te zien.*)
Ga uit mijn oogen, gij onwaardige!
LEYCESTER. O mijn goedhartige, eedle Elisabeth!
'k Herken mylord, mijn vijand, uit die woorden....
'k Beroep me op *mijne* Elisabeth! Gij leendet
Hem 't oor, ik vraag dat zelfde nu voor mij.
ELISABETH. Spreek, booswicht, daar gij zijt! Vergroot uw schuld!
Ontken haar!
LEYCESTER. Laat dees overtollige eerst
Verwijderen. — Verdwijn, mylord! wat ik
Verhandlen moet met mijne koninginne,
Heeft geen getuige noodig. Ga.
ELISABETH (*tot Burleigh.*) Gij blijft.
'k Beveel het.
LEYCESTER. Waarom tusschen u en mij
Een derde? Met mijn dierbre Meesteres
Heb ik te doen — de rechten van mijn rang
Blijf ik verdedigen, 't zijn heilge rechten!
En 'k sta er op dat zich mylord verwijder'.
ELISABETH. Zij past u wel, die trotsche taal!
LEYCESTER. Gewis,
Zij past mij, daar ik zoo gelukkig ben,
Dat mij uw hooge gunst den voorkeur gaf:
Dàt plaatst mij boven hem en boven allen!
Uw hart verleende mij dien hoogen rang,
En wat de liefde gaf, zal ik, bij God!
Beschermen met mijn laatsten droppel bloeds.
Hij ga — en twee minuten zijn genoeg
Om 't misverstand te weeren dat ons scheidt.
ELISABETH. Gij hoopt vergeefs mij listig om te praten.

LEYCESTER. U omgepraat heeft deze fleemer hier,
Ik, echter, ik wil spreken tot uw hart;
En wat ik in 't vertrouwen op uw gunst
Gewaagd heb, wil ik nu ook voor uw hart
Rechtvaardigen — want daar bestaat voor mij
Geen vierschaar dan de rechtbank uwer liefde!

ELISABETH. En deze juist, o onbeschaamde! spreekt
Uw vonnis uit . . . . Toon hem den brief, mylord!

BURLEIGH. Hier is hij!

LEYCESTER (*doorloopt den brief, zonder zijn tegenwoordigheid van geest te verliezen.*) Stuarts hand!

ELISABETH. Lees en verstom!

LEYCESTER (*nadat hij gelezen heeft, met kalmte.*)
De schijn is tegen mij: toch durf ik hopen,
Dat ik niet naar den schijn geoordeeld word'!

ELISABETH. Kunt gij ontkennen, dat gij met die Stuart
In schandlijke betrekking stond, haar beeldtnis
Ontfingt, en haar de hoop op vrijheid gaaft?

LEYCESTER. Gemaklijk waar' 't, zoo ik mij schuldig voelde,
't Getuigenis eener vijandin te loochnen.
Maar vrij is mijn geweten, ik beken
Dat zij de waarheid schrijft!

ELISABETH. Welnu, rampzaalge!

BURLEIGH. Hij spreekt zijn eigen vonnis uit.

ELISABETH. Verdwijn!
De Tower wacht u, eerloze verrader!

LEYCESTER. Dat ben ik niet. Mijn dwaling was alleen,
Dat ik voor u geheim hield wat ik deed.
Maar rein was mijn bedoeling, want ik zocht
De vijandin te vangen, uittelokken . . . .

ELISABETH. Ellendige uitvlucht!

BURLEIGH. Hoe, mylord! gij meent . . . .

LEYCESTER. Voorzeker, 'k heb een hachlijk spel gespeeld,
En niemand dan graaf Lester had het recht

Tot zulk een waagstuk, aan geheel uw Hof.
Hoe ik die Stuart haat, weet iedereen.
De rang die mij geschonken is, 't vertrouwen,
Waarmeê mijn koninginne mij vereert,
Weert elken blaam van mijn oprechtheid af.
Wel mag de man, die door uwe hooge gunst
Geplaatst is boven allen, als zijn plicht
Dat eischt, een eigen, stouten weg beproeven.

BURLEIGH. Indien gij 't goede voorhadt, waarom zweegt gij?

LEYCESTER. Mylord! gij pleegt te praten eer gij handelt,
En hangt uw daden aan de klok. Mylord,
Dat is zoo *uw* manier. De mijne
Is: handlen eerst, dan spreken!

BURLEIGH. En gij spreekt
Nu, wijl gij moet.

LEYCESTER (*hem trotsch en honend met de oogen metend.*) En gij beroemt u zeker
Dat gij iets groots tot stand bracht, dat gij 't leven
Der koningin gered hebt en 't verraad
Ontmaskerd! Alles weet gij, niets ter waereld,
Zoo waant gij, kan uw arendsblik ontgaan....
Armzalig pocher! al uw kunst ten spijt,
Waar' heden nog Maria Stuart vrij,
Als ik het niet verhinderd had....

BURLEIGH. Gij zoudt....

LEYCESTER. Ik-zelf, mylord! Hier onze koningin
Vertrouwde op Mortimer. Ze ontsloot voor hem
Heur binnenste. Ze is zelfs zóó ver gegaan,
Dat zij een bloedig werk hem opdroeg tegen
Maria, nadat de oom met afschuw zich
Aan soortgelijke taak onttrokken had....
Is 't waar of niet?

(*De koningin en Burleigh zien elkander ontsteld aan.*)

BURLEIGH. Hoe kondt gij daartoe komen?

LEYCESTER. Is 't waar, of niet? — Welnu, Mylord! wáár hadt
Ge uw duizend oogen toch, dat gij niet zaagt
Hoe deze Mortimer u lagen leî?
Dat hij een woedende papist, een werktuig
Der Guisen, een gewrocht van Stuart was,
Een ongeneesbre dweeper, hier gekomen
Om Stuart te bevrijden en het leven
Der koningin geweldig af te snijden ....

ELISABETH (*in de uiterste verbazing.*) Die Mortimer!

LEYCESTER. Hij was de man, door wien
Maria onderhandelde met mij,
En dien ik kennen leerde langs dees weg.
Nog heden moest ze uit heur gevangenis
Verlost: dàt heb ik uit zijn eigen mond
Dit oogenblik vernomen! 'k Liet hem grijpen,
En hooploos, nu zijn werk verijdeld was,
Nu hij op eenmaal zich ontmaskerd zag,
Gaf hij zich-zelf den dood.

ELISABETH. O, 'k ben voorbeeldloos
Bedrogen — Hoe? die Mortimer! ....

BURLEIGH. En *nu*
Gebeurde dat? juist als ik u verliet?

LEYCESTER. Ik moet het om mij-zelfs wil zéér betreuren,
Dat hij dus aan zijn eind kwam. Zijn getuignis,
Zoo hij nog leefde, had mij gants en al
Van elken smet gezuiverd. Dáárom juist
Gaf ik hem over in des rechters hand.
't Strengste onderzoek moest voor het oog der waereld
Mijne onschuld stellen in het helderst licht.

BURLEIGH. Gij zegt, hij heeft zich-zelf gedood. Hij-zelf?
Of wel .... *gij* hem?

LEYCESTER. Onwaardige verdenking!
Men hoor' de wacht, wie ik hem overgaf!
(*Hij opent de deur en roept. De officier der lijfwacht treedt binnen.*)

Bericht Haar Majesteit, op welk een wijs'
Die Mortimer bezweek!

OFFICIER. 'k Hield in de voorzaal
De wacht, toen plotseling Mylord de deur
Ontsloot en mij bevel gaf om den Ridder
Te grijpen als een snooden landverrader.
Toen zagen wij in woede hem ontvlammen,
Den ponjaart trekken onder woest verwenschen
Der koningin, en, eer wij 't hindren konden,
Zich-zelven 't hart doorboren, dat hij dood
Ter aarde viel.

LEYCESTER. 't Is wel, Sir! gij kunt gaan.
De koningin weet nu genoeg. *(De officier vertrekt.)*

ELISABETH. O, welk een afgrond van afgrijslijkheden!

LEYCESTER. En wie nu was uw redder? Was dat soms
Mylord van Burleigh? Wist hij van 't gevaar,
Dat u omringde? Heeft *hij* 't afgewend?
Leycesters trouw was uw beschermende engel!

BURLEIGH. Graaf! deze Mortimer stierf juist van pas.

ELISABETH. Ik weet niet wat ik zeggen moet. 'k Geloof u,
En ik geloof u niet. Ik waan u schuldig,
En straks onschuldig. O, die aterling,
Die al dit leed berokkent! . . .

LEYCESTER. Zij moet sterven.
Thands stem ik-zelf voor haren dood. Ik ried
U aan het vonnis onvolvoerd te laten,
Tot zich op nieuw een arm voor haar verhief.
Dat is geschied — nu dring ik er op aan,
Het vonnis zonder uitstel uit te voeren.

BURLEIGH. Gij riedt daartoe? Gij? . . .

LEYCESTER. Hoe 't mij stuiten moog'
Tot uitersten te komen, 'k zie nu in
En oordeel dat het heil der koningin
Dit bloedig offer eischt. Ik sta er op:

Het vonnis van den dood moet nù voltrokken!

BURLEIGH (*tot de koningin.*) Daar nu Mylord zoo trouw en ernstig 't meent

Zoo dring *ik* er op aan, dat hem in last
Gegeven zij het vonnis uit te voeren.

LEYCESTER. Mij?

BURLEIGH. U! Niet beter kunt gij 't kwaad vermoeden
Beschamen, dat nog altijd op u rust,
Dan als gij haar, wie gij beschuldigd wordt
Te minnen, zelf onthoofden laat.

ELISABETH (*Leycester sterk aanziende.*) Mylord
Raadt goed. Zoo zij 't, en blijve 't dan bepaald!

LEYCESTER. 't Waar' billijk, als, ter wille van mijn rang,
Zoo droeve last mij kwijtgescholden wierd,
Die meer een Burleigh passen zou dan mij.
Die naast zijn koningin staat, zooals ik,
Moest nooit bewerker van een onheil wezen.
Toch, om te toonen hoe ik ijvrig ben,
En om mijn koninginne te voldoen,
Doe 'k afstand van het voorrecht van mijn ampt,
Een plicht aanvaardend, waar mijn hart van gruwt.

ELISABETH. Lord Burleigh deele dien met u! (*Tot dezen.*) Draag zorg,
Dat nu 't bevel terstond gegeven worde!

(*Burleigh gaat. Men hoort buiten een gerucht.*)

ZEVENDE TOONEEL.

DE VORIGEN *en* GRAAF VAN KENT.

ELISABETH. Wat is er gaande, Lord van Kent? Wat oploop
Beroert de stad? Wat is er?

KENT. Koningin!
Dat is uw volk: 't omcingelt uw paleis,
't Eischt, met onstuimige' aandrang, u te zien.

ELISABETH. Wat wil mijn volk?
KENT. De schrikmaar' gaat door Londen,
Uw leven wordt bedreigd, een moordnaarsbende
Sluipt om u heen, gezonden door den Paus.
De Roomschen, heet het, zijn te-saam-gezworen
Om Stuart uit den kerker met geweld
Te rukken en tot koningin te kroonen.
't Verwoed gemeen gelooft het. Slechts het hoofd
Van Stuart, dat nog heden vallen moet,
Zal 't doen bedaren.
ELISABETH. Hoe! men wil mij dwingen?
KENT. Zij zijn besloten, niet van hier te wijken,
Eer gij het vonnis onderteekend hebt.

ACHTSTE TOONEEL.

BURLEIGH *en* DAVISON *met een geschrift.* DE VORIGEN.

ELISABETH. Wat brengt gij, Davison?
DAVISON (*nadert ernstig.*) Gij hebt bevolen,
O koningin! . . . .
ELISABETH. Wat is 't?
(*Terwijl zij het geschrift wil aannemen, grijpt haar een huivering aan en deinst zij terug.*)
O God!
BURLEIGH. Gehoorzaam
De stem des volks! zij is de stemme Gods.
ELISABETH (*onbesloten, in tweestrijd met zich-zelve.*)
Helaas, Mylords! wie zegt mij, of ik waarlijk
De stem verneem van heel mijn volk, de stem
Der waereld? Ach, ik vrees maar al te zeer,
Als ik den wensch der menigte vervul,
Dat een gants andre stemme binnenkort
Zich hooren doet; ja, dat dezelfde stem,
Die nu met kracht mij aandrijft tot de daad,
Is ze eens volbracht, mij bitter laken zal!

NEGENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GRAAF SHREWSBURY.

SHREWSBURY (*treedt in groote gemoedsbeweging op.*)
Men wil u overhaasten, koningin!
O, houd toch moed, sta pal!
(*Als hij Davison met het geschrift gewaar wordt.*)
Of is 't geschied?
Zou 't waarheid zijn? Ik zie daar in die hand
Een gruwzaam blad. Dat moge heden toch
Mijn koningin niet onder de oogen komen!

ELISABETH. Ach, Shrewsbury! men dwingt mij.

SHREWSBURY. Koningin!
Wie kan u dwingen? Gij zijt meesteres.
Leg gij dien raauwen stemmen 't zwijgen op,
Die 't wagen uwen koninklijken wil
Te dwingen, en uw oordeel te overheerschen!
De vrees, een blinde waan, beweegt het volk:
Gij, overprikkeld, zijt u-zelve niet....
Gij zijt een mensch, en nù kunt gij niet richten.

BURLEIGH. Daar is reeds lang gericht. Hier valt geen vonnis
Te *vellen*, maar eenvoudig te *voltrekken.*

KENT (*die zich bij Shrewsburys komst verwijderd heeft, keert terug.*)
Het oproer groeit. Het volk is langer niet
Te teugelen.

ELISABETH (*tot Shrewsbury.*) Gij ziet hoe zij mij dringen.

SHREWSBURY. Slechts uitstel eisch ik. Deze pennetrek
Moet over uw geluk en vreê beslissen.
Gij peinsde er jaren over na: moet nu
De stroom u in één oogwenk met zich sleuren?
Kort uitstel slechts! Herzamel uw gedachten,
En wacht een uur van kalmer stemming af.

BURLEIGH (*hevig.*) Wacht af, en talm, verzuim, totdat het Rijk
In vuur en vlam staat, tot uw vijandin

In 't eind u treft. Reeds heeft tot driemaal toe
God-zelf u van de moordnaarshand verwijderd:
Nu ging zij raaklings langs u heen — nog eens
Een wonder wachten, waar' den Heer verzoeken!
SHREWSBURY. Die God, die u door Zijn almachte hand
Tot viermaal toe behouden heeft, die heden
Des grijsaards zwakken arm de veêrkracht gaf
Een woestaart te overwinnen — *Hij* verdient
Vertrouwen! 'k Wil de roepstem van het Recht
Nu niet verheffen: 't is nu daarvoor geen tijd;
Gij kunt in dezen stormwind haar niet hooren.
Verneem dit ééne slechts! Gij siddert nu
Voor deze levende Maria. Niet
De levende hebt gij te vreezen. Neen,
Beef voor de doode, voor de onthoofde! Zij
Zal als een *furie* stijgen uit heur graf,
Gelijk een wraakgeest rondgaan door uw rijk,
En 't hart des volks van u afkeerig maken.
Nu *haat* de Brit Maria die hij vreest:
Hij zal haar *wreken*, als zij niet meer is.
Niet meer de vijandin van zijn geloof,
Alleen de dochter zijner koningen,
Het offer slechts van haat en jaloezij,
Zal hij in 't voorwerp zijner deernis groeten!
Ras zult gij die verandering ervaren.
Doorwandel Londen, als de zwarte daad
Volbracht is! toon u aan het volk, dat eens
U jubelend omcingelde! en gij zult
Een ander England zien, een ander volk.
Want u omringt de stralenkrans niet meer
Der heilige Gerechtigheid, die eens
U aller harten stal! De bleeke vrees,
Het schrikgeleide van de Tyranny,
Trekt huivrend u vooruit, en veegt alom

De straten ledig waar gij henentrekt.
Gij hebt het laatste, 't uiterste, gedaan.
Welk hoofd staat vast, wanneer dit heilge viel?
ELISABETH. Ach, Shrewsbury! gij hebt mij heden 't leven
Gered, gij hebt den moorddolk afgewend.
Waarom, helaas! liet gij hem niet begaan?
Dan waren alle twisten uit geweest, en ik,
Verlost van allen twijfel, rein van schuld,
Sliep rustig in het stille graf. Voorwaar!
Ik ben des levens en des heerschens moê.
Moet ééne van ons koninginnen vallen,
Opdat de tweede leve — en 't is niet anders,
'k Beken het! — spreek, kan *ik* het dan niet zijn,
Die wijke? Ik laat mijn eigen volk de keus.
Ik geef mijn volk zijn majesteit terug.
God is getuige, voor mij-zelve niet,
Voor 't welzijn van mijn volk, heb ik geleefd!
Verwacht het van die huichelende Stuart,
De jonger koninginne, blijder dagen,
Dan stijg ik gaarne van den troon, en keer
In Woodstocks heilige eenzaamheid terug,
Waar ik mijn nederige jeugd doorleefde,
Waar ik, van 's waerelds ijdle glorie vrij,
De grootheid in mij-zelve vond! Ik ben
Voor heerschen niet geschikt. Die heerschen wil,
Moet hard zijn op zijn tijd: *mijn* ziel is teder.
Ik heb Brittanje lang en met geluk
Bestuurd — 'k had slechts gelukkigen te maken.
Nu komt mijn eerste, zwaarste koningsplicht,
En 'k ondervind mijn zwakheid . . . .
BURLEIGH. Nu, bij God!
Wanneer ik zulke onkoninklijke woorden
Moet hooren van mijn dierbre koningin,
'k Zou dan mijn plicht verkrachten, 'k zou mijn Land

Verraden, als ik langer zwijgen kon.
— Gij zegt, gij mint uw volk, meer dan u-zelf:
Zoo toon dat thands! Verkies den vrede niet
Voor *u*, noch laat uw rijk den storm ter prooi.
— Gedenk de kerk! Moet dan met deze Stuart
Het oude bijgeloof hier wederkeeren?
De monnik weêr regeeren? de afgezant
Van Romen woeden, onze bedehuizen
Vergrendlen, onze koningen onttroonen?
— Ik eisch de zielen uwer onderdanen
U af; en naar gij heden handlen zult,
Zijn zij gered voor eeuwig, of verloren!
't Is nu geen tijd voor vrouwlijk medelij:
Het heil der natie is de hoogste plicht.
Heeft Shrewsbury het leven u gered,
Dan wil ik England redden — dat is meer!

ELISABETH. Men late mij alleen. Bij menschen is
Geen raad of troost in deze groote zaak.
Ik draag haar aan den Hoogsten Rechter op.
Wat Hij mij leert, dat zal ik doen. Nu gaat
Mylords! (*Tot Davison.*)
Gij, Sir! kunt hier in d' omtrek blijven.

(*De Lords verwijderen zich. Shrewsbury alleen blijft nog eenige oogenblikken voor de koningin staan met een veelbeteekenenden blik; daarop verwijdert hij zich langzaam met de uitdrukking der diepste smart*)

TIENDE TOONEEL.

ELISABETH *alleen.*

O slavernij der volksgunst! Schandlijk juk!
Hoe walgt het mij, dien afgod dus te vleien,
Dien ik veracht in 't diepste mijner ziel!
Wanneer sta ik op dezen troon gants vrij?

De Meening moet ik eeren, om den lof
Der Menigt' beedlen, en een wuft gemeen
Behagen, dat den goochlaar 't liefste ziet.
O, *die* is nog geen koning, die de waereld
Bevallen moet! *Hij* is 't, die bij zijn doen
Het menschlijk oordeel fier verachten kan.
— Waarom heb ik gerechtigheid geoefend,
Den willekeur gehaat mijn leven lang?
Om nu voor 't eerst, noodzaaklijk, bloedig werk
De handen door mij-zelf geboeid te zien!
Mijn eigen voorbeeld spreekt mijn vonnis uit.
Zoo 'k tyranniek geweest ware, als de Spaansche
Maria, die mij voorging op den troon,
'k Zou zonder blaam nu koningsbloed vergieten! . . . .
Maar was het dan mijn eigen, vrije keus
Gerechtigheid te doen? Die ijzren nooddwang,
Die ook den vrijen wil der koningen
In boeien slaat, gebood mij deze deugd.
Van hateren aan alle kant omringd,
Beschermt de volksgunst mijn belaagden troon.
't Spant alles tot mijn ondergang te saam'
Op 't Vaste Land. De Paus van Romen slingert
Den banvloek onverzoenlijk naar mijn hoofd.
Met valschen broederkus verraadt mij Frankrijk,
En Spanje dreigt op alle wateren
Mij opentlijk met een verdelgings-oorlog.
Zoo heb ik heel een waereld tegen mij,
Ik, zwakke vrouw! Met deugden, grootsch en schoon,
Moet ik de naaktheid van mijn recht bedekken;
Den schandvlek van mijn vorstlijke geboort',
Waarmeê mijn eigen vader mij besmet heeft,
Vergeefs bedek ik dien . . . . Mijns vijands haat
Ontblootte hem, en plaatst nu deze Stuart,
Een dreigend spooksel, tegenover mij!

Neen, die gevloekte vrees moet eindigen!
Haar hoofd moet vallen! Ik wil vrede maken.
— Zij is de furie van mijn leven, zij,
Een plaaggeest, door het noodlot me aangejaagd.
Waar 'k ooit een vreugd gezaaid heb, of een hoop
Geplant, dáár ligt die helsche slang altijd
Mij in den weg! Ze ontrukt mij den geliefde,
Den bruïgom rooft zij mij! Maria Stuart
Heet ieder onheil dat mij nederslaat!
Verdelg *haar* uit het land der levenden,
En, als de hooge berglucht, ben ik vrij! *(Na een wijle.)*
Met welk een hoon zag ze op mij neêr, als moest
Haar oog mij als een bliksem nederwerpen!
Onmachtige! ik voer beter wapenen,
Zij treffen doodlijk, en gij zijt niet meer!
(Met snelle schreden naar de tafel gaande en de pen opnemend.)
Een bastaart noemt ge mij? . . . Ellendige,
Dat ben ik slechts zoolang *gij* ademhaalt!
Het brandmerk van de onechte koningstelg
Is uitgedelgd zoo ras ik u verdelg:
Zoodra den Brit geen keus meer is beschoren,
Ben ik in 't echte huwlijksbed geboren!
(Zij onderteekent Mariaas doodvonnis met een vluggen, vasten pennetrek; laat daarop de pen uit de hand vallen, en deinst met een uitdrukking van schrik terug. Na eene pooze grijpt zij het koord en schelt.)

ELFDE TOONEEL.

ELISABETH. DAVISON.

ELISABETH. Waar zijn die andere Lords?
DAVISON. Zij gingen uit,
Om 't opgewonden volk tot rust te brengen.
't Rumoer was in een oogenblik gestild,

Zoodra de Graaf van Shrewsbury verscheen.
„Hij is 't! hij is 't!" zoo riepen honderd stemmen,
„Hij heeft de koningin gered! hoort hem,
„Den braafsten man in England!" Nu begon
Die eedle Talbot en verweet het volk
In zachte woorden zijn onstuimigheid,
En sprak met zooveel kracht en overtuiging,
Dat alles straks bedaarde en de oploop uit
Elkander ging.

ELISABETH. Dat wankelziek gemeen,
Dat ommedraait met elken wind! Wee hem,
Die op dit riet zich leunen wil! 't Is goed,
Sir Davison! Gij kunt nu weder gaan.

(*Als deze zich naar de deur wendt.*)

En hier dit blad . . . neem 't meê! Ik leg het in
Uw handen neêr.

DAVISON (*werpt een blik in het papier en verschrikt.*) Hoe, koningin! uw naam?
Gij hebt beslist?

ELISABETH. Ik *moest* wel onderteeknen:
Ik deed het. Maar een blad papier beslist
Nog niets, een enkle naam kan niemand dooden.

DAVISON. Uw naam, o koningin! op dit papier,
Beslist het al, doodt, is een flikkerstraal
Des bliksems, die gevleugeld treft. Dit blad
Beveelt den kommissarissen, den sherif,
Op staanden voet naar 't slot van Fothringhage
Te trekken, Schotlands koningin te spreken,
Den dood haar aan te kondigen, en snel,
Als de ochtend daagt, het vonnis te voltrekken.
Hier is geen uitstel. Stuart heeft geleefd,
Als Davison dit blad uit handen geeft!

ELISABETH. Ja, Sir! God legt een zwaar, beslissend lot
In uwe zwakke handen. Roep Hem aan,

Opdat Hij met Zijn wijsheid u verlicht!
Ik ga en laat u over aan uw plicht. *(Zij wil gaan.)*

DAVISON *(treedt haar in den weg.)* Neen, neen, mijn koningin! verlaat mij niet,
Eer gij mij klaar uw wil hebt uitgedrukt.
Is hier nog wel een andre wijsheid noodig,
Dan letterlijk naar uw gebod te doen?
— Geeft gij dit blad *mij* over, als een wenk
Dat ik den inhoud haastig doe volbrengen?

ELISABETH. Dat zult gij naar uw eigen wijsheid . . . .

DAVISON *(haastig en verschrokken in de rede vallende.)* Niet
Naar mijne! Dat verhoede God! Ik ken
Geen wijsheid dan gehoorzaamheid. Uw dienaar
Heeft niets hier te beslissen. 't Kleinst verzuim
Waar' hier een koningsmoord, een vreeslijk onheil.
Vergun mij toch in deze groote zaak,
Dat ik niets anders dan uw werktuig zij,
Blind, zonder wil. Zoo spreek uw meening uit:
Wàt moet ik met dit bloedig vonnis doen?

ELISABETH. Dat drukt zijn naam reeds uit.

DAVISON. Zoo wilt gij dan,
Dat ik het onverwijld voltrekken doe?

ELISABETH *(aarzelend.)* Dat zeg ik niet: het denkbeeld doet mij siddren!

DAVISON. Gij wilt dat ik het langer nog bewaar'?

ELISABETH. Wat daarvan komen moog', blijft voor *uw* reekning.

DAVISON. Voor mijne? O God! — Spreek, koningin! *Wat* wilt gij?

ELISABETH *(ongeduldig.)* Ik *wil*, dat aan die jammerlijke zaak
Niet meer gedacht zal worden, dat ik eindlijk
Daar rust van hebben zal, en wel voor eeuwig.

DAVISON. Het kost u slechts een enkel woord. O, spreek,
Bepaal wat met dit stuk geschieden moet!

ELISABETH. Ik zeide 't u. Vervolg mij nu niet meer!

DAVISON. Gij hebt het mij gezegd? Gij hebt mij *niets*
Gezegd! . . . Herinner u toch . . . .
ELISABETH (*stampt op den grond.*) Onuitstaanbaar!
DAVISON. Heb medelij! 'k Bekleed pas weinig maanden
Dit ampt. Ik ben de hoftaal niet gewend,
Noch ken de spraak der koningen. Ik ben
Eenvoudig opgevoed. Wees met uw knecht
Geduldig! Laat het woord u nooit berouwen,
Dat mij mijn plicht doet kennen. Koningin! . . .
(*Hij nadert haar in een smeekende houding; zij keert hem den rug toe; hij staat in vertwijfeling, daarop zegt hij op beslissenden toon.*)
Neem dit papier terug! O, neem het weêr!
Het brandt mij op de vingeren als vuur.
Kies *mij* toch niet om in dees schrikbre zaak
Van dienst te zijn! . . .
ELISABETH. Doe wat uw ampt gebiedt! (*Zij vertrekt.*)

TWAALFDE TOONEEL.

DAVISON, *terstond daarop* BURLEIGH.

DAVISON. Zij gaat! zij laat mij raadloos, twijflend staan
Met dit verschriklijk blad. Wat moet ik doen?
Moet ik 't bewaren? Moet ik 't overgeven?
(*Tot Burleigh, die binnentreedt.*)
O, goed, goed, dat gij komt, Mylord! Gij zijt het,
Die mij dit ampt hebt opgelegd. Ik bid,
Neem gij het weêr! 'k Aanvaardde 't, onbewust
Wat zware verandwoordlijkheid het oplegt.
Laat mij teruggaan in het roemloos duister,
Waar gij mij vondt: 'k behoor niet op dees plaats!
BURLEIGH. Wat is er, Sir? Bedaar! Waar is het vonnis?
Gij hebt de koningin gesproken.
DAVISON. Zij verliet mij

In felle gramschap. Raad mij, help mij toch!
Verlos mij uit de doodlijke angst des twijfels!
Hier is het vonnis — onderteekend is 't.

BURLEIGH (*haastig*). Is 't onderteekend? Geef het hier!

DAVISON. Ik mag niet.

BURLEIGH. Wat?

DAVISON. Nog niet duidlijk heeft zij mij heur wil....

BURLEIGH. Niet duidlijk? Zij heeft onderteekend. Geef!

DAVISON. Ik moet het doen voltrekken — 'k moet het niet...

BURLEIGH (*heftiger aandringend*). Nù,
Dit oogenblik moet gij het doen voltrekken!
Geef hier! gij zijt verloren als gij draalt.

DAVISON. Ik ben verloren als ik overijl.

BURLEIGH. Gij zijt een dwaas, gij zijt onzinnig. Ga!

(*Hij ontrukt hem het geschrift en gaat er haastig mede heen.*)

DAVISON (*hem naijlend.*) Wat doet gij? Blijf! Gij stort mij in 't verderf.

VIJFDE BEDRIJF.

Het tooneel is de kamer van het eerste bedrijf.

EERSTE TOONEEL.

HANNA KENNEDY, *in zwaren rouw gekleed, met roodgeweende oogen, met eene groote maar stille smart, is bezig pakken en brieven te verzegelen. Meermalen doet de droefheid haar den arbeid staken, en men ziet haar daarbij zachtkens bidden.* PAULET *en* DRURY, *evenzeer in zwarte kleederen, treden binnen: hen volgen vele* BEDIENDEN, *die gouden en zilveren vaatwerken, spiegels, schilderijen en andere kostbaarheden dragen, en den achtergrond van het vertrek daarmede aanvullen. Paulet overhandigt Hanna een pronkkistjen, benevens een papier, en beduidt haar door teekenen, dat dit een lijst der gebrachte voorwerpen bevat. Bij den aanblik dezer schatten verdubbelt Hannaas droefheid. Zij verzinkt in droef gepeins, terwijl de anderen zich wederom in stilte verwijderen.* MELVIL *treedt binnen.*

KENNEDY (*opspringende, zoodra zij hem gewaar wordt.*)
Melvil, gij zijt het? Zie ik u dan weêr?
MELVIL. Ja, Kennedy! wij zien elkander weêr.
KENNEDY. Niet langer dus de smartelijke scheiding!
MELVIL. Een ongelukkig, smartlijk wederzien!
KENNEDY. O God, gij komt . . . .
MELVIL. Ik kom mijn koningin
Begroeten met een allerlaatst vaarwel.
KENNEDY. Nu eindlijk, op den morgen van haar dood,
Wordt haar het langontbeerde bijzijn van
De haren toegestaan . . . . O, waarde Sir!
Ik wil niet vragen hoe het u gegaan is,
U niet het lijden noemen, dat wij leden,
Sints ge, al te wreed, gescheurd werdt van ons hart.
Ach! daartoe komt wel later eens een uur.
O Melvil! dat wij dit beleven moeten,
Dat deze dag moet opgaan over ons!
MELVIL. Och! maken wij elkander 't hart niet week.
'k Zal weenen tot mijn allerlaatsten snik,
Geen lachjen meer vervrolijkt mijn gelaat,
En nimmermeer leg ik dit rouwkleed af —

'k Wil eeuwig treuren . . . . maar op dezen dag
Wil ik bedaard en sterk zijn . . . . Gij ook, kom,
Beloof mij, dat ge uw droefheid tempren zult,
En als al de andren aan hun wanhoop zich
Ontroostbaar overgeven, o laat *ons*
In manlijk zelfbezit de dierbre voorgaan
En tot een staf zijn op den weg naar 't graf!

KENNEDY. Melvil! gij dwaalt, indien gij meenen mocht,
Dat onze hulp de dierbre noodig is
Om in den dood te gaan met vasten moed:
Van 't edelst zelfbedwang geeft *zij* ons 't voorbeeld!
Wees zonder vrees, Maria Stuart zal
Als koningin en als heldinne sterven.

MELVIL. Nam zij het doodsbericht gelaten aan?
Men zegt, zij was er niet op voorbereid.

KENNEDY. Dat was zij niet. Een angst van andren aart
Beklemde haar het hart. Niet voor den dood,
Voor haar bevrijder sidderde Maria.
— De vrijheid was ons toegezegd. Dees nacht
Zou Mortimer den kerker ons ontvoeren;
En twijfelmoedig, tusschen vrees en hoop,
Of zij den stouten jongeling hare eer
En vorstlijke persoon zou toebetrouwen,
Wachtte onze koningin den morgen af.
Op eens! een oploop in 't kasteel, een kloppen
Verschrikt ons oor, daar dreunen hamerslagen.
Reeds wanen wij dat onze redders naadren,
De hope lacht, het sluimerend instinkt
Van zelfbehoud ontwaakt in al zijn kracht. . . .
Daar opent zich de deur . . . . Sir Paulet is 't,
Die ons verkondigt . . . dat . . . . beneden ons
't Schavot wordt opgeslagen! (*Zij wendt zich af, in hevige droefheid.*)

MELVIL. Groote God!
Hoe droeg Maria dezen overgang?

KENNEDY (*na eene wijle, waarin zij weder eenigzins tot bedaren komt.*)
Hier was geen langzaam slaken van de banden
Des levens! Eensklaps, in één oogenblik
Zou 't tijdlijke en het eeuwige verwisslen!
En in dat oogenblik bekwaamde God
Mijn lady om met onbezweken ziel
De hope dezer waereld weg te stoten,
Den hemel vast te grijpen door 't Geloof.
Geen zweem van bleeke vrees, geen bang geklag,
Ontadelde mijn koningin. — Eerst toen,
Als zij lord Lesters schandelijk verraad
Vernemen moest, en 't ongelukkig lot
Des jonglings die voor haar zijn leven gaf,
Als zij de smart des ouden ridders zag,
Wien nu met haar zijn laatste hoop ontzonk,
Ontsprongen haar de tranen; niet geboren
Uit eigen leed maar om eens anders smart!

MELVIL. Waar is zij nu? Kunt gij mij tot haar brengen?

KENNEDY. Zij heeft al de oovrige uren van den nacht
Met waken en gebeden doorgebracht.
Zij nam een schriftlijk afscheid van haar vrienden,
En schreef haar testament met eigen hand.
Nu rust zij voor een oogenblik of wat . . . .
De laatste slaap verkwikt haar.

MELVIL. Wie is bij haar?

KENNEDY. Haar lijfarts Burgoyn, en voorts haar vrouwen.

TWEEDE TOONEEL.

DE VORIGEN *en* MARGARETHA KURL.

KENNEDY. Wel, mistress? is de koningin ontwaakt?

KURL (*hare tranen droogende.*) Reeds aangekleed . . . . Zij heeft naar u gevraagd.

KENNEDY. Ik kom. *(Tot Melvil, die haar geleiden wil.)*
Neen! volg mij niet, tot ik Mylady
Bereid heb op uw komst.
KURL. Melvil, gij hier!
Gij, de oude huishofmeester?
MELVIL. Ja, die ben ik.
KURL. Helaas! geen meester meer behoeft dit huis.
— Melvil! gij komt van Londen. Weet gij mij
Ook iets te zeggen van mijn echtgenoot?
MELVIL. Ik hoor, hij wordt gesteld op vrije voeten,
Zoodra . . . .
KURL. Zoodra Maria niet meer is.
O, die ellendige verrader! Hij alleen
Is moordenaar van onze dierbre vrouwe.
Op zijn getuignis, zegt men, steunt haar vonnis.
MELVIL. Zoo is het.
KURL. O, zijn ziele zij vervloekt
Tot in de helle! Hij heeft valsch getuigd.
MELVIL. O mistress Kurl! bedenkt toch wat gij zegt.
KURL. Ik wil dat voor den rechterstoel bezweeren,
Ik wil het in zijn aangezicht herhalen,
Ik wil er heel de waereld meê vervullen.
Zij sterft onschuldig . . . .
MELVIL. O, dat geve God!

DERDE TOONEEL.

BURGOYN *en* DE VORIGEN. *Daarna* HANNA KENNEDY.

BURGOYN *(ontwaart Melvil.)* O Melvil!
MELVIL *(hem omarmend.)* Burgoyn!
BURGOYN *(tot Margaretha Kurl.)* Een beker wijns
Voor onze Lady! Maak een weinig spoed! *(Kurl af.)*
MELVIL. Hoe? is de koningin niet wel?

BURGOYN. Zij voelt zich sterk, haar heldenmoed bedriegt haar,
Zij waant dat zij geen spijze noodig heeft;
Toch is haar nog een zware strijd aanstaande,
En nimmer moet een vijand er in roemen,
Dat vrees des doods heur wangen heeft verbleekt,
Wanneer natuur uit zwakheid onderdoet.

MELVIL (*tot Hanna Kennedy die binnenkomt.*) Wil zij mij zien?

KENNEDY. Zij-zelve komt met één.
— Gij schijnt hier met verwondring rond te zien,
Uwe oogen vragen mij: wat al die pracht
Beteeknen mag in dit verblijf des doods?
Wij leden, Sir! gebrek zoolang wij leefden,
Eerst met den dood komt de overvloed terug.

VIERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. *Twee andere* KAMERVROUWEN *van Maria, eveneens in rouwgewaad. Als zij Melvil zien, barsten zij in tranen los.*

MELVIL. Ach, welk een aanblik! welk een wederzien!
Geertruide, Rozamund!

TWEEDE KAMERVROUW. Zij zond ons weg.
Zij wil voor 't laatst met God zich onderhouden.

(*Nog twee vrouwelijke bedienden treden op, even als de vorigen in rouwgewaad. Met sprakelooze gebaarden drukken zij hare droefheid uit.*)

VIJFDE TOONEEL.

MARGARETHA KURL *en* DE VORIGEN. *Zij draagt een gouden beker met wijn en zet dien op tafel, terwijl zij zich bleek en bevend aan een stoel vasthoudt.*

MELVIL. Wat is u, mistress? Wat ontroert u zoo?

KURL. O God!

BURGOYN. Wat hebt ge?

KURL. Wat moest ik aanschouwen!

MELVIL. Kom tot u-zelf, zeg wat er is!

KURL. Toen ik
Met dezen beker wijn de groote trap
Die naar de zaal voert, opging, daar ontsloot
Op eens de deur . . . . ik wierp een blik naar binnen . . . .
Ik zag . . . . O God! . . .

MELVIL. Wat zaagt gij? Wees bedaard!

KURL. De muren waren allen zwart behangen,
Een hoog stellaadje, meê bekleed met zwart,
Verhief zich van den grond en droeg in 't midden
Een groot, zwart blok, een kussen, en daarnaast
Een blankgeslepen bijl . . . . Vol menschen was
De zaal, die zich verdrongen om 't schavot,
En, met de bloeddorst in het oog, het offer
Verwachtten.

DE KAMERVROUWEN. God zij onzer Vrouw' genadig!

MELVIL. Bedaard! zij komt!

ZESDE TOONEEL.

DE VORIGEN. MARIA. *Zij is wit en feestelijk gekleed; aan den hals draagt zij aan een keten van kleine kogels een agnus Dei; een rozenkrans hangt van haren gordel af; zij heeft een krucifix in de hand, en een diadeem in het hair; haar groote, zwarte sluier is weggeslagen. Als zij binnentreedt, wijken alle aanwezigen aan beide kanten terug met de uitdrukking der grootste droefheid. Melvil is met een onwillekeurige beweging op de kniën gezonken.*

MARIA (*met kalme waardigheid den kring rondziende.*)
Wat klaagt gij? waarom weent gij? Weest veeleer
Met mij verblijd, dat ik den grens van 't lijden
Nu eindlijk nader, dat mijn banden vallen,
Mijn kerker opent, en de vlugge ziel

Op englenwiek ter eeuwge vrijheid stijgt!
Neen, toenmaals, toen de trotsche vijandin
Mij in heur macht hield, toen ik hoon en smaad
En 't al moest dulden wat een koningin
Niet past, *toen* was het tijd om mij te treuren!
— Weldadig en genezend komt de dood,
De trouwe vriend! en met zijn zwarte vleuglen
Dekt hij mijn schand. Het eind des levens adelt
Den mensch, ook zelfs den diepst gezonkene.
Ik voel de kroon nu weder op het hoofd,
De koninklijke fierheid in mijn ziel!
(*Terwijl zij eenige schreden verder voortgaat.*)
Hoe? Melvil hier? — Niet alzoo, eedle Sir!
Sta op! wat gij aanschouwen komt, is niet
Den dood der koningin, maar haar triomf.
Mij valt een heil te beurte, dat ik nimmer
Had durven hopen, dat mijn naroem toch
Niet gants in handen mijner haatren is,
Dat toch één broeder, één geloofsgenoot,
Getuige van mijn jongsten strijd zal zijn!
— Zeg, eedle Ridder! zeg, hoe ging het u
In dit vijandig, ongelukkig land,
Nadat men u gerukt heeft van mijn zij'?
De zorg voor u heeft dikwerf mij bekneld.
MELVIL. Ik heb geen nood gekend — alleen de smart
Om u en de onmacht u van dienst te zijn!
MARIA. Hoe vaart Didier, mijn oude kamerdienaar?
Maar die getrouwe slaapt gewis reeds langen tijd
Den laatsten slaap, want hij was hoog van jaren!
MELVIL. God heeft hem die genade *niet* geschonken:
Hij leeft nog, om uw jonkheid te begraven.
MARIA. Och, of mij vóór mijn dood de zaligheid
Gegund ware een of ander dierbaar hoofd
Van bloedverwanten zegenend te omvatten!

Maar onder enkel vreemden moet ik sterven,
Alleen *uw* tranen zal ik vloeien zien!
— Melvil! de laatste wenschen voor de mijnen
Leg ik in uw getrouwe borst . . . . Ik zegen
Mijn zwager, d' allerchristelijksten koning,
En Frankrijks gantsche koninklijke huis . . . .
Ik zegen ook mijn oom, den kardinaal,
En Henrik Guise, mijn welwaarden neef.
Ik zegen ook den Paus, den Stedehouder
Van Christus, die mij weder zegent, ook
Den katholieken koning, die zoo edel
Zich aanbood tot mijn redder, tot mijn wreker . . . .
Gij vindt hun namen in mijn testament:
Zij zullen dies de gaven mijner liefde,
Hoe weinig die beteeknen, niet verachten!
(*Zich tot hare dienaren wendende.*)
U heb ik mijnen koninklijken broeder
Van Frankrijk aanbevolen: hij zal zorgen
Voor u, een ander vaderland u geven.
En zoo gij prijsstelt op mijn laatste beê,
Blijft niet in England! dat de trotsche Brit
Zich in uw bitter lijden niet verblij,
Niet *hen* in 't stof zie buigen, die mij dienden!
O, bij dit beeld van Hem die voor ons stierf,
Beloof mij dat gij dit rampzalig land,
Zoodra ik niet meer zijn zal, zult verlaten!

MELVIL (*het krucifix aanrakende.*) Dat zweer ik u in onzer aller naam!

MARIA. Wat ik beroofde, ik arme, nog bezat,
Waarover ik met vrijheid mag beschikken,
Dat heb ik onder u verdeeld: men zal,
Zoo hoop ik toch, mijn jongsten wil volbrengen.
Ook wat ik op den weg ten doode draag,
Behoort u toe . . . . Vergun mij nog eenmaal

Den glans der aard op mijnen weg ten hemel! (*Tot hare vrouwen.*)
U, mijne Alix, Geertruide, Rosamund,
Vermaak ik al mijn paerlen, al mijn kleêren,
Want gij, zoo jong nog, hebt den opschik lief.
Gij, Margaretha! hebt het eerste recht
Op mijn grootmoedigheid, want meer dan allen
Laat ik u droef en hulpbehoevend achter.
Dat ik de schuld uws echtgenoots aan u
Niet wreekte, zal mijn testament bewijzen . . . .
U, mijn getrouwe Hanna! trekt de waarde
Van het goud niet aan, noch 't flikkrend eêlgesteent.'
Uw hoogst kleinood is mijn gedachtenis.
Neem dezen doek! Ik heb met eigen hand
Dien in mijn eenzaamheid voor u gestikt,
En daar mijn heete tranen ingeweven.
Met dezen doek zult gij mij de oogen binden,
Als 't zoo ver is . . . . Dees allerlaatste dienst
Ontfing ik gaarne van mijn lieve Hanna . . . .

KENNEDY. O, Melvil! ik doorsta het niet!

MARIA. Komt allen!
Komt en ontfangt mijn allerlaatst vaarwel!
(*Zij strekt hare handen uit; de een na de andere valt aan hare voeten en kust de aangeboden hand onder hevig weenen.*)
Vaarwel, Margrethe! Alix! vaart alle wel . . . .
Dank, Burgoyn! voor al uw trouwe diensten . . . .
Geertrude! uw lippen branden . . . . Ik ben veel
Gehaat geworden maar ook veel bemind!
Een eedle man make eens Geertrud gelukkig,
Want dit gevoelig hart heeft liefde noodig . . . .
Gij, Bertha! hebt het beste deel gekozen:
De kuische bruid des hemels wilt gij worden.
O, leg toch uw gelofte spoedig af!
Bedrieglijk zijn de goedren dezer waereld,

Dat ziet gij aan uw koningin! . . . Niets meer!
Vaartwel! vaartwel! vaart eeuwig wel!

(Zij keert zich snel van hen af, allen, uitgenomen Melvil, verwijderen zich.)

ZEVENDE TOONEEL.

MARIA. MELVIL.

MARIA. Ik heb nu al het tijdlijke volbracht,
En hoop, geens menschen schuldnaresse meer,
Te scheiden uit de waereld . . . . Slechts één zaak,
Melvil! belemmert mijn beklemde ziel
De vleuglen vrij en vrolijk uit te slaan.

MELVIL. Ontdek het mij! Ontlast uw vol gemoed,
En deel uw trouwen vriend uw zorgen mede.

MARIA. Ik sta nu aan den grens der eeuwigheid,
'k Zal spoedig voor mijn hoogsten Rechter treden:
Toch ben ik met den Heilge niet verzoend.
De priester mijner kerk is mij geweigerd.
De heilge hemelspijs van 't sakrament
Versmaad ik uit de hand van valsche priesters.
'k Wil in 't geloove mijner kerke sterven,
Want zij is de eenige die zalig maakt.

MELVIL. Ontrust u niet! De vurig-vrome wensch
Geldt voor de daad bij Hem die alles weet.
Een dwingland kan alleen de handen binden,
't Godvruchtig hart verheft zich vrij tot God.
Het woord is dood: alleen 't Geloof maakt levend.

MARIA. Ach, Melvil! 't hart is niet zich-zelf genoeg;
't Geloof behoeft een stoflijk onderpand,
Waar 't ooit het Hemelsche zich toe wil eignen.
Daarom is God geopenbaard in 't vleesch,
En werd Gods onuitsprekelijke gave

Gesloten in een zichtbaar hulsel. — Zie,
De Moederkerk, zoo heilig en verheven,
Bouwt ons de ladder die ten hemel klimt;
Haar naam is *Katholijke*, de *Algemeene*,
Want slechts 't Geloof van allen is de kracht
Van elks geloof. Waar honderdduizenden
Aanbidden en vereeren, wordt de gloed
Tot vlam, en snel gevleugeld stijgt de geest
Tot in het hart des derden hemels op.
— Welzalig zij, wien de engel des gebeds
Verzamelt in des Heeren Heilig Huis!
Het outer is vercierd, de kaarsen stralen,
De klok weêrgalmt, het wierook is gestrooid,
De Bisschop staat in 't misgewaad getooid,
Hij grijpt den kelk, hij zegent hem, hij kondigt
Het hemelsch wonder der verandring aan,
En voor den God, die in hun midden daalt,
Buigt zich 't geloovig volk in 't stof.... Ach! ik
Alleen ben uitgesloten, niet tot mij,
Niet in mijn kerker daalt de hemelzegen.

MELVIL. Hij daalt tot u, Hij is nabij! Vertrouw
D' Almachtige! Ook de dorre wandelstaf
Kan groenen in de hand van 't waar Geloof.
En die de bron deed springen uit de rots,
Kan in den kerker een altaar bereiden,
Kan *dezen* kelk, de stoflijke verkwikking,
U plotsling in een hemelsche verandren.

(*Hij grijpt den kelk, die op de tafel staat.*)

MARIA. Melvil, versta ik u? Ja, ik versta u!
Hier is geen priester, en geen kerk, en geen
Hoogwaardig — maar de Zondaarsheiland spreekt:
„Waar twee vergaderd zijn in *mijnen naam*,
„Daar ben ik in hun midden met mijn zegen!"
Wat wijdt den Priester tot des Heeren tolk?

Het reine hart, de vlekkeloze wandel.
Zoo zijt gij mij ook ongewijd een priester,
Een bode Gods, die mij den vrede brengt.
— Zoo luister naar mijn allerlaatste biecht,
En laat uw lippen mij Gods heil verkonden!

MELVIL. Als u het hart zoo innig daartoe drijft,
Zoo weet, o Koningin! dat tot uw troost
De hemel ook een wonder kan verrichten.
Gij zegt, hier is noch kerk, noch priester, noch
Des Heeren lichaam? — Gij vergist u. Hier
Zijn beide, een priester en God-zelf, aanwezig.
(*Hij ontbloot op deze woorden het hoofd; te gelijkertijd toont hij haar eene hostie in een gouden schaal.*)
— Ik ben een priester! Om uw laatste biecht
Te hooren, om u op den weg naar 't graf
Gods vrede te verkondigen, heb ik
De zeven wijdingen op 't hoofd ontfangen!
En deze Hostie bied ik in den naam
Des heilgen Vaders, die haar wijdde, u aan.

MARIA. Zoo is dan op den drempel-zelf des doods
Mij nog een hemelzaligheid bereid!
Gelijk wanneer er een onsterfelijke
Op gouden wolken nederdaalt, gelijk
Toen de Engel eens d' Apostel uit de banden
Des kerkers voerde, wien geen grendel nu
Weêrhield, geen zwaard des wachters, maar die vrij
En vrolijk heenging door gesloten deuren,
En stralend op des kerkers drempel stond:
Alzoo verrast mij hier de Hemelbode,
Nu iedere aardsche helper mij verliet!
En gij, *mijn* dienaar eens, zijt nu de dienaar
Des Hoogen Gods en Zijn gewijde tolk!
Gelijk uw kniën eens voor *mij* zich bogen,
Zoo kniel ik thands voor *u* neêr! . . . (*Zij knielt voor hem neder.*)

MELVIL (*terwijl hij het teeken des kruises over haar maakt.*)
In den naam
Van Vader, Zoon en Heilgen Geest! Maria,
Gij koningin! hebt gij uw hart doorzocht,
En zweert gij en belooft gij voor den God
Der waarheid, niets te biechten dan de waarheid?
MARIA. Gants open ligt mijn hart voor u en Hem.
MELVIL. Spreek! welke zonde drukt u op 't geweten,
Sints gij voor 't laatst met God u hebt verzoend?
MARIA. Van haat en nijd was mijn gemoed vervuld,
En wraakgedachten woelden in mijn boezem.
Vergeving hoopte ik zondares van God,
En ik kon niet mijn vijandin vergeven.
MELVIL. Betreurt ge uw schuld, en is 't uw vast besluit
Geheel verzoend het leven te verlaten?
MARIA. Zoo waar ik hoop dat God mij moog' vergeven.
MELVIL. Waarvan nog meer beschuldigt u dit hart?
MARIA. Ach! niet door *haat* alleen, nog meer door *liefde*,
(Een zondige!) beleedigde ik mijn God.
Mijn ijdel hart werd voor den man bewogen,
Die trouwloos mij verzaakt heeft en bedrogen!
MELVIL. Betreurt ge uw schuld, en heeft uw boetend hart
Van d' afgod zich gewend tot God den Heere?
MARIA. Dat was de zwaarste strijd dien 'k heb doorstreên;
De laatste band met de Aarde brak van één!
MELVIL. Waarvan nog meer klaagt u 't geweten aan?
MARIA. Helaas, een andre bloedschuld, lang gebiecht,
Keert weêr en drukt met pletterend gewicht,
Bij 't naadren van het Goddelijk Gericht,
En schrikt mij weg van 's Hemels zalige Oorden!
Ik liet den koning, mijn gemaal, vermoorden,
En den verleider schonk ik hart en hand!
'k Heb boetende elke straf der Kerk gedragen,
Toch blijft de worm hier binnen eeuwig knagen!

MELVIL. Weegt nog een andre schuld op uw gemoed,
Die gij nog niet gebiecht hebt en geboet?
MARIA. Nu weet gij alles wat mijn ziel bekommert.
MELVIL. Gedenk d' Alwetende, ons zóó zeer nabij!
Gedenk de straf, waarmeê de heilge Kerk
Een onvolkomen biecht bedreigt! Dat is
De zonde tot den eeuwgen dood, want dat
Is zonde tegen 's Heeren heilgen Geest!
MARIA. Zoo schenk mij tot den jongsten strijd Gods zegen,
Zoo waar ik niets met opzet heb verzwegen!
MELVIL. Hoe? voor uw God wilt gij het kwaad verbergen,
Waarvoor nu juist des menschen straf u treft?
Niets zegt gij van uw eigen bloedig aandeel
Aan Babingtons en Parrys hoogverraad?
Den tijdelijken dood kost u die daad:
Wilt ge ook den eeuwgen dood daarvoor nog sterven?
MARIA. Ik ben bereid in de eeuwigheid te gaan:
De klok zal niet het volgend uur verkonden,
Of 'k zal reeds voor den troon mijns Rechters staan;
Maar ik herhaal 't: ik biechte u *àl* mijn zonden!
MELVIL. Bedenk u wèl. Het hart is een bedrieger.
Gij hebt misschien arglistig, dubbelzinnig,
Het *woord* vermeden dat u schuldig maakt,
Ofschoon de grage *wil* de misdaad deelde?
Maar weet het wel, geen guichelkunst misleidt
Het vlammend oog der Oppermajesteit!
MARIA. Wel heb ik alle Vorsten aangespoord
Mijn schandelijke ketenen te slaken;
Maar nimmermeer heb ik met woord of daad
Het leven mijner vijandin belaagd!
MELVIL. Zoo hebben uwe schrijvers valsch getuigd?
MARIA. Hetgeen *ik* sprak is waar. Wat *zij* getuigden,
Dat oordeel' God!
MELVIL. Alzoo dan, overtuigd

Van eigen onschuld, klimt gij op 't schavot?

MARIA. Mijn God verwaardigt mij, de vroeger bloedschuld
Te boeten met dees onverdienden dood.

MELVIL (*geeft haar den zegen.*) Zoo ga dan heen, en boet haar door uw sterven!
Zink als een willig offer op 't altaar!
Bloed kan verzoenen wat het bloed misdeed.
Gij hebt misdaan uit vrouwelijke zwakheid:
De zonden van het stoflijk aanzijn volgen
D' ontboeiden geest niet in zijn heerlijkheid.
'k Verkondig u, uit kracht van 't heilig Ampt,
Dat ik bekleed tot binden en ontbinden,
Vergeving uwer zonden, tot één toe!
Geschiede u naar hetgeen gij hebt geloofd!

(*Hij reikt haar de hostie.*)

Neem 's Heeren lichaam! 't is voor u verbroken.

(*Hij geeft haar den beker die op tafel staat, wijdt dien met een stil gebed, en reikt hem daarop over aan Maria. Zij aarzelt hem aan te nemen en wijst hem af met de hand.*)

Neem 's Heeren bloed! het is voor u vergoten!
Neem aan! de Paus bewijst u deze gunst.
Nog in den dood zult gij het hoogste recht
Der koningen, der Priestren recht, genieten!

(*Zij aanvaardt den beker.*)

En even als ge, op stoffelijke wijz',
Geheimvol met uw God u hebt verbonden,
Zóó zult gij ginder in zijn vrederijk,
Daar waar geen schuld meer zijn zal en geen smarte,
Als een verheerlijkte Engel u voor eeuwig
Vereenen met uw Heiland en uw God.

(*Hij zet den kelk neder. Op een gedruisch dat gehoord wordt, dekt hij zich het hoofd en gaat hij naar de deur. Maria blijft in stille gebeden op de kniën liggen.*)

MELVIL (*terugtredend.*) U rest nu nog één harden strijd te strijden.

Gevoelt ge u sterk genoeg, om elken prikkel
Van haat, van zielsverbittring te overwinnen?

MARIA. 'k Vrees op dat punt geen struikling meer. Mijn haat
En liefde, beide, bracht ik God ten offer.

MELVIL. Welnu, bereid u dan de Lords Leycester
En Burleigh hier te ontfangen; — want zij komen.

ACHTSTE TOONEEL.

DE VORIGEN. BURLEIGH, LEYCESTER *en* PAULET. *Leycester blijft geheel in de verte staan, zonder de oogen op te heffen. Burleigh, die zijn houding gadeslaat, treedt tusschen hem en de koningin.*

BURLEIGH. Ik kom, Mylady Stuart! om uw laatste
Bevelen aan te hooren.

MARIA. Dank, mylord!

BURLEIGH. Het is 't verlangen mijner Koningin,
Dat niets wat billijk is u zij geweigerd.

MARIA. Mijn testament bevat mijn jongste wenschen.
Ik stelde Ridder Paulet dat ter hand,
En bid dat daar gevolg aan word' gegeven!

BURLEIGH. Daar kunt ge u op verlaten.

MARIA. 'k Bid ook dit
Laat mijn bedienden ongedeerd naar Schotland
Vertrekken, of naar Frankrijk, waar hun hart
Hun ingeeft heen te reizen!

BURLEIGH. 't Zal zoo zijn.

MARIA. En daar mijn lijk nu niet in heilige aard
Zal rusten, zoo vergun' men, dat die dienaars
Mijn hart naar Frankrijk brengen tot de mijnen.
— Ach, het was altijd daar!

BURLEIGH. Zoo zal geschiën.
Hebt gij nog soms . . . . ?

MARIA. Breng Englands koningin

Mijn zusterlijken groet! Verzeker haar,
Dat ik haar mijnen dood van gantscher harte
Vergeef, en zeer mijn heftigheid van gister
Betreurd heb . . . . God behoede haar nog lang,
En schenk' haar een gelukkige regeering!

BURLEIGH. Spreek, hebt gij nog geen beter keus gedaan?
Versmaadt gij nog den bijstand van den Deken?

MARIA. Ik ben met mijnen God verzoend . . . . Sir Paulet!
'k Heb u, onwillends, veel verdriet gedaan,
U van den steun des ouderdoms beroofd . . . .
O, laat mij hopen, dat gij mijner niet
In haat gedenkt . . .

PAULET (*geeft haar de hand.*) God zeegne u! ga in vrede!

NEGENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. HANNA KENNEDY *en de andere* VROUWEN *der koningin, dringen naar binnen met teekenen van ontzetting. Hen volgt de* SHERIF, *een witten staf in de hand; achter hem ziet men door de openstaande deur gewapende mannen.*

MARIA. Wat schort er aan, mijn Hanna? Ja, 't is tijd!
De sherif komt om mij ter dood te voeren:
Het moet zoo zijn. Vaarwel, vaar eeuwig wel!
(*Hare vrouwen omarmen haar met hevige droefheid. Tot Melvil.*)
Gij, waarde Sir! en mijn getrouwe Hanna
Moet mij op dezen laatsten weg geleiden.
Mylord! och, weiger mij die weldaad niet.

BURLEIGH. Ik heb daartoe geen volmacht.

MARIA. Hoe nu, Sir?
Gij zoudt mij die geringe bede ontzeggen?
Heb achting voor mijn kunne! Wie toch zou
De laatste dienst mij leenen? Nimmermeer
Kan toch mijn koninklijke zuster willen,
Dat mijn geslacht in mij beleedigd worde,

Dat ruwe mannenhanden mij beroeren!

BURLEIGH. Er mag geen vrouw de trappen van 't schavot
Met u beklimmen .... Haar geschrei en jammeren ....

MARIA. Zij zal niet jammren! Neen, ik sta u borg
Voor Hannaas kalmte en onderworpenheid.
Heb deernis, Lord! O, scheid mij niet in 't sterven
Van mijn getrouwe, goede voedstermoeder.
Eens droeg zij op heur armen mij in 't leven,
Nu leî' ze mij met zachte hand ter dood!

PAULET (*tot Burleigh.*) O, laat het toe!

BURLEIGH. Het zij!

MARIA. Nu heb ik niets
Ter waereld meer .... (*Zij neemt het krucifix en kust het.*)
Mijn Heiland! mijn Verlosser!
Hebt Gij aan 't kruis Uwe armen uitgebreid,
O, breidt ze nu ook uit om mij te ontfangen!

(*Zij keert zich om tot heengaan. Op dit oogenblik ontmoet haar blik graaf Leycester, die bij hare beweging onwillekeurig was opgesprongen en haar nazag. — Bij dezen aanblik siddert Maria; hare knieën knikken, en zij staat op het punt van neder te zinken. Graaf Leycester grijpt haar en steunt haar op de armen. Zij ziet hem een tijd lang ernstig en zwijgend aan; hij kan haar blik niet uitstaan. Eindelijk spreekt zij.*)

Graaf Lester! gij hebt woord gehouden: gij
Beloofdet mij uw arm om me uit dees kerker
Te voeren, en nu leent gij mij uw arm!
(*Hij staat als vernietigd. Zij gaat met zachte stem voort.*)
Ja, Lester! en de vrijheid niet alleen
Zou 'k aan uw hand te danken hebben: ach,
Gij zoudt mij ook de vrijheid *dierbaar* maken;
Aan ùwe hand, gezegend door uw liefde,
Zou ik 't genot des nieuwen levens smaken ....
Thands, nu ik reeds op weg ben van de waereld

Te scheiden en een zaalge geest te worden,
Die met geen aardsche drift meer heeft te strijden,
Nu, Lester! mag ik zonder schaamteblos
U de overwonnen zwakheid wel belijden. . . . .
Zoo vaar dan wel, en kunt gij, leef in vreê!
Gij zocht de liefde van twee koninginnen:
Een teederminnend hart hebt gij verplet,
Verraden, om een trotsche ziel te minnen.
Kniel aan de voeten van Elisabeth! . . .
Of nooit uw loon u als uw straf bezwaarde!
Vaarwel! — Nu heb ik niets meer op deze aarde.

(Zij vertrekt, de sherif voorop, Melvil en Kennedy naast haar. Burleigh en Paulet volgen; de overigen zien haar schreiend na, totdat zij uit hunne oogen verdwenen is; daarop verwijderen zij zich door de twee andere deuren.)

TIENDE TOONEEL.

LEYCESTER, *alleen teruggebleven.*

Ik leef dan nog! Ik kan het leven dragen!
Stort dan dit dak niet plettrend op mij neêr?
Splijt dan de bodem niet van één, om mij,
D' ellendigste aller wezens, te verslinden?
Ach, wat heb ik verloren! welk een paerel
Versmeet ik! welk een hemelzaligheid
Heb ik verwoest! Daar zweeft zij uit mijn oogen,
Verheerlijkt reeds, als de Englen in den hoogen . . . .
Mij blaakt de wanhoop als een hellevlam!
— Waar is nu dat besluit, waarmeê ik kwam,
Om 's harten stem gevoelloos te verstikken,
Heur vallend hoofd te zien met koele blikken?
Kleurt schaamte, als 'k haar aanschouw, mij purperrood?
Moet zij mijn hart in de ure van den dood
Nog in den band der teederheid verstrikken?

— Verworpeling! u staat het niet meer vrij,
Te smelten van een vrouwlijk medelij':
't Geluk der Liefde gaat uw pad voorbij.
Uw hart zij met een muur van ijs omsloten!
Uw voorhoofd als uit ijzererts gegoten!
Zal u de prijs der schanddaad niet ontgaan
Dan moet gij haar ten einde toe bestaan.
Zwijg, medelij! en wordt tot steen, mijne oogen!
Ik wil haar hoofd op 't moordblok zien gebogen....

(Hij gaat met vaste schreden naar de deur, waar Maria is uitgegaan; doch blijft plotseling halverwege staan.)

Vergeefs! de schrik der helle grijpt mij aan....
Ik kan het gruwelstuk niet gadeslaan,
Haar niet zien sterven! Luister! wat was dat?
Zij zijn beneden.... Onder deze voeten
Bereidt men reeds het vreesselijke werk.
Daar dringen stemmen in mijn oor! Voort! Voort!
Voort uit dit Huis, het broeinest van den Moord!

(Hij wil door een tegencvergestelde deur ontvluchten, maar die gesloten vindende, deinst hij terug.)

Hoe? nagelt mij Gods wraak hier aan den grond?
'k Moet *hooren* wat ik huiver om 't *aanschouwen*?
Dat is de stem des Dekens.... hij vermaant haar....
Zij valt hem in de rede.... hoor!... luid bidt zij....
Met vaste stem.... 't wordt stil.... 't is doodlijk stil!
'k Hoor niets dan snikken en 't geschrei der vrouwen....
Zij wordt ontkleed.... Hoor nu! het blok verschuift.
Nu knielt zij op het kussen.... legt het hoofd:....

(Nadat hij de laatste woorden met klimmende angst heeft uitgesproken, en een wijle roerloos is blijven staan, ziet men hem plotseling een krampachtige beweging maken en machteloos nederzijgen. Te gelijker tijd verneemt men beneden een dof gedruisch van stemmen, dat lang aanhoudt.)

ELFDE TOONEEL.

De tweede kamer van het vierde bedrijf.

ELISABETH (*treedt uit eene zijdeur : gang en gebaarden drukken de heftigste onrust uit.*)

Nog niemand hier? . . . Geen boodschap ! Wordt het dan
Nooit avond? Staat de zon dan roerloos stil
Te midden van heur loop? Moet ik nog langer
Hier kruipen op de pijnbank der verwachting?
— Is 't nu *gebeurd*? of *niet*? Ik beef terug
Voor beide — en ach, ik waag het niet te vragen!
Graaf Lester toont zich niet, ook Burleigh niet,
Dien 'k aanstelde om het vonnis te voltrekken.
Zijn zij van Londen afgereisd . . . . dan is 't
Geschied; de pijl is afgedrukt, hij vliegt,
Hij treft, hij heeft getroffen, — gold het ook
Mijn kroon, hij 's buiten mijn bereik . . . . Wie daar?

TWAALFDE TOONEEL.

ELISABETH. EEN PAADJE.

ELISABETH. Gij komt alleen terug . . . . Waar zijn de Lords?
PAADJE. Mylord van Lester en de Schatbewaarder . . . .
ELISABETH (*in de hevigste spanning.*) Waar zijn zij?
PAADJE. Zij zijn niet in Londen.
ELISABETH. Niet?
— Waar zijn zij dan?
PAADJE. Dat kan mij niemand zeggen.
Vóór 't morgenkrieken hebben beide heeren
In allerijl en in 't geheim de stad
Verlaten.
ELISABETH (*levendig losbarstend.*) Ik ben Koningin van England!
(*Op- en nedergaande in de hevigste beweging.*)
Ga! roep mij . . . . Neen, blijf hier, blijf . . . . Zij is dood!

Nu eindlijk heb ik ruimte hier op aarde.
— Wat beef ik toch? Wat huivring grijpt mij aan?
Het graf bedekt mijn vrees, en wie durft zeggen
Dat *ik* het deed? Geen tranen zullen mij
Ontbreken om mijn offer te beweenen! (*Tot den paadje.*)
Staat gij nog hier? — Mijn schrijver Davison
Moet oogenbliklijk zich naar hier begeven.
Zend naar den Graaf van Shrewsbury . . . . Daar is
Hij-zelf!

DERTIENDE TOONEEL.

ELISABETH. GRAAF SHREWSBURY.

ELISABETH. Zijt welkom, eedle Lord! Wat brengt gij mij?
't Moet wel gewichtig wezen, wat uw schreên
Zoo laat hier heen voert.
SHREWSBURY. Groote Koningin!
Mijn hart, van zorg vervuld, om uwen roem
Bekommerd, dreef mij heden naar den Tower,
Waar Kurl en Rau, de schrijvers van Maria,
Gevangen zitten; want nog eenmaal wilde ik
De kracht van hun getuigenis beproeven.
Verrast, verlegen wijst de Luitenant
Des torens mij den toegang af — tot ik
Door dreiging de gevangenen bereik.
— O God, wat vreeslijk schouwspel zag ik daar!
Het hair verwilderd, razernij in 't oog,
Als van de helsche furiën gefolterd,
Lag Kurl, de Schot, op 't slaaploos leger neêr.
En naauwelijks herkent de ellendling mij,
Of ijlings stort hij voor mijn voeten neêr,
Barst los in luid gekrijt, omhelst mijn kniën
Wanhopig, als een worm in 't stof gekromd.
Hij bidt mij en bezweert mij, hem te ontdekken,

Wat lot zijn Koningin weërvaren zij!
Want tot den Tower drong de schrikmaar' door,
Dat zij ter dood veroordeeld was. Toen ik
't Gerucht naar waarheid hem bevestigde,
En zeide dat het *zijn* getuigenis was,
Waardoor zij sterven zoude, viel hij woedend
Zijn meêgevangene aan, wierp hem ter aarde
Met al de reuzenkracht der razernij,
En poogde hem te worgen. Slechts met moeite
Bevrijdden wij 't slachtoffer uit zijn hand.
Nu keerde hij zijn wilde gramschap tegen
Zich-zelven, sloeg met vuisten zich de borst,
Verwenschte zich en zijnen lotgenoot
Tot in de diepste diepten van de hel.
Valsch, heette 't, valsch had hij getuigd: de brieven
Aan Babington, die hij bezworen had
Als echt, zij waren valsch! Gants andre woorden
Had hij geschreven dan de Koningin
Hem in de pen gaf. Deze booswicht hier,
Die Rau, had hem daar listig toe verleid!
Toen vloog hij naar het venster, stiet het open
Met woest geweld, en schreeuwde door de straat,
Zoodat al 't volk te hoop liep, dat hij-zelf
De schrijver van Maria was, de booswicht
Die zijn meestresse valsch had aangeklaagd,
Hij was vervloekt, hij was een lasteraar!
ELISABETH. Gij zeidet zelf, dat hij uitzinnig was:
De woorden van een dwaas, een razend mensch
Bewijzen niets.
SHREWSBURY. Maar deze waanzin-zelf
Bewijst juist des te meer. O Koningin!
Laat u bezweeren, overhaast u niet,
Beveel van nieuws een ijvrig onderzoek!
ELISABETH. Dat zal ik doen . . . daar gij het wenscht, heer Graaf!

Niet wijl ik kan gelooven dat mijn *pairs*
Zich overijlden in dit rechtsgeding.
Tot *uw* gerustheid slechts vernieuwe men
Het onderzoek . . . . Gelukkig is 't nog tijd!
Geen zweem of schaduw zelfs van smet of blaam
Mag kleven op mijn koninklijken naam!

VEERTIENDE TOONEEL.

DAVISON *en* DE VORIGEN.

ELISABETH. Het vonnis, dat ik u ter hand gesteld heb, Sir!
— Waar is 't?

DAVISON (*in de hoogste verbazing.*) Het vonnis?

ELISABETH. Dat ik gisteren
U in bewaring gaf . . . .

DAVISON. Mij in bewaring?

ELISABETH. Het volk bestormde mij om te onderteeknen,
Ik *moest* zijn wil doen, en ik deed dien ook,
Maar 't was gedwongen, en in *uwe* hand
Gaf ik het stuk: zóó zocht ik tijd te winnen.
Gij weet wat ik u zeide . . . . Nu, geef hier!

SHREWSBURY. Geef, waarde Sir! de zaken zijn veranderd,
Het onderzoek moet gants en al vernieuwd.

DAVISON. Vernieuwd? O eeuwige barmhartigheid!

ELISABETH. Bedenk u niet zoo lang. Wáár is het stuk?

DAVISON (*in wanhoop.*) Ik ben verloren! 'k ben een kind des doods!

ELISABETH (*haastig invallende.*) Ik wil niet hopen, Sir? . . .

DAVISON. Ik ben verloren!
Ik heb het stuk niet meer.

ELISABETH. Wat?

SHREWSBURY. Heilge hemel!

DAVISON. Het is in Burleighs handen . . . . reeds sints gister!

ELISABETH. Rampzalige! hebt gij mij zóó gehoorzaamd?
Beval ik u niet streng, bewaar dat stuk?

DAVISON. Dat hebt gij *niet* bevolen, koningin!

ELISABETH. Ellendeling, wilt gij mij tegenspreken?
Wanneér gelastte ik u, dat gij dat vonnis
Aan Burleigh geven zoudt?

DAVISON. Wel niet bepaald
In duidelijke woorden, maar . . . .

ELISABETH. Rampzaalge!
Gij waagt het dus mijn woorden *uit te leggen?*
Gij *legt* uw eigen wreeden zin er *in*.
Wee uwer, als die daad van willekeur
Noodlottige gevolgen na zich sleept!
Dat zult gij met uw leven mij betalen.
— Graaf Shrewsbury! gij ziet het hoe mijn naam
Misbruikt wordt . . . .

SHREWSBURY. Ja, ik zie . . . . O God, mijn God!

ELISABETH. Wat zegt gij?

SHREWSBURY. Als die Heer zich heeft verstout
Tot deze daad voor eigen rekening,
Indien hij heeft gehandeld zonder u,
Dan moet hij voor de rechtbank uwer *pairs*
Gedagvaard worden; want hij heeft uw naam
Den afschuw aller tijden prijs gegeven!

VIJFTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. BURLEIGH. *Eindelijk* KENT.

BURLEIGH (*buigt een knie voor de Koningin.*) Lang leve mijne koninklijke vrouw,
En moge 't Englands haatren al te samen
Vergaan als deze Stuart! . . . .
(*Shrewsbury bedekt zijn gelaat. Davison wringt wanhopig de handen.*)

ELISABETH. Spreek, Mylord!

Hebt gij het doodelijk bevel van mij
Ontfangen?
BURLEIGH. Neen, gebiedster! ik ontfing het
Van Davison.
ELISABETH. Heeft Davison het u
In mijnen naam ter hand gesteld?
BURLEIGH. O, neen!
Dàt heeft hij niet.
ELISABETH. Toch hebt gij 't ras volvoerd,
En zonder eerst te vragen naar mijn wil?
Het vonnis was rechtvaardig, niet onberisplijk
In 't oog der waereld; maar u paste 't niet
Onze edelmoedigheid vooruit te loopen . . . .
Zijt dus verbannen van ons aangezicht! (*Tot Davison.*)
Een strenger oordeel is u weggelegd:
Misdadig hebt ge uw volmacht overtreên,
Niet wakend voor 't u toebetrouwde pand.
Men breng' hem naar den Tower! 't Is mijn wil,
Dat hij worde aangeklaagd op dood of leven . . . .
Mijn eedle Talbot! u-alleen, van al
Mijn raadsliên, heb ik trouw en braaf bevonden.
Gij zult voortaan mijn leidsman zijn, mijn vriend . . . .
SHREWSBURY. Verban uw meestverknochte vrienden niet,
Ontsluit den kerker voor dezulken niet,
Die voor u handelden, nu voor u zwijgen!
— Wat mij betreft, mijn Koningin! Sta toe,
Dat ik het zegel, bijna dertien jaren
Mij toevertrouwd, teruggeve in uw hand.
ELISABETH (*verrast.*) Neen, Shrewsbury! gij zult mij thands wel niet
Verlaten, thands . . . .
SHREWSBURY. Vergeef mij, ik ben te oud,
En deze rechterhand, zij is te stijf
Om uwe aanstaande daden te verzeeglen.

ELISABETH. Hoe! mij verlaten zou de man, die mij
Het leven heeft gered?

SHREWSBURY. Ik heb maar weing
Gedaan. — Ik heb, helaas! uw eedler deel
Niet kunnen redden. Leef en heersch in vreê!
Uw vijandin is dood. Gij hebt voortaan
Niets meer te vragen en — niets meer te ontzien.

ELISABETH (*tot graaf Kent die binnentreedt.*)
Ontbiê graaf Lester hier!

KENT. Mylord laat zich
Ontschuldigen: hij is te scheep naar Frankrijk:

(*Zij bedwingt zich en blijft met kalme zelfbeheersching staan.*)

(*De gordijn valt.*)

GOETHE,

DE BURGER-GENERAAL.

BLIJSPEL IN ÉÉN BEDRIJF.

PERSONEN.

ROOSJE.

GEORGE.

MAARTEN.

DE LANDJONKER.

SNAPS.

DE REGTER.

BOEREN.

Het tooneel valt voor in de woning van Maarten.

EERSTE TOONEEL.

ROOSJE. GEORGE.

GEORGE (*die uit de deur naar buiten treedt, met eene hark over den schouder, roept:*) Hoort ge, Roosje lief?

ROOSJE (*over de onderdeur*). Heel goed, beste George!

GEORGE. Ik ga naar de weide om de molshoopen vlak te maken.

ROOSJE. Goed.

GEORGE. Daarna ga ik eens zien, hoe het met ons bouwland staat.

ROOSJE. Mooi! En dan komt ge op het moesland om te spitten, en ge zult er mij met het ontbijt vinden.

GEORGE. En dan gaan we bij elkaâr zitten, om eens kostelijk te smullen.

ROOSJE. De soep zal heerlijk zijn.

GEORGE. Al ware zij nog zoo heerlijk, gij moet er meê van eten, anders smaakt ze mij niet.

ROOSJE. 't Gaat mij even zoo.

GEORGE. Nu, dag Roosje!

ROOSJE (*gaat, blijft staan, kijkt om; zij werpen elkaâr kusjes toe; hij keert terug*). Hoor eens, Roosje! — De menschen spreken geen waarheid.

ROOSJE. Ten minste maar zelden. Hoe zoo?

GEORGE. Zij zeggen: Als man en vrouw heeft men elkaâr niet meer zoo lief als te voren. 't Is niet waar, Roosje. Hoe lang zijn we nu al getrouwd? Wacht eens!

ROOSJE. Twaalf weken.

GEORGE. Ja waarlijk! En het is nog altijd George en Roosje, en Roosje en George voor en na, even als vroeger. Nu tot straks!

ROOSJE. Tot straks. Hoe vaak hebben wij dat al niet te zamen besproken!

GEORGE (*verwijdert zich*). En hoe vaak zullen wij het nog te zamen bespreken!

ROOSJE. En altijd weêr op nieuw beginnen.

GEORGE (*stil staande*). Dat is een leven!

ROOSJE. Ik kom dadelijk bij u. Adieu!

GEORGE (*heengaande*). Adieu!

ROOSJE (*over de onderdeur*). George!

GEORGE (*terug komende*). Wat is er?

ROOSJE. Ge hebt iets vergeten.

GEORGE (*om zich heenziende*). Wat dan?

ROOSJE (*op hem toespringende*). Nog een kus!

GEORGE. Beste Roosje!

ROOSJE. Beste George! (*Zij kust hem*).

TWEEDE TOONEEL.

DE VORIGEN. DE LANDJONKER.

JONKER. Braaf, vriendjes! Braaf! aan u kan men niet bespeuren, dat de tijd voorbijgaat.

GEORGE. Wij merken het ook niet, edele heer.

ROOSJE (*met nadruk*). Gij zult het binnen kort ook niet meer merken.

JONKER. Hoe zoo?

ROOSJE. Och maak er nu toch maar geen geheim van! — Zij is immers zoo lief.

JONKER (*glimlagchende*). Wie?

GEORGE. Hm! Roosje, ge hebt gelijk. Ja zeker, regt lief.

ROOSJE. En gij zijt ook zoo'n knap jong heer.

JONKER. George! Mag zij dat zeggen?

GEORGE. Nu eer dan voorheen. Want ik wil het gul weg bekennen, 'k ben wel eens jaloersch op u geweest.

JONKER. En ge hebt er ook reden voor gehad. Roosje stond altijd goed bij mij aangeschreven.

ROOSJE. Gij steekt den draak, edele heer.

GEORGE. Ik heb het echter altijd veel te ernstig opgevat.

ROOSJE. Hij is er mij vaak genoeg lastig om gevallen.

GEORGE. En zij mij ook.

JONKER. En nu?

GEORGE. Nu is Roosje mijne vrouw, en ik ben verzekerd, eene regt brave vrouw ook.

JONKER. Dat staat vast.

ROOSJE (*slim*). En gij? —

JONKER. Nu?

GEORGE (*met eene buiging*). Mag ik u geluk wenschen?

JONKER. Waarmeê?

ROOSJE (*neigende*). Als gij het niet kwalijk neemt.

GEORGE. Gij zult binnen kort ook een lief vrouwtje bezitten.

JONKER. 't Is meer dan ik weet.

ROOSJE. Over een dag of wat zult gij 't niet meer verbloemen.

GEORGE. En zij is zoo lief.

JONKER. Wie dan toch?

ROOSJE. Freule Caroline, die hier onlangs met hare oude tante heeft gelogeerd.

JONKER. Hebt ge daaraan uw vermoeden ontleend? Wat zijt ge toch slim!

GEORGE. Ik zou toch denken, dat men het wel met eenig regt mag veronderstellen.

ROOSJE. 't Is regt goed, dat gij gaat trouwen.

GEORGE. Men wordt een geheel ander mensch. Gij zult het ondervinden.

ROOSJE. Nu heb ik eerst regt schik in huis.

GEORGE. En mij is het, alsof ik in dit huis geboren ben.

ROOSJE En wanneer vader de couranten leest, en zijn hoofd breekt met allerlei gehaspel in de buitenwereld, dan drukken wij elkaâr de handen.

GEORGE. En wanneer de oude zich ergert, dat het elders zoo bont toegaat, dan schikken wij digter bij elkaâr en zijn regt blijde dat het bij ons zoo rustig en stil is.

JONKER. 't Is het beste, wat ge doen kunt.

ROOSJE. En wanner vader volstrekt maar niet kan begrijpen, hoe het Fransche volk uit de schulden zal geraken, dan zeg ik: George, wij zullen maar zorgen, dat we geen schulden maken.

GEORGE. En wanneer hij zich boos maakt, dat men daar geld en goed van de burgers wegneemt, dan overleggen wij te zamen, hoe wij het huisje zullen opknappen, dat wij voor onzen loterijprijs denken aan te koopen.

JONKER. Gij zijt een paar verstandige jongelui.

ROOSJE. En gelukkig ook.

JONKER. Zoo hoor ik het gaarne.

GEORGE. Gij zult het ook spoedig ondervinden.

ROOSJE. Dan zal het weêr een vrolijk leven op het slot zijn!

GEORGE. Even als vroeger toen uwe moeder zaliger nog leefde.

ROOSJE. Die men altijd om hulp vroeg, als er iemand ziek lag.

GEORGE. Die zoo'n heerlijke spiritus gaf, als men zich eene buil had gestooten.

ROOSJE. Die zoo'n kostelijke zalf bezat, als men zich had gebrand.

JONKER. Nu, als ik plan heb om te trouwen, dan wil ik uitzien naar een vrouwtje, dat op u gelijkt.

GEORGE. Zoo een is al gevonden.

ROOSJE. Ik geloof het ook. Wordt niet boos, edele heer, dat wij zoo vrij en voorbarig zijn.

GEORGE. Wij kunnen het echter niet langer afwachten —

ROOSJE Om u even gelukkig te zien als wij zijn.

GEORGE. Gij moet het niet langer uitstellen.

ROOSJE. 't Is tijd verloren.

GEORGE. En wij zijn u al vooruit.

JONKER. Wij zullen zien.

GEORGE. Het maakt wel niets uit, wanneer onze jongen een beetje ouder is dan de uwe, dan kan hij des te beter op den kleinen jonker passen.

ROOSJE. O dat zal prettig zijn, als ze met elkaâr spelen. Het mag immers?

JONKER. Als ze er maar eerst waren. Ja! — mijne kinderen mogen met de uwe opgroeijen, zoo als ik met u ben opgegroeid.

ROOSJE. Dat zal een leven zijn!

GEORGE. Mij dunkt, ik zie ze al.

DERDE TOONEEL.

DE VORIGEN. MAARTEN (*voor het raam*).

MAARTEN. Roosje! Roosje! Waar blijft het ontbijt?

ROOSJE. Terstond! Terstond!

MAARTEN. Moet ik al weêr wachten? (*Hij sluit het raam.*)

ROOSJE. Oogenblikkelijk!

GEORGE. Wacht maar, Roosje.

ROOSJE. Dan word ik bekeven.

JONKER. Dat is de schuld van den kus, waarop ik u heb betrapt. Ik heb er mijn wildbraad ook om vergeten.

GEORGE. De schuld ligt aan uwe vriendelijkheid, edele heer!

ROOSJE. Ja zeker. Daardoor heb ik vader vergeten.

GEORGE. En ik weiland, akker en moesveld.

JONKER. Nu laat ieder dan zijn weg gaan. (*Onder wederzijdsche groeten gaan zij in verschillende rigtingen heen, Roosje treedt in huis.*)

VIERDE TOONEEL.

De kamer van Maarten, met een schoorsteen, eenige kasten, eene tafel met stoelen. Aan de eene zijdee en raam. Aan de andere eene staande ladder.

MAARTEN. ROOSJE.

MAARTEN. Roosje, waar zijt ge?

ROOSJE. Hier, vader.

MAARTEN. Waar blijft ge?

ROOSJE. De jonker kwam hier voorbij, en daar hij zoo minzaam is, bleef hij een oogenblik met ons praten.

MAARTEN. En mijne koffij?

ROOSJE. (*op den haard wijzende*). Hier staat ze.

MAARTEN. Dat zie ik. Maar de melk?

ROOSJE. Die is aanstonds warm. (*Zij gaat naar de kast, maakt die open met een sleutel uit den bundel die aan hare zijde hangt, neemt een pot met room en zet hem op den haard.*)

MAARTEN. (*voortpratende*). Roosje! dat staat u niet mooi!

ROOSJE. (*bedrijvig*). Wat dan, vader?

MAARTEN. Dat ge mij geheel en al om George vergeet.

ROOSJE (*even druk*). Hoe zoo?

MAARTEN. Ge hebt met hem staan te praten en voor hem gezorgd.

ROOSJE. 't Is waar, vader. Ik heb hem eene boterham klaar gemaakt.

MAARTEN. Ge zorgt maar voor hem alleen.

ROOSJE. Neen, dat niet! Voor u even goed als voor hem.

MAARTEN. En toch hebt ge mij beloofd, als ik u liet trouwen —

ROOSJE. Dat alles zou blijven als te voren.

MAARTEN. En houdt ge nu wel uw woord?

ROOSJE. Wel zeker. Hier is de koffij.

MAARTEN. Zijt ge elken morgen even vlug bij de hand als voorheen?

ROOSJE. Hier is de melk. (*Zij loopt weêr naar de kast.*)

MAARTEN. En moet ik niet op alles wachten?

ROOSJE. Hier is het kopje! de lepel! de suiker! Wilt ge ook een broodje?

MAARTEN. Neen, neen. — Ge blijft mij het antwoord schuldig.

ROOSJE. (*op het ontbijt wijzende*). Hier staat het.

MAARTEN. Ik zal er tevreden mede zijn. Vertel mij eens wat nieuws.

ROOSJE. Ik moet voort.

MAARTEN. Al weêr?

ROOSJE. Ik moet George de soep brengen, hij houdt niet van koffij.

MAARTEN. Waarom eet hij niet te huis?

ROOSJE. Hij wil eerst wat werken. Op het moesland heeft

hij een prieëltje gemaakt, daar stoken wij een vuurtje, maken de soep warm, en eten haar zamen op.

MAARTEN. Ga dan maar heen! Het is toch niet anders.

ROOSJE. Wat meent ge daarmeê?

MAARTEN. Ge verlaat vader en moeder, en volgt den man.

ROOSJE. Zoo moet het immers zijn.

MAARTEN. Ga maar.

ROOSJE. Van middag zult ge een lekker maaltje hebben; ik zeg niet wat.

MAARTEN. 't Is goed.

ROOSJE. Maar wees nu ook niet verdrietig.

MAARTEN. In 't geheel niet!

ROOSJE. Adieu, vader.

MAARTEN. Ga maar heen. Ik kom straks ook.

VIJFDE TOONEEL.

MAARTEN *alleen* (*zijne koffij drinkende.*)

't Is goed dat zij heengaat. Snaps zei mij gisteren in 't voorbijgaan, als de kinderen op het land waren, zou hij hier komen en mij veel nieuws vertellen. — 't Is mij een slimme kerel, die Snaps! Hij weet alles! — Als hij maar wat beter met George stond! Maar die heeft gezworen, dat, als hij hem weêr hier in huis ontmoet, hij hem bont en blaauw zal ranselen. En George houdt woord. — Een goede jongen! Maar een beetje driftig! — Ik hoor iets. (*Hij gaat naar de deur.*) Ha! Ha! Snaps! — Daar is hij al.

ZESDE TOONEEL.

MAARTEN. SNAPS.

SNAPS (*naar binnen glurende*). Zijt ge alleen, vader Martijn?

MAARTEN. Kom maar binnen!

SNAPS (*een pas vooruit*). George heb ik zien gaan; is Roosje bij hem?

MAARTEN. Ja, meester Snaps. Als naar gewoonte.

SNAPS. Daar ben ik.

MAARTEN. Ge zijt wel voorzigtig.

SNAPS. Dat is de eerste deugd.

MAARTEN. Van waar komt ge?

SNAPS. Hm! Hm!

MAARTEN. Wij hebben u sinds acht dagen niet gezien.

SNAPS. Dat wil ik wel gelooven.

MAARTEN. Hebt ge buiten het dorp eene kuur verrigt?

SNAPS. Vader Martijn! — Ik heb kureeren geleerd.

MAARTEN. Geleerd? — Als of ge nog iets behoeft te leeren.

SNAPS. Men raakt nooit uitgeleerd.

MAARTEN. Gij zijt wel nederig.

SNAPS. Zooals alle groote mannen.

MAARTEN. Nu, wat de grootte betreft! — Gij zijt immers nog kleiner dan ik.

SNAPS. Vader Martijn, daarvan is hier geen sprake. Maar hier! hier! (*Hij wijst op het voorhoofd.*)

MAARTEN. Nu begrijp ik' u.

SNAPS. En er zijn menschen in de wereld, die zoo iets op prijs weten te stellen.

MAARTEN. Zonder twijfel.

SNAPS. En dan vindt men vertrouwen —

MAARTEN. Ik geloof het gaarne.

SNAPS. Dan ondervindt men —

MAARTEN (*ongeduldig*). Wat dan? Zeg toch op!

SNAPS. En wordt met zaken belast.

MAARTEN. Laat hooren toch! Wat is het?

SNAPS (*met gewigt*). Men wordt een man van invloed.

MAARTEN. Is het mogelijk?

SNAPS. Over weinige dagen zult gij het ondervinden.

MAARTEN. Zeg het maar dadelijk! Kom er terstond meê voor den dag.

SNAPS. Ik kan het niet doen. Daarmeê is genoeg gezegd.

MAARTEN (*bedenkelijk*). Meester Snaps —

SNAPS. Wat is er?

MAARTEN. Zie mij eens aan.

SNAPS. Welnu?

MAARTEN. Regt in de oogen.

SNAPS. Zoo?

MAARTEN. Scherp!

SNAPS. Wat drommel! Ik doe het immers. 't Verwondert me, dat gij mijn blik verdragen kunt.

MAARTEN. Hoor eens!

SNAPS. Wat is er?

MAARTEN. Zou het nieuws, dat ge te vertellen hebt —

SNAPS. Wat meent gij?

MAARTEN. Misschien niet weer zoo'n historie zijn?

SNAPS. Hoe kunt gij dat denken?

MAARTEN. Of —

SNAPS. Volstrekt niet, vader Martijn!

MAARTEN. Of een van de vele snapperijen omtrent uwe aanzienlijke voorouders?

SNAPS. Dat was maar scherts! Maar nu begint het ernst te worden.

MAARTEN. Overtuig mij dan.

SNAPS. Welaan dan! Omdat gij het zijt.

MAARTEN. Ik ben zeer benieuwd.

SNAPS. Luister dan! — Zijn wij hier wel veilig?

MAARTEN. Wel zeker! George is op het land, en Roosje is bij hem.

SNAPS (*met ophef*). Steek uwe ooren op! Spalk uwe oogen open!

MAARTEN. Maak dan toch voort!

SNAPS. Gij hebt dikwijls gehoord — Er kan hier toch niemand luisteren?

MAARTEN. Niemand.

SNAPS. Dat de beroemde Jakobijnen — er heeft zich hier toch niemand verborgen? —

MAARTEN. Wel neen.

SNAPS. Knappe mannen in alle landen opzoeken, kennen en gebruiken.

MAARTEN. Dat zegt men.

SNAPS. Nu heeft mijn naam — ik hoor iemand!

MAARTEN. 't Is zoo niet!

SNAPS. Mijn naam tot over den Rijn geklonken —

MAARTEN. Dat is ver.

SNAPS. En men doet reeds sedert een half jaar alle mogelijke moeite —

MAARTEN. Ga maar voort!

SNAPS. Om mij voor de zaak der vrijheid en gelijkheid te winnen.

MAARTEN. Wel zoo!

SNAPS. In Parijs weet men van mijne kunde —

MAARTEN. Ei! Ei!

SNAPS. Mijne bekwaamheid.

MAARTEN. Kurieus!

SNAPS. Genoeg, de heeren Jacobijnen hebben sedert een half jaar om mij heen geslopen, als de kat om den heeten brij!

MAARTEN. Ik kan mij niet genoeg verwonderen!

SNAPS. Tot dat ik, nu acht dagen geleden, door hen in de stad werd ontboden.

MAARTEN. Gij hebt ons verteld dat ge over een vreemdeling, die zijn been had gebroken, moest praktizeeren.

SNAPS. Dat werd mij ook gezegd.

MAARTEN. Wij waren er over verwonderd.

SNAPS. Ik ook.

MAARTEN. Alsof er in de stad geen chirurgijns genoeg waren?

SNAPS. Genoeg, ik stond er over verwonderd — en vertrok.

MAARTEN. Daar deedt ge wel aan.

SNAPS. Ik vind mijn patient.

MAARTEN. Waarlijk!

SNAPS. En zoodra ik het been had verbonden —

MAARTEN. Nu?

SNAPS. Was het even gezond als het mijne.

MAARTEN. Wat?

SNAPS. Ik stond verbaasd!

MAARTEN. Dat geloof ik.

SNAPS. De vreemde heer begint te lagchen —

MAARTEN. Natuurlijk.

SNAPS. En valt mij om den hals.

MAARTEN. Is het mogelijk!

SNAPS. Burger Snaps! riep hij uit.

MAARTEN. Burger Snaps? dat is kurieus!

SNAPS. Beste broeder!

MAARTEN. En verder?

SNAPS. Genoeg, hij lei mij alles bloot.

MAARTEN. En wat dan?

SNAPS. Dat hij een afgevaardigde der Jacobijnen was.

MAARTEN. Hoe zag hij er dan wel uit?

SNAPS. Even als een ander mensch.

MAARTEN. En werdt ge niet bang voor dien man?

SNAPS. Ik bang zijn?

MAARTEN. En ge hebt met hem gesproken, als met uw's gelijken?

SNAPS. Natuurlijk! — Alle menschen zijn gelijk.

MAARTEN. Vertel nu maar verder!

SNAPS. Hoe zal ik u alles met een omhaal van woorden vertellen?

MAARTEN. Ik hoor het gaarne.

SNAPS. Hij nam mij op in zijne orde.

MAARTEN. Hoe deed hij dat?

SNAPS. Onder tal van ceremonies.

MAARTEN. Die zou ik wel eens willen weten.

SNAPS. Gij kunt alles zien.

MAARTEN. Hoe zoo?

SNAPS. Geef acht! Hier in mijn scheerzak draag ik het gansche geheim.

MAARTEN. Is 't mogelijk?

SNAPS. Zie maar eens!

MAARTEN. Laat kijken.

SNAPS. Het eene na 't andere.

MAARTEN. Ga voort!

SNAPS (*na eene pauze*). Vooraf drukte hij mij nog eens in zijne armen.

MAARTEN. Een hartelijk man!

SNAPS. Dat danke hem de drommel!

MAARTEN. Ik weet niet —

SNAPS. Toen haalde hij — (*hij haalt eene roode muts uit den zak*).

MAARTEN. Dat roode kapje? Gij zijt immers geen huisvader.

SNAPS. Hoe dom! — De vrijheids-muts.

MAARTEN. Laat eens zien.

SNAPS. En zette mij die op het hoofd. (*Hij zet het kapje op.*)

MAARTEN. Het staat u regt koddig!

SNAPS. Verder den rok. (*Hij haalt eene nationale uniform voor den dag.*)

MAARTEN. Dat is een mooi stuk.

SNAPS. Help mij even, vader Martijn, 't is wat naauw.

MAARTEN (*terwijl zij met veel moeite en inspanning den rok aantrekken*). Foei wat knelt dat benaauwd! het scheurt u nog van 't lijf!

SNAPS. Dat is de uniform der vrijheid.

MAARTEN. Nu, ik moet zeggen, dat ik mijn boeren wambuis toch liever draag.

SNAPS. Kijk nu hier! Wat zegt ge van die sabel?

MAARTEN. Mooi!

SNAPS. En die kokarde?

MAARTEN. Is dat de nationale kokarde?

SNAPS. Juist. (*Hij maakt haar vast aan den hoed.*)

MAARTEN. Of ze dien ouden hoed ook versiert!

SNAPS. Zoudt ge ook wel zoo eene willen dragen?

MAARTEN. Als het noodig was.

SNAPS. Toen de vreemdeling mij zoo had gekleed —

MAARTEN. Hij zelf?

SNAPS. Zeker. Wij helpen en dienen elkaâr.

MAARTEN. Dat is mooi.

SNAPS. Toen zeide hij —

MAARTEN. Ik ben regt nieuwsgierig.

SNAPS. Ik heb al eene menigte hier te lande aangeworven —

MAARTEN. Dan is dat toch waar.

SNAPS. Maar nog niemand gevonden, op wien ik meer vertrouwen stel dan op u.

MAARTEN. Zeer vereerend.

SNAPS. Geef nu gehoor aan mijn wensch —

MAARTEN. Op welke wijze?

SNAPS. En ga naar onze vrienden en maak hen bekend met onze grondstellingen.

MAARTEN. Leg ze mij eens uit.

SNAPS. Dadelijk! — En als gij duizend eerlijke —

MAARTEN. Duizend eerlijke! Dat is veel!

SNAPS. Weldenkende en moedige burgers bij elkaâr hebt —

MAARTEN. Wel nu?

SNAPS. Dan zal de revolutie in uw dorp een aanvang nemen.

MAARTEN. In ons dorp? Hier, in ons dorp?

SNAPS. Ja zeker!

MAARTEN. God beware ons!

SNAPS. Ei! waar dan?

MAARTEN. Ei! weet ik het? Ginds of elders! Overal! Maar niet hier.

SNAPS. Hoor maar, nu komt het belangrijkste.

MAARTEN. Nog meer?

SNAPS. Dan begint de revolutie! Zoo sprak hij.

MAARTEN. God sta ons bij!

SNAPS. Ik geef u daartoe geheele volmagt, en benoem u bij deze —

MAARTEN. Waartoe?

SNAPS. Tot burger-generaal.

MAARTEN. Tot generaal? — Meester Snaps, meester Snaps! dat klinkt weêr zoo wat naar een gouverneur-generaal van Indië.

SNAPS. Stil! Het is geen tijd om te schertsen.

MAARTEN. Dat schijnt zoo.

SNAPS. En tot bewijs daarvan geef ik u dien knevelbaard.

MAARTEN. Een knevelbaard?

SNAPS. Dien elk burger-generaal dragen moet.

MAARTEN. Is het mogelijk?

SNAPS (*heeft den knevel vast gemaakt*). Nu hebt ge voorkomen.

MAARTEN. Waarachtig!

SNAPS. En gezag.

MAARTEN. Tot verbazens toe!

SNAPS. En aan de spits der vrijheids vrienden zult ge wonderen verrigten.

MAARTEN. Zonder twijfel, Mijnheer de generaal.

SNAPS. Men zegt niet: Mijnheer de generaal. Men zegt: mijn generaal! Burger-generaal! — Geen mensch is voortaan heer.

MAARTEN. Mijn generaal!

SNAPS. Wat verlangt ge, burger?

MAARTEN. Ik ben maar een boer.

SNAPS. Wij zijn allen burgers.

MAARTEN. Maar zeg mij nu eens, wat dat alles beteekenen moet?

SNAPS. Dat noemt men onze grondstellingen.

MAARTEN. En moet het daar naar toe?

SNAPS. Ja.

MAARTEN. Ik dacht al half bij mij zelven, of het niet op oorvegen zou uitloopen.

SNAPS. Nu moet ge luisteren.

MAARTEN. Waarnaar?

SNAPS. Naar de verklaring, die ik u zal geven omtrent onze grondstellingen.

MAARTEN. Ik had ze al geheel vergeten.

SNAPS. Hoor dan!

MAARTEN (*die toevallig onder het heen en weêr loopen voor het venster treedt*). O wee!

SNAPS. Wat is er?

MAARTEN. Mijnheer de generaal! Mijn generaal — daar komt George den heuvel af.

SNAPS. Vervloekt!

MAARTEN. Mijn Heer — mijn generaal! Hij heeft een grooten stok.

SNAPS (*naar het venster loopende*). Ik ben zeer verlegen.

MAARTEN. Dat dunkt mij ook.

SNAPS. Ik ben bang —

MAARTEN. Dat bemerk ik ook.

SNAPS. Voor George, meent ge?

MAARTEN. Dat niet, maar voor een pak slagen.

SNAPS. Neen voor niets in de wereld, dan voor het gevaar van verraden te worden.

MAARTEN. Daarin hebt gij gelijk.

SNAPS. De goede zaak zou er door lijden, wanneer onze plannen te vroeg werden ontdekt.

MAARTEN. Gewis.

SNAPS. Verberg mij.

MAARTEN. Klim op den zolder.

SNAPS. Ja! Ja!

MAARTEN. Kruip maar onder het hooi.

SNAPS. Ha! juist.

MAARTEN. Pak u weg! Mijnheer de generaal! de vijand is nabij.

SNAPS. Gezwind den zak hier! (*Hij neemt den zak op.*)

MAARTEN. Voort! Voort!

SNAPS (*terwijl hij de ladder bestijgt*). Verraad mij toch niet.

MAARTEN. Neen, neen.

SNAPS. En denk toch niet, dat ik bang ben.

MAARTEN. Volstrekt niet!

SNAPS. 't Is louter uit voorzigtigheid!

MAARTEN. Zeer verstandig. Ga maar heen!

SNAPS (*boven op de ladder, terwijl hij door het luik verdwijnt*). Louter uit voorzigtigheid!

ZEVENDE TOONEEL.

MAARTEN. GEORGE (*met een stok*).

GEORGE. Waar zit die schelm?

MAARTEN. Wie?

GEORGE. Is het waar, vader?

MAARTEN. Wat dan?

GEORGE. Roosje vertelde mij, dat zij Snaps hier in huis had zien sluipen.

MAARTEN. Hij kwam hier, maar ik heb hem terstond de deur gewezen.

GEORGE. Dan deedt ge wel. Ik sla hem armen en beenen aan stukken, als ik hem hier ooit aantref.

MAARTEN. Ge zijt veel te driftig.

GEORGE. Wat? Na al die streken?

MAARTEN. Dat is voorbij.

GEORGE. Hij heeft nog geen rust. Thans, nu Roosje mijne vrouw is —

MAARTEN. Wat nu?

GEORGE. Houdt hij niet op den draak met ons te steken en ons te plagen.

MAARTEN. En hoe dat?

GEORGE. Dan eens zegt hij in 't voorbijgaan tot Roosje: Goeden avond, Roosje! Wat wordt ge toch algemeen bekeken! De officier, die hier gisteren doorreed, heeft naar u gevraagd.

MAARTEN. Dat kon wel waar zijn.

GEORGE. Maar waarom moet hij dat over babbelen? Neen, het zijn klare leugens.

MAARTEN. Waarschijnlijk.

GEORGE. Dan komt hij weêr en zegt: de vreemdeling, die op het slot heeft gelogeerd, heeft met veel lof van u gesproken. Wilt ge hem niet eens in de stad opzoeken? Het zal hem regt aangenaam zijn. Hij woont in de Lange straat N°. 636.

MAARTEN. Dat heeft wel iets van koppelen.

GEORGE. Hij is tot alles in staat.

MAARTEN. Ik wil het wel gelooven.

GEORGE. En Roosje dient hem altijd terug, zoo als hij verdient; en die slechte vent verhaalt het op haar. Ik vrees dat hij ons eene kool zal stoven.

MAARTEN. Zoo kwaad is hij toch niet. Hij doet het maar voor de grap.

GEORGE. Eene mooije grap! Ik zal ze hem wel afleeren.

MAARTEN. Neem u in acht! zoo iets kan duur te staan komen.

GEORGE. Dat wil ik gaarne afwachten. En ik zal er hem voor krijgen, dat hij mij van Roosje heeft afgetrokken. Als hij nu maar niet bij haar zit! Kom aan, gezwind! ik moet voort.

(Hij loopt ijlings weg.)

ACHTSTE TOONEEL.

MAARTEN. *Later* SNAPS.

MAARTEN. Gelukkig, dat hij geen erg in hem had! Dat zou eene mooije ontmoeting gegeven hebben! *(Voor het venster.)* Wat loopt hij! Hij is al bij den heuvel. Nu kan mijn generaal weêr uit zijn schuilhoek komen. 't Is toch kurieus, dat tegenwoordig de slechtste gasten altijd in de hoogte geraken! Men leest het in alle nieuwsbladen. Hij daar boven deugt volstrekt niet, en geniet toch zooveel eer! Wie weet, wat daaruit nog zal geboren worden! Het is een gevaarlijke tijd; men weet in 't geheel niet meer, met wien men omgaat. In allen gevalle wil ik hem te vrind houden. Hij kan mij weêr van dienst zijn. — Mijn generaal!

SNAPS (*voor het zolderluik. Er valt hooi naar beneden*). Is hij weg?

MAARTEN. Al een heel eind.

SNAPS (*met hooi bedekt*). Ik kom al.

MAARTEN. Gij ziet er jammerlijk uit, generaal Snaps.

SNAPS (*op de ladder zich schoonmakende*). Dat is niet anders in het veld; men kan daar niet alles even proper houden.

MAARTEN. Kom maar omlaag.

SNAPS. Is hij waarlijk weg?

MAARTEN. Al een heel eind. Hij maakte zich bezorgd dat gij in dien tusschentijd naar Roosje mogt sluipen, en liep alsof het hem onder de zolen brandde.

SNAPS (*naar beneden komende*). Uitmuntend! Maar sluit nu eerst de voordeur digt.

MAARTEN. Dat ziet er verdacht uit.

SNAPS. Beter verdacht dan betrapt. Maak digt, vader Martijn. Met weinig woorden zal ik u alles meêdeelen.

MAARTEN (*naar de deur gaande*). Nu, het is wel.

SNAPS. Als er iemand klopt, dan spring ik op, en sluip door de achterdeur; en gij kunt doen wat ge wilt.

NEGENDE TOONEEL.

SNAPS. *Later* MAARTEN.

SNAPS. Als ik maar eerst een ontbijt van hem had losgekregen! 't Is eene ware schande! een rijke klant en altijd even gierig! (*Hij sluipt langs de kasten.*) Alles gesloten, als naar gewoonte, en Roosje heeft den sleutel weêr bij zich. — Ook heb ik een paar daalders noodig, tot bijdrage in onze republikeinsche kas. (*Hij gaat weêr naar de kast.*) De deuren klapperen, de sloten zijn slecht onderhouden. De maag prikkelt, de beurs nog erger. Snaps! Burger-generaal! Flink aan den gang! Doe hier een proefstuk van uw handwerk!

MAARTEN (*terugkomende*). Alles is verzekerd. Maak het nu kort

SNAPS. Wanneer de zaak het toelaat.

MAARTEN. Ik vrees dat de kinderen zullen komen.

SNAPS. 't Heeft nog tijd. Als ze bij elkaâr zitten, weten ze 't onderscheid tusschen middag en avond niet.

MAARTEN. Gij waagt er 't meest bij.

SNAPS. Luister dan.

MAARTEN. Vertel dan.

SNAPS (*na eene pauze*). Doch wanneer ik bedenk —

MAARTEN. Nog al bedenkingen?

SNAPS. Gij zijt een knap man, dat is waar.

MAARTEN. Zeer verpligt!

SNAPS. Maar zonder studie.

MAARTEN. Dat is mijne zaak niet.

SNAPS (*met gewigt*). Die goede, ongestudeerde luidjes, die men de gemeene lui plagt te noemen —

MAARTEN. Welnu?

SNAPS. Kan men eene zaak het best door een exempel, door eene vergelijking duidelijk maken.

MAARTEN. Dat laat zich hooren.

SNAPS. Alzoo per exempel — (*Hij loopt driftig heen en weêr en stoot tegen Maarten.*)

MAARTEN. Per exempel: dat is lomp.

SNAPS. Excuseer, ik was daar in mijne revolutie-luim.

MAARTEN. Die bevalt mij volstrekt niet.

SNAPS. Per exempel — (*Maarten aanpakkende*).

MAARTEN. Blijf mij van het lijf!

SNAPS. Per exempel, wij hebben ons vereenigd.

MAARTEN. Wie?

SNAPS. Wij beiden en nog negen honderd acht en negentig.

MAARTEN. Eerlijke lui?

SNAPS. Dat maakt gezamentlijk duizend.

MAARTEN. Juist.

SNAPS. Wij gaan gewapend naar het slot, met geweren en pistolen.

MAARTEN. Hoe zullen die geweren en pistolen er komen?

SNAPS. Dat zal gevonden worden. Ziet gij niet, dat ik reeds eene sabel bezit? *(Hij leidt Maarten naar de eene zijde van het tooneel.)*

MAARTEN. Ei zoo!

SNAPS. Wij rukken op het slot aan, en eischen gehoor bij den edelman. Dan dringen wij naar binnen. *(Hij stelt het indringen voor.)*

MAARTEN *(rukt zich los)*. Hoor eens, ik moet u zeggen, dat ik niet meê ga. Wij hebben veel verpligting aan den jonker.

SNAPS. Gekheid! Dankbaarheid is iets, dat ge in de eerste plaats afschaffen moet.

MAARTEN. Hoe kan dat mogelijk zijn?

SNAPS. 't Is zeer natuurlijk. Schaf ze maar af! Gij zult het ondervinden, ondank is het gemakkelijkste ding van de wereld.

MAARTEN. Dat kan niet zijn!

SNAPS. Probeer het maar en volg ons na! Maak geene complimenten, 't is immers maar eene gelijkenis.

MAARTEN. Ja juist! eene gelijkenis!

SNAPS *(leidt hem weêr naar de andere zijde)*. Nu gaan wij naar binnen. — Maar weet gij wat!

MAARTEN. Welnu?

SNAPS. 't Is beter dat gij den edelman voorstelt. *(Hij leidt hem naar de overzijde.)* Plaats u hier.

MAARTEN. Dat is mij ook al goed!

SNAPS. Ik kom met de burgerschaar.

MAARTEN. Met de negen honderd negen en negentig?

SNAPS. Met een grooter of kleiner getal.

MAARTEN. Goed.

SNAPS. Mijn heer! zeg ik —

MAARTEN. Een weinig bedaard!

SNAPS. Neen! dat was niet goed; er mag niemand heer zijn.

MAARTEN. Nu, wat zegt ge dan?

SNAPS. Wacht — Kort en goed: in naam der vrijheid en gelijkheid ontsluit uw kelder en provisiekamers; wij verlangen te eten en gij zijt verzadig'd.

MAARTEN. Als het na den maaltijd geschiedt, kan het mogelijk zijn.

SNAPS. Sluit uwe kleêrkas open! wij zijn naakt.

MAARTEN. Wel foei! Gij zult toch niet —

SNAPS. Niet anders. — Maak uwe geldbeurs los! wij zijn arm.

MAARTEN. Dat wil iedereen wel gelooven.

SNAPS. Antwoord nu.

MAARTEN. Ja, wat zal ik zeggen?

SNAPS (*opvliegend en trotsch*). Wat gij zeggen zult?

MAARTEN. Bedaard wat!

SNAPS. Wat kunt gij zeggen? Gij zijt een onbeschaamde! (*Naar de kast vliegende.*) Gij hebt gesloten kelders!

MAARTEN. Dat is Roosjes melkkast.

SNAPS (*natuurlijk*). Foei! Gij moet bij de gelijkenis blijven.

MAARTEN. O, zoo!

SNAPS (*op forschen toon*). En gesloten kasten!

MAARTEN. Daar zijn kleederen in.

SNAPS. Waar zijn de sleutels?

MAARTEN. Roosje heeft ze meê genomen. Zij is zeer huishoudelijk, zeer ordelijk; zij sluit alles digt, en draagt de sleutels bij zich.

SNAPS. Uitvlugten! Voorwendsels! Waar zijn de sleutels?

MAARTEN. Ik heb ze niet.

SNAPS. Dan moet ik aan 't breken. (*Hij trekt de sabel, en plaatst zich voor de kast.*)

MAARTEN. Zijt ge dol?

SNAPS. 't Is maar een exempel.

MAARTEN. Laat dat staan!

SNAPS. Wat! gij durft u verzetten? (*Hij begint aan de lijst te breken.*)

MAARTEN. Maar zijt ge dan van den duivel bezeten?

SNAPS. Dit moet los! (*Hij breekt.*) Krik! Krak!

MAARTEN (*rondloopende*). Roosje! Roosje! waar zijt ge?

SNAPS (*brekende*). Het gaat! Krik! Krak!

MAARTEN. George! George!

SNAPS. Houd toch uw mond, en bedenk dat ik het slechts figuurlijk voorstel.

MAARTEN. Slechts figuurlijk? Mij dunkt het wordt natuurlijk genoeg.

SNAPS. Denk toch na! Gij zijt thans de edelman. (*De kast vliegt intusschen open.*)

MAARTEN. God beware mij! Daar staat de kast los. De lijsten zijn er afgebroken, het slot is bedorven. Wat zal Roosje nu zeggen? Loop naar den drommel! weet ge wel, dat ik zoo iets niet toelaat! dat het een schandaal is! inbraak! dat ik de buren zal roepen, dat ik naar den regter zal gaan?

SNAPS (*die intusschen de kast heeft doorzocht en de potten heeft nagezien*). Naar den regter? Uw aarts-vijand? Dien trotschen kerel?

MAARTEN. Vervloekt!

SNAPS. Denk er liever aan, dat gij regter moet worden, als we maar eerst den vrijheids-boom hier geplant hebben.

MAARTEN. Regter? Ik weet nog goed, dat ik eens gezworene moest worden.

SNAPS. 't Zijn nu andere tijden, er wordt niemand meer bedrogen.

MAARTEN. Dat zou ik gaarne wenschen.

SNAPS. Men draait niemand meer een rad voor de oogen.

MAARTEN. Dat vind ik mooi.

SNAPS. Nu, voor alles —

MAARTEN. Moet ge maken, dat ik regter word!

SNAPS. Zonder twijfel. — Voor alles moet gij evenwel nog een punt weten.

MAARTEN. Het voornaamste punt is, dat wij de kast weêr in orde brengen.

SNAPS. Volstrekt niet.

MAARTEN. Dat wij de lijsten weêr vastspijkeren.

SNAPS. In 't geheel niet. 't Voornaamste punt is, dat gij begrijpt, waarom men mij tot generaal heeft aangesteld.

MAARTEN. Dat heb ik waarlijk nog niet regt begrepen.

SNAPS. Alzoo exempli gratia.

MAARTEN. Nog al een exempel?

SNAPS. Wij hebben er immers nog geen gehad.

MAARTEN. Maar al te veel!

SNAPS. Ik zeg dus — (*Hij grijpt een grooten melkpot en zet dien op de tafel.*)

MAARTEN. Om Godswil raak dien pot niet aan! Roosje heeft gezegd het was de beste dien ze heeft.

SNAPS. Dat doet mij veel genoegen.

MAARTEN. Neem toch eene kleinere schaal, als het toch gebeuren moet.

SNAPS. Neen ik heb de grootste noodig voor mijn exempel.

MAARTEN. Nu, dan zeg ik u kort en goed, dat ik van de gansche kraam niets wil weten.

SNAPS. Zoo!

MAARTEN. En dat ge terstond uwe biezen kunt pakken.

SNAPS. Ei!

MAARTEN. En dat ik naar geene syllabe wil luisteren.

SNAPS. Gij wilt niets hooren?

MAARTEN. Neen!

SNAPS. Niets aannemen?

MAARTEN. Neen!

SNAPS (*trekt de sabel*). Weet dan! dat ik u 't verstand moet ingeven.

MAARTEN. Met de sabel? Dat is eene fraaije manier.

SNAPS (*hem aanvallende*). Weet! dat gij verpligt zijt u te laten onderrigten, nieuwe denkbeelden aan te nemen; dat gij verlicht moet worden, dat gij vrij moet worden, dat gij gelijk moet worden, of gij wilt al dan niet.

MAARTEN *(ter zijde)*. George! George! Waart ge maar hier! ik zou hem niet verbergen.

SNAPS. Gij wilt dus gaarne hooren?

MAARTEN. Zeker!

SNAPS. En zijt er niet tegen u te laten onderrigten?

MAARTEN. In 't minst niet.

SNAPS. Zoo is het goed.

MAARTEN. Dat vind ik ook.

SNAPS. Geef dus acht.

MAARTEN. Zeer gaarne.

SNAPS. Deze schaal stelt een dorp voor.

MAARTEN. Een dorp?

SNAPS. Of eene stad.

MAARTEN. Kurieus!

SNAPS. Of eene vesting.

MAARTEN. Wonderlijk!

SNAPS. Ja! Per exempel eene vesting.

MAARTEN *(ter zijde)*. Als ik maar van die exempels bevrijd ware.

SNAPS. Ik trek er voor.

MAARTEN. Wat beduidt dat?

SNAPS. Ik eisch haar op! Tret-teret-Tret! *(De trompet nabootsende.)*

MAARTEN. Hij is totaal gek.

SNAPS. Zij houdt zich stil en wil zich niet overgeven.

MAARTEN. Daaraan heeft ze gelijk. *(Ter zijde.)* Als Roosje maar kwam om de vesting te ontzetten.

SNAPS. Ik beschiet haar! Pif! Paf!

MAARTEN. Nu wordt het erg!

SNAPS. Ik maak het haar benaauwd. Dag en nacht laat ik haar geene rust. Pif! Paf! Pif! Zij geeft zich over.

MAARTEN. Daarin handelt ze dwaas.

SNAPS *(nadert de schaal)*. Ik trek er in.

MAARTEN. Zij zal er niet best afkomen.

SNAPS (*neemt den lepel*). Ik verzamel de burgerij.

MAARTEN. Nu is het gedaan.

SNAPS. De welgezinden komen spoedig bijeen. Nu plaats ik mij voor hen (*hij gaat zitten*), en spreek hen aan.

MAARTEN. Arme schaal!

SNAPS. Broeders, burgers! zeg ik.

MAARTEN. Dat klinkt vriendelijk genoeg.

SNAPS. Helaas, ik zie dat gij niet eensgezind zijt.

MAARTEN. In de schaal is alles in rust.

SNAPS. Er heerscht eene geheime gisting onder u.

MAARTEN (*luisterend*). Ik bespeur er niets van.

SNAPS. Gij hebt den oorspronkelijken staat van gelijkheid verlaten.

MAARTEN. Hoe zoo?

SNAPS. Toen ge te zamen nog ééne zuivere melk waart, was het eene druppeltje aan het andere gelijk.

MAARTEN. Dat valt niet te ontkennen.

SNAPS. Thans echter zijt ge zuur geworden.

MAARTEN. De burgers?

SNAPS. Gij hebt u van elkaâr gescheiden.

MAARTEN. Och kom!

SNAPS. En ik zie daar de rijken, die door den zuren room voorgesteld worden —

MAARTEN. Dat is koddig!

SNAPS. De rijken drijven boven.

MAARTEN. De rijken zijn de zure room? Ha! Ha!

SNAPS. Zij drijven boven! Dat is niet te verdragen.

MAARTEN. 't Is onuitstaanbaar!

SNAPS. Ik zal ze dus afscheppen. (*Hij schept den room af op een bord.*)

MAARTEN. O wee! Nu gaat het aan den slag.

SNAPS. En nu ik den room heb weggenomen, vind ik de gestremde melk.

MAARTEN. Natuurlijk.

SNAPS. Die ook niet te verachten is.

MAARTEN. Dat dunkt mij ook.

SNAPS. Dat is de flinke gegoede middelstand.

MAARTEN. De dikke melk de middelstand? Wat zijn dat voor dwaze invallen!

SNAPS. Daarvan neem ik nu zoo veel als ik goedvind. (*Hij schept de melk uit.*)

MAARTEN. Hij verstaat de kunst.

SNAPS. Nu roer ik ze beide door elkaâr *(hij roert)* en onderrigt hen hoe zij elkander onderling moeten verdragen.

MAARTEN. Wat volgt er nu?

SNAPS *(staat op en gaat naar de kast)*. Nu zie ik eens in de buurt rond en vind — *(hij haalt een brood te voorschijn)* een lustslot.

MAARTEN. Dat is immers een brood.

SNAPS. De adel heeft altijd de beste gronden; daarom wordt hij het best door een brood voorgesteld.

MAARTEN. Moet dat er ook aan gelooven?

SNAPS. Natuurlijk! Alles moet gelijk worden.

MAARTEN (*ter zijde*). Als hij die sabel maar niet had! Dat maakt het spel weêrgaas ongelijk.

SNAPS. Daarvan wordt nu ook het noodige afgesneden, en —

MAARTEN (*ter zijde*). Kwam George maar!

SNAPS. En op de rasp gewreven.

MAARTEN. Gewreven?

SNAPS. Ja, om den trots en den overmoed te fnuiken.

MAARTEN. Ja! Ja!

SNAPS. En vervolgens met het overige vermengd en omgeroerd.

MAARTEN. Zijt ge haast klaar?

SNAPS (*zich bedenkende*). Nu ontbreken nog de geestelijke goederen.

MAARTEN. Waar zijn die te zoeken?

SNAPS. Hier vind ik een suikerpot. (*Hij tast naar den suikerpot, die bij het ontbijt staat.*)

MAARTEN (*houdt hem bij den arm vast*). Laat staan! Raak er niet aan! Roosje weegt mij altijd voor eene week suiker af; daarmeê moet ik toekomen.

SNAPS (*naar de sabel grijpende*). Burger!

MAARTEN. Bedaard!

SNAPS. De geestelijke heeren hebben altijd de kostelijkste, de vetste goederen in bezit —

MAARTEN. Daar moeten toch enkelen zijn, die ze bezitten.

SNAPS. Die deshalve het best door de suiker worden voorgesteld. Deze wordt nu ook geraspt —

MAARTEN. Wat zal ik doen?

SNAPS. En op het overige gestrooid.

MAARTEN (*ter zijde*). Ik hoop dat ge mij daarvoor zult betalen. (*Voor het venster*). Hoor! Komt George daar aan?

SNAPS. En nu is de zuurzoete melk der vrijheid en gelijkheid toebereid.

MAARTEN (*bij het venster, zacht*). Het was niets.

SNAPS. Kom hier! Wat doet gij bij het raam?

MAARTEN. Ik dacht, dat er iemand kwam.

SNAPS. George komt toch niet? (*Hij staat op.*)

MAARTEN. 't Is overal stil.

SNAPS. Laat eens zien. (*Hij gaat naar het venster en kijkt over Maarten heen.*)

TIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GEORGE (*door de achterdeur binnensluipende*).

GEORGE (*zacht*). Wie drommel zit daar bij vader? Zou het Snaps zijn?

MAARTEN (*voor het venster*). Druk mij zoo niet!

SNAPS. Ik moet immers zien. (*Hij leunt op hem en ziet naar buiten.*)

MAARTEN. Wat dan?

SNAPS. Hoe mijne soldaten zich gedragen.

GEORGE *(zacht)*. 't Is zijne stem! Wat voert de kerel uit?

SNAPS. Braaf! wakkere vrienden!

MAARTEN. Met wie spreekt gij toch?

SNAPS. Ziet gij dan niet hoe mijne kameraden daar om den vrijheidsboom dansen?

MAARTEN. Zijt ge dol? Er loopt geen mensch.

GEORGE. Waarlijk hij is het! Wat beteekent dat? Vader heeft zich met hem opgesloten! Wat heeft hij zich vreemd toegetakeld! Gelukkig dat ik de achterdeur open vond!

SNAPS. Zie toch! hoe zij uwe vrouwen en dochters begrippen van vrijheid en gelijkheid leeren!

MAARTEN *(die zich losrukken wil, maar door Snaps vastgehouden wordt)*. Dat is te erg!

GEORGE. Wat ze toch met elkaâr spreken! Ik versta er niets van. *(In het rond ziende.)* Wat moet dat beteekenen? De kast open! Zure melk toebereid! Zou ze bestemd zijn voor een ontbijt?

SNAPS *(opgewonden)*. Verheug u toch, nu ge alles zoo eendragtig en vergenoegd voor u ziet.

MAARTEN. Het moet wonderlijk spoken in uw hoofd. Ik zie niets.

GEORGE *(zich terugtrekkende)*. Ik moet maar eens luisteren.

SNAPS *(Maarten loslatende)*. Ik zie dat alles in den geest; gij zult het weldra om u heen met uwe oogen zien.

MAARTEN. Hier in ons huis zie ik voorloopig niet veel goeds.

SNAPS *(nog eens door het venster kijkende, in zich zelven)*. Alles is rustig en veilig. Nu gezwind aan den maaltijd! *(Hij gaat bij de tafel zitten.)*

MAARTEN. Ik wenschte, dat gij elders waart!

SNAPS. O gij dierbaar geregt der vrijheid en gelijkheid, wees gezegend! — Zie nu hier!

MAARTEN. Wat is er!

SNAPS. Nu neemt de burger-generaal de spijs voor zich.

MAARTEN. Dat heb ik wel gedacht.

SNAPS. En eet haar op.

MAARTEN. Alleen?

SNAPS (*etende*). Dat niet! — Met de zijnen.

MAARTEN. Dat is beleefd.

SNAPS. Neem plaats, vader Martijn.

MAARTEN. Ik dank u wel!

SNAPS. Laat het u smaken.

MAARTEN. Ik heb geen honger.

SNAPS. Ontzie u niet om mij, wij zijn allen gelijk.

MAARTEN. Dat zie ik.

SNAPS. Gij zijt een waardig burger.

MAARTEN. Daarvan weet ik niets.

SNAPS. Gij zult mijn korporaal worden.

MAARTEN. Zeer veel eer!

SNAPS. Ga zitten, mijn korporaal.

MAARTEN. Gij schertst, mijn generaal.

SNAPS (*opstaande en buigende*). Mijn korporaal!

MAARTEN. Mijn generaal!

GEORGE (*die intusschen naar voren is gedrongen, slaat Snaps onder het buigen met den stok.*)

SNAPS. Wat is dat?

GEORGE. Mijn generaal!

MAARTEN. Bravo, George!

GEORGE (*Snaps op nieuw een slag gevende*). Mijn korporaal!

SNAPS. Heilige vrijheid sta mij bij!

GEORGE. Vind ik u hier?

MAARTEN. Ga maar door!

SNAPS. Heilige gelijkheid, ontferm u mijner!

GEORGE. Zing maar! ik sla de maat.

SNAPS (*de sabel trekkende om zich te verdedigen*). Heilige revolutie-magt, red mij van 't geweld!

GEORGE. Wat? Ge wilt u verdedigen?

MAARTEN. Neem u in acht, de kerel is woedend.

GEORGE. Die ellendeling! Laat hem maar komen! *(Hij valt Snaps op het lijf.)*

SNAPS. O wee! Help!

GEORGE. Ik zal u leeren!

MAARTEN. De sabel hier!

GEORGE *(ontneemt hem de sabel).* Ik heb haar al.

SNAPS *(zich achter de tafel en stoelen verschansende).* Nu komt het aan op kapituleeren.

GEORGE. Er uit!

SNAPS. Beste George, ik speel maar voor de grap —

GEORGE. Ik ook. *(Hij slaat naar hem, maar raakt de tafel.)*

MAARTEN. Raak hem.

SNAPS *(komt uit zijne verschansing, en loopt de kamer rond).* of anders —

GEORGE *(hem na).* Dat zal u niets helpen.

SNAPS *(voor het venster komende).* Help! Help!

GEORGE *(jaagt hem weg).* Wilt ge zwijgen!

SNAPS. Brand! Brand!

MAARTEN *(houdt hem van den anderen kant tegen).* Stop hem den mond!

SNAPS *(achter twee stoelen verschansd).* Laat mij los! Het is genoeg!

GEORGE. Wilt ge voor den dag komen?

SNAPS *(gooit hen de stoelen naar de beenen, zij springen achteruit).* Daar! dat is voor u!

GEORGE. Wacht maar!

SNAPS. Ja, als ik gek was! *(Hij vliegt de deur uit.)*

GEORGE. Ik snap je toch. *(Hij loopt hem na.)*

MAARTEN *(blijft staan en wrijft het been, dat door den stoel getroffen werd; hij blijft kreupel gedurende de volgende tooneelen).* Die schurk! O mijn been! Maar hij heeft er ook duchtig van gelust!

ELFDE TOONEEL.

MAARTEN. ROOSJE. *Later* GEORGE.

ROOSJE (*van buiten*). Vader! Vader!

MAARTEN. O wee! Daar is Roosje! Wat zal die van de historie zeggen?

ROOSJE. Doe open, vader! Wat is hier voor een leven?

MAARTEN (*voor het venster*). Ik kom! Wacht maar.

GEORGE (*door de achterdeur binnenkomende*). Die vervloekte kerel! Hij heeft de wijk genomen in de achterkamer; maar ik heb er dadelijk den grendel voorgeschoven, hij zal ons niet door de vingers gaan.

ROOSJE. Vader! Waar blijft gij? Doe open!

GEORGE. Daar is Roosje immers.

MAARTEN. Ga maar! Ik ben kreupel. Doe haar de deur open. (*George af.*) Nu begint het leven. Arme Roosje! Die mooije pot! (*Hij gaat zitten.*)

GEORGE (*met Roosje binnenkomende*). Zie maar eens, Roosje.

ROOSJE. Wat is dat? Wat beteekent dat?

GEORGE. Denk eens —

ROOSJE. Mijn melkpot! Vader, wat is hier gebeurd?

MAARTEN. Snaps —

GEORGE. Verbeeld u —

ROOSJE. Mijne kast! De suiker! (*de kamer rondloopende*). O hemel! O hemel! Snaps? Waar zit hij?

GEORGE. Wees bedaard, hij is opgesloten.

ROOSJE. Dat is goed. Wij moeten hem dadelijk aan de policie overleveren. Zij komen al.

MAARTEN (*opspringende en voorthinkende*). Wie?

ROOSJE. De buren zijn naar den regter geloopen, toen hier in huis zoo'n alarm werd gemaakt.

MAARTEN. Naar den regter? O hemel! Wij zijn verloren!

ROOSJE. Mijn mooije pot!

GEORGE. Hij zal het betalen.

MAARTEN. Hoort eens, kinderen, hoort naar mij! Vergeet den pot, vergeet alles!

ROOSJE. Ei ja, waarom niet?

MAARTEN. Zwijg en hoor naar mij! Wij moeten Snaps niet verraden; wij moeten ons houden alsof we niets van hem weten.

GEORGE. Dat zou mooi zijn!

MAARTEN. Hoor dan toch! wij zijn allen verloren, als ze hem vinden. Hij is een afgevaardigde van de Jakobijnen.

ROOSJE. Onmogelijk! Die schoft?

MAARTEN. Waarom niet? Zij vinden hem in uniform. Hij kan het niet ontkennen.

GEORGE. Ja, de uniform heeft hij aan.

MAARTEN. En wij worden verdacht, wij worden gearresteerd, wij moeten voor 't geregt — God weet, wat al niet meer!

GEORGE. Maar wij kunnen immers zeggen —

MAARTEN. Loop er maar spoedig heen, en zeg dat er niets is voorgevallen.

GEORGE. Als ze het maar gelooven willen! (*Hij loopt met spoed heen.*)

ROOSJE. Ik ben er niet meê content. Mijn mooije pot!

MAARTEN. Kom, malligheid! Bedenk liever 't een of ander, om onze hoofden te redden.

ROOSJE. Nu die verliest men zoo gaauw niet. Gij hebt immers alleen maar te zeggen, dat de vent u wilde aanwerven, en dat George hem daarop een pak slaag heeft gegeven.

MAARTEN. Dat is uitmuntend bedacht! Waarom is het u niet dadelijk ingevallen? Nu is George op weg en vertelt de zaak anders; nu zijn we verdacht. 't Is ongelukkig! ongelukkig!

ROOSJE. O, hemel!

TWAALFDE TOONEEL.

DE VORIGEN. DE REGTER. GEORGE. BOEREN.

DE REGTER (*binnendringende*). Neen, neen, ik moet de zaak onderzoeken.

GEORGE (*hem tegenhoudende*). Het is niets.

MAARTEN. Moet ik den regter in mijn huis zien? O ik ongelukkig man!

ROOSJE (*voortredende*). Bemoei er u niet meê, mijnheer de regter.

DE REGTER. Niet meê bemoeijen? Het is mijn pligt. Wie heeft hier brand geroepen?

ROOSJE. Het was maar eene grap.

REGTER. Zulke grappen heeft men niet. Wie heeft om hulp geroepen?

ROOSJE. Ik — Ik — stoeide met George.

REGTER. Gij waart aan 't stoeijen?

ROOSJE (*leidt den regter door de kamer, en vertelt, terwijl zij zich nu en dan bezint*). Ik had daar in de kast een mooijen pot met melk — en sloot de kast en ging weg — Toen kwam George — Wacht maar, George! — Toen kwam George, en kreeg er trek aan — en brak de kast open.

REGTER. Ei! Ei!

ROOSJE. En nam den room er af — en maakte zich een ontbijt klaar — hier staat het nog — en toen kwam ik te huis — en werd boos — en — gaf hem een klap — en toen nam hij mij beet — en plaagde mij, en toen schreeuwde ik — en toen raakten wij aan 't stoeijen, en wierpen de stoelen omver — en toen viel er een stoel tegen vaders been. — Niet waar, vader?

MAARTEN. Gij ziet het, ik ben nog kreupel.

ROOSJE. En toen schreeuwde ik nog harder — en toen —

REGTER. En toen vertelde ik den regter eene mooije leugen.

ROOSJE. Ik lieg niet.

REGTER. Ik geloof dat ge 't zelf niet weet, zoo glad valt het u uit den mond. Denkt ge, dat wij het niet beter gezien hebben?

GEORGE. Hoe zoo?

REGTER (*tot Roosje*). Zijt ge daar even mijn huis niet voorbij gekomen?

ROOSJE. Ja.

REGTER. Hebt ge die menschen niet ontmoet?

ROOSJE. Ik herinner het mij niet.

REGTER (*tot de boeren*). Is zij u niet tegen gekomen?

EEN BOER. Ja! en ze heeft met ons gesproken en wij hebben haar gezegd, dat er onraad was bij haar vader.

MAARTEN. Nu is het uit!

ROOSJE. O ramp!

GEORGE. Dat komt van dat uitvlugten zoeken!

REGTER. Daar staat ge nu! Wat hebt ge nog te zeggen? (*zij zien elkander aan; de regter gaat heen en weêr, en vindt de muts.*) Ah ha! Wat is dat?

GEORGE. Ik weet het niet.

DE REGTER (*kijkt in 't rond en vindt den hoed met de kokarde*). En dat?

ROOSJE. Ik begrijp er niets van.

REGTER (*houdt beide stukken onder de oogen van Maarten*). Nu? Misschien weet gij het? Misschien begrijpt gij er iets van?

MAARTEN (*mompelende*). Wat zal ik zeggen?

REGTER. Dan zal ik het wel moeten verklaren. Dit is eene vrijheids-muts. Dat is eene nationale kokarde. Eene fraaije ontdekking! Daar staat ge nu en zwijgt, omdat het al te klaar voor u ligt. — In dit huis schuilt dus de klub der zamenzweerders, hier is de bijeenkomst der verraders, de hoofdzetel der rebellen? — Dat is eene vondst! dat is een geluk! — Gij zijt het zeker oneens onder elkaâr geworden, even als bij de

Franschen — en elkaâr in de haren gevlogen — hebt u zelven verraden. Zoo gaat het goed! — Wij zullen wel meer hooren.

ROOSJE. Beste mijnheer de regter!

REGTER. Anders zijt ge zoo snibbig. Nu kunt ge mooi praten.

GEORGE. Gij moet weten —

REGTER. Ik moet? — Straks zult ge wel anders spreken.

MAARTEN. Oude kameraad!

REGTER. Ben ik nu op eens weêr kameraad?

ROOSJE. Zijt ge niet meer mijn peet?

REGTER. Sinds dien tijd is veel veranderd.

MAARTEN. Laat ik u zeggen —

REGTER. Zwijg! Gij moet mij in 't geheel niet komen! Hebt ge al niet toebereidselen gemaakt voor den vrijheidsboom? Hebt ge al niet afgesproken, om mij aan den eersten paal den besten op te hangen? 't Is bekend hoe tegenwoordig dat woelzieke volk van zijne overheid spreekt, hoe het denkt! Het zal je slecht bekomen! (*Tot de boeren.*) Voort met hen! En dadelijk naar den schout! Er moet verzegeld worden, er moet een inventaris gemaakt worden. Er zijn wapens, kruid, kokarden! Dat vereischt een onderzoek. Voort! Voort!

MAARTEN. Ik ongelukkig man!

ROOSJE. Laat u toch inlichten, mijnheer de regter.

REGTER. Liever bedriegen, juffer Roosje? Voort! Voort!

GEORGE. Als het niet anders kan, dan zal Snaps ook meê. Dan zal de zaak zich wel ophelderen.

REGTER. Wat spreekt ge van Snaps?

GEORGE. Ik zeg —

ROOSJE (*voor het venster*). Daar komt gelukkig onze goede jonker.

REGTER. Die zal het tijdig genoeg hooren.

GEORGE. Roep hem!

ROOSJE. Jonker! Jonker! Te hulp! Te hulp!

REGTER. Zwijg maar! Hij zal u niet helpen; 't zal hem

genoegen doen, dat zulke booswichten opgespoord zijn. En bovendien is het eene policie-zaak, eene crimineele zaak, die behoort bij mij, bij den schout, voor de regering, voor den vorst! Er moet een exempel gestatueerd worden!

MAARTEN. Daar hebben wij nu 't exempel!

DERTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. DE JONKER.

JONKER. Wat is er te doen, vrienden?

ROOSJE. Och help ons, edele heer!

REGTER. Hier kunt u zien, wat er in dit huis gevonden is.

JONKER. Wat dan?

REGTER. Eene vrijheidsmuts.

JONKER. Vreemd!

REGTER. Eene nationale kokarde.

JONKER. Wat moet dat beduiden?

REGTER. Zamenzwering! Oproer! Hoogverraad! (*Hij houdt de muts en kokarde in de hand, en neemt ze later mede.*)

JONKER. Laat mij eens vragen!

REGTER. Laat ons gaan onderzoeken! Wie weet, wat er nog in huis verborgen zit.

JONKER. Stil!

ROOSJE. Edele heer!

JONKER. Hoe komen die dingen hier?

MAARTEN. Snaps heeft ze in huis gebragt.

GEORGE. In mijne afwezigheid.

MAARTEN. Hij heeft de kast opengebroken —

ROOSJE. Speelde den baas over de melkpotten —

MAARTEN. En wilde mij onderrigt geven in de vrijheid en gelijkheid.

JONKER. Waar is hij?

GEORGE. In de achterkamer. Hij heeft zich daar versterkt, toen ik hem op de hielen zat.

JONKER. Brengt hem hier!

GEORGE (*gaat met den regter en de boeren af*).

JONKER. Dat is dus weêr een streek van sinjeur Snaps, zoo ik merk.

MAARTEN. Anders niet.

JONKER. Hoe kwam hij hier in huis?

MAARTEN. Toen de kinderen op het land waren.

ROOSJE. Hij is bang voor George.

MAARTEN. Hij maakte mij nieuwsgierig.

JONKER. Men zegt, dat dit tot uw zwak behoort.

MAARTEN. Neem het niet kwalijk!

JONKER. En dat ge wat ligtgeloovig tevens zijt.

MAARTEN. Hij deed het zoo mooi voorkomen, alsof hij de gewigtigste zaken wist.

JONKER. En nam u beet.

MAARTEN. Waarschijnlijk.

ROOSJE. Het was hem maar om een ontbijt te doen. Daar kunt gij zien, edele heer, wat voor heerlijke zure melk hij heeft klaar gemaakt, met geraspt brood en suiker en al. Dat kostelijke goed! nu moet het weggegooid worden; geen fatsoenlijk mensch kan er van gebruiken, nu die vuile gast er zijn mond aan gezet heeft.

JONKER. Hij wilde dus een ontbijt ophalen?

MAARTEN. Op zijne wijze. Hij zeide dat hij door de Jacobijnen was afgevaardigd.

JONKER. En verder?

MAARTEN. Trok hij eene uniform aan en wapende zich.

JONKER. Dol genoeg!

MAARTEN. En zei: dat hij Burger-generaal was en werd gaande weg onbeschaamder.

JONKER. Dat is zoo de manier.

MAARTEN. Eerst toonde hij zich vriendelijk en vertrouwelijk, toen werd hij brutaal, en brak de kast open, en nam er uit wat hem lustte.

JONKER. Precies zoo als zijne kameraden.

MAARTEN. Ik ben er slecht aan toe.

JONKER. Niet zoo slecht als die landen, waar zijns gelijken den baas hebben gespeeld; waar goedaardige dwazen hun in 't begin bijvielen, waar zij met beloven en vleijen begonnen, met geweld, roof, verbannen van eerlijke lieden en allerlei booze praktijken eindigden. Dank God, dat gij er zoo goed afkomt!

ROOSJE. Gij neemt ons dus in bescherming, edele heer?

JONKER. Het schijnt, dat geen van u er eenige schuld aan heeft.

MAARTEN. Daar komen zij.

VEERTIENDE TOONEEL.

DE VORIGEN. GEORGE. DE REGTER. SNAPS *(door de boeren geleid, in de uniform, met sabel en knevel).*

JONKER. Treed voor, mijnheer de generaal!

REGTER. Hier is de raddraaijer! Bezie hem maar eens! Alles precies zoo als de couranten opgeven. Uniform! Sabel! *(Hij zet hem muts en hoed op het hoofd.)* Muts! Hoed! Zoo zal hij aan de kaak gesteld worden! Gezwind naar den schout! Verhoord! In boeijen en ketens naar de residentie gesleept!

JONKER. Zacht wat! Zacht!

REGTER. Boden afgezonden! De kerel is niet alleen! Hij moet gepijnigd worden! De medepligtigen moeten opgespoord worden! Er moeten troepen afgezonden worden! Er moet huiszoeking gedaan worden!

JONKER. Bedaar maar! — Snaps, wat zijn dat weêr voor kluchten?

SNAPS. Ja wel, enkel kluchten!

JONKER. Hoe komt ge aan die kleedingstukken? Gezwind! Ik weet het al.

SNAPS. Gij kunt onmogelijk weten, edele heer, dat ik die stukken, met den geheelen militairen toestel van een armen drommel heb geërfd.

JONKER. Geërfd? Ge plagt wel eens te stelen.

SNAPS. Hoor mij aan.

MAARTEN. Wat zal hij zeggen?

SNAPS. Toen het laatste transport Fransche krijgsgevangenen door de stad werd geleid —

JONKER. Nu?

SNAPS. Kwam ik er uit nieuwsgierigheid bij.

JONKER. Verder!

SNAPS. Toen bleef in eene herberg van de voorstad een arme drommel liggen, die erg ziek was.

REGTER. Dat is zeker niet waar.

SNAPS. Ik trok mij zijn lot aan, en hij — stierf.

JONKER. Dat is zeer waarschijnlijk.

SNAPS. Hij legateerde mij zijne eigendommen, voor de moeite die ik genomen had om —

JONKER. Hem naar de andere wereld te helpen.

SNAPS. Bestaande in dien rok en deze sabel.

JONKER. En die muts? Deze kokarde?

SNAPS. Vond ik in zijn mantelzak onder oude vodden.

JONKER. Daar vondt ge uwe generaals-aanstelling.

SNAPS. Ik kwam hier en vond den eenvoudigen Maarten.

MAARTEN. Den eenvoudigen Maarten? Die onbeschaamde!

SNAPS. Jammer dat het mij maar ten halve gelukte; ik had geen tijd om de heerlijke melk die ik had toebereid op te peuzelen. Daardoor kreeg ik een klein conflict met George —

JONKER. Zonder omwegen! Is alles wat ge daar zegt zuivere waarheid?

SNAPS. Gij kunt er in de stad naar informeren. Ik wil u

aanwijzen, waar ik den mantelzak heb verkocht. Dit pakje nam ik mede in mijn scheerzak.

JONKER. Het zal alles aan 't licht komen.

REGTER. Geloof hem niet!

JONKER. Ik weet, wat ik doen moet. Komt alles zoo uit, dan moet zulk eene kleinigheid niet gestraft worden; er ontstaat slechts schrik en wantrouwen door in een rustig land. Wij hebben niets te vreezen, vrienden, hebt elkaâr lief, draagt zorg voor uw akker en voor eene goede huishouding.

ROOSJE. Dat is ons voornemen.

GEORGE. Daar blijft het bij.

JONKER. En gij, oude heer, zult beter doen door u bezig te houden met de grondsoorten en de weêrsgesteldheid na te gaan en daarnaar het zaaijen en oogsten te regelen. Laat vreemde landen aan vreemde zorg over en bepaal u alleen om op Zon- en feestdagen eens uit te zien naar den politieken hemel.

MAARTEN. Dat zal wel het beste zijn.

JONKER. Ieder beginne met zich zelven en hij zal genoeg te doen hebben. Hij trekke partij van den rustigen tijd die ons gegund is; hij werke op eene eerlijke wijze in zijn eigen belang en in dat van de zijnen: zoo zal hij medewerken tot het welzijn van 't algemeen.

REGTER (*die intusschen zijn ongeduld aan den dag heeft gelegd*). Maar daarbij kan het onmogelijk blijven! Denkt eens aan de gevolgen! Ging zoo iets ongestraft door —

JONKER. Wees maar gerust! Ontijdige bevelen, ontijdige straffen werken gewoonlijk het kwaad 't eerst in de hand. Een land, waar de vorst zich voor niemand verbergt, waar alle standen elkaâr op eene billijke wijze eerbiedigen; waar niemand belet word om in zijn beroep werkzaam te zijn, waar gezonde denkbeelden en nuttige kennis algemeen verspreid zijn, zulk een land zal niet door partijgeest te gronde gaan. Wat er in de wereld voorvalt, zal wel de opmerkzaamheid gaande maken;

maar oproerige bewegingen van geheele natiën zelfs zullen geen invloed hebben. Wij zullen in stilte dankbaar zijn voor 't geluk, dat wij een helderen hemel boven ons zien, terwijl elders noodlottige onweêrsbuijen groote landen verwoesten.

ROOSJE. Wat hooren wij u gaarne spreken!

GEORGE. Ja, waarlijk, Roosje! — Ga voort, edele heer!

JONKER. Ik heb al genoeg gezegd. (*Hij trekt Snaps naar voren.*) En wat zegt het al niet veel, dat wij over deze kokarde, deze muts, dezen rok, die zooveel kwaad in de wereld gesticht hebben, een oogenblik konden lagchen!

ROOSJE. Ja, ge ziet er belagchelijk uit, mijnheer Snaps.

GEORGE. Ja, regt bespottelijk!

SNAPS. Dat moet ik mij laten welgevallen. (*Naar de melk loerende.*) Als ik maar voor mijn aftogt de andere helft der vaderlandsche contributie nemen mogt!

ROOSJE. Die goede kans is niet voor u weggelegd.